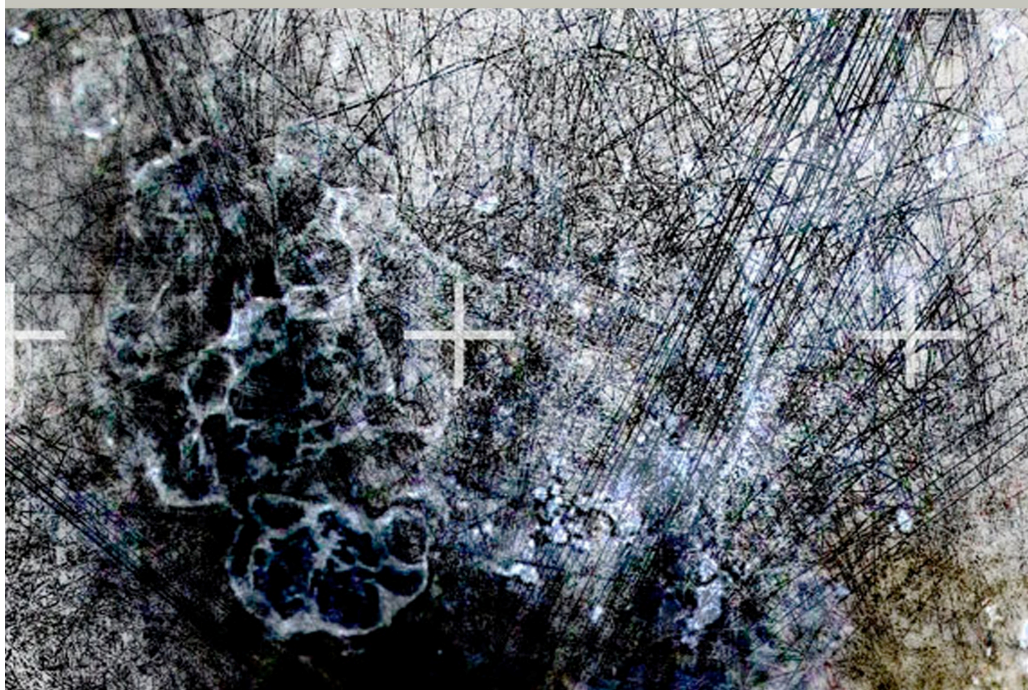

Dramatiske liv

- en antropologisk undersøgelse af pigeperspektiver på vold og konflikter

Ann-Karina Henriksen

Vejledere: Yvonne Mørk
Henrig Vigh og Jette Kofoed

Ph.d.-afhandling fra Institut for Samfund og Globalisering

2013

Tak

Der er heldigvis mange, jeg gerne vil takke for at have hjulpet denne afhandling på vej. Først og fremmest en kæmpe tak til alle jer, nu unge kvinder, som med jeres beretninger, interesse og engagement har bidraget til, at denne afhandling blev mulig. Jeg nævner ingen navne. Jeg har været berørt og bevæget over jeres beretninger, og jeg håber, at mine fortolkninger og gengivelser yder jer retfærdighed. Jeg skylder også en stor tak til ledere og ansatte på de institutioner, som har hjulpet mig særligt med kontakt til informanter. Tak for jeres tillid, tid og interesse i dette forskningsprojekt. En særlig tak til Gyda Heding og Marie Johnsen, der har opmuntret mig, har diskuteret afhandlingens perspektiver og ikke mindst har forpligtet mig på at levere et bidrag, der også havde relevans for det socialpædagogiske arbejde.

På Roskilde Universitet ønsker jeg at takke ph.d.-gruppen på Institut for Samfund og Globalisering og forskningsgruppen *Changing Societies: Citizenship, Participation and Power*, for konstruktiv kritik på tidlige udkast til kapitler. En særlig tak til Ida Hammen, Kristian Fahnøe, Lise Dam Rasmussen, Michael Christensen og Pernille Lenzner for faglige diskussioner og gode kaffepauser. Og tak til Sofie Danneskjold Samsøe for både samarbejde om undervisning og diskussioner om antropologi og vold.

En helt særlig tak til Berit Brouer, min gode veninde, der har været et lille skridt foran i ph.d.-processen, og måske derfor forstod præcist, hvor frygtelig frustrerende og altopslugende vigtigt dette arbejde kan føles. Og en ligeså særlig tak til min gode veninde Marie Lindegaard, der både fagligt og personligt er en stor inspiration. Det var især på din opfordring og ikke mindst med din faglige hjælp, at denne afhandling fik sin tilblivelse. Da jeg stod med bleer til op over begge ører på barsel med mit andet barn, så du potentialet i ideen til dette projekt og opmuntrede til udarbejdelsen af en ansøgning.

I den forbindelse også en stor tak til Det Frie Forskningsråd, der i en delt finansiering mellem Rådet for Kultur og Kommunikation og Rådet for Samfund og Erhverv støttede dette projekt finansielt. Ikke mindst tak for den forlængelse, der muliggjorde en sidste afrunding af projektet i dialog med de primære informanter.

Dramatiske liv

To forskere har haft en uvurderlig betydning for min faglige udvikling. Først vil jeg takke Jody Miller, der trods travlhed kastede sig ud i tidskrævende samarbejde om en artikel. Samarbejdet var inspirerende og lærerigt, ikke mindst fordi jeg fik indsigt i en meget struktureret og strategisk tilgang til at publicere videnskabeligt arbejde. En helt særlig tak til Jette Kofoed. Dit engagement, din indlevelse og dit skarpe analytiske blik bidrog med nye indsigter og klarhed i analyserne. Da du for en tid involverede dig intenst som bivejleder i denne forskningsproces, gav du mig lyst til at gøre det bedre. Selvfølgelig også en meget stor tak til mine to vejledere, Yvonne Mørck og Henrik Vigh, der hver i sær har bidraget med indsigt og væsentlige perspektiver i afhandlingen. Tak fordi I har givet plads til, at afhandlingen tog den form og retning, som jeg fandt nødvendig, og især tak til Yvonne for din tålmodighed og de mange timers vejledning, du har lagt i dette projekt.

Til sidst de allervigtigste. Tak til min familie for trofast opbakning og for at lægge øre til både begejstring og bekymringer. Tak til Peter, fordi du altid er en klippe af ro, når jeg befinder mig på mest usikker grund. Dig skylder jeg også en undskyldning, fordi jeg lidt for længe har viet de fleste af mine vågne tanker til dette projekt. Jeg lover, at jeg vil bestræbe mig på at gøre mine sætninger færdige. Altså dem, jeg udveksler med dig. Og en sidste tak til Emma og Sally, fordi I minder mig om, at det vigtigste trods alt er nærvær og kærlighed. Som en klog veninde sagde, da denne afhandling var i sin stressende afslutning: "Husk, at det bare er papir. Det er hverken værd at risikere livet eller kærligheden for".

Det kom jeg heldigvis heller ikke til.

Indholdsfortegnelse

PRÆLUDIUM	8
KAPITEL 1: INTRODUKTION TIL ET FELT	10
VELFÆRDSSTATEN SOM KONTEKST	12
EKSPLOSIV VÆKST ELLER ET VELKENDT FÆNOMEN?	15
Globale tendenser: Hype og kriminalisering	17
DANSKE UNDERSØGELSER OM PIGER OG VOLD	19
FORSKNINGSSPØRGSMÅL	23
AFHANDLINGENS GANG	24
KAPITEL 2: METODE	30
FELTARBEJDE	31
SOCIALPÆDAGOGISKE INSTITUTIONER SOM RAMME	34
PIGERNE SOM PRIMÆRE INFORMANTER	38
OVERSIGT OVER INFORMANTER	40
SAMTALER, INTERVIEW OG DELTAGEROBSERVATION	43
AFSLUTNING AF FELTARBEJDE	49
POSITIONERING	50
ETIK	52
BEARBEJDNING AF DATA OG ANALYSESTRATEGI	55
VALIDITET	61
OPSAMLING	62

Dramatiske liv

<u>KAPITEL 3: FORSKNINGSPERSPEKTIVER</u>	<u>64</u>
VOLD OG KRIMINALITET I ET KØNSPERSPEKTIV	65
POSTSTRUKTURALISTISK FEMINISTISK INSPIRATION	68
VOLD SOM HVERDAGSERFARING	74
UNGDOMSFORSKNING	81
OPSAMLING	86
<u>KAPITEL 4: TEORETISK RAMME</u>	<u>87</u>
VOLD, KRÆNKELSER OG KONFLIKT	87
SITUATIONER	89
TERRÆNET	94
SUBJEKTIVERING	99
DELEUZE PÅ TVÆRS	105
SITUATION, TERRÆN, SUBJEKTIVERING: EN SAMMENHÆNGENDE ANALYSEMODEL	108
ANALYSESTRATEGISKE GREB	110
<u>KAPITEL 5: MAGTFULDE POSITIONER</u>	<u>115</u>
RUTINISERET VOLD	116
VEJE TIL GADEN	119
HIERARKIER OG MAGT	122
RESPEKT OG STATUS	126
HIERARKIER AF ALDER OG KØN	136
RESPEKT OG GENGÆLDELSE - EN FORTÆLLING OM VOLD	140
GENGÆLDELSE	149
OPSAMLING	150

<u>KAPITEL 6: KONFLIKTTERRÆNET I BEVÆGELSE</u>	<u>152</u>
BEVÆGELSE	153
ÅRVÅGENHED	157
SAMMENVÆVEDE KONFLIKTFORLØB	163
UIGENNEMSIGTIGHED OG SAMMENVÆVNING PÅ TVÆRS AF TID OG RUM	170
OPSAMLING	176
<u>KAPITEL 7: ET KØNNET DILEMMA</u>	<u>179</u>
MED KØNNET SOM INDSATS OG OMDREJNINGSPUNKT	180
I KRYDSPRES MELLEM AT GØRE DET RIGTIGE OG DET NØDVENDIGE	184
SOCIAL TABERLUDER	187
MAYA VERSUS MAYA VANG	197
MAGTFULDE POSITIONER: MULIGHEDER OG GRÆNSER	202
OPSAMLING	206
<u>KAPITEL 8: EN SYG AFFÆRE?</u>	<u>209</u>
VIDEN OG BEHANDLING 'HÅND I HÅND'	210
EKSTREME KRÆNKELSER	215
SOCIALPÆDAGOGISKE BEKYMRINGER	227
SOCIALPÆDAGOGISKE TILBLIVELSER: REGULERING TIL HEGEMONISK FEMININITET?	231
VIRKSOMME DIAGNOSER	234
OPSAMLING	240

Dramatiske liv

<u>KAPITEL 9: VANT TIL VOLD</u>	<u>243</u>
“MAN LÆRER VEL AF DEM, SOM MAN BOR MED?”	244
TILVÆNNING TIL OG MESTRING AF KONFRONTATORISK ANGST OG SPÆNDING	249
BERETNINGER OM VOLD I FAMILIEN	252
HJEMMET SOM KONFLIKTTERRÆN	262
OPSAMLING	267
<u>KAPITEL 10: VEJE UD AF VOLD</u>	<u>270</u>
VOLD I ET ALDERSPERSPEKTIV	270
KØN OG KÆRESTER	272
ET NORMALT LIV	275
KRIMINALISERING	278
OPSAMLING	280
<u>KAPITEL 11: KONKLUSION OG ANBEFALINGER</u>	<u>282</u>
DEL 1: KONKLUSION OG PERSPEKTIVERING	283
AFHANDLINGENS TEORETISKE BIDRAG	294
VIDERE FORSKNING	296
DEL 2: SOCIALPÆDAGOGISKE ANBEFALINGER	297
<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>307</u>
BILAG 1: SPØRGEGUIDE	334
BILAG 2: INFORMATIONSFOLDER	335
BILAG 3: SAMTYKKE	336
BILAG 4: KORT VEJLEDNING TIL TRANSSKRIBERING	337
BILAG 5: FASTE KODER I ET KODNINGSMATRIKS MED UNDERKODER	339

BILAG 6: FRIE KODER	342
BILAG 7: UDTRÆK AF KODEN RESPEKT	343
BILAG 8: SKEMA OVER SITUATIONER MED VOLD	344
BILAG 9: ARTIKEL 1	343
BILAG 10: ARTIKEL 2	344
<hr/> RESUMÉ	401
<hr/> ABSTRACT	405

Præludium

Så vi siger bare "Hej Sofie" og lader som om, der ikke er noget galt. Sofie går så med på toilettet, totalt godtroende. Først siger jeg, at jeg bliver oppe sammen med drengene, men så følger jeg efter dem ned på toilettet. Jeg gik med knyttede hænder, for jeg var ved at tænde af. Så nede på toilettet kommer Jeanette ud og vasker hænder, og så kigger hun sådan "yes?". Du ved sådan små tegn til hinanden. Så går jeg hen og tager fat i hende [Sofie]. "Hvad har du gang i?" Så siger hun: "Hvad mener du?". "Ja, du skal ikke gå og bagtale os og stikke os i ryggen". Jeanette holder hende op mod vægen, og jeg står bare og ryger. "Nej men, det har jeg heller ikke gjort" [siger Sofie]. Så ryger hun ned på gulvet, og idet hun ryger ned på gulvet, så kommer Sabrina ud fra toilettet. Og så ligger hun [Sofie] nede på jorden, og dér har jeg det faktisk sådan lidt, at det faktisk er lidt unfair, det vi gør. Vi går tre mod én, og hun ligger ned på jorden. Hun er helt forsvarsløs. Inden vi gør noget, er vi sådan: "Hvad laver du, hvad sker der for dig, du skal ikke gå og bagtale os". Vi bliver virkelig sure. Så prøver hun at rejse sig op, og det lykkes også for hende. Så skubber hun lige pludselig til én af os. Så sparker Sabrina ud efter hende, og så slår hun mig. Så kommer hun til at ramme mig hér med et slag, og det gør faktisk ondt. Og så bliver jeg sur. Jeg havde det sådan lidt, først advarer jeg folk: "Ok, hvad har du gang i?" Hvis de så svarer, at det var en fejltagelse, så fint nok. Men næste gang, så får du tæsk. Men... det lykkedes ikke..., for hun slog mig jo. Så bliver vi sure, og så får vi hende lagt ned på en eller anden måde. Så begynder vi at losse til hende. Så Jeanette løber med hendes taske, jeg nakker hendes mobil, for jeg har ikke nogen mobil der p.t. Vagterne ser det selvfølgelig på overvågningen, så de er på vej ned. Det er meget sjovt, de løber ned af den ene trappe, og vi løber op af den anden trappe [hun griner]. Så kommer Sofie, og det værste er, at alle Ishøj-drengene er samlet inde i centret, hvor vi står og råber af de der vagter, og vagterne kalder på politiundersøgelse [...]. (Tine, 15 år)

Denne hændelse er beskrevet for mig af Tine, en etnisk dansk pige på 15 år. Volden finder sted på få minutter, men hændelsen er indlejret i en længerevarende konflikt, der involverer både drenge og piger. Det fortæller Tine om i detaljer. Da jeg lyttede til hendes beretning, var det vanskeligt for mig at få greb om hele hændelsen. Gennem et langt interview vendte hun tilbage til denne situation eller de involverede og tilførte nye lag af nuancer og betydning. Jeg måtte gennemlytte interviewet adskillige gange for at få

overblik over relationer og relaterede hændelser. Jeg var der jo ikke. Min interesse ligger heller ikke i, hvad der egentligt skete. Min interesse ligger i måden, hvorpå Tine fortæller hændelsen frem, og hvad det fortæller mig om hendes erfaring med vold og konflikter.

Der er tydeligvis noget på spil, der ikke kan begribes ved at se på hændelsen isoleret. Tines beretning peger på, at der er noget før, efter og udover. Hændelsen udspiller sig blandt fire piger på et toilet, men den indgår i et socialt spil, der involverer flere unge, og som strækker sig over tid og sted. Noget har udløst volden, her at Sofie har bagtalt Tine og Jeanette og stukket dem i ryggen. Og der ligger noget efter; efterrationaliseringer, andre unges mening om hændelsen og måske et retligt efterspil eller gengældelse fra Sofie og hendes venner. Noget regulerer også volden, eksempelvis angiver Tine, at hun altid advarer, før hun slår, og hun husker, at hun i situationen tænkte, at det var unfair at være tre mod én. Hændelsen udspiller sig i øvrigt slet ikke, som Tine havde forventet eller håbet, nemlig at Sofie ville føle sig presset til at undskylde. Så noget var planlagt, men det gik ikke efter planen. Og sådan er det også med konflikter; de udspiller sig sjældent, som man forestiller sig, men er betinget af det samspil og de dagsordener, alle involverede deltager i og med.

Og hvem er egentlig de involverede? Er det Tine, Jeanette, Sabrina og Sofie der er sammen nede på toilettet? Eller kan man sige, at drengene, der står ovenpå og venter, også deltager på en eller anden måde? Både Sabrina og Ishøj-drengene medvirker, selvom de strengt taget ikke har et udestående med Sofie. Strengt taget. For de har formodentlig en god grund til at deltage. Det er faktisk én af drengene, der i første omgang aftaler at mødes med Sofie i centeret, velvidende at Tine og Jeanette har et udestående med hende. Og Tine understreger, at det er det værste, at alle Ishøj-drengene er vidner til optrinet og pigernes flugt ud af centeret. Der er altså mere til denne hændelse end det, der sker på toilettet; der er flere involverede end de fire piger; der er noget, der gør berettiger denne hændelse, ligesom noget regulerer volden. Det, og en hel del mere, er, hvad denne afhandling handler om.

Kapitel 1: Introduktion til et felt

Denne afhandling belyser pigeperspektiver på vold og konflikter. I præludiet beretter Tine om en hændelse, som hun har deltaget i. En konflikt, der intensiveres i momenter af vold og krænkelse. Det er den slags beretninger, som afhandlingen er baseret på. Beretninger om trusler og chikane samt grov vold og ekstreme krænkelse. Erfaringerne beskrives på én gang dramatiske og hverdagsagtige; uhyre komplekse og såre enkle; de er *for sjov* og *for alvor* blandet sammen i social praksis med en flerhed af betydninger. Det er formålet med denne afhandling at nærme mig de erfaringer og betydninger, som pigerne formulerer om at bruge vold og om at være involveret i konflikter. Formålet er at repræsentere voldens fænomenologi ved at analysere vold som en mangefacetteret erfaring, hvis betydning kontinuerligt forskydes og forandres.

Det ligger i afhandlingens overskrift Dramatiske liv, at jeg er optaget af forandring og forskydning. Det er ikke kun voldens fysiske form og udtryk, der interesserer mig, men de sociale og kulturelle dimensioner, der medfører, at vold forandrer og forstyrrer vores væren i verden (Moran & Skeggs 2004:14, Jackson 2002:43). Pigers voldsudøvelse forstyrrer deres egne liv, ligesom livet forstyrres og forandres for de ofre, som volden går ud over. Endelig forstyrrer forestillingen om pigevold også en etableret social orden. Piger, der udøver kriminalitet og vold, udgør en "dobbeltafvigelse"; de afviger både fra samfundsnormer, der i stigende grad sanktionerer brug af vold, og de afviger fra passende fremførelse af femininitet (Morrissey 2003:33, Natland 2006:13). Jeg er optaget af at forstå, hvordan disse forstyrrelser sammen bidrager til at forme de dramatiske liv, som afhandlingens overskrift peger på som et centralt tema. Det er gennem et blik på voldens sociale dimensioner og kulturelle betydning, som den italesættes af piger, at jeg får indblik i, hvordan og hvorfor vold finder sted, og ikke mindst, hvad vold og konflikter gør ved nogle pigers liv.

Denne afhandling beskæftiger sig med vold. Vold betegner en fysisk aggressiv handling mellem to eller flere aktører, eksempelvis i form af slag, spark, hiven i hår, fysisk overmandelse og brug af enhver form for våben. Undersøgelser af pigers brug af vold understreger, at vold ofte er kulminationen på langvarige, komplekse konflikter i pigers liv, hvor forskellige former for vold og krænkelse indgår, eksempelvis chikane, mobning eller udelukkelse fra fællesskaber (Mullins & Miller 2008, Jones 2010, Ness 2010,

Batchelor, Burman & Brown 2001). De beretninger, som denne afhandling er baseret på, peger på, at vold og krænkelser tager mange former i informanternes hverdagsliv og ikke kun udøves af dem men mod dem. Jeg ser derfor ikke isoleret på udøvelsen af vold, men undersøger måden, erfaringer med vold og krænkelser ser ud til at forme henholdsvis vidne, udøver og offer på. Krænkelser betegner erfaringer, der opleves nedgørende, eksempelvis at blive kaldt for luder, at blive drillet eller mobbet, at blive truet eller frataget mulighed for medbestemmelse. Begreberne vold, krænkelse og konflikt bliver i kapitel 4 udsat for en mere grundig behandling, men introduceres her for at præcisere afhandlingens genstandsfelt.

Med jævne mellemrum trækker den spektakulære pigevold nyhedsoverskrifter. Som den dag, hvor jeg påbegyndte dette projekt, og forsiden af gratisavisen Urban proklamerede, at *"Pigevold er eksploderet"* (Hansen 2010). Nye tal fra Danmarks Statistik afslørede en kraftig stigning i antallet af voldsdømte piger. I 1990 blev der afsagt 50 domme for vold¹ mod 301 domme for samme type forseelse i 2009 (Statistikbanken 2012). Kriminalitet og vold blandt unge bliver ofte gjort til genstand for bekymring i medier (Cohen 1980, Lucas 1998), og når det drejer sig om pigers afvigende adfærd, er det typisk forbundet med en særlig intens moralsk panik (Worrall 2004:43, Chesney-Lind & Jones 2010:ix). Den moralske panik handler i høj grad om, hvorvidt det stigende antal domme er udtryk for nye og mere voldelige former for femininitet, der vinder indpas blandt piger generelt. I et forskningsperspektiv rejser den øgede synlighed af vold i pigers erfaringsverden en række nye spørgsmål om forekomst og betydning af vold blandt unge (mænd og kvinder), om forholdet mellem vold og køn og ikke mindst, hvordan pigers aggressivitet kan forstås som andet end dobbeltafvigelse.

Pigers brug af vold udgør et samfundsproblem; dels fordi volden har ofre, og dels fordi piger, der bruger vold, ekskluderes fra en række sociale og uddannelsesmæssige sammenhænge. Danske undersøgelser peger på, at pigerne ofte har sporadisk skolegang eller i en periode ophører med at gå i skole og ofte ikke gennemfører 9. klasses afgangseksamen (Wittendorff 2007:54, Malmborg & Nielsen 2008:84). Statistik over anmeldelser og afsagte domme i København viser, at piger begynder at bruge vold i 12 års alderen, toppe i 14-15 års alderen, og at brugen af vold aftager i 18-19 års alderen

¹ Her er medregnet domme for vold mod myndighedsperson, simpel vold og alvorligere vold for piger i alderen 15-19 år.

Dramatiske liv

(Malmberg & Nielsen 2008:27). Det ser ud til, at brugen af vold er knyttet til en bestemt periode af pigernes liv og således skal forstås i et aldersperspektiv og som værende integreret i en bestemt form for ungdomsliv. Udøvelsen af vold synes altså at ophøre, men mere vidtrækkende konsekvenser forfølger pigerne. Afbrudte skoleforløb reducerer deres videre uddannelses- og selvforsørgelsesmuligheder, hvilket leder til risiko for vedvarende ustabil tilknytning til arbejdsmarkedet og et fortsat behov for velfærdsstatslige ydelser.

Velfærdsstaten som kontekst

Pigerne², der indgår i denne undersøgelse, er mellem 13 og 23 år, de bor i København eller på Københavns Vestegn, og de har dansk og minoritetsetnisk baggrund³. De har alle tilknytning til en socialpædagogisk institution, der tilbyder udredning og/eller behandling af socialt udsatte unge i henhold til § 50 og 52 i *Loven om Social Service*⁴. Disse paragraffer omhandler de forebyggende og støttende foranstaltninger, der kan iværksættes, for at sikre at børn og unge, på trods af sociale, fysiske eller psykiske vanskeligheder, kan opnå samme muligheder for personlig udvikling, udfoldelse og sundhed som jævnaldrene. Informanterne har, udover erfaringer med at bruge vold, forskellige sociale problemer såsom mangelfuld skolegang, skiftende boliger og problematiske forhold til deres forældre. Deres liv er således ikke kun dramatiske i kraft af den vold, de udøver, men i kraft af de vanskelige livsbetingelser, som karakteriserer deres opvækst, og som de må håndtere i deres hverdagsliv. De sociale problemer vurderes så alvorlige, at pigerne modtager forebyggende foranstaltninger, eksempelvis i form af kontaktpersoner, gruppetilbud eller anbringelser på døgninstitution eller på kost- eller efterskole. Denne undersøgelse fortæller således ikke noget om pigers brug af vold i almindelighed, men beskriver erfaringer med vold blandt piger, der kan betegnes som socialt udsatte.

² Jeg vælger at omtale informanterne som piger, selvom det aldersmæssige spænd gør det relevant at skelne mellem unge piger og unge kvinder. Den meste fysiske vold udøves af piger i alderen 12-16 år og er således som empirisk fænomen tættere forbundet med at være pige end at være ung kvinde. De unge kvinder (18-23 år), der indgår i denne undersøgelse, beskriver deres brug af vold retrospektivt.

³ Ca. en tredjedel af pigerne er etnisk danske, en tredjedel har en dansk forælder og en minoritetsetnisk forælder, og en tredjedel af pigerne har minoritetsetnisk baggrund. Jeg vender tilbage til en mere grundig beskrivelse af informanterne i Kapitel 2: Metode.

⁴ LBK nr. 810 af 19/07/2012.

Den danske velfærdsstat udgør en særlig kontekst for undersøgelsen, ikke mindst fordi informanternes hverdagsliv og opvækst er formet af de mere eller mindre omfattende foranstaltninger, som de modtager. Danmark har ét af verdens mest institutionaliserede børne- og ungdomsliv, der fra vuggestuealder varetages af offentlige institutioner (Kampmann 2004:131). Velfærdsstaten og dansk socialpolitik, som den har taget form især siden 1990'erne med en voksende offentlig sektor og gentagne reformer af børnelovgivningen, sætter særlige rammer for udsatte børns livsbetingelser og muligheder (Egelund 2004:226f). Socialpolitikken er baseret på en normativ opfattelse af, at alle børn har ret til beskyttelse og trivsel, og socialpædagogikken har siden starten af forrige århundrede haft en central rolle for integration og normalisering af socialt udsatte børn (Bryderup 2013:274). Med Barnets Reform, der trådte i kraft i januar 2011, blev der sat øget fokus på barnets tarv og inddragelse af barnet i forhold til de beslutninger om foranstaltninger, der blev vedtaget. Samtidig blev en række særlige fokusområder præciseret, hvor skole og uddannelse vægtes som ét af fem væsentlige fokusområder⁵.

En række væsentlige internationale undersøgelser af pigers brug af vold er foretaget i kontekster med begrænsede sociale og uddannelsesmæssige tilbud til udsatte børn og unge (Miller 2001, Jones 2010, Chesney-Lind & Jones 2010, Ness 2010). Disse forskere peger på, at ungdomskriminalitet er tæt forbundet med manglende tilbud om uddannelse og socialpædagogiske tilbud (Ness 2010: 145) og arbejdsløshed (Jones 2010: 159). Denne undersøgelse med velfærdsstaten som kontekst er således dels unik for forskningsfeltet, dels peger den på, at forholdet mellem socialpolitik og unges sociale problemer og marginalisering er mere kompliceret, end særligt de amerikanske undersøgelser foreslår. Selvom pigerne vokser op i det, nogle betegner som et "behandlersamfund" (Lihme 2013:17), hvor støttende og forebyggende foranstaltninger ser ud til at stå i kø for at afhjælpe sociale problemer, så tyder noget på, at disse indsatser ikke når alle, eller i hvert fald ikke tages lige vel imod af alle.

⁵ De fem fokus områder er 1) tryghed, omsorg og kontinuitet i opvækstvilkår, 2) styrke den personlige udvikling og sociale kompetencer, 3) understøtte skolegang og mulighed for gennemførelse af en uddannelse, 4) fremme sundhed og trivsel og 5) forberede til et selvstændigt voksenliv (Dyring 2013:40).

Dramatiske liv

Behandlersamfundet har en bagside. Forskning i socialt arbejde peger på, at det hjælpeapparat, der støtter og hjælper udsatte børn, også risikerer at "klientgøre" børn og deres familier (Egelund & Jakobsen 2006). I klientgørelsen ligger indlejret potentialet for en række umyndiggørende praksisser, ulige magtforhold og negative konstruktioner af, hvem børnene og deres familier er, og hvad de kan. Ikke mindst fordi foranstaltninger sættes i værk på baggrund af en børnefaglig undersøgelse, der identificerer problemer og mangler hos barnet og dennes familie (Bo & Warming 2003:28). Begreber og betegnelser er ikke neutrale; de *gør* noget ved de mennesker, der betegnes, og hvis livsvilkår fikses gennem udfyldelse af skemaer i henhold til paragraffer og bestemte begreber (Egelund & Jakobsen 2006:17). Informanternes hverdag og selvforståelse er formet gennem deres interaktion med behandlende, støttende og adfærdsregulerende institutioner. De er således ikke bare unge og hermed underlagt et aldershierarki, hvor voksne besidder magten til at definere og bestemme; de er "*unge klienter*", der kan betegnes som en ekstra sårbar position i mødet med velfærdsinstitutioner, der søger at forandre børns identitet og fremme en bestemt udvikling (Andersen 2003: 144). Gennem velfærdsstatens indsatser bliver de til som børn og unge med behov for at forandre, forbedre og udvikle sig.

Jeg har selv været en del af det behandlingsregi, som pigerne i denne undersøgelse er indskrevet i. I to år (2006-2008) arbejdede jeg i Pigegruppen, der er et af Københavns Kommunes tilbud til socialt udsatte piger, hvor en del af brugerne har erfaring med at bruge vold. Som akademisk/pædagogisk medarbejder var jeg på én gang deltagende, observerende og nysgerrig på pigernes komplekse liv, i særdeleshed i forbindelse med udgivelsen af bogen *Søde piger, vilde liv – praksis og metoder i arbejdet med vilde piger* (Pigegruppen 2008), som jeg var medforfatter på og redigerede. Bogen var finansieret af VISO⁶ under Socialstyrelsen og udgjorde et bidrag til det socialpædagogiske praksisfelt, der efterlyste metoder, erfaringer, viden og perspektiver vedrørende socialt udsatte piger; i særdeleshed socialt udsatte piger, der bruger vold. I snitfladen mellem min teoretiske viden fra den sociologiske og antropologiske voldsforskning, det eksisterende danske undersøgelsesfelt om pigers brug af vold og min egen praksiserfaring blev en række opmærksomheder født, der har bidraget til at forme denne undersøgelse. Jeg fandt, at det socialpædagogiske vidensgrundlag var mangelfuldt, idet der manglede grundig indsigt i pigers erfaringer og

⁶ VISO er den nationale Videns- og Specialrådgivningsorganisation på det sociale område og i specialundervisningen.

meningsskabende processer om vold og konflikter. Min erkendelsesinteresse var dog også teoretisk, idet forskning i pigers brug af vold også internationalt udgør et begrænset felt med behov for mere teoriudvikling.

Denne afhandling var således i sin tilblivelse indlejret i et samfundspolitisk felt af erkendelsesinteresse om pigers brug af vold, en medieverden fascineret af og forarget over den spektakulære *pigevold* og en socialpædagogisk behandlerverden, der efterlyste redskaber til at håndtere de piger, der bruger vold. Undervejs i ph.d.-forløbet har journalister og praktikere efterlyst viden om, hvorfor volden finder sted, *hvorfor* den er stigende, og hvad der kendetegner piger, der bruger vold. Denne afhandling handler først og fremmest om, *hvordan* nogle piger oplever vold i deres hverdagsliv som henholdsvis udøvere, ofre og vidner. Således fastholder jeg igennem afhandlingen et pigeperspektiv på at bruge vold, hvor jeg undersøger, hvordan volden udspiller sig og tilskrives mening. Kapitlerne beskæftiger sig med forskellige aspekter af vold som meningsfuld social praksis, og disse analyser bidrager med viden til at besvare spørgsmål både rettet mod at forklare, hvorfor piger bruger vold, og hvilke indsatser, der bør sættes ind med.

Eksplosiv vækst eller et velkendt fænomen?

Stigningen i antallet af voldsdømte piger giver indtryk af et fænomen i eksplosiv vækst. Det Kriminalpræventive Råd (DKR) udarbejdede en rapport i 2012 med henblik på at afgøre, om der reelt var tale om et stigende problem, eller om der overvejende var tale om et stigende antal domsfældelser. Rapporten slår fast, at stigningen i antallet af kvinder, der dømmes for vold, overvejende kan forklares med en stigende anmeldertilbøjelighed, og de finder ikke belæg for, at vold i stigende eller mere alvorligt omfang end tidligere udøves af kvinder (Hansen 2012:2). Offerundersøgelser⁷ og selvrapporteringsundersøgelser⁸ viser ligeledes ingen stigning i hverken piger,

⁷ Offerundersøgelser undersøger danskernes udsathed for vold og andre former for kriminalitet og foretages med et repræsentativt udsnit af den danske befolkning i alderen 16-74 år. Den seneste landsdækkende offerundersøgelser blev foretaget i 2010, og viste ingen stigning i andelen af personer, der havde været udsat for vold af en kvinde (Balvig & Kyvsgaard 2011:46).

⁸ I 1999, 2005 og 2010 blev nationale selvrapporteringsundersøgelser om vold og kriminalitet gennemført blandt elever i 8. og 9. klasse. Den seneste undersøgelse påviser ingen signifikant stigning i respondenter, der har været udsat for vold fra en kvinde eller en stigning i piger, der angiver at have udøvet vold (Balvig 2011:42).

Dramatiske liv

der angiver at udøve vold, eller piger, der angiver at være ofre for vold (ibid.:11). Det er imidlertid bemærkelsesværdigt, at antallet af unge kvinder i alderen 15-24 år, der henvender sig på skadestuer som følge af vold, er steget med 84 pct. fra 1995 til 2010 sammenlignet med mænd i samme alder, hvor antallet af henvendelser kun er steget med 6 pct. (ibid.:13). Da man ikke er bekendt med voldsudøverens køn, kan det ikke entydigt konkluderes, at stigningen skyldes vold udøvet af kvinder, men det kan heller ikke udelukkes. Det fremgår desuden af kriminalitetsstatistik, dels at antallet af voldsdømte piger i alderen 15-19 år er faldet de seneste to år, dels at domme for alvorligere vold for alle aldersgrupper er steget fra 2006 til 2011. I 2006 blev 21 kvinder i alderen 15-29 år dømt for alvorligere vold, mens dette tal i 2011 var på 58 (Statistikbanken 2012). Der er tale om meget små tal, men stigningen kunne indikere, at den vold, der anvendes er blevet mere grov.

Kvinder udgør stadig en lille andel af de unge, der dømmes for vold, men stigningen har været disproportional i forhold til mænd i samme aldersgruppe. Fra 1995-96 til 2010 er andelen af kvinder blandt 15-19-årige, der dømmes for vold, steget fra ca. 7 pct. til ca. 15 pct., og i samme periode er der sket en tredobling af anmeldelser af vold begået af kvinder, mens samme tal for mænd er steget med 18 pct. (ibid.:4). Kriminologerne Flemming Balvig og Britta Kyvsgaard peger på, at en stigende nul-tolerance for vold i befolkningen medvirker til, at vold generelt anmeldes oftere (Balvig og Kyvsgaard 2009:2). Da kvinder oftere end mænd udøver milde former for vold, der ikke medfører synlige mærker eller fysiske skader, betyder det, at en lavere tolerance for vold medfører flere anmeldelser af milde former for vold og altså hermed den vold, der udøves af kvinder. Stigningen har således også været størst for domme efter straffelovens § 244, der omfatter simpel vold (Hansen 2012:8).

Flere undersøgelser peger på en sammenhæng mellem stigningen i voldsdømte kvinder og ændret retspraksis som følge af *voldspakkerne*⁹ fra 1994, 1997 og 2002 (Malmborg & Hansen 2003:4, Henriksen 2008:200, Kongstad 2008:15). DKR fastslår, at voldspakkerne alene omhandlede ændring af straffens længde og ikke straffens anvendelsesområde (Hansen 2012:12). Selvom voldspakkerne ikke har påvirket straffens anvendelsesområde, er det muligt, at anvendelsesområdet i højere grad end tidligere inkluderer mildere former for lovovertrædelser. Juristen Anne Lise

⁹ Voldspakkerne betegner en lovpakke, der indeholder en række skærpelser af straffelovens § 244 og 245.

Kongstad har gennemgået afgørelser, hvor unge kvinder idømmes ungdomssanktionen¹⁰. Kongstad finder, at ungdomssanktionen i stigende grad tages i anvendelse, at våben stort set ikke indgår i nogen af sagerne, og at dommen er udløst også i forhold til milde former for vold såsom skub og mindre slag, selvom ungdomssanktionen oprindeligt var møntet på unge, som er tiltalt for grovere personfarlig kriminalitet, og som har tilpasningsproblemer (Kongstad 2008:26). Det kunne således se ud som om, at der er sket en de facto ændring af retspraksis, der i samspil med lavere tolerance for vold også blandt myndighedspersoner, bidrager til en stigning i voldsdomme.

Globale tendenser: hype og kriminalisering

Tendensen til en disproportional vækst i andelen af kvinder, der dømmes for vold, ses i en række vestlige lande som England, USA, Canada og Australien (Alder & Worrall 2004:4-5, Carrington 2006:35). Det har affødt en betydelig mængde populærvidenskabelige publikationer, dokumentar- og spillefilm og bøger, der behandler et stadig mere synligt og tilsyneladende omfattende fænomen: at piger bliver mere voldelige. At der synes at være tale om et nyt samfundsproblem, har ikke mindst banet vejen for et stadigt voksende internationalt forskningsfelt. En række forskere advarer imidlertid mod et fokus på pigers brug af vold med afsæt i en medieproduceret *hype* og *moralsk panik* (Irwin & Chesney-Lind 2008:837, Worrall 2004:41, Kruttschnitt, Gartner & Hussemann 2008: 11, Chesney-Lind & Jones 2010:1). Ifølge disse førende forskere er fænomenet for det første ikke nyt, det er vores reaktion på pigers afvigende, herunder voldelige, adfærd, der har ændret sig. For det andet mener de, at den *hype*, der omgiver pigers brug af vold, skævvrider mere relevante diskussioner om dels social ulighed og marginalisering, dels om kriminalisering som en ny og mere omfattende måde at legitimere regulering og kontrol af pigers uønskede adfærd på (Batacharya 2004:64, Chesney-Lind & Jones 2010:4). Den engelske ungdomsforsker Jessica Ringrose skriver

¹⁰ Ungdomssanktionen blev indført som sanktionsmulighed i 2001 for tiltalte under 18 år, der er tiltalt for grovere personfarlig kriminalitet. Ungdomssanktionen er en toårig dom med tre faser, der gradvis reducerer graden af frihedsberøvelse. Den kan kun idømmes, hvis domstolen ville have idømt mindst 30 dages ubetinget fængsel eller højest halvandet år, og den unge skal have "markante tilpasningsproblemer" (Kongstad 2008:17).

Dramatiske liv

ligefrem, at forskningsfeltet om pigers aggressivitet, tegner sig som en moralsk kamplads, hvor grænserne trækkes op i forhold til nye former for femininitet:

Girls' aggression constitutes a complex and contradictory representational terrain, a site of new moral panic that centers on staking out the limits and possibilities of what it means to be feminine. (Ringrose 2006:409)

Udover at tage sig ud som et kønspolitisk anliggende er der også en retspolitisk side af den øgede forekomst af voldsdømte kvinder. I Danmark såvel som internationalt pointeres det, at forseelser, der tidligere udløste socialpædagogiske foranstaltninger, nu behandles i regi af kriminalforsorgen (Worrall 2004:41, Henriksen 2008:200, Chesney-Lind 2010:60). I et forskningsperspektiv rejser det spørgsmål vedrørende sikring og behandling af piger under afsoning i ungdomsinstitutioner udviklet til og med en overvægt af drenge (Worrall 2004:55; Burman & Batchelor 2009:277, Jensen, Malmborg & Nielsen 2011:47). Når fokus flyttes fra at opfatte pigerne som sårbare (at risk) til at se dem som straffbare (as risk), risikerer vi ifølge amerikanske Catherine Irwin og Meda Chesney-Lind at miste blikket for de vanskelige livsbetingelser og den strukturelle ulighed, der medvirker til, at nogle piger bruger vold, og ikke mindst at bestemte piger genkendes som voldelige og kriminelle (Irwin & Chesney-Lind 2008:838). På tværs af en række kontekster kan det konstateres, at fattige ikke-hvide unge af begge køn lettere finder vej til retssystemet, fordi de genkendes som kriminelle oftere end hvide middelklasse-unge (Chesney-Lind & Jones 2010:1, Worrall 2004:41, Rasmussen 2010:33).

Det er imidlertid også en pointe, at bestemte piger, der udøver vold, lettere finder vej til både forskningsundersøgelser og socialpædagogisk behandling. Størstedelen af de eksisterende kvalitative undersøgelser er således baseret på piger, som er tilknyttet institutioner (Schaffner 2004, Renold & Barter 2003, Barter, Renold & Berridge 2004, Brown 2011), eller som er bosat i socialt udsatte boligområder (Pearce 2004, Miller 2001, Mullins & Miller 2008, Ness 2010, Jones 2010). Vold fremstår således som et fænomen, der er koblet til socioøkonomisk dårligt stillede piger. En engelsk undersøgelse baseret på 800 repræsentativt udvalgte piger i alderen 13-16 år viser, at de piger, der betegner sig selv som voldelige, ikke er kendetegnet ved en særlig socioøkonomisk baggrund, men har det til fælles, at de færdes i ungefællesskaber, hvor vold ofte finder sted (Batchelor, Burman & Brown 2001:130). Denne afhandling undersøger, hvordan vold erfares og udøves af

piger, der er tilknyttet socialpædagogiske institutioner, og tilfører således i særdeleshed viden til eksisterende forskning om socialt udsatte og/eller institutionaliserede pigers brug af vold¹¹.

Danske undersøgelser om piger og vold

Det danske undersøgelsesfelt¹² om piger og vold er stadig begrænset i omfang, og størstedelen af undersøgelserne er foretaget indenfor de sidste ti år. Til undersøgelsesfeltet hører et mindre antal undersøgelser og metodebøger til socialpædagogisk arbejde med udadreagerende piger, der beskriver og evaluerer konkrete indsatser og anbefaler metoder i det pædagogiske arbejde (Malmborg 2000, Malmborg & Hansen 2003, Wittendorff & Malmborg 2004, Wittendorff 2007, Pigegruppen 2008, Malmborg & Nielsen 2008, Jensen, Malmborg & Nielsen 2011, Lihme 2013). Udover nævnte undersøgelser er der skrevet enkelte specialer, kortere artikler og rapporter, der med afsæt i mindre kvalitative undersøgelser¹³ søger indblik i praksis og erfaringer blandt piger, der bruger vold (Moesby-Johansen 2004, Gram & Richardt 2005, Kongstad 2008). Undersøgelsesfeltet er således domineret af, hvad der fra et socialpædagogisk perspektiv karakteriserer pigerne, og hvilke pædagogiske metoder der virker i forhold til at reducere brugen af vold.

Den første landsdækkende undersøgelse kom i 2004, hvor daværende *Udviklings- og Formidlingscenter for Børn og Unge (UFC)* udarbejdede en kortlægning over problemets omfang, karakter og årsager til pigers voldelige adfærd (Wittendorff & Malmborg 2004). På baggrund af spørgeskemaer udsendt til danske kommuner ansloges det, at der var ca. 2.100 udadreagerende piger i Danmark, og at pigerne kunne karakteriseres ved dels en række individuelle problematikker dels vanskelige livs- og opvækstproblemer (ibid.:35). Esther Malmborg og Susanne Pihl Hansen,

¹¹ Alle danske undersøgelser er foretaget på baggrund af informanter tilknyttet socialpædagogiske projekter. Det er således ikke muligt at sammenstille denne undersøgelses resultater med undersøgelser af vold udøvet af piger, der ikke kan betegnes som socialt udsatte.

¹² Jeg betegner det som et undersøgelsesfelt og ikke et forskningsfelt, idet der ikke er tale om teoretisk informerede analyser eller teoriudvikling, ligesom undersøgelsesnes konklusioner ikke gøres til genstand for kritisk refleksion med hensyn til metodologi, validitet og gyldighed.

¹³ Interview med 5-7 informanter.

Dramatiske liv

konsulenter ved UFC, skriver, at pigerne oftest har været udsat for tidlig omsorgssvigt, der har bestået af *”mishandling, seksuelle overgreb, forsømmethed, tidlig ’voksenansvar’ for belastede forældre eller mindre søskende og andre former for følelsesmæssigt svigt”* (Malmborg & Pihl Hansen 2003:2). I en senere undersøgelse udført af Esther Malmborg og Marianne Winther Larsen som konsulenter for SPUK¹⁴ finder de også tegn på tidlig omsorgssvigt blandt de undersøgte piger (Malmborg & Nielsen 2008:28). Denne undersøgelse, der er bestilt af Københavns Kommune, peger ligeledes på, at piger, der bruger vold, er vokset op i familier med en høj forekomst af vold mellem forældre og mod børn, psykiatriske diagnoser blandt forældre, seksuelt misbrug af pigerne, fattigdom og opvækst med enlige mødre (ibid.:62-67).

Begge undersøgelser lægger vægt på, at en række problematiske forhold i pigernes familier, resulterer i udvikling af problemadfærd for den enkelte pige. Problemerne er eksempelvis lavt selvværd og selvtillid, ensomhed, manglende empati, manglende sociale kompetencer og en høj forekomst af psykiatriske diagnoser såsom ADHD og Borderline personlighedsforstyrrelse (Malmborg & Pihl Hansen 2003:2, Wittendorff 2007:21-30, Malmborg & Nielsen 2008:29, Kongstad 2008:64-65). Af øvrige problemer nævnes forbrug af stoffer og alkohol, høj forekomst af selvskadende adfærd (Malmborg & Pihl Hansen 2003:2, Wittendorff 2007:49ff, Malmborg & Nielsen 2008:29) og grænseoverskridende seksualitet (Kongstad 2008:66, Malmborg & Nielsen 2008:30). Undersøgelserne peger på, at det er manglende kognitive og sociale evner, der er forklaringen på, hvorfor piger anvender vold. I dette perspektiv er vold udtryk for bagvedliggende problemer, frustration og afmagt (Malmborg & Pihl Hansen 2004:2, Wittendorff 2007:49). Nina M. Wittendorff, der har foretaget en undersøgelse på baggrund af seks pigers livsfortællinger¹⁵, viser, hvordan brugen af vold er indlejret i vanskelige opvækst- og livsbetingelser (Wittendorff 2008). I denne undersøgelse gives erfaringer med udøvelsen af vold ikke prioriteret plads, fordi Wittendorff mener, at *”vold er at betragte som et udtryk for bagvedliggende problemer.*

¹⁴ SPUK (Social og Pædagogisk Udviklings- og Kursuscenter) er en mindre konsulentvirksomhed, der arbejder for at kvalificere og udvikle de pædagogiske og sociale indsatser overfor udsatte unge.

¹⁵ Alle pigerne har erfaring med at udøve vold.

Det er en overlevelsesstrategi, der synliggør den enkelte piges problemer, hendes frustration og afmagt” (Wittendorff 2007:49). Denne opfattelse kommer til udtryk i flere af de ovenstående undersøgelser, hvor brugen af vold ses som en afmagtshandling, der dækker over svigt og mistriksel.

Pigers brug af vold kobles ikke alene til mistriksel i hjemmet, men til mistriksel i samfundet, fordi pigerne har vanskeligt ved at leve op til de krav og forventninger, der stilles til dem (Wittendorff 2007:8, Malmborg & Nielsen 2008:55). Det forklares, at pigerne har svært ved at navigere i den mangfoldighed af muligheder og krav, der stilles til unge i dag, eksempelvis succesfuld forvaltning af eget liv, høje og urealistiske skønhedsideal, uddannelse, karriere m.m. Trivselsundersøgelser viser, at piger i alderen 15-19 år i højere grad end drenge angiver at mistrives, og selvmordsforsøg, cutting¹⁶ og spiseforstyrrelser identificeres som væsentlige problemer (Zølner 2002, Helweg-Larsen et al. 2003, Ottosen et al. 2010). Wittendorff fremhæver, at det, der kan beskrives som udfordringer for en stor andel af unge i dag, udgør en særlig udfordring for unge, der vokser op i familier med ringe kompetencer eller overskud til at støtte pigerne gennem en svær tid (Wittendorff 2007:24).

International forskning understøtter konklusionerne i de danske undersøgelser, hvor sammenhængen mellem pigers aggressivitet og en dysfunktionel psykosocial historik er veldokumenteret¹⁷. Den internationale forskning i pigers aggressivitet er domineret af kvantitative undersøgelser

¹⁶ Cutting er selvskadende adfærd, hvor den unge skærer i sig selv, ikke med henblik på selvmord, men for at overdøve eller erstatte en psykisk smerte (Møhl 2006).

¹⁷ Bengtson, Steinsvåg og Terland sammenligner retrospektive og prospektive undersøgelser, der har beskæftiget sig med sammenhængen mellem dysfunktionelle opvækstbetingelser og unges brug af vold. De peger på, at de retrospektive studier hævder at kunne dokumentere en meget tydelig sammenhæng, mens de prospektive studier finder mere begrænset belæg for denne påstand (Bengtson, Steinsvåg & Terland 2004: 48). De retrospektive studier undersøger forekomsten af bestemte opvækstbetingelser blandt unge, der bruger vold. Prospektive studier undersøger eksempelvis en årgang unge, og metaundersøgelser af denne slags studier viser, at 20-50 pct. af de unge, der udsættes for overgreb, på et tidspunkt selv bruger vold. Majoriteten af børn, der udsættes for overgreb, udvikler således ikke voldelig adfærd i markant større grad end andre børn (Bengtson, Steinsvåg & Terland 2004:49). Undersøgelser peger på, at vold og kriminalitet i en begrænset periode og et begrænset omfang er et relativt udbredt fænomen for op mod 70 pct. af unge (Ibid:42).

Dramatiske liv

indenfor psykologi, der peger på sammenhænge mellem aggressiv adfærd og specifikke opvækstbetingelser, for eksempel familiebaggrund med fattigdom, psykiatriske diagnoser, alkohol og stofmisbrug blandt forældrene, og at pigerne har været ofre for fysiske og seksuelle overgreb, som årsager til udvikling af voldelig adfærd (Underwood 2003, Putallaz & Bierman 2004, Trickett & Gordis 2004). Den norske stiftelse *Alternativ til Vold*, der tilbyder psykologisk behandling af voldsudøvere, har udgivet bøgerne *Meningen med volden* (Isdal 2000) og *Ungdommen bak volden* (Bengtson, Steinsvåg og Terland 2004), baseret på psykologisk forskning og erfaringer fra egen behandlingspraksis. Disse norske udgivelser repræsenterer et psykologisk perspektiv, der også afspejles i flere af de danske undersøgelser. Den dominerende forståelse er, at piger bruger vold, dels fordi de har sociale og psykiske problemer, dels fordi de ikke kan mestre konfliktsituationer og social interaktion som normale unge.

En hegemonisk fortælling

I det danske undersøgelsesfelt, der i alt udgør ca. 10-12 undersøgelser, er der overraskende konsensus om, hvordan fænomenet pigevold italesættes, problematiseres og søges forklaret. Der er etableret en årsagskæde, der i en simplificeret og lidt karikeret fremstilling begynder i dysfunktionelle familier, der resulterer i psykologiske mangler hos pigerne og ender i pigers brug af vold. Feltet er domineret af bestemte forståelser af, hvad der er på spil, og disse forståelser synes at sætte rammer for, hvad der kan siges i og om feltet. Jeg vil i denne afhandling betegne det eksisterende vidensgrundlag som en *hegemonisk fortælling* etableret omkring en række enigheder og selvfølgeligheder. Den hegemoniske fortælling henter for det første inspiration fra det psykologiske forskningsfelt om piger og aggressivitet; for det andet er der enighed om, at vold er udtryk for bagvedliggende problemer i særdeleshed opvækst i dysfunktionelle familier; og for det tredje er der enighed om karakteren af de psykologiske mangler, der kendetegner piger, og som forklarer aggressiv adfærd. I den hegemoniske fortælling er fokus i mindre grad på pigerne som *udøvere* af vold, men i højere grad som *ofre* for dysfunktionelle familiers mangelfulde socialisering og stimulans af børns empatiske evner. Der er tale om et bagudrettet blik på årsager og et fremadrettet blik på behandlingsmetoder, mens der ikke er nogen grundig orientering i de logikker og praksisformer, som volden er indlejret i. Denne afhandling tilbyder et perspektiv på volden som (hverdags)erfaring, der både

supplerer og forstyrrer den eksisterende viden. Forhåbentlig bidrager den også til at åbne undersøgelsesfeltet for andre perspektiver, der kan nuancere og åbne op for nye indsigter.

Forskningsspørgsmål

Med afsæt i antropologien og mikrosociologien placerede jeg mig et andet sted for at undersøge pigers brug af vold med det primære formål at nærme mig pigeperspektiver på at bruge vold og få indblik i de logikker, der informerer pigers involvering i konflikter og brug af vold. Som antropologisk genstandsfelt er vold et fænomen, der tilskrives betydning gennem sociale og kulturelle logikker, og som kan undersøges som en integreret del af det sociale felt.

Det overordnede spørgsmål lyder derfor:

Hvordan oplever og involverer disse piger sig i konflikter og situationer med vold, og hvad henholdsvis motiverer til og hæmmer brugen af vold?

Det overordnede forskningsspørgsmål rummer følgende underspørgsmål:

- Hvordan bidrager pigernes brug af vold til at forme identitetsprocesser og tilhørsforhold?
- Hvordan bidrager tidligere erfaringer med vold til brugen af vold?
- Hvorfor ophører størstedelen af pigerne med at bruge vold?

Mit bidrag er således viden om, hvordan vold udøves og betydningssættes. Det er essensen af et antropologisk blik på vold; at der er tale om meningsfuld praksis, magtfulde handlinger, og at komplekse sociokulturelle processer finder sted i og omkring voldelig praksis. Mit blik dvæler dér, hvor de eksisterende danske undersøgelser kun flygtigt har kastet blikket; ved voldens symbolske og instrumentelle form og funktion (Blok 2001:104). Det psykologiske perspektiv på årsagsforklaringer og afmagtshandlinger suppleres således af et antropologisk perspektiv på mening og magt. Dette blik bidrager med nye nuancer og perspektiver til det etablerede danske vidensfelt ved først og fremmest at give indblik i pige-perspektiverne på volden, der synes at være forsvundet til fordel for årsagsforklaringer og anvisninger på relevant behandling.

Afhandlingens gang

Afhandlingen er delt op i to dele, der rummer henholdsvis metodologi og analyse. Den første del om metodologi udgør en sammenhængende fremskrivning af det empiriske og teoretiske vidensgrundlag, som afhandlingen baserer sig på. Mit forskningsdesign var et produkt af grundig orientering i forskningsfeltet, men dette design blev udfordret af de indsigter, jeg opnåede undervejs i forskningsprocessen på baggrund af både empiriske fund og teoretisk læsning. Forskningsprocessen var således en "runddans" mellem teori, metode og analyse (Wadel 1991:160), som derfor redegøres for i sin sammenhæng i den første del om metodologi.

I Kapitel 2: Metode præsenterer jeg feltarbejdet som den overordnede metode for dataproduktion, herunder de specifikke kvalitative metoder, som er anvendt, eksempelvis interview og deltagerobservation. Her præsenterer jeg informanterne, beskriver de institutionelle rammer for undersøgelsen, giver indblik i omfanget af den producerede data og reflekterer over etik, validitet, bearbejdning, analysestrategi og spørgsmål om repræsentation. Jeg anskuer alle disse delelementer som en sammenvævet, iterativ proces, som derfor fremstilles som en sammenhængende diskussion af dataproduktion under overskriften metode.

Kapitel 3: Forskningsperspektiver ligger i forlængelse af den introduktion til undersøgelsesfeltet, der påbegyndes i dette første kapitel. Hvor jeg her primært har gjort rede for det danske undersøgelsesfelt, handler kapitel 3 om det internationale forskningsfelt om pigers brug af vold med fokus på den sociologisk-etnografiske forskning. Jeg præsenterer de centrale diskussioner, der tegner feltet, og som er relevante at have kendskab til for at følge afhandlingens diskussion og forskningsmæssige bidrag. Jeg redegør også for, hvordan forskningsfeltet om pigers brug af vold er indlejret i mere veletablerede forskningsfelter, i særdeleshed feministisk kønsforskning, antropologisk og sociologisk voldsforskning, herunder kriminologi, samt ungdomsforskning med fokus på køn, konflikter, mobning og unges brug af sociale medier.

Kapitel 4: Teoretiske positioner præsenterer en overordnet sammenhængende teoretisk ramme, der tillader forskellige analytiske greb i de enkelte kapitler. Jeg abonnerer således ikke på en enkelt teori, men arbejder med en sammensat teoretisk model, der giver mulighed for at undersøge vold som situerede dynamikker indlejret i subjektiveringsprocesser og meningsfortolkende processer. Den teoretiske ramme er sammensat af

den danske antropolog Henrik Vighs praksisteori om social navigation i et bevægeligt terræn (Vigh 2006, 2009), den amerikanske sociolog Randall Collins' mikrosociologi om vold (Collins 2008) og den australske kønsforsker Bronwyn Davies' subjektiveringsteori (Davies 2000). Alle tre teorier anvendes til mikrosociologisk analyse og suppleres af de fransk/spanske filosoffer Gilles Deleuze og Félix Guattaris teoretisering af det sociale som bevægelse, forandring og potentialitet (Deleuze & Guattari 2005). Efter en præsentation af den samlede teoretiske ramme redegør jeg kort for de analysestrategier, der har været anvendt i forhold til de enkelte kapitler.

Del 2: På vandring i et konfliktterræn udgør afhandlingens analytiske del, hvor den teoretiske ramme sættes på arbejde i form af forskellige analytiske greb afledt af rammen. Det er således ikke de samme begreber eller perspektiver, der sættes på arbejde gennem afhandlingens seks analysekapitler, men derimod et bestemt analytisk greb bestående af udvalgte begreber og optikker, der anvendes til at analysere et bestemt aspekt ved pigers involvering i og erfaring med vold og konflikter. De seks temaer udgør de delanalyser, der er nødvendige for at besvare det overordnede spørgsmål for afhandlingen. Jeg kunne have valgt en anden kronologi for præsentation af temaerne, idet alle temaer så at sige virker samtidigt i konfliktterrænet. De enkelte kapitler kan læses uafhængigt af hinanden, men der er en form for progressiv kontekstualisering, hvor det ene kapitel tilføjer nye lag af forståelse og kompleksitet til de foregående kapitler. Uden at være helt stringent afspejler kronologien i de første fire kapitler desuden en bevægelse fra de yngre til de ældre pigers perspektiv på vold og konflikter, samt en bevægelse fra vold som meningsfuld og legitim i et situeret rationale orienteret mod respekt, til vold som afvigelse i et udefra perspektiv, der abonnerer på nul-tolerance for vold.

Del 2 indledes med Kapitel 5: Magtfulde positioner, hvor jeg præsenterer respekt og status som et situeret rationale, som piger orienterer sig efter i konflikter og i situationer med vold. I dette kapitel fremhæver jeg omfanget af forskellige former for krænkelse og vold i pigernes hverdagsliv, og jeg argumenterer for, at brugen af vold udgør et redskab til at undgå vold og krænkelse i hverdagslivet; altså at vold er et redskab til at beskytte sig selv. Jeg fremhæver også, at vold er et redskab til at positionere sig i hierarkiske sociale fællesskaber af unge, der færdes meget på gaden; altså at vold er et redskab til at opnå magtfulde positioner. Ud fra pigernes beretninger fremstår særligt køn og alder retningsgivende for den enkeltes placering i hierarkiet,

Dramatiske liv

men jeg viser gennem kapitlet, at piger gennem blandt andet voldelig adfærd kan indtage magtfulde positioner i dette hierarki.

Kapitel 6: Konfliktterrænet i bevægelse tilfører en forståelse af ikke bare terrænets organisering i form af rationaler og hierarkier, men også af terrænets bevægelse og forandringspotentiale. Jeg argumenterer her for, at pigerne lever hverdagsliv med en forventning om forandring, og at særligt forventningen om vold udgør en formativ kraft i konflikterne. Jeg fremhæver i dette kapitel, at konflikter finder sted på tværs af tid, rum og mennesker, blandt andet ved hjælp af sociale medier, og udgør således uigennemsigtige sociale processer. Disse uigennemsigtige processer medfører potentielle forandringer af positioner og relationer, der kræver årvågenhed og daglig nærlæsning af det sociale terræn. Analysen af konfliktterrænet i bevægelse bidrager således med en væsentlig forståelse af, hvordan krænkelser, vold, subjektpositioner og relationer medskaber hinanden i form af sociale processer, der potentielt er i kontinuerlig forandring.

Kapitel 7: Et kønnet dilemma stiller skarpt på køn, magt og vold. Jeg viser, hvordan de situerede rationaler for vold, som blev præsenteret i kapitel 5, eksisterer parallelt med situerede rationaler, der fordrer konfliktløsning uden brug af vold og orientering i forhold til hegemonisk feminitet. Det medfører, at nogle piger oplever et *"krydspres af forventninger"* (Flekkoy 2000:100), der bidrager til et dilemma mellem at gøre det rigtige og gøre det nødvendige i forhold til forskellige situerede rationaler (Jones 2010:11). Jeg er i dette kapitel særligt optaget af de modsætningsfyldte subjektiveringstilbud, der former og formes af pigers involvering i konflikter med mulighed for vold. Pigers brug af vold kan bidrage til subjektpositioner mærket af både magt og afvigelse, hvilket afhænger af måden, som volden tager form på, og konteksten hvori den udspiller sig. Dels ser det ud til, at forskellige situerede rationaler støder sammen, dels sammenvæves sociale kategorier som klasse, køn og alder, hvilket bidrager til at producere subjektpositioner forbundet med både magt og afvigelse. Dette kapitel og det efterfølgende vægtlægger analyser af, hvordan konflikter og brug af vold bidrager til at forme identitetsprocesser og tilhørsforhold. I dette kapitel analyserer jeg kønnede tilblivelser og reguleringer af sociale fællesskaber, mens næste kapitel stiller skarpt på patologiske tilblivelser og sociale eksklusionsprocesser.

I Kapitel 8: En syg affære? undersøger jeg tilblivelsen af subjektpositioner mærket af patologi og ekstrem afvigelse. Den hegemoniske fortælling om pigers brug af vold udfordres og forstyrres særligt i forhold til forståelsen af pigernes manglende empati og ringe sociale kompetencer. Jeg argumenterer her for, at den eksisterende viden danner grundlag for en socialpædagogisk tænkning, hvor piger der bruger vold bliver til i en gråzone mellem psykologiske afvigelser og psykiatriske diagnoser (ADHD og Borderline-personlighedsforstyrrelse). Analysen viser, hvordan piger forhandler disse subjektiveringstilbud, men ikke undgår samtidigt at blive formet af dem. Kapitlet sætter således fokus på, hvordan brugen af vold og ekstreme krænkelse bidrager til konstituering af subjektpositioner mærket af afvigelse og ikke mindst den sociale eksklusion, som sådanne subjektpositioner kan bidrage til.

Kapitel 9: Vant til vold stiller skarpt på sammenhængen mellem vold i familien og udøvelse af vold. Vold i familien er en del af næsten alle pigernes historie (to undtaget), og der er en veldokumenteret sammenhæng mellem erfaringer med vold i familien og børn og unges brug af vold blandt jævnaldrene. Jeg fremhæver både psykologiske og socialmedicinske undersøgelser, der vægter de psykiske lidelser, som volden forårsager hos børn, social læringsteori, der anskuer vold som tillært social praksis, og endelig et fænomenologisk perspektiv på mestringsstrategier. Dette kapitel svarer således på den del af forskningsspørgsmålet, der omhandler, hvordan tidligere erfaringer med vold indvirker på brugen af vold.

Kapitel 10: Veje ud af vold beskæftiger sig med den del af forskningsspørgsmålet, der omhandler alder, og hvorfor piger ophører med at bruge vold. Jeg tematiserer alder i forhold til feminitet og seksualitet og i forhold til forestillinger om normalitet, herunder uddannelse, familieliv og tilknytning til arbejdsmarkedet. Endelig tematiserer jeg alder i forhold til kriminalisering og fremhæver, at frygten for straf og en plettet straffeattest ikke isoleret set regulerer pigers brug af vold, men virker regulerende sammen med andre former for sociale sanktioner af pigers brug af vold.

Kapitel 11: Konklusion opsummerer afhandlingens centrale argumenter og konklusioner, og den falder i to dele. Den første del ekspliciterer afhandlingens forskningsmæssige bidrag både empirisk og teoretisk, og den anden del redegør for afhandlingens anvendelighed i forhold til socialpædagogisk arbejde med piger, der bruger vold og/eller er involveret i

Dramatiske liv

fællesskaber karakteriseret ved brug af vold. Jeg afslutter således afhandlingen med at identificere de begreber og perspektiver, der udgør afhandlingens væsentligste bidrag, og omsætter dem til "tænketeknologier" (Kofoed & Søndergaard 2009:8) til brug i socialpædagogisk arbejde.

Del 1: Metodologi

Kapitel 2: Metode

“Hvem er det, der råber sådan?”, spørger min kæreste i telefonen. Jeg bliver opmærksom på Minnah, der går rastløst frem og tilbage på fortovet, mens hun ringer til forskellige venner. “Fuck dig, så brug dog hovedet. I tager bare til Nørrebro og venter på mig. Jeg er der om et kvarter”. Hun afbryder forbindelsen og udbryder: “Fucking unger, de kan fandeme ikke finde ud af en skid”. Hun ringer op igen og går videre op ad fortovet. Hun er irriteret og frustreret og fortsætter med at ringe op til venner og kommandere dem til Nørrebro. Jeg fornemmer også en sårbarhed, der bliver synlig mellem opkaldene, når kroppen synker lidt sammen og blikket bliver fjernt. En irritation over dem, der ikke tager telefonen. Det går op for mig, hvor dramatisk et øjeblik det er for hende. Hun ved ikke, hvad der vil ske, men udfaldet af de næste par timer opleves som afgørende. Det handler ikke bare om at slås, men om måden konflikten falder ud på. Det handler om, hvem der er der for hende, og hvad de er villige til at gøre. Jeg foreslår endnu en gang, at hun tager hjem til Ballerup, men hun insisterer på, at hun skal til Nørrebro. “Sådan er mit liv, jeg kan ikke bare lade folk gøre, som det passer dem. Han er nødt til at vide, hvem jeg er”, siger hun. Jeg forlader hende på Vesterport station med et “pas på dig selv”, velvidende at hun er på vej til Nørrebro for at ‘få styr på det’, og at jeg hverken kan gøre fra eller til i den sammenhæng. (Feltnoter 28.09.20)

Minnah er på vej til Nørrebro for at tage til genmæle over for den vold, hun blev udsat for dagen før. Vi har gået rundt i flere timer på Vesterbro, hvor hun har fortalt om et skænderi, som udviklede sig til vold og hærgen af hendes lejlighed. Episoden understreger, at vold er mere end fysisk interaktion mellem udøver og offer, den udgør komplekse sociale processer, hvor identitet og relationer sættes i spil – og sættes på spil. Det er volden som social proces, jeg er nysgerrig på, og som jeg har søgt indsigt i gennem antropologisk feltarbejde, hvor samspillet mellem observationer og deltagelse udgør redskaber til at nærme mig et indefra perspektiv på brug af vold.

Dette kapitel handler om dataproduktion som en “runddans” mellem teoretiske optikker, analyser, metoder sat på arbejde og etiske refleksioner centreret omkring, men ikke begrænset til, feltarbejdet (Wadel 1991:160). Først præsenterer jeg feltarbejdet som metode og redegør for, hvad denne metode bidrager med i forhold til studiet af vold. Herefter præsenterer jeg undersøgelsens institutionelle afsæt, og jeg reflekterer over, hvordan disse rammer har bidraget til at forme undersøgelsen. Dette leder frem til en

beskrivelse af de primære informanter, og af hvordan feltarbejdet tog konkret form sammen med pigerne. Under overskriften Etik reflekterer jeg over dilemmaer og særlige overvejelser og hensyn, som har været forbundet med at forske i et sensitivt emne blandt unge, der kan betegnes som sårbare. Endelig følger en præsentation af, hvordan mine data er blevet bearbejdet, min analysestrategi og refleksioner over validiteten af den producerede data.

Feltarbejde

Afhandlingen er baseret på et feltarbejde, der fandt sted i København og på Københavns Vestegn i perioden maj til november 2010. Jeg bevægede mig ikke uvidende ud i felten, men var rustet med både socialpædagogisk erfaring og grundig teoretisk og empirisk orientering i vidensfeltet. Jeg var således velforberejdet og fortrolig med en række forskellige perspektiver på vold som social praksis, som informerede min vej gennem felten. Feltarbejdet med samtaler, interview, observationer og deltagelse var dog først og fremmest drevet af en nysgerrighed på pigernes erfaringer og forståelser af vold og konflikter.

Feltarbejde som metode udmærker sig ved, at forskeren forsøger at nærme sig den levede erfaring af det, der undersøges. Man *udsætter* sig for felten ved at indtage en position som deltager og gennem egen krop erfare kulturelle betydninger i en ukendt verden eller lokalitet. Myten om feltarbejderens, der udsætter sig for afsavn og ensomhed i sin søgen efter ny viden om sociale og menneskelige vilkår, er velkendt. Kirsten Hastrup skriver om feltarbejdet: "Det involverer feltarbejderens hele person og liv i et stykke tid, hvor han eller hun ikke alene lever i felten, men med den. Det er et grundlæggende krav i det antropologiske feltarbejde" (Hastrup 2010:57). I dag anvendes begrebet feltarbejde om en bredere vifte af måder at producere data på, der ikke nødvendigvis betyder fuld deltagelse i felten (Hastrup, Rubow & Tjørnhøj-Thomsen 2011:30). Inspirationen fra det klassiske feltarbejde ligger i en sensitivitet i forhold til tavs viden, deltagelse i specifikke kontekster, hvor genstandsfeltet kan undersøges, og en åbenhed for at se feltet gennem deltagernes øjne. Jeg stillede mig til rådighed for felten gennem "nærvær, sansning og tænkning" (ibid.:32), ikke bare i forhold til pigerne, men i forhold til den brikolage af tekst, tale og billeder, der flyder rundt i hverdagssamtaler, medier, musik, rapporter, undersøgelser og politiske udmeldinger, der mere eller mindre åbenlyst relaterer sig til det felt, jeg undersøgte. Ved at bringe forskellige metoder og datakilder i anvendelse,

Dramatiske liv

ofte beskrevet som metode- og empiribrikolage, bliver det muligt at frembringe en nuanceret, kompleks og mere fyldestgørende beskrivelse (Mørck 1995:128, Denzin & Lincoln 2000:4-6).

Jeg skelner mellem *felten* som et eller flere fysiske steder og *feltet* som et analytisk konstrueret genstandsfelt. Med et genstandsfelt defineret som pigers brug af vold følger en fragmenteret felt i etnografisk forstand. Pigerne bor og færdes over hele byen, de har forskellige berøringsflader med institutioner, skoler og grupper af andre unge, og de er inspireret af forskellige kulturelle udtryk i form af musik, film og andre medier. Selve forestillingen om felten som geografisk afgrænset er blevet udfordret af studier af migration, globalisering og studier i storbyer, hvor betydningsfulde kulturelle rum er spredte og diffuse, men trods alt kan studeres etnografisk på en meningsfuld måde (se Mørck 1995, Olwig & Hastrup 1997).

Antropologiens skyggesider

Den klassiske antropologi byder på et markant fravær af fokus på vold og konflikt til fordel for beskrivelser af sammenhængskraft og det kulturelt unikke (Scheper-Hughes & Bourgois 2004:6). Kolonitidens monografier beskæftigede sig således ikke med konflikten mellem besættelsesmagt og lokalbefolkning eller med lokale stridigheder (se Malinowski 1967, Evans-Pritchard 1976, Geertz 1995). Den politiske vold blev anskuet som en forstyrrelse af den eksisterende orden og ikke mindst af feltarbejderens mulighed for at bedrive sin undersøgelse, frem for at blive anskuet som et strukturelt forhold. Først i 1990'erne begyndte antropologer at beskæftige sig med vold i dens mange afskygninger, fra vold i den private sfære til strukturel vold i form af politisk undertrykkelse, fattigdom og racisme (Scheper-Hughes & Bourgois 2004:19). Siden har antropologiske studier af vold bidraget til en forståelse af, hvordan forskellige former for vold er indlejret i social praksis og udgør et kontinuum af dominans- og modstandsformer (ibid.). Vold kan ikke udelukkende studeres som social afvigelse, men skal undersøges som et produkt af og betingende for den sociale orden. Det er netop voldens sociale og kulturelle dimensioner, der gør vold så effektiv og betydningsfuld (ibid.:1). Antropologen Veena Das beskriver eksempelvis, hvordan voldtægtsofre under Indiens uafhængighedskrig tvinges til (skamfuld) tavshed om deres overgreb, hvilket

er langt mere nedbrydende og socialt isolerende for kvinderne end den fysiske vold, de har været udsat for (Das 2000). Studiet understreger, at vold ikke udelukkende kan studeres som fysiske handlinger, men også må studeres som sociale handlinger indlejret i ulige magtstrukturer og kulturelle forståelser om skam, legitimitet og retfærdighed.

Den etnografiske metode med deltagerobservation udfordres i studiet af vold af en række praktiske og etiske hensyn. I studiet af væbnet konflikt og voldsudøvelse kan feltarbejderen komme i fare, og der er etiske dilemmaer forbundet med at observere og repræsentere voldsudøvelse (Lee-Treweek & Linkogle 2000:9, Fangen 2001:57-61, Skjørten et al. 1999:97). Feltstudier af voldsudøvelse er desuden udfordret ved, at vold sjældent finder sted. Vold i antropologisk forstand er dog ikke begrænset til et studie af voldelige hændelser, men i højere grad til, hvordan denne vold betydningssættes, legitimeres eller forsøges undgået. I dette perspektiv bliver vold en katalysator for en række sociale processer, og det er denne indvirkning i og på hverdagslivet og hverdagsforståelser, der kan studeres. Med inspiration fra etnografiske studier af vold og kriminalitet (Anderson 1999, Miller 2008, Jones 2010) har min undersøgelse været drevet af en interesse for det moralske landskab, som pigerne navigerer i gennem konflikter og vold. Formuleret med Kirsten Hastrups ord, søgte jeg den *"ubegribelige stoflighed, som fremmer visse handlinger og hæmmer andre"* (Hastrup 2009:24). Jeg søgte også en forståelse af, hvordan vold og konflikter griber ind i og er betinget af pigernes hverdagsliv. Måden, hvorpå jeg fik indblik i begge aspekter; hvad der hæmmer og fremmer brugen af vold, samt hvordan vold og konflikter bidrager til at forandre identitet og relationer, var ved at søge ind blandt pigerne og herved nærme mig deres forståelse af verden.

Feltarbejdet udmærker sig ved at være eksplorativt og foregå over længere tid. For at forstå, hvordan vold og konflikter griber ind i og er et produkt af sociale processer og betingelser i pigernes hverdagsliv, der forandrer sig over tid, var et feltarbejde over syv måneder et egnet redskab. Deltagerobservation udgjorde i denne undersøgelse et afgørende supplement til eksempelvis interview. Deltagerobservation, herunder samtaler, gav adgang til *tavs viden*, forstået som selvindlysende, rutinepræget hverdagspraksis (Hervik 1994:83). Det kan være uproductivt at søge adgang til

Dramatiske liv

tavs viden gennem et interview, dels fordi man som udenforstående vanskeligt kan foregribe betydningen af den slags viden, og dels fordi informanterne kan have svært ved at italesætte den. Der er også viden, som det kræver fortrolighed at få adgang til, og fortrolighed kan opbygges over tid. Der er viden, som er bundet til kropslige erfaringer, eksempelvis frygt, utryghed, vrede, opstemthed og skam, som kan være svære at italesætte, men som kan observeres som ændringer af kropsskitur, ansigtsudtryk og mikrobevægelser i konfliktsituationer (Collins 2008:5). Endelig er der viden, som man får gennem deltagelse, fordi sproget ikke er vores eneste adgang til andres erfaring (Okely 1994:49). Det er den indledende beskrivelse af mine observationer af Minnah et eksempel på. I det øjeblik, hvor hendes usikkerhed er størst, formulerer hun modstridende forventninger og handlemuligheder, men det er hendes kropssprog, der med størst tydelighed taler et dramatisk øjeblik frem.

Socialpædagogiske institutioner som ramme

Jeg har fået kontakt til informanter gennem to socialpædagogiske institutioner, som jeg kalder for *Strandgården* og *Gadeplanet*. Jeg har valgt at anonymisere institutionerne, primært af hensyn til informanterne. Institutionerne er ikke genstand for undersøgelse, og for at undgå identificering af stederne beskriver jeg dem kun ved, at Strandgården ligger på Københavns Vestegn, og Gadeplanet er beliggende i København. Valget af de to institutioner udsprang ikke af et ønske om at foretage et komparativt studie mellem en forstad og København eller mellem forskellige institutionelle og pædagogiske rammer og tilgange. Jeg valgte to institutioner for at sikre en større spredning af informanter, der ikke kendte hinanden, og som færdedes i forskellige miljøer. For at minimere risikoen for genkendelse af informanter var det nødvendigt, at informanterne ikke alle kendte hinanden, og at ansatte ikke kunne genkende enkelte piger gennem udelukkelsesmetode. De enkelte kontaktpersoner vil imidlertid kunne genkende de piger, som de har foreslået til projektet, hvilket pigerne var indforstået med.

Mit feltarbejde begyndte på Strandgården og i Gadeplanet, idet jeg her mødte medarbejderne, der kunne introducere mig til pigerne, som var de primære informanter. I den indledende fase holdt jeg 2-3 møder med ledelsen og ansatte hvert sted, og på aftalte tidspunkter deltog jeg i hverdagsaktiviteter på begge institutioner, primært med henblik på at lære pigerne at kende. På Strandgården opholdt jeg mig et par dage om ugen i den første måned, og i Gadeplanet kom jeg i de første 2-3 måneder i

gennemsnit en gang om ugen og tilbragte et par timer. Begge institutioner ønskede åbenhed om de unges erfaringer med vold, og de italesatte vold som en problematik, som de arbejdede med pigerne om. Ansatte begge steder gav udtryk for, at volden udgjorde pigernes "mørke side", som en pædagog på Strandgården formulerede det, og de var bekymrede for, om pigernes deltagelse i projektet kunne bidrage til en forskydning imod mere vold eller en selvforståelse som voldelige. Det var imidlertid mit udgangspunkt, at deltagelse overvejende ville have en positiv effekt for pigerne, idet refleksioner over vold kan fremme evnen til at vælge volden fra (Burman, Batchelor & Brown 2001:449, Lindegaard 2009:75). For at åbne op for de mangefacetterede fortællinger om vold og konflikter valgte jeg at møde pigerne andre steder end i institutionerne, hvor bevidstheden om, hvordan man burde tale om vold virkede hæmmende for at undersøge pigeperspektiverne i erfaringer med vold og konflikter.

Jeg valgte at søge adgang til informanter gennem institutioner af en række praktiske og etiske grunde. Et feltarbejde uden om socialpædagogiske institutioner ville først og fremmest have krævet mere tid og ville have medført en række etiske dilemmaer. Min viden om feltet inden jeg gik i gang var, at piger, der har erfaring med vold, også har sociale problemer i varierende grad. Informanternes fortrolighed med professionelle voksne sikrede, at de blev støttet i forhold til problemer som hjemløshed, manglende skolegang eller konflikter med forældre, herunder vold i hjemmet. Ligeledes kunne de tale med professionelle voksne, hvis deres deltagelse i projektet påvirkede dem psykisk. Disse praktiske og etiske hensyn betød imidlertid, at jeg i første omgang ikke forhandlede adgang til felten med pigerne, men med deres kontaktpersoner.

Gate-keepers

Et feltarbejde er betinget af, hvilken adgang feltarbejderen kan forhandle sig til i felten (Hammersley & Atkinson 1995:64). Det illustrerer Vibeke Steffen i sit studie af alkoholbehandling, hvor hendes position som drikkende ikke-alkoholiker problematiseres i forhold til hendes deltagelse i behandlingsarbejde med ikke-drikkende alkoholikere (Steffen 1995). Min adgang blev forhandlet med medarbejdere på Strandgården og Gadeplanet, fordi de i sidste ende vurderede og besluttede, hvilke piger, der kunne spørges, om de ville deltage. Min tidligere erfaring fra praksisfeltet lånte legitimitet til min forskerposition, forstået på den måde, at jeg blev opfattet som én, der kendte til feltet, dets arbejdsbetingelser og de ofte komplekse

Dramatiske liv

problemstillinger, der vedrører socialt udsatte piger. Jeg oplevede opbakning for projektet på det ledelsesmæssige plan, men at de enkelte kontaktpersoner¹⁸ var tøvende overfor at give adgang til pigerne. Jeg ønskede at trække på nogle relationer, som det havde taget dem lang tid at opbygge, og som jeg erfaringsmæssigt vidste, var til konstant forhandling. Ligeså omkostningsfrit det var for ledelsen at invitere mig indenfor, ligeså risikofyldt var det for kontaktpersonerne at efterkomme denne invitation.

Det var mit udgangspunkt, at alle piger på institutionerne var relevante deltagere i det omfang, de havde erfaring med vold eller færdedes i miljøer, hvor vold fandt sted. Kontaktpersonerne vurderede imidlertid de enkelte pigers deltagelse ud fra andre forestillinger om egnethed og vurderinger af, om det forstyrrede det igangværende pædagogiske arbejde. Der er tale om en udvælgelsesproces, der var vanskelig at gennemskue, og hvis rationaler blev fortalt frem glimtvis i samtaler og på møder. På et møde på Strandgården, hvor flere pædagoger sammen diskuterede egnede informanter, blev der eksempelvis om specifikke piger sagt, "jeg tror ikke, hun er sådan rigtig klar til det", eller "hendes far er sådan lidt af en 'dark horse' [i betydningen, at de ikke vidste, hvor de havde ham], så det bliver nok svært at få lov til". En anden pige blev beskrevet som "meget svingende, altså det [vold] er mere noget, hun gør en gang i mellem, sådan for at prøve det af. Jeg vil ikke anbefale, at hun skal være med [i undersøgelsen]" (Feltnoter, 18.06.10). Piger, som de ansatte vurderede som eksperimenterende eller ureflekterede i forhold til vold, blev derfor ikke spurgt, om de ønskede at deltage. I Gadeplanet var det bekymringer om bestemte pigers tilknytning til stedet, der blev vægtet højt, således at yngre eller nyankomne piger ikke blev spurgt om at deltage. På Strandgården blev kontakten til én informant afbrudt undervejs i forløbet, fordi de ansatte var bekymrede for pigens almene tilstand og vurderede, at "hun skulle bruge sine kræfter på noget andet" (Feltnoter, 13.07.10). En række forskellige hensyn og vurderinger indgik således i beslutningen om, hvilke piger der kunne deltage i undersøgelsen.

¹⁸ En kontaktperson er den person blandt det pædagogiske personale, som den enkelte unge har tættest kontakt til, og som er ansvarlig for kontakt til sagsbehandler og den unges familie, herunder udarbejdelse og opfølgning på handleplaner (lovpligtige planer for den unges udviklingsmål og aftaler).

Med hjælp fra kontaktpersonerne fik jeg kontakt til ca. 25 informanter¹⁹. Jeg er taknemmelig for kontaktpersonernes hjælpsomhed, og jeg anerkender, at det overvejende var på foranledning af deres forarbejde og blåstempling af mig og mit projekt, at pigerne valgte at deltage.

Udvælgelsesprocessen betyder imidlertid noget for sammensætningen af informanter. Der er en overvægt af piger i alderen 16-19 år, og pigernes forholdsvis stabile kontakt til institutionen betyder, at de formodentlig har accepteret den socialpædagogiske problematisering af voldelig adfærd og i varierende grad anskuer det som adfærd, de skal udvikle sig væk fra. Piger i alderen 13-16 år ville formodentlig også have været vanskelige at inddrage, hvis jeg eksempelvis havde brugt "sneboldsmetoden" (Watters & Biernacki 1989) og rekrutteret informanter gennem andre informanter. Som en af informanterne siger:

Altså, du skulle have set mig dengang, jeg var bare totalt afvisende overfor alle. Det var bare fuck dig, du skal slet ikke komme i nærheden af mig... Hvis jeg havde mødt dig, dengang jeg var 15, havde jeg slet ikke gidet snakke med dig, eller måske havde jeg slet ikke kunnet snakke med dig, det hele var ligesom bare "fuck dig", som om jeg ikke havde noget sprog [hun griner]". (Lina, 19 år)

Linas beskrivelse af sig selv som totalt afvisende overfor alle vækker genklang til en udtalelse fra en gadeplansarbejder²⁰, der sagde, "de helt unge er næsten umulige at komme i kontakt med. De ønsker bare ikke kontakt med voksne eller systemet. Vi ser dem, og så er de væk" (Feltnoter 04.09.12). De to informanter, der er 13 og 14 år, havde i særdeleshed svært ved at tale om deres erfaringer med vold og konflikter. Jenny på 16 år finder det dog også svært, som hun siger: "Der er jo en grund til, at jeg slår. Jeg er ikke sådan én, der snakker helt vildt, jeg slår bare." Generelt angiver de ældre piger (17 år og opefter), at de ikke bruger vold længere, men de kan beskrive brugen af vold retrospektivt og give indblik i, hvordan vold skifter form i deres liv, i kraft

¹⁹ Jeg betegner de 20 informanter, som jeg oprindeligt fik kontakt til som primære informanter. Gennem de primære informanter fik jeg kontakt til yderligere 5 piger, der har deltaget i interview og bidraget med relevant viden om feltet.

²⁰ Jeg talte med vedkommende til en SSP (Skole, Socialforvaltning og Polit) konference om Piger på Tværs, hvor jeg præsenterede forskningsperspektiver på pigers brug af vold.

Dramatiske liv

af at de bliver ældre. Der er således en pointe i, at de ældre piger udgør en stor del af de primære informanter. Den refleksion om vold og konflikter, der må være til stede, for at man kan tale om disse erfaringer, samt lysten til at involvere en forsker i deres hverdagsliv, var mere udtalt blandt de ældre piger.

Pigerne som primære informanter

Pigerne udgør en mangfoldig flok i forhold til alder, etnicitet, hverdagsliv, stil, udseende og erfaringer med vold. Jeg betegner 20 af pigerne som primære informanter karakteriseret ved, at jeg har interviewet dem og/eller har mødt dem flere gange i løbet af feltarbejdet. Hertil kommer fem sekundære informanter, der er veninder til de primære informanter. Det aldersmæssige spænd er fra 13 til 23 år, dog med hovedparten af informanter i alderen 15-18 år. Ca. en tredjedel af pigerne er etnisk danske, og de øvrige er minoritetsetniske med en eller begge forældre fra et andet europæisk land, Mellemøsten, Afrika eller Sydamerika. Alle pigerne er anonymiserede i forhold til navn, bopæl eller specifikt oprindelsesland.

Informanterne har bestemte livsbetingelser og erfaringer, der adskiller dem fra gennemsnitlige unge. Det handler især om vanskelige opvækstbetingelser, erfaring med forskellige former for kriminalitet og mangelfuld uddannelse i forhold til deres alder. Alle informanter i denne undersøgelse modtager forebyggende foranstaltninger, og halvdelen har været anbragt udenfor hjemmet. Fem piger er diagnosticeret ADHD/ADD²¹, og fem piger har fået diagnosticeret en Borderline-personlighedsforstyrrelse²². Pigerne har fortalt om disse forhold uopfordret, idet jeg vurderede, at et fokus på både social udsathed og brug af vold kunne bidrage til en positionering af dem som afvigende i dobbelt forstand, hvilket jeg hverken fandt etisk forsvarligt eller hensigtsmæssigt i forhold til at etablere fortrolighed og forståelse. Jeg tøver også med at skrive informanterne frem som kategoriseret ved forskellige

²¹ Attention Deficit/Hyperactivity Disorder (ADHD) er karakteriseret ved hyperaktivitet, impulsivitet og en forstyrrelse af evnen til at fastholde opmærksomhed, der formodes at skyldes fejludvikling i hjernen.

²² Personer med Borderline-personlighedsforstyrrelse karakteres ved at have vanskeligheder ved sociale relationer, der ofte er meget intense og skiftende, og de oplever store følelsesmæssige udsving. Sygdommen menes at være forårsaget af faktorer i barndommen, især fysisk og psykisk misbrug, omsorgssvigt og forældre med misbrug. Sundhedsstyrelsen fraråder diagnosticering af børn under 18 år (Psykiatrifonden, 2012).

former for udsathed og mangler. Mit blik har fulgt måden, de håndterede vanskelige livsbetingelser på, og måden, hvorpå betingelser som dårlig økonomi, skiftende bolig- og skoleforhold eller vold i familien tog form og havde skiftende betydning over tid og sted. Idet disse betingelser afviger fra gennemsnitlige danske piger, er det imidlertid relevant for afhandlingens generaliserbarhed, hvilket jeg vender tilbage til i kapitlets sidste del.

Dramatiske liv

Overzicht over informanter

Navn	Alder	Etnicitet	Diagnose(r)	(Tidl) anbragt	Interview/mø der
Aisha	17	Afghansk	-	-	1/3
Minnah	16	Dansk/Pakistansk	-	Ja	3/<5
Haifa	17	Marokko	-	-	2/3
Anika	18	Dansk/Grønlandsk	-	Ja	2/<5
Sidsel	18	Dansk	-	Ja	2/<5
Tine	15	Dansk	ADHD	Ja	2/<5
Lina	19	Dansk/argentinsk	-	Ja	2/2
Susan	19	Dansk	-	Ja	3/<5
Clara	19	Chilensk	-	-	2/<5
Majken	17	Dansk	ADHD	-	3/<5
Marlene	16	Dansk	Ej oplyst	Ja	1/3
Sandra	13	Dansk/Polsk	ADHD/ borderline	Ja	1/3
Louise	15	Dansk	ADHD/ borderline	Ja	2/<5
Jenny	16	Dansk/Ghambia	-	-	2/3
Linda	23	Dansk	Borderline	-	1/1
Juliana	18	Dansk/Rumænsk	-	-	1/3
Fatima	18	Tyrkisk	ADHD	-	1/2
Jasmina	17	Tyrkisk	-	-	1/1
Maya	17	Dansk	Borderline	Ja	1/1
Signe	15	Dansk	Borderline	Ja	1/2

Ca. halvdelen af pigerne beskriver, at én eller begge forældre har problemer med misbrug, alvorlig sygdom eller langvarig arbejdsløshed. På nær to beretter alle om vold i hjemmet mellem enten forældre, mod børn eller vold udøvet søskende imellem. Femten piger er vokset op hos deres mødre med regelmæssig kontakt til deres fædre²³. Tre piger er vokset op med begge forældre, og to piger er vokset op hos deres fædre med begrænset kontakt til deres mødre²⁴. Jeg fik indtryk af, at alle informanter var vokset op i hjem med husstandsindkomst under gennemsnittet, havde boet i lejeboliger, og at forældrene overvejende ikke havde nogen, eller kun en kort, erhvervsrettet uddannelse. En forskningsoversigt udført af SFI om *Anbragte børn og Unge*²⁵ belyser en række sociale, økonomiske og uddannelsesmæssige forhold, der karakteriserer anbragte børn og unge (Egelund et al. 2009). Undersøgelsen fra SFI viser, at anbragte børn kommer fra lavindkomst-familier med en overvægt af mødre som enlige forsørgere, der i gennemsnit forsørger en familie for ca. 135.000 kr. om året (Egelund et al. 2009:22). Undersøgelsen understøtter det indtryk jeg, uden at have undersøgt det på struktureret vis, har dannet mig af pigernes socioøkonomiske vilkår og opvækst.

En række undersøgelser peger på, at udsatte børn oplever en høj grad af omskiftelighed, både i forhold til boligsituation og skolegang samt i forhold til foranstaltninger og anbringelser (Egelund et al. 2009, 2010). Ca. halvdelen af pigerne i denne undersøgelse beskrev hyppige boligskift pga. skiftende økonomiske betingelser, vold fra og/eller brud med morens kæreste, eller af årsager, som de ikke kunne huske. Seks piger angiver at have flyttet over 10 gange i løbet af deres opvækst, med afbrudt og skiftende skolegang til følge. Det kendetegner alle pigernes erfaringer fra skolen, at de har haft perioder med meget fravær eller måneder uden skolegang, og alle har skiftet skole flere gange i løbet af folkeskolen. To af pigerne har gennemført folkeskolen på normal vis, dvs. i en almindelig folkeskole. Ca. halvdelen har bestået 9.

²³ 13 af mødrene har haft samlevende, der i varierende grad har udfyldt rollen som stedfar.

²⁴ Begge piger var blevet slået af deres mødre som små, og deres fædre havde fuld forældremyndighed.

²⁵ Forskningsoversigten dækker nordiske og engelske undersøgelser i perioden 2003-2008 med fremhævelse af den danske forløbsundersøgelse af anbragte børn (Egelund et al. 2008), der sammenstiller tal for anbragte børn, en sammenligningsgruppe af børn, der har modtaget foranstaltninger efter Serviceloven § 50, og endelig en almengruppe af børn, der ikke har modtaget foranstaltninger på noget tidspunkt.

Dramatiske liv

klassens afgangseksamen på særlige vilkår²⁶, dog med forsinkelse i forhold til den gennemsnitlige alder for dette klassetrin. De skiftende og mangelfulde skoleforløb, for piger der bruger vold, afspejles i andre danske undersøgelser (Moesby-Johansen 2004:56, Wittendorff 2007:62, Malmborg & Nielsen 2008:30, Kongstad 2008:66). SFI's undersøgelse af anbragte børns skolegang angiver, at børnene ofte er indplaceret på klassetrin under, hvad der er aldersvarende, og at de er fagligt bagud (Egelund et al. 2009:112). SFI-undersøgelsen peger også på, at børn, der modtager foranstaltninger (inkl. anbragte børn) oplever markant flere problemer i skolen end børn, der ikke modtager foranstaltninger, eksempelvis koncentrationsproblemer, konflikter med kammerater og lærere, mobning samt sprog- og taleproblemer (Egelund et al. 2009:124).

Af øvrige sociale problemer angav 10 af pigerne perioder med et dagligt forbrug af hash, og størstedelen af de øvrige informanter røg hash indimellem. Fire berettede om butikstyveri af eksempelvis tøj og mad, tre nævnte småkriminalitet som videresalg af hash til venner og hærværk, og tre nævnte involvering i mere alvorlig kriminalitet som røveri, biltyveri og groft hærværk, eksempelvis brandstiftelse. Det ligger implicit, at pigerne er opmærksomme på professionelles indberetningspligt²⁷ i forhold til belastende sociale forhold. Jeg har ikke oplevet, at de har afsløret forhold i hjemmet, som krævede indberetning, eller som ikke var blevet fortalt til andre voksne. Jeg har befundet mig i en gråzone i forhold til oplysninger om kriminalitet og vold, idet pigerne har fortalt om episoder, der ikke er meldt til politiet. Jeg har bevidst undladt at spørge ind til detaljer om navne og steder og har vurderet, at jeg herved hverken juridisk eller etisk er forpligtet til at gå videre med pigernes fortrolige oplysninger, der trods alt er afgørende for, at undersøgelsen bidrager med relevant ny viden.

²⁶ Dvs. uden at have bestået alle fag eller med særlige betingelser for pensum og eksamensform.

²⁷ Enhver, der får kendskab til vanrøgt eller mishandling af børn og unge under 18 år, har pligt til at meddele dette til det sociale udvalg i kommunen. Man har skærpet indberetningspligt, når man arbejder direkte med børn og unge, hvilket betyder, at man har pligt til at indberette *mistanke* om vanrøgt eller mishandling af børn.

Samtaler, interview og deltagerobservation

Med kontaktpersonernes mellemkomst var det ikke vanskeligt at skabe den indledende kontakt til pigerne i form af en aftale om interview. Det er dog en svær målgruppe at få adgang til i etnografisk forstand, hvor semistrukturerede interview gradvist skal afløses af deltagerobservation. Den engelske sociolog Valerie Hey erfarede i forbindelse med sit studie af pigers venskaber, at venskaberne netop er organiseret omkring intimitet, hemmeligheder og evnen til at ekskludere andre (piger), og at de derfor også er svære at få adgang til for etnografen (Hey 1997:43). Pigerne i denne undersøgelse evner at sætte grænser for voksne, der i bedste hensigt trænger ind i deres privatsfære. Det kan være ved ikke at tage telefonen, ikke dukke op ved aftaler og i samtalen undgå at tale om bestemte emner ved at tale udenom eller lade som om, de ikke forstår spørgsmålet. Min bekymring om, hvorvidt pigerne kunne sortere i det, de ønskede at fortælle, og kunne bestemme, hvor meget de ville deltage, var således langt hen ad vejen en undervurdering af deres evne til at sige fra.

Feltarbejdet har overvejende taget form som 'aftaleantropologi', forstået sådan at en konkret interviewaftale udviklede sig til mere uformelt samvær hjemme hos dem selv eller rundt i nabolaget. Typisk varede en aftale mellem 2-4 timer, og i gennemsnittet havde jeg et sted mellem 4 og 6 aftaler på en uge i den mest intensive periode undtaget opstart og afslutning. Gennemsnitligt opholdt jeg mig ca. 15-20 timer i felten, mens ca. 15 timer gik med at skrive feltnoter, lave aftaler og tale i telefon med informanter. Jeg kunne for eksempel mødes med en pige på Hundige Station, hvorefter vi gik i Hundige Centret; gik rundt og snakkede; stoppede op og snakkede med de venner, hun mødte; gik på Burger King og spiste noget mad, hvorefter vi gik tilbage til stationen, og jeg kørte hende et sted hen, hvis jeg var i bil. De piger, der boede alene mødtes jeg ofte med hjemme hos dem selv. Her så vi fjernsyn og snakkede om, hvad der var sket, siden vi sås sidst. Nogle gange havde jeg aftalt at lave et interview som opfølgning på spørgsmål, der var kommet op i en samtale eller et tidligere interview. Andre gange var jeg der bare i nogle timer. Ca. halvdelen af pigerne introducerede mig på et tidspunkt for veninder, som deltog i samtalerne, blev kørt et sted hen eller var med på cafe eller pizzeria. Det meste af feltarbejdet foregik om sommeren, hvor pigerne havde ferie og havde tid til at mødes i løbet af dagen. De fleste informanter var villige til at mødes og fortælle om dele af deres liv, men jeg er ikke blevet inviteret ind som deltager i fester og byture eller til at hænge ud hos deres venner. Der er således ikke tale om, at jeg gennem feltarbejdet

Dramatiske liv

bliver som dem eller erfarer som dem, men om at jeg har forsøgt at sætte mig i deres sted og få adgang til det, antropologen Judith Okely betegner som "vicarious knowledge" (Okely 1994:49), eller et "tilstræbt indefra-perspektiv" (Warming 2011:18). Der var tale om en slags "deltagelse på deltid" (Fangen 2001:30), hvor jeg ikke deltog i pigernes hverdag, men mødtes med dem ind i mellem, boede med min familie (der inkluderer to små børn) og i slutningen af perioden også arbejdede på RUC.

Interview og samtaler udgør en betydelig del af den producerede data. Jeg har interviewet om temaer som veninder, skoleliv, fritid, kærester, familie og erfaringer med vold som henholdsvis udøver, offer og vidne (se bilag 1: interviewguide). Interviewene har været semistrukturerede med brug af, hvad jeg vil kalde en 'mental' interviewguide, forstået sådan at interviewguiden ikke var fremme under interviewet. Formålet var at gøre interviewet mindre formelt og fremme den naturlige samtale, og derfor skrev jeg heller ikke noter undervejs. Efterhånden som jeg mødte pigerne flere gange, var det i højere grad uformelle samtaler, hvor jeg på et tidspunkt eventuelt optog dele af samtalen. Jeg har haft mange samtaler om deres liv og færden i almindelighed. Relationer udviklet over længere tid skaber tillid og indblik i hverdagslivet (Hammersley & Atkinson 1995:89), hvilket jeg fandt afgørende for at forstå informanternes motivationer, overbevisninger og handlemuligheder.

Nogle piger har jeg primært mødt alene, mens andre foretrak at invitere veninder med. Individuelle interview har givet indblik i pigers personlige erfaringer, sociale relationer og forestillinger om sig selv. Gruppeinterview og deltagerobservation, hvor flere piger er sammen, har givet adgang til kollektive opfattelser og processer, hvor betydning forhandles mellem flere piger (Halkier 2010:123). Jeg skelner mellem interview og uformelle samtaler, fordi interview er en bestemt form for samtale, hvor den forskningsmæssige ramme er meget tydelig, i modsætning til den uformelle samtale, hvor rollerne bliver mere uklare og indimellem utydelige. Interviewet har den fordel, at den forskningsmæssige ramme tillader en "pludselig intimitet mellem to fremmede", der muliggør, at man kan spørge ind til personlige og sensitive emner (Jensen 2009:137). Metoder er ikke bare passive strategier for produktion af data, men måder at give plads til informantens forskellige fortællinger. I det individuelle interview er det ofte en meget personlig, detaljeret fortælling, hvor fortællerens sårbarhed og usikkerhed er tydelig. I uformelle samtaler og i samspillet med familie, venner, kærester eller socialarbejdere kan man få adgang til andre fortællinger, hvor mere

handlekraftige identiteter bliver synlige (Fine et al. 2000:119). Alle interview er således også deltagerobservation, idet interviewets performative kvaliteter kan gøres til genstand for refleksion (Rubow 2010:228).

Alle møder er efterfølgende nedskrevet i feltnoter, der er et centralt redskab til at kunne dokumentere forskningsprocessen og reflektere over erfaringer i et feltarbejde, særligt i forbindelse med deltagerobservation (Sanjek 1990). Feltnoterne rummer beskrivelser af møder og samtaler med fokus på, hvem der deltog og temaer for samtaler. De rummer beskrivelser af kropssprog, beskrivelser af, hvordan mennesker og steder ser ud, mine egne følelser, forbehold og ønsker for feltarbejdet samt refleksioner over min egen position i produktionen af data. Mine feltnoter bestod også af tentative analyser og analytisk undren, der pegede på nye fikspunkter for opmærksomhed i et eksplorativt forskningsdesign. Jeg har således analyseret mine data gennem hele forskningsprocessen.

I ethvert feltarbejde bliver nogle informanter mere centrale end andre, fordi et sammenfald af forhold har gjort netop den relation særlig frugtbar i forskningssammenhæng. Nogle informanter havde meget tid, nogle synes projektet var vigtigt og spændende, og nogle kom jeg tæt på, fordi vi kommunikerede godt og havde det godt sammen. Tætte relationer producerer ikke nødvendigvis den mest brugbare data, men producerer en bestemt form for "rig data" (Geertz 1973:3). Et enkelt møde med en velformuleret informant kan bidrage med helt væsentlige perspektiver på noget konkret, der spørges ind til, men giver ikke nødvendigvis et nuanceret indblik i hendes rationaler og dispositioner. Der er således ikke en kvalitetsmæssig forskel på informanterne og den producerede data, men jeg har fra forskellige informanter fået adgang til forskellige typer af data, afhængig af hvor tillidsfuld relationen var, hvor ofte jeg mødtes med dem (se oversigt over informanter s. 40), og hvor interesserede de var i at deltage i undersøgelsen.

Den længerevarende kontakt til pigerne har krævet en stor portion stædighed og personligt engagement. Som mor til to små børn var jeg ofte mindre fleksibel i forhold til at udskyde aftaler eller spontant tage steder hen med pigerne, hvilket var en frustrerende betingelse for mit arbejde. Der var også en stor accept af 'trade-offs', hvor indsigt i deres liv blev udvekslet med cafebesøg, take-away, cigaretter, busbilletter og praktiske tjenester som at køre pigerne et sted hen efter en aftale og lignende. Relationer i et feltarbejde opbygges blandt andet gennem udveksling af tjenester

Dramatiske liv

(Hammersley & Atkinson 1995:88), ligesom opbygning af fortrolighed fandt sted ved gensidig udveksling af personlige beretninger (ibid.:91). De ældre piger har brugt mig til at få gode råd og vejledning. En af pigerne fik sit første barn og søgte råd om spædbørn og pasningsmuligheder, en anden pige kæmpede med manglende skolegang og et massivt hashforbrug og spurgte om hjælp til at komme videre i retning af et liv udenfor kontanthjælpssystemet, en tredje søgte råd om rettigheder i forbindelse med at komme ud af et nyligt indgået muslimsk ægteskab. Alle pigerne lever komplicerede liv, hvor problemer med skole, bolig og konflikter med forældre og venner udgør tilbagevendende udfordringer. Gennem feltarbejdet og de mange uformelle samtaler, blev det tydeligt, at disse forhold var helt afgørende for at kunne forstå deres livsbetingelser og handlemuligheder. Det er en pointe i og af undersøgelsen, at pigernes konkrete erfaringer med vold ikke kan ses løsrevet fra den kontekst, som pigernes liv samlet set udgør. Jeg anskuer således ikke livsbetingelser og erfaringer med vold i et kausalitetsforhold, men som forhold der virker gensidigt ind på hinanden.

Nogle piger fortalte primært retrospektivt om at bruge vold, og de ville kun efter mange samtaler vedgå at vold fandt sted i deres nuværende liv. Andre piger fortalte meget levende om deres mange erfaringer, og jeg var fra starten opmærksom på, at nogle piger også gerne ville være betydningsfulde i undersøgelsen og så at sige, levere varen. Meget tidligt i forløbet sagde én af pigerne: "Du ved godt, at Majken lyver, ik? Hun digter om sit liv, fordi der ikke sker en skid, og hun bare vil virke interessant". Jeg har ingen grund til at antage, at pigerne lyver eller digter mere end andre, men jeg har været opmærksom på muligheden både i produktionen og bearbejdning af materialet. Dele af pigernes beretninger kan være opdigtede eller være fortællinger, som de har hørt fra andre. I tvivlstilfælde er jeg vendt tilbage til emnet ved senere lejligheder for at lytte efter afvigelser i historien, og nogle gange har jeg fået be- eller afkræftet min mistanke. Beskrivelser, som jeg anser for at være opdigtede, betragter jeg som udsagn om en følelse, et ønske eller en tilstand, og de indgår i analysen på en måde, hvor det ikke er afgørende, om det faktisk foregik, som det beskrives. Pigerne er ikke sandhedsvidner. De er blevet opfordret til at beskrive deres erfaringer og give indblik i egne oplevelser. Analysen baserer sig således på narrativer, der ikke vurderes ud fra, om de er sande, men ud fra, hvad de siger om virkeligheden.

Som den engelske sociolog Ken Plummer skriver om narrativer:

I have slowly come to believe that no stories are true for all time and space; we invent our stories with a passion, they are momentarily true, we may cling to them, they may become our lives and then we may move on. Clinging to the story, changing the story, reworking it, denying it. But somewhere behind all this story telling there are real active, embodies, impassioned lives. (Plummer 1995: 170)

Jeg betragter således i udgangspunktet alle beretninger som værende sande, forstået som sande for informanterne i det øjeblik, de fortælles. Men med nogle oplysninger, er det ikke ligegyldigt, om beretningerne afspejler konkrete hændelser. Jeg har derfor trianguleret data i det omfang, det var muligt, forstået som brug af flere kilder til at belyse samme emne for at sandsynliggøre en hændelse (Hammersley & Atkinson 1995:230, Lindegaard 2010:110). Jeg har også brugt triangulering til at undersøge uoverensstemmelser og afvigelser i bestemte fremstillinger og opnå analytisk indsigt gennem opmærksomhed på, hvad fortællelser og fordrejninger kan være udtryk for.

At tale om vold

Min erfaring er, at samtalen og interviewet om vold er to væsentligt forskellige ting. I interviewet er relationen defineret gennem rollerne forsker/informant, og pigerne har en ret klar forventning til indholdet og omfanget af det, vi skal tale om. Målet med min undersøgelse var dog ikke alene at lave interview med piger, men at nærme mig deres erfaring og forståelse af verden gennem samvær og samtaler. Samtalen om vold er anderledes vanskelig, fordi den overskrider nogle konventioner om, hvordan mennesker, der ikke kender hinanden godt, kan bevæge sig ind i personlige og private erfaringer. Interviewformen var meget samtaleagtig, og selvom det tydeligvis blev optaget og herved indgik i en forskningssammenhæng, kunne formen være forvirrende for både mig og pigerne. Når jeg som interviewer lyttede mere passivt for at give plads til pigens fortælling, kunne samtalen virke fremmedgørende for pigen. En af pigerne sagde eksempelvis, "hold kæft, jeg føler mig som et monster, når jeg sidder og fortæller det her". Mens hun siger det, griner hun akavet, samtidig med at hun ser alvorlig ud, ser væk og sidder uroligt på stolen. Der var således et dilemma mellem at lytte og deltage, der blev særligt presserende i samtalen om vold.

Dramatiske liv

Antropologen Michael Jacksons refleksioner over historiefortælling og subjektivitet bidrager til at belyse væsentlige aspekter ved samtaler om vold, og hermed narrativer om vold, som et produkt af et intersubjektivt møde (Jackson 2002). Jacksons hævder, at det er gennem historiefortælling, at subjektet skaber sammenhængende fortællinger om sig selv (ibid.:15). Fortællinger er således ikke sandhedsnarrativer, men processer, hvor identitet og selvforståelse produceres og forhandles. Pointen er ikke så meget den, at vi fortæller om os selv, men at vi fortæller *til* og *med* nogen, og at fortællingen bliver et intersubjektivt produkt af mødet mellem mennesker. Det er dog ikke alle erfaringer, der kan fortælles. Vold og overgreb er ofte af den type erfaringer, der enten er forbundet med tavshed og skam, eller som indskrives i en snæver offentlig diskurs, der ikke kan rumme mangfoldigheden af det oplevede. Det er Jacksons pointe, at når vi af den ene eller anden grund forhindres i at fortælle vores historier, eller vores erfaringer forvrænges for at passe ind i en offentlig diskurs, så nægtes fortælleren som subjekt en plads i verden (ibid.:39). Når piger således omtaler sig selv som et monster eller som psykopat, er det udtryk for, at vold er vanskeligt at tale om og kan lede til forskellige oplevelser af at være socialt afvigende og fremmed for verden. Den oplevelse kan være forankret i det konkrete møde mellem informant og forsker, men peger formodentlig på det forhold, at erfaringer med vold kan opleves legitime i én kontekst og gøres til genstand for afstandtagen og abjektgørelse i andre. Den gensidige ubekvemhed i samtalen om vold bidrager således dels med analytisk indsigt om volden som kontekstbetinget handling og fortælling, dels med opmærksomhed på, hvordan vold bliver katalysator for forandring af sociale positioner og relationer.

Det var særligt i de indledende interview, at jeg oplevede pigerne afbryde samtalen på denne selvrefleksive måde. Efterhånden blev jeg meget opmærksom på at tale rundt om vold og konflikter og ind i mellem styre samtalen væk fra deres erfaringer med vold, også selvom de gerne ville tale om det. Formålet var at give plads til de positive erfaringer og kompetencer, som informanterne også bød på. Jeg lærte gradvist at være mere aktivt lyttende ved at afbryde med spørgsmål, fortælle om egne erfaringer og udfordre deres logik. Inspireret af psykologen Svend Brinkmanns opfordring til en "sokratisk" interviewetik (Brinkmann 2007:1126), lod jeg nogle interview udspille sig som en dialog, hvor validiteten af argumenter blev afprøvet gennem spørgsmål, der udfordrede pigens fremstilling og perspektiv. Denne interviewform egnede sig imidlertid bedst i forhold til de informanter, jeg nød

størst fortrolighed med. Herved blev informanterne inddraget som reflekseive aktører, der ikke alene skulle beskrive erfaringer i fænomenologisk forstand, men blev inviteret til at fortolke, motivere og validere påstande og perspektiver (ibid.:1133).

Afslutning af feltarbejde

Det er en flertydet relation, der opstår mellem feltarbejderen og informanten, idet den på én gang er personlig og faglig. Ved feltarbejde i eget samfund er det på én gang en styrke og en udfordring, at relationerne ikke får en naturlig slutning i kraft af, at man rejser væk (Mørck 1995:126). Det er en styrke i dette projekt, at jeg har kunnet etablere relationer til informanterne over lang tid, og derved har fået større indblik i deres liv som helhed. Jeg havde dog en række forbehold ved at komme for tæt på pigerne, fordi relationen ikke blev afsluttet ved, at jeg forlod felten. Jeg bor med min familie i København, og informanterne bor således indenfor en radius af 30 kilometer. Min adgang til felten var således ikke alene betinget af pigernes motivationer og forbehold, men også af mine egne etiske og personlige motivationer og forbehold. Ingen af pigerne har besøgt mig hjemme eller mødt min familie eller venner, og jeg fandt det nødvendigt at være eksplicit i min forskerrolle for at undgå at skuffe nogle af pigerne ved feltarbejdet ophør.

Jeg brugte eksempelvis forskningsredskaberne taktisk for at understrege min rolle. Det kunne være at tage optageren frem eller skrive noter, mens vi sad sammen, at diskutere analytiske overvejelser eller vise pigen et transskriberet interview. Det medførte nogle gange mindre fortrolighed lige i øjeblikket, men på sigt skabte det klarhed om relationen, hvilket har været en central etisk præmis for undersøgelsen. Pigerne har alle oplevet at have fortrolige relationer til voksne, der efter et stykke tid forsvandt ud af deres liv. Det var derfor afgørende, at pigerne var klar over, at jeg ikke ville være en del af deres liv på længere sigt. For enkelte piger var grænserne imidlertid uklare, ikke mindst fordi jeg kom til at holde af dem og blev involveret i deres liv og deres problemer. Reelt blev første fase af feltarbejdet først effektivt afsluttet, da jeg forlod felten og mit hjem for at tage tre måneder på forskningsophold på Rutgers University ved New York.

Positionering

Jeg har ikke betragtet undersøgelsesfeltet fra et neutralt sted, men fra det perspektiv, der har været muligt for mig. Refleksivitet og gennemsigtighed om min rolle i felten er afgørende både i udførelsen af feltarbejdet og ved bearbejdning og repræsentation af data (Davies 1999:8). Spørgsmålet "hvem var jeg for dem?" er mindst lige så relevant som spørgsmålet "hvem er de?" (Dumont 1978:200 citeret i Tedlock 2000:467). Der er tale om gensidig positionering, ligesom der er tale om forskellige slags positioneringer forment af det situerede etnografiske møde. Hvem jeg var for dem, og hvem de var for mig skiftede ikke bare i det enkelte møde, men i særdeleshed i løbet af feltarbejdets varighed.

Jeg kom ind i pigernes liv gennem de socialpædagogiske institutioner, som de var en del af. I første omgang lod jeg mig altså positionere som en del af det system, der både hjælper pigerne, sætter regler for dem og bidrager til 'normalisering' af dem. Min alder, køn og etniske tilhørsforhold (34-årig dansk kvinde) placerede mig i kategori med de yngre praktikere, der typisk arbejder med målgruppen, dvs. en person, som de kan opbygge tillid til, men som ikke falder naturligt ind i gruppen af veninder eller familie. Jeg har ikke forsøgt at blive som dem, hverken i min adfærd eller udseende. Men jeg har fremhævet den side af mig selv, der passede bedst til situationen, f.eks. i forhold til sprogbrug, tøjstil og adfærd (Hammersley & Atkinson 1995:86). Min praktiske erfaring som ansat i Pigegruppen har også implicit medvirket til, at jeg har indtaget en position som ungdommelig, lydhør voksen. Selvom jeg var voksen, måske endda mindede om en pædagog, så var det afgørende for min adgang til pige-perspektivet, at jeg ikke havde en *behandlende* dagsorden i mit møde med pigerne. I den forstand var jeg en "atypisk voksen" (Corsaro 2005:52). Formålet med et interview eller en samtale var ikke at ændre på pigens opfattelse af og ageren i verden, men alene at få indblik i hendes motivationer og forståelser. Som antropolog, og ikke behandler, kunne jeg søge den viden, der kunne gøre mig i stand til at nærme mig verden, som den så ud for hende.

Pigerne læste mig som én, der ikke selv havde erfaring med at bruge vold, og som formodentlig abonnerede på en variant af nul-tolerance for vold. Én af informanterne formulerede det på følgende måde: "Du er jo min modsætning på det punkt. Jeg mener, du er så rolig, du har det slet ikke i dig, vel?". At jeg var en slags modsætning eller i hvert fald uvidende om at bruge vold, afholdt dem ikke fra at forklare mig, hvordan verden så ud fra deres ståsted. Jeg fik ofte indtryk af, at vi mødte hinanden netop i en fælles forståelse af, at vold

ikke nødvendigvis er rigtigt, men at den trods denne forståelse alligevel finder sted. Som formuleret af én af pigerne, "vold er normalt, men det er ikke ok". Jeg brugte min manglende erfaring til at stille undrende spørgsmål, som den 'uvidende' jeg var. Formålet med spørgsmålene var at opnå forståelse, ikke at vurdere moralske aspekter eller spørgsmål om legitimitet eller retfærdighed. Den norske antropolog Katrine Fangen viser i sit studie af nynazister i Norge, at det er muligt at undersøge fænomener, som man er moralsk eller politisk uenig i, ved at vise interesse og åbenhed (Fangen 2001:36). Nogle beretninger rummede imidlertid en etisk udfordring, hvor ønsket om at lytte fordomsfrit for at give plads til et perspektiv indefra måtte afvejes i forhold til at give informanten indtryk af, at jeg ikke delte hendes synspunkt.

Særligt i mødet med pigerne har jeg været opmærksom på, hvordan den gensidige positionering formede det etnografiske møde; hvordan de opfattede mig, vores indbyrdes roller, deres motivation for at deltage i projektet og hvordan de gerne ville fremstå, som følgende uddrag af feltnoter illustrerer.

Kan du se mig?" spørger jeg i telefonen, da jeg står på parkeringspladsen ved Køge station og venter på en pige. "Ja, du har en lyserød trøje på og en taske over skulderen, jeg kommer over til dig", svarer hun. Hendes korte beskrivelse fremhæver præcis det ved mig, som adskiller sig fra hende; den lyserøde bluse og tasken over skulderen. Jeg går hende i møde, og betragter hende, efterhånden som hun træder ud af mørket i tunnellen og bliver synlig. Kasketten trukket ned, så skyggen dækker det meste af ansigtet, det blege ansigt uden make-up, håret trukket tilbage i en hestehale i nakken, hvide joggingbukser og flere lag hættetrøjer. Hun smiler og spørger, om vi skal køre et sted hen... (Feltnoter, 19.09.10)

Der er tale om et gensidigt blik og positionering. Men hvor hendes blik på mig alene har betydning for dataproduktion, har mit blik på hende også betydning for repræsentation. Jeg deler ikke informanternes erfaringer med vold, og mine livsbetingelser ligner ikke deres, hverken nu eller da jeg var på deres alder. Mine normative forestillinger, ikke bare om vold, men om femininitet, moral og det gode liv måtte gøres til genstand for refleksion, for at jeg kunne nærme mig deres hverdagsliv og fremstille deres perspektiver og erfaringer på en etisk forsvarlig måde. Inden for antropologien har selv-refleksivitet været integreret tankegods siden litteraten Edward Said formulerede sin banebrydende kritik af orientalisme (Said 1978). Said hævdede, at etnografien var etnocentrisk, forstået sådan at beskrivelser af ikke-vestlige samfund reelt var projektioner af vestlige begreber og

Dramatiske liv

forestillinger om 'de andre'. Faren ved et etnocentrisk blik er, at de andres kultur vurderes gennem en skjult og ureflekteret normalisering af forskerens egen kultur, og som konsekvens heraf fremstilles det fremmede som særegent, eksotisk og ofte også som mangelfuldt (Tedlock 2000:464). Ved kontinuerligt at reflektere over, hvorfra en undren, overraskelse eller endda forargelse kommer fra, ved at søge det meningsfulde i informanternes forståelser og begreber og ved at reflektere over spørgsmål om positionering i hele forskningsprocessen har jeg forsøgt at undgå en repræsentation af den "eksotiske anden" karakteriseret ved afvigelse og mangler fra et "normaliseret os" (Geertz 1988:14).

Jeg spurgte de fleste af informanterne, hvorfor de havde sagt ja til at deltage. Nogle svarede, at de havde tid og gerne ville hjælpe. Tre piger forklarede, at de fandt undersøgelsen vigtig, fordi jeg ville formidle et pigeperspektiv på at bruge vold. Som Tine på 15 år formulerede det: "Altså jeg ved jo rigtig meget om det her, og hvis jeg fortæller det til dig, så kan du jo skrive om det, så andre piger kan blive hjulpet. Altså, jeg er jo også blevet hjulpet". Katrine Fangen forklarer, at de unge i hendes studie om nynazisme ikke bare deltager for at give, men for at få svar på, hvorfor de er havnet i en marginal og udsat position (Fangen 2001:62). Som Clara på 19 år spørger, da vi taler om enlige mødre og børn, der vokser op i udsatte boligområder: "Tror du så også, at jeg bliver sådan en ghetto-mum?". Clara var én af de piger, der havde angivet, at hun deltog for at give viden tilbage til det pædagogiske praksisfelt, der havde hjulpet hende. Men hun deltog også for at få svar på, hvorfor hun var havnet i en marginal position, og ikke mindst, hvordan hun kunne undgå fortsat at være det.

Etik

Det er en kontinuerlig overvejelse at handle etisk forsvarligt, både under produktionen af data såvel som i den endelige repræsentation af materialet. Spørgsmål om etik kan basere sig på formelle forskningsetiske retningslinjer, men udgør også situerede vurderinger af, hvad der i en bestemt kontekst udgør en etisk forsvarlig handling (Hastrup 2009:26). Det betyder ikke, at etik er et individuelt anliggende mellem den enkelte forsker og felten, men det betyder, at etiske spørgsmål også må vurderes ud fra mellemmenneskelige hensyn og ud fra respekten for det menneske eller den kontekst, som det etiske spørgsmål vedrører (ibid.). Dette afsnit handler både om de etiske retningslinjer, der blev besluttet inden feltarbejdet blev påbegyndt, og de etiske vurderinger, der løbende fandt sted.

Alle informanter fremstår anonyme i afhandlingen. Informanter, der er blevet interviewet, har deltaget med skriftligt informeret samtykke. De piger, der var under 18, fik en informationsfolder med hjem og en seddel om informeret samtykke til underskrift af en forælder²⁸ (se bilag 2 og 3). Enkelte piger fik ikke returneret sedlen med en forældreunderskrift, fordi de ikke boede hjemme eller mistede sedlen. Pigerne bekræftede dog mundtligt, at forældrene var orienteret og indforstået med deres deltagelse. Skriftligt informeret samtykke er dog ingen garanti for etisk redelighed (Järvinen & Gundelach 1996:10). Først og fremmest fordi informanterne trods deres afgivne underskrift kan have svært ved at gennemskue projektets formål, karakter og implikationer. Dernæst har det antropologiske feltarbejde en karakter, hvor deltagerobservation og uformelle samtaler gør det vanskeligt at være konsekvent i anvendelsen af skriftligt informeret samtykke (Ibid.:15). Deltagerobservation fandt eksempelvis sted på begge institutioner med deltagelse af mange piger, der kun via mund-til-mund blev informeret om projektet.

Der opstår en række etiske spørgsmål knyttet an til forskning i et sensitivt emne, samtidig med at målgruppen er unge, socialt udsatte og i nogle henseender sårbare (Burman, Batchelor & Brown 2001:447). Jeg var opmærksom på, hvordan pigerne oplevede at blive spurgt om at deltage i projektet. Vold er en grænseoverskridende handling, særligt for piger, og piger oplever stigmatisering på baggrund af deres brug af vold. Når en pige inviteres til at deltage i projektet, sker der samtidig en invitation til en position som *pige med erfaring med vold*. Pigens deltagelse er således forbundet til en selverkendelse af at være denne type pige. De piger, der har deltaget i undersøgelsen, har alle et erkendt problem omkring aggressivitet, temperament og brug af fysisk vold. Det betyder ikke, at de alle ser sig selv som voldelige, men det betyder, at de alle genkender sig som relevante i forhold til at indgå i en kontekst, hvor de bliver eksperter på, hvordan piger oplever at bruge vold. Ved at fokusere på positive erfaringer i deres liv og spørge ind til konflikter, som de havde løst uden brug af fysisk vold, gav jeg plads til fortællinger om de personer, der er, når de ikke genkendes som potentielt voldelige.

²⁸ Interviewet skete efter aftale med forældrene.

Dramatiske liv

Jeg var også opmærksom på den ulige magtrelation mellem mig som *voksen forsker* over for dem som *unge informanter* ved kontinuerligt at være sensitiv overfor, hvordan samtaler, især om sårbare emner, påvirkede informanterne følelsesmæssigt. Jeg vurderede nøje, hvad der var rimeligt at spørge om, og jeg styrede samtalen over i andre emner, hvis jeg fornemmede et ubehag hos dem. Nogle gange ringede jeg efterfølgende pigen op, for at få en fornemmelse af, hvilke refleksioner en samtale havde igangsat. Jeg valgte også at være tydelig i forhold til, hvordan deres beretninger umiddelbart påvirkede mig, således at også mine følelser og reaktioner kunne gøres til genstand for fælles samtale. Som antropologerne Geraldine Lee-Treweek og Stephanie Linkogle understreger, så kan feltarbejde involvere både fysisk og psykisk fare for forskeren (Lee-Treweek & Linkogle 2000). Som feltarbejder kan man blive følelsesmæssigt påvirket i form af vrede, sorg, afmagt, eller man kan opleve hændelser i felten, der fylder én med afsky (Linkogle 2000:117). Jeg hørte beretninger om vold, der fyldte mig med afsky. Følelserne gjorde jeg til genstand for analyse gennem en undren over, hvad der præcist havde udløst følelsen, og hvordan jeg kunne nærme mig en forståelse af den slags afskyvækkende hændelser. Jeg øvede mig i at reagere undrende i stedet for afstandtagende, og efterhånden viste det sig at være en produktiv tilgang til vanskelige og sensitive temaer.

Jeg har ikke overværet vold i mit feltarbejde, idet jeg ikke mener, at det etisk kan forsvares at overvære vold mellem unge uden at gribe ind. Som voksen er jeg ikke bare en neutral tilskuer, men er med til at legitimere handlinger og udsagn (Gilliam 2006:24). Jeg har overværet skænderier mellem piger, skænderier over telefonen og krænkelser kommunikeret over Facebook, men ikke vold. Det meste vold udspiller sig i familien, mellem kæresten, eller, særligt blandt de yngre piger, som noget, der aftales mellem flere piger. Vold er noget, jeg taler med pigerne om, og jeg trækker paralleller mellem observationer af skænderier, gengivelser af situationer med vold og mine tidligere erfaringer som medarbejder i Pigegruppen, hvor jeg enkelte gange oplevede vold mellem pigerne. Observationer af almindeligt samvær giver indblik i, hvordan pigerne agerer og positionerer sig i forhold til hinanden, eksempelvis i måden de taler på, gestikulerer og bruger kroppen til at fremstå handlekraftige og vidende om vold.

Bearbejdning af data og analysestrategi

Det samlede materiale består af 32 bandede interview, 250 siders feltnoter og fotos taget af to piger. De bandede interview er transskriberet ved hjælp af forskningsassistenter, der fik udleveret en transskriberingsguide (se bilag 4: vejledning til transskribering) og som accepterede, at der var tale om fortroligt materiale. Jeg transskriberede enkelte interview selv, og gennemlyttede alle interview, der var transskriberet af assistenter, for at sikre den præcise ordlyd, og at relevante detaljer var inkluderet. Når informanterne citeres i afhandlingen, er det med moderat omskrivning, hvor jeg udelader gentagelser, retter grammatiske fejl og udelader eksempelvis "øh" eller mumlen. Det gør jeg for at holde fokus på indholdet af deres udsagn, frem for at gengive en usikker sproglig fremstilling.

Afhandlingen er også baseret på data produceret i andre kontekster, eksempelvis medieomtale af pigers brug af vold, samt spille- og dokumentarfilm om piger om vold, der læses ind i mit konkrete projekt²⁹. De forskellige kildeformer har haft forskellig prioritering. Interview, feltnoter og fotos taget af pigerne udgør det primære kildemateriale, der imidlertid ikke kan bearbejdes uden hensyntagen til det diskursive felt, som materialet er produceret i, og som implicit har bidraget til at forme mit blik på feltet. Af hensyn til anonymitet har jeg valgt ikke at inkludere fotos i afhandlingen. De har imidlertid dannet afsæt for samtaler og har givet anledning til meget konkrete beskrivelser af, hvor de pågældende piger færdes, og hvem de færdes med, beskrivelser af venskaber, konflikter, fester, og hvad de ellers foretager sig. De personer, der optræder på billederne, har imidlertid ikke givet tilsagn om offentliggørelse, og derfor har jeg valgt at udelade dem i afhandlingen.

Dataproduktion, analyse og tekstproduktionen er en iterativ proces, kendetegnet ved en kontinuerlig dialog mellem forskningsdesign, den producerede data og analysestrategi (Taylor & Bogdan 1984: 128). Undervejs i feltarbejdet opstod nye spor og tematikker, som blev forfulgt og udforsket. Efter endt feltarbejde fordybede jeg mig i bearbejdning af data på en mere

²⁹ Råzone (2006), Se min Kjole (2009) og Fish Tank (2009) er spillefilm, der tematisk er relateret til afhandlingens fokus, ligesom dokumentarfilmen Piger uden grænser (2012) omhandler socialt udsatte pigers brug af vold med udgangspunkt i et socialpædagogisk værested i Brøndby.

Dramatiske liv

koncentreret måde parallelt med yderligere teoretisk læsning. Grundig og gentagen læsning, gennemlytning og kodning har bidraget til indsigt og fortrolighed med materialet, således at mønstre og temaer på tværs af det producerede materiale er blevet synlige. Bearbejdningen af materialet er således sket af flere omgange ved gennemlæsning, manuel kodning og computerbaseret kodning ved hjælp af NVivo 8, der er software til kvalitativ databehandling.

Kodning og analyse med NVivo 8

Efter gennemlæsning af hele materialet og en grov manuel kodning udvalgte jeg fem interview, som jeg kodede med henblik på at udvikle en kodningsmatrix for hele datamængden. Formålet var at adskille datamængden i håndterbare enheder, som kunne analyseres adskilt og rekonstrueres til en sammenhængende enhed (Kristiansen 2010:449). NVivo 8 rummer avancerede funktionaliteter til modellering, komparation og visualisering af data (Lewins & Silver 2007). Jeg foretog imidlertid en forholdsvis simpel kodning med brug af et kodningsmatrix bestående af såkaldt faste koder, der undervejs i kodningen blev suppleret af frie koder³⁰. Ved at skelne mellem faste og frie koder, kan jeg skelne mellem (faste) koder anvendt på hele materialet og (frie) koder, der er dukket op undervejs. Jeg opbyggede mit kodningsmatrix ud fra 29 faste koder, hvoraf 13 koder har 2-7 underkategorier (se bilag 5: faste koder). Temaer, der dukkede op undervejs, blev kodet med frie koder, der i alt udgør 22 koder, hvoraf de 8 kun er kodet én gang i det samlede materiale (se bilag 6: frie koder). Ved at hele materialet er kodet efter en fælles kodningsmatrix af faste koder, samtidig med at jeg har tilføjet frie koder undervejs, har kodningen således på én gang været stringent og åben for perspektiver, der dukkede op undervejs. Jeg ved imidlertid, at hvis en fri kode kun er kodet få gange, kan det skyldes, at den blev indført sent i kodningsforløbet, modsat en fast kode der er kodet få gange, hvilket afspejler, at dette tema ikke fylder meget i det samlede materiale.

Kodningen var tematisk og havde til formål at holde materialet åbent for flere teoretiske læsninger. Jeg har derfor ikke kodet efter teoretiske begreber eller et bestemt teoretisk perspektiv, men udelukkende kodet tematisk, eksempelvis *skole*, *familie*, *venner* osv. Kodningen kan overvejende betegnes som analytisk induktiv, men en skelnen mellem induktiv og deduktiv er

³⁰ Denne skelnen svarer til to typer af koder, som man arbejder med i NVivo 8, hvor der skelnes mellem 'tree nodes' og 'free nodes'.

alligevel uholdbar. Koden *respekt* er eksempelvis afledt af materialet, men i kodningsprocessen har jeg inkluderet udsagn og observationer relateret til koderne både ud fra informanternes begrebsforståelse og ud fra teoretiske begreber. Hændelser eller udsagn, som jeg vurderede var relateret til respekt, baseret på min læsning af en mængde analyser om begrebet i forskellige forskningskontekster, er således inkluderet.

Den computerassisterede kodning tog ca. tre måneder og havde til formål at skabe oversigt og indsigt i et omfattende materiale, der tematisk spændte bredt. Materialet har en form, der i nogle dele er rigt og fyldt med detaljerede beretninger, mens andre dele er fragmenterede og usammenhængende. Et enkelt tema blev ofte berørt flere gange i samme interview, hvilket jeg gennem NVivo 8 kunne 'samle', ved at generere udskrifter af en selekteret kode for enkelte eller et udvalg af flere informanter (se bilag 7: Udtræk af kode). Hver informant blev desuden oprettet som en case, der kunne tilskrives kendetegn (såkaldt *attributes*) som alder, køn, etnicitet, boligområde, diagnose m.m. Den computerassisterede kodning giver med brug af cases mulighed for enkelt og hurtigt at selektere i materialet og analysere på udvalgte dele af materialet. Jeg kunne samle udsagn om et givent tema fra en enkelt pige på tværs af flere interview og feltnoter, jeg kunne udvælge bestemte pigers udtalelser om samme tema eller sammenlignende udtalelser under en bestemt kode efter alder. Det er altså muligt at stille en mængde elektroniske spørgsmål til materialet, som er analytisk brugbare, og som giver indblik i materialets styrker og svagheder. Ved hjælp af NVivo 8 fik jeg også et kvantitativt overblik over materialet. Jeg kan opgøre, hvor mange eller hvilke informanter, der taler om en given kode, og hvor meget denne kode fylder i et enkelt interview eller i den samlede datamængde (se bilag 7). Det kan ikke bruges som en præcis kvantificering, men det giver indblik i en række kvantitative kvaliteter ved materialet (Davies 1999:207). Kvantificeringen kan også give anledning til undren; undren over, hvorfor en bestemt kode fylder meget lidt eller kun er kodet i forhold til bestemte informanter.

Den computerassisterede kodning var også en hjælp i forhold til at bevare overblikket over materialet gennem hele analyse- og skriveprocessen, netop fordi jeg kunne selektere bestemte temaer og hurtigt genetablere fortrolighed med forskellige dele af materialet. En svaghed er, at det kan være vanskeligt at bevare helheds- og kontekstforståelsen for de enkelte dele (Lewins & Silver 2007:229). Derfor har jeg kombineret manuel og computerassisteret kodning. Eksempelvis har jeg under den faste kode *vold* en underkategori, jeg har kaldt

Dramatiske liv

situationer. Denne kode (underkategori) fylder 63 sider i print, og den er kodet og kommenteret manuelt, hvorefter jeg har udvalgt enkelte situationer med henblik på en mere detaljeret analyse. Analysen af en enkelt situation har taget afsæt i hele det interview, som den givne situation er beskrevet i, den samlede datamængde, jeg har om den pågældende informant, og den samlede datamængde om de temaer, der berøres. Mine printede interview er blevet genlæst og gradvist fyldt med håndskrevne noter med tentative analyser. Software har således ikke været anvendt på bekostning af data som materialitet (papir), sansning og brug af hukommelsen. Jeg har gennemlyttet optagede interview for at huske kontekst, stemning og andet ikke-tekstligt indhold. Kombinationen af computerassisteret og manuel kodning, læsning og lytning har været nødvendig for på den ene side at selektere og facilitere en bevægelse mellem temaer, og på den anden side bevare blikket for den kontekst som en given tekst eller observation er en del af.

Analysestrategi

Vejen fra etnografisk erfaring til antropologisk erkendelse er en snørklet vej omgærdet af mystik og uigennemsigthed, ikke mindst for etnografen (Hastrup og Hervik 1994:1). Feltarbejdet udgør en erfaring, der inkluderer hele feltarbejderen for en tid, derfor involverer analyseprocessen både bearbejdning af tekst og nedfældede observationer samt bearbejdning af viden lejret i hukommelsen, i kroppen og i alle ens sanser (Okely 1994:21). Processen fra data til tekst består af mange sammenvævede processer, der kan være vanskelige, hvis ikke ligefrem kompromitterende at redegøre for, især for en læserskare, der ikke er skolet i den antropologiske metodologi. I de tidlige antropologiske studier blev der stillet færre krav til analytisk transparens; antropologens autoritet var i høj grad baseret på dennes tilstedeværelse i felten over længere tid (Davies 1999:11). Således kunne fragmenterede og komplekse erfaringer og viden fra felten på mirakuløs vis omformes til et sammenhængende hele, næsten som den berømte kanin, der trækkes op af hatten. For at vurdere kvalitet og validitet af et forskningsprodukt er det imidlertid afgørende at kunne redegøre for de sammenvævede processer, der har fundet sted i den del af forskningsprocessen, der kan betegnes som den formelle analysefase. Men at tale om en analysestrategi er måske alligevel misvisende for netop den etnografiske undersøgelse og analyseproces. Der er ikke tale om en strategi, der har ledet analysearbejdet, men snarere en redegørelse for en opdagelsesrejse gennem hukommelsen såvel som gennem teoretisk og empirisk tekst. Som Judith Okely skriver, er der ingen opskrift eller

formaliseret process: "Instead to admit to the vastness, unpredictability and creative turbulence in which the ethnographic writer is immersed can be a reassurance that positivism is no guide" (Okely 1994:21). Således bekender jeg mig også til en metodologi karakteriseret ved *kreativ turbulens*, der ikke desto mindre kan skitseres som en erkendelsesproces af en bestemt beskaffenhed.

Med lidt god vilje kan jeg identificere fire faser af mere formaliseret analyse. Den første fase indtræf ved feltarbejdets afslutning, hvor jeg identificerede temaer og centrale begreber på tværs af materialet og påbegyndte den kodningsproces, der er omtalt tidligere i dette afsnit. Her udgjorde 'analyse' en kode, dvs. jeg kodede mine feltnoter for analytiske refleksioner, og undervejs nedskrev jeg tentative analyser, efterhånden som kodningen skred frem. Kodningen *vold* var teoretisk informeret, da jeg på dette tidspunkt havde besluttet, at fastholde det analytiske omdrejningspunkt på situationer med vold, der på dette tidspunkt inkluderede både krænkelse og fysisk vold. Min første læsning af det samlede materiale kodet under vold resulterede i en analysestrategi, der sammenlignede situationer med vold på tværs af konteksterne familie, skole, institutioner og gaden. Voldens kontekst blev altså styrende for analysen, hvor jeg analyserede med blik på voldens form, funktion og mening.

Inden jeg rigtig nåede at forfølge denne analysestrategi blev jeg afbrudt af en anden omend relateret analysefase, der konkret rettede sig mod udarbejdelse af en artikel med den amerikanske sociolog og kriminolog Jody Miller. I kodningen af materialet havde jeg fundet flere dimensioner af, hvordan forandring og omskiftelighed prægede pigernes hverdagsliv. Pigernes beretninger om skiftende skoler og institutioner, skiftende boligsituationer, skiftende relationer og skiftende konflikter trådte tydeligt og foruroligende frem i materialet. Konkret indvirkede disse skiftende livsbetingelser på feltarbejdet ved, at aftaler blev aflyst, udskudt eller flyttet til et andet sted. Jeg blev optaget af at finde egnede teoretiske perspektiver og begreber, der kunne hjælpe til at få denne omskiftelighed til at stå centralt i analysen og i min repræsentation af pigeperspektiverne. Det førte mig mod filosofen Gilles

Dramatiske liv

Deleuze og psykoanalytikeren Philippe Guattaris arbejde, og mit første analysegreb var således en nysgerrighed på, hvordan rhizome-analytisk tænkning³¹ kunne give plads til en forståelse af voldens forandringspotentiale på mikrosociologisk niveau (Henriksen & Miller 2012 se bilag 9).

Tredje analysefase fandt sted efter udarbejdelsen af artiklen og den rhizome-analytiske læsning af dele af materialet. Jeg vendte tilbage til min oprindelige analysestrategi og begyndte at strukturere data i forhold til de forskellige kontekster, hvor volden fandt sted (gaden, skolen, hjemmet og institutionerne). Det stod klart, at opdelingen ikke var hensigtsmæssig til at indfange den betydning, som vold og konflikter tilskrives, idet rationaler, der hæmmer og fremmer vold, ikke er kontekstbestemte. Det var netop situationernes modsætningsfyldte rationaler, der udgjorde den mest centrale karakteristik. Situationerne var åbne for en mangfoldighed af fortolkninger og betydninger, og det var subjektiveringsprocesserne selvsagt også. Jeg afbrød kort dette analysearbejde for at revidere artiklen, som jeg skrev med Jody Miller, hvilket foranledigede en reformulering af mit overordnede forskningsspørgsmål. Det resulterede i et spørgsmål, der ikke begrænsede sig til, hvordan piger involverer sig i konflikter og situationer med vold, men rummede det fremadrettede spørgsmål: *Hvad gør vold ved pigers liv?* Dette spørgsmål udgjorde en analysestrategisk rettesnor, idet jeg gik på opdagelse i det empiriske materiale efter beretninger om voldens forandringspotentiale i henholdsvis subjektpositioner, relationer og livsbetingelser. Formålet var både at frembringe såkaldte "thick descriptions" (Geertz 1973:3), men også "thick analyses" (Clarke 2003:554) forstået som analyser, der kunne begribe kompleksiteten, det modsætningsfyldte og det foranderlige i måden, pigerne oplever og beretter om konflikter og vold på. Med skelen til min læsning af forskningsfeltet, der var optaget af årsager til udvikling af voldelig adfærd, forekom det analytiske fokus på voldens formative greb om nutiden og fremtiden også som et relevant bud på en analyse, der kunne bidrage med relevant ny indsigt.

Det bragte mig til en mere præcis formulering af min teoretiske ramme og identificering af begreber, der var anvendelige for de enkelte analysegreb. Efter jeg har præsenteret denne teoretiske ramme i kapitel 4, vil jeg redegøre for, hvordan jeg i udarbejdelsen af de enkelte kapitler foretager forskellige analysestrategiske greb i mit materiale, der altså udgør den fjerde analysefase.

³¹ Jeg vender senere tilbage til rhizome-analytiken, der dækker over et analytisk fokus på sammenvævning, multilinearitet og multikausalitet i analysen af sociale processer.

Den teoretiske ramme sættes således lidt forskelligt på arbejde i de enkelte kapitler, men ligesom kapitlerne udgør en sammenhængende helhed, trækker de anvendte analysestrategiske greb på en samlet teoretisk ramme. De enkelte analyser tager afsæt i konkrete situationer med mulighed for vold. Situationerne er udvalgt, fordi de er illustrative for et bestemt aspekt ved pigers brug af vold. De er altså ikke udvalgt for at illustrere den konkrete udøvers perspektiv på eller erfaring med vold. I de enkelte analyser tydeliggør jeg, på hvilken måde den specifikke begivenhed er unik, og hvordan bestemte perspektiver er gældende for andre piger i både denne og andre undersøgelser. Hensigten er altså ikke at give læseren grundig indsigt i de enkelte pigers erfaringer og perspektiver, men at anvende enkelte pigers beretninger som illustrationer på generelle erfaringer og perspektiver.

Pigernes beretninger sættes ind i de *fortolkende* og *forklarende* rammer, som jeg redegør for i kapitel 4. Formålet er at skabe indblik i, hvordan pigernes handlinger og logikker kan forstås i forhold til det sociale terræn og de situerede rationaler, som de handler i forhold til. Betydning tillægges således gennem de teoretiske optikker, jeg vælger, og gennem analysen produceres et perspektiv, der ikke kan vurderes ud fra, om det er sandt, men ud fra, om det er relevant og validt (Hastrup, Rubow & Tjørnhøj-Thomsen 2011:245). Med Kirsten Hastrups ord, er der altså tale om "analytiske implikationer" forstået som beskrivelser, der er et produkt af en bestemt analytisk tilgang (Hastrup 1988:129, Honan et al. 2000:9). Resultatet er en tematisk analyse, der præsenterer en helhedsforståelse af datamaterialets meningsindhold i det perspektiv, jeg vælger at anlægge.

Validitet

Validitet handler om forskningsmæssig kvalitet, hvilket indebærer refleksion og gennemsigtighed i alle forskningsprocessens faser. Det er det antropologen Roger Sanjek betegner som "etnografens sti" (Sanjek 1990:298). Formålet er at skabe troværdighed om analysen ved at give læseren indsigt i de valg og vurderinger, som har været foretaget i processen, og som har resulteret i bestemte konklusioner. Det giver så at sige læseren mulighed for at læse med og vurdere, om der er belæg for fremførte påstande og konklusioner. Jeg har i dette kapitel redegjort for en række metodiske greb og reflekteret over spørgsmål om udvælgelsen og sammensætningen af informanter, positionering, etik, kodning og analysestrategi, for at redegøre for, hvordan data er blevet til og er blevet behandlet i dette forskningsprojekt. I næste kapitel redegør jeg for min

Dramatiske liv

situering i et teoretisk terræn, der består af flere vidensfelter, hvilket også kobler sig til afhandlingens metodologi og validitet. Min sti gennem det empiriske felt var formet og farvet af min sti gennem et vidensfelt, der altså først præsenteres i det følgende kapitel og præciseres som en teoretisk ramme i kapitel 4.

Den producerede data er et produkt af mødet mellem forsker og felt. Materialet er skabt ud af bestemte kontekster, personlige relationer og subjektive erfaringer og fortolkninger (Fangen 2001:71). Analysen er trods dette ikke en subjektiv fortolkning bundet op på mig som forsker. For at gøre denne skelnen logisk, er det ifølge antropologen Charlotte Aull Davies nødvendigt med en reflektiv etnografi, der baserer sig på en ontologi, der fastholder, at verden eksisterer uafhængigt af vores viden om den, og en epistemologi, der hævder at kunne erkende den (Davies 1999: 17). Ved at producere en tekst, der medtænker sin egen tilblivelse, er det muligt både at beskrive og forklare komplekse sociale fænomener, der på én gang er fortolkninger og gyldige analyser (Hastrup 2004:468). Spørgsmål om positionering, kontekst, teoretiske optikker, valg og fravalg er afgørende for at vurdere den kontekst, som data er produceret i, og hermed også vurdere måden, som den producerede data kan bringes i anvendelse på. Ligesom analyse finder sted i alle forskningsprocessens faser, må etnografisk refleksivitet være eksplicit i alle analysens faser. Validiteten af hver enkelt analyse og afhandlingens samlede videnstilbud er således afhængig af, at de opmærksomheder, der er præsenteret her på et generelt plan, gøres gennemsigtige og eksplicite i de konkrete analyser.

Opsamling

Jeg har i kapitlet præsenteret feltarbejdet som overordnet metode og redegjort for, hvorfor feltarbejdet er særlig egnet til undersøgelsens formål, nemlig at undersøge de rationaler, der hæmmer og fremmer brugen af vold. Jeg har fremhævet feltarbejdet som en eksplorativ metode, der over tid forsøger at nærme sig et inde-fra perspektiv på social praksis og betydning. Mit feltarbejde har involveret en række forskellige metoder eksempelvis interview, samtaler og deltagerobservation, der bidrager med forskellige slags viden og herved dimensioner af den undersøgte praksis. Jeg har også redegjort for, hvilke pigers erfaringer denne afhandling baserer sig på, og jeg har fremhævet, at analysens gyldighed først og fremmest er gældende for piger, der modtager forebyggende foranstaltninger og/eller er anbragt, og som kan karakteriseres som socialt udsatte. Endelig har jeg præsenteret centrale refleksioner vedrørende min og informanternes gensidige

positionering og skabt indblik i måden, data er blevet bearbejdet på gennem kodning og analysestrategier. Den anvendte data valideres ved at skabe transparens om forskningsprocessen i de konkrete analyser, og således er refleksivitet dybest set ikke et metodeanliggende, men et analyseanliggende, der vil indgå i de analyser, der udgør afhandlingens vidensbidrag.

Kapitel 3: Forskningsperspektiver

De seneste år er omfanget af internationale undersøgelser og publikationer med fokus på pigers aggressive og voldelige adfærd steget markant med en overvægt af kvantitative studier indenfor psykologi og sociologi (Ness 2010:141). Især fra midten af 1990'erne begyndte forskere indenfor en række forskellige fagretninger at belyse piger og kvinders aggressivitet, brug af vold og involvering i kriminalitet. Den markante stigning i antallet af særligt unge kvinder³², der blev dømt for vold og anden involvering i kriminalitet, tydeliggjorde, at kvinders erfaringer og adfærd i langt højere grad måtte inkluderes i volds- og kriminalitetsforskningen. Dette forskningsfelt havde overvejende beskæftiget mænd og studeret mænd, og i over 200 år havde teoriudvikling fundet sted uden væsentlig teoretisering af vold og kriminalitet som kønnet praksis (Steffensmeier & Allan 1996:464, Mazarolle 2008:2). På tværs af sociologi, antropologi, psykologi og kriminologi var forskningsfelterne organiseret omkring forståelsen af kvinder som *ofre for vold* og mænd som *udøvere af vold* (Morrissey 2003:22). Uagtet om der var tale om en mediehyppe, der fostrede forestillingen om en ny slags voldelig pige; om ændret retspraksis bidrog til en stigende kriminalisering af piger; eller om fænomenet var nyt og stigende i omfang, så bidrog det nye forskningsmæssige fokus til en relevant gentænkning og udvikling af teorier om kriminalitet og aggressivitet for både mænd og kvinder.

Jeg vil i dette kapitel præsentere *state of the art* indenfor det primære forskningsfelt, som afhandlingen indskriver sig i og er et produkt af. Jeg vægter centrale diskussioner og teoridannelse indenfor den kvalitative, overvejende sociologisk-etnografiske, del af feltet, som denne afhandling i særdeleshed er et bidrag til. Kapitlet indgår i den del af afhandlingen, der omhandler metodologi, og jeg vægter således at præsentere mine veje og orienteringer i og gennem forskningsfeltet, snarere end at præsentere en systematisk og udtømmende oversigt. Det sociologisk-etnografiske forskningsfelt om pigers brug af vold er stadig nyt og begrænset i omfang; de eksisterende studier er foretaget i meget forskellige socioøkonomiske kontekster, og feltet lider stadig under mangelfuld teoretisering. Ligeledes er

³²”Unge kvinder” dækker fra den kriminelle lavalder i det pågældende land til og med 29 år.

det felt, jeg skitserer, ikke et forskningsfelt i den forstand, at der er tilhørende institutter, professorater, forskningsprogrammer eller kurser udbudt om pigers brug af vold. Feltet udgør snarere delmængder af større forskningsmiljøer/enheder, eksempelvis indenfor kriminologi, voldsforskning eller ungdomsforskning. Disse begrænsninger taget i betragtning, gør det særlig relevant at forstå feltets indlejring i større og mere teoretisk veludviklede forskningsfelter. Det er gennem metode- og teoriudvikling indenfor kriminologi og voldsforskning, poststrukturalistisk kønsforskning og ungdomsforskning, at det sociologisk-etnografiske forskningsfelt udvikler sig. Disse felter udgør således også afhandlingens metateoretiske afgrænsning³³.

Kapitlet er bygget op over fire dele. Først præsenterer jeg væsentlige internationale studier og retninger indenfor det sociologisk-etnografiske forskningsfelt om pigers brug af vold og involvering i kriminalitet. Herefter redegør jeg for, hvordan poststrukturalistisk kønsteori har bidraget til teoriudvikling af forskningsfeltet. Efter at have præsenteret centrale diskussioner i feltet foranlediget af mødet mellem især feministisk teori og kriminologi skitserer jeg de studier og tilgange, der har været særligt inspirerende for dette projekt og afhandlingens udformning. I dette afsnit fremhæver jeg også, hvordan den antropologiske voldsforskning har bidraget både metodisk og til måden, vold tematiseres på. I sidste del opholder jeg mig kort ved snitfladerne til den del af ungdomsforskningen, der beskæftiger sig med relationel aggressivitet, mobbe- og konfliktforskning samt unges brug af sociale medier. Kapitlet afsluttes med en kort opsamling.

Vold og kriminalitet i et kønsperspektiv

Kvindens kriminelle og voldelige adfærd blev frem til 1970'erne overvejende opfattet som en (patologisk) afvigelse fra kvindens natur som passiv og konsensussøgende (Ness 2010:12). Der er fortsat en tendens til, at kvindens afvigende adfærd forstås som udtryk for patologi (Irwin & Chesney-Lind 2008:842, Bengtson, Steinsvåg & Terland 2004:110) modsat mænds brug af vold og involvering i kriminalitet, der i højere grad ansues som relateret til subkulturelle tilhørsforhold (se Anderson 1999, Bourgois 1995, Harding 2010),

³³ Begrebet metateori er hentet fra uddannelsesforsker Jette Kofoed, der med inspiration fra Kirsten Hastrup (1998) skelner mellem forskellige niveauer af teori. Mesoteori betegner teorier udviklet i forhold til et snævert empirisk felt modsat metateori, der har en mere generel anvendelighed. Hastrup betegner metateori som højniveauteori, der ikke henviser til en kvalitetsmæssig skelnen, men til en høj grad af abstraktion og analytisk rækkevidde (Kofoed 2003:31).

Dramatiske liv

identificering med bestemte forestillinger om maskulinitet (se Messerschmidt 1993, Connell 1995) eller i værste fald udtryk for traumatisering og afmagt (Bengtson, Steinsvåg & Terland 2004). I takt med kvindebevægelsen og den første bølge af feministisk kønsteori i 1970'erne blev det biologiske naturlige køn erstattet af et socialt konstrueret køn, der afspejlede ulige magt- og samfundsstrukturer (Lykke 2008:30). Forklaringen på kvinders manglende aggressivitet lå i dette perspektiv ikke i kvindens natur, men i måden, hvorpå kvinder socialiseres til at være konsensussøgende og relationsorienterede (Underwood 2003:8) og reguleres af en række kønnede forventninger både i forhold til involvering i kriminalitet og brug af vold (Bottcher 2001:899).

I 1970'erne kom der således fornyet interesse for kvinders involvering i kriminalitet. I første omgang ud fra den tese, at forskellene mellem mænd og kvinders deltagelse i kriminelle aktiviteter (herunder brug af vold) ville blive reduceret som konsekvens af kvinders ligestilling og frigørelse fra restriktive normer om feminin passivitet og ikke-voldelig natur (se Adler 1975). Teorien, der senere blev omtalt som *Sisters in Crime*-teorien antog, at i kraft af en stigende adgang til det offentlige rum og mindre regulering af kvinder ville kvinder i stigende grad involvere sig i kriminalitet. Vold og kriminalitet var så at sige ligestillingens skyggeside (Steffensmeier & Allan 1996:468). Det var på sin vis i tråd med dominerende forståelser indenfor tidens kønsforskning, at det feministiske projekt handlede om, at kvinder kunne og ville det samme som mænd, hvis de bare fik mulighed for det (Davies 2000:39). *Sisters in Crime*-teorien har senere været genstand for omfattende kritik (Smart 1976, Chesney-Lind & Sheldon 1998, Carrington 2006), dels fordi stigningen i kvinders andel af kriminalitet overvejende har været inden for milde former for lovovertrædelser, dels fordi der trods øget ligestilling fortsat er markant forskel på antallet af kvindelige og mandlige udøvere af kriminalitet og på den form for kriminalitet, de udøver (Gelsthorpe 2004:13, Carrington 2006:41). Undersøgelser peger på, at kvinder involverer sig i kriminalitet på måder, der ligner mænds, men ofte i mindre alvorlig grad (Miller 1998:54f, Gelsthorpe 2004:15, Carrington 2006:43), og at kvinder motiveres til kriminalitet af de samme årsager som mænd (eksempelvis marginalisering, fattigdom, opvækst i dysfunktionelle familier), men at disse forhold skal være mere ekstreme, før de bidrager til kvinders involvering i kriminalitet (Steffensmeier & Allan 1996:467). Kritikerne fastholdt, at kvinders kriminalitet er betinget af ulige adgang til ressourcer (især uddannelse og arbejde) medieret af køns-, klasse- og raceforskelle, og at stigningen i antallet af kriminelle kvinder ikke er forbundet med øget ligestilling, men snarere med en øget forekomst af kvinder som

enlige forsørgere (Steffensmeier & Allan 1996:468). Stigningen i antallet af kvinder, der dømmes for vold og kriminalitet, har desuden ikke været stabil gennem de sidste 30 år, men har i en række vestlige lande primært været stigende siden midten af 1990'erne (Alder & Worrall 2004:5).

Sisters in Crime-teorien var startskuddet til etableringen af en feministisk kriminologi optaget af at forstå pigers involvering i kriminalitet og vold som andet og mere end afvigelse – en dobbeltafvigelse både fra kvinders natur og fra *rigtig* kriminalitet og vold. I slutningen af 1990'erne og i starten af 00'erne øges antallet af studier omhandlende piger og vold for alvor, og et forskningsfelt tager form gennem studier i en række forskellige nationale og socioøkonomiske kontekster. Også inden for den bredere ungdomsforskning er der stigende fokus på pigers hverdagsliv, nye feminiteter, socialisering og ikke mindst pigers aggressivitet, hvilket jeg vender tilbage til senere i kapitlet.

Studierne om pigers brug af vold og involvering i kriminalitet beskæftiger sig med pigers deltagelse i ungemiljøer på gaden (Batchelor, Burman & Brown 2001, Pearce 2004, Baskin & Sommers 1998, Jones 2010, Ness 2010), pigers bandetilhørsforhold (Campbell 1992, Miller 2001), pigers ophold i institutioner med henblik på behandling og afsoning (Shaffner 2004, Renold & Barter 2003), pigers brug af vold i skolekontekster (Phillips 2003, Artz 1998) og piger/kvinders involvering i kriminalitet på gaden, eksempelvis gaderøverier (Miller 1998) eller salg af stoffer og narkotika (Miller 1995, Maher 1997). Fælles for ovenstående undersøgelser er en interesse for pigeperspektivet og en opmærksomhed på at forstå pigers voldelige interaktioner som konsekvens af og reaktion på hverdagsliv karakteriseret ved social ulighed og rutineret vold (Shaffner 2004:115). Samtidig beskæftiger en række forskere sig med, hvordan diskurser om voldelige piger også historisk set periodisk har vundet indpas med henblik på at identificere og regulere afvigende piger (Godfrey 2004, Males 2010), og den øgede kriminalisering af piger sættes således ind i en kritisk diskursiv analytik, der understreger, hvordan mediefremstillinger samt social- og retspolitiske beslutninger ser ud til sammen at muliggøre en ny slags dæmonisering og diskriminering af piger, i særdeleshed ikke-hvide piger og piger fra underklassen (Chesney-Lind 2010; Worrall 2004). Inden jeg præsenterer de studier, der har inspireret til de centrale spørgsmål for denne afhandling, vil jeg redegøre for, hvordan den poststrukturalistiske kønsforskning har bidraget til at forme og udvikle ikke bare feministisk kriminologi, men det bredere sociologisk-etnografiske forskningsfelt.

Poststrukturalistisk feministisk inspiration

En række fremtrædende forskere i det sociologisk-etnografiske forskningsfelt bidrager til at teoretisere forholdet mellem vold og køn indenfor det, der betegnes som feministisk kriminologi (Daly & Chesney-Lind 1988, Miller 2002, Burgess-Proctor 2006, Miller & Mullins 2006a, Irwin & Chesney-Lind 2008). Feministisk kriminologi betegner en retning indenfor kriminologien, der beskæftiger sig med analyse og teoriudvikling på baggrund af kvinders involvering i kriminalitet med afsæt i poststrukturalistisk kønsteori. Retningen kan også betegnes som feministisk derved, at vidensproduktion også er et politisk-etisk anliggende, der vurderes i forhold til potentialet for at skabe positiv forandring og fremme kvinders ligestilling (Lykke 2008:43). Ved eksempelvis at pege på sammenhængen mellem kvinders involvering i kriminalitet og deres placering i intersekterende strukturer af ulighed; ved at pege på kvinders udsathed for vold udøvet af mænd, eller ved at synliggøre at organiseringen af kriminalforsorgen afspejler mandlige kriminelles behov og problemer, kan den feministiske kriminologi bidrage til at synliggøre kvinders særlige livsbetingelser og kønsspecifikke udfordringer, der bidrager til involvering i kriminalitet.

Feministisk kriminologi deler i højere grad metodologi og videnskabsteoretisk afsæt med kulturel kriminologi³⁴ end med klassisk kriminologi. Både kulturel og feministisk kriminologi er baseret på kvalitativ, overvejende induktiv, metodologi ud fra et socialkonstruktivistisk afsæt modsat den klassiske kriminologi, der overvejende er kvantitativ, positivistisk og deduktiv i sin videns- og teoridannelse (Ferrell et al. 2004:1-22, Ferrell, Hayward & Young 2008:1, Young 2008:21). Det sociologisk-etnografiske forskningsfelt, som jeg har orienteret mig i, er imidlertid bredere og undersøger ikke erfaringer med vold som primært kriminel adfærd, men som et fænomen, der erfares og tilskrives mening, og som derfor først og fremmest skal undersøges i dette perspektiv (Jones 2010:180).

³⁴ Kulturel kriminologi beskæftiger sig med erfaring, mening og motivationer for involvering i kriminalitet modsat kriminologien, der i høj grad søger en kvantificering og identificering af årsager til kriminel adfærd. Den kulturelle kriminologi er inspireret dels af den antropologiske voldsforskning og dels af den sociologiske voldsforskning, der i henholdsvis USA og England har rødder i Chicago-skolen og Birmingham-skolen.

Feministisk teori består af en række forskellige retninger og teoridannelser, der samler sig om kritisk forskning i kønnets problematiske betydninger og mulige resignifiseringer (Lykke 2008:41f). Først og fremmest medførte feministisk teori, at et kritisk blik spredte sig på tværs af samfundsvidenskaberne og udfordrede en række fag, hvor manden blev betragtet som mennesket, og hvor kvinden blev betragtet som "andethed" (Braidotti 1994). Feministisk teori er imidlertid ikke kun teorier om køn, men udgør en kritisk socialkonstruktivistisk teoretisering af social differentiering, magt, viden og vidensproduktion (Lykke 2008:25). Således udfordrede kønsforskningen også forestillinger om, hvad der konstituerer viden, hvordan viden produceres og skrives og ikke mindst forholdet mellem viden, magt og politisk handling (Haraway 1991). De centrale diskussioner, som jeg vil introducere her, omhandler dels kønnet som forskelssættende, herunder teoretisering af intersektionalitet, og dels fokus på kvinder som ofre for strukturel ulighed eller som handlekraftige aktører.

Køn som forskelssættende

Det er en central diskussion i forskningsfeltet, på hvilken måde køn er forskelssættende for henholdsvis mænd og kvinders involvering i kriminalitet og brug af vold. Spørgsmålene lyder, hvordan og i hvilket omfang teorier udviklet på baggrund af mænds erfaringer kan anvendes til at forklare kvinders involvering i samme praksis. Den amerikanske sociolog James Messerschmidt præsenterede en teori om kriminalitet og vold som en måde at gøre maskulinitet på (Messerschmidt 1993), der vandt bred indpas indenfor forskningsfeltet. Senere udvidede han teorien til også at forklare kvinders deltagelse i kriminalitet, idet han hævdede, at her er tale om at gøre "bad girl femininity" (Messerschmidt 2002, 2004). Jody Miller forholder sig kritisk til denne teori og fremhæver dels, at den baserer sig på en dualistisk tænkning om køn, dels en manglende erkendelse af køn som en mangfoldighed af udtryk og identiteter (Miller 2002:437f). Miller argumenterer for, at køn skal analyseres som situeret praksis, der dels approprieres forskelligt af mænd og kvinder afhængig af den specifikke situation, dels kan miste sin betydning, fordi andre former for social differentiering træder i forgrunden (Miller 2002:442). Ifølge Miller er det med risiko for tautologi og reificering af kønsforskelle at tage afsæt i kønsforskelle. Hun mener, at undersøgelser bør inkludere begge køn, men at analyseenheden kan være praksisformer (eksempelvis vold), der praktiseres på maskuline eller feminine måder af både drenge og piger (se Miller 1998, Miller & Brunson 2000, Bottcher 2001). Jeg

Dramatiske liv

vender tilbage til denne diskussion senere i afhandlingen (kapitel 7), hvor jeg i forlængelse af Millers blik på køn som multiplicitet, undersøger mulige og modsætningsfyldte kønnede subjektpositioner konfigureret gennem voldelige interaktioner.

Der er en fortsat diskussion om, hvorvidt eksisterende kriminologisk teori kan udfordres og udvikles ved at tilføje en mere eksplicit teoretisering af køn, eller hvorvidt det kræver udvikling af nye teorier. En række forskere finder inspiration i eksisterende studier og teorier (udviklet på baggrund af mænds praksis og erfaringer) til at udfordre og udvide grænserne for, hvordan man kan tænke om og studere kvinders involvering i kriminalitet og aggressive/voldelige adfærd. I bogen *One of the Guys* (2001) argumenterer Jody Miller eksempelvis for, at piger kan blive til *én af fyrene*, når de indgår i kriminelle bander. Cindy Ness og Nikki Jones finder inspiration i studier af mænds involvering i gadekultur til at undersøge, hvordan denne kultur approprieres af piger og unge kvinder (Jones 2010, Ness 2010). Disse forskere arbejder i forlængelse af eksisterende kriminologisk og sociologisk teori og søger herved at bidrage til kønssensitiv kriminologisk teoriudvikling.

Amerikanske Catherine Irwin & Meda Chesney-Lind advarer mod en *maskulinisering* af pigers involvering i kriminalitet, ved det de betegner som en ukritisk "add women and stir"-tilgang (Irwin & Chesney-Lind 2008:840). De argumenterer først og fremmest mod at indskrive pigers erfaringer i det, de betegner som en maskulin, rationel, strategisk forståelsesramme, der fordrer forståelser af pigers voldelige praksis, som noget piger gør, fordi de kan og ikke fordi, de er nødt til det (ibid.:841). Dette perspektiv risikerer ifølge disse forskere at blokere for en forståelse af den vold, der udøves, fordi det er en nødvendighed. I deres perspektiv bør maskulin dominans stå centralt for teoriudvikling, idet kvinders sårbarhed overfor maskulin dominans (ulige adgang til ressourcer og mænds udøvelse af fysisk og seksuel vold mod kvinder), hævdes at være universel (ibid.:847). Det biologiske køn udgør i deres optik således en differentieringskategori, der uagtet kontekst vil betinge den interaktion og de muligheder for social handling, som kan finde sted. Jody Miller er enig i, at kønsulighed må stå centralt i analysen, og skriver således: "Girls's use of violence cannot be understood fully unless it is examined in the context of the situational enactment of gender inequality" (Miller & White 2004:168). Der er således enighed om, at strukturelt forankrede kønsforskelle eller forskellige former for patriarki har væsentlig betydning for pigers deltagelse i kriminalitet generelt og brug af vold i særdeleshed. Diskussionen om køn som forskelsættende ligner den

diskussion, der har fundet sted i kønsforskningen, som Rosi Braidotti identificerer som tre niveauer af kønsforskelle. Det første niveau vedrører forskellen mellem mænd og kvinder, det andet vedrører forskellen mellem forskellige kvinder, og det tredje vedrører måden, hvorpå køn gøres forskelligt af de enkelte kvinder (Braidotti 1994:159f).

Jeg abonnerer ikke på en standpunktsfeminisme, hvor maskulin dominans og underordning af det feminine udgør en universel struktur. Det feministiske perspektiv åbner imidlertid analysen for at tænke i kønsmagt og kønsulighed som et muligt strukturerende princip for magt og subjektivering i det empiriske terræn, som jeg beskæftiger mig med. Jeg havde så at sige poststrukturalistisk feministisk tankegods med mig ud i felten, hvilket hjalp til at synliggøre, hvordan maskulin dominans formede det sociale terræn. Dette tankegods understøttede også en opmærksomhed på pigernes navigationer og forhandlinger af maskulin dominans frem for blot at fremhæve deres underordning. Som den engelske sociolog Deniz Kandiyoti understreger, så er det relevante ikke at identificere patriarkalske strukturer eller maskulin dominans, men at pege på de forhandlinger, som både mænd og kvinder engagerer sig i i forhold til sådanne strukturer (Kandiyoti 1988:275).

Intersektionalitet

Kønsforskningens eksplicite eller implicite teoretisering af intersektionalitet havde også indvirkning på feministisk kriminologi. At kriminalitet og voldelig adfærd skal analyseres som situeret kønnet praksis åbnede for en forståelse af andre strukturelt forankrede former for differentiering. Frem for at prioritere køn som forskelssættende, argumenterer Amanda Burgess-Proctor for en intersektionel feministisk kriminologi, der undersøger, hvordan forskellige former for social differentiering former voldelig praksis og involvering i kriminalitet (Burgess-Proctor 2005:37). Intersektionalitetstænkning åbner for en forståelse af, hvordan sociale kategorier som etnicitet, alder, klasse og køn kan anskues som sammenvævede kategorier, der tilskrives betydning i og gennem hinanden (Crenshaw 1991, Lykke 2005). Bestemte intersektioner kan være af særlig interesse, eksempelvis køn og klasse (Skeggs 1997), køn, race og etnicitet (Mohanty 2007) eller intersektioner af biologisk køn, sociokulturelt køn og seksualitet (Butler 1993). Intersektionalitesbegrebet åbner således for analyser af både ligheder og forskelle i mænd og kvinders brug af og motivation for at udøve vold, ligesom det bliver muligt at begribe, hvordan køn og race ser ud til at sætte særlige betingelser for eksempelvis afroamerikanske piger i forhold til hvide piger (se Chesney-Lind 2010).

Dramatiske liv

Jeg beskæftiger mig overvejende med intersektioner af køn og alder og i mindre grad med etnicitet. Det skyldes, at det er analytisk vanskeligt at operere med mange intersekerende kategorier på én gang (Staunæs 2004:66). Da jeg i forvejen beskæftiger mig med et fænomen, der i en dansk kontekst kun er undersøgt i begrænset omfang, har jeg vurderet, at det var hensigtsmæssigt først og fremmest at undersøge køn og alder. Endelig har jeg fravalgt at privilegere etnicitet, fordi informanternes etniske baggrund er meget sammensatte, både i forhold til det minoritets- og majoritetsetniske. Der er etnisk danske Lina og Sidsel, der har konverteret til islam, og der er piger med sydamerikanske fædre eller grønlandske mødre, der omskriver deres mørke lød til inklusion i et fællesskab af arabiske unge. Antallet af primære informanter (20), hvor kun få deler etnisk herkomst, gjorde det vanskeligt at identificere tydelige mønstre i materialet i forhold til involvering i vold og konflikter. Det er altså et fravalg, der både er begrundet i det empiriske materiales styrker og svagheder, samt en analytisk begrænsning i forhold til afhandlingens centrale tema. I det sidste kapitel om vold i et aldersperspektiv, berører jeg intersektioner af køn, alder og etnicitet, og jeg understreger konkluderende, at det er et område for videre forskning, der imidlertid ikke grundigt kunne behandles i denne undersøgelse.

Handlekraftige eller ofre?

Indenfor den kulturelle kriminologi, er der enighed om, at kriminalitet er et produkt af sammenvævede individuelle, kulturelle og strukturelle betingelser. Det er et spørgsmål om vægtning; fokus på strukturel ulighed understreger udøvere af kriminalitet som ofre for ulige adgang til ressourcer, modsat vægtning af kulturelle forklaringsmodeller, der i højere grad fremstiller kriminalitet som udtryk for agens, fordi man orienterer sig efter kulturelle forståelser, der fremmer denne adfærd (Ferrell et al. 2004: 7). Skal analyser af pigers brug af vold så vægte strukturel ulighed, herunder maskulin dominans, som væsentlig forklaring på voldelig adfærd, eller skal analyser vægte pigers handlekraft og meningsfulde håndtering af bestemte livsbetingelser? Jody Miller argumenterer for, at fokus på udøvelse af vold som en konsekvens af social ulighed og maskulin dominans reproducerer diskurser om kvinder som passive ofre (Miller 2002:434). Miller hævder, at pigerne i et strukturelt perspektiv fratages skyld, men de fratages også agens (ibid.). Den australske sociolog Belinda Morrissey hævder, at selv i de mest handlekraftige praksisformer, som eksempelvis mord, indskrives kvinder i en offerdiskurs, der ikke rummer plads til handlekraft, men reducerer kvinderne til ofre eller monstre (Morrissey 2003:25). Kvinder er enten ofre for patriarkalske strukturer,

fattigdom eller racisme, eller ekstreme afvigere, hvis handlinger ikke kan genkendes som udtryk for menneskelig rationalitet eller handlekraft.

I perspektivforskydningen mod voldens meningsfulde form og instrumentelle funktion ligger således også en forskydning fra et fokus på sårbare piger til straffbare piger. Det forklarer måske også, hvorfor perspektivet på agens og mening har været fraværende i de danske undersøgelser og udgør en af de tavsheder i den hegemoniske fortælling, som jeg nævnte tidligere. Ved at beskrive voldelig praksis som orienteret efter logikker, vi ikke bryder os om, bliver udøverne ansvarlige og herved også straffbare. Det ser imidlertid ud til, at begge perspektiver har konsekvenser for de piger, der udøver volden. Som *sårbare* bliver de tilgængelige for behandling, patologisering og normalisering til passende feminitet gennem velfærdsstatens behandlende institutioner (Hudson 1989: 197, Kirkebæk 2004:33, Worrall 2004:43). Som straffbare bliver de tilgængelige for retssystemet, men forbliver ansvarlige, handlekraftige aktører, der navigerer i livsbetingelser, der fordrer brug af vold.

Udfordringen er således fortsat at udvikle en forståelse af pigers handlekraft i udøvelse af vold og kriminalitet, uden at det betyder et mistet fokus på sårbarhed og ulige livsbetingelser betinget af en række sociale differentieringsformer. I et poststrukturalistisk feministisk perspektiv er agens ikke individets frisatte handlekraft, men den handlekraft, der er mulig i konkrete kontekster bundet op på bestemte kulturelle, sociale og historiske forståelser og hermed begrænsninger (Davies 2000:60). Ved at undersøge vold som situeret praksis, der er informeret af kulturelle logikker og strukturelle betingelser, mener jeg, at det er muligt at fastholde et dobbeltfokus på agens og strukturel indlejring. Jeg vil senere præsentere begrebet *social navigation* udviklet af antropologen Henrik Vigh for at præcisere, hvordan handlekraft i denne afhandling teoretiseres i forhold til rammesættende kontekster (Vigh 2006, 2009).

Meget peger på, at forskning i pigers brug af vold i høj grad stadig er præget af en række konceptuelle begrænsninger for, hvad der er muligt og ønskeligt at forestille sig og hermed undersøge. Det sociologisk-etnografiske forskningsfelt om pigers brug af vold er nyt og mangler både teoretisk og metodisk konsolidering, hvilket fremgår af ovenstående centrale diskussioner, der fortsat finder sted. Jeg har valgt at lade etnografiske studier af både mænd og kvinders brug af vold indgå som relevante inspirationskilder for, hvordan pigers brug af vold kan forstås og begrebsliggøres. I denne læsning var forskelle i den socioøkonomiske kontekst for de etnografiske studier

Dramatiske liv

mindst lige så relevante at tage højde for, som forskelle mellem mænd og kvinders praksisformer. I det følgende vil jeg lidt mere detaljeret præsentere de etnografiske studier, der har været særlig centrale i min læsning af forskningsfeltet.

Vold som hverdagserfaring

Jeg har været særlig inspireret af en række amerikanske studier af pigers hverdagserfaringer med vold (Ness 2010, Jones 2010, Miller 2001, Mullins & Miller 2008), enkelte britiske studier (Batchelor, Burman & Brown 2001, Young & Hallsworth 2011) samt to norske studier (Natland 2006, Flekkoy 2000). Undersøgelserne lægger først og fremmest vægt på, at en forståelse af pigers brug af vold må tage afsæt i et tilnærmet pige-perspektiv og give stemme til en mangfoldighed af erfaringer med vold. Som Irwin & Chesney-Lind fremhæver,

Girls violence is multifaceted and multidimensional. Girls are violent to express anger at past victimization, defend themselves, or prevent future victimization. Violent girls also act out of the pervasive gendered victimization around them. At the same time, girls are violent to express strength, power and resilience. Girls' aggression can send a strong "don't mess with me" signal to others. Violence, therefore, can be reactionary and proactive, instrumental and expressive, protective and retaliatory, rational and irrational". (Irwin & Chesney Lind 2008:848)

Fælles for undersøgelserne er dels en opmærksomhed på voldens mangefacetterede form og funktion, dels en interesse for, hvordan strukturelle, kulturelle og individuelle forhold *sammen* sætter rammerne for at udøve vold. I et sociologisk-etnografisk perspektiv er det gennem indblik i pigeperspektiverne, at det bliver muligt at forstå, hvad der motiverer til, legitimerer eller sanktionerer vold. Samtidig anskues volden ikke kun som et valg, men som en nødvendig konsekvens af pigernes indlejring i strukturelt forankrede dominansforhold og ulige adgang til ressourcer, især i form af uddannelse og arbejde (Jones 2010:158f, Ness 2010:8). Endelig fremhæver undersøgelserne, at brugen af vold er et produkt af pigers individuelle erfaringer med vold og krænkelser i både opvækst og hverdagsliv karakteriseret ved "rutiniseret vold" (Schaffner 2004:115). Piger, der bruger vold, er i denne optik hverken moralske eller sociale afvigere, men fremstår i stedet som kompetente aktører, der navigerer i hverdagsliv, hvor vold både bruges *mod* dem og *af* dem.

De sociologisk-etnografiske studier trækker ikke bare på antropologisk metodologi, men også på antropologisk tankegods om vold. Antropologiske studier af vold tager afsæt i vold som social praksis indlejret i kulturelle forståelser og strukturelle betingelser (se Scheper-Hughes & Bourgois 2004). Jeg hæfter mig her ved tre centrale træk ved vold som antropologisk genstandsfelt, som også karakteriserer det sociologisk-etnografiske felt, som jeg indskriver mig i. For det første er det antropologiske begreb om vold ikke reduceret til en fysisk, aggressiv handling, men anskuer vold i et bredere perspektiv på magt, social differentiering og fratagelse af handlekraft (se Arendt 1969, Kleinman, Das & Lock 1997, Jackson 2002). For det andet lægges der vægt på, at forstå den betydning vold i forskellige former tillægges, og de sociale konsekvenser af at leve med vold (se Taussig 1992, Sørensen 1994, Das 2000, Vigh 2006). Et tredje væsentligt træk er, at der tænkes i forbindelser mellem forskellige former for vold, forstået som både fysisk aggressiv vold, social lidelse, marginalisering, diskrimination og krænkelser i hverdagslivet (se Scheper-Hughes 2004). Således udgør vold et kontinuum af forskellige men forbundne sociale modaliteter (Scheper-Hughes & Bourgois 2004:1). Disse centrale træk har været særligt inspirerende for min tilgang til vold som socialt fænomen.

Respekt og gengældelse

Særligt to amerikanske studier har været inspirerende for denne afhandling. Antropologen og psykologen Cindy Ness og sociologen Nikki Jones har begge udført længerevarende etnografisk feltarbejde blandt piger i socialt udsatte boligområder i USA og undersøgt, hvordan piger navigerer i et voldeligt hverdagsliv. Cindy Ness har skrevet bogen *Why Girls Fight – Female Youth Violence in the Inner City* (2010) på baggrund af to års feltarbejde i Philadelphia, hvor hun har søgt indsigt i, hvordan vold udøves af piger og tilskrives mening ud fra bestemte kulturelle logikker. Et lignende studie er udført af Nikki Jones, præsenteret i bogen *Between Good and Ghetto – African American Girls and Inner City Violence* (2010). Jones har ligeledes gennem længerevarende etnografisk feltarbejde søgt indsigt i de logikker og praksisformer, der informerer pigers brug af vold og ikke mindst deres strategier for at undgå at bruge vold.

Ness og Jones' studier er inspireret af den amerikanske sociolog Elijah Andersons arbejde om unges tilegnelse af kulturelle koder, der fordrer og legitimerer brug af vold (Anderson 1999). I sin berømte bog *Code of the Street* (1999) beskriver Anderson, hvordan et boligområde i den amerikanske

Dramatiske liv

by Philadelphia som følge af makrostrukturelle forandringer, især lukning af produktionsvirksomheder, er blevet isoleret fra det amerikanske samfund og som følge heraf præges af ekstrem fattigdom, arbejdsløshed, kriminalitet og vold. Anderson bruger begrebet hyper-ghetto om denne slags områder, fordi de både er ekstremt isolerede og ekstremt depriverede. Andersons studie ligger i forlængelse af et veletableret forskningsfelt, der beskæftiger sig med studier i 'neighborhood-effects', altså undersøgelser og teoriudvikling vedrørende, hvordan boligområder former særligt unges deltagelse i kriminalitet (Wilson 1987, Leventhal & Brooks-Gunn 2000). Hvor en stor del af studierne i neighborhood-effects tager afsæt i en deduktiv og positivistisk videnskabsteoretisk tilgang, er Andersons studie indlejret i urban sociologi, der har rødder i Chicago-skolen. Chicago-skolen etablerede sig i 1920'erne og markerede sig gennem kvalitative studier af storbyen, marginalisering og social afvigelse. Med det etnografiske feltarbejde som metode søgte de en anden slags forståelse af kriminalitet og afvigelse end den mere kvantitativt orienterede sociologi. I 1960'erne var det sociologer som Howard Becker (1963) og Irwin Goffman (1968, 1990), der bidrog til at tegne og udvikle afvigelsens sociologi med afsæt i bysociologien. Senere er traditionen videreført af eksempelvis Jack Katz (1988), Philippe Bourgois (1995), Elijah Anderson (1999) og David Harding (2010) i studier af gadekultur, der imidlertid alle har undersøgt unge mænds praksisformer og hverdagsliv og kun perifert har beskæftiget sig med pigers involvering i kriminalitet og gadekultur. Det skyldes dels, at piger oftest indtager en perifer plads i gadens rum og derfor nemt kan overses, men det skyldes også, at ingen af ovenstående har haft en optik på køn, der synliggjorde piger og kvinders særlige form for deltagelse (Miller & White 2004:167). Ness og Jones' studier tilføjer således et kønsperspektiv på Andersons begreb om gadens kode og peger herved på nødvendigheden af en større opmærksomhed på pigers hverdagserfaringer og navigationer i socialt udsatte boligområder.

Min største inspiration har været den måde, disse undersøgelser lægger vægt på, at pigerne orienterer sig efter kulturelle koder. De viser, at brugen af vold tilskrives mening med henvisning til et særligt *ethos*, som konflikter udspiller sig efter. Nikki Jones skriver således,

Through observation, instruction, and experience, inner-city girls, no less than boys, learn how reputation, respect, and retaliation – the fundamental elements of the code of the street – organize their world (Jones 2010:6).

Både Cindy Ness og Nikki Jones viser, at piger ligesom drenge navigerer i voldelige kontekster ved at aflæse kropssprog, sproglig symbolik og magtrelationer i deres nærmiljø (ibid., Ness 2010:143). Brugen af vold er ifølge Ness ikke en konsekvens af manglende sociale kompetencer, men kan bedre anskues som særligt udviklede kompetencer, der gør pigerne i stand til at aflæse organiseringen af og kommunikationen i det sociale miljø, som de færdes i. Vold er i Ness og Jones' perspektiv en overlevelsesstrategi, som pigerne anvender præventivt til at håndtere et voldeligt nærmiljø. Jones hæfter sig ved, at piger ofte er fanget i et dilemma mellem *at gøre det rigtige og gøre det nødvendige* i forhold til lokale koder for respekt og status (Jones 2010:11). Hun peger på, at vold udøves i et spændingsfelt mellem modsætningsfyldte femininitetsdiskurser, hvor kvinder på den ene side forventes at kunne passe på sig selv (også ved brug af vold) og på den anden side vurderer sig selv og hinanden i forhold til dominerende kønsforestillinger – og i særdeleshed i forhold til "Black respectability", hvor vold og aggressiv adfærd er upassende (Jones 2010:48f). Ifølge Jones er overlevelse altså forbundet med et vanskeligt og modsætningsfyldt kønsprojekt. Begge forskere understreger, at vold er udbredt blandt kvinder i alle aldre; forskellen ligger i, om kvinder overvejende positionerer sig gennem en ghetto-femininitet eller en respektabel femininitet. Ness understreger, at der generelt er behov for en større opmærksomhed på pigers forskellige brug af vold, hvor der skelnes mellem hyppighed og form, og hvor disse forskelle gøres til genstand for analyse og teoriudvikling (Ness 2010:147).

Voldens instrumentelle funktion er central for at kunne nærme sig en forståelse af vold som meningsfuld praksis og bevæge sig væk fra forståelse af vold som afmagt og udtryk for patologi (Ness 2004:143). Voldens instrumentelle funktion er også et væsentligt fokus i den antropologiske voldsforskning. Anton Bloch viser på tværs af forskellige sociale kontekster, hvordan vold er et redskab til at opnå eksempelvis social status, dominans eller materielle goder (Bloch 2001:103f). Den danske antropolog Bo Wagner Sørensen skriver ligeledes, at vold ikke bare udøves *fordi* at noget (dårligt) er sket forud, men udøves *for* at opnå noget bestemt (Sørensen 1994:70). Gennem et studie af hustruvold i Grønland udfordrer Sørensen det psykologiske perspektiv på, at hustruvold udelukkende kan anskues som en afmagtshandling. Han hævder i stedet, at vold også er udtryk for magt og viden om, at vold er en effektiv form for kommunikation, der i bestemte former og kontekster har legitimitet (ibid.:196f). Den engelske antropolog Henrietta Moore skriver ligeledes om mænds brug af vold mod kvinder, at

Dramatiske liv

den udøves for at etablere og fastholde bestemte "fantasies of self" (Moore 1994:148). Hun anskuer volden som en konsekvens af krænkede subjektpositioner, der søges reetableret som magtfulde gennem vold. Det er altså en integreret del af det antropologiske tankegods om vold, at vold har en instrumentel funktion, og at det man forventer at opnå gennem brug af vold kan være organiseret efter bestemte kulturelle logikker.

Jeg vender senere i afhandlingen tilbage til disse studier, når jeg henter begreber eller perspektiver ind herfra i min analyse af pigers brug af vold. Perspektiver og konklusioner i disse studier kan imidlertid ikke direkte overføres til en dansk kontekst. Graden af fattigdom, manglende uddannelses- og jobmuligheder og ikke mindst måden, hvorpå social differentiering former de omtalte pigers hverdagsliv og muligheder, udgør væsentlige forskelle i forhold til den danske velfærdsstat. Omfanget af vold (pigerne udøver og udsættes for) og i særdeleshed, at vold anvendes af kvinder i alle aldre, dog med forskellig hyppighed, form og funktion, peger også på en væsentlig forskel mellem en amerikansk og dansk kontekst. De hyper-ghettoer som Anderson, Ness og Jones har studeret er ligeledes mere isoleret fra det amerikanske samfund, end et socialt udsat dansk boligområde er. Det betyder også, at den gadelivsstil og kode, som de amerikanske undersøgelser beskæftiger sig med, i en dansk sammenhæng må forstås som sammenvævet med andre kulturelle koder og forholdemåder. Jeg anvender således studierne som inspiration til et bestemt perspektiv på vold og konflikter blandt socialt udsatte piger og forholder mig kritisk i forhold til, hvordan perspektiver og konklusioner er relevante og/eller gyldige i en dansk kontekst.

Ness og Jones tilføjer et kønsperspektiv, som jeg har fundet inspirerende og brugbart, men jeg mener, at det også er relevant at inkludere et aldersperspektiv til forståelsen af, hvordan piger navigerer gadens koder. Jeg vælger således at anlægge et intersektionalitetsperspektiv på særligt alder og køn. I kapitel 7, der omhandler de dilemmaer, som piger befinder sig i, når vold i særlig grad bliver en mulighed, viser jeg, at alder har afgørende betydning for pigers motivation til at bruge vold, samt de sociale konsekvenser, som brugen af vold kan medvirke til i form af eksempelvis social eksklusion eller tilblivelsen af det afvigende/patologiske subjekt.

Europæiske og nordiske studier

Der er ikke foretaget længerevarende etnografiske undersøgelser af pigers hverdagserfaringer med vold i en europæisk kontekst. De europæiske studier er i højere grad baseret på spørgeskemaundersøgelser suppleret af interview (Natland 2006, Batchelor, Burman & Brown 2001) eller etnografiske studier foretaget over kortere tid og med et mindre antal informanter (Pearce 2005, Young & Hallsworth 2011). De engelske kriminologer Susan Batchelor, Michele Burman og Jane Brown har foretaget et kvalitativt studie af 800 engelske piger i alderen 13-16 år med fokus på vold i hverdagslivet, som det beskrives og opleves af piger på tværs af klasse og etnicitet (Batchelor, Burman & Brown 2001). Inspirationen til studiet er hentet fra den engelske kriminolog Elizabeth Stankos arbejde om *hverdagsvold*, som inkluderer psykisk, seksuel og fysisk vold, som det finder sted i hverdagslivet på tværs af offentlige og private sfærer (Stanko 1990). Den engelske undersøgelse har undersøgt voldens omfang, form og funktion og peger på, at vold (fysisk og psykisk) ofte udøves i relation til etablerede sociale relationer og indgår i komplekse processer, hvor udøver- og offerpositioner skifter undervejs i kumulative konfliktprocesser næret af frygten for eksklusion (ibid.:129). Især brugen af fysisk vold er forbundet med pigers ophold på 'gaden', hvilket sociologerne Tara Young og Simon Hallsworth ligeledes finder i deres studie af både drenge og pigers fortællinger om vold, der beskrives som en praksisform knyttet til etablering og vedligeholdelse af ungegrupperinger, og som overvejende finder sted mellem unge, der pga. sociale og økonomiske vanskeligheder færdes meget på gaden (Young & Hallsworth 2011:62).

I Norge er der foretaget yderligere to relevante studier. Kultursociologen Sidsel Natland har skrevet ph.d.-afhandling *Volden, høren og vennskapet* (2006), hvor hun anlægger et kulturanalytisk perspektiv på pigers brug af vold. Natland redegør dels for, hvordan fænomenet pigevold repræsenteres i norske medier, dels hvordan piger selv beretter om at bruge vold. Gennem diskursanalyse af, hvordan køn og vold aktualiseres i mediefremstillingerne, hævder hun, at både fænomenet *pigevold* og de subjekter, der udøver vold, fortælles frem som afvigelse eller som det, hun betegner som "textual outlaws" (Natland 2006:105). I anden del af afhandlingen, der tager afsæt i pigernes egne beretninger, analyserer hun, hvordan vold udgør et redskab til at etablere og fastholde pigers venskaber og moralske fællesskaber, og hvordan piger tilskriver volden mening i snitfladen mellem eksisterende diskurser og egne erfaringer. Natland undersøger imidlertid ikke grundigt,

Dramatiske liv

hvordan voldelige interaktioner finder sted, hvordan vold kobler sig til krænkelser og er indlejret i konflikter over tid og sted. Derfor opnår hun heller ikke indsigt i, hvordan piger håndterer konflikter og krænkelser uden brug af vold, og hvad der således hæmmer pigers brug af vold. Hun anlægger et kulturanalytisk perspektiv, der giver adgang til en forståelse af snitfladen mellem diskurs og erfaring, hvor et sociologisk/antropologisk perspektiv i højere grad undersøger erfaring som praksis og meningsskabelse indlejret i kulturelle logikker og strukturelle betingelser. Natland mangler således et blik for, hvordan brugen af vold er bundet op på udøvernes placering i kategorier af social differentiering såsom alder, etnicitet og klasse, der som foreslået, særligt med afsæt i amerikanske studier, må analyseres i et intersektionalitetsperspektiv.

Kriminologen Ingunn Flekkoy har lavet et mindre studie baseret på 11 norske piger i alderen 13-17 år bosiddende i og omkring Oslo (Flekkoy 2000). Pigerne beskrives som tilhørende to forskellige slags pigebander, og Flekkoy analyserer, hvad der udløser konflikter, hvordan de håndteres og ud fra hvilke rationaler. Hun finder, at konflikter er relateret til statuskampe i hierarkiske ungefællesskaber, hvor piger beskytter deres omdømme og hermed position om nødvendigt med vold. Hun konkluderer, at pigernes konflikter og brug af vold skal forstås ud fra en "relationsrationalitet", hvor hensynet til veninder og andre jævnaldrene har afgørende betydning for deres handlingsvalg (ibid.:47). Hun peger imidlertid på, at pigerne ofte havner i et "krydspres af forventninger" mellem på den ene side at være stærk og grænsesættende og på den anden side at være feminin, beskedne og den svagere part (Ibid.:100). Fælles for begge undersøgelser er en kvalitativ tilgang til at få indblik i de meningsskabende processer, som er indlejret i pigers brug af vold, men som altså ikke beskæftiger sig grundigt med voldens form eller grundigt kontekstualiserer volden som konsekvens af eller muligt svar på vanskelige livsbetingelser, utryghed i hverdagen, marginalisering fra uddannelsessystemet eller klientgørelse i velfærdsstaten. Begge studier understøtter dog væsentlige perspektiver, også for denne afhandling, og inddrages løbende gennem afhandlingen med henblik på både at supplere disse forskningsbidrag eller nuancere konklusioner foretaget på baggrund af disse undersøgelser.

Ungdomsforskning

I 1990'erne vandt et stigende fokus på pigers hverdagsliv, socialitet, køn og seksualitet frem, og de seneste tyve år er pigerne for alvor blevet en integreret del af ungdomsforskningen (Aapola, Gonic & Harris 2005:9). Tidligere var ungdomsforskning i høj grad et felt karakteriseret ved en markant overvægt af studier med fokus på vestlige, mandlige, urbane unge (Wulff 1995:2). Ligesom den spektakulære ungdomskultur i form af unge mænds kriminalitet, afvigelse og subkulturelle tilhørsforhold havde forrang for studier af unges hverdagsliv og relationer. I de senere år ser det ud til, at særligt den europæiske ungdomsforskning overvejende er optaget af det institutionaliserede ungdomsliv, som det formes i skolekontekster og på (behandlende) institutioner. Få studier undersøger unges hverdagsliv (praksis og forståelser), som de formes i ungefællesskaber udenfor institutionelle rammer.

I dette afsnit fokuserer jeg særligt på den forskning, der lægger sig op ad forskningsfeltet om pigers brug af vold, nemlig relationel aggression, mobning og unges brug af sociale medier. Jeg har fundet det relevant at inddrage forskningsperspektiver, der ikke i sit afsæt var begrænset til socialt udsatte piger. Det bidrager til at fastholde et blik for, at en betydelig del af det hverdagsliv og de omgangsformer, som pigerne, der indgår i denne undersøgelse, beskriver, også kendetegner normal ungdomskultur og almindelige udfordringer for unge. Formålet med dette afsnit er således at præsentere læseren for mine nedslag i ungdomsforskningen med en præcisering af, hvordan den bredere ungdomsforskning kobler sig til det forskningsfelt om piger og vold, som jeg først og fremmest indskriver mig i.

Birmingshamskolen og tilblivelsen af et forskningsfelt

Ungdom har ikke altid været genstand for forskningsmæssig opmærksomhed, men blev tidligere i høj grad betragtet som en livsfase, der markerede overgangen fra barn til voksen. I biomedicinsk og psykologisk forstand markerer ungdom en livsfase bundet op på biologisk alder og en programmeret udvikling og transformation af især kroppen og psyken (Caputo 1995:23). I dette perspektiv er ungdom kendetegnet ved en gradvis modningsproces, forstået som en fase, hvor formationen af et færdigudviklet, selvstændigt og ansvarligt menneske finder sted. Også i den klassiske

Dramatiske liv

antropologi var der fokus på overgangsriter fra barn til voksen (Mead 1928), og ungdom blev betragtet som en *liminal fase*, hvor tilblivelsen eller måske endda fremkaldelse af et rigtigt menneske fandt sted (Turner 1967).

Forskning i ungdomskultur tog for alvor form i 1970'erne i forbindelse med Birminghamskolen (Centre for Contemporary Cultural Studies på University of Birmingham, herefter CCCS), der blev skoledannende indenfor kulturstudier af primært unge mænd fra arbejderklassen. I USA havde Chicagoskolen længe beskæftiget sig med unge mænds afvigende adfærd og tilhørsforhold i (sub)kulturelle miljøer. Begge skoler voksede ud af en kritik af den positivistiske, deduktive sociologi. Studierne på CCSC tog imidlertid afsæt i marxistisk klassefilosofi, hvor unge mænds subkulturelle tilhørsforhold blev formuleret som modstandsformer mod ulige adgang til ressourcer, i særdeleshed arbejde og uddannelse (Hall & Jefferson 1975). I 1980'erne opstod en række kritiske røster i og omkring Birminghamskolen. Kritikken handlede om en mangelfuld etnografisk forankring og hermed forståelse af samspillet mellem struktur (klasseforskelle) og subjektivitet, ligesom fremstillingen af de homogene subkulturer blev udfordret af en appel om en ungdomsforskning med fokus på kulturel heterogenitet (Wulff 1995:4). Endelig førte den engelske ungdomsforsker Angela McRobbie an i en kritik af et manglende kønsfokus og manglende opmærksomhed på pigers ungdomsliv (McRobbie 1991). Pigerne er angiveligt usynlige i deres aktiviteter på pigeværelserne, mens drengene er synlige (problemer) på gaden (McRobbie 1991:4). Gennem 1980'erne bliver pigerne stadig mere synlige både i ungdomsforskningen og i det offentlige rum, og også indenfor antropologien vinder ungdomsforskning terræn (Thorne 1993, Artz 1998, Hey 1997, Phillips 2003).

Feministisk ungdomsforskning

I den nyere ungdomsforskning betragtes ungdom som en socialt konstrueret kategori, der ikke er bundet op på biologisk alder, og som et genstandsfelt, der har sin berettigelse som en livsform og ikke en livsfase. Feministisk teori har bidraget til at udvikle denne tænkning indenfor ungdomsforskningen, hvor eksempelvis forestillingen om identitet som processuel tilblivelse udfordrer tænkning om ungdom som overgang eller marginal livsfase. Ligeledes bidrager intersektionalitetsforskningen til en interesse for, hvordan alder intersekerer med andre former for social differentiering. Der er således i den nyere ungdomsforskning en nysgerrighed på pigeliv som en heterogen størrelse, hvor erfaringer, mening og praksisformer opstår i komplekse

sammenvævninger af hegemoniske diskurser, social differentiering og materielle betingelser (Aapola, Gonick & Harris 2005:1). I disse studier søger blikket således mangfoldigheden af pigeliv, samtidig med at afsættet forbliver en strukturelt forankret kategori af noget, der på tværs af mangfoldigheden genkendes som 'pigeliv' eller 'ungdom'.

Jeg har været særligt inspireret af en række engelske studier, der beskæftiger sig med pigeliv ud fra et poststrukturalistisk feministisk perspektiv. De undersøger femininitet som en mangfoldighed af positioneringer, samtidig med at maskulin dominans, det heteroseksuelle imperativ og hegemoniske forestillinger om femininitet udgør en slags strukturelle akser, der rammesætter mulighederne for passende og genkendelige feminine tilblivelser og fremførelser (Reay 2001, Paechter 2006, Ringrose 2006, 2008, Renold & Ringrose 2008). I disse analyser forsøger forskere at sammentænke forståelser af feminin sårbarhed og udsathed med pigers modstand mod og overskridelse af sådanne positioneringer. Dette perspektiv er brugbart i min analyse af subjektiveringsprocesser, og særligt i kapitel 7, der omhandler en række kønnede dilemmaer, udgør disse analyser væsentlige inspirationskilder til at følge og forstå de multiple og modsætningsfyldte subjektpositioner og subjektiveringstilbud, der er i spil.

Relationel aggressivitet

Omtrent samtidig med det stigende forskningsmæssige fokus på pigers brug af vold, kom der øget fokus på pigers aggressive adfærd i form af intriger, rygtedannelse, verbal krænkelser og social eksklusion (Björkqvist & Niemela 1992, Underwood 2003, Putallaz & Bierman 2004, Pepler et al. 2005). Under betegnelserne relationel eller social aggressivitet blev pigers aggressivitet studeret som en hidtil skjult adfærd, der havde været overset, fordi drengenes (fysiske) vold udgjorde langt mere synlige og alvorlige former for asocial adfærd. En tidlig finsk undersøgelse argumenterede for, at pigers sociale aggression var den feminine pendant til mænds brug af vold, og konkluderede, at kvinder var ligeså aggressive som mænd, men at det kom til udtryk på andre måder (Björkqvist 1994:177). Med begreberne relationel/social aggression åbnedes således nærmest en 'Pandoras æske' af feminin aggressivitet, og en række studier og populærvideenskabelige udgivelser bidrog op gennem 00'erne til at fjerne forestillingen om en pigekultur karakteriseret ved manipulation af venskaber, ondsksfuld sladder og intrigante omgangsformer (Ringrose 2006:407, Chesney-Lind & Jones 2010:1). En ny pigefigur tager således form i begyndelsen af det 21.

Dramatiske liv

århundrede, en form, der til forveksling ligner en velkendt misogyn fremstilling af kvinder som havende en særlig tilbøjelighed til at udøve subtile former for ondskab (Morrissey 2003: 16). Det nye er, at forestillingen ikke er forankret i biologi, men i de socialiseringsprocesser, der hæmmer pigers mere direkte måder at håndtere vrede på.

Relationel aggressivitet omfatter former for aggressiv adfærd rettet mod at skade andre ved at skade deres nære relationer eller tilhørsforhold til et fællesskab (Currie, Dawn & Pomerantz 2007:24). En række forskere hævder, at piger i højere grad end drenge bruger relationel aggression. Det forklarer de ved, at piger socialiseres til at være konsensusøgende og ordentlige, hvilket medfører, at følelser af vrede bliver forbundet med et dilemma mellem på den ene side at blive genkendt som en 'pæn/ordentlig pige' og på den anden side at få afløb for vreden og rette op på uretfærdigheder. Som den engelske psykolog Marion Underwood skriver, "In attempting to resolve the dilemma of feeling furious but wanting to behave nicely, girls may resort to social aggression" (Underwood 2003:9). Argumentet er yderligere, at piger i højere grad end drenge socialiseres til at sætte venskaber højt og definere sig selv gennem sociale tilhørsforhold (ibid.:8). Fordi relationer er identitetsbærende for piger, bliver de også oplagte mål for krænkelser.

Der er en meget klar forbindelse mellem forskning i relationel/social aggressivitet som et særligt pigefænomen og forskning i pigers brug af vold, som noget der overvejende finder sted i deres nære relationer og bekendtskabskredse. Ingunn Flekkoys argument om, at pigers brug af vold skal forstås ud fra en "relationsrationalitet", afspejler denne forbindelse. Hun hævder at vold anvendes for at beskytte, bekræfte eller etablere alliancer med veninder (Flekkoy 2000:47). Sidsel Natland lader sig inspirere af Flekkoys forståelse og finder også i sin undersøgelse, at pigers voldelige interaktioner finder sted blandt piger, der kender hinanden, og at vold bruges til at regulere adfærd og definere moralske fællesskaber (Natland 2006:106). Argumentet er altså, at fordi piger er særligt relationsorienterede udspiller deres primære kampe sig indenfor deres relationer. I dette perspektiv bliver vold et ekstra særdeles hårdtslående redskab i pigers regulering af identitet og venskaber.

Jeg finder perspektivet på relationel aggressivitet brugbart på en række måder, der vil fremgå gennem afhandlingen. Jeg forholder mig imidlertid skeptisk i forhold til at anskue det som et særligt pigefænomen. Jeg bliver nysgerrig på, om det primært er en effekt af pigers socialisering, eller om

drenge konflikter ikke også er rettet mod at skade sociale tilhørsforhold og cirkulere rygter med henblik på at skade omdømme og positioner i fællesskaber. De forklaringsrammer, der kobler status og respekt med drenge udøvelse af vold, hæfter sig eksempelvis ved, at det handler om positioner, loyalitet og inklusion/eksklusion i fællesskaber (Anderson 1999:66ff, Harding 2010:18). Jeg mener således, at relationel aggression anskuet som et pigefænomen rummer en risiko for reificering af kønsforskelle, ikke mindst på baggrund af en dualistisk kønsforståelse. Jeg anlægger altså det perspektiv, at vold kan forklares ud fra en relationsrationalitet, der imidlertid ikke anskues som særlig for pigers brug af vold og ikke udgør den primære analytiske optik til at forstå og analysere pigers konflikter og voldelige interaktioner.

Sociale medier

Unge brug af sociale medier og teknologibaseret kommunikation har særligt inden for de seneste 10 år været genstand for stigende opmærksomhed indenfor ungdomsforskningen (se Bell & Kennedy 2000, Katz & Aakhus 2002, Mazarella 2005, Weber & Dixon 2007). Børn og unge betragtes som en *online-generation*, der er vokset op med teknologi- og webbaserede former for kommunikation. For nutidens generation væves on/offline-interaktion sammen og giver gensidig betydning til hinanden på måder, der muliggør nye former for socialitet (Katz & Aakhus 2002:2 Weber & Dixon 2007:1). Digitale medier muliggør hyppig kontakt, der udover at formidle simple budskaber også fungerer som måder at bekræfte relationer på (Puro 2002:24). Med mobiltelefonen er man altid 'forbundet' (Licoppe 2004:135), og med Facebook kan venner opdatere hinanden på meninger, erfaringer og viden om stort og småt.

Virtuelle og teknologibaserede kommunikationsformer spiller en væsentlig rolle i unges konflikter og mobbeprocesser. Mobning finder ikke længere kun sted i skolegården, men foregår på nettet og ved hjælp af mobiltelefoner i og udenfor skoletiden (Hinduja & Patchin 2009). Et stigende antal forskere er optaget af at forstå, hvordan ny teknologi muliggør mobbeprocesser på tværs af tid og sted og mellem et ukendt antal deltagere (Renold & Ringrose 2008; Kofoed 2009, 2013; Elwood & Davies 2010). Jette Kofoed fremhæver, at sociale medier og mobilkommunikation bidrager til at forme mobning som uigennemsigtige processer mellem et ukendt antal unge på tværs af tid og sted (Kofoed 2009, Kofoed & Ringrose 2012). Studier af pigers brug af vold behandler imidlertid ikke, hvordan sociale medier bidrager til at forme situationer med vold og konflikter over tid. Det kan skyldes, at forskere af

Dramatiske liv

offline-generationen, altså os, der ikke er vokset op med digitale medier, har undervurderet eller overset betydningen af denne form for socialitet. Det virker imidlertid indlysende, at de teknologier, som unge almindeligvis bruger til social interaktion, også tages i anvendelse ved konflikter og muligvis endda former konflikterne på afgørende måder. Det undersøger jeg i særdeleshed i kapitel 6 under overskriften *Konfliktterrænet i bevægelse*, hvor jeg beskriver en konflikt, der finder sted på Facebook, og hvor jeg sammentænker et begreb om (hyper)årvågenhed, der er udviklet indenfor antropologisk voldsforskning (Vigh 2011) med mobbeforskningens indsigt i konfliktprocesser som sammenvævede, uigennemsigtige sociale processer (Kofoed 2009, 2013).

Opsamling

Jeg har i dette kapitel skitseret mine veje gennem flere forskningsfelter, og mit valg af veje er informeret af min situering som antropolog og kønsforsker. Kapitlet har således været en præsentation af *state of the art*, uden at det skal forstås som en udtømmende beskrivelse af det sociologisk-etnografiske forskningsfelt, som jeg indskriver mig i. Jeg har snarere fungeret som guide for læseren gennem forskningsfeltet, og jeg har gjort ophold ved udvalgte perspektiver og diskussioner. Jeg har således valgt at fremhæve de studier indenfor den sociologisk-etnografiske forskning om pigers brug af vold og involvering i kriminalitet, som er særligt relevante for de spørgsmål, jeg stiller. Jeg har fremhævet, at forskningsfeltet er underteoretiseret, og at de igangværende teori- og metodeudviklende diskussioner finder sted med inspiration fra den poststrukturalistiske kønsforskning og omhandler en kritisk tænkning af køn, agens og social differentiering. Endelig har jeg peget på snitfladerne til ungdomsforskning, herunder feministisk forskning i pigers identitetsprocesser, forskning i pigers relationelle aggressivitet og unges brug af sociale medier og teknologibaseret kommunikation. I næste kapitel præsenterer jeg den teoretiske ramme, som er afledt af denne fremskrivning af forskningsfeltet.

Kapitel 4: Teoretisk ramme

Dette kapitel etablerer en teoretisk ramme, der gør det muligt at analysere brugen af vold som handlinger forment af kræfter og virksomme dynamikker, der er socialt konstitueret og konstituerende. Den teoretiske ramme er et produkt af mødet mellem min teoretiske læsning og mit empiriske materiale. De sociologisk-etnografiske studier, der har inspireret udformningen af denne afhandling, lægger vægt på, at pigers brug af vold må studeres med blik for individuelle erfaringer, kulturelle logikker og strukturelle betingelser. I dette kapitel præsenterer jeg centrale begreber og perspektiver, som i de følgende analyser anvendes og foldes yderligere ud.

Først definerer jeg begreberne vold, krænkelser og konflikt. Herefter introducerer jeg tre analyseniveauer: situation, terræn og subjektivering. Situationer med vold analyseres ved hjælp af den amerikanske sociolog Randall Collins' mikrosociologiske teori om vold som situerede frygt- og spændingsdynamikker. Terrænet analyseres ved hjælp af begreberne potentialitet og social navigation, som de er udviklet af den danske antropolog Henrik Vigh. Subjektivering analyseres gennem den australske kønsforsker Bronwyn Davies poststrukturalistiske feministiske teori, som anvendes til at analysere de subjektiveringsprocesser, der former og formes af krænkelser, vold og konflikter. Udformningen af min teoretiske ramme er i sin overordnede opdeling i situationer, terræn og subjektivering inspireret af den danske antropolog Marie Lindegaards pointe om, at vold må studeres som en specifik relation mellem situationer, kroppe og terræn (Lindegaard 2009:339). Jeg anskuer således situationer med vold som et produkt af hændelser, der opleves som krænkende, og som udspiller sig i et terræn bestående af mikro- og makrostrukturelle forståelser og formative kræfter. Endelig præsenterer jeg Gilles Deleuze og Félix Guattari, der på tværs af ovenstående analyseniveauer tilbyder optikker til at begribe sammenvævning, forandring og bevægelse. Kapitlet afsluttes med en kort redegørelse for, hvilke analysestrategiske greb der anvendes i de seks analysekapitler, der udgør afhandlingens anden del.

Vold, krænkelser og konflikt

Vold som analytisk og empirisk begreb er vanskeligt at få greb om, og ethvert forsøg på identificering og definition synes blot at åbne op for nye snitflader, ambivalenser og kompleksiteter. En fastfrysning af begrebet i snævre definitioner fungerer som en spændetrøje, idet det netop er voldens flydende

Dramatiske liv

og foranderlige karakter, der udgør fænomenets måske mest signifikante karaktertræk (Stanko 2003:3). Det, der er vold i én kontekst, er det ikke i en anden, og det, der opleves som vold for én, kan være nydelse for en anden (Vigh 2002:4). Frem for at være låst fast i en bestemt forståelse af vold har jeg undersøgt vold, som den tager form og tillægges betydning i bestemte sociale kontekster. Jeg har imidlertid fundet det nødvendigt at skelne analytisk mellem vold som fysisk aggressiv handling og krænkelser som ydmygende og umyndiggørende handlinger. Fysisk vold udgør også en særlig form for vold, idet fysisk vold er strafbart og overskrider samfundsmæssige normer baseret på nul-tolerance for især fysisk vold.

Begrebet vold betegner i afhandlingen en fysisk aggressiv handling mellem to eller flere aktører, eksempelvis i form af slag, spark, hiven i hår, fysisk at overmande en anden, fastholde nogen mod deres vilje og brug af enhver form for våben. Det er en aggressiv handling, der involverer fysisk kontakt, men som ikke vurderes i forhold til, om den anvendes med henblik på at skade, som en række voldsforskere finder relevant (Riches 1986:8, Sørensen 1994:73). Jeg finder det uhensigtsmæssigt på forhånd at vurdere intentionaltet og langt mere brugbart at kategorisere bestemte handlinger som fysisk vold. Slag, spark eller skub kan eksempelvis bruges til at forsvare sig selv og anvendes således ikke nødvendigvis med henblik på at skade. Jeg har således vægtet at holde analysen åben for forskellige erfaringer og forklaringer på brugen af vold. Ved at betegne vold som fysisk vold lægger begrebsafklaringen sig tæt op af en hverdagsforståelse af vold, der også blandt informanterne organiserer sig om fysisk vold som værende 'rigtig vold', til forskel fra psykisk eller seksuel vold.

En række antropologiske voldsforskere argumenterer for et bredere voldsbegreb, der ikke begrænser sig til fysisk vold (Scheper-Hughes & Bourgois 2004:2). Antropologen Michael Jackson betegner vold som en *reduktion af væren*, forstået som at blive gjort til objekt uden agens og handlekraft (Jackson 2002:45). Vold opfattes således ikke som en bestemt type handling f.eks. fysisk eller psykisk vold, men derimod som en social modalitet; en form for reduceret væren, der kan være indlejret i mange forskellige typer af social interaktion. Jeg er inspireret af Jacksons brede voldsbegreb, hvor vold kan betegnes som en reduktion af væren, men jeg finder det relevant at skelne analytisk mellem fysisk vold og handlinger, der nedgør eller umyndiggør subjektet. Derfor anvender jeg begrebet krænkelser i min ellers meget antropologiske tænkning om vold. At krænke betyder ifølge Den Danske Ordbog at "skade eller begå overgreb mod nogens ære,

selvfølelse eller lignende”, og at krænke kan bruges synonymt med at ydmyge eller såre nogen. Min definition af krænkelser er altså inspireret af Jacksons fænomenologiske forståelse af vold. Jeg definerer krænkelser som nedgørende og umyndiggørende handlinger, der erfarer som overgreb på ens selvfølelse og handlekraft. For Jackson er alle sociale interaktioner intersubjektive processer, hvor balancen mellem at handle og blive handlet på søges, forhandles og midlertidigt fikseres (Jackson 2002:13). Hans begreb om vold kobler sig således til subjektiveringsprocesser, ligesom mit begreb om krænkelser kobler sig til subjektivering og objektivering samt til produktion og reduktion af sociale positioner. Midlertidige fikseringer i inferiøre positioner kan opleves som en reduktion af væren, som en følelse af at *være i andres vold*. Her er ikke nødvendigvis tale om en handling, men om en oplevelse af at blive reduceret til objekt; at blive gjort til noget andet end det handlekraftige menneske, man ser sig selv som, og som man ifølge Jackson har et eksistentielt behov for at være (ibid.: 43). Ligesom jeg ikke vurderer vold i forhold til intentionalitet om at skade, tager jeg udgangspunkt i, at man kan føle sig krænket uden at nogen havde til hensigt at krænke én.

Vold er ofte kulminationen på langvarige, komplekse konflikter i pigers liv, hvor forskellige former for krænkelser indgår, eksempelvis chikane, mobning eller udelukkelse fra fællesskaber (Mullins & Miller 2008, Jones 2008, Ness 2010, Batchelor, Burman & Brown 2001). Størstedelen af de situationer med vold, som pigerne i denne undersøgelse fortæller om, indgår ligeledes i længerevarende konflikter, der er forbundet til den vold, der udøves i korte øjeblikke. Denne afhandling handler altså overvejende om vold og krænkelser, der af informanterne italesættes som begivenheder indlejret i længerevarende hændelsesforløb. Jeg bruger begrebet konflikt til at begrebsliggøre en sammenvævning af gensidige krænkelser, der finder sted over tid mellem minimum to parter. Jeg trækker ikke på en bestemt konfliktforståelse, men bruger udelukkende begrebet til at binde hændelser sammen og således foretage en udvidelse i tid og rum af, hvad der udgør en situation med vold.

Situationer

Situationer med vold udgør afhandlingens analyseenhed. Det er først og fremmest beretninger om vold, som har været styrende for afhandlingens form og struktur. Randall Collins har udviklet en mikrosociologisk teori, der undersøger vold som situerede frygt- og spændingsdynamikker (Collins 2008). Collins argumenterer for, at det er situationer med vold og ikke voldelige individer, der skal gøres til genstand for undersøgelse (ibid.:2). Herved ligger

Dramatiske liv

han i forlængelse af den situationsorienterede voldsforskning, der hævder, at individer alene ikke kan forklare forekomsten af vold (Campbell 1986, Mullins & Miller 2008, Lindegaard 2009), og at aktører involveret i vold reagerer forskelligt på konfliktsituationer afhængigt af tid og sted (Campbell 1986:4, Artz & Nicholson 2011:149). Collins går imidlertid et skridt videre og formulerer følgende fremgangsmåde:

First, put the interaction at the centre of the analysis, not the individual, the social background, the culture, or even the motivation: that is to say, look for the characteristics of violent situations (Collins 2008:1).

Collins abonnerer på, hvad jeg vil kalde en radikal tilgang indenfor den situationsorienterede voldsforskning, idet han hævder, at det først og fremmest er de situerede dynamikker, der afgør om vold finder sted, og hvilken form og intensitet volden får (ibid.:20). Han afviser ikke, at kultur, motivation, individuelle dispositioner eller strukturelle betingelser kan bidrage til at forklare forekomsten af fysisk aggressiv vold, men han hævder, at disse faktorer må ansues som baggrundsfaktorer, der formodentlig spiller en langt mindre rolle for voldelig adfærd end hidtil antaget (ibid.:35). Collins lægger sig således på én gang ud med både det psykologiske perspektiv på individer og dysfunktionelle opvækstbetingelser, det kriminologiske blik på årsagssammenhænge og det sociologiske perspektiv på sociokulturel kontekst. I Collins optik er vold et produkt af bestemte situerede dynamikker, og derfor appellerer han til en voldsforskning, der gør situationer med vold til genstand for analyse. Collins afviser altså ikke, at vold kan forklares ved individers dysfunktionelle opvækst, bestemte sociale miljøer, der fordrer brug af vold, eller et mere komplekst samspil af variabler, men han hævder, at voldsforskningen først og fremmest må forstå de situerede dynamikker.

Collins' teori er udviklet på baggrund af empiri om situationer med fysisk aggressiv vold. Han har søgt indsigt i både legitim vold, som den udøves i politiet og militæret, såvel som i den illegitime vold, der finder sted blandt børn og unge, i parforhold eller som udøves i forbindelse med kriminalitet. Collins hævder, at på tværs af alle slags voldelig interaktion er der identiske mønstre. Han skriver; "we can see patterns of confrontation, tension, and emotional flow, which are at the heart of the situation where violence is carried out" (ibid.:2). På baggrund af omfattende empirisk materiale hævder han, at vold ikke er nemt, men kræver tillærte teknikker. Lidt kryptisk formuleret hævdes det således; "violence is a set of pathways around confrontational tension and fear" (Collins 2008:8). Vold er altså i Collins optik

ikke et mål, men et middel til at komme ud af den konfrontatoriske spænding og frygt, som udgør kernen i alle voldelige interaktioner.

Collins' mikrosociologiske teori om vold er udviklet med inspiration fra symbolsk interaktionisme, i særdeleshed Erving Goffmans samhandlingsteori, og han argumenterer for, at mennesket har udviklet en hyper-sensitivitet overfor andres emotionalitet og de situationelle dynamikker mellem mennesker. Mennesker er så at sige neurologisk *hard-wired* til at orientere sig mod andre mennesker og interagere solidarisk (ibid.:27). Når samhandlingen ikke opleves som solidarisk, opstår der en spænding baseret på en fornemmelse for mulig krænkelse og eksklusion. Det er således i Collins optik et menneskeligt grundvilkår, at konfrontationer fremkalder ubehag og spænding. Brugen af vold er vanskeligt for de fleste mennesker, også for dem, der har erfaring med vold, fordi det går imod den neurologiske programmering, der fordrer gensidig orientering i andres emotionalitet (ibid.). Vold hævdes altså at være alt andet end en primordial handling, der kan tæmmes gennem socialisering og historiske civiliceringsprocesser; vold er i Collins optik avancerede socialt tillærte teknikker rettet mod at håndtere og sætte sig ud over det emotionelle spændingsfelt af frygt og spænding (ibid.:29). Empirisk finder Collins belæg for sin påstand ved det faktum, at vold meget sjældent finder sted, og ved at selv de personer, der genkendes som voldelige, kun bruger vold i meget få situationer. At nogle personer ofte bruger vold, forklarer altså ifølge Collins ikke, hvorfor de bruger vold i en konkret situation. Konflikts form og intensitet er betinget af situerede dynamikker, og brugen af vold er langt mere vanskelig, end de fleste mennesker forestiller sig.

Collins argumenterer for, at mennesker vikles ind i et gensidigt konstrueret følelsesmæssigt felt, der i konfliktsituationer er kendetegnet ved frygt og spænding (Collins 2008:19). I en situation karakteriseret af konfrontatorisk spænding kæmper aktørerne om magten til at definere og dominere det emotionelle felt, der således intensiveres til et felt af konfrontatorisk spænding og frygt. Jo mere intens spændingen bliver, jo mere vikles de involverede ind i feltet, og jo vanskeligere er det at bryde ud. Der kan være flere veje ud af spændingsfeltet. Hvis intensiteten er lav, kan man gå derfra eller trække sig fra konfrontationen. Er intensiteten høj kan vold være en vej ud. Oftest vil én af de involverede fremstå svag og vil derfor være et nemt offer for vold. Eller det emotionelle felt bliver så intenst, at en af aktørerne handler i "fremadrettet panik" (ibid.:85). I situationer med fremadrettet panik angriber en af de

Dramatiske liv

involverede i en form for blindhed og tankeløshed for at undslippe spændingsfeltet. Det er således situationernes struktur, forstået som en bestemt dynamik, der afgør, om vold finder sted og i hvilken form. Det udelukker ikke, at nogle aktører kan tillære sig teknikker, således at de mestrer at sætte sig ud over de situationelle angst- og spændingsdynamikker. Men det er en central pointe i Collins' teori, at vold er vanskeligt, at vold meget sjældent finder sted, og at de få kompetent voldelige har lært sig teknikker for at sætte sig ud over angst- og spændingsfeltet.

Jeg anvender Collins til at stille skarpt på en række forskellige situationer, hvor vold og/eller krænkelser finder sted. Med Collins teoretiske tilbud kan jeg gøre to ting. For det første kan jeg analysere, hvordan vold finder sted, og hvilke sociale og individuelle faktorer, der er relevante for disse konkrete situationer. For det andet kan jeg analysere situationer, hvor vold ikke finder sted, og pege på sociale og individuelle faktorer, der i situationen forhindrer eller reducerer brugen af vold. Jeg har imidlertid været både fascineret, inspireret og provokeret af Collins' mikrosociologiske teori om vold. Inspireret, fordi han umiddelbart tilbød en empirisk funderet teori, der afviste et individorienteret fokus. Provokeret og foruroliget ved en teori om vold, hvor aktørerne fremstår som tomme genstande blottet for krop, køn, alder, etnicitet og klasse; blottet for erfaring, motivation og orientering. Hans teori bryder med stort set alle de studier af vold og voldsudøvelse, der har inspireret mig til at tænke vold som socialt konstituerede og konstituerende processer (Moore 1994, Anderson 1999, Sørensen 1994, Miller 2001, Vigh 2006, Scheper-Hughes & Bourgois 2004, Lindegaard 2009, Jones 2010, Ness 2010). Når jeg finder Collins anvendelig, skyldes det, at han minder om ikke bare at antage, at bestemte sociale eller individuelle faktorer har betydning i voldelige situationer. Collins appellerer til, at voldsforskere mere præcist redegør for, hvordan baggrundsfaktorer bliver til situationelle faktorer i konkrete voldelige konflikter (Collins 2008:21). Jeg vælger at modificere Collins kundskabstilbud ved at anvende eksterne og interne faktorer som en analytisk differentiering. Collins foreslår at sætte baggrundsfaktorer i parentes (ibid.:34). Jeg anvender i stedet Collins distinktion mellem situationelle faktorer og baggrundsfaktorer til først at undersøge, hvad der sker i konkrete situationer, hvor kroppe og emotionelle energier forbindes og producerer et situeret angst- og spændingsfelt. Dernæst undersøger jeg, hvordan de identificerede processer kan forstås og forklares gennem eksterne faktorer såsom tidligere erfaringer med vold, rationaler for brug af vold og bestemte forestillinger om magt og identitet.

Collins' teori, som den præsenteres i *Violence - A Micro-sociological Theory*, er ikke en færdigudviklet teori, men et afsæt for mere præcis teoriudvikling af vold som situeret praksis³⁵. Han skriver således, "This is the theory of the interactional processes of emotional fields, laid out for micro slices of time and space in the present book, and for larger slices in the following one " (ibid.:35). Næste bind vil angiveligt omhandle konflikter, der rummer både vold og konfrontationer, der eskalerer og afvikles over tid. Mit perspektiv på krænkelser og konflikter, og ikke alene situationer med vold, ligger således i forlængelse af Collins eget bud på, hvordan hans mikrosociologiske teori om vold kan udvikles. I Collins perspektiv formes situationer og konflikter af frygt, ikke primært frygten for vold, men frygten for dominans, eksklusion og reduktion af handlekraft. Der er således en sammenhæng mellem situationer med vold og situationer med krænkelser, idet vold er indlejret i sociale processer, hvor aktører forsøger at reducere hinanden mod hinandens vilje (Lindegaard 2009:66). Intensiteten af det emotionelle spændingsfelt er et produkt af de konfliktende subjektiveringstilbud, der bringes i spil; spændingen mellem, hvem man gerne vil være, og den, man reduceres til i en konkret situation med vold. I dette perspektiv kæmper aktørerne om at sætte den emotionelle dagsorden, således at de ikke kommer i *den andens vold*.

Collins' teori er udviklet på baggrund af og med henblik på at forklare fysisk voldelig interaktion. Han er imidlertid åben for bredere definitioner og understreger, at den empiriske kontekst må afgøre, hvilke relaterede former for ikke-fysisk aggressiv vold der kunne være relevant at inddrage. Det ligger således indenfor Collins teoretiske optik at inddrage bestemte former for krænkelser. Han tager dog afstand fra de meget brede voldsbegreber, der inkluderer social lidelse som fattigdom, marginalisering eller diskrimination (se Kleinman, Das & Lock 1997, Scheper-Hughes & Bourgois 2004). Det, der kan rummes indenfor Collins voldsoptik, er interaktioner, der producerer et konfrontatorisk angst- og spændingsfelt. Som et eksempel på et absurd voldsbegreb fremhæver Collins Pierre Bourdieus begreb om symbolsk vold. Ifølge Collins er det et eksempel på et voldsbegreb, der forstyrrer begrebsudviklingen, fordi begrebet anvendes om usynlige, hverdagsagtige former for dominans og undertrykkelse, der netop virker i kraft af sin

³⁵ Collins skriver, at *A Micro-sociological theory on violence* er det første af to bind, og at andet bind skal videreudvikle teorien til at identificere, hvilke baggrundsfaktorer der er belæg for at inddrage og hvordan (Collins 2008:34). Andet bind er endnu ikke udkommet.

Dramatiske liv

naturliggjorte form (Bourdieu & Wacquant 2004:272). Collins opfatter denne begrebsforståelse primært som et dramatisk greb rettet mod at understrege illegitimitet af bestemte undertrykkende former for social organisering (Collins 2008:24).

Inspireret af Collins har jeg på den ene side fundet det relevant at bevæge mig væk fra det brede antropologiske voldsbegreb og etablere et analytisk skel mellem fysisk vold og krænkelser. Gennem Collins optik kan jeg stille skarpt på de situerede angst- og spændingsdynamikker, der udspringer af konfrontationer, eller med min betegnelse krænkelser, der gør vold til en mulighed. På den anden side er jeg i langt højere grad end Collins interesseret i at tænke mikrosituationelle dynamikker sammen med makrosituationelle betingelser, og jeg supplerer derfor Collins med teori, der forbinder situerede praksisformer med makrostrukturelle forhold. De situationelle dynamikker for bestemte voldelige situationer situerer jeg dels i et socialt terræn bestående af strukturel differentiering, situerede rationaler og rutineret vold, dels i diskursivt betingede subjektiveringsprocesser.

Terrænet

It is essential to contextualize girls' perpetration of violence within the violence they experience: witnessing it, listening to it, watching it, suffering it. From my research, I find that a certain routinization of violence in girls' everyday lives appears to have a strong effect on their decision making (Schaffner 2004:115).

Den amerikanske sociolog Laurie Schaffner hævder, at amerikanske pigers erfaring med voldsudøvelse ikke alene er bundet op på længerevarende konfliktprocesser, men er forbundet til erfaringer af rutineret vold³⁶ i deres hverdagsliv. Schaffners pointe er dels, at vold finder sted i mange former, der ikke er begrænset til fysisk vold, dels at omfanget af vold udgør en normalitet i hverdagen, som piger må forholde sig til og lære at håndtere. I denne undersøgelse fortæller pigerne om en række erfaringer med det, jeg også vil betegne som rutineret vold. De beretter om chikane, trusler, mobning, vold i familien, fysisk og seksuel vold udøvet af kæresten og/eller mandlige venner, ydmygende eller uretfærdig behandling af pædagoger, lærere og

³⁶ Schaffner henter inspiration til begrebet rutineret vold fra Nancy Scheper-Hughes begreb om rutineret lidelse. Scheper-Hughes beskriver eksempelvis, hvordan børnedødelighed i Brasilien er så udbredt, at man forhindres i at tænke kritisk om de strukturelle betingelser, der muliggør høj børnedødelighed (Scheper-Hughes 2004:280).

sagsbehandlere eller diskrimination på baggrund af køn, etnicitet eller alder. De beretter både om den vold, de selv har været udsat for, den vold, som de har påført andre, og den betydelige mængde vold, som de har været vidne til, eller som de hører andre blive udsat for. En betydelig del af den rutinerede vold er usynlig, fordi den ikke efterlader synlige tegn på kroppen, fordi den er indlejret i private relationer (Stanko 1990:3, Sørensen 1994:88), eller fordi den er usynliggjort gennem de sociale strukturer, der producerer volden, eksempelvis hierarkier af køn, klasse og etnicitet, der normaliserer diskrimination på baggrund af disse kategorier (Batacharya 2004:62f). Begrebet rutineret vold åbner analysen for en forståelse af, hvordan et kontinuum af voldsformer, med fysisk vold på den ene side og på den anden side krænkelse eller reduktion af væren, der gensidigt informerer og griber ind i hinanden gennem pigernes skiftende positionering som udøvere, ofre og vidner i voldens forskellige formationer.

Gennem afhandlingen fastholder jeg brugen af begreberne vold, krænkelse og konflikt, samtidig med at antropologisk tankegods om et volds-kontinuum udgør et redskab til at analysere, hvordan erfaringer med forskellige former for vold og krænkelse griber ind i og giver betydning til hinanden. Med Randall Collins' foreslåede skelnen mellem interne og eksterne faktorer bliver det imidlertid muligt at tænke kritisk om forholdet mellem rutineret vold, terrænets formative kræfter og konkrete situationer med fysisk vold. Herved bidrager det situerede volds-perspektiv til en præcisering af, hvordan strukturelle, formative kræfter indvirker på konkrete handlinger, hvilket i forrige kapitel blev præsenteret som en central udfordring for forskningsfeltet. Jeg fremhævede her, at feministisk kriminologi tegner sig ved et dobbeltfokus, dels på kvinders strukturelt forankrede sårbarhed særligt i forhold til maskulin dominans, dels på kvinders handlekraftige forholdemåder og situerede kønnede praksisser. Styrkeforholdet mellem strukturel sårbarhed og agens er imidlertid uafklaret og genstand for fortsat diskussion. Den teoretiske model, som jeg anvender, er således et bidrag til feltets teoriudvikling vedrørende sammentænkning af struktur og agens.

Vold indgår i alle de konflikter, som pigerne i denne undersøgelse beretter om, ikke fordi den altid aktualiseres, men fordi den altid er en mulighed. Ifølge Collins er vold teoretisk set altid en mulighed, såfremt bestemte situerede dynamikker finder sted. Med afsæt i begrebet rutineret vold vil jeg imidlertid argumentere for, at gentagne erfaringer med vold og krænkelse i hverdagslivet ser ud til at være formativ for måden, hvorpå situationel

Dramatiske liv

spænding intensiveres og håndteres. Filosofen Giorgio Agambens begreb om potentialitet kan bruges til at analysere, hvordan vold og krænkelser er "tilstede i sit fravær" (Agamben 1999:177). Antropologen Henrik Vigh har bearbejdet Agambens potentialitetsbegreb og anvendt det til at belyse, hvordan unge mænd orienterer sig i kontekster karakteriseret ved kronisk konflikt (Vigh 2011). Vigh har empirisk afsæt i voldelige politiske konflikter i Guinea-Bissau og Nordirland, hvor han argumenterer for, at negativ potentialitet, forstået som en erfaringsbaseret forventning om fare og risiko, er centralt for at forstå, hvordan unge mænd orienterer sig i sociale kontekster med en høj forekomst af konflikt og usikkerhed. En række andre forskere peger på, at usikkerhed i hverdagslivet (fysisk, socialt eller materielt) håndteres ved at orientere sig mod og herved foregribe en kommende negativ handling (Taussig 1992, Whyte 1997). Uanset om livet udfolder sig under borgerkrigs-lignende tilstande (Feldman 1991, Vigh 2006, 2011), med vold i hjemmet (Peled 1998), eller i et kriminalitets- og voldsplaget nærmiljø (Stanko 1990, Henriksen & Lindegaard 2004, Cobbina, Miller & Brunson 2008), er det nødvendigt at etablere systemer for, hvor og hvornår vold kan finde sted. Som antropologen Susan Whyte skriver om lidelse: "It is not a question of making affliction sufferable, but of engaging it in order to change it" (Whyte 1997:13). Hvis rutineret vold er en del af pigers hverdagsliv, er der således grund til at antage, at de ikke sidder med hænderne i skødet og afventer vold og krænkelser som noget uafvendeligt, men at de med Whytes ord engagerer sig for at forandre og forhindre sådanne hændelser.

Vigh betegner dette engagement som vigilance, hvilket jeg oversætter til årvågenhed. Årvågenhed er handling rettet mod en ikke-aktualiseret fremtid. Det er en opmærksomhed og orientering mod en skyggeverden karakteriseret ved negative sociale processer, kræfter og figurer (Vigh 2011:94). Når vold erfares som en mulighed i social interaktion, bliver forventningen om vold formativ for de sociale processer, der finder sted. Som Vigh skriver; "hyper-vigilance leads to the world becoming hyper-signified, so that every political gesture or utterance is interpreted as a possible sign of oncoming conflict" (Ibid.:99). Den hyperårvågenhed, som Vigh beskriver i forhold til aflæsning af og orientering i et omskifteligt politisk landskab, er en brugbar optik til at analysere de situationer med vold, som denne afhandling beskæftiger sig med. Hyperårvågenhed betyder, at tegn ikke bare nærlæses, men også overlæses med negativ potentialitet, således at konflikter også opstår på formodning om, at den anden har negative hensigter.

Vold er en del af den forventningshorisont, der rammesætter de konflikter, der analyseres i denne afhandling. Vigh har inspireret til en opmærksomhed på den betydning konflikterne i denne undersøgelse tilføres, fordi de udspiller sig i et spændingsfelt mellem vold som potentialitet og vold som aktualitet. Ved at tænke med begrebet negativ potentialitet tilføres analysen af voldelig interaktion et analytisk lag, der beskæftiger sig med, hvordan vold som mulighed former social praksis blandt unge. Vold behøver således ikke at finde sted for at have en effekt – alene forventningen om, at andre vil bruge vold, eller andres forventninger til bestemte piger, om at de vil bruge vold, kan have en formativ funktion i de konflikter, der her er genstand for analyse.

Social praksis formes af kronisk vold og konflikt og de potentielle forandringer, som disse tilstande tilvejebringer. Vigh har udviklet begrebet *social navigation*, der er brugbart til at analysere social handling i et omskifteligt miljø (Vigh 2006, 2009). Hans argument er, at social praksisteori, som den er udviklet og anvendt af eksempelvis Pierre Bourdieu, i højere grad er anvendelig i kontekster med en høj grad af stabilitet og kontinuitet (Vigh 2009: 427). Med begrebet social navigation tilbyder Vigh en optik til at forstå, hvordan aktører bevæger sig i og håndterer situationer i kontinuerlig forandring. Social navigation er således en optik til at indfange (aktørers) *bevægelse* (i et socialt rum) *i bevægelse* (Vigh 2006:130). Vigh mener, at det kan være brugbart at bevæge sig væk fra landskabsmetaforer og en tilhørende forståelse af en fikseret topologi og kartografi. Han foreslår i stedet at tænke gennem begreber, der sætter fokus på bevægelse og kræfter, der arbejder samtidigt. At navigere betyder at sejle, og havet er et andet slags terræn end den faste landjord. Havet er bevægeligt, foranderligt og potentielt uforudsigeligt; bølger, vind og strømforhold udgør samtidige kræfter, der kontinuerligt må aflæses, fordi de kan ændre sig på et øjeblik. Under havoverfladen lurer skær og understrøm, som den kyndige navigatør også må kende til for at komme sikkert i havn. Social navigation er et begreb, der gør det muligt at undersøge agens i et terræn, der er flydende og foranderligt.

Dramatiske liv

Ifølge Vigh er der tale om en form for orientering i forhold til eksisterende sociale kræfter, der tilskriver aktøren intenderet bevægelighed, uden at der er tale om strategisk, rationel bevægelse. Han skriver:

Navigation designates both praxis and planning: being able to anticipate a route across a terrain as well as actually executing the imagined trajectory, moving toward possible clearings and along possible routes emerging in the social options or embedded in the social ties of the given context (Vigh 2006:131).

I dette perspektiv er social navigation kendetegnet ved en rettet mod et mål, som kræver, at der kontinuerligt tages bestik af situationen og det mulige handlerum. Aktøren har en forestilling om, hvordan et bestemt mål kan nås, men må navigere i et socialt terræn kendetegnet af uigennemsigthed og omskiftelighed for at nærme sig et forestillet mål.

Jeg blev tidligt i mit feltarbejde opmærksom på forskellige former for bevægelse i informanternes liv. Både det materielle og det sociale terræn så ud til at være i kontinuerlig og ofte uforudsigelig forandring. Nogle piger skiftede skole eller institution, nogle blev smidt ud hjemmefra eller fra de veninder, de boede hos, nogle blev anmeldt til politiet og blev varetægtsfængslet, andre slog op med kærester, eller de blev uvenner og brød (for en tid) med veninder, mødre eller andre familiemedlemmer. Pigerne navigerede i disse forandringer, og de skabte nye muligheder ud af kritiske øjeblikke. Det er altså ikke kun negativ potentialitet, der former pigers involvering i konflikter, men også positiv potentialitet, forstået sådan at et mulighedsrum åbner sig og installerer et håb om forandring. Vigh taler om negativ potentialitet, og med inspiration fra filosofen Hanna Arendt og hendes arbejde om vold (Arendt 1969) forstår han overvejende voldelig adfærd som et reaktivt fænomen "motiveret af et forsvar af mennesker, muligheder, integritet eller værdier, der opleves som truede" (Vigh 2002:4). Jeg mener, det er væsentligt at tænke vold som et aktivt fænomen, forstået som praksis knyttet an til både en frygt og et håb. Jeg anvender derfor også Deleuze og Guattaris begreber om immanens og det virtuelle, der begriber det sociale som et mulighedsrum bestående af både det virkelige og det potentielle. Som formuleret af Claire Colebrook, "And this virtual whole is not a collection of beings, but potentials or possibilities for becoming" (Colebrook 2002:57). Brugen af vold er således både relateret til en frygt for fremtidig vold, begrebsliggjort gennem negativ potentialitet, og et håb om nye muligheder for tilblivelse. I dette perspektiv er vold ikke alene et produkt af en

frygt for reduktion af væren, men også et håb om optimering af handlekraft. Der er således både en negativ og en positiv potentialitet, der former konflikter med mulighed for vold.

Subjektivering

Situationer med vold opstår ikke ud af det blå. Randall Collins hævder, at vold er et produkt af et særligt intenst angst- og spændingsfelt produceret gennem konfrontatorisk interaktion. Han præciserer imidlertid ikke, hvilke slags konfrontationer der udløser intens emotionel angst og spænding. Hvis der er et mønster i vejene ud af konfrontatorisk spænding, er der så også et mønster i vejene til intens konfrontatorisk spænding? Marie Lindegaard hævder, at situerede angst- og spændingsdynamikker er et produkt af konfrontatoriske subjektiveringsprocesser (Lindegaard 2009:67). Lindegaard har analyseret unge sydafrikanske mænds navigationer i fysisk voldelige kontekster, og hun hævder, at vold (forstået som reduktion af væren) er en forudsætning for fysisk vold. I denne afhandlings terminologi hævder hun altså, at krænkelser (af subjektpositioner) går forud for vold. Lindegaards perspektiv ligger i forlængelse af antropologisk tænkning om brugen af vold som en reaktion på krænkelser af maskulin identitet (Sørensen 1994, Moore 1994). Den engelske antropolog Henrietta Moore fremhæver eksempelvis, at krænkede identiteter, "thwarted identities", kan bidrage til at forklare forekomsten af hustruvold (Moore 1994:151). Det er således sandsynligt, at konfrontatorisk spænding overvejende opstår på baggrund af subjektiveringsprocesser, hvor den ene eller flere parter oplever en reduktion af væren (en krænkelse). I denne undersøgelse beretter pigerne om situationer med vold, der ofte udspringer af uoverensstemmelser mellem pigernes egne og andres opfattelse af, hvem de er, og hvem de er relateret til. Når jeg interesserer mig for subjektiveringsprocesser, er det, både fordi situationer med vold ser ud til at have konfrontatoriske subjektiveringsprocesser som omdrejningspunkt, og fordi sådanne hændelser bidrager til konstituering af subjektpositioner og sociale relationer. Jeg anlægger således det perspektiv, at subjektiveringsprocesser går forud for, er indlejret i og følger efter situationer med vold.

Mit begrebsapparat til at analysere subjektiveringsprocesser er hentet fra Bronwyn Davies (Davies 2000). Davies' teoretiske bidrag ligger i forlængelse af poststrukturalistiske tænkere som Judith Butler, Michel Foucault og Gilles Deleuze. Det særlige bidrag består i Davies' udvikling af begreber og metodologi til empirisk analyse, hvor hun omsætter abstrakt

Dramatiske liv

poststrukturalistisk filosofi til brugbare analyseredskaber og perspektiver (Højgaard & Staunæs 2007:131). Jeg vil i dette afsnit introducere de centrale begreber i Davies begrebsapparat, som jeg anvender i afhandlingen og altså også uddyber i de følgende analysekapitler. Det drejer sig særligt om begreberne subjektivering, magt og agens.

Subjektivering og positionering

Davies' teoretisering ligger i forlængelse af den poststrukturalistiske kønsforskning med en særlig opmærksomhed på multiple tilblivelser og muligheder for forandring af diskursive betingelser. Davies er ikke alene optaget af subjektivering forstået som diskursivt konstituerede identitetsformationer, men er også optaget af positionering, forstået som måden, hvorpå individer tager diskursive tilbud op og gør dem til deres egne (Davies 2000:15). Davies skriver, at subjektet prajes³⁷ til en bestemt subjektposition, men ikke nødvendigvis indtager denne position eller lader sig begrænse af en entydig betydning af positionen (ibid.:28). Gennem afhandlingen bruger jeg begrebet subjektivering, hvilket altså henviser til Davies' begrebsliggørelse som et dobbeltblik på diskursiv konstituering og subjektiv tilblivelse.

Tilblivelsesprocesser er for Davies flydende og foranderlige og skal studeres med blik for måden, hvorpå levet liv er en sammenvævning af begivenheder, som hun skriver med inspiration fra Foucault; "opening the possibility of encompassing, even embracing, that "profusion of tangled events" (Foucault 1984:62) that make up our lives" (Davies 2000:15). Der er således ingen essentiel kerne, men alene mangfoldige subjektiveringstilbud der tages op, bearbejdes og gøres til ens egne. Hun søger en detaljeret forståelse af de mikrosociale processer, der ligger indlejret i subjektets kontinuerlige formation gennem diskurserne, og tilbyder således begreber til at anskue selvet som socialt konstitueret uden at reducere subjektet til en diskursiv konstruktion.

³⁷ Davies bruger den franske filosof Louis Pierre Althusser's begreb "*being hailed*", der henviser til at blive peget ud eller råbt an (Davies 2000:27-29). Davies forklarer, at "*hailing*" både kan finde sted, når man prajer en taxa ved at hæve hånden, og når politiet prajer en potentiel lovovertræder med et "Du der!" (ibid.). At blive prajet kan således både tage form som en invitation og en udpegning, som man ikke kan undsige sig.

Subjektpositioner kan potentielt forandres hele tiden, hvilket i praksis dog ikke helt er tilfældet. Der er så at sige en rød tråd i menneskers subjektpositioner, idet de hænger sammen i det, Davies kalder *storylines*, forstået som fortællespor om, hvem vi er. Disse sammenhængende fortællinger om os selv og vores erfaringer skaber en træghed i subjektpositionerne og gør os samtidig kulturelt genkendelige. Storylines er på én gang individuelle narrativer, der udgør sammenhængende fortællinger om, hvem vi er, og kollektive narrativer, der organiserer sig efter kulturelt genkendelige fortællespor. Der er altså ikke frit valg på alle hylder, og subjektpositioner kan ikke sammensættes villkårligt. Hvis subjektpositioner ikke er genkendelige eller kulturelt forståelige, fremstår de som overskridelser, hvilket henviser subjektet til en position på grænsen af eller udenfor det sociale (ibid.:22-27). Mit valg af Davies hænger således også sammen med hendes blik for passende, afvigende og overskridende kønnede subjektpositioner, der netop er væsentlige at analysere i forhold til pigers brug af vold. I forrige kapitel fremhævede jeg nødvendigheden af et begrebsapparat, der kunne teoretisere køn på en måde, der dels sætter sig udover en binær kønslogik, dels har blik for de mangfoldige og potentielt modsætningsfyldte kønnede subjektiveringsprocesser. Med Davies optik bliver det muligt at synliggøre, hvordan brugen af vold fremstår som en afvigelse eller en overskridelse i forhold til bestemte kulturelle fortællespor, samtidig med at analysen kan vise, hvordan piger, der bruger vold, så rent faktisk navigerer mellem subjektiveringstilbud mærket af både genkendelighed, afvigelse og overskridelse.

Diskurs og magt

Davies beskæftiger sig ikke med diskursanalyse forstået som en undersøgelse af diskursers indhold og formation. Hun beskæftiger sig med, hvordan multiple tilblivelser bliver mulige indenfor bestemte diskursive formationer. Diskurser udgør de videnssystemer, som verden bliver tilgængelig igennem. I en artikel forfattet med psykologen Rom Harré defineres diskurs på følgende måde:

A discourse is to be understood as an institutionalized use of language and language-like sign systems. Institutionalization can occur at the disciplinary, the political, the cultural and the small group level. There

Dramatiske liv

can also be discourses that develop around a certain topic, such as gender or class. Discourses can compete with each other or they can be distinct and incompatible versions of reality. To know anything is to know in terms of one or more discourses (Davies & Harré 1990:45).

Davies abonnerer således på en socialkonstruktivistisk ontologi, der tager udgangspunkt i, at vores adgang til verden er medieret af diskurser. Davies diskurspsykologiske kønsanalytik er brugbar i analysen af situationer med vold anskuet som sociale processer, hvor piger positionerer sig i forhold til hinanden gennem bestemte diskursive forståelser. Det giver mulighed for et blik både på situerede forskelle, der sættes og forhandles lokalt, og på historisk betinget differentiering, der sættes og forhandles på makrosocialt niveau.

Diskurser er ikke alene videnssystemer, men systemer, der bidrager til over- og underordning af viden og subjekter. Davies er inspireret af Foucaults magtbegreb, hvor magt ikke er noget, nogen har, men er noget, som flyder i og mellem relationer, konstituerer sociale relationer og hele tiden er i bevægelse. Davies er særligt optaget af magtens effekter, forstået som måden, hvorpå diskurser over- og underordner subjekter ved at naturliggøre en bestemt organisering af viden og magt (ibid.:18). Magt er imidlertid ikke begrænset til noget, der udøves over eller mod andre, men er også produktiv, som Davies skriver:

Power is not a thing or an essence that can be described, but a complex set of relations amongst people and in the relations between people and knowledge systems – or patterns of discourse. [P]ower is also the power to do things, to resist, to deconstruct, to write, to create, to imagine, to laugh, to move people to tears to experience jouissance" (ibid.:18f).

At have magt er i denne forståelse at have handlekraft; at have magt til at sætte mennesker i bevægelse; få ting til at ske og bidrage til, hvad der kan siges og tænkes på meningsfulde måder. At være positioneret magtfuldt er at være positioneret, så man kan mobilisere diskurser og træffe beslutninger over eget og andres liv på måder, der ikke anfægtes eller udfordres (ibid.:19). I Davies' tidlige forskning, der omhandlede skolebørn og undervisning, var hun optaget af køn som et særligt klæbrigt diskursivt net, eller som hun skriver "a sticky discursive web" (ibid.:16). Hendes pointe var og er, at køn stadig tænkes med afsæt i en binær kønslogik, og at mænd og kvinder har ulige adgang til positioner forbundet med magt (ibid.:51). Hendes

subjektiveringsteori er således brugbar til at undersøge identitet i forhold til magt, og jeg anvender hendes analytik til at anskue konflikter som mikrosociale kampe om positioner forbundet med magt. Magt i denne forstand peger på at kunne skabe en plads eller et rum, hvor det er muligt at udøve indflydelse over eget og andres liv. I dette perspektiv opstår konflikter, når subjektets handlerum er truet; når et subjekt oplever, at andre forsøger at øve indflydelse over sig, forstået som en begrænsning af ens handlekraft og handlerum.

Davies' teoretisering af subjektivering og magt giver redskaber til at analysere de diskursive tilbud, som organiserer et socialt rum i magtfulde og ikke magtfulde positioner, og som derfor også producerer en rettethed mod bestemte magtfulde positioner. Subjektets ønske (desire) om at være på bestemte måder kommer ifølge Davies ikke indefra, men udefra i form af subjektets orientering mod positioner, der er diskursivt konstitueret som magtfulde (ibid.:37). Der er på en måde tale om et fiktivt drama; en rettethed mod magtfulde positioner, der ikke er magtfulde, men *bliver* magtfulde i kraft af deres diskursive indlejring. Davies er optaget af, hvordan dette hverdagslivets drama om magtfulde og magtløse positioner på én gang kan være fiktivt og have altødelæggende effekter (ibid.:19). Gennem Davies' diskurspsykologiske teoretisering kan jeg analysere konflikter og situationer med vold som betinget af både situerede dynamikker og situerede rationaler, hvor konkrete situationer af vold finder sted i og tager form gennem bestemte diskursive muligheder.

Agens

I Davies' optik er selvet til enhver tid diskursivt konstitueret. Dermed ikke sagt, at diskurser determinerer, idet enhver kontekst rummer flere mulige diskursive konstitueringer, og enhver diskurs udgør rummelige fortællinger, der kan aktiveres på forskellige måder. Aktøren i et poststrukturalistisk perspektiv er altså ikke individet adskilt fra struktur/samfund, men en aktør, der kan manøvrere mellem forskellige diskursive tilbud og udnytte rammerne indenfor en given diskurs. Davies skriver følgende om agens:

Agency is never freedom from discursive constitution of self but the capacity to recognize that constitution and to resist, subvert, and change the discourses themselves through which one is being constituted (ibid.:67).

Dramatiske liv

Agens er således ikke frihed fra diskursiv konstituering, men snarere en evne til at forstå diskursernes konstituerende kraft og konstruerede karakter. Ved at tænke subjektivitet som diskursivt konstitueret, mener Davies, at det bliver muligt at dekonstruere bestemte kropslige, naturliggjorte konstruktioner af køn og herved åbne op for kritik og forandring (2000:12). Davies hævder, at det er gennem adgangen til modsætningsfyldte diskursive subjektpositioner, at et forandringspotentiale såvel som et overskridelsespotentiale ligger indlejret (ibid.: 12). Forandring bliver mulig ved at subjektpositionernes diskursive og hermed konstruerede karakter tydeliggøres gennem modsætningsforhold. Når det, der genkendes som rigtigt og normalt i én diskursiv konstellation, fremstår usammenhængende i en anden, bliver overskridelsen ifølge Davies mulig. Det er således ikke alene 'samlingspunktet', forstået som subjektpositionen, der er i fokus hos Davies, men bevægelserne mellem de mange forskellige og modsatrettede subjektpositioner, der sættes under lup i hendes arbejde (ibid.:11). Hun undersøger, hvordan individer forhandler, fikserer og gør modstand mod subjektiveringstilbud, og herved mener hun også at kunne påvise, hvordan diskurser (kan) forandres. Hendes teoretiske tilbud består således både i redskaber til empirisk analyse og redskaber til at synliggøre og forandre individers eller grupperes ulige adgang til magtfulde positioner (Davies 2000:14).

Et feministisk potentiale

Davies feministiske optik tilbyder et kritisk blik på køn, magt og vold. Et kønssensitivt perspektiv er nødvendigt, dels fordi pigers brug af vold kan anskues som en måde at gøre køn på, dels fordi køn betyder noget for den måde, vold betydnings sættes på. Pigers konflikter er ikke nødvendigvis anderledes end drenges, og jeg antager ikke, at de bruger vold på en anden måde. Jeg er imidlertid opmærksom på, at selv når piger og drenge gør det samme, betyder det muligvis noget forskelligt (Davies 2000:49). Sociale handlinger læses med reference til køn og gennem vurderinger af, om handlingen er kulturelt genkendelig for vores køn. Davies tilbyder redskaber både til at undersøge kønnede subjektiveringstilbud og til at stille skarpt på pigers forsøg på at forhandle, overskride og forandre rammerne for det kulturelt genkendelige. Hendes feministiske projekt formuleres som et ønske om at bryde den binære tænkning i maskuline og feminine kvaliteter, således at mænd og kvinder kan vælge blandt flere subjektpositioner (Davies 2000:37). Både mænd og kvinder skal kunne vælge fra en langt større palet af kvaliteter, egenskaber og fremførelser uden at bryde med det kulturelt

genkendelige. Piger, der bruger vold, havner i en grænsekategori, også fordi snævre kønsdiskurser konstruerer mænd og kvinder gennem en binær kønslogik, hvor vold ikke kan forenes med det kvindelige køn. Davies kan altså bruges til at forstyrre dominerende forestillinger om kvinder generelt og kvinders aggressivitet og konflikthåndtering i særdeleshed.

Deleuze på tværs

Jeg har indtil nu identificeret tre analyseniveauer – situationer, terrænet og subjektiveringsprocesser – og jeg har redegjort for de centrale teoretiske begreber og perspektiver, som jeg anvender til at analysere de tre niveauer med. På tværs af niveauerne indfinder Gilles Deleuze og Félix Guattari sig med en filosofi, der insisterer på det sociale som et mulighedsrum, der flyder og forandrer sig; formuleret med ord tættere på deres egne: et immanensplan, der kontinuerligt foldes og folder sig ud på nye måder (Deleuze & Guattari 2005:30). Både Henrik Vigh og Bronwyn Davies er inspireret af Deleuze og Guattaris begrebsunivers, og jeg vil i det følgende dels introducere Deleuze og Guattari mere generelt, dels præcisere hvordan bestemte begreber infiltrerer de tre analyseniveauer.

Deleuze og Guattari har sammen forfattet værkerne *Anti-Oedipus* og *Tusind Plateauer* (1980/2005), der udgør to bind af det samlede værk *Capitalism and Schizophrenia*. Her udvikler de en praktisk filosofi³⁸, der har været væsentlig for humanistisk og samfundsvidenskabelig teoriudvikling. Deleuze og Guattari flytter fokus fra struktur, sammenhæng og produkt til proces, bevægelse og potentialitet. De tilbyder begreber og optikker, der har inspireret en bred vifte af nutidige analyser både indenfor humaniora og samfundsvidenskaberne (se Hickey-Moody & Malins 2007). Vidt forskellige fænomener er blevet undersøgt, eksempelvis socialisering og identitet (Fuglsang & Sørensen 2006, Serminj et al. 2008), digital mobning (Kofoed 2009, 2013), grafittikunst (Halsey & Young 2006), anoreksipatienter (Bray & Colebrook 1998), heteroseksualitet (Renold & Ringrose 2008), arbejdsliv (Krejsler 2006), det danske sundhedssystem (Hjort 2012) og krigsnarrativer (Biehl & Locke 2010). Jeg har været inspireret af den måde, hvorpå disse analyser har omsat abstrakte begreber og perspektiver til brugbare redskaber i forhold til konkret empirisk

³⁸ Deleuze var optaget af at udvikle en filosofi, der ikke udelukkende var en akademisk øvelse af abstrakt terminologi og begrebsafklaring, men en praktisk filosofi, hvis begreber og perspektiver kunne forstyrre det etablerede og resultere i nye veje for social og politisk handling (Colebrook 2002:xi).

Dramatiske liv

analyse. Deleuze og Guattari inspirerer til spørgsmål om, hvad et fænomen gør, snarere end hvordan et fænomen er. Når jeg i denne afhandling undersøger konflikters forandringspotentialer i forhold til sociale identiteter og relationer, er det med en Deleuze & Guattari-inspireret optagethed af, hvordan et fænomen virker. Det har genereret en række spørgsmål om, hvordan vold skaber forandring og mikrosociologiske forstyrrelser i levet liv.

Deleuze og Guattaris teoretiske bidrag kan ikke samles i en egentlig sammenhængende teori, men kan bedre anskues som begreber, der kan sættes på arbejde. De advarer ligefrem mod en sammenhængende, lineær læsning i introduktionen af Tusind Plateauer: "Or there's another way: you see the book as a little non-signifying machine, and the only question is "Does it work and how does it work? How does it work for you?" (Deleuze og Guattari 1980 i Poxon & Stivale 2005:73). Deleuze og Guattaris begreber gør noget ved den måde, jeg kan opfange og forstå forandring og kompleksitet i pigernes fortællinger om sig selv og den vold, de erfarer. Jeg er særligt inspireret af *rhizomet* og *immanensplanet*, der er blevet til virksomme maskiner i min undersøgelse af pigers konflikter, idet de sætter fokus på multiplicitet, det usammenhængende, det mulige, det forestillede, det komplekse osv. Som antropologerne João Biehl og Peter Locke (2010) skriver i deres opfordring til en Deleuze-inspireret antropologi:

In such a context – and many others – of routinized urgency and crisis, the human sciences are challenged to respect and incorporate without reduction, the angst, uncertainty, and the passion for the possible that life holds through and beyond technical assessments (Biehl & Locke 2010:319).

For Biehl og Locke er en Deleuze-inspireret antropologi ikke bare et valg, men en forpligtelse på virkelighedens kompleksitet, ambivalens, usikkerhed og begær mod det mulige. En forpligtelse, der trænger sig særligt på i kontekster af rutineret vold og usikkerhed.

Henrik Vighs teoretiske begreber henter eksplicit inspiration fra Deleuze og Guattari ved at etablere et perspektiv, der vægter bevægelse, usikkerhed og potentialitet. Ved hjælp af Deleuze og Guattari forstyrrer Vigh den praksisteori, som begrebet social navigation er inspireret af og et bidrag til (Vigh 2006:130f). Pierre Bourdieus begreb om felt, defineret ved en særlig sammensætning og vægtning af kapitalformer, reformuleres af Vigh til et terræn, der er i bevægelse. Aktøren bliver til en navigatør, eller en sejrende, hvis praksis er påvirket af terrænets uforudsigelige kræfter. Deleuze og

Guattaris filosofi udgør således en produktiv forstyrrelse af Bourdieus praksisteori, der bidrager til at indfange agens i kontekster betinget af uforudsigelighed, forandring og radikale skift.

Bronwyn Davies' bidrag til poststrukturalistisk kønsteori er ligeledes stærkt inspireret af Deleuze & Guattari (Davies 2000, Davies 2009, Wyatt et al. 2011). Særligt deres tænkning om identitet som tilblivelse (becoming-other) har inspireret Davies til at udvikle en subjektiveringsteori, der med mikrosociologisk detaljering undersøger subjektets skiftende tilblivelser. Deleuze og Guattari har ligeledes været nysgerrige på kønnets "molekylære tilblivelser" (Deleuze & Guattari 2005:251f), der ikke bare sprænger dualismen mellem mandlige/kvindelige kroppe, men leger med mulige sammenvævninger af menneske-dyr-teknologi (Deleuze & Guattari 2005: 395f). Endelig henter Davies inspiration i Deleuze og Guattaris begreb om immanens og det virtuelle, hvor det er nysgerrigheden på mulige kønnede tilblivelser, der står centralt i analysen.

Randall Collins er næppe begejstret for en dialog med Deleuze og Guattari, men jeg finder det brugbart at anvende deres rhizomebegreb til at udvide måden, jeg kan tænke om situationer med vold. Rhizomebegrebet er et opgør med den lineære, monokausale tænkning, der dominerer den vestlige filosofi og samfundsvidenskab (Deleuze og Guattari 2005:25). Denne tænkning kan beskrives med træet som metafor; ét træ; én rod; én oprindelse. Men der er andre slags planter, ligesom der er andre måder at forstå sociale processer på. Nogle planter har rødder, der udvikler sig til nye planter gennem knopskydninger fra et vilkårligt sted på rødderne. Denne slags rødder kaldes rhizomer, og her er tale om et sammenvævet rod/plante system, hvor en plante reproducerer sig gennem rødderne i en kontinuerlig og uforudsigelig proces. Overført til analyse af sociale processer kalder denne metaforik på en anden forståelse af kausalitet, linearitet og multiplicitet. "Det [rhizomet] har ikke nogen begyndelse eller slutning, men altid et midtersted, et miljø, som det vokser ud af og flyder ud over" (Deleuze og Guattari 2005:29). Med en rhizome-analytik er der en mangfoldighed af veje ind i og ud af konflikter. Der er et midtersted, som handlinger vokser ud fra, og herfra flyder handlinger og ytringer ud i nye forbindelser, betydninger og tilblivelser. Med Deleuze og Guattari bevæger jeg mig fra den lineære enhedsfortælling til en multilinéær og multikausal flerhedsfortælling, der søger kompleksiteten og ambivalensen i fortællinger om vold. Her er konflikter processer, der hele tiden potentielt forlænges, afbrydes og går i gang igen.

Dramatiske liv

Deleuze og Guattari tilbyder ikke bare en praktisk filosofi; de tilbyder en forstyrrende filosofi, der udgør min eksperimenterende række ud efter nye forståelser og videnstilbud til det forskningsfelt, jeg indskriver mig i. Teori kan fungere som støtte- eller holdepunkter, men Deleuze og Guattari er mere en flugtlinje, "der gør det muligt at få strataerne til at eksplodere, at klippe rødderne over og etablere nye sammenhænge" (Deleuze og Guattari 2005:20). Jeg har valgt at sætte Deleuze og Guattaris forstyrrende maskiner på arbejde i mit materiale og i de etablerede forståelser, som forskningsfeltet tilbyder, og produktet er ikke en ny sandhed, men et kompleksitetsudvidende perspektiv på pigers involvering i og erfaring med vold og konflikter.

Situation, terræn, subjektivering: en sammenhængende analysemodel

Jeg har præsenteret tre analyseniveauer i den analysemodel, som jeg bruger til at undersøge situationer med krænkelser og vold. De tre niveauer er situation, terræn og subjektivering. Inden jeg kort redegør for de analysestrategiske greb, vil jeg kort opsummere de tre niveauer.

Situationer med vold analyseres gennem Randall Collins' mikrosociologiske teori om vold som situerede angst- og spændingsfelter, der er brugbar til at forstå de situerede dynamikker, der gør vold til en mulighed. Collins skelner mellem interne og eksterne faktorer, hvilket jeg anvender som et analytisk skel, der bidrager til en præcisering af, hvilke eksterne faktorer, der empirisk viser sig at være relevante. Jeg bruger således Collins til dels at fastholde det analytiske blik på situerede dynamikker i situationer med vold, med henblik på at forklare hvordan vold finder sted, dels til at tænke kritisk over eksterne faktorer og således præcisere forklaringer på, hvorfor vold finder sted.

Begrebet rutineret vold fremhæver sammenhængen mellem forskellige former for vold i hverdagslivet og hermed også sammenhængen mellem at være offer for, udøver af og vidne til forskellige former for vold. Den rutinerede vold er en del af det terræn, som jeg analyserer ved hjælp af Henrik Vighs begreber potentialitet og social navigation. Det er den hverdagsagtige mulighed for både vold og krænkelser, som former de situationer med vold, som denne afhandling analyserer. Den rutinerede vold skaber en række kritiske øjeblikke, der fordrer en årvågenhed og parathed til omstilling, der kan analyseres gennem Vighs begreb om social navigation. Social navigation indfanger bevægelse i bevægelse, forstået på den måde at aktører i kontekster af konflikt bevæger sig i et uforudsigeligt og bevægeligt terræn, hvilket aktøren kontinuerligt tuner ind på og stiller sin kurs ind efter.

Begreberne potentialitet og social navigation anvendes af Vigh overvejende til at analysere bevægelser i et terræn og er ikke udviklet til mikrosociologisk analyse, eksempelvis konkrete situationer med vold. Vighs begreber anvendes i denne afhandling til at analysere konfliktprocesser over tid og til at analysere bevægelser i terrænet, forstået som konteksten for konflikter og situationer med vold.

Bronwyn Davies' subjektiveringsteori anvendes til at analysere de mikrosociologiske kampe om identitet og magt, som former det situerede angst- og spændingsfelt. Davies er således et supplement til Collins' mikrosociologiske teori om vold som en situeret dynamik. Davies anvendes også til at analysere situerede rationaler, forstået som diskurser, der muliggør bestemte forståelser af verden og subjektets mulige placering heri. Davies begreber om subjektivering, magt og agens udgør redskaber til at analysere, hvordan ungefællesskaber er organiseret gennem bestemte diskursive rationaler, der installerer en rettethed i subjektet til at søge magtfulde positioner på bestemte måder.

En række opmærksomheder i afhandlingen er et produkt af mit møde med Gilles Deleuze og Félix Guattari, herunder min opmærksomhed på potentialitet og en rhizom-analytisk opmærksomhed på konfliktprocesser som multikausale, multisynkrone og multilineære. Det bevægelige terræn er en Deleuze-inspireret analytik, ligesom Davies subjektiveringsteori med fokus på multiple selver og mikrosociologiske forskydninger henter inspiration fra Deleuze og Guattari. Jeg abonnerer ikke på Deleuze og Guattaris filosofi, men de dukker op forskellige steder i afhandlinger og forstyrrer perspektiver, der fikserer og ordner sociale fænomener, og som herved reducerer den kompleksitet, der hører med til en empirisk funderet analyse af konflikter og vold. Jeg søger en repræsentation forpligtet på voldens fænomenologi, hvor jeg ikke reducerer konflikters kompleksitet til overskuelige analytiske enheder. Analysemodellens tre niveauer flyder over og griber ind i hinanden på forskellige måder. Mit ønske er at præsentere en analyse, der gør os klogere på de konflikter, som pigerne i denne undersøgelse har berettet om. De analytiske lag folder sig ind i og ud af hinanden gennem de analytiske greb, som anlægges i de enkelte kapitler.

Analysestrategiske greb

Min forskningsambition er at bidrage med en forståelse af vold som meningsfuld social praksis indlejret i kulturelle logikker, der både fremmer og hæmmer brugen af vold. Herved udgør afhandlingen et væsentligt supplement til det eksisterende danske vidensfelt, der overvejende har beskæftiget sig med vold som en afmagtshandling betinget af dysfunktionelle opvækst- og livsbetingelser. Jeg har fundet inspiration til at anlægge dette perspektiv gennem orientering i det sociologisk-etnografiske forskningsfelt om pigers brug af vold og udøvelse af kriminalitet og orientering i de mere veletablerede forskningsfelter, som dette felt indskriver sig i, der omhandler antropologisk voldsforskning, kønsforskning og ungdomsforskning. Disse forskningsperspektiver blev præsenteret i forrige kapitel, og dette kapitel præciserede den overordnede teoretiske ramme for afhandlingen, der er et produkt af mit empiriske materiale og min vej gennem forskningsfelterne. De enkelte analysekapitler beskæftiger sig med et særlig aspekt af sammenvævningen situation-terræn-subjektivisering, der sættes under lup gennem anvendelse af bestemte perspektiver og begreber.

I *Kapitel 5: Magtfulde positioner* undersøger jeg de logikker, der fremmer brugen af vold. Jeg undersøger først sammenvævningen terræn-situation ved at se på, hvilke forståelser og erfaringer i pigernes hverdagsliv der fordrer brugen af vold. Med afsæt i teori om rutineret vold og boligområdets formative kraft for involvering i vold og kriminalitet analyserer jeg, hvordan pigerne omtaler andres brug af vold og krænkelser, og hvordan begreberne respekt og status italesættes af pigerne. Af disse italesættelser om respekt og status udleder jeg pigernes perspektiver på magtfulde positioner, og gennem en konkret situation med vold analyserer jeg sammenvævningen situation-subjektivisering ved at pege på de magtfulde og uværdige subjektpositioner, der bringes i spil, og som ser ud til at forme situationens konfrontatoriske interaktion på en særlig intens måde, der fordrer brugen af vold.

I *Kapitel 6: Konfliktterrænet* i bevægelse undersøger jeg ved hjælp af begreberne negativ potentialitet, årvågenhed og rhizomet, hvordan forventninger om vold bliver formative for konfrontatoriske interaktioner. I dette kapitel er det fortsat sammenvævningen terræn-situation, der sættes under lup. Rhizomebegrebet bidrager til en undersøgelse af måden, krænkelser og vold er sammenvævet på over tid, ikke mindst fordi krænkelser via sociale medier og modbiltelefoner ser ud til at muliggøre eskalering og

deeskalering af konfrontatorisk spænding og angst over tid og sted. I dette kapitel undersøger jeg materialet for krænkelser og vold, der blev beskrevet som sammenhængende over tid, med en nysgerrighed angående, hvordan situationer med vold former sig som en bestemt sammenvævning af hændelser og subjekter.

I *Kapitel 7: Et kønnet dilemma* identificerer jeg faktisk flere dilemmaer, der er forbundet med intersektioner af køn og alder. Jeg undersøger her, hvordan modsætningsforhold mellem logikker, der henholdsvis fremmer og hæmmer brugen af vold, tales frem i materialet, og jeg analyserer de modsætningsfyldte subjektpositioner, som brugen af vold kan bidrage til at etablere. Dette kapitel fokuserer således særligt på sammenvævningen situation-subjektivering, der med afsæt i Bronwyn Davies' begreb om passendehed (*appropriate(d)*) undersøger passende og upassende subjektpositioner i forhold til hegemoniske forestillinger om feminitet og magtfulde feminine positioner etableret gennem krænkelser og vold.

I *Kapitel 8: En syg affære* analyserer jeg, hvordan brugen af vold bidrager til subjektiveringstilbud mærket af patologi og afvigelse. Både kapitel 7 og 8 beskæftiger sig således i særdeleshed med sammenvævningen situation-subjektivering med særligt fokus på, hvordan brugen af vold kan bidrage til positioner mærket af ekstrem afvigelse i form af psykiatriske diagnoser og eksklusion. Analysestrategisk følger jeg de patologiske tilblivelser, der tegner sig på tværs af materialet, når hændelser med krænkelser og vold tales frem som en konsekvens af eller bekymring om eksempelvis ADHD eller Borderline personlighedsforstyrrelse.

I *Kapitel 9: Vant til vold* etablerer jeg en forståelse af, hvordan hyppige erfaringer med vold, herunder vold i familien, former den enkelte piges evne til at håndtere det konfrontatoriske angst- og spændingsfelt, der karakteriserer interaktioner med krænkelser og vold. Jeg tager afsæt i Randall Collins' teori om, at vold er tillært social praksis primært rettet mod en evne til at håndtere det situerede angst- og spændingsfelt. Jeg analyserer således beretninger om vold i familien og etablerer en forbindelse mellem tidlige erfaringer med konfrontatorisk angst og spænding og brugen af vold i teenageårene. Jeg anlægger altså et lidt andet perspektiv på vold i familien end det, der tegner den hegemoniske fortælling. Jeg anskuer ikke vold i familien udelukkende

Dramatiske liv

som erfaringer, der bidrager til traumatisering og manglende sociale kompetencer. Jeg foreslår, at sådanne erfaringer også har lært pigerne at håndtere emotionel angst og spænding, og at den tillærte erfaring udgør en (utilsigtet) fordel i konfliktsituationer.

I *Kapitel 10: Veje ud af vold* anlægger jeg et eksplicit aldersperspektiv på involvering i vold og konflikter. Jeg tematiserer alder i forhold til køn og seksualitet i forhold til forestillinger om normalitet, uddannelse og familieliv og i forhold til straf og kriminalisering. Dette kapitel bidrager med en forståelse af de kræfter, der, jo ældre pigerne bliver, både skubber og trækker pigerne ud af konfliktterrænet.

De seks analysekapitler bidrager samlet set med indsigt i, hvordan pigerne i denne undersøgelse involverer sig i og erfarer situationer med vold og konflikter. Afhandlingen er ikke struktureret således, at hvert kapitel beskæftiger sig med et særskilt aspekt ved det overordnede forskningsspørgsmål. Jeg har vægtet at fastholde et blik på sammenvævede virksomme dynamikker og lade kapitlerne udgøre en gradvis fremskrivning af kompleksitet. Kapitel 5 præsenterer eksempelvis de logikker og omstændigheder, der fremmer brugen af vold, og kapitel 7 analyserer de dilemmaer, der opstår, når modstridende logikker informerer brugen af vold. Kapitel 5 tager afsæt i, hvordan en enkelt situation med vold erfares, hvilket i kapitel 6 foldes yderligere ud gennem analyser af, hvordan vold erfares i hverdagslivet. Kapitlerne udgør mine udvalgte nedslag; og den vandring, jeg inviterer læseren med på, er tilrettelagt ud fra en teoretisk og empirisk informeret vurdering af, hvad der gradvist og samlet set giver en forståelse af de formative kræfter, der tegner konfliktterrænet og pigernes deltagelse heri.

Del 2: På vandring i et konfliktterræn

Kapitel 5: Magtfulde positioner

Du forstår det ikke. Jeg kan ikke tage hjem til Husum. Jeg er nødt til at tage til Nørrebro og ordne det. Sådan er mit liv. Jeg er nødt til at være hård, jeg kan ikke lade folk træde på mig, for gør de det én gang, så gør de det igen. Dét han gjorde mod mig, det er der ingen, der gør. Hvem fanden tror han, jeg er? Hvis Saif var ude [af fængsel] kunne jeg være blød, men det er han ikke, så jeg er nødt til at være hård. (Minnah, 16 år)

Minnah har faktisk ret. På det tidspunkt forstår jeg ikke, hvorfor hun er *nødt til at tage til Nørrebro* for at gengælde en episode med vold, der er foregået dagen før. I min samtale med hende fastholder jeg, at hun har et valg. Jeg foreslår, at hun tager til Husum og løser konflikten, når hun har tænkt flere muligheder igennem. Min samtale den eftermiddag med Minnah var hverken typisk for feltarbejdet eller for Minnahs hverdagsliv, men udgjorde snarere et "moment af spektakulær synlighed" (Risør 2009:118), hvor centrale tematikker for afhandlingen krystalliserede sig. Dette kapitel handler om de logikker, der ikke bare motiverer Minnah til at gengælde vold, men som gør gengældelse bydende nødvendig for hende.

Kapitlet falder i to dele. Den første del introducerer de betingelser og situerede rationaler i konfliktterrænet, der gør vold til en mulighed – endda en nødvendighed – i konflikter mellem unge. Anden del består af en analyse af en konkret situation med vold, der analyseres i forhold til de situerede dynamikker og rationaler, der former hændelsen. Overordnet anlægger jeg det perspektiv, at brugen af vold er orienteret mod etablering og vedligeholdelse af magtfulde positioner. Disse positioner er karakteriseret ved handlekraft og mulighed for at udøve indflydelse, først og fremmest over eget liv. I dette perspektiv er vold ikke en handling drevet af ønsket om at skade eller dominere, men er overvejende et redskab til at undgå dominans og således beskytte nuværende og fremtidige muligheder for at udøve indflydelse på eget liv.

Første del indledes med en beskrivelse af det sociale terræn karakteriseret ved rutineret vold. Herefter analyserer jeg, hvordan differentiering og sociale hierarkier tales frem i pigernes beretninger, og jeg fremhæver, at respekt og status udgør sociale horisonter, der retningsangiver voldelige interaktioner. I anden del beskriver jeg en situation med vold, hvor jeg analyserer forholdet

Dramatiske liv

mellem vold, magt og subjektivering. Jeg viser, hvordan de situerede dynamikker formes af de magtfulde og uværdige positioner, der bringes i spil, og som betinger måden, hvorpå vold aktualiseres i den konkrete situation. Kapitlet præsenterer således først de grundlæggende betingelser og rationaler i konfliktterrænet med fokus på rutineret vold og respekt og status som sociale horisonter, dernæst præsenteres en analyse af en konkret situation, hvor de sociale dynamikker analyseres, som de *virker* i en konkret konflikt.

Rutiniseret vold

Boligområderne med venner og fjender, hierarkier og sociale koder spiller en central rolle for at forstå, hvordan vold former pigernes liv og tidlige ungdomserfaringer. En række studier understreger sammenhængen mellem pigers brug af vold og deres forsøg på at navigere i og under vanskelige livsbetingelser (Miller 2008, Burman & Batchelor 2009, Jones 2010, Ness 2010). Fem af pigerne er overvejende vokset op i boligområder, som har været eller er på regeringens ghettoliste³⁹, der er kendetegnet ved en særlig høj koncentration af minoritetsetniske beboere, arbejdsløshed og kriminalitet. Cirka halvdelen af pigerne har primært boet på Nørrebro, i Nordvest, i Kongens Enghave og på Vesterbro i København, hvoraf store dele kan betegnes som velstillede og eftertragtede boligområder. Endelig er fem piger vokset op i rækkehuse eller lejligheder i og udenfor mindre byer på Københavns Vestegn⁴⁰. Pointen her er ikke, at områderne er karakteriseret ved vold, men at størstedelen af de piger, der har deltaget i denne undersøgelse, beretter om vold i nærmiljøet, og at de kæder deres egen brug af vold sammen med erfaringer med vold i nærmiljøet.

³⁹ Ghettoområder defineres som fysisk sammenhængende almene boligafdelinger med mindst 1.000 beboere, og som opfylder mindst to af følgende kriterier: 1. Andelen af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande overstiger 50 pct. 2. Andelen af beboere i alderen 18-64 år, der er uden tilknytning til arbejdsmarkedet eller uddannelse, overstiger 40 pct., 3. Antal dømtte for overtrædelse af straffeloven, våbenloven eller lov om euforiserende stoffer overstiger landsgennemsnittet (Socialministeriet, 2010).

⁴⁰ 17 ud af 20 piger er flyttet flere gange under deres opvækst, heraf beretter fem piger om over 10 boligskift. Jeg har taget udgangspunkt i deres beskrivelser af de boligområder, hvor de opholdt sig mest i alderen 11-18 år.

To af pigerne forklarer det på følgende måde:

I Ballerup skal man virkelig vise, at folk skal have respekt for én. Og at man virkelig godt kan noget. Fordi ellers bliver du slået ned, bliver du overfaldet, bliver du et eller andet, hvis du viser, at du er svag. (Signe, 15 år)

Jeg ved det ikke mand, hvorfor jeg slås. Jeg tror, det er det sted, jeg er vokset op på Nørrebro. Jeg tror ikke, du finder en normal ung på Nørrebro. Det [vold] er overalt, i skolen, på gaden, i familien. Overalt. Jeg gik på den værste skole [nævner en skole på Nørrebro]. Kender du den? Den er helt færdig, den skole. Hyæneskole, jeg siger dig... (Jenny, 16 år)

Jenny beskriver, at vold fandt sted på tværs af en række sociale kontekster. I Jennys familie fandt vold sted i flere former, blandt andet slog hendes ældre brødre hende. Skolen beskrives som karakteriseret ved børn, der kæmpede mod hinanden som små hyæner, uden at de voksne, ifølge Jenny, greb ind. Signe forklarer, i tråd med Minnahs kommentar, der indleder dette kapitel, at enten sætter man sig i respekt som én, der kan og vil bruge vold, ellers bliver man offer for andres vold, trusler eller chikane. Det er ikke kun Minnah og Signe, der oplever, at folk er truende; andre piger giver eksempler på, at man kan blive frataget penge, mobiltelefoner, dyre jakker eller mærketøj, og de beskriver alle at have forskellige erfaringer med mobning, chikane, trusler og vold. At bruge vold er et spørgsmål om overlevelse, som Clara på 19 år forklarer: "Altså her i Gadeplanet er vold ikke ok, men på gaden, især når du er yngre, så er det sådan, du overlever". Ifølge en undersøgelse udarbejdet af SFI, er der en sammenhæng mellem at være socialt udsat⁴¹ og at være udsat for vold (Oldrup et al. 2011:39). De børn, der vokser op i familier med vold, er mere udsat for vold fra jævnaldrene, ligesom børn, der klarer sig dårligt i skolen, også udsættes for vold i større omfang end de fagligt stærke elever (ibid.). Undersøgelsen understøtter det væsentlige forhold, at pigerne ikke alene oplever at være i risiko for vold, men rent faktisk også er mere udsat for vold end jævnaldrene, der ikke betegnes som socialt udsatte.

⁴¹ I undersøgelsen anvendes følgende indikatorer for social udsathed: trivsel (målt med trivselsmålet SDQ, der peger på en række styrker og svagheder i forhold til en defineret normalitet), fagligt niveau i skolen, planer efter folkeskolen og forældres uddannelsesniveau og tilknytning til arbejdsmarkedet (Oldrup et al. 2011:40).

Dramatiske liv

Lina, der er vokset op i Gersagerparken i Hundige, beskriver sit nærmiljø som "benhamrende hårdt". Hun fandt sin plads i et fællesskab af både drenge og piger; et fællesskab domineret af drenge fra Mellemøsten, som styrede hendes gård. De udøvede forskellige former for social kontrol over andre unge gennem vold og chikane, hvilket hun giver følgende eksempel på:

Danske drenge har været sådan dér nærder, sådan nogle man kørte på. Det er det, der sker i de danske ghettoer: Den danske race er yt; jeg har ikke en skid at skulle sige. Det er så synd, "gi mig din hund, fuck af med dig", "jamen min mor har betalt 5000", "FUCK AF" [dyb mandestemme], og så var det bare vores hund. Altså, det er jo sygt, benhamrende hårdt, det kan jeg godt sige dig, det hårde liv, er du først stemplet sådan et sted, vil du altid være det... stikker, luder, hasher... jeg var hasher, bare stille og rolig. (Lina, 19 år)

Måske fremhæver Lina denne episode, fordi det har været en særlig grov hændelse. Hendes beretning understreger imidlertid graden af potentielle krænkelse og vold blandt unge i hendes nærmiljø. Lina er dansk/argentinsk, og hun formår at omskrive sin mørke lød til inklusion i et fællesskab af unge fra Mellemøsten, der deler den opfattelse, at den "danske race er yt". Som etnisk dansk havde hun angiveligt ingen indflydelse og handlekraft, men hun formåede at forhandle sig til en position som "hasher"⁴², hvorved hun undgik at blive genstand for gruppens krænkelse og vold.

Vold som potentialitet og aktualitet i unges interaktioner, ser ud til at være relevant, for at forstå pigers brug af vold. Jeg har allerede introduceret Laurie Schaffners begreb om *rutiniseret vold* (Schaffner 2004:115), der indfanger, at vold finder sted i mange former og erfares som en del af hverdagen på tværs af sociale kontekster som skoler, institutioner, i hjemmet og blandt unge på gaden. Schaffner argumenterer for, at pigers brug af vold ikke kan adskilles fra deres orienteringer og navigationer i et socialt landskab karakteriseret ved rutiniseret vold (ibid.). Jeg anskuer den rutiniserede vold som en karakteristisk ved det sociale terræn, der udgør pigernes hverdagsliv. Konfliktterrænet er altså en dimension af terrænet – den dimension, hvor vold og krænkelse finder sted og giver gensidig betydning til hinanden. Både Jenny og Minnah er glade for at bo på Nørrebro, og de fremhæver mange positive aspekter ved livet her, såvel som ved deres hverdagsliv i det hele taget. Den rutiniserede vold betragter jeg som en dimension af hverdagslivet, der

⁴² At være "hasher" henviser dels til, at hun har et dagligt forbrug af hash, dels at hun ofte ryger hash, når hun er sammen med unge fra den omtalte gruppe.

motiverer den vold, de selv udøver, og som altså kun udgør én ud af flere dimensioner af deres hverdagsliv.

Det konfliktterræn, jeg beskæftiger mig med her, er overvejende lokaliseret udenfor hjemmet og er befolket af unge, der færdes meget i det offentlige rum. I en engelsk undersøgelse konkluderes det, at piger, der beskriver at bruge vold ofte, og som betegner sig selv som voldelige, også færdes meget udenfor hjemmet og har en høj grad af fysisk mobilitet (Batchelor, Burman & Brown 2001:130). Flere engelske undersøgelser peger på en sammenhæng mellem pigers ophold udenfor hjemmet og brugen af vold, idet behovet for at kunne beskytte sig selv aktualiseres på gaden blandt unge, der opfatter vold og trusler som en legitim måde at håndtere konflikter på (ibid., Young & Hallsworth 2011:62). Det synes at være en pointe, at piger ikke automatisk lærer at bruge vold ved at være på gaden, men at de lærer at bruge vold for at kunne være på gaden (Batchelor 2005:369, Jones 2010:28). I dette perspektiv anskues vold således overvejende som en overlevelsesstrategi forbundet med at navigere i et terræn, hvor vold og krænkelse hyppigt finder sted.

Veje til gaden

Cirka halvdelen af pigerne i undersøgelsen beskriver, at de færdedes meget udenfor hjemmet, fra de var ca. 11-12 år. De fleste angiver et samspil af vanskelige forhold i hjemmet som årsag til, at de søger væk hjemmefra. De nævner eksempelvis vold eller konflikter mellem forældre, forældres stof- og alkoholmisbrug, manglende privatliv, mindre søskende, der fylder meget, ældre søskende, der bruger vold for at kontrollere pigernes adfærd eller konfliktfyldte forhold til forældre. Susan, der er etnisk dansk, er vokset op i Københavns Nordvestkvarter. Hun fortæller, at hun fra ca. 11 års alderen opholder sig meget udenfor hjemmet, bl.a. på grund af den vold, morens kæreste udøver mod moren.

Så når der var vold derhjemme, jamen så var jeg meget hos min far, og så... selvom min far ikke lige... hvis jeg spurgte min far; "nå men må jeg sove hos dig", for eksempel, og så sagde han, "det har jeg ikke overskud til", [Susan:] "Nå, men så bare sig til mor, når hun ringer, at jeg sover derovre." Så kunne vi for eksempel sove i en kælder eller et eller andet sammen, alle sammen. Vi kunne være måske fem stykker, der sov i en kælder eller et eller andet..., nede i min fars opgang, der havde vi en hule. Og så havde vi selv lagt madrasser ind og sådan noget.

Dramatiske liv

Susans mor blev gennem en årrække udsat for grov vold, og hendes far, der er stofmisbruger, havde ikke altid overskud til, at hun overnattede hos ham. To andre piger beskriver, hvordan de også i alderen 12-15 år ofte overnattede hos venner og bekendte, enten fordi de var blevet smidt ud hjemmefra eller selv var gået. I alderen 15-18 år er det almindeligt for ca. 15 af pigerne, at de overnatter hos venner i de perioder, hvor de har vanskeligheder ved at bo hjemme.

Lina, der er vokset op i Gersagerparken, fremhæver sit nærmiljø som rammesættende for sine valg og ønsker. Det er den gård, hun færdes i hver dag; det er de boligblokke, hun går igennem til og fra skole og andre aktiviteter. Hun beskriver på følgende måde, hvordan hun fandt vej til et ungdomsliv, som hun betegner som *farligt*, både for hende selv og for andre:

Jeg begynder at gå med en gruppe, en anden end Black Cobra, begynder sådan at snakke med drenge, der er lidt farlige, farlige hunde, fede biler... Det var ikke fordi, det var sejt at være der, der var jeg bare. Det var meget naturligt for mig, for det har jo altid været der, og jeg boede der jo. Jeg er jo fra Gersagerparken, og selvom jeg boede på Strandgården, kom jeg tit i Hundige, og dér var jeg bare, og dér var de bare. Jeg føler faktisk aldrig, at jeg har haft mulighed for at få et andet liv. Det var bare sådan, mit liv var. Jeg kom ikke på gymnasiet, jeg kom på prutten [produktionsskole]. Jeg synes ikke, jeg har haft noget valg til et andet liv, et bedre liv, jeg er altid kommet på de steder...

Lina beskriver, hvordan hun bliver en del af det hårde gademiljø som en passiv proces, hvor hun bare fulgte det flow og det liv, der lå lige udenfor hendes hoveddør. Som hun siger, *dér var jeg bare, og dér var de bare*. Hun kom på *prutten* i stedet for gymnasiet, hvilket hun beskriver som en slags andenrangsuddannelse, der ikke rigtig giver adgang til det liv, hun nu ønsker sig.

Det er formodentlig ikke bestemte sociale, klassemæssige eller psykologiske årsager, der får unge til at vælge ungefællesskaber på gaden, men snarere et samspil af faktorer, der gør det lettere, mere oplagt og mindre omkostningsfuldt for bestemte unge at vælge disse miljøer (Fangen 1999:372). En engelsk undersøgelse peger imidlertid på, at de unge, der færdes mest på gaden, og som har erfaring med at bruge vold, overvejende har haft vanskelige opvækstbetingelser, og at de søger væk fra hjemmet, institutioner og skoler for at finde dels et fristed fra voksenkontrol, dels et

fællesskab med andre unge (Young & Hallsworth 2011:61). To af de fem piger, der boede i rækkehuse i udkanten af to mindre vestegnsbyer, beskriver ikke et truende nærmiljø som forklaring på deres brug af vold. De fremhæver i stedet konflikter hjemme, vanskeligheder i skolen og omfattende fravær fra skolen til fordel for samværet med andre unge, der også oplevede vanskeligheder i skolen og i hjemmet. Der synes at være tale om en slags 'push and pull'-effekt; pigerne søger væk hjemmefra pga. konflikter med forældre, sociale problemer i hjemmet og ensomhed, og de søger gaden, fordi de her finder venskaber, loyalitet og sammenhold med andre unge.

Gaden er ikke bare farlig og truende, den er også fyldt med venskaber og børn, der hjælper hinanden gennem en svær tid. Susan beskriver en større gruppe af børn og unge (15-20 drenge og piger), der er meget sammen, og som hænger ud på gadehjørner, leger på de åbne arealer på kirkegården, på legepladser, ved pizzeriaet, og som ofte er ude til midnat. De mødes efter skole, finder hinanden og hænger ud, men går sjældent hjem til hinanden. Susan beskriver, at de beskyttede hinanden meget i gruppen, de passede på hinanden, når de gik rundt om aftenen, de delte mad og cigaretter, og de var sammen om at have problemer derhjemme og indimellem have behov for at overnatte andre steder end hjemme.

Folk var rigtig gode til at tage hensyn, tror jeg. Havde du en dårlig dag og gik amok, nå men så var det bare sådan, det er over[stået]... Fordi vi alle sammen var en del af det hårde miljø, og alle sammen vidste; nå men din far han er narkoman, og din mor er narkoman, og din mor er alkoholiker, og... du har ikke noget mad og... altså, at vi sådan var sammen om at være en hård tid igennem.

Der er både sammenhold og forståelse i gruppen, og det betyder ikke så meget, at man går amok. Ud fra Susans beskrivelse lyder det, som om der opstod et "erfaringsfællesskab" (Vigh 2006:19) baseret på at være børn i et hårdt miljø. Her er vold i forskellige former en del af hverdagen både udenfor og i hjemmet, og det medfører at volden, både den, de udsættes for, er vidne til og udsætter andre for, bliver til hverdags erfaringer, der finder sted og går over. De fleste af pigerne har oplevet, at netop deres temperament kan lukke dem ude fra fællesskaber og få venskaber til at ophøre. Susans forklaring på, at de kan rumme hendes aggressive adfærd er, at *de var sammen om at være en hård tid igennem*. Den rutinerede vold danner grobund for et fællesskab, men medfører også eksklusion fra de børn og unge i nærmiljøet, der ikke har oplevet vold og andre former for vanskeligheder i deres familier.

Dramatiske liv

Susan fremhæver sammenhængskraften i erfaringsfællesskaberne og den gensidige støtte og forståelse. Samtidig fortæller hun, at fællesskaberne er omdrejningspunkt for en række konflikter og voldelige hændelser både internt i gruppen og med andre unge. De krænkelser og den vold, som jeg med afsæt i pigernes beretninger har fremhævet i dette afsnit, udøves i høj grad af unge mod unge. Studier i bandekultur og unges grupperinger fremhæver, at unge finder sammen for at søge beskyttelse, men at involvering i sådanne grupperinger ofte resulterer i højere risiko for vold (Young & Hallsworth 2011:61). Dette skyldes, dels at vold er et redskab til positionering internt i gruppen, dels at vold opstår mellem forskellige grupperinger i det samme område, og endelig fordi forventninger om loyalitet og opbakning i de enkeltes konflikter medfører involvering i flere konflikter. Jeg vil nu stille skarpt på den sociale organisering af de ungefællesskaber, hvor vold og trusler finder sted med fokus på hierarkier og dominansformer.

Hierarkier og magt

Dengang jeg var yngre, den gruppe jeg gik i, der var vi nogle, som var lidt "the leaders", og så var der nogle, som var lidt de svage ik'? Og så hvis vi kom op og slås med de svage, så tror jeg, det var mere op til os, end det var til dem. De svage, de blev bare mobbet, og vi stjal deres ting. Og så noget med "du er for fed" eller "ham dér er for klam, ham skal du ikke være kæreste med". Så hvis de gerne ville være sammen med os, så måtte de gøre det [slå op]. (Clara, 19 år)

Clara, der er vokset op i Mjølnerparken, og hvis forældre oprindeligt kommer fra Chile, beskriver her et ungefællesskab karakteriseret ved en hierarkisk opbygning i stærke og svage positioner, og hvor de stærke udøver vold og krænkelser mod de yngre. Ifølge Clara udgjorde drillerier og mobning i perioder næsten daglige konflikter i gruppen og med unge udenfor gruppen. Næsten alle pigerne har beskrevet deltagelse i denne slags ungefællesskaber, hvor de ikke stiller grundlæggende spørgsmålstejn ved, at nogen er højere placeret, eller ved de krænkende praksisformer, som sådanne positioner manifesteres igennem (se også Kongstad 2006:35). De gør imidlertid modstand mod de positioner, de tilbydes nederst i hierarkiet, og forsøger at nærme sig positioner af betydning (Henriksen & Miller 2012:445). Inspireret af Henrietta Moore anskuer jeg vold og krænkelser som kampe om at etablere og fastholde bestemte forestillinger om identitet og magt (Moore 1994:151). Nogle subjektpositioner er forbundet med social magt og agens, mens andre sanktioneres og udøves magt over (ibid.). I denne optik er udøvelse af vold og

krænkelser på én gang et forsvar af noget eksisterende og et forsøg på at etablere positioner forbundet med magt og handlekraft.

I Bronwyn Davies' optik er magtfulde positioner kendetegnet ved retten til at træffe beslutninger og mobilisere diskurser, der indvirker på eget og andres liv. Hun skriver:

Once positioned as someone with the right to make decisions that affect other's lives, and to mobilize discourses that have powerful effects, individuals will find themselves, at least from time to time and within some situations, experiencing a sense of their own power to affect others with or without their consent (Davies 2000:19).

Magt er i denne forstand at have magt til at påvirke andre mod eller med deres vilje; at få nogen til at handle, føle og *blive til* på bestemte måder. Davies trækker på Foucaults magtbegreb og forstår magt som noget, der flyder og flytter sig, som en kraft indlejret i diskurser og relationer (ibid.:18). Magt er ikke noget, man har eller ikke har, magt er indlejret i og former sociale relationer. Man kan være magtfuld i forhold til bestemte subjekter og i bestemte sociale rum, men magtfulde positioneringer er kontekstuelle og ofte midlertidige. I denne forståelse er magt ikke noget, nogen har automatisk, men Davies understreger, at nogle har lettere adgang til magtfulde positioner end andre, ligesom nogle fastlåses i gentagne mønstre af magtesløshed (ibid.:107).

Davies er optaget af identitet som processuel tilblivelse, der er sårbar overfor andres forsøg på subjektivering og delegitimering. Som det vil fremgå af de følgende kapitler, er der i konfliktterrænet kontinuerligt kampe om magtfulde og uværdige tilblivelser. Konfliktterrænet er så at sige befolket af subjekter, der er skrøbelige og sårbare overfor andres forsøg på at fratage dem magt i et hierarkisk fællesskab. Davies skriver følgende om det sårbare subjekt:

The self is revealed here, not as an object or a thing, but as an interactive, discursive process, fragile, capable of great pleasure in oneness with the group, in being competent within its terms, but also vulnerable to the discourses through which it is spoken and speaks itself into existence (Davies 2000: 26).

Davies billede på selvet som en diskursiv, interaktiv proces er analytisk produktiv til at indfange skrøbeligheden i identitetsprocesser, hvor man finder stor tilfredshed som en kompetent del af fællesskabet, men også er sårbar for andres diskursivering. Sårbar overfor, at blive kaldt for luder, stikker,

Dramatiske liv

taber eller tudefjæs. Sårbar overfor, at blive sådan én, man stjæler fra, gør grin med eller udsætter for vold. Davies har ikke beskæftiget sig med vold, men hun er optaget af processer vedrørende inklusion/eksklusion, synlighed/usynlighed, magt/marginalisering samt konstruktion af normalitet/afvigelse i børnefællesskaber. Hendes begrebsapparat er udviklet bl.a. gennem arbejde med skolebørn, hvor hun har haft fokus på køn som det primære princip for social organisering af skolerummet og differentiering af skolebørn (Davies 1993, 1989). Davies taler om genkendelige eller legitime kønnede fortællespor (Davies 2000:27), der angiver, hvad der forventes af drenge og piger, og hun undersøger, hvordan børn forhandler tilbudte positioner og indskriver sig i fortællespor så tæt på det genkendelige og magtfulde som muligt. Hendes optik er således særligt egnet til at analysere kønnede subjektpositioner gennem fokus på social u-/synlighed og magt. Jeg vender senere i kapitlet tilbage til hypermaskulinitet som én af de diskursive akser, der organiserer ungefællesskaberne. Med Davies' optik kan jeg analysere hypermaskulinitet dels som en dualistisk, hierarkisk kønsdiskurs, dels som et subjektiveringstilbud, der kan bøjes og strækkes og i samspil med andre diskursive tilbud gøres mere eller mindre magtfuldt.

Davies mener, at børn lærer at aflæse sociale handlinger og positioner på den måde, hvorpå de tilskrives betydning i de sociale grupper, som børnene tilhører. De lærer at navigere i et socialt landskab, således at de genkendes som kompetente og værdige medlemmer.

This is not simply a cognitive process of language learning, but also an ability to read and interpret the landscape of the social world, and to embody, to live, to experience, to know, to desire as one's own, to take pleasure in the world, as it is made knowable through the available practices, and in particular the discursive practices, the patterns of power and powerlessness and ones positioning within them (Davies 2000:22).

Socialisering handler i dette perspektiv om en slags kropslig og mental sammenvævning af subjektet og det sociale rum. Sammenvævningen er sømløs (ibid.:15), således at subjektet ikke kan adskille sit eget begær og egne praksisformer fra det diskursive mulighedsrum, som subjektet indgår i. Davies' pointe er, at når børn indgår i en bestemt børnegruppe, finder der en gensidig modellering af identitet og begær sted, således at der opstår en form for enighed om kategorier, genkendelige fortællespor, fordeling af magt og det enkelte subjekts (mulige) placering i sådanne magtkonfigurationer.

Unge socialisering til ungefællesskaber kan med Davies optik beskrives som en sammenvævning af subjekt og socialt rum, hvor subjektet kender verden gennem de diskursive muligheder og magtkonfigurationer, der er tilgængelige (Davies 2000:37). Pigerne lærer at læse og fortolke det sociale landskab – konfliktterrænet – så det, der er selvfølgelig for den ene, også er det for den anden. Krænkelser, trusler og vold er handlinger, der læses og fortolkes i forhold til terrænets diskursive konstruktioner og muligheder. At indtage magtfulde positioner, bliver et spørgsmål om socialt liv og død, ikke nødvendigvis fordi man ønsker at dominere, men fordi man ønsker at undgå at blive domineret. Lina husker en tid, hvor status var det eneste, der betød noget for hende:

Det handlede om status, Jette (hendes kontaktperson) kunne ikke forstå det, dengang jeg boede på Strandgården, og ikke ville sladre om de andre. Det var enten at sladre eller blive smidt ud, men jeg kunne ikke sladre. Selvom Jette plagede mig, "kom nu Line, fortæl os bare hvad der skete", men jeg kunne ikke miste min status. Det var det eneste, der betød noget.

Linas rettethed mod at fastholde sin status overskygger hendes frygt for at blive smidt ud fra den institution, som hun egentlig er glad for at bo på. I Davies' optik afspejler hendes rettethed ikke et indre begær, begær forstået som ønsker og forestillinger om det attraktive, men det afspejler de diskursive praksisser og muligheder, som Lina er indskrevet i, og som hun forstår sig selv igennem (ibid.:15). Pigernes rettethed mod status og det, de kalder respekt, og deres forståelse af, hvordan den opnås, er således et produkt af de diskursive tilbud, som er til rådighed qua deres orientering og placering i bestemte ungefællesskaber. Jeg vil nu stille skarpt på, hvordan begrebet respekt kobler sig til status, og sammen udgør et situeret rationale for brug af vold.

Respekt og status

For mig er det nok, at jeg har lagt hende ned. Ikke at hun ligger og bløder, men bare at hun ligger ned og har respekten for mig nu. Det er nok for mig. (Maya, 17 år)

Det hele handler om ære. Det er det, der er problemet for rigtig mange. At når folk ligesom min veninde, kalder én for luder eller... hvis der er en eller anden, der truer dig eller et eller andet, så er det din ære, hun træder på. Så lige meget hvor bange du er inde i kroppen, så skal du bare træde igen. Altså, der er ikke nogen, der skal tro... så er det meget godt at have bygget det der ry op, altså denne her respekt op, så ved de, at man ikke finder sig i noget. Så hvis der er en eller anden, der siger, "åh, næste gang jeg ser dig", eller "hvem er hende Susan", så er der én, der vil sige, "hende der, hun er syg i hovedet, lad være med at starte noget med hende". (Susan, 19 år)

Det overraskede mig, hvor ofte pigerne i denne undersøgelse nævnte respekt i forbindelse med forklaringer på, hvorfor vold fandt sted. Susan taler også om ære, hvilket hun forbinder med at have og opbygge respekt. Både respekt og ære er begreber, der forskningsmæssigt forbindes med vold, men kun få undersøgelser har beskæftiget sig med, hvordan disse begreber organiserer pigers involvering i voldelige konflikter. Min opmærksomhed på betydningen af respekt og status opstod gradvist gennem feltarbejdet, både i kraft af pigernes italesættelser og min egen orientering i bysociologien og i forskning, der kobler respekt og status til især marginaliserede unges subkulturelle værdisæt (Anderson 1999, Qvotrup Jensen 2002, Hviid 2009, Harding 2010, Ness 2010, Jones 2010).

Jeg har allerede introduceret Elijah Andersons arbejde om gadekultur, hvor rationalet om respekt, omdømme og gengældelse anskues som en kulturel kode, der fordrer brugen af vold (Anderson 1999:33). Anderson hævder, at gaden i amerikanske ghettoer⁴³ er et lokalt hierarki baseret på at kunne slås, og at unge opnår respekt ved at vise vilje og evne til at bruge vold (ibid.:67). Ifølge Anderson er det et spørgsmål om overlevelse at navigere efter gadens kode, både fordi det er nødvendigt at kunne modsætte sig volden på gaden,

⁴³ Anderson har gennemført etnografisk feltarbejde i det, han betegner som en "hyper-ghetto" (Anderson 1999:26). Det er et boligområde karakteriseret ved ekstrem eksklusion fra det omgivende samfund, en etnisk homogen sammensætning af (afroamerikanske) beboere samt høj forekomst af fattigdom, arbejdsløshed, kriminalitet og endelig et fravær af politi og sociale indsatser til at afhjælpe lovløshed og sociale problemer.

men også fordi gadens kode giver mulighed for at etablere handlekraftige identiteter, hvor man *er noget*. Fraværet af uddannelses- og jobmuligheder skaber ifølge Anderson et fravær af muligheder for positive selvidentifikationer, der gør kriminalitet og vold til alternative veje til at få anseelse (ibid.:68). Andersons analyse af vold, kriminalitet og marginalisering i amerikanske ghettoer kan ikke umiddelbart overføres til socialt udsatte boligområder i Danmark, men jeg er blevet inspireret til dels at undersøge brugen af vold som tillært social praksis, dels at undersøge, hvordan respekt, omdømme og gengældelse kommer til udtryk i de beretninger om vold, som indgår i denne afhandling.

Andersons arbejde har inspireret en række studier af unges navigationer i voldelige kontekster, herunder de amerikanske sociologer Cindy Ness og Nikki Jones, der har undersøgt, hvordan unge piger navigerer ved hjælp af gadens kode (Jones 2010, Ness 2010). Den amerikanske sociolog David Harding hævder imidlertid, at gadekultur skal ansues som heterogene forståelses- og handleforeskrivende rammer, der med hans egne begreber formuleres som *frames* og *scripts* (Harding 2010:142). I bogen *Living the Drama* (2010) udfordrer Harding dels Andersons teori om, at unge i hyperghettoer lever efter unikke kulturelle koder, dels kritiserer han Andersons kulturbegreb for at være for programmatisk (ibid.:5). Harding fremhæver, at aktøren i enhver kontekst har mulighed for at trække på en række forskellige forståelses- og handlingsrammer, der kan være modstridende, og som kan approprieres på forskellige måder, hver for sig eller sammen (ibid.:146). Han undersøger således, hvordan unge lever efter heterogene kulturelle rammer, som både fordrer og hæmmer brugen af vold, og som approprieres forskelligt af forskellige unge i et udsat boligområde. Anderson skelner mellem en voldelig gadelogik og en anstændig hjemmelogik (street/decent), hvorimod Harding peger på, at forskellige handlingsforeskrivende rammer ser ud til at være på spil og gøre vold til en kompliceret affære.

Nordiske undersøgelser viser også, at unge fra socialt udsatte boligområder orienterer sig efter 'koder', hvor både vold og kriminalitet fremmer respekt og status (Flekkoy 2000, Qvotrup Jensen 2002, Sandberg 2008, Hviid 2009, Rasmussen 2010). I et studie af 'vilde unge' i Aalborg Øst peger sociologen Sune Qvotrup Jensen på, at minoritetsetniske unge abonnerer på det, han betegner som "ekspressiv maskulinitet", hvor især fysisk styrke og håndhævelse af æresbegreber markerer tilhørsforhold til gadelivsstilen (Qvotrup Jensen 2002:98). Qvotrup Jensen understreger imidlertid, at

Dramatiske liv

provokationer og aggressivitet i høj grad er en slags avanceret sprogspil, der bidrager til at etablere og opretholde sociale relationer mellem unge. De fleste konfrontationer er "skinprovokationer", hvilket ofte overses af udenforstående, eksempelvis pædagoger, således at de unge fremstår aggressive og konfliktsøgende, og forestillingen om voldelige unge således reproduceres (Qvotrup Jensen 2002:77). Qvotrup Jensens analyse ligner det perspektiv på gadekultur, som Randall Collins også anlægger. Collins hævder, at gadens kode, som den defineres af Elijah Anderson, ikke er en kode indlejret i en voldskultur, men en kode, der kan betegnes som "institutionalized bluster and threat" (Collins 2008:348). Collins sammenligner det med Erwing Goffmans teori om det iscenesatte selv, hvor man i gadelivsstilen altså i højere grad fremfører en kompetent voldelig persona, uden nødvendigvis at være kompetent til at udøve vold (ibid.). Det er en væsentlig pointe, at gadelivsstil kan anskues som en fremførelse eller iscenesættelse af fysisk styrke, der markerer et subkulturelt tilhørsforhold mere end en voldskultur. Dette vender jeg tilbage til lidt senere i kapitlet, når jeg analyserer, hvordan pigerne i denne undersøgelse arbejder på at fastholde respekt og kommunikerer en vilje til vold på måder, som jeg også genkender som fremførelser.

Antropologen Kirsten Hviid, der har lavet feltarbejde i et socialt udsat boligområde i Nordsjælland, understøtter forståelsen af unges aggressive interaktion som et avanceret sprogspil (Hviid 2009:76), men hendes studie understreger samtidig, at konflikter og vold finder sted, og at der således er tale om mere end symbolske interaktioner. Også i studier af unge anbragt i døgninstitutioner og på sikrede afdelinger fremhæves det, at vold og krænkelser er et redskab til positionering (Stokholm 2009:146, Bengtsson 2012:116f). Antropologen Anja Stokholm har foretaget et studie af socialisering blandt børn og unge anbragt på døgninstitution, hvor hun viser, at både piger og drenge positionerer sig i hierarkiske fællesskaber gennem brug af blandt andet drillerier, trusler og fysisk dominans (Stokholm 2009:146). Det er ligeledes en pointe hos sociologen Tea Torbenfeldt Bengtsson, der fremhæver at hypermaskulinitet, og herved fysisk styrke, dominans og vold, både organiserer livet indenfor og udenfor murene i sikrede institutioner, hvor kriminelle unge af begge køn afsoner og søges resocialiseret (Bengtsson 2013:2). Danske undersøgelser af gadekultur understøtter således, dels at vold og truende adfærd finder sted blandt unge, især socialt udsatte unge, og dels at vold er et redskab til inklusion og positionering i ungefællesskaber.

Ingen af de danske undersøgelser beskæftiger sig med, hvordan piger indgår i denne subkultur eller 'gade-livsstil'. Den eksisterende forskning belyser således, hvordan gadekulturen leves og approprieres af drenge og unge mænd, og denne viden kan ikke umiddelbart overføres på pigers erfaringer. Amerikanske forskere, der har beskæftiget sig med pigers brug af vold i et kulturanalytisk perspektiv, fremhæver, at der er ligheder, men også markante forskelle i måden, piger og drenge navigerer i gademiljøer karakteriseret ved rutineret vold (Ness 2010, Miller 2001, Miller & Mullins 2006b, Mullins & Miller 2008). Som beskrevet i kapitel 3 peger de dels på, at overlevelse er en kønnet affære, fordi piger udsættes for vold og seksuelle krænkelse udøvet af drenge og mænd, dels peger de på, at aggressivitet og vold udgør en afvigelse fra hegemonisk femininitet, hvilket sætter kønsspecifikke begrænsninger for brugen af vold. Piger navigerer i et dilemma mellem at gøre det rigtige og gøre det nødvendige; et dilemma, der er affødt af deres samtidige orientering efter hegemoniske forestillinger om passende femininitet (som passiv og konsensusøgende) og lokale konstruktioner af femininitet karakteriseret ved handlekraft og kompetence til at bruge vold (Jones 2010:8-10). Ingunn Flekkoy finder et lignende dilemma i sin undersøgelse af norske piger, nemlig det hun betegner som et "krydspres af forventninger" mellem at fremstå stærk og grænsesættende og indtage genkendelige feminine positioner mærket ved svaghed og beskedenhed (Flekkoy 2000:100).

Både Cindy Ness og Nikki Jones viser, at piger såvel som drenge navigerer i forhold til rationalet for respekt og gengældelse, men at rationalet approprieres på forskellige måder. Måden, vold anvendes på, reguleres af kønsspecifikke forventninger, ligesom det, der udløser konflikter og vold, tegner sig som kønsspecifikke krænkelse. Selvom piger og drenge deler forestillinger om respekt, så er der forskel på, hvad der udgør disrespektfulde handlinger for henholdsvis piger og drenge (Ness 2010:77). Det fremhæves i nordiske undersøgelser, at pigers rygtedannelser og anslag mod respekt ofte centrerer sig om seksualitet og kærester, modsat drengenes, der omhandler fysisk styrke, mod og territorielle udfordringer (Flekkoy 2000:94, Bengtson, Steinsvåg & Terland 2004:109). Nikki Jones og Jody Miller, der begge har foretaget længerevarende feltstudier i en amerikansk kontekst, udfordrer forestillingen om, at pigers konflikter primært handler om kærester og regulering af seksualitet. De hævder i stedet, at konflikter om kærester skal forstås som symbolske anslag mod pigernes position, og at det, der kæmpes

Dramatiske liv

om, ikke er fyrene, men den sociale magt og positioner af betydning (Miller & Mullins 2006b:55, Jones 2010:15). De peger således på, at der både er forskelle og (symbolske) ligheder i krænkelsernes form og funktion på tværs af piger og drenges konflikter.

Respekt som rationale og social horisont

Jeg genkender et rationale for respekt og gengældelse i pigernes beretninger om vold. Jeg finder imidlertid Andersons begreb om en kulturel kode problematisk på en række områder. Først og fremmest fordi den baserer sig på en dualistisk kulturforståelse (mellem det anstændige og gaden), og fordi koden fremstår som et afgrænset og determinerende forståelses- og handleforeskrivende rationale, jf. Hardings kritik. Jeg anvender derfor Henrik Vighs begreb social horisont til at analysere, hvordan forestillinger om respekt og status motiverer til brugen af vold. Vighs begreb om social horisont henviser til de muligheds- og orienteringsrum, som aktøren navigerer efter, og som er historisk og kulturelt konstituerede (Vigh 2006:31). Med begrebet social horisont kan jeg analysere, hvordan brugen af vold er bundet op i bestemte situerede rationaler og har en rettedhed mod bestemte sociale muligheder, eksempelvis respekt, sikkerhed eller inklusion i et fællesskab. Valget af horisonter er ikke et frit valg, men er betinget af aktørens positionering i terrænet, ligesom måden, aktøren navigerer mod en bestemt horisont på, er betinget af situerede rationaler. Aktøren handler efter forestillinger om, hvem hun gerne vil være eller gerne vil opnå; i den forstand er sociale horisonter en slags sociale forestillinger, der retningsangiver social praksis. Jeg vælger at tale om *rettethed* for at undgå associationer til en rationel aktør, der handler strategisk for at optimere sociale eller økonomiske ressourcer. Vold er ikke en strategi, men en form for navigation i konfliktterrænet rettet mod en bestemt social mulighed (ibid.:30). Begreberne terræn, horisont og social navigation, som blev præsenteret i forrige kapitel, udgør en sammenhængende analytik, hvor aktøren navigerer i et foranderligt og bevægeligt terræn ved at orientere sig mod bestemte horisonter.

Formålet med denne afhandling er ikke at skildre vold som et spektakulært, fremmed og eksotisk fænomen, men at indfange de motivationer og rationaler, som piger gør brug af i deres vej ind i og ud af situationer med vold og krænkelser. Jeg er optaget af "voldens pragmatik" (Vigh 2006:11) forstået som de betydningssskabende processer, der er indlejret i involvering i vold, krænkelser og konflikter. Jeg vælger at bruge begreberne situerede rationaler og horisont til at analysere voldens symbolik og pragmatik gennem

et samtidigt blik på det aktuelle og det potentielle. Aktørens her-og-nu-handlinger er rettet mod bestemte sociale muligheder, ikke i form af bevidste, strategiske handlinger, men som en eksperimentel række ud efter de sociale muligheder, der opstår og forekommer mulige. Ordet horisont konnoterer noget fjernt, uklart og udflydende modsat begrebet kulturel kode, der konnoterer fiksering, essentialisering og semantisk afgrænsning. Respekt som begreb flyder og flytter sig betydningsmæssigt afhængigt af, hvilke piger der italesætter det, og i hvilken kontekst de bruger begrebet. Der er ikke tale om et sæt faste spilleregler eller en bestemt kode, som jeg har identificeret. Jeg vælger at analysere respekt både som en social horisont og et rationale for at bevare en analytisk nysgerrighed på, hvordan begrebet bliver retningsangivende for forskellige former for (voldelig) praksis, uden altså at fikserer respekt i en afgrænset definition.

Min analytik til at begribe respekt og status som situerede rationaler rettet mod en bestemt social horisont minder om Hardings forståelse af gadekultur som bestående af heterogene forståelses- og handlingsrammer. Jeg undersøger således også andre horisonter, idet respekt bare udgør én af flere horisonter, som pigerne navigerer efter i deres håndtering af konflikter. I kapitel 7 analyserer jeg eksempelvis, hvordan en pige navigerer efter både at etablere respekt og opnå genkendelse indenfor en hegemonisk feminitetsdiskurs, hvilket fremhæver, hvordan modsætningsfyldte horisonter og situerede rationaler kan bidrage til en række dilemmaer i pigers involvering i konflikter. Jeg vil nu analysere, hvordan pigerne taler om respekt, hvordan respekt kommer til at udgøre en væsentlig social horisont for pigernes navigationer, og endelig fremhæve respekt som en flygtig størrelse, der kontinuerligt må bygges op for ikke at forsvinde.

Veje til respekt

Alle respekterer min søster, alle er bange for hende... vi havde lige været oppe at skændes der til jul, og så starter jeg på hendes skole. Jeg gik i 5. klasse, og hun gik i 7., og jeg kunne jo se, at hun stod nede i gården med alle drengene rundt om hende... og piger. Hun styrede skolen, og jeg kommer som lille ny og er uvenner med min søster, og ved at hun styrer hele skolen, altså jeg holder bare min kæft og passer mig selv. Så en dag er jeg på vej op, og så siger hun lige pludselig til mig, "hej", og så svarede jeg hende ikke, jeg gik bare videre op, og så sagde hun, "jeg sagde hej til dig" [hun efterligner stemmen som hård og tydelig], så sagde jeg "hej" [hun efterligner en stille og blød stemme], så siger hun til mig, "kom ned til mig i frikvarteret". Ok, så gik jeg ned til hende i frikvarteret og så... begyndte vi bare stille og roligt at hænge ud sammen og så.. altså lige pludselig havde vi bare de samme interesser, og så lærte hun mig ligesom verden, og så var jeg sammen med hende og nogle veninder. Jeg var bare ovre at besøge hende i Sjælør [bydel i Københavns Sydvestkvarter], og så gik vi sammen med hendes veninder, og det var faktisk ret hyggeligt. Jeg har altid været sådan lidt tilbageholdende i forhold til mine søskende. Jeg har været sådan lidt, "nej, jeg vil bare gerne sidde hjemme og se en film, og sådan", men så var jeg sammen med dem og syntes faktisk,

det var meget hyggeligt. "Jeg vil gerne hænge sammen med jer", og hun sagde, "ok, velkommen i klubben", så begyndte hun bare at lære mig op stille og roligt. Siden har vi bare sådan, vi har altid stået bag hinanden. (Minnah, 16 år)

Minnah beskriver, at det var hendes søster, der lærte hende op. Det er faktisk hendes to år ældre kusine, som hun betegner som sin søster for at understrege det tætte bånd imellem dem. David Harding peger på, at socialisering til gadekultur ofte finder sted i "cross-cohort socialization", hvor ældre unge lærer de yngre, hvordan 'gaden' er organiseret (Harding 2009:446). "Alle respekterer min søster, alle er bange for hende", forklarer Minnah og beskriver her et sammenfald mellem at være bange for og have respekt for nogen. Hendes forståelse af respekt minder om den måde, den norske kriminolog Elisabeth Næss beskriver respekt og ære blandt norske drenge involveret i bander som "en slags blanding av frykt og vår hverdagslige betydning av respekt" (Næss 1999:9). I Minnahs beskrivelse vægtlægger hun frygten; respekt handler om at opbygge et rygte som én, der ikke finder sig i noget. Også for de andre piger fremstod respekt som et begreb, der kobledede sig til at skabe et handlerum fri for ydmygelser og

overgreb ved at fremstå som kompetent til at udøve vold. Majken, der er etnisk dansk, og som er vokset op i Københavns Nordvestkvarter, siger eksempelvis: "Altså det er jo meget godt, at folk er bange for dig, eller... altså ikke alle, men nogen... det er det, der gør det lidt svært". Susan, der ligeledes er vokset op i Nordvest, svarer følgende, da jeg spørger, om folk har været bange for hende: "Ja, jeg har fået respekt, ja folk har været bange for mig, og det er den måde, at folk har respekteret mig på". At have respekt er at være beskyttet mod vold, fordi andre unge er bange for den reaktion eller de repressalier som krænkelser eller vold vil resultere i. Minnah fik del i søsterens respekt, da de begyndte at færdes sammen, og hun lærer, hvordan man opbygger og vedligeholder respekt ved at hænge ud sammen med sin ældre søster og hendes veninder.

For Minnah er hendes skoleskift og mødet med søsteren i skolen et vendepunkt i hendes liv. Hendes narrativ er bygget op over en bevægelse fra det private rum, hvor hun er passiv og socialt usynlig, til det offentlige rum beskrevet som *verden*. Det går igen i ca. halvdelen af pigernes beretninger, at de var stille piger, der var meget hjemme og passede sig selv, indtil de begyndte at færdes mere ude og også begyndte at bruge vold. At nogle *stille piger* udvikler en mere udadreagerende adfærd i de tidlige teenageår fremgår også af andre undersøgelser (Wittendorff & Malmborg 2004:12). Minnah inkluderes i søsterens sociale synlighed, og bliver en del af en gruppe af piger, *der altid står bag hinanden*. Det betyder dels, at de hjælper hinanden i konflikter, dels at de hjælper hinanden med forskellige problemer og bekymringer, som eksempelvis at stå uden tag over hovedet, mangle penge til mad, cigaretter, hash, eller konflikter med forældre eller kærester. Pigerne værdsætter loyalitet, og venskaber etableres og vedligeholdes, ved at man bakker hinanden op, når nogen har problemer (Flekkoy 2000:85, Hviid 2009:46, Rasmussen 2010:122).

En anden pige, Aisha, kom til Danmark som flygtning fra Afghanistan som 11-årig og flyttede til Nørrebro som 15-årig. Hun beskriver sin første tid på følgende måde:

Det var svært at flytte til Nørrebro. Man skal være sej for at have venner. Man skal have den der attitude, og det havde jeg jo slet ikke [hun fniser]. Jeg kom fra Holstebro. Jeg kendte slet ikke noget til det der, så der havde jeg det ikke så godt. Jeg blev rigtig meget mobbet, rigtig meget, og jeg havde det virkelig svært med det. Jeg havde ingen venner, bare hjem og skole, skole, hjem. (Aisha, 17 år)

Dramatiske liv

Aisha beskriver sit liv som pendulfart mellem hjem og skole og giver ligesom Minnah udtryk for det, jeg betegner som social usynlighed. Aisha oplevede tilmed at blive mobbet og beskriver, at *man skal være sej for at have venner*. Begge piger taler om at tillære sig nogle sociale færdigheder, der gør dem i stand til at færdes udenfor hjemmet. Minnah *lærer verden* af sin ældre kusine, og Aisha tillægger sig den attitude, som hun har erfaret, man skal have for at klare sig. For begge piger sker der noget magisk med den usynlighed og isolation, de begge kæmper med. De bevæger sig ud i fællesskaber og færdes på gaden og i skolen med vished om, at de ikke længere skal finde sig i andres nedgørelse af dem. Aisha husker tilbage på en tid, hvor hun sloges hver dag; også med folk hun dårligt kendte.

Fordi jeg havde brug for det. Fordi, folk har altid kigget ned på mig. Forstår du, hvad jeg mener? Sådan kigget skævt på mig, så går jeg hen... fordi, jeg vil gerne have, at folk skal vide, hvem jeg er. Det var sådan det var. Folk skulle vide, "hun er sej hende der. Ingen skal fucke med hende".

Minnah og Aisha har så at sige 'knækket koden' for, hvordan man undgår krænkelser og vold. Det gør man ved at fremstå som én, der ikke finder sig i noget. Som én der kan forsvare sig selv og sine nærmeste, om nødvendigt med vold. At have respekt er således relateret til at overleve socialt, forstået som at være fri for ydmygelser, chikane og vold.

Respekt skal bygges op og holdes ved lige. Nikki Jones beskriver, hvordan respekt vedligeholdes gennem det, hun betegner som "an arsenal of micro-assaults" (Jones 2010:81). Det kan være i form af et bestemt blik, en stirren, et skub eller at andre ikke flytter sig, når man skal forbi. Ifølge Jones reagerer piger, der er optaget af respekt, på selv små tegn på disrespekt, fordi de antyder en position mærket af manglende respekt og lav status. I denne undersøgelse fortalte nogle piger også om vold, der blev udløst af forholdsvis små krænkelser, eksempelvis et "snobblik" eller et skub. Clara forklarer eksempelvis følgende om vold, når hun var i byen:

Jeg kunne blive rigtig provokeret, hvis folk dansede ind i mig eller mine veninder. Hvis de blev ved med at danse ind i os eller hældte drinks ud over os, du ved bevidst eller ubevidst... Jeg blev rigtig hurtigt provokeret.

Claras udtalelse understreger, at navigationer efter respekt som social horisont ikke er rationelle eller strategiske, men opleves som en kropslig irritation, som piger reagerer på. Clara oplever, at hun blev både *rigtigt* og

hurtigt provokeret, og selvom hun angiveligt ikke ønskede det, endte hun ofte i situationer med vold.

Respekt kan etableres gennem trusler eller skinprovokationer overfor andre, gennem et aggressivt (krops)prog eller ved at berette om voldelige episoder, som man har håndteret. I sidste ende kan det imidlertid være svært at opnå respekt, hvis man ikke engang imellem bruger vold. Men ikke hvilken som helst slags vold. På baggrund af de 40 hændelser, der er beskrevet med størst detaljeringsgrad (se bilag 8: Situationer med vold), tegner sig et mønster af overvejende milde former for vold uden brug af våben og med få fysiske skader på kroppen. Det afspejles også i statistik for strafferetlige afgørelser, hvor langt størstedelen af domme, der afgives mod piger, afgives for simpel vold (Statistikbanken 2012). Den mest hyppige slags hændelser, som pigerne beretter om, starter som krænkelser i form af rygter sat i cirkulation (også via sms eller sociale medier), efterfulgt af fysisk interaktion med gensidige nedsættende omtale, der eskaleres til råberi, skub og enkelte slag eller spark. I lidt over halvdelen af beretningerne udøves volden mod en anden/andre pige(r), og i 10 ud af 40 hændelser indgår handlinger som at spytte, rive i hår, nive eller bide, efterfulgt af enkelte slag og spark. Cirka en tredjedel af hændelserne afbrydes af vidner, typisk voksne eller lidt ældre unge mænd. Endelig fremgår det af pigernes beretninger, at der er forskel på, hvad piger og drenge kan og må, når de slås. Der er eksempelvis bred enighed om, at det kendetegner drengenes slåskampe, at de slår og sparker længere, hårdere og mere voldsomt, end når piger slås. Som Majken siger: "Altså drenge, de bliver jo bare ved. De slår og sparker, også selvom de [andre] ligger ned, så bliver de ved. Det kan jeg ikke. Sådan gør jeg ikke". Ifølge pigerne bruger drenge også oftere våben, og de har generelt videre grænser for legitim brug af vold. Andre nordiske undersøgelser peger ligeledes på, at pigers brug af vold er mildere end drenges og som regel ikke inkluderer brug af våben (Flekkoy 2000:26, Kongstad 2006:26). Det handler altså ikke bare om at have vilje til vold (Schinkel 2004:18), men om at vise vilje til vold og balancere den hårfine grænse mellem at gøre nok og gøre for meget i forhold til at etablere respekt.

Jeg fornemmede meget tidligt i feltarbejdet, at vold blandt informanterne i høj grad var en narrativ praksis og formodentlig i langt mindre grad faktisk fandt sted. Viljen til vold blev i høj grad talt frem, og beretninger om voldelige hændelser cirkulerede mellem de piger, der var optaget af respekt. Enkelte piger fortalte, at de på et tidspunkt også havde taget billeder af eller filmet et

Dramatiske liv

overgreb med deres mobiltelefon. Det blev for nogle år siden omtalt som 'happy-slapping', underforstået at pigerne for sjov udsatte andre piger for krænkelse og vold for at kunne cirkulere ydmygende information om en bestemt pige. Jeg anlægger det perspektiv, at denne slags billeder fungerer som afskrækkende bevisførelse for den enkeltes vilje til vold og således indgår i den narrative voldspraksis, der har til formål at etablere respekt. I denne undersøgelse er jeg bekendt med en enkelt pige, der blev dømt for vold, blandt andet på baggrund af dokumentation hentet fra hendes mobiltelefon både i form af billeder og sms'er.

Hvis man har respekt, forstået som et omdømme af at have vilje til vold, er man beskyttet mod angreb, fordi de andre enten er bange for én eller accepterer ens status i et hierarkisk fællesskab. I nogle sociale fællesskaber betyder brugen af vold social udstødelse, men når pigerne taler om respekt, peger det mod inklusion og orientering mod fællesskaber, hvor brugen af vold i bestemte former er både legitim og statusgivende. Respekt bidrager til etablering af status, men status etableres også på andre måder, eksempelvis ved at vise loyalitet, at være gavmild (især hvis man har adgang til knappe ressourcer som mad, cigaretter, tøj og husly), ved at have mange venner og ved at tiltrække det heteroseksuelle blik i et passende omfang. Både Minnah og Aisha oplever inklusion i et fællesskab af unge, der deler deres syn på respekt og status, og ved at etablere et rygte om at ville og kunne bruge vold bliver de i stand til at navigere i et socialt terræn karakteriseret ved rutineret vold.

Hierarkier af alder og køn

Minnah beskriver et aldershierarki, hvor det at være lille og ung er ensbetydende med en lavere plads i hierarkiet. Andre piger har udtalt; "det var bare små piger, du ved tøser, de skulle slet ikke komme i gang" (Juliana, 18 år), eller "hvem tror hun, at hun er, hun er sådan 14 år" (Jenny 16 år). Sådanne udtalelser understreger, at aldershierarkiet eksisterer og har betydning for de sociale positioner, der tildeles blandt unge. Men det betyder ikke, at man skal acceptere den position i hierarkiet, som ens biologiske alder indbyder til. Alder kan forhandles på linje med andre sociale kategorier, hvilket den indledende beskrivelse af Minnahs indlemmelse i søsterens gruppe antyder. Da Minnah først kommer ind på skolen, er hun "ny" og "lille" og "holder bare min kæft og passer mig selv". Minnah aflæser den hierarkiske organisering af skolen og accepterer sin egen usynlighed i dette hierarki. Hun hilser ikke på søsteren og siger "hej" med en lille stemme, da søsteren endelig efter noget tid anerkender hendes tilstedeværelse på skolen. Minnah

fremhæver magtforholdet imellem dem gennem imitation af deres stemmer. Søsterens tydelige og hårde "jeg sagde nej til dig" og hendes egen stille og bløde stemme, da hun hilser tilbage.

Aldershierarkiet er ikke det eneste hierarki, som Minnah forholder sig til. Kønshierarkiet er centralt i pigernes beskrivelser af magtfulde og uværdige positioner. Kirsten Hviid skriver om gadelivsstilen blandt minoritetsetniske unge i socialt udsatte boligområder, at der er tale om en machokultur, der dyrker maskulin dominans, styrke, potens og aggressivitet, og hvor det feminine forbindes med det svage, kraftløse og potentielt offer-rollen (Hviid 2009:73). Jeg finder genklang til denne machokultur i mit materiale, særligt i form af heteroseksuelle dominansforhold og kærestevold. Syv piger fortalte om grov vold udøvet af en kæreste. Etnisk danske Maya beretter om efterskolens drenge, der opfatter piger, "som sådan noget, der bare skal kneppes", og Lina beskriver flere ungefællesskaber domineret af unge mænd, hvor pigerne enten var kærester eller, som hun selv, indtog en position som "stille og rolig hasher". Lina lægger vægt på, at hun ikke var seksuelt tilgængelig, men at hun heller ikke indtog en magtfuld position i det ungefællesskab, hun var en del af. Hun forklarer: "Jette [hendes pædagog] troede, at jeg gav noget af mig selv, sådan seksuelt, men det gjorde jeg ikke. Jeg gik i North Face-jakke og havde den der stil, helt afslappet, hængerøv. Jeg viste ikke noget og spillede ikke smart". Disse udtalelser peger på, at hypermaskulinitet, begrebsliggjort som en maskulinitet karakteriseret ved dominans, styrke og eksplicit heteroseksuel orientering (og formåen), udgør én af vejene til en magtfuld position i konfliktterrænet.

Alle pigerne beskriver venskaber med drenge som vigtige, og ca. halvdelen giver udtryk for, at drengevenskaber er nemmere end venskaber med piger (se også Wittendorff 2007:38). Ud fra pigernes beretninger om disse venskaber får jeg indtryk af, at andre kønsdiskurser mobiliseres og muliggør venskaber og ligeværd mellem drenge og piger. Samtidig ser det ud, som om hypermaskulinitet er en magtfuld diskursivering, der kan mobiliseres og gøre pigerne sårbare, ikke bare i forhold til dominans, men også i forhold til fysisk og seksuel vold. Jeg anskuer hypermaskulinitet som en subjektposition, som især drenge kan tage op og bruge mere eller mindre strategisk i bestemte situationer. Det vender jeg vender tilbage til senere i kapitlet, når jeg analyserer en situation med vold mellem Minnah og hendes ven Faruk, og igen i kapitel 7, hvor venskabet mellem Maya og hendes ven Mikkel

Dramatiske liv

udfordres, da Mikkel positionerer Maya som sådan en, "*der bare skal kneppes*".

I starten af feltarbejdet overværede jeg en aktivitet i Gadeplanet, der i høj grad iscenesatte temaet om hypermaskulinitet. Der var tale om en workshop arrangeret af en teatergruppe, med henblik på at få inspiration til at lave et teaterstykke om emnet vold blandt piger. De fremmødte piger, der talte cirka otte, blev bedt om at give input til handling og replikker, og tre af pigerne spillede nogle selvvalgte roller. I korte træk handlede stykket om, at en ung tyrkisk pige indleder et forhold til en lidt ældre tyrkisk fyr, der samler hende op i sin smarte bil på Nørrebro. Pigen lyver om både sit navn og alder og om, at hun ikke har en kæreste. Hendes kæreste viser sig at være ven med den unge fyr i bilen, og sammen udsætter de hende for vold i den nye fyrs lejlighed som straf for hendes dobbeltspil og formodentlig også som regulering af køn og seksualitet. Jeg hæftede mig ved flere aspekter af pigernes iscenesættelse af problematikken, aspekter, der både rettede sig mod selve stykket og mod de interaktioner, som handlingsforløbet resulterede i mellem pigerne. For det første handlede stykket ikke om vold blandt piger, men om vold udøvet mod en pige. Volden blev iscenesat som en legitim konsekvens af, at pigen havde løjet og indledt et forhold til fyren i den smarte bil. For det andet tilfaldt de handlekraftige roller de to fyre, der gennemskuede pigens løgne. Senere da stykket udvikler sig til en lidt mere rodet affære, der inkluderer anholdelse på grund af våbenbesiddelse, går samme mønster igen. En ung pige (en anden end hende, der blev udsat for vold) gemmer en pistol i sin BH, da politiet standser den bil, hun kører i sammen med en flok arabiske fyre. Begge piger fremstår naive og meget lidt handlekraftige. Pigerne, der deltager i workshoppen, er særligt optaget af udviklingen af de unge mænds roller, der præciseres med korrekt brug af arabisk slang og kropssprog, som jeg genkender som hypermaskulint. Hypermaskulinitet fortælles her frem i forhold til en diskurs om femininitet som passiv, naiv, svag og seksuelt tilgængelig. Workshoppen var en iscenesættelse på flere niveauer, men jeg betragter den som en hændelse, der afspejler en dimension af pigernes virkelighed, der handler om maskulin dominans. Ikke mindst igangsatte den en række opmærksomheder for mig om pigers mulige positioner og navigationer i et terræn, hvor hypermaskulinitet tegner sig som en magtfuld diskursivering.

De sociale horisonter, som pigerne orienterer sig mod for at få respekt og status, kræver, at de navigerer i et terræn med en bestemt magt- og meningskonfiguration bygget op om hierarkier af særligt køn og alder. Jeg vil gennem afhandlingen argumentere for, at pigerne grundlæggende accepterer den maskuline dominans, der ligger centralt i hypermaskulinitet, men at de forsøger at nærme sig det maskuline ved at tilegne sig de værdier, egenskaber og kvaliteter, som de forbinder med det maskuline og magtfulde. Jeg forstår således hypermaskulinitet som en diskursiv praksis, som både piger og drenge potentielt positionerer sig gennem. Særligt i kapitel 7 analyserer jeg, hvordan udvalgte piger nærmer sig de magtfulde positioner, som det hypermaskuline tilbyder, samtidig med at de forsøger at holde sig indenfor rammerne af kulturelt genkendelige feminine subjektpositioner. Subjektets placering i hierarkiet kan altså forhandles ved at gøre køn og alder på bestemte måder og ved at etablere respekt (i betydningen et rygte om at kunne og ville bruge vold).

Inden jeg fortsætter med en analyse af, hvordan respekt og status former en bestemt situation med vold, vil jeg kort opsummere denne første del af kapitlet. Jeg har præsenteret det sociale terræn som karakteriseret ved rutineret vold, og jeg har fremhævet, at ungefællesskaber både fungerer som et støttende erfaringsfællesskab og som en arena for kampe om henholdsvis magtfulde og uværdige positioner. Fællesskaberne er hierarkiske, og vold og truende adfærd er et redskab til positionering. Pigerne lærer, at hvis de skal klare sig blandt jævnaldrene, så skal de opbygge respekt, forstået som et rygte om at kunne og ville modsætte sig andres magtudøvelse. Det er det, jeg kalder for rationalet om respekt og gengældelse. Vilje og evne til at bruge vold er i den sammenhæng både en effektiv modstandsstrategi og en måde at indtage magtfulde positioner på i hierarkiske fællesskaber af unge. Nu fortsætter jeg med kapitlets anden del, der viser hvordan konfliktterrænets rationaler virker i en konkret situation med vold.

Respekt og gengældelse - en fortælling om vold

Det er længe siden, at Minnah var den stille pige, som ingen lagde mærke til. Siden hun lærte verden af sin søster, har hendes liv set meget anderledes ud. Hun fortæller om kriminalitet og konfrontationer med andre unge som erfaringer, hun ikke forsøger at lægge skjul på. Hun beskriver kontrasten mellem før og nu på følgende måde:

Bitches, det gider jeg ikke. Jeg har altid undgået det, hvis der stod en flok perkere eller en flok piger, så har jeg bare gået udenom, da jeg var yngre. Nu går jeg ind i mellem, jeg er ligeglad... ligesom i går, da jeg stod og snakkede i telefonen med Saif, så var der en neger, han stillede sig lige ude foran mig, så siger jeg, "hvad fanden laver du, ryk lige, jeg skal forbi". Så kigger han på mig [og siger], "din lille luder". Så vendte jeg mig om og sagde, "ved du, hvem jeg er?", [han siger] "hvem er du?", [hun siger] "jeg er Bilal og Sarahs søster", [han siger] "undskyld, undskyld, undskyld". Så selvom de ikke ved, hvem jeg er, så ved de, hvem mine søskende er. Så ved de, at de ikke skal gøre mig noget.

Minnah er 16 år og optaget af at fremstå som én, der kan færdes på gaden. Hun oplever at have respekt og at være beskyttet i kraft af sin egen fremtræden og sit netværk. Hun skal ikke gå udenom og dermed acceptere den position, som hendes køn og alder placerer hende i.

Minnah er vokset op på Nørrebro hos sin danske mor med jævnlig kontakt til sin afghanske far i Ballerup. I sommeren 2010 bor hun dels i Husum, hvor hendes kæreste Saif har en lejlighed, og dels på Nørrebro, hvor hun selv har en lille lejlighed⁴⁴. Hun beskriver sig selv som en Nørrebro-pige, og hun opholder sig meget her med venner og bekendte. Det er i hendes lejlighed på Nørrebro, at følgende episode finder sted. Beskrivelsen af episoden er baseret på min samtale med og observationer af Minnah, dagen efter hændelsen fandt sted, telefonsamtaler de efterfølgende dage og yderligere fem møder fordelt over sommeren 2010. Analysen giver indblik i, hvordan en situation med vold intensiveres gennem aktørernes forsøg på at etablere magtfulde positioner via reduktion af den anden. Fokus er dels på de situerede dynamikker i situationen, dels på hvordan interne og eksterne faktorer medvirker til, at volden tager form og tillægges betydning på bestemte måder.

⁴⁴ Lejligheden er en del af en ungdomspension bestående af små værelsesenheder med eget bad og køkken.

Måden jeg spurgte ind til Minnahs erfaring, og måden jeg analyserer den på her, er inspireret af Randall Collins' mikro-sociologiske teori om vold (Collins 2008), som jeg introducerede i forrige kapitel. Collins forstår situationer med vold som situerede angst- og spændingsfelter, og han argumenterer for, at vold skal studeres som situerede dynamikker, hvor samspillet betinger, hvordan handlinger, ytringer og følelser bliver mulige og tilskrives betydning (Collins 2008:19). Ifølge Collins skal det, der sker den eftermiddag i Minnahs lejlighed, først og fremmest analyseres som en konflikt betinget og muliggjort af de tre mennesker, der er sammen dét sted i dét øjeblik. I samspillet opstår der en bestemt emotionel intensitet, der – ifølge Collins – udgør nøglen til at forstå, hvorfor vold tager bestemte former, og altså hvordan et bestemt konfrontatorisk samspil muliggør voldelig interaktion (ibid.:19). Minnah fortæller om to sammenhængende episoder med vold, der begge afbrydes af en udefrakommende. Beskrivelserne af de to situationer er meget forskellige; den ene genfortælles med detaljer og ro i stemmen, mens den anden opleves som rigtig vold, der er sanset mere end husket med ord.

Intensitet, dominans og modstandsformer

Minnah fortalte, at hun havde været sammen med sin veninde Dina og Dinas kæreste Faruk det meste af dagen, og efter en tur på Christiania, hvor de købte hash, tog de til Minnahs lejlighed på Nørrebro. Her kommer Dina og Faruk op at skændes, fordi Faruk stiller spørgsmålstegn ved, om de er kærester, hvilket Dina, ifølge Minnah, *flipper ud over*. Når Faruk afviser at være kærester, henviser han Dina til en subjektposition som enten uvæsentlig eller seksuelt tilgængelig uden følelsesmæssige bånd; en position tæt på den luder-kategori, som mange konflikter tager afsæt i (Wittendorff 2007:51, Natland 2006:165). Faruk distancerer sig fra Dina, og i Collins' optik er intensiteten af hendes reaktion proportional med graden af hendes frygt for krænkelse og eksklusion. Dina reagerer på at blive reduceret fra en position som kæreste til en uværdig feminin subjektposition, og hendes modstand tager ifølge Minnah form som et hysterisk *flip*. Hun accepterer ikke Faruks subjektiveringstilbud, og så længe de skændes, er Dinas position til forhandling. Efter noget tumult sætter Faruk sig overskrævs på Dina for at få hende til at falde ned. Minnah forklarer:

Det kender jeg godt fra Saif, det må han også gøre engang imellem. Men da han [Faruk] begynder at tage kvælertag, råber jeg til ham, "hvad fuck sker der, du tager da ikke kvælertag! Er du psykopat?"

Dramatiske liv

Minnah accepterer i første omgang, at Faruk udøver vold mod Dina, fordi Dina *flipper ud*. En vis udøvelse af maskulin dominans og vold er ifølge Minnah både acceptabelt og forventet i et kæresteforhold. Minnah beskriver Faruks kvælertag på Dina som en pludselig og overraskende handling, der tvinger hende mere aktivt ind i konflikten. De kommer alle op at slås, en reol vælter, glas smadrer, og Minnah forklarer, at hun hidser sig op over, at hendes lejlighed bliver smadret. Hun fortæller, at hun råbte af Faruk, hvorefter han tager fat i hende, banker hende op mod væggen og river i hendes hår. Dina forsøger at hjælpe Minnah, men ifølge Minnah er det primært hende og Faruk, der slås. I Minnahs beskrivelse af denne situation hæfter hun sig mest ved de ting, der bliver smadret, og som har betydning for hende. På intet tidspunkt beskriver hun at være bange eller hæfter sig ved smerte påført af volden. Selvom hun beskriver en situation, der lyder dramatisk og kaotisk, er hendes beretning detaljeret med vægt på, hvordan hun tænker, hvem der gør hvad, og hvad hun selv gør.

Jeg formoder, at Minnah og Dina oplever denne situation meget forskelligt⁴⁵. Dina er blevet reduceret til objekt, både i form af at blive subjektiveret som ikke-kæreste til Faruk og som offer for Faruks vold. Hun blev manet til jorden og truet på livet. For Minnah er situationen anderledes, for selvom hun oplever at blive skubbet, råbt ad og sparket ud efter, så beskriver hun situationen på en måde, der peger på, at det konfrontatoriske spændingsfelt på dette tidspunkt mere er kendetegnet af emotionel spænding end af frygt. Volden finder sted i Minnahs lejlighed, der udgør et fysisk og socialt rum, hvor hun som udgangspunkt må formodes at indtage en magtfuld position. Det er ikke hende, der er blevet reduceret til objekt (hverken i forhold til sin sociale position eller gjort fysisk passiv). Den kamp, der derimod udspiller sig, ifølge Minnah primært mellem hende og Faruk, er kendetegnet ved en intens kamp om dominans. Minnah er angiveligt ikke bange, og det lyder, som om ingen af dem rigtigt får etableret dominans, fordi situationen afbrydes, ved at en fælles bekendt kommer ind i lejligheden. Med sin ankomst bryder veninden det emotionelle spændingsfelt, der er under opbygning mellem Faruk og Minnah (og Dina), og volden ophører. En række studier viser, at vidner ikke kun er passive tilskuere til vold, men både hæmmer vold ved at afbryde en konflikt under optrapning, fremmer en konflikt som vidner til et potentielt nederlag eller fungerer som back-up, hvis situationen udvikler sig til vold (Felson & Steadman 1983, Baron, Kennedy & Forde 2001, Collins 2008). I denne

⁴⁵ Jeg har hverken talt med Dina eller Faruk om denne situation og baserer således min analyse alene på Minnahs beskrivelse.

undersøgelse afbrydes cirka en tredjedel af de hændelser med vold, der indgår i bilag 8, af udefrakommende. I denne episode får vennen ikke bare Faruk og Minnah ud af konflikten; vennen understøtter også Minnahs krav til Faruk om at rydde op efter sig. Det synliggør Minnahs position som magtfuld og respekteret.

Begge drenge rydder noget op, inden de gør sig klar til gå. Men på vej ud af døren, siger Faruk, "fuck dig, din luder", hvilket får Minnah til at "flyve direkte på ham". Faruk positionerer hende som luder, og Minnahs reaktion er et aggressivt modangreb. Hun vil ikke reduceres til en inferior feminin subjektposition, og slet ikke efter at have tilkæmpet sig en magtfuld position blåstemplet af de to ældre drenge gennem deres accept af at rydde op i hendes lejlighed. Med Minnahs egne ord, var det, der skete efterfølgende, "rigtig vold, altså det var ikke sådan for sjov... det var for alvor". Minnah beskriver, hvordan Faruk slår hårdt og bruger sin fysiske styrke. Hendes beskrivelse af denne situation handler ikke så meget om, hvad der sker, men om hendes sansning af det. Hun taler usammenhængende og har svært ved at huske, hvad hun sagde eller gjorde. Jeg spørger til, hvad de andre gjorde, og hun siger, at det kun er Faruk, hun husker. Hun har ingen erindring af, hvad Dina eller vennen gjorde, mens denne situation udspiller sig. Hun gætter på, at de vel har stået og råbt, men hun husker det ikke. Minnah mener, at hun stikker Faruk i øjnene og på et tidspunkt også giver ham et knæ i skridtet. Mest af alt hæfter hun sig ved, at hun ender med at ligge fastlåst på gulvet uden mulighed for at slå tilbage eller handle.

Minnahs beskrivelse minder om det, Collins omtaler som "a tunnel of violence" (Collins 2008:93). Ifølge Collins er der tale om en oplevelse af voldsom emotionel intensitet, nærmest eksplosiv og stærkt opslugende. Han skriver følgende:

Fighting takes up the complete attention of those who are engaged in it; it overwhelms the senses and focuses the mind so that all else fades into invisibility (Collins 2008: 65).

Minnah har svært ved at genfortælle detaljer fra denne del af den voldelige hændelse. Hendes syn og hørelse reduceres sammen med følelsen af smerte og erstattes af det, der foregår mellem hende og Faruk. De to er sammenfiltret i et emotionelt spændingsfelt af frygt, hvor de begge forsøger at etablere dominans. Faruk er fysisk stærk og meget større end Minnah, der derfor ender på ryggen med Faruk over sig. Nøjagtig som Dina gjorde

Dramatiske liv

tidligere. Denne gang er det Minnah, der er reduceret til objekt for Faruks styrke og forsøg på subjektivering. Minnah skal ikke tro, at hun er noget, og hendes magtfulde position skal ikke etableres på bekostning af Faruks positionering som mindre magtfuld.

For Collins er vold ikke et mål men et middel til at komme ud af den konfrontatoriske spænding og frygt (Collins 2008:24). Der kan være flere voldelige veje (pathways) ud af spændingsfeltet; oftest vil en af de tilstedeværende i situationen fremstå som svag og derfor være et nemt offer for vold. Andre gange vil det emotionelle felt blive så intenst, at en af aktørerne handler i "fremadrettet panik" (ibid.:85). I situationer med fremadrettet panik angriber en af de involverede i en form for blindhed og tankeløshed for at undslippe spændingsfeltet. Da jeg ikke har talt med Faruk, kan jeg ikke sige, hvorvidt han handlede i fremadrettet panik, eller om han fandt en vej ud af spændingsfeltet ved at angribe den svageste. Minnahs beskrivelse af måden, hvorpå hun "fløj direkte" på Faruk, da han kalder hende for luder, er imidlertid en beskrivelse, der minder meget om Collins forståelse af at handle i fremadrettet panik. Collins pointe er, at måden aktøren gribes af enten frygt eller spænding på, betinger, hvordan han/hun involveres i konflikten, og hvilken form volden antager (ibid.:27).

Minnah nævner, at de alle tre har været på Christiania, hvor de har købt hash. Hun kobler imidlertid ikke situationen med vold til hverken det forhold, at de har røget, eller at de skulle ryge. Hun nævner kun, at hun ryger hash for at komme ned igen, efter hændelsen. Andre undersøgelser fremhæver, at vold ofte finder sted under påvirkning af stoffer eller alkohol (Greenfield & Henneberg 2001, Parker & Auerhahn 1998). Jeg har ikke haft fokus på sammenhængen mellem vold og påvirkning af hash eller alkohol, og ud fra pigernes beretninger er der ikke et entydigt mønster. Nogle piger hævder, at sammenhængen mellem hashforbrug og vold primært er i form af en lavere tolerancetærskel overfor krænkende adfærd. De piger, der i en periode havde haft et dagligt forbrug, forbandt således ikke voldelige hændelser med at være påvirket af hash, men med at være påvirket af fraværet af hash. En enkelt pige beretter eksplicit om en voldelig hændelse, der fandt sted under påvirkning af hash, ligesom piger har berettet om situationer med vold, der fandt sted til en fest, hvor de og andre har været påvirket af hash- og/eller alkohol, men hvor påvirkningen af alkohol/stoffer ikke fortælleres frem som en årsag. Ud fra eksisterende forskning er det sandsynligt, at påvirkning af især alkohol og i nogen grad hash indvirker på de voldelige hændelser, der finder sted. Det er imidlertid bemærkelsesværdigt, at 30 ud af de 40 situationer med

vold, der indgår i bilag 8 formodentlig ikke har fundet sted under påvirkning af alkohol eller stoffer. Da undersøgelsen ikke grundigt beskæftiger sig med dette aspekt af voldelig praksis, har jeg valgt ikke at behandle forholdet mellem vold og påvirkning af alkohol eller euforiserende stoffer yderligere. I denne konkrete beretning ved jeg ikke, om de involverede var påvirkede, hvor meget de var påvirkede, eller hvordan denne påvirkning formede den situerede dynamik på afgørende måder.

Analogi og sammenvævning

Collins skelner mellem indre og ydre faktorer for at forstå situationer med vold. Interne faktorer er bundet i den konkrete konflikt og dét, der sker mellem de involverede parter. Eksterne faktorer kan være tidligere erfaringer med vold, kulturelle logikker, motivationer eller intentioner. De *kan* have betydning for måden, en konflikt udspiller sig på, men kan ikke på forhånd antages at have betydning (Collins 2008:20). Det er en brugbar skelnen, der bidrager til analytisk indsigt om vold som situeret praksis formet af et menneskeligt samspil. Dette perspektiv giver indsigt i, hvorfor vold nogle gange finder sted og andre gange ikke. Vold er ikke nemt, og det er en udbredt misforståelse i voldsforskning, at man har antaget, at vold finder sted blot motivationen eller dispositionen er til stede (Collins 2008:24). I den situation, som Minnah beskriver, er der en række ydre faktorer, der sandsynligvis har spillet ind på den situerede dynamik på afgørende måder. Minnah, Dina og Faruk har kendt hinanden gennem længere tid, og selvom konflikten ikke var en kulmination på en længerevarende eksisterende konflikt, fortæller Minnah om tidligere konflikter i deres indbyrdes relation og fra hendes egen erfaringsverden.

Collins arbejder med en lineær kronologi, og han betragter vold som et resultat af fysisk mellemmenneskelig interaktion og hermed også som hændelser bundet i tid og rum. Gilles Deleuze og Félix Guattari tilbyder en anden optik til erfaring og tidslig orientering, der åbner op for en multilineær og multikausal forståelse af voldelige situationer. For at forstå betydningen af ydre faktorer finder jeg Deleuze og Guattaris rhizomebegreb analytisk brugbart. I forrige kapitel præsenterede jeg rhizomet som en analytik, der muliggjorde en bevægelse væk fra lineær tænkning med afsæt i træ/rod metaforen til at tænke i sammenvævninger, forbindelser og kontinuerlig forandring (se også Henriksen og Miller 2012: 436). Rhizomet er et netværk af forbindelser, der breder sig ud i alle retninger, og som altid potentielt kan

Dramatiske liv

indgå i nye forbindelser, der medfører forandring i de to punkter/enheder, der forbindes. I deres forståelse følger tanken ikke træets men rhizomets struktur;

Hjernen er ikke en rodfæstet eller forgrenet masse... Cellernes diskontinuitet, aksonernes rolle, synapsernes funktion, eksistensen af synaptiske mikrokløfter og hver eneste signals spring henover disse kløfter gør alt i hjernen til mangfoldighed (Deleuze og Guattari 2005:21).

Ifølge Deleuze og Guattari er korttidshukommelsen særlig rhizomatisk, forstået som at signaler springer mellem tid og sted og skaber nye forbindelser (ibid.). Med rhizomet som tankefigur i Minnahs beretning fremkommer en anden mere utæmmet fortælling, der følger signalernes spring henover kløfter, og som giver plads til det som Serminj et al. betegner som "monstrous time, monstrous causality and monstrous space" (Serminj et al. 2008: 635). Det monstrøse er her alt det forstyrrende i Minnahs fortælling, der modsætter sig kronologi og kausalitet; det der er selvmodsigende og uafsluttet som dele, der ikke har fundet en passende placering (eller slet ikke passer ind) i en sammenhængende beretning.

Anskuet med en rhizome-analytik erfarer Minnah ikke nødvendigvis episoden i den lineære form, som jeg her har skrevet om den. Samtalen med Minnah blev ikke optaget, men nedfældet i feltnoter samme aften og dagen derpå. Feltnoterne afslører, at Minnah ikke beskriver hændelsen kronologisk, og at hun gennem samtalen forklarer dele af hændelsen på forskellige måder og af flere omgange vender tilbage til bestemte segmenter af episoden og tilføjer nye lag af fortolkning og forståelse. Hun vælger således forskellige veje ind i det rhizome som episoden kan tænkes som, og hendes veje ind leder både til blindgyder og til nye udgange. Begge dele bidrager til nye perspektiver på den hændelse, hun fortæller om. Hun fortæller om en række problemer og erfaringer, som er vanskelige for hende. Hun sætter dem ikke i direkte forbindelse med episoden, men fortæller om dem som erfaringer, der associerer til den episode, vi taler om.

Minnah beskriver eksempelvis et seksuelt overgreb udøvet af en ven. En oplevelse hun siger, at hun ikke kan fortælle nogen om, fordi alle vil mene, at det er hendes egen skyld. Hendes kæreste vil undre sig over, hvad hun lavede alene med den fyr, og andre vil mene, hun burde have tænkt sig bedre om. Det er sandsynligt, at hendes stærke reaktion på netop det at være fastlåst under Faruk har givet associationer til denne erfaring med maskulin dominans, seksuel vold og feminin sårbarhed. Hendes frygt og intensiteten af det

følelsesmæssige spændingsfelt i situationen med Faruk er i denne rhizome-analytik informeret af tidligere erfaringer med fysisk afmagt, subjektivering som værende seksuelt tilgængelig og andre maskuline dominansformer, der løber som en rød tråd gennem hendes liv. Når Minnah investerer så intenst i at gøre modstand mod positioneringen som *luder*, er det ikke alene, fordi hun diskursivt har været indskrevet i marginaliserede feminine subjektpositioner, men fordi diskurser giver mening til handlinger, der sætter mærker i og på kroppen. Blå mærker udenpå og frygt og skam indeni. Minnah har været udsat for fysisk vold fra sin bror, seksuelle krænkelse fra en ven og patriarkalske kønshierarkier både i familien og blandt jævnaldrene. Maskulin dominans og vold er en form for rutineret vold, som hun i nogle former har lært at acceptere og i andre former gør voldsomt modstand imod.

Minnah fortæller også, at hun den dag var blevet i "dårligt humør", fordi hun om eftermiddagen på Christiania havde set sin bror. Hun måtte gemme sig under et bord, for at han ikke skulle se hende. Der er angiveligt intet problematisk i, at hun ser ham. Årsagen til at hun må gemme sig, er et forbud, der gælder hende som muslimsk pige. Dels må hun ikke ryge hash, og dels er Christiania et upassende sted for hende at færdes. For Minnah betyder det, at hun ikke længere kan færdes frit på Christiania, fordi det er blevet en mulighed at møde broren her. Den maskuline dominans udøves gennem hendes frygt for at blive set som uværdig, fordi hun opfører sig upassende. Pierre Bourdieu fremhæver, at maskulin dominans kan tage form som symbolsk vold (Bourdieu 1997). Her er tale om magtudøvelse, der ikke genkendes som dominans, fordi handlingen er indlejret i praksisser, hvor magten er naturliggjort, usynlig og ikke gøres til genstand for kritik (ibid.:8). Minnah gør ikke modstand mod den symbolske vold; hun bliver bare i "dårligt humør" og accepterer, at hun må være mere forsigtig i forhold til, hvor hun færdes, og hvem der ser hende.

Faruks forsøg på at positionere Minnah som 'luder' og hans fysiske overmanding af hende bliver et ekstra lag på Minnahs gentagne og mangefacetterede erfaringer med maskulin dominans og vold. Minnah oplever passiviseringen som voldsom. At blive lagt i jerngreb på gulvet med Faruk overskrævs med et fast greb i begge hendes arme. Under vores samtale dagen efter vender hun tilbage til det flere gange. "Der er ingen, der skal sidde ovenpå mig. Mine brødre eller Saif, hvis jeg fortjener det, men ingen anden skal gøre det". Hun kan altså acceptere denne form for passivisering af sine brødre eller kæreste, hvis hun fortjener det. Eksempelvis, som da Dina flippede ud. Denne

Dramatiske liv

form for maskulin dominans er altså acceptabel ved kvindeligt hysteri, men kan ikke udføres af en hvilken som helst mand. Hendes brødre og hendes kæreste er mænd i familiære relationer, og med en opvækst i en stærkt patriarkalsk familie stiller Minnah ikke spørgsmålstegn ved denne manifestation af maskulin dominans. Men hun gør modstand mod en generel inferior position på baggrund af sit køn og hermed mod Faruks ret til at reducere hende til 'luder'. Minnahs reaktion henter intensitet både fra analoge erfaringer med maskulin dominans og fra hendes rettethed mod respekt og en forståelse af, at hvis han kan gøre det, så kan alle gøre det.

Faruk blev også intenst involveret i konflikten med Minnah, hvilket også kan forklares ved faktorer, der lå udenfor den situerede dynamik i lejligheden. Minnah fortæller, at det ikke er første gang, at hende og Faruk krydser klinger. Et par uger tidligere var der en situation hjemme hos Faruk, hvor Minnah efter eget udsagn "gik på ham". Årsagen var dengang, at Faruk "spillede smart" overfor Minnahs storebror og lagde an på hendes veninde. Minnah opfattede begge dele som disrespektfuldt, og de begyndte på den sædvanlige verbale kamp om, 'hvem tror du, at du er', hvilket endte med, at Minnah angreb Faruk. Hun siger, "der skulle tre til at holde mig tilbage, da jeg gik på ham. Så lige da han sagde det med fuck dig din luder, tænkte jeg, hvad? Er han helt lost?". Minnah tror, at Faruk har respekt for hende. Men Faruk er måske tværtimod ved at have nået sin smertegrænse i forhold til Minnah. Hun er både yngre, en pige og fysisk mindre og svagere end ham, og alligevel har hun gentagne gange haft held til at positionere sig magtfuldt overfor ham.

Årsagen til volden skal ikke findes i hverken Faruks eller Minnahs motivation til vold forud for situationen. Årsagen skal findes i den situerede dynamik, der finder sted den dag. Men det emotionelle felt henter intensitet fra analoge erfaringer, fra begges rettethed mod respekt og fra den måde, hvorpå konfliktterrænet er konfigureret i magtfulde og uværdige positioner. Deleuze og Guattaris optik på erfaring som multilineær og multikausal giver mulighed for at forstå, hvorfor nogle emotionelle spændingsfelter bliver særligt intense som konsekvens af det, Collins ville betegne som ydre faktorer. I Minnahs tilfælde giver det samtidig en forståelse for, hvordan forskellige former for vold og marginalisering virker gensidigt informerende i konkrete situationer med vold, som de erfares af piger. Med rhizome-optikken peger jeg på mulige ydre faktorer, der bliver til indre faktorer, der skaber emotionelle intensiteter af en særlig beskaffenhed. Den beskaffenhed, der muliggør fysisk vold.

Gengældelse

Situationen med vold afbrydes ved, at vennen får Faruk med ud af lejligheden. Minnah husker, at hun rystede over hele kroppen, og at hun sidder tilbage sammen med Dina og "er helt oppe at køre". De ryger en joint for at genvinde roen, og efterfølgende ringer Minnah til sin bror og fortæller ham om sit sammenstød med Faruk. Hun forklarer, at hun føler sig "trådt på", og at hun har brug for brorens hjælp til at gengælde. Hun er usikker på, om han vil hjælpe, eller om andre vil.

Næste dag, hvor jeg mødes med Minnah, er overgrebet mod hende ikke blevet gengældt, og der er ikke sket noget for at reetablere hendes position. Øjeblikket er kritisk, fordi det netop handler om tilblivelse, tilblivelse i kraft af, hvem der er der for én, og hvad de viser sig villige til at gøre. Det er uvæsentligt, om hun har ondt, og den vold hun har oplevet, synes mindre vigtig. Det er den sociale betydning af den voldelige handling, der er afgørende. Den sociale betydning er, at hvis han kan gøre det, så kan alle gøre det. Men endnu mere vigtigt synes at være, at det er gennem denne type konflikter, at hendes virkelige status materialiseres i form af, hvem og hvor mange hun kan mobilisere i sin kamp for respekt. Ingrunn Flekkoy finder samme tendens i sin undersøgelse blandt norske piger, hvor hun forklarer, at veninder eller kærester er forpligtet til at stille op, og at antallet af venner, der stiller op, signalerer pigers status (Flekkoy 2000:84). Minnah har en forventning om, at hendes bror eller hendes venner vil stille op for hende. Hun sms'er, hun ringer rundt og hendes usikkerhed er stor, i forhold til hvilke relationer konflikten vil tydeliggøre.

Back-up er centralt for mange af de konflikter, der udspiller sig blandt unge over længere tid. Det handler ikke bare om, hvad man selv kan, men også om at kende nogen, der vil tage ens parti og i sidste ende slås for og med én (Hviid 2009:45). Det er alliancer, der rækker langt op i det alders- og kønshierarki, som pigerne navigerer i hver eneste dag, og som bringes i spil for at sikre status og respekt. Minnah beskriver sig selv som en pige, der egentlig ikke slås; "jeg er mere sådan én, der ringer til andre, ringer til min søster". I dette tilfælde er det imidlertid ikke søsteren, hun ringer til, men broren. Igen træder det maskuline hierarki frem, idet broren aktiveres som back-up i en konflikt med en fyr, der er ældre end Minnah, modsat størstedelen af Minnahs konflikter, der involverer jævnaldrene piger.

Dramatiske liv

Minnahs respekt er ved at smuldre, og hun insisterer på at gøre det nødvendige. Enten må hun aktivere sit netværk for at gengælde, ellers må hun selv handle. Jeg opfordrer hende til at tage til Husum, hvor hun på mange måder lever et mere stille liv end på Nørrebro. Det er her, at hun irriteret udbryder, at jeg ikke forstår, at dette er noget, hun er nødt til at gøre. I indledningen til dette kapitel citerer jeg hende for at spørge: "Hvem tror han, at jeg er?" Jeg formoder, at hendes svar er noget i retning af: sådan én, man kalder for luder og banker på plads, hvis hun ikke opfører sig ordentligt. Minnahs subjektposition er gennem den voldelige situation blevet synliggjort som sårbar, skrøbelig og ikke-værdig, helt modsat hendes egen forestilling om at være omgærdet af respekt.

Minnah har ikke rigtig valget mellem Husum og Nørrebro, for hvis hun vælger at lade episoden gå uanfægtet hen, betyder det, at hun mister respekt og accepterer Faruks uværdige subjektiveringstilbud. Respekt på gaden er vanskelig at opnå, men meget let at miste (Anderson 1999:33). Gennem et tilnærmet indefra-perspektiv på de situerede rationaler og sociale horisonter, bliver det begribeligt, hvorfor hun ikke oplever at have et valg. Hun navigerer i et konfliktterræn karakteriseret ved rutineret vold, hvor hendes omdømme afgør, om hun har respekt og herved beskyttelse. Hun er tydeligt utryk ved tanken om selv at skulle reetablere sit omdømme gennem gengældelse, men hun er lige så presset over muligheden for, at hendes netværk afslører sig som værende mindre potent og loyal, end hun havde forestillet sig.

Opsamling

Jeg har i dette kapitel præsenteret konfliktterrænet som et terræn med en særlig konfiguration af magt og mening. Jeg har taget afsæt i pigernes egne forklaringer på, hvordan respekt og status bliver omdrejningspunkt for konflikter. Respekt handler i høj grad om at være kendt som én, der kan og vil bruge vold som en måde at håndtere trusler i nærmiljøet på. Respekt er således koblet til navigationer i et potentielt voldeligt terræn og til pigernes forsøg på at etablere, fastholde eller legitimere magtfulde positioner i hierarkiske fællesskaber af unge. Jeg har således vist, at den gade-logik, der sædvanligvis beskrives som relevant for unge mænd i deres søgen efter respekt og status, også er gældende for piger, der færdes meget på gaden.

Minnahs oplevelse af respekt, status og uværdige subjektpositioner har dannet ramme for dels en analyse af disse begreber i bred forstand, dels en analyse af en konkret situation med vold. Gennem Collins' analytik anskuer jeg situationer med vold som emotionelle spændingsfelter, der henter intensitet

fra de uværdige subjektpositioner, der inviteres til gennem tale og handlinger. Intensiteten er et produkt af de situerede dynamikker, der finder sted blandt de involverede i en konkret situation, samt de erfaringer, der bliver til interne faktorer gennem analogi. Dette kapitel har etableret en forståelse af de magtfulde positioner, som piger forsøger at etablere og fastholde gennem konflikter og brug af vold. I denne optik er konflikter drevet af en frygt for eksklusion og marginalisering og et *håb* om tilhørsforhold og handlekraft.

I det næste kapitel fortsætter jeg præsentationen af det tilnærmede indefraperspektiv med fokus på bevægelser i konfliktterrænet. Hvor dette kapitel har etableret en forståelse af terrænets strukturering, handler næste kapitel om terrænet som et mulighedsrum åbent for potentielle rekonfigurationer af magt og tilblivelser. Jeg fremhæver, hvordan den rutinerede vold udgør en slags forventning om forandring, der håndteres gennem årvågenhed. Jeg hæfter mig særligt ved den negative potentialitet, der ser ud til at forstærkes ved terrænets uigennemsigtighed, ikke mindst fordi konflikter også udspiller sig ved hjælp af sociale medier og mobiltelefoner, der gør rekonfigurationer mulige og i høj grad uigennemsigtige på tværs af tid og rum.

Kapitel 6: Konfliktterrænet i bevægelse

På det tidspunkt der har vi sådan en lille gruppe, der består af én, der hedder Benjamin, ham GM (Gangster Morten), og så én der hedder Anders og så Natasha, Jeanette og mig. Sådan en lille gruppe, der altid hænger sammen og altid vil være sammen. Hvor det var, at hun så bagtalte Jeanette, Natasha og mig, og vi besluttede, at hende dér ville vi tæske. Hun havde startet rygter, bagtalt os og stukket os i ryggen. Det fandt vi ud af. Især fordi jeg kender folk rundt omkring jo, ik'? Og de kender folk, som hører ting. Og så siger Sofie det videre til Jeanettes ekskæreste Benjamin jo, at hun havde sagt det dér om os tre. Så han [Benjamin] aftaler at mødes med hende [Sofie] i centeret, hvor vi så er der. Så siger vi så, "Hej Sofie", og lader, som om der ikke er noget galt. (Tine, 15 år)

Pigerne lader som ingenting, men da de går sammen ned på toilettet, er det med henblik på at straffe Sofie med vold. Sofies rygter om Tine og hendes venner har angiveligt rejst gennem et ukendt antal unge, der har bidraget til at cirkulere viden og uværdige subjektpositioner i lind strøm. Det kunne imidlertid se ud, som om Sofie slet ikke er klar over, at hun har et udestående med Tine og hendes veninder. Hun går godtroende med dem på toilettet, og fortsættelsen af denne episode kender læseren, idet den er beskrevet i præludiet. Kort fortalt lykkes pigerne med deres forehavende, og Sofie ender på skadestuen med en beskadiget nyre og to trykkede ribben.

Dette kapitel handler om konflikter som sociale processer karakteriseret ved uigennemsigtighed, negativ potentialitet og ungefællesskaber som en "mangfoldighed i konstant bevægelse" (Lehmann 1995:54 i Kofoed 2003: 37). Jeg stiller således skarpt på konfliktterrænet i bevægelse, både i forhold til at undersøge, hvad og hvem der bevæger sig, og ved at undersøge, hvordan pigerne beskriver at navigere i dette terræn. Jeg begynder med at beskrive bevægelser i terrænet, forstået som kritiske forandringer af livsbetingelser, der går forud for en analyse af, hvordan årvågenhed, negativ potentialitet og social uigennemsigtighed skaber særlige betingelser for bevægelser i konfliktterrænet. Herefter analyserer jeg yderligere to konflikter gennem en rhizome-analytik med fokus på sammenvævninger og brud i relationer på tværs af tid og sted. Den ene konflikt finder sted via Facebook og illustrerer

de særlige betingelser og muligheder, som teknologimedieret kommunikation tilbyder. Gennem alle tre konflikter har jeg fokus på de kræfter og relationelle tilblivelser, som arbejder samtidigt i konfliktterrænet, og som producerer hyppige og intense forskydninger i relationer og positioner.

Bevægelse

Forrige kapitel handlede om, hvordan respekt og status udgør sociale horisonter for pigers involvering i voldelige konflikter. Den læser, der blev fængslet af Minnahs dramatiske fortælling, sidder måske med et brændende spørgsmål om, hvad det hele så endte med? Fik hun sin hævn og fik hun etableret respekt? I en lineær dramaturgi er denne form for afslutning forventet eller næsten påkrævet. I en rhizomatisk dramaturgi folder livet sig ud som processer, der forlænges, afbrydes og går i gang igen (Deleuze & Guatarri 2005:28), og i det perspektiv er svaret på, om Minnah etablerede respekt, både et ja og et nej. Et par dage efter episoden, da hun endelig tager telefonen, er det dramatiske øjeblik allerede passeret, og jeg kan ikke få et mere uddybende svar end, at "det har ordnet sig". Hun hævder, at Faruk fik tæsk, men at han i øvrigt intet kunne huske om episoden. Det har angiveligt ikke længere hendes interesse.

Et par uger senere, følges jeg igen med Minnah på gaden, da hun møder en pige, hun kender. Pigen lægger ud med at spørge Minnah, om hun har hørt, at Faruk er blevet varetægtsfængslet for et røveri på en 7-Eleven i Nordvest. Minnah virker oprigtig overrasket, og de to piger taler kort sammen, inden Minnah afslutter samtalen og fortsætter. Idet vi går videre, hvisker hun ivrigt til mig, at hun skal bruge min telefon. Lidt længere nede af gaden forklarer hun, at hun kender alt til det røveri, idet hun har været involveret i planlægningen og ved, hvem der har gjort det. Hun låner min telefon og indstiller den til at ringe med skjult nummer⁴⁶. Hun ringer og sms'er rundt til et par venner; laver aftaler, allierer sig og forsøger at få et overblik over, hvem der ved hvad. Konflikten med Faruk, der ellers i to uger havde været et overstået kapitel, aktualiseres nu med modsat fortegn. Nu er det Minnah, der frygter, at han vil hævne sig på hende ved at fortælle om hendes medvirken i et røveri. Minnah

⁴⁶ Jeg låner hende telefonen uden først at vide, hvorfor hun ville ringe fra den. Jeg formoder, at hun vil spare eller er løbet tør for taletid på sin egen telefon. Jeg fornemmer, at hun godt ved, at jeg er forpligtet til at videregive oplysninger til politiet, og derfor opgiver hun ingen navne på medvirkende eller præciserer tid eller sted for røveriet, og jeg undlader bevidst at spørge ind til den slags information.

Dramatiske liv

fremstår hverken frustreret eller bange, men hun virker intenst optaget af at navigere i det terræn, der for hende lige har taget en radikal ny form. I mine feltnoter skriver jeg, "det virker, som om hun stortrives i hverdagens drama, igen synlig og forbundet i alliancer af betydning. Det ene drama erstattes af det næste" (Feltnoter 14.10.10). I det ene drama er Minnah optaget af hævn og respekt, i det andet drama er hun afhængig af Faruks loyalitet som ven.

Minnahs situation med involvering i planlægning af et røveri er ikke typisk for pigerne i denne undersøgelse, men måden, hvorpå venskaber synes at rekonfigureres kontinuerligt i enten mikroforskydninger eller i radikale skift, tegner sig på tværs af materialet. Pigerne beretninger om deres hverdagsliv afspejler, at forandring af materielle, emotionelle og relationelle betingelser foregår med en hyppighed og intensitet, der ligner et grundvilkår. Det ser ud til, at forandring ikke er en kritisk hændelse, men en kritisk kontinuitet (Vigh 2011:95). Det terræn, som pigerne navigerer i, synes at være i bevægelse; det flyder og forandrer sig, og pigerne navigerer såvel i hverdagsliv som i konfliktsituationer med en forventning om forandring. Forandring, endda kaos, kan blive en vane, som følgende udsagn af Susan illustrerer:

Det har været dét at være i noget, som du kender til. At være i et kæmpe kaos, men du kender til det, du kender til følelsen. Du kender til dét at blive slået på, du kender til at have det ad helvede til, du kender til dét ikke at spise noget. Du kender ikke til det der... det kan være svært, som jeg sagde, det der med at modtage og have et stabilt liv, der ikke... hvor det er, som om det kører sådan her hele tiden [hun laver en lige linje i luften med flad hånd]. Sådan er mit liv blevet nu. Det kan godt være, at det kører sådan lidt [hånden viser bølger], men det kører ikke sådan her mere [hånden bevæger sig hurtigt op og ned]. Og det har været... det kan godt være svært at vænne sig til.

Susan er 19 år, da vi taler sammen om hendes erfaring med vold og konflikter. Hun vil gerne beskrive, at kaos kan opleves som velkendt og normalt, men hun har svært ved at sætte ord på; som om hun fornemmer det fornuftsstridige i sit udsagn. Hun bruger hænderne til at illustrere store udsving og omskiftelighed, og hun afbryder sig selv, som om hun er usikker på, om det, hun siger, giver nogen mening. Hun beskriver kaos som et genkendeligt sted at være; at blive slået, at være sulten, at være ked af det. Susan forklarer, at hun nogle gange fremprovokerer skænderier, eksempelvis med sin kæreste, fordi konflikter er en slags normalitet for hende. Hun skynder sig at sige, at hun godt ved, at kaos ikke er godt for hende, men pointerer, at det er en vane, der kan være svær at bryde med.

I sin beretning om sin opvækst lægger Susan vægt på at beskrive en række forandringer; hun har flyttet mange gange på grund af morens kæreste, der brugte vold; hendes skolegang har været afbrudt, fordi hun med sin mor og sine søskende har opholdt sig på hemmelige adresser; mange venskaber er blevet afbrudt. Også andre piger i undersøgelsen berettede om hyppige brud i venskaber og skiftende alliancer mellem unge. Tine, der i indledningen beskriver en gruppe af unge, der altid hænger sammen, og altid vil være sammen, fortæller senere følgende:

Nej, den bande, den er gået i opløsning. Den ene er flyttet til Valby, den anden er flyttet til Nørrebro, og Jeanette er jeg blevet uvenner med. Martin ved jeg ikke, hvad der er sket med, i Vejle eller sådan noget. Vi er blevet spredt over det hele [...] Natasha fik lavet indbrud i sin egen lejlighed, hvor der blev smadret fjernsyn og alt muligt, og er flyttet ud til Valby på en ungdomspension. Det var hendes bedste veninde, der havde været med til det. Totalt underligt.

Tines 'bande' gik i opløsning⁴⁷. Hendes venner flyttede væk, og det venskab, der sidste sommer syntes ubrydeligt, er i dag reduceret til en enkelt af drengene fra gruppen. Venskaber og livsbetingelser påvirkes både af beslutninger, der tages af de unge selv såvel som af forældre og sociale myndigheder. Også radikale ændringer, såsom hvor de skulle bo eller gå i skole, kunne foretages uden inddragelse af pigerne; eksempelvis beretter fire piger om at blive orienteret om en ny anbringelse under en uge inden, de skal flytte. De nye anbringelser kunne være langt fra deres bopæl, hvilket gjorde det vanskeligt at opretholde relationer.

I mit feltarbejde blev jeg opmærksom på denne omskiftelighed, der lavpraktisk kom til udtryk ved, at aftaler med pigerne altid fandt sted samme dag eller en dag forud for vores møder. Pigerne hverdag synes at have indrettet sig på at imødekomme pludseligt opståede hændelser, og de fleste planlagde ikke flere dage frem. Det udløste en række spørgsmål for mig, dels vedrørende passende analytiske begreber til at forstå omskiftelighed, dels refleksioner vedrørende forholdet mellem omskiftelighed som et grundvilkår i hverdagslivet og involvering i konflikter med mulighed for vold.

⁴⁷ Jeg vender senere tilbage til begrebet bande, der her anvendes om en tæt sammentømret vennegruppe, der består af både drenge og piger. De er ikke en bande i kriminologisk forstand, forstået som at de udgør en enhed, der kan defineres gennem territorielt tilhørsforhold, en varig organisering og udøvelse af kriminalitet.

Dramatiske liv

Krise som kontekst

Henrik Vighs teoretiske begrebsapparat er udviklet med henblik på at begribe latent ustabilitet (Vigh 2011:104). Han argumenterer for, at det i nogle kontekster ikke er tilstrækkeligt at anskue *krise i kontekst*, men at det derimod er nødvendigt at se *krise som kontekst* (ibid.). I dette perspektiv er omskiftelighed en del af terrænets struktur og ikke en undtagelse fra terrænets strukturering. De kontekster, der har bidraget til teoriudvikling til denne slags krise-som-kontekst-analyser, er borgerkrigs-lignede tilstande i Nordirland og Guinea-Bissau (Vigh 2006, 2011), Mozambique (Nordstrøm 1997), Guatemala (Green 1994) eller rutineret usikkerhed i Cameroun (Johnson-Hanks 2006). Der er god grund til, at teoridannelse om ustabilitet og uforudsigelighed netop er udviklet i lokaliteter, hvor vold og utryghed gennemsyrrer hverdagslivet, og hvor sårbarhed bliver et grundvilkår. Det teoretiske bidrag er imidlertid ikke begrænset til at have relevans i denne slags kontekster, men er brugbart til at skærpe det analytiske blik for latent ustabilitet og uforudsigelighed, også i mere fredelige kontekster (Johnson-Hanks 2006:364). Mit empiriske materiale synes at pege på, at hverdagslivet for pigerne i denne undersøgelse også rummer en sårbarhed overfor omskiftelighed og uønskede forandringer og en tilvænning til et terræn struktureret ved latent ustabilitet. Som sociologen Hanne Warming påpeger, er der samfundsmæssige magtstrukturer, der bidrager til sårbarhed; "de mindst magtfulde – dem, som ingen penge, beslutningskompetence eller anerkendt viden har – er de mest sårbare" (Warming 2011:46). Tidligere formand for Børnerådet Lisbeth Zornig Andersen taler ikke om *ulige samfundsmæssige magtstrukturer*; hun taler om sociale klasser. Hun har selv foretaget det, man kan kalde en "klasserejse" (Mørck & Rosenbeck 2010), men hun forklarer, at underklassen stadig sidder i hende:

Jeg kunne bo i et stort hus, hvis jeg ville [...]. Men tænk, hvis jeg pludselig bliver arbejdsløs. Det er fuldstændig åndsvagt, men jeg er genetisk determineret til at være en del af underklassen, der konstant er truet på sin eksistens og frygter at miste job, bil og hus. (Lisbeth Zornig Andersen citeret i Sig 2012:11).

Zornig Andersen beskriver her, på linje med pigerne i denne undersøgelse, en indgroet sårbarhed for pludselige, uønskede forandringer, og hun forbinder denne sårbarhed med at være en del af underklassen. Lars Olsen et al. hævder ligeledes, at der i Danmark er en underklasse, der udgør en marginaliseret del af arbejderklassen, defineret ved lange perioder på overførselsindkomst (Olsen et al. 2012:33). Sociale klasser er ikke primært et

redskab til at analysere økonomisk differentiering, men udgør en optik til at begribe ulige fordeling af magt og ressourcer og ulige muligheder for at øve indflydelse over eget liv (ibid.:22).

Zornig Andersen beskriver ikke bare en forventning om forandring, men en indgroet frygt for at miste sit eksistensgrundlag. Frygten for radikale forandringer har genklang i beskrivelser i mit materiale, hvor piger med få dages varsel flyttes til en anden landsdel og stort set mister kontakten til alle undtagen den nærmeste familie. Eller til Susans beretning om, hvordan hun sad i skolen og frygtede at blive mødt af ambulance og politi udenfor hendes opgang, fordi stedfarens vold mod hendes mor måske en dag ville koste moren livet. Gennem perspektivet krise-som-kontinuitet bliver jeg i stand til at undersøge, hvordan latent ustabilitet og sårbarhed for forandringer som grundvilkår i hverdagslivet relaterer til pigers involvering i konflikter med mulighed for vold. Det er vigtigt at understrege, at forventningen om forandring tog forskellige former hos pigerne. For nogle var det perioder med hyppig vold i hjemmet, for andre var det perioder med mange konflikter med forældre eller voksne på institutioner, der medførte hyppige skift i deres boligsituation. Form og intensitet varierede altså, ligesom deres håndtering af sådanne hændelser kunne være mere eller mindre rutineprægede. Uforudsigelighed og forandring så imidlertid ud til at karakterisere alle pigernes opvækst og livsbetingelser.

Jeg har i dette afsnit beskrevet terrænet som karakteriseret ved forandring og uforudsigelighed, og jeg vil i det næste afsnit analysere, hvordan dette forhold også karakteriserer konfliktterrænet og i særdeleshed venskaber og relationer mellem unge. Ved hjælp af begreberne årvågenhed og negativ potentialitet analyserer jeg, hvordan forandring og uforudsigelighed foregribes og imødekommes af unge i deres navigationer gennem konfliktterrænet, og jeg viser også, hvordan involvering i konflikter er relateret til håndtering af en ustabil livssituation.

Årvågenhed

Tine er en etnisk dansk pige på 15 år, der er vokset op med sin far i en mindre by tæt på Solrød, og som nu færdes meget på Vestegnen og i København. På det tidspunkt hvor jeg møder hende, bor hun i korte perioder hos henholdsvis sin mor i Høje Taastrup eller hos sin far ved Solrød. På grund af konflikter med dem begge overnatter hun oftest hos forskellige venner, og beskriver selv, at hun "sådan set bor på gaden". Tine indleder det første interview med at

Dramatiske liv

fortælle, at det med vold er et overstået kapitel for hende. Og så alligevel ikke helt, for da jeg møder hende første gang, er hun netop blevet smidt ud af sin efterskole efter en episode med vold, og hun beskriver 3-4 konflikter med trusler og brug af vold, der har fundet sted indenfor det seneste år. Fra vores samtaler får jeg indtryk af, at hun gerne vil ophøre med at bruge vold, men at forskellige omstændigheder, som jeg blandt andet beskriver i dette kapitel, gør det vanskeligt for hende at undgå det.

Ifølge Tine er det en væsentlig omstændighed, at konflikter sjældent går helt i glemmebogen. I stil med Minnahs relation i forhold til Faruk, der reaktiveres og får betydning på en ny måde, da de er medsammensvorne i et røveri, forklarer Tine følgende:

Hvis vi bliver uvenner igen, så ved man aldrig, hvad der sker. Så har man jo altid den der i baghovedet: Hvad med sidst, ik'? Man vil altid huske de der ting, det er jo ikke sådan, at du bare lægger det bag dig. Det kan sagtens komme op igen.

Tine forklarer, at tidligere konflikter altid ligger i baghovedet som noget, der kan ske igen. Selv blandt de venner hun omgås mest, føler hun sig ikke helt sikker, og hendes beskrivelse af konfliktsituationer synes at understrege nødvendigheden af en vis årvågenhed. Når der opstår konflikter mellem dem, orienterer de sig, ifølge Tine, ikke bare mod det aktuelle, men mod *det, der sagtens kan komme op igen*. Med Henrik Vighs begreb om negativ potentialitet vil jeg analysere, hvordan vold som aktualitet og potentialitet udgør et centralt aspekt ved bevægelser i konfliktterrænet.

Henrik Vigh har udviklet begreberne negativ potentialitet og årvågenhed som et supplement til den praksisteori, han anvender til at analysere agens i et bevægeligt og uforudsigeligt socialt terræn. Vighs teori om social navigation er introduceret i teorikapitlet og anvendes her til at begribe navigationer i et terræn karakteriseret ved latent ustabilitet. Negativ potentialitet stiller skarpt på de forventninger om forandring, der har med usikkerhed og vold at gøre (Vigh 2011:93). Årvågenhed er en bestemt modalitet af social navigation, hvor aktøren orienterer sig mod den skyggeverden af negative kræfter og figurer, som potentielt befinder sig i det sociale terræn. De er der ikke, men de *kunne* være der. Muligheden for vold har ikke materialiseret sig, men som Tine siger, *man har den dér i baghovedet*. Den dér viden om, hvad de andre tidligere har gjort, eller hvad de andre kunne gøre, inspireret af de fortællinger om vold, der cirkulerer mellem Tines venner og i hendes bekendtskabskreds. Det er en slags skjult kapacitet eller tilstand, der potentielt kan aktiveres eller

aktualiseres, og som herved former social interaktion gennem sit (fraværende) nærvær (Agamben 1999:179).

Tine fortæller om en episode, der startede med, at hun sammen med tre andre piger lavede telefonfis med en af Tines drengevenner, Emir, fra Ishøj. De ringer op flere gange, og lover hinanden ikke at sige det til nogen. Emir beskrives som én, der har høj status blandt Ishøj-drengene, og Tine hævder, at han betragter hende som sin "lillesøster". Alligevel kan hun ikke modstå fristelsen til at ringe ham op, da hun ved et tilfælde får fat i det telefonnummer, som kun inderkredsen af hans drengevenner kender. Imidlertid fortæller Tines gode ven Nadia det til en fælles ven, Benjamin, der fortæller det videre til Emir. Det går ud over Tines forhold til Emir, og Tine føler, at Nadia har "stukket hende i ryggen". Konflikten mellem Nadia og Tine tager en særlig drejning, da Nadia allierer sig med en anden af Tines veninder, Jeanette, som Tine gennem længere tid har været uvenner med, og de sammen begynder at ringe og sms'e trusler til Tine.

Så går der et par dage, og lige pludselig ringer Jeanette op til mig og siger: "Jeg slår dig ihjel", og "jeg smadrer dig din lille so". Og jeg var bare sådan: Hvad nu? Så var de bare blevet ved i sådan 3-4 uger. Og det irriterer mig, så jeg tror, det ca. er 3 uger siden, jeg sidst har hørt fra Jeanette.

To veninder, som Tine er uvenner med af forskellige årsager, har altså allieret sig og er gået sammen om at true hende. To adskilte konflikter er muteret og har skabt et problem for Tine, som er mere presserende at håndtere end Jeanette og Nadia hver for sig. Efter nogle uger bliver Tine irriteret, og hun forklarer,

Så har jeg jo sagt til Nadia, at jeg gerne vil snakke med hende om det, for jeg synes ikke, at der er nogen grund til, at vi bliver uvenner. Jeg vil bare gerne lige forklare hende, at det skal hun ikke gøre, for jeg bliver sur. Og jeg har faktisk haft problemer med en pige, der havde gået og bagtalt mig og havde stukket mig i ryggen og så noget... Hvor det endte med at hun fik tæsk.

Tine minder Nadia om den vold, de sammen har udøvet mod Sofie. Hun minder hende om, at når hun bliver sur, eller når folk ikke siger undskyld for de krænkelser, de har udøvet mod hende, så har hun vilje til vold. Herved bliver volden meget eksplicit en del af den forventningshorisont, som deres konflikt udspiller sig i forhold til. I deres fælles konflikt mod Sofie var Tines

Dramatiske liv

vilje til vold en ressource, men i deres interne konflikt er Tines vilje til vold er negativ potentialitet; en social mulighed som kan ramme Nadia og Jeanette. Terrænet ser ud til at lukke sig i den særlige konfiguration af magt og mening, der karakteriserer konfliktterrænet. En særlig konfiguration af mulighed; muligheden for vold og eksklusion.

Tines uvenskab med Jeanette handler ifølge Tine i høj grad om, at Jeanette er *begyndt at ville styre alting*. Tine forklarer, at hun synes Jeanette er pinlig at være sammen med, eksempelvis når hun råber ad folk, skubber til folk og opfører sig truende. Det ser ud til, at Jeanette er blevet stadig mere optaget af konfliktterrænet og forestillingen om respekt, og derfor er Tine også klar over, at Jeanette gerne vil fremstå som én, der har vilje til vold. Tine beskriver Jeanettes udvikling de seneste måneder på følgende måde:

Jeanette har det meget med, at det er hende, der skal bestemme, at det er hende, der skal styre alting. Men sådan har hun ikke altid været. Lige pludselig kom det op i hende, efter hun flyttede til sit nye opholdssted, så er hun blevet underlig.

Jeanette er altså ved at etablere sig som magtfuld i det sociale hierarki, og Tine er årvågen overfor Jeanettes trussel og potentielle alliance med hendes venner. Situationen rummer en ikke-materialiseret mulighed, som er uklar og ugenemskelig for Tine, og muligheden for vold mellem de tre piger bliver stadig mere aktuel. Uklarheden for Tine består i, hvem Nadia og Jeanette har på deres side, hvad de siger de om hende, hvad andre siger om dem, og hvad de er villige til at gøre. Tine ved ikke, om hun risikerer at blive overfaldet, og i så fald, hvem står så på hendes side? Derfor må Tine være årvågen, forstået som at hun må scanne det sociale terræn for tegn på alliancer, sympati, trusler og tegn på fare og konflikt. Hun må nærlæse terrænet for forandring for at foregribe en konfliktsituation og undgå overraskelser (Vigh 2011:97). Når terrænet konfigureres i en særlig intensitet af negativ potentialitet, er der imidlertid også risiko for, at terrænet overlæses. Vigh skriver, at når det sociale terræn er karakteriseret ved kronisk konflikt, kan det lede til en slags hyperårvågenhed. Verden bliver hyper-tegnset med fare og konflikt som et resultat af at være kronisk indlejret i usikkerhed (ibid.:99). Hyperårvågenhed medfører, at konflikter opstår som en konsekvens af aktørers forventning om konflikt; den negative potentialitet former således social interaktion, og vold aktualiseres som en konsekvens af aktørernes frygt og forventning om, at andre vil dem noget ondt (ibid.:107f). Paradokset træder således frem; jo mere man oplever trusler i sit nærmiljø, jo mere

handler man på frygten for vold og positionel forandring, og herved kan det emotionelle frygt- og spændingsfelt, der kendetegner konfrontationer, forme sig på en måde, der gør vold til en mulighed.

Alliancen mellem Nadia og Jeanette er potentielt farlig for Tine, fordi de kan alliere sig med drengene fra Ishøj og skabe en situation for hende, der minder om det, der skete med Sofie. Kombinationen af social uigennemsigtighed og negative forventninger skaber en situation af stadig større intensitet og frygt. Vold er ikke den eneste vej ud, men det sociale mulighedsrum lukker sig om volden som mulighed. I et terræn karakteriseret ved negativ potentialitet, må det socialt usynlige eksponeres (ibid.:104). Pigernes udfordringer kan ikke længere ignoreres; deres hensigter må kaldes frem fra det skjulte. Da Tine ringer til Nadia for at tale med hende og undgå, at de bliver uvenner, er det et forsøg på at kalde Nadia frem som enten ven eller fjende. Hun kalder hende frem, men truer hende samtidig. Nadia og Jeanette må enten gøre alvor af deres trusler eller ophører med at fremføre dem.

Der er mere på spil end relationen mellem Nadia og Jeanette. Det er også Tines relation til Ishøj-drengene, der bliver truet af Nadia og Jeanettes alliance, blandt andet hendes forhold til GM og Emir. Det er den rekonfiguration af alliancer, som Tine frygter, vil gøre hende sårbar overfor vold samt sårbar for en placering i periferien af fællesskabet. I starten af min kontakt med Tine gav jeg hende et kamera og bad hende tage billeder af de steder og personer, der havde betydning for hende. I den periode, hvor Tine tager billeder af sit hverdagsliv optræder GM, Jeanette og Nadia på mange af billederne. Selvom Tine genfortæller denne konflikt udramatisk med ord som "irriteret" og "sur", er der ingen tvivl om, at konflikten truer med at reducere hendes sociale netværk betydeligt og reducere hende til én, der befinder sig i en sårbar position.

Hendes sociale netværk har helt konkret betydning for hendes håndtering af en meget ustabil boligsituation. Efter Tines eget udsagn bor hun på gaden. Tine har boet hos sin far, siden hun var 3-4 år gammel, men faren er psykisk syg, lider af KOL, og han har i lange perioder haft svært ved at tage vare på Tine. Over en periode på fire måneder i efteråret 2010 blev hun smidt ud hjemmefra syv gange, ofte sent om aftenen. To gange gik hun selv efter at være blevet slået eller fået kastet ting efter sig. I flere uger ad gangen opholdt hun sig hos venner og bekendte, typisk et par dage ad gangen, som hun siger; "bare et par dage hvert sted, så de ikke tror, man er flyttet ind". Hvis

Dramatiske liv

Tine ikke længere trygt kan færdes i Ishøj eller har en bred vifte af venner, hun kan overnatte hos, når hun ikke kan være derhjemme, så er hun sårbar på en helt ny måde. Sikkerhed for Tine handler altså ikke bare om sikkerhed mod vold, men om at høre til i en gruppe af unge og vide, at de kan hjælpe hende med mad, penge og husly i et hverdagsliv karakteriseret ved latente forandringer.

Jeg har i dette afsnit analyseret bevægelser i konfliktterrænet ved hjælp af begreberne årvågenhed og negativ potentialitet. Jeg har vist, at der i Tines nære relationer ligger en negativ potentialitet i form af en skjult trussel om vold, der gør det nødvendigt for hende at nærlæse terrænet for tegn på forskydninger og forandringer, der kan producere situationer med fare. I de eksisterende danske undersøgelser af pigers brug af vold hersker der bred enighed om, at pigerne er hypersensitive overfor andres vurderinger, fordi de har et lavt selvværd (Malmborg & Hansen 2003:2, Wittendorff 2007:21-30, Kongstad 2008:64-65). Det betyder ifølge undersøgelserne, at pigerne reagerer uforholdsmæssigt voldsomt på konflikter, kritiske blikke og drillerier. (Hyper)årvågenhed tilbyder et alternativ til denne forståelse, idet her er tale om en socialt tillært kompetence til at kunne navigere i et terræn karakteriseret ved latent ustabilitet og i et konfliktterræn karakteriseret ved latente krænkelser og vold. Hyperårvågenhed er ikke en dysfunktion, men en tillært færdighed i at navigere i hverdagsliv med en forventning om (kritisk) forandring. Gennem dette eksempel illustrerer jeg et centralt træk ved konfliktterrænet, der ikke kun karakteriserer Tines relationer, men kendetegner relationer med negativ potentialitet på tværs af materialet. Jeg har ligeledes peget på en forbindelse mellem Tines håndtering af bevægelser i konfliktterrænet med hendes sårbarhed i forhold til omskiftelige livsbetingelser. Dette eksemplificerer den forbindelse, der kan være mellem en sårbar samfundsmæssig placering og pigers involvering i potentielt voldelige konflikter.

Endelig har jeg i dette afsnit foreslået at tænke ungefællesskaber som en mangfoldighed i bevægelse. Herved tilbyder jeg en optik, der hverken anskuer pigers grupperinger som bander eller som meget kortvarige relationer uden reel tilknytning, der angivelig skyldes pigernes "manglende evne til at indgå i nære og forpligtende relationer med andre" (Malmborg & Hansen 2003:2). Jeg har allerede citeret to piger for at omtale deres vennegruppe som en bande. Fire af pigerne, heraf de to allerede nævnte, fortalte, at de i alderen 13-14 år var med i et ungefællesskab, som de betegnede som pigebander. De tøver alle lidt med denne betegnelse, og

understreger, at det især var omgivelserne, der betragtede dem som en bande. De husker, at gruppen havde et navn, og at de havde en bestemt tøjstil. De beskriver også, at de tillagde sig en truende adfærd, at der var en forholdsvis hierarkisk opbygning, og at de havde konflikter internt i gruppen og mod andre piger, konflikter, der involverede trusler om og brug af vold. Jeg mener ikke, at det er hensigtsmæssigt at betegne pigers grupperinger som bander, idet de hverken har den varighed, organisering eller kriminelle omdrejningspunkt, som i hverdagsforståelsen forbindes med bandebegrebet.

Det Kriminalpræventive Råd bruger betegnelsen voldelige pigegrupper i en rapport om vold begået af kvinder, hvor de henviser til statistik om vold begået af piger i fællesskab (Hansen 2012:16). At vold udøves af piger i forening må ikke forveksles med vold udøvet af pigegrupper, idet sammenslutningen principielt kan have konfigureret sig alene til den hændelse, der resulterede i en anmeldelse og domsfældelse. Jeg finder således både betegnelserne pigebander og voldelige pigegrupper misvisende for pigers relationer. Jeg vil foreslå betegnelsen gruppering, der vægtlægger sammenslutningen som en midlertidig formation (se også Wittendorff & Malmborg 2004:5). Det er vigtigt at have blik for, hvordan relationer (re)etableres ofte og skifter form, men altså hverken udgør en fasttømret enhed eller et uforpligtende, midlertidigt mellemværende. Under feltarbejdet var det ikke pigernes skiftende relationer, der tegnede sig som et mønster, men i højere grad, at der var tale om forskellige former for forbundethed over tid. Det illustrerer Minnahs relation til Faruk, og Tines skiftende relationer til GM, Natasha og alle de andre. Relationer skiftede intensitet, forstået som at de blev afbrudt og ofte genoptaget uger eller måneder senere på en ny måde, men de blev sjældent endeligt afsluttet.

Sammenvævede konfliktforløb

I forrige afsnit beskrev jeg alliancer og relationer i latent (farlig) rekonfiguration, og i analysen vægtlagde jeg, hvordan særligt årvågenhed og negativ potentialitet former konfliktterrænet. I dette afsnit stiller jeg skarpt på de relationelle rekonfigurationer ved at undersøge ungefællesskaber i konfliktterrænet som en mangfoldighed i konstant bevægelse. Det gør jeg gennem en rhizome-analytisk læsning inspireret af Deleuze og Guattaris rhizomebegreb og i særdeleshed gennem Jette Kofoeds anvendelse af rhizomebegrebet til at analysere mobning via sociale medier (Kofoed 2009, 2013; Kofoed & Ringrose 2012).

Jeg har allerede introduceret rhizomet som et grundbegreb i Deleuze og Guattaris filosofi. Det er den *begrebsmaskine*, der fordrer tænkning om sociale processer som kontinuerlig bevægelse, nye sammenvævninger og nye tilstande. I forrige kapitel anvendte jeg rhizomebegrebet til at analysere, hvordan Minna's narrativ om en konkret situation med vold ser ud til at rumme en multi-linearitet og multi-kausaltet, der kan begribes gennem en rhizome-analytik. I dette kapitel analyserer jeg ved hjælp af rhizomebegrebet, dels hvordan erfaringer griber ind i hinanden og forandrer hinanden, dels hvordan relationer og positioner i konflikterrænet også griber ind i hinanden og muliggør gensidig forandring. Jeg udvider altså anvendelsen af rhizomebegrebet ved at tilføje et analytisk lag om forandring gennem sammenvævning. Det betegner Deleuze og Guattari som rhizomets metamorfose:

Rhizomet kan hverken føres tilbage til det Ene eller til det mangfoldige. Det er ikke det Ene der bliver til to eller direkte bliver tre, fire eller fem osv. Det er ikke en mangfoldighed, der er afledt af det Ene, eller som det Ene føjes til ($n + 1$). Det består ikke af enheder, men af dimensioner eller snarere af bevægelige retninger. Det har ikke nogen begyndelse eller slutning, men altid et midtersted, et miljø, som det vokser ud af og flyder over. (E)n sådan mangfoldighed kan ikke ændre sine dimensioner uden at undergå en metamorfose og bliver til en mangfoldighed af en anden beskaffenhed (Deleuze og Guattari 2005:29).

Jeg bruger altså rhizomebegrebet til at undersøge sammenvævning og relationel tilblivelse. I dette perspektiv finder konflikter ikke sted i afgrænsede ungefællesskaber eller i en afgrænset enhed af bestemte unge involveret i en konkret konfliktsituation. Konflikter finder sted i og som en mangfoldighed i konstant bevægelse.

Signe+ versus Helle+

Signe er 15 år, da jeg møder hende i sommeren 2010. Hun er etnisk dansk og er vokset op med sin mor og lillesøster. I løbet af hendes barndom har de ifølge Signe "boet rigtig mange steder" i mindre byer på Sjælland, Lolland og Falster. Signe fortæller, at hendes mor lider af en depression, og at hun i perioder har haft et alkoholmisbrug. Da Signe er 13 år, flytter hendes mor sammen med en ny kæreste, og et stigende antal konflikter, særligt mellem Signe og hendes mor, resulterer i en række forskellige anbringelser det kommende halvandet år, hvor Signe bor hos en plejefamilie, på

ungdomspension, i korte perioder hjemme, og på tidspunktet, hvor vi mødes, bor hun på en ny døgninstitution.

Signe fortæller om en situation med vold mod en pige, Helle, der var anbragt på samme ungdomspension som hende. Signe beskriver, at hun blev sendt hjem på en "tænkepause", fordi hun sammen med to andre piger forsøgte at bryde ind på Helles værelse for at slå. Hun fortæller om denne episode på en måde, som jeg genkender som rhizomatisk; hver gang jeg (A) spørger ind til detaljer i hendes beskrivelse, afslører hun nye årsager, forløb og involverede.

S: Ja, øh, fordi at... grunden til, at vi startede med at blive voldelige, var fordi hun havde mine [hår]ekstensions, hun ville ikke aflevere dem tilbage, og så kastede hun en stol efter mig [...]. På en måde var det uretfærdigt, fordi det var mig, der fik al skylden, øh, og min bedste veninde på det tidspunkt, der også boede deroppe. Det var os, der fik al skylden, og det gjorde hun ikke, og det var hende, der havde sat det hele i gang.

A: Så det startede med, at hun ikke ville give dig dine ekstensions tilbage?

S: Det hele havde sådan set startet med, at hun var ..., det var med min ekskæreste, den kæreste jeg havde på det tidspunkt, som hun var begyndt at lægge an på, og hun fortalte ham alle mulige løgne om mig, som ikke passede og sådan nogle ting, og så blev han sur på mig og sådan nogle ting, og det fandt jeg mig jo ikke i, og så blev jeg sur på hende, og så ville jeg jo gerne have alle mine ting tilbage, som hun havde lånt, og så ville hun ikke aflevere dem tilbage.

Adspurgt om det startede med ekstensions, svarer hun, at det egentlig startede med en konflikt over en ekskæreste, bagtaleri og løgne. Det er alligevel heller ikke hele historien, for så tilføjer hun:

Ja, og det samme med, at hun havde fået nogle drenge til at stå og pisse på min North Face jakke, og det ville jeg ligesom ikke finde mig i, og det var dér, jeg så begyndte at blive voldelig.

Signe fortæller også, at Helle havde ringet til en gruppe drenge, der troppede op på ungdomspensionen og truede hende med vold. Der er tydeligvis mange årsager, og hver gang Signe peger på en ny årsag, peger hun også på nye aktører i konflikten.

Dramatiske liv

Signe modsætter sig gang på gang mit forsøg på at identificere, hvad der startede konflikten. Hendes beskrivelse peger på, at en række forskellige hændelser er bundet sammen i en akkumuleret konflikt mellem Signe og Helle med involvering af et ukendt antal unge. Det stemmer overens med den måde, hvorpå en række forskere har analyseret pigers involvering i konflikter og har fundet, at vold ofte er kulminationen på en række konfliktfyldte hændelser (Mullins og Miller 2008:39, Ness 2010:58f, Jones 2010:96). Formuleret med Deleuze og Guattaris kritik af træ-metaforisk tænkning ser det imidlertid ud, som om dette perspektiv baserer sig på en lineær og additiv forståelse af konfliktprocesser. Det *Ene føjes til (n + 1)*, og den fysiske vold kan *føres tilbage til det Ene* (tidligere konflikter). I en rhizome-analytik kunne det se ud, som om der er mere på spil end situationer, der adderes, men at hendes fortælling rummer en metamorfose, forstået som at der fremkommer en *mangfoldighed af en anden beskaffenhed*. Jeg foreslår altså, at de forskellige fortællelinjer i hendes narrativ udgør en mangfoldighed i forandring. De hændelser, som Signe beskriver, bliver vævet sammen, og i denne sammenvævning bliver de til noget nyt. Hvis jeg anskuer konflikten, som hun beretter om, som en mangfoldighed af rod/plantedele, forstået som en rhizomatisk sammenvævning af relationer og hændelser, så ser det ud til, at der ikke er noget sted at starte, der er kun et midtersted. Et rhizom begynder ikke og ender ikke, det er altid i midten (ibid.:34). Signes forskellige veje ind i og ud af konflikt-rhizomet identificerer forskellige årsager, aktører og grupperinger af unge, der bliver til på bestemte måder i den konkrete sammenvævning.

De hændelser, som Signe beretter om, foregår ikke alene mellem Signe og Helle, men involverer et upræcist antal af unge, der bor på institutionen og udenfor. Hændelsen udspiller sig med en særlig intensitet mellem Helle og Signe, men hændelserne ser ikke ud til at være bundet til det, Signe og Helle gør mod hinanden. Helle har talt dårligt om Signe til hendes ekskæreste og skabt splid mellem dem (og potentielt alle, der har hørt Helles omtale); Helle har fået drenge udefra til at true Signe, og de har angiveligt både tisset på hendes jakke, slået hende og truet hende med mere vold. Signe beskriver Helle som "sådan én, der ikke tør en skid, når hun er alene", og som derfor må alliere sig med andre unge for at etablere respekt. Det ligner en kamp om status, hvor Helle med stadig større intensitet forsøger at positionere Signe under hende i institutionens sociale hierarki. Signe gør modstand mod den uværdige position, som hun tilbydes, ikke bare af Helle, men af den gruppering, der har allieret sig med hende.

Jeg har tidligere citeret Signe for at sige, at man er nødt til at have respekt, for ellers bliver man "udsat for alt muligt". Helle henviser hende til en position uden indflydelse over sine ting, sine relationer eller sin sikkerhed. Hvis Helle kan gøre det, så kan alle gøre det, som Signe citeres for i forrige kapitel. Signe fortæller, at hun har været "en slags bandeleder i Ballerup", så hun har både et ry for at kunne og ville bruge vold, og hun har erfaring med at befinde sig øverst i et socialt hierarki, hvor vold er et redskab til positionering. Hun ønsker ikke at bruge vold, men som hun også siger, "nogen gange, så kommer jeg tit op at slås". Den gruppering omkring Helle, der er involveret i en stadig intensiverende proces, hvorved Signe positioneres som uværdig, kalder på brugen af vold. Signe allierer sig derfor med to andre piger på institutionen for at gengælde Helles trusler og vold (pr. stedfortræder).

Jeg anskuer konflikten som en sammenvævning af unge, der gensidigt forsøger at nedgøre hinanden. Deleuze og Guattari bruger betegnelsen assemblage om den slags sammenvævninger, jeg taler om her. En assemblage er en slags fortætning eller forbindelse af mennesker, ting og affekter (Deleuze & Guattari 2005:6). Assemblage kan forstås som den fortætning, der finder sted, når unge samler sig om en konkret problemstilling eller konflikt og herved skaber bestemte muligheder for tilblivelse. Konflikt-rhizomet er altså konfigureret i assemblager forstået som fortætninger og særlig intense forbindelser. Men forbindelserne er ikke stabile, og derfor er assemblagerne det heller ikke. Fællesskaberne er potentielt i bevægelse, og de bevægelser, der finder sted, griber ind i hinanden på uforudsigelige måder. Begreberne intensitet og assemblage understreger, at intet består i sin nuværende form, og peger på ustabilitet og potentialitet på en radikal anden måde, end begreberne position og alliance gør det. Deleuze og Guattari hævder, at sproglige forstyrrelser kan bidrage til at skabe forståelsesmæssige forstyrrelser (ibid.:6). Det er således ikke af mangel på hverdagsnære betegnelser, at de anvender begreber som rhizome, assemblage, maskine osv.; det skyldes, at begreberne rummer et *forstyrrelsespotential* af det velkendte og hverdagsnære (Kofoed 2009:109). Metaforer er ikke bare ord, der står i stedet for verden, metaforer strukturerer vores erfaring af verden (Lakoff & Johnson 1980). Med rhizomet som metafor fremstår en situation med vold ikke som konsekvensen af en akkumuleret konflikt over tid, men som en knopskydning på et eksisterende væv; en intensitet af negativ potentialitet udstrakt over tid og rum. Et uafgrænset antal unge er bundet sammen gennem en mangfoldighed af ugenomsigtige, sammenvævede forgreninger, der på organisk vis bevæger sig, vokser og trækker sig sammen.

Dramatiske liv

Jeg anskuer konfliktterrænet som et mulighedsrum for multiple magtfulde og uværdige tilblivelser, der på rhizomatisk vis griber ind i hinanden. Som Jette Kofoed skriver, " Rhizomebegrebet åbner altså mulighed for at begribe, hvordan tilblivelser griber ind i hinanden og indgår i en cirkulation, som hele tiden potentielt forskydes" (Kofoed 2009:101). Enhver forstyrrelse og forandring et sted i terrænet medfører potentielt forandring et andet sted, netop fordi relationer og hændelser griber ind i hinanden og potentielt forskydes. Det sociale rum mellem unge anbragt på døgninstitutioner er hierarkisk opbygget (Stokholm 2009:140), men positionerne er konstant til forhandling. Mulighedsrummet er altså ikke åbent, men indeholder sprækker, hvorfra forandring kan skabes. Måske opstår sprækken i det hierarkisk organiserede terræn, da Helle fornemmer, at Signe ikke gør modstand mod den vold og de krænkelser, som Helle orkestrerer mod hende. For Signe bekræfter de stadig intensiverede voldshandlinger mod hende, at hendes fravalg af vold har konsekvenser for hendes muligheder for tilblivelse. Hun er ved at blive sådan én, man kan udsætte for vold og krænkelser uden at forvente repressalier. Konfliktterrænet er fyldt med sprækker, der hele tiden åbner op for nye muligheder for tilblivelser; tilblivelser, der rækker ind i andres tilblivelser, fordi unge er forbundet som et organisk væv, der bevæger sig, udvider sig og deler sig omkring subjektet.

Signe og en af hendes veninder ryger hjem på en uges tænkepause, og da de kommer tilbage, "så skal det hele være okay, og vi skal ikke være voldelige eller noget som helst, men den holdt ikke", forklarer hun. Signe ender med at blive smidt ud af ungdomspensionen på grund af vold. Der er en modsætning mellem Signes rhizomatiske beskrivelse af sammenvævede konflikter og institutionens monokausale, lineære forståelse. De ansatte på institutionen fastslår, at Signe (igen) er udøver af vold, og at pigen, der forskanser sig på sit værelse, er offeret. Voksnes indblanding i konflikter opleves ofte som vilkårlig, og pigerne beretter om, at det ikke altid er til at forudse, hvad der tilskrives som årsag, og hvem der tillægges skylden. Flere piger giver udtryk for, at når man først genkendes som voldelig, er der en tendens til, at man tildeles skylden for en konflikt, uanset hvad der er sket. De ansatte konstruerer det, Kofoed kalder for "Den Entydige Historie" (Kofoed 2009:111), hvor positionerne offer, udøver og vidnepositionerne fikseres og identificeres i forhold til en bestemt opfattelse af, hvor konflikten er startet, og hvor den slutter. Det rhizomatiske blik på konflikter åbner op for en forståelse af positionerne som flydende og muterende. Positionerne offer, udøvere og vidner flyder ind i hinanden, de forskydes og en enkelt aktør indtager

potentielt forskellige positioner gennem konfliktforløbet. I et lineært konfliktperspektiv kan vi sige, at Signe bliver smidt ud, fordi hun truer en anden pige med vold udløst af uoverensstemmelser over en kæreste og hårekstensions. Gennem et rhizomatisk blik på konflikter som komplekse processer kan en uoverensstemmelse over ekstensions udløse (meningsfuld) brug af vold, fordi denne hændelse er vævet sammen med andre krænkelser og situationer med vold, der aktiverede særlige magtfulde og uværdige assemblager og intensiteter af negativ potentialitet.

En række studier fremhæver netop, hvordan pigers konflikter for udenforstående ligner "bagatelagtige forhold om kærester" (Kongstad 2006:22) eller kan anskues som "trivial social dramas of intimacy" (Hey 1997:62). At konflikterne udløses af trivialiteter ligger også i forståelsen af pigerne som hypersensitive og forståelsen af, at de overreagerer på ubetydelige krænkelser. Sociologerne Christopher Mullins og Jody Miller peger imidlertid på, at selvom konflikter tales frem som klassiske "he-say-she-say"-konflikter om kærester, sladder og bagtaleri, så bunder konflikter i alvorlige kampe om status og respekt (Mullins & Miller 2008:55). Jeg foreslår her et perspektiv, hvor en sammenvævning af krænkelser kan begribes som en intensitet af negativ potentialitet. De gentagne små og store krænkelser, som Signe udsættes for, bidrager til en potentiel forvandling til sådan én, som alle kan gøre sådan imod. Det er muligt, at hårekstensions udgør en trivialitet, men når fratagelsen af hårekstensions bliver en symbolsk handling, der henviser subjektet til en position sårbar for andres diskursivering, så bliver hårekstensions til et spørgsmål om socialt liv og død (Vigh 2006:103, Schott 2013:307).

Netop forskellen mellem det meningsløse og det meningsfulde er særdeles relevant for pigerne. Den manglende evne til at præsentere en lineær, sammenhængende fortælling understøtter forestillingen om patologi og kognitiv dysfunktion hos fortælleren (Biehl & Locke 2006:321). Gennem sit "monstrøse" konfliktnarrativ (Serminj et al. 2008:635) fortæller hun sig selv frem som umoden og/eller patologisk. Hendes forståelse af, hvordan konflikter finder sted, og hendes involvering i dem, lægger sig således som et ekstra forståelseslag til den klientposition, hun allerede indtager på institutionen. Det bekræfter, at hun har behov for normalisering gennem (potentielt mere omfattende) foranstaltninger og indsatser.

Dramatiske liv

Jeg har i dette afsnit præsenteret en Deleuze & Guattari-inspireret læsning af pigers konflikter som et mulighedsrum for multiple tilblivelser, alliancer og magtformationer. I dette perspektiv fremstår konflikter som komplekse sociale processer, der er sammenvævede, uafsluttede, latente; rhizomatiske par excellence. Jeg har forsøgt at skildre de forskydninger og fikseringer, der åbnes op for og muliggøres gennem denne episode med vold. Fortællingens linjer er mangfoldige og komplekse, og betydninger forskydes og fortættes, men fikses ikke helt. Det er linjer uden begyndelse og slutning, men snarere det som Deleuze og Guattari ville kalde flugtlinjer med forandringspotentialer (2005:13). Et potentialer, der bliver synligt, men som ikke nødvendigvis materialiserer sig. Helle aner muligheden for en mere magtfuld position, og Signe handler på fornemmelsen af at blive positioneret som uværdig. Deleuze og Guattari har åbnet op for en læsning af pigers konflikter, der tager relationel og positionel ustabilitet alvorligt. Negativ potentialitet, som den konfigureres i bestemte sammenvævninger af unge, ser ud til at udgøre kernen i de konflikter, som jeg her har analyseret.

Uigennemsigthed og sammenvævning på tværs af tid og rum

Konflikter finder ikke bare sted i fysisk afgrænsede rum mellem to eller flere aktører. De kan også udspille sig på tværs af tid, sted og et ukendt antal aktører ved hjælp af digitale medier. Konflikter kan så at sige rejse gennem cyberspace på jagt efter deltagere, og rejsen kan være multilineær, nonsimultan og uigennemsigtig for deltagerne (Kofoed 2009:119-121). Sms'en, der tikker ind, eller en opdatering på Facebook fortæller noget om potentielle bevægelser, brud og nye konfigurationer i unges sociale landskaber. Det er måske en ligegyldig besked, måske noget, man allerede ved, men alligevel kan hånden ikke holde sig væk. Mobiltelefonen eller tastaturet bliver en forlængelse af kroppen, der muliggør en sammensmeltning af det virtuelle og det aktuelle, som Jette Kofoed skriver, "hænderne rækker ud efter de rekvisitter, der gør det muligt at forlænge og udvide kontakterne" (Kofoed 2009:99). Ved et enkelt klik er man en del af et kontinuerligt vidensflow og det net af forbindelser, hvori magtfulde og uværdige positioner ser ud til at cirkulere og ind i mellem truer med at tage ophold ved bestemte aktører (Ringrose & Kofoed 2012:5).

Teknologimedieret kommunikation muliggør kontakt på nye måder og former herved socialitet på afgørende vis (Weber & Dixon 2007:1). En mængde studier har beskæftiget sig med unges brug af digitale medier, både i form af mobiltelefoni (Katz & Aakhus 2002), online leg og computerspil (Sundén 2010, Søndergaard 2013), sociale platforme som Facebook og webbaserede mødesteder (Mazzarella 2005) og en række andre aspekter af digitalt medieforbrug og cyberkultur (Bell & Kennedy 2000). Studier i cyberkultur og -forbrug tegner sig ikke som et særskilt forskningsfelt, men som en dimension af forskning i børn og unges hverdagsliv. Af disse studier fremgår det, at online-generationen, forstået som børn og unge, der er vokset op med digitale medier, bruger teknologien som en forlængelse af face-to-face-kommunikation og -interaktion. I dette perspektiv må cyberspace anskues som en dimension af unges hverdagsliv, der er sammenvævet med og som giver betydning til de interaktioner, der finder sted udenfor cyberspace.

Den potentielle rekonfiguration af positioner og relationer, der er genstand for undersøgelse i dette kapitel, tilføres en særlig dimension i kraft af den måde, hvorpå sociale medier muliggør cirkulation af viden og producerer intensiteter og assemblager i pigers sociale liv. Deleuze og Guattari har inspireret analyser af sociale medier, hvor det fremhæves, at både internettet og sociale platforme som Facebook har en rhizome-struktur (Kennedy 2000:13f). Særlig relevant for denne analyse er de studier i cybermobning, der anlægger en rhizome-analytik til at begribe sammenvævningen af det virtuelle/materielle såvel som til at begribe, hvordan mobning ikke længere kan anskues som et fænomen begrænset til skolens fysiske rammer og lokalitet (Kofoed 2009, 2013, Renold & Ringrose 2011, Kofoed & Ringrose 2012). To af pigerne, der deltager i undersøgelsen, blev smidt ud af skolen pga. trusler mod klassekammerater, der havde været lagt ud på sociale mødesteder som Arto og Facebook, og som blev fulgt op med trusler og vold i skolegården. Rhizome-analytikken hjælper til at få øje på, at unges kontaktflader og videnscirkulation finder sted på mere komplekse måder end ved face-to-face-interaktion.

Alle pigerne i denne undersøgelse havde mobiltelefon og brugte den flittigt. Telefoner ringede og bippede ofte, beskeder blev tjekket, når de gik ind, og opkald blev som minimum tjekket for, hvem der ringede. De kommunikationsformer, som pigerne sædvanligvis bruger, indgår også i deres konflikter. Piger skændes over mobilen, modtager og sender trusler via sms, ringer til veninder og fortæller om konflikter og bruger telefoner til at tilkalde

Dramatiske liv

back-up, forstået som unge, der vil støtte dem i en konflikt, ultimativt ved brug af vold. På den måde spreder en konflikt sig til mange unge, der kan vælge, om de vil tage del aktivt, men som i en eller anden form deltager i kraft af deres adgang til den viden, der cirkuleres. Brugen af mobiltelefoner og den hurtige udbredelse af rygter, nedsættende sprog og mobilisering af back-up synes i høj grad at stimulere de virksomme dynamikker i pigers konflikter. Forandringspotentialet er til stede hver dag; hvert øjeblik. Som formuleret af Anika, en 19-årig etnisk dansk/grønlandsk pige, der husker tilbage på den tid, hvor konflikter fyldte meget i hendes liv. Hun sukker og ryster på hovedet, da hun siger: "Fuck mand, hver morgen vågner man bare og tænker, "hvad er der sket? Hvad er der sket?" Hele tiden det der kaos!". Retrospektivt reflekterer hun over, at det må have været stressende, samtidig med at hun understreger, at dengang var det bare hverdagsrutine.

Sociale medier udgør en mulighed for at række ud og blive rakt ud til, hvilket både er en mulighed og et krav om kontinuerlig kontakt (Katz & Aakhus 2002:2, Licoppe 2004:135). Under et interview med Tine, ringede hendes telefon eksempelvis seks gange, og hun modtog ni sms-beskeder. Det skete på trods af, at hun havde "lagt sig syg", forstået som at hun havde skrevet på sin væg⁴⁸ på Facebook, at hun lå derhjemme med influenza.

Jeg skal bare lige have en pause. Lige siden jeg kom hjem fra efterskole har jeg været ude med venner, og alt det med, hvem der er slået op med hvem, problemer. Jeg har ikke rigtig fået kigget på den efterskole, jeg godt kunne tænke mig at gå på, det har jeg ikke haft tid til.

Hun 'sygemelder' sig fra sit sociale liv, der på én gang er vigtigt for hende, samtidig med at det opleves som krævende og noget, man ikke bare kan fravælge uden en god undskyldning. Efter at Tine er blevet smidt ud fra sin efterskole, skal hun finde et nyt skoletilbud og en mere permanent løsning på sin boligsituation. Hendes placering i et konstant informationsflow og involvering i venners problemer gør det imidlertid vanskeligt for hende at engagere sig i dette projekt.

⁴⁸ En væg er en side på en Facebookprofil, hvor man kan skrive beskeder og korrespondere med alle ens kontakter på Facebook på én gang. Kontakter betegnes som venner, og i udgangspunktet er beskeder på væggen således beskeder til alle venner.

Facebook bruges til at styrke relationer og forbinde unge på tværs af bydele og landsdele. Igen er det vigtigt at fremhæve forskellen mellem det sociale terræn og konfliktterrænet som en særlig konfiguration af negativ potentialitet. De informanter, som gav mig adgang til deres profiler ved at tilføje mig som ven i deres kontaktgruppe, brugte Facebook som de fleste andre mennesker, jeg kender – til at berette om deres liv, give meninger til kende, informere om sjove eller interessante links, bekræfte relationer gennem angivelser om, at man "synes om"⁴⁹ og via kommentarer på andres opdateringer. Samtidig har Facebook en form, der egner sig til trusler, hån og en særlig form for udstilling af alliancer og uværdige positioner. Krænkelser og gengældelser rejser lynhurtigt ved hjælp af sociale medier. En sms rejser fra én telefon til den næste; en opdatering på Facebook, kan øjeblikkeligt ses af en næsten uoverskuelig mængde brugere. Endelig foregår kommunikation på de sociale gennem skriftsprog, der lagres og således på ubestemt tid er tilgængeligt for en potentielt uendelig mængde brugere (Kofoed 2013:188).

Kommunikation på sociale medier adskiller sig fra face-to-face-kommunikation på en række væsentlige områder. I et studie af digital mobning forklarer Jette Kofoed, at interaktioner i det virtuelle rum er karakteriseret ved dels en række uvisheder, dels at interaktion udspiller sig forskudt i tid og rum (Kofoed 2009:117). En vilkårlig opdatering på Facebook, eksempelvis skrevet på vej hjem fra skole via en smartphone⁵⁰, læses af et ukendt antal brugere over et ukendt antal tidspunkter. Det medfører "non-simultan emotionel intensitet" (ibid.: 126), hvilket betyder, at følelser og tilblivelser finder sted forskudt i tid og sted. Der kan være usikkerhed om afsender(e), fordi der er falske profiler, log-on på andres profiler, og fordi grupper af unge kan sidde sammen og skrive fra en enkelt profil. Det er derfor svært at gennemskue, hvem der deltager, og hvordan en besked skal tolkes (ibid.:121f). Jeg fulgte nogle konflikter på Facebook og indså hurtigt, at meget af kommunikationen var vanskelig at forstå. Der blev brugt tegn, som jeg ikke kunne afkode, og arabiske ord, som jeg ikke forstod, ligesom jeg manglede konteksten for at kunne forstå den sociale betydning af beskederne. Generelt er feltarbejde på

⁴⁹ 'Synes om' er en funktion, hvor man kan angive, at man synes om eller er enig i en opdatering eller et link. Under en opdatering kan man således, uden at formulere en besked, støtte op om eller videresende en opdatering gennem markering af enten 'synes om' eller 'dele', hvilke de øvrige kontakter, der har adgang til opdateringen, kan se.

⁵⁰ En smartphone er en mobiltelefon med netadgang.

Dramatiske liv

sociale medier vanskeligt for udenforstående, fordi den information, der kommunikeres, er kodet og kræver grundig indsigt i de on/offline sociale processer, som kommunikationen er bundet op på (Kofoed 2009:123). Min egen oplevelse af manglende indsigt og overblik peger imidlertid på et forhold, der også gør sig gældende for pigerne; de har heller ikke det fulde overblik eller mulighed for entydig afkodning af beskeder, hvilket følgende episode afspejler.

SKA' JEG BRÆKKE NAKKEN PÅ DIG ELLER HVAD! DIN LILLE SO!!

Fatima er 18 år, begge forældre kommer oprindeligt fra Tyrkiet, og hun poster følgende på sin væg på Facebook:

*Amina: Hva blander du dig for?.. Og Hvem Kalder Du Kælling Din SO!!
Talan: Hallo Din So, Bar Hold Din Kæft!! SKA' JEG BRÆKKE NAKKEN
PÅ DIG ELLER HVAD! DIN LILLE SO!! HAAAAAAAA
Fatima: Bar Lad Os Smutte, Så Hun Ka Bli Kneppet i Røven!!
HAAAAAAAAH PUNKTUM!!*

Der er tale om tre sms-beskeder, som Fatima lægger op på sin væg. Fatimas veninde Amina er i konflikt med en pige, og den konflikt blander Talan sig i ved at skrive truende til Amina. Der er således en alliance mellem en ukendt pige og Talan på den ene side og på den anden side Fatima og Amina. Ved at lægge sms-korrespondancen ud på Facebook forsøger Fatima og Amina at lave en større alliance ved at udstille Talans trussel – *ska' jeg brække nakken på dig eller hvad* – som latterlig. Talan har forsøgt at positionere sig magtfuldt som én, der kan passe på sin veninde og true andre til at trække sig fra en konflikt. Fatima og Amina udstiller hende som latterlig, og ved at offentliggøre det på Facebook forsøger de at få andre til at dele denne opfattelse. De efterfølgende timer skriver Fatima og Amina frem og tilbage med hinanden, hvor de griner af det og gør grin med Talan. Der er tre fyre, der indikerer, at de 'synes om' Fatima og Aminas postings, og to af dem skriver kommentarer. Den ene dreng, Yusuf, angiver at være godt underholdt af pigernes udveksling, men kl. 4 om natten skriver han også; "det her er tegn på, [at] PERKERE KEDER SIG, HAAAAH". Kl. 6 om morgenen foreslår Amina; "vi dræber hendes væg". Lige efter følger en opdatering fra Amina, "vent og se, hun skriver en diss til os, når hun er på". Talans reaktion er imidlertid skuffende. Kl. 6:19 logger hun på, med et profilbillede af sig selv siddende med et lille barn og skriver,

HAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHA
 Wallaaaaaaah :Q :Q:Q :Q :Q :Q :Q :Q :Q :Q.

En person 'synes om' Talans posting, og selvom både Fatima, Amina og Yusuf forsøger at få hende til at reagere med en 'diss', lykkedes det ikke. Talan gider angiveligt ikke reagere på deres udfordring. Uden Talans 'diss' har tråden ikke længere potentiale til at udstille andre end de *perkere, der keder sig*. Fatima skriver, at hun skal på arbejde, og de andre gør lidt grin med det. En tredje fyr blander sig kl. 7:20 og skriver, "du keder dig for meget" og "folk er helt færdige nu til dags", hvorefter tråden dør. Forsøget på at alliere sig mod Talan mislykkes og synes endda at have givet bagslag ved at udstille Fatima, Amina og Yusuf som værende helt færdige.

Der sker i virkeligheden meget lidt. Alligevel er det illustrativt, at kommunikationen finder sted med næsten 50 posteringer og 6 mennesker involveret fordelt over ca. 20 timer. Talan vågner op mandag morgen og må som det første på dagen forholde sig til, at denne udveksling har fundet sted i løbet af natten. Selvom der sker meget lidt, peger denne hændelse på, at alliancer tager form, mens man ligger og sover. Ude at vide det kan man blive hånet, grinet af og truet af mennesker, man måske troede, var ens venner, eller som man måske dårligt kender.

Konflikter formes af de forskellige medier, der bringes i spil. Jeg anlægger det perspektiv, at handlinger på Facebook indgår i et samspil med andre former for interaktion i pigernes liv. Det er hverken mere eller mindre virkeligt eller effektivt. I kapitel 8 viser jeg eksempelvis, hvordan krænkelser over Facebook bidrager til ekstreme krænkelser og vold udøvet mod en pige. Konflikter, der strækker sig på tværs af tid og rum, ser imidlertid ud til at skabe en emotionel, relationel og positionel ustabilitet, som producerer en uro forbundet med "et truende kollaps af positioner og relationer" (Kofoed 2009:119). Jeg vil betegne det som en form for social lidelse, der er forbundet med eksistentiel usikkerhed og uvished (Whyte 1997, Kleinman, Das & Lock 1997). Selvom vold sjældent finder sted for de fleste af pigerne, er muligheden for vold, krænkelser og konflikter til stede, hvilket ser ud til at forme deres sociale liv på afgørende måder. Kofoed betegner dette som en "puls af uvished" (Kofoed 2013:191), hvor det spektakulære (i form af direkte krænkelser) og det ubestemmelige (i form af muligheden for social eksklusion) udgør grundpulsen i unges cybermobning. Negativ potentialitet ligger indlejret i pigernes sociale

Dramatiske liv

terræn og griber på komplekse og uforudsigelige måder ind i kernen af 'teenageprojektet': Hvem er jeg, og hvor hører jeg til?

Konflikter er sociale processer, der formes af de særlige betingelser og muligheder som cyberspace samt digitale og analoge former for kommunikation sammen tilbyder. Ingen eksisterende studier beskæftiger sig med, hvordan teknologimedieret interaktion bidrager til at forme pigers voldelige interaktioner. Jeg finder, at både mobiltelefoner og Facebook indgår i og ofte understøtter de processer, der leder til vold. Der er imidlertid brug for mere grundige undersøgelser af samspillet mellem fysisk og teknologimedieret interaktion, herunder måden, som virtuel kommunikation også bidrager til at løse konflikter på uden vold. Jeg finder det sandsynligt, at ligesom kommunikation via Facebook kan intensivere konflikter, blandt andet fordi de mange potentielle vidner til en ydmygelse gør gengældelse nødvendig, så kan virtuel kommunikation ligeledes bidrage til, at krænkelser ikke fører til vold, netop fordi de finder sted på tværs af tid og rum. Susan på 19 år forklarede eksempelvis, at hun havde været vred over en episode ved en fest. I stedet for at sige det ved festen, havde hun skrevet det på Facebook, da hun kom hjem. De andre havde så efterhånden svaret hende, og som hun forklarede, "Hvis vi havde stået sammen, var vi nok røget i hovedet på hinanden. Men når man sidder på Facebook, kan man ligesom tænke sig lidt om, altså man behøver ikke at svare lige med det samme, og så var det ok". Jeg var i lang tid mest optaget af måden mobiltelefoner så ud til at rumme mulighed for både at intensivere og afvikle konflikter på, mens jeg først senere i feltarbejdet blev opmærksom på sociale mediers betydning. Mit materiale peger således mest af alt på behovet for flere studier, der beskæftiger sig med måden, hvorpå teknologimedierede interaktioner former konflikter og situationer med vold.

Opsamling

Konfliktterrænet kan beskrives som et terræn karakteriseret ved bevægelighed, ugenomsigtighed og negativ potentialitet. Jeg har i kapitlet beskrevet, hvordan pigerne navigerer i dette bevægelige terræn gennem årvågenhed. De forsøger så at sige at læse frem i teksten og herved skabe en forventning om, hvad der er ved at ske, og anvende egnede forholde- og handlemåder. Det betyder imidlertid også, at forventninger eller frygt for eksklusion, vold eller uværdig behandling resulterer i truende handlinger og ultimativt voldelige situationer. Konfliktterrænet er ikke til stede hele tiden, men træder frem som en særlig intensitet af negativ potentialitet, der for en tid kræver (hyper)årvågenhed for de piger, der deltog i denne undersøgelse.

Den negative potentialitet er ikke alene koblet til en forventning om vold, men ser ud til at være forbundet til trusler om eksklusion og uværdige subjektpositioner, der cirkulerer blandt grupper af unge. Det er ikke kun volden, som Tine frygter; det er dét, volden mod hende også artikulerer: at bestemte unge opfatter hende som uværdig og uønsket i fællesskabet.

Trusler, chikane og vold finder ikke kun sted i fysisk afgrænsede rum, men finder sted på tværs af tid og sted ved hjælp af sociale medier. Digitale og virtuelle medier gør det uklart, hvorfra assemblager og intensiteter vil udspringe og materialisere sig som trusler mod ens position og plads i et socialt fællesskab. Rhizome-analytiken viser, hvordan begivenheder, relationer og tilblivelser griber ind i hinanden på tværs af tid og rum, og hvordan brugen af fysisk vold (kun) sætter et midlertidigt punktum for en igangværende konflikt. Årvågenhed, fællesskaber som en mangfoldighed i bevægelse og uigennemsigthed på tværs af tid og rum udgør en assemblage af en anden beskaffenhed. Det er måden, de sammen skaber konfliktterrænet på som et særligt mulighedsrum med bevægelser af både materiel og emotionel karakter, der i dette kapitel er beskrevet.

Jeg har fremskrevet et bestemt perspektiv på pigers konflikter. Med fokus på negativ potentialitet og ungefællesskaber som en mangfoldighed i bevægelse skriver jeg mig ind i et forskningsfelt, der har fundet hegemoni i konstruktionen af pigers ungdomsliv som karakteriseret ved løgne, manipulation, sladder, mobning og vold (Ringrose 2006:406, Chesney-Lind & Jones 2010:1). Den engelske ungdomsforsker Jessica Ringrose skriver, at det ser ud, som om den feministisk-inspirerede ungdomsforskning har været så optaget af at påvise aggressivitet og vold i pigers liv, at de har fået skabt et nyt patologisk, feminint subjekt (Ringrose 2006:411). Jeg hævder ikke, at negativ potentialitet er en udfyldende karakteristisk af pigers venskaber, men jeg fremhæver det som en dimension ved deres hverdagsliv og deres venskaber, som bidrager til at forklare, hvorfor vold finder sted. Jeg er således ikke enig i, at pigernes samvær er "præget af intriger og konflikter" (Malmberg & Hansen 2003:3). Jeg mener, at det er vigtigt at skelne mellem konfliktterrænet og terrænet som helhed. På baggrund af min undersøgelse kan jeg kun beskrive konfliktterrænet, fordi jeg overvejende har undersøgt pigeperspektiver på vold, krænkelser og konflikter. Fremskrivningen er således et produkt af mit fokus, hvilket medfører et fravalg af pigernes ikke-konfliktfyldte relationer og interaktioner.

Dramatiske liv

I det næste kapitel analyserer jeg en række kønnede dilemmaer forbundet til pigers involvering i konflikter med vold. Jeg undersøger, hvordan piger kan etablere magtfulde positioner, og hvordan subjektpositioner, der formes af konflikter med vold, ser ud til at befinde sig i et spændingsfelt mellem respekt og afvigelse. Pigers brug af vold betegnes ofte som en dobbeltafvigelse, og der er således potentielt tale om forstyrrende subjektpositioner. Jeg analyserer, hvordan køn intersekterer med alder og klasse og sammen rammesætter de subjektpositioner, der formes gennem deltagelse i konflikter med vold.

Kapitel 7: Et kønnet dilemma

Det er lidt, som når piger slås. Det er ikke noget, man kan være ligeså sej omkring som drenge. Man burde da kunne se ligeså godt på en pige, der gør sådan. Det er ligesom, når en dreng knepper er han sej, men når en pige gør det, er hun en luder. Jo mere piger gør, som er dårligt, jo mere ser folk ned på det. (Anika, 19 år)

Jeg vil bare gerne have den der respekt, men jeg gider ikke, at folk går og frygter mig mere. (Maya, 16 år)

Brugen af vold er konfliktfyldt. Dels fordi situationer med vold i konkret forstand er indlejret i udstrakte konflikter mellem flere unge, som beskrevet i forrige kapitel, dels fordi brugen af vold er forbundet med en række dilemmaer. Et dilemma mellem at gøre det rigtige og gøre det nødvendige i forhold til forskellige situerede rationaler. Ifølge Anikas udtalelse ser det ud til at være et kønnet dilemma, fordi grænserne for, hvad der er sejt, og hvad der ses ned på, flytter sig med kønnet. Maya peger på et dilemma mellem at opnå respekt blandt nogle og indgyde frygt og afstandtagen fra andre. Studier peger på, at pigers brug af vold bidrager til subjektpositioner, der bedst kan betegnes som tvetydige og modsætningsfyldte (Miller 2002, Jones 2010, Renold & Ringrose 2012). Det rejser spørgsmål om, hvordan vold og dominans kan udøves af en feminint mærket krop, og hvornår det genkendes som magtfuldt eller afvises som afvigelse?

I dette kapitel stiller jeg skarpt på, hvordan konflikter og situationer med vold udgør mikropolitisk kamp med kønnet som indsats og omdrejningspunkt. Indledningsvist vil jeg forankre det overordnede spørgsmål for kapitlet i en igangværende teoretisk diskussion på forskningsfeltet vedrørende køn, magt og vold. I forlængelse heraf argumenterer jeg for, at Bronwyn Davies' teoretisering af subjektivering og magt er brugbar for at begribe ikke bare de kønnede dimensioner af de mikropolitisk kamp, men også at køn intersekerer med andre kategorier af social differentiering, der sammen sætter muligheder og begrænsninger for, hvilke magtfulde subjektpositioner, der kan etableres. Herved sætter jeg rammerne for en analyse af, hvordan brugen af vold resulterer i (midlertidige) positioner mærket ved magt eller afvigelse. Kampene er således mikropolitisk i betydningen, at der kæmpes om magtfulde positioner. Jeg analyserer to konflikter blandt unge på en efterskole beskrevet af en enkelt pige, hvor situerede rationaler både

Dramatiske liv

hæmmer og fordrer brugen af vold og herved producerer en række (u)passende, (u)værdige, og (ikke)magtfulde feminine subjektpositioner, som både former og formes af de konflikter, der udspiller sig. Afslutningsvist diskuterer jeg, hvorvidt pigerne gennem deres tilnærmelse til det magtfulde udfordrer eller konsoliderer den maskuline dominans, der tegner konfliktterrænet.

Med kønnet som indsats og omdrejningspunkt

De fleste forskere, der beskæftiger sig med pigers brug af vold, fastholder, at vold er svært foreneligt med femininitet. Vold udgør en "dobbeltafvigelse", forstået som at piger afviger fra både anti-voldelige normer og afviger fra hegemoniske forestillinger om femininitet som passiv og konsensusøgende (Morrissey 2003:33, Natland 2006:13). Der er bred enighed om, at brugen af vold og udøvelse af dominans kan anskues som en måde at gøre (hyper)maskulinitet på (se Moore 1994, Harvey 1994, Messerschmidt 2004, Lindegaard 2009), mens der hersker uenighed om, hvorvidt vold og dominans også kan forstås som måder at gøre femininitet på (se Miller 2001, 2002, Messerschmidt 2002, Irwin & Chesney-Lind 2008). Jeg har ladet mig inspirere ikke bare af voldsforskningen men også af ungdomsforskningen, hvor især en række engelske ungdomsforskere har beskæftiget sig med kønede overskridelser eksempelvis drengepigers subjektiveringsprocesser (Reay 2001, Paechter 2006, Renold 2009), pigers modstandsformer mod regulering indenfor det heteroseksuelle matrix og pigers modstand mod underordning i et dualistisk kønhierarki (Staunæs 2005, McRobbie 2007, Renold & Ringrose 2008, 2012). I forening finder jeg de to felters teoretisering af køn og magt produktiv for en analyse af, hvordan pigers brug af vold kan begribes som andet end afvigelse.

Den amerikanske sociolog James Messerschmidt argumenterer for, at piger gør "bad girl femininity" gennem udøvelsen af bestemte former for vold, aggressivt (krops)sprog og en bestemt tøjstil (Messerschmidt 2002, 2004). Jody Miller udfordrer dette perspektiv i bogen *One of the Guys* (2001) ved at pege på, at piger, involveret i bander bestående af unge af begge køn, opfatter sig som "en af fyrene" og positionerer sig gennem maskuline fortællespor trods en feminint mærket krop. Hendes pointe er, at kriminologien har taget afsæt i biologisk køn med fokus på mænd og kvinders forskellige involvering i kriminalitet, og at der er behov for at tænke køn som situeret praksis, hvor maskulinitet og femininitet er noget, der *gøres* af såvel

maskulint og feminint mærkede kroppe (Miller 2002:434). Denne diskussion har affødt min nysgerrighed på, hvordan piger, der bruger vold, trækker på både maskuline og feminine fortællespor i etableringen af magtfulde positioner, og hvordan de dilemmaer, som dette kapitel handler om, også er et produkt af disse potentielt modsætningsfyldte positioneringer.

Millers pointe og kritik er inspireret af poststrukturalistisk feministisk teori og queer-teori, der forfølger mulighederne for at forstyrre og forandre den binære opdeling mellem 'mænd' og 'kvinder'. Den amerikanske queer-forsker Judith Halberstam foreslår i bogen *Female Masculinity* (Halberstam 1997), at maskulinitet er noget, der gøres af både mænd og kvinder, og derfor kan tænkes adskilt fra den (biologisk) mandlige krop. Maskulinitet er ifølge Halberstam ikke den måde, mænd gør køn på, men den særlige kønnede fremførelse, der konnoterer magt, privilegier og legitimitet (ibid.:2). Denne forståelse ligger i forlængelse af en række køns- og voldsforskere, der fastholder en kobling mellem maskulinitet, magt og dominans. Den hollandske antropolog og voldsforsker Anton Blok beskriver eksempelvis magtfulde kvindelige ledere som "social males", dvs. at kvinderne nærmer sig det maskuline ved eksempelvis at nedtone omsorg (for børn og familie) og ved at være ugifte enten de facto eller symbolsk (Blok 2001:227). Den engelske ungdomsforsker Angela McRobbie forslår betegnelsen "phallic girls" (McRobbie 2007:732) for de piger/kvinder, der gennem akademiske præstationer eller karrierevalg ser ud til at udfordre den kønsmagt, der regulerer og underordner kvinder i forhold til mænd. Hun hævder, at kønsgestillingen kun er tilsyneladende; den baserer sig på en ny kønskontrakt, hvor kvinder må fremføre hyperfemininitet for at kompensere for indtagelsen af magtfulde positioner. Hendes argument er, at hvis piger ikke skal fremstå aggressive og konkurrerende, må de opføre "den postfeministiske maskerade", hvor de med stor tydelighed spiller det heteroseksuelle spil og gør sig tilgængelige og attraktive for det maskuline begær (ibid.:723). I denne optik indtager magtfulde kvinder en tvetydig kønnet position, der ikke udfordrer, men som fastholder og er betinget af et ulige kønshierarki (McRobbie 2007:723, Blok 2001:227).

Maskulinitet bliver af både McRobbie og Blok anskuet som en magtfuld social modalitet, der potentielt kan tilgås af begge (biologiske) køn, men de understreger, at det ikke er uden omkostninger. Som Judith Halberstam skriver: "Ambiguos gender, when and where it does appear, is inevitably transformed into deviance, thirdness, or a blurred version of either male or

Dramatiske liv

female" (Halberstam 1998:20). Modsætningsfyldte subjektpositioner er vanskelige at indtage, og derfor vil piger, der udøver dominans og trækker på maskuline fortællespor, potentielt opleve afstandtagen og abjektgørelse. De bryder med den heteroseksuelle matrix, der fordrer en sammenhæng mellem biologisk køn, kønnede fremførelser og heteroseksualitet (Butler 1993). Min pointe er, at der er stærke og vedvarende diskursive konstruktioner på spil, der gør det analytisk vanskeligt at begribe dominerende feminine sociale modaliteter som andet end former for afvigelse og brugen af vold som andet end dobbeltafvigelse.

Ved at tage afsæt i det magtfulde som maskulint bliver det synligt, hvordan kvinders adgang til magtfulde positioner og maskuline udtryk kan være forbundet med ambivalens, tvetydighed og risiko for abjektgørelse. Men der er også tale om en analytisk *cul de sac*; en blindgyde, der resulterer i tautologiske analyser af magt som noget, der kun udøves 'rigtigt' af mænd. Det umuliggør en tænkning om det feminine som magtfuldt, da enhver magtfuld feminin modalitet omskrives til feminin maskulinitet. Alternativet til at tænke maskulin femininitet, "bad-girl feminity" eller magtfulde kvinder som "social males" (Blok 2001) eller "phallic girls" (McRobbie 2007) er at tænke magt, handlekraft og potentielt vold som (menneskelige) praksisformer, der kan udøves af både mandligt og kvindeligt mærkede kroppe og på forskellige måder indgå i maskuline og feminine fortællespor (Davies 2000:37). Nogle gange er magtfulde feminine positioner forbundet med afvigelse, men ikke altid. Jeg har været inspireret af analyser og teoretisering, hvor differentiering mellem det binære køn forvandles til en nysgerrighed på multiple konfigurationer af det maskuline og feminine som et kontinuum af kønnede tilblivelser og overskridelser (Davies 2000, Reay 2001, Paechter 2006, Renold 2009, Renold & Ringrose 2012).

Bronwyn Davies fastholder, at det binære køn udgør "a sticky diskursive web" (Davies 2000:16). Subjektet er ikke sat fri til at vælge, men er indlejret i diskurser, der er konstituerende men ikke determinerende for subjektivering. Det er diskursernes konstituerende karakter, der gør det muligt at modellere og endda overskride dem. Som formuleret af Judith Butler:

To claim that the subject is constituted is not to claim that it is determined on the contrary, the constituted character of the subject is the very precondition of its agency. For what is it that enables a purposive and significant reconfiguration of cultural and political relations, if not a relation that can be turned against itself, reworked and resisted (Butler 1995:46 i Davies 2000:15).

Davies hævder i forlængelse af Butler, at der på den ene side eksisterer et diskursivt net, der ser ud til at fastholde subjektet i en binær kønsfremførelse, mens der på den anden side finder en modellering sted af de diskursive betingelser. Kroppe mærket med forskellige tegn tilbydes og forhandler subjektpositioner som situerede tilblivelser i kontekster betinget af bestemte konfigurationer af magt og diskursive muligheder. Davies anerkender de diskursive begrænsninger, men er optaget af muligheden for at bevæge sig udover dem, som hun skriver; "what possibilities of mobilization are produced on the basis of existing configurations of discourse and power?" (Davies 2000:16). Subjektet befinder sig, ifølge Davies, ikke bare i én diskursiv konstituering men i samlingspunktet mellem flere diskurser (ibid.:62). Davies bruger ikke begrebet intersektionalitet, men hendes teoretisering af subjektets indlejring i multiple diskurser udgør en intersektionalitetstænkning i forhold til, hvordan sociale kategorier sammenvæves og gensidigt virker ind på hinanden. Hvor intersektionalitetsperspektivet ofte anvendes til at identificere ulighed og differentiering på makrostrukturelt niveau (Staunæs 2003:101), er det ved hjælp af Davies subjektiveringsteori muligt også at tænke intersektionalitet i forhold til mikropolitisk kamp om magt og afvigelse. Intersektionalitetsbegrebet kan bidrage til at synliggøre, hvordan sociale kategorier gensidigt låser hinanden, og producerer subjektpositioner, der afviger, forstyrrer eller fører til marginalisering (ibid.). Jeg er inspireret af Davies til at undersøge bevægelserne i og mellem multiple diskurser og herved åbne op for en analyse af bevægelserne mellem magtfulde og ikke-magtfulde subjektpositioner, som formes af pigers involvering i konflikter og brug af vold. I Davies' optik er magtfulde positioner relationelle; de er ikke absolutte eller forankret i subjektet, men er betinget af de diskursive betingelser i et socialt rum. Dét, jeg vil opnå med denne analyse, er at vise, hvordan magtfulde positioner ikke er konstante, og at pigers søgen efter sådanne positioner gennem brug af vold ikke entydigt fremstår som afvigelse. Magt og dominans etableret gennem vold og truende adfærd er ikke en afvigelse per se, men kan antage former, der producerer positioner af både respekt og afvigelse. Og heraf følger en række dilemmaer.

I krydspres mellem at gøre det rigtige og det nødvendige

Maya beskriver to konflikter på sin efterskole, der dels illustrerer dilemmaet mellem at gøre det rigtige og gøre det nødvendige, dels et dilemma mellem at indtage magtfulde positioner og blive genkendt som passende i forhold til hegemonisk femininitet. Maya er 16 år, etnisk dansk, og hun er vokset op i udkanten af en mindre by på Københavns Vestegn. Hun er netop påbegyndt andet år på en efterskole på Sydsjælland, og da jeg møder hende, er hun bortvist i en uge efter en situation med vold. Vi mødes kun en enkelt gang, hvor vi taler sammen i stuen hjemme hos hendes forældre. Hun har dækket op med te, slik og frugt, og resten af familien er taget på indkøb for at give Maya ro til at tale med mig. Hun fortæller om volden på efterskolen, men understreger, at hændelsen er en undtagelse. Tidligere fandt konflikter ofte sted, hvilket hun forbinder med en bestemt livsstil og en bestemt type unge, som hun færdedes blandt. Hun starter med at beskrive, hvordan hun så ud.

Altså herhjemme var jeg en sød pige, gik tit i kjole og var pæn i tøjet, pæn i håret. Det var jeg bare ikke til sidst. Til sidst lignede jeg bare sådan én, der stod ude på Istedgade. Helt slidt hår, og jeg havde lige set den dér Christiane F, så jeg havde rødt hår og gik altid i bukser, og altid i Reebok sko. Everlast bukser, det man nu gik i, stramme bluser og løse bukser.

Hendes beskrivelse henleder min opmærksomhed på hendes udseende og kropssprog, som hun sidder der i stuen sammen med mig. Hun har langt mørkt hår, der hænger glat ned over skuldrene, hendes make-up er afdæmpet men synlig, og jeg lægger mærke til, at hun er iført et par stramme jeans og en tætsiddende bluse. Smilende og imødekommende svarer hun på mine spørgsmål og involverer sig i en samtale, der varer 2-3 timer.

Maya forklarer, at hun dengang færdedes blandt unge, der var fælles om at have en række sociale problemer og som fandt sammen om især forbrug af hash og stoffer. På anbefaling af sin sagsbehandler kom hun på efterskole, fordi hun i stigende grad havde konflikter hjemme, var fraværende fra skolen og havde et dagligt hashforbrug. Hun oplevede jævnligt konflikter med andre unge, og hun var kendt som én, der, med sine egne ord "ikke bare havde det i munden". Efter et særlig voldsomt overfald begået af flere af hendes veninder, hvor hun efter eget udsagn kun ved et tilfælde ikke deltog⁵¹, gik det op for hende, hvilken retning hendes liv var ved at tage, og at hun måtte væk fra det miljø og de venner, som hun forbandt med stoffer og konflikter.

⁵¹ Hun forklarer, at hun var faldet i søvn på sofaen og ikke hørte sin telefon, da hendes veninder ringede for at få hende til at deltage i et overfald mod en anden pige.

Når jeg stod og kiggede mig selv i spejlet, så kunne jeg se, hvordan jeg kunne ende, hvis jeg fortsatte med det her. Med at tage stoffer og slå og køre psykisk terror på andre. Jeg ville ende som en trunte, der rendte rundt i en 1-værelses lejlighed og ikke havde råd til at betale en skid. Stå nede på gaden for at få penge til mit stof og få penge til at købe mad.

Hun frygter, at hendes liv bliver usselt med stoffer og prostitution; en *trunte*, der render rundt i en 1-værelses. Flere af pigerne taler om at være en *trunte*, som en nedsættende betegnelse for piger, der kun på overfladen har styr på deres liv. Signe på 15 år forklarer, at en *trunte* er "sådan én, der tror, at hun er bedre end én". Maya forklarer, at en *trunte* er "sådan én, der ikke rigtig er så klog, f.eks. står med et kort og tror, at Italien ligger ved Tyskland", og "sådan nogle, der går i pænt tøj og går rigtig og lader, som om de har styr på det hele, men i virkeligheden så har de ikke en skid styr på deres liv". En *trunte* tegner sig som en social figur, der rummer risikoen for manglende realisering af det, som Signe og Maya forbinder med det gode liv, her formuleret som at have styr på det i form af job, god økonomi og ordentlige boligforhold. Jeg vender tilbage til *trunte*-figuren senere i kapitlet.

Mayas ophold på efterskolen er i hendes egen forståelse afgørende for hendes bevægelse væk fra et liv som *trunte*. Vejen er imidlertid brolagt med konflikter, udfordringer og dilemmaer, der aktualiseres på en særlig måde også i kraft af efterskolens institutionelle rammer og elevsammensætning. Efterskolen har en nul-tolerance-politik over for vold, hvilket betyder at brug af vold medfører midlertidig bortvisning eller udsmidning. Samtidig er en del af eleverne anbragt på skolen som en foranstaltning efter Servicelovens § 50 på baggrund af eksempelvis vanskeligheder ved at bo hjemme, at de er kriminalitetstruede eller mangler skoletilbud. Den samme logik, der styrer positioner og respekt på gaden, synes at gøre sig gældende blandt unge, der opholder sig på døgninstitutioner og efterskoler med en høj andel af elever anbragt som led i en foranstaltning (Kendrick 2011:72, Renold & Barter 2003:90, Stockholm 2009:146, Egelund et al. 2010:116) og i danske sikrede

Dramatiske liv

institutioner (Bengtsson 2012:104). Vold og truende adfærd er et redskab til positionering, alt imens vold medfører udsmidning - hvis det altså bliver opdaget⁵².

Maya fortæller, at der blandt sidste års ældste elever var 5-6 piger, der var kendt for at bruge vold, og som "styrede hele skolen". Da Maya kommer tilbage efter sommerferien som andetårselev, aftaler hun med en veninde, at de skulle stille sig op og råbe af hinanden, "sådan "Fuck dig, din kælling. Hvad tror du måske, du laver her? Havde jeg ikke sagt til dig, at hvis du kom tilbage på skolen, så ville jeg smadre dig?!"". Episoden er for sjov, men kommunikerer til især de nye elever, at pigerne har vilje til vold. Maya synes altså på én gang at ville bevæge sig væk fra trunte-figuren samt etablere respekt blandt skolens elever gennem en aggressiv attitude. Det første dilemma, som jeg genkender i hendes fortælling er altså et dilemma mellem det, jeg vil betegne som normalisering på lang sigt og etablering af respekt og status i skolens hierarkiske terræn. Hendes samtidige orientering efter disse to sociale horisonter skaber et dilemma mellem at gøre det rigtige og gøre det nødvendige (Jones 2010:11). Det rigtige i forhold til normalisering (på sigt) er at tage afstand fra enhver form for vold og trusler, mens det nødvendige er at etablere respekt forstået som et rygte om vilje til vold, fordi det bidrager til magtfulde positioner i efterskolens hierarkiske terræn (her og nu).

I mit møde med Maya fortæller hun sig selv frem i forhold til en hegemonisk femininitetsdiskurs⁵³. Jeg bruger begrebet hegemonisk i betydningen en

⁵² I en undersøgelse af sammenbrud i anbringelser fremhæver Tine Egelund m.fl. det paradoks, at årsager til sammenbrud ofte hænger sammen med årsager til anbringelse (Egelund et al. 2010:99). Unge, der eksempelvis anbringes på baggrund af voldsproblematikker bliver således ofte smidt ud af institutionen netop på grund af aggressiv adfærd (ibid.).

⁵³ Den australske kønsforsker Raewyn Connell introducerede begrebet hegemonisk maskulinitet, der betegner en normativ maskulinitet, der underordner femininitet i en patriarkalsk kønsorden. Hegemonibetegnelsen understreger både en underordning af andre maskuliniteter og af femininitet. Connell forslår derfor, at den normative femininitet betegnes som "*emphasized femininity*", fordi der i hegemonibetegnelsen netop ligger en underordning af femininitet i forhold til maskulinitet (Connell & Messerschmidt 2005:848). Jeg anlægger det perspektiv, at femininitet ikke i udgangspunktet kan defineres som underordnet maskulinitet, men at hegemonibegrebet i forhold til kønsdiskurser er anvendeligt til at skærpe det

dominerende, normativ diskurs, der ikke er dækkende for, hvad kvinder gør, men udgør et fortællespor, som kvinder spejler sig i og vurderes i forhold til. At der eksisterer en hegemonisk femininitet udelukker ikke, at multiple femininiteter er i spil, men indfanger, at nogle er mere magtfulde end andre og udgør positioneringer, der gør subjektet umiddelbart genkendeligt⁵⁴. Hegemonisk femininitet er karakteriseret ved omsorg, selvkontrol, sårbarhed, fysisk svaghed, en række skønhedsidealiser og – særlig relevant for denne kontekst – konsensussøgende adfærd (se også Waldron 2010:1312). I det følgende bruger jeg begrebet *passende* for at betegne det *rigtige* i forhold til en hegemonisk femininitetsdiskurs og i særdeleshed passende håndtering af konflikter gennem ikke-vold. Jeg bruger desuden begrebet *værdig* om de nødvendige og nogle gange også rigtige dispositioner og positioner, der vurderes i forhold til rationalet om respekt og gengældelse. Den hændelse, der sendte Maya på en såkaldt 'tænkepause', illustrerer, hvordan dette dilemma rammesætter hendes deltagelse i konflikter og i særdeleshed hendes brug af vold.

Social taberluder

Det startede egentlig bare med, at vi [Maya og Julie] lavede lidt grin med én, der hedder Caroline, fordi hun har optegnede øjenbryn, og når hun har mascara på, ligner det, at hun kun har én øjenvippe, og når hun har foundation på, så kan man se, at det hænger i klatter. Og så har hun sådan nogle hårekstensions i, hun har langt sort hår i forvejen, og så sidder det hernede, hvor man normalt ville sætte det heroppe, de der ekstensions. Så havde vi lavet lidt grin med hende, hvor én af mine veninder havde sat ekstensions i og efterlignede hende.

Maya fortæller om en konflikt på efterskolen, der har fundet sted, få uger inden vi taler sammen. Sammen med to andre piger har hun lavet grin med en ny pige på skolen ved at karikere hendes 'lange' hår. Mange konflikter mellem piger tager sit afsæt i kritik af kroppe og vulgære eller fejlslagne fremførelser

analytiske blik for, at nogle femininitetsdiskurser er mere magtfulde og genkendelige end andre.

⁵⁴ Teoretisering i normativ/hegemonisk femininitet er blevet kritiseret for implicit at ophæve den femininitet, som karakteriserer hvide, vestlige, heteroseksuelle middelklassekvinder, til en dominerende diskurs (Staunæs 2005:152). Jeg anvender begrebet hegemonisk femininitet med en eksplicit analytisk opmærksomhed på, at hegemonisk femininitet privilegerer heteroseksuelle etnisk danske kvinder fra middelklassen.

Dramatiske liv

af femininitet (Jones 2010:52, Staunæs 2005:159, Renold & Ringrose 2012:54, Kofoed & Ringrose 2012:12). Caroline gør øjensynligt for meget, og hendes manglende sans for passende feminin fremførelse gøres til genstand for latterliggørelse gennem en meget offentlig form for kritik. Konflikten ser ud til at befinde sig i snitfladen mellem sjov og alvor, men ligner mest en udfordring af Carolines forestillede plads i efterskolens sociale hierarki.

Det er Mayas ven, Mikkel, der gør hende opmærksom på, at Caroline er blevet sur. Mikkel er kæreste med Caroline, og han tilføjer; "hvis I går op til hende nu, vil hun give Julie en flad". Som formidler af Carolines trussel om vold er Mikkel således også deltager i konflikten. I parentes bemærket er det også gennem relationen til ham, at Caroline hastigt bevæger sig op i skolens sociale hierarki⁵⁵. Han gør Maya opmærksom på, at Caroline ikke finder sig i deres hån, og at værelset er et passende diskret sted, at få konflikten afviklet uden voksenindblanding. Mikkels mellemkomst fortæller også Maya, at det er en offentlig konflikt, der potentielt følges af flere unge på efterskolen. Hvis hun ikke går derop, kan det tolkes som manglende mod og medføre tab af status såvel som risiko for selv at blive udsat for hån, drillerier og trusler om vold.

Maya er klar over, at hun skal passe på. Hendes dilemma består i, at hun på den ene side må være loyal overfor Julie og undgå en ydmygelse af dem begge to, samtidig med at hun ikke kan risikere udsmidning. Maya fortæller, at hun har været i et længere forløb med en psykoterapeut, der har hjulpet hende i forhold til hash- og stofafvænning. Psykoterapeuten har forklaret Maya, at hun kan undgå konflikter, hvis hun lærer at "holde sig til sin egen sandkasse". Maya forklarer, at hvis hendes veninder kommer i konflikter, kan hun "tale med dem om det, i stedet for at handle sammen med dem". Det er imidlertid ikke helt klart for hverken Maya eller de andre deltagere, hvilken 'sandkasse' konflikten udspiller sig i. Konflikten har mange aktører, og Maya giver udtryk for, at denne konflikt foregår i hendes sandkasse, fordi der er tale om gengældelse for en hændelse, hun deltog i, fordi det vedrører hendes

⁵⁵ Anja Stokholm skriver i sin undersøgelse af socialisering blandt børn anbragt på døgninstitution, at piger kan omgås anciennitetshierarkiet ved at blive kærester med ældre drenge eller drenge, der har boet længere tid på institutionen (Stokholm 2009:157).

veninde, som hun føler sig forpligtet til at beskytte og være loyal overfor, og fordi hendes ven Mikkel binder hende tættere på konflikten, da han fortæller hende om Carolines advarsel eller trussel om, at Julie får en flad; ifølge Maya han siger faktisk, "hvis I går op til hende", får Julie en flad.

De er tre piger, alle fra 2. årgang, der beslutter sig for at gå op til Caroline, angiveligt for at Julie, der havde påsat 'Caroline-ekstensions', kunne sige undskyld. De to veninder går med for, med Mayas ord, at sikre, "at der ikke sker noget". Der er i materialet en række eksempler på, at piger støtter hinanden i konflikter, ved at de kæmper sammen verbalt og fysisk. Det er en del af den forventning om loyalitet, som hersker mellem veninder (Flekkoy 2000:85, Jones 2010:69). Veninders tilstedeværelse kan både intensivere og afvikle situationer med konfrontatorisk angst og spænding. Der er beretninger om, at veninder hjælper hinanden til ikke at lade sig rive med af den emotionelle intensitet eller hjælper en veninde til at forlade en konfliktsituation (se også Flekkoy 2000:86). Vold kan også blive overflødig, hvis den ene side af en konflikt tager sig ud som en særlig magtfuld assemblage af unge med respekt og status. I materialet viste det sig i beretninger om, at pigerne ringer til personer med et særligt omdømme for vold. Disse personer kunne møde op eller bare sende en sms, hvorved konfrontationen ofte blev løst uden vold⁵⁶. Nikki Jones fremhæver, at piger, der vil undgå konflikter og brug af vold udvikler en række situerede undvigelsesstrategier, hvoraf én af dem kan være, at undgå konflikter der finder sted med mange vidner, fordi vidner til et nederlag kan intensivere muligheden for, at en konflikt optrappes eller må gengældes med vold (Jones 2010:54). Det kunne se ud, som om Maya og hendes veninder altså forsøger at undgå for mange vidner, der kan intensivere konflikten, samtidig med at de udgør en dominerende enhed i den situerede hændelse på Carolines værelse.

⁵⁶ Anika beretter eksempelvis om følgende episode: "Jeg blev engang hentet i bil. Af nogle ældre piger faktisk, 20 år, og jeg var altså lille sådan 14-15 år, måske yngre. Men så er der en flok piger efter mig, og jeg har gemt mig inde i en skolegård. Så kommer de i bil, syv piger, ikke drenge, piger. Og de var kæmpestore alle sammen, altså tykke. Med bat og attitude mod hele Vesterbro, fordi jeg var bange for ét menneske". Anika forklarer, at de stod lidt sammen på gaden, hvorefter den ene pige ringede den pågældende pige op, og forklarede, at et udestående med Anika var et udestående med hende. Anika forklarede, at siden den dag, havde hun aldrig problemer med den pågældende pige.

Dramatiske liv

Carolines trussel om vold gør det forståeligt, at Julie ikke går alene derop. Omvendt kan fremmødet af tre andetårselever på en førsteårselevs værelse ligne en trussel. Det kunne se ud, som om de ikke kun kommer for at give Caroline en undskyldning, men at de også kommer for at vise, at de ikke er bange for hende og ikke accepterer den plads i skolens hierarki, som Caroline mener at være berettiget til at indtage. Den potentielle trussel om vold mod Julie må enten finde sted eller trækkes i land. De kalder så at sige den negative potentialitet frem med risiko for at skabe en situation med vold på baggrund af deres gensidige frygt for hinandens negative hensigter.

Caroline accepterer ikke umiddelbart undskyldningen, men sidder angiveligt bare og "stirrer gennem dem", som om de var luft, og det resulterer i, at Maya begynder at grine. Caroline begynder at råbe af Maya. Maya angiver, at hun forsøgte at bevare roen; at hun bad Caroline tale ordentligt og dæmpe sig, men at hun til sidst blev sur: "Så går jeg helt hen imod hende, så siger jeg: "du er fandme heldig, at jeg er 2. års elev, ellers havde jeg knaldet dig én på siden af hovedet". Caroline råber tilbage, om det gør hende mere værd, hvortil Maya svarer: "Nej det gør det ikke. Men hvis vi to kommer op at slås, så er det mig der ryger hjem og ikke dig". Dilemmaet mellem at bruge vold eller miste status gælder for begge piger, men mest for Maya, fordi efterskolen har skærpede vilkår for ældre elever. Frygten for at miste status og frygten for at blive smidt ud af efterskolen ser ud til at presse sig på med lige stor intensitet, og der er få veje ud af situationen, der er både passende og værdige.

Det konfrontatoriske spændingsfelt ser ud til at intensiveres i angst og spænding. Maya beskriver, at hun kæmper for at bevare kontrollen med sig selv, således at hun opnår dominans uden at bruge vold. Hun husker, at hun gik helt tæt på Caroline og var opmærksom på ikke at hæve stemmen eller lade sig provokere til at slå først. Caroline råber højt og nedsættende og forsøger formodentlig at provokere Maya til at slå først. Det er den slags konfrontatorisk interaktion, som Randall Collins betegner som "boasting and blustering" (Collins 2008:345). Det er en form for bluf, hvor man forsøger at skræmme den anden til at trække sig. Ud fra Mayas detaljerede beretning lyder det til, at begge piger kæmper om at etablere dominans, men forsøger at undgå at overskride grænsen mellem trusler om vold og udøvelsen af vold. Collins hævder, at vold altid er en overskridelse, fordi mennesket har en iboende rettethed mod solidarisk interaktion (Collins 2008:22ff), men det ser også ud til, at bestemte situerede rationaler, eksempelvis at vold er udsnidningsgrundlag, virker effektivt ind på pigernes motivation til ikke at

bruge vold. Maya beskriver, at hun kæmper for ikke at tabe fatningen; hun viser vilje til vold, men vil gerne undgå at bruge vold. Det situerede angst- og spændingsfelt intensiveres ved deres fysiske nærhed, deres råb og deres gensidige positionering af hinanden som uværdige. Maya ser ingen anden udvej end at forlade rummet. På vej ud kalder hun Caroline for en "social taberluder" i et sidste forsøg på at etablere dominans. For Caroline ser det måske ud, som om Maya går, fordi hun mener, at hun er "mere værd", men Maya forklarer, at det er for at undgå at bruge vold. Hun går, fordi hun er bange for det, Caroline potentielt kan gøre hende til.

Caroline følger efter Maya ned af trappen, og Maya fortæller, at hun tænkte "shit shit, ikke alt det der tusefight igen, jeg gider det ikke". Maya er klar over, at Caroline ikke vil slippe konflikten. Konflikten intensitet tager form af de magtfulde og uværdige subjektpositioner, der er i spil. Mayas forsøg på at placere Caroline i et samspil af marginaliseringsformer, nederst i et hierarki af både klasse og køn, rammer formodentlig Caroline med stor intensitet. At kalde nogen for social taberluder har effekt, fordi betegnelsen ikke ligger fjernt fra den makrostrukturelle placering, som pigerne befinder sig i nederst i et køns- og klassehierarki. Det er ikke bare tilfældige ord, der flyver gennem luften; det er ord med et særligt affektivt potentiale for at aktualisere en position, der er både upassende og uværdig. Det er netop positionen *social taberluder*, som Maya selv frygter at ende i, som hun forsøger at indplacere Caroline i, da hun vil undgå at bruge vold for at håndtere den tilspidsede konflikt. Maya har lyst til at slå Caroline, men hun holder fast på sig selv ved at kalde Caroline for dét, som hun selv frygter at være og blive.

For enden af trappen får Caroline indhentet Maya, og det udvikler sig til vold mellem flere piger, inden episoden afbrydes af en lærer på et tidspunkt, hvor Caroline ligger på gulvet og modtager slag og spark fra tre ældre elever. Maya føler, at hun får skyld for det hele og ved, at hun risikerer udsmidning. Den sociale horisont, der angiver rettethed mod normalisering og hegemonisk femininitet ser ud til at forsvinde fra hendes synsfelt med den forventede udsmidning, mens den horisont, der angiver rettethed mod respekt og gengældelse toner frem som eneste mulighed. Hun går ud og ringer til flere veninder, blandt andet en pige, som gik på skolen året før, og som har et ry for at kunne udøve ekstrem vold. Maya kender hende også hjemmefra, idet hun var med til den episode med ekstrem vold, der skræmte Maya til at ville væk fra sit miljø. "Lige i det øjeblik havde jeg bare lyst til, at Danni skulle komme og smadre hende [Caroline] fuldstændig". Maya fortæller, at hun var

Dramatiske liv

virkelig vrede og følelsesmæssigt påvirket, dels af Carolines angreb, der fik hende i gulvet, og dels af lærerens indblanding og placering af skylden hos Maya og hendes veninder. Caroline har udfordret Mayas position i skolens hierarki, og læreren har genkendt Maya som voldelig, fordi han afbryder konflikten på et tidspunkt, hvor Mayas veninder fysisk har overtaget over Caroline. Det er to subjektiveringstilbud, der er både upassende og uværdige.

En ekskurs om klasse

Konflikten udspiller sig på en måde, der resulterer i, at Maya genkendes og genkender sig selv som voldelig. Det er adfærd, som Maya forbinder med at være en trunte; en person lavest i et hierarki af køn og klasse; en position uden betydning og indflydelse på sit eget liv. Dagen efter episoden, hvor Maya netop har været til samtale på kontoret, møder hun Mikkel, og citerer ham for at sige følgende:

På en eller anden måde minder dig og Caroline bare så meget om hinanden. I er begge nogle rigtig kønne piger, I er begge to sådan nogle, der ikke forstår så meget, sådan lidt blanke, kan godt have sådan lidt tøse fnidder-fnadder, og I er begge to nogle tøser, der kan slå fra jer.

Mikkel placerer begge piger i samme kategori af pæne, ikke særlig kloge piger, der skaber konflikter, og som ind imellem slås. Maya accepterer hans beskrivelse, selvom den ligger snublende tæt på hendes egen forståelse af en trunte. Hendes ønske om at forandre sig ser ud til at møde modstand, både gennem andres forventninger til hende, og gennem hendes egne navigationer i forhold til respekt og status som sociale horisonter. Hun kapitulerer i det øjeblik til en reduktion i en misogyn forståelsesramme, hvor hendes forsøg på at positionere sig magtfuldt reduceres til "tøse fnidder-fnadder", og hvor hun reduceres til en trunte.

En trunte og en social taberluder er beslægtede sociale figurer, som bringes i spil for at italesætte distinktioner mellem u/passende piger. En distinktion, der i høj grad handler om klasse. En trunte er en kvinde fra underklassen, og frygten for at være en trunte er blot én af de mange måder, som bevidsthed om klasseforskelle kom til udtryk i materialet. Pigerne talte ikke om klasse, men de talte om at afvige fra en forestillet normalitet på måder, som de forbandt med skam og ringere social værd. Når jeg anvender begrebet hegemonisk femininitet, der afspejler hvid middelklassefemininitet, er det således med henblik på at medtænke klasse i de forestillinger om passende femininitet, som nogle piger i særlig grad orienterer sig efter. At jeg

genkender udsagn om afvigelse og ringere social værd som klasseafvigelse skyldes i høj grad min læsning af den engelske sociolog Beverly Skeggs arbejde om respektabilitet, klasse og køn. Skeggs anskuer respektabilitet som en diskurs om femininitet, der bidrager til at differentiere mellem arbejderklassens og middelklassens kvinder (Skeggs 1997:47). Klassetilørsforhold bliver i Skeggs begrebsunivers til moralske kategoriseringer af respektable/ikke-respektable kvinder, hvor arbejderklassens kvinder kendetegnes ved og kender sig selv som negationen af respektabilitet; patologiske, seksualiserede, urene, med manglende evne til at drage omsorg for børn og familie og manglende selvkontrol, der eksempelvis kommer til udtryk gennem overvægt, alkoholforbrug og støjende adfærd (ibid.:5). Respektabilitet bliver herved en evig bekymring for dem, der mistænkes for ikke at have den, fordi mangel på respektabilitet bliver et tegn på ringere socialt værd. Jeg vil hævde, at truntefiguren, luderer og den sociale taberluder udgør krænkelser af en vis intensitet, fordi disse kategoriseringer positionerer pigerne som 'andethed' til (middelklassens) hegemonisk(e) femininitet og den normalitet, som Maya eksempelvis søger.

Skeggs forstår klasse som en diskursiv historisk konstruktion, der er et produkt af middelklassens behov for differentiering på baggrund af forskelle i moral og socialt værd. Skeggs skriver følgende om klasse:

Class is a discursive, historically specific construction, a product of middle-class political consolidation, which includes elements of fantasy and projection. The historical generation of classed categorizations provide discursive frameworks which enable, legitimate and map onto material inequalities" (ibid.:5).

I Skeggs forståelse er klasse ikke i sit afsæt en skelnen mellem materielle/økonomiske forskelle, men en konstruktion af forskel, der forstærker og understøtter sådanne uligheder. Skeggs skelner mellem arbejderklasse og middelklasse, hvilket i en dansk kontekst mere passende kunne betegnes som en distinktion mellem middelklasse/arbejderklasse og den marginaliserede del af arbejderklassen, som jeg tidligere har betegnet som underklassen (Larsen et al. 2012:33). I mit materiale kommer klasseforskelle både til udtryk som materiel ulighed, særligt i forhold til hvor og hvordan man bor, og som kulturel forskel udtrykt særligt i forhold til familieformer, adfærd og normer, som følgende udtalelser illustrerer:

Dramatiske liv

Min mormor, min biologiske mors plejemor, hun bor på Bornholm, og arbejder som hjemmehjælper. Altså, hun bor med sin egen have og har sine egne jordbær og laver øllebrød fra bunden. Hun har altid betydet rigtig meget for mig, men så meldte hun afbud til min konfirmation. [D]et var måske noget med, at vores fester var blevet sådan lidt, altså der var meget hash og stoffer, slåskampe og sådan, måske var det derfor, hun ikke gad komme. (Marlene, 18 år)

Når folk spurgte til det dér knivstikkeri, så inderst inde ville man gerne være en lille pige med flade sko, altså den søde pige, der kunne vende sig om og bare sige "det her, det glemmer vi" og måske blive bange. Inderst inde ville jeg ønske, jeg var vokset op med mor og far og familie i Brønshøj og ih og åh, og jeg havde været den lille pige med hvide, flade sko i stedet for at skulle have North Face og Buffalo sko. (Susan, 19 år)

I Marlenes fremstilling er mormorens fravalg af hendes konfirmation begrundet i en forskel i livsførelse, hvor mormorens normalitet med hjemmelavet øllebrød og egen have fremstilles på bekostning af hendes egen families upassende livsstil karakteriseret ved vold, hash og stoffer. Susan forbinder den søde pige i de flade sko, som har lært at vende den anden kind til, med en opvækst i Brønshøj i en kernefamilie. Susan kommer fra et boligområde i Brønshøj, hvor det sociale boligbyggeri ligger dør om dør med dyre villaer, og hvor børn med meget forskellige opvækstvilkår således deler skoleliv. I Susans beretning om sin opvækst gav hun udtryk for en gradvis erkendelse af, at det, der var normalt hjemme hos hende, ikke var normalt i andre familier, og at det var de andres normalitet, der var den passende.

I analysen af konflikten mellem Maya og Caroline foreslår jeg, at det situerede angst- og spændingsfelt intensiveres på en særlig måde, da Maya kalder Caroline for social taberluder. Maya tilbyder Caroline en subjektposition som tilhørende underklassen. Klassetilhørsforhold er "politics of emotion", som Skeggs skriver og uddyber med følgende: "Class relations are felt as they are lived, and these feelings generate strong emotions, sometimes violence, degradation and resistance" (Skeggs 1997:92). Konflikter på baggrund af upassende subjektiveringstilbud, altså afvigelse fra hegemoniske forestillinger om femininitet, bidrager til at producere spændingsfelter af intens emotionalitet, fordi konflikter drives af, at nogen, der ønsker at passere som passende/middelklasse, prajes til en subjektposition tilhørende underklassen.

De konflikter og situationer med vold, der analyseres i denne afhandling, udspiller sig blandt piger, der er placeret marginalt i hierarkier af klasse, etnicitet, køn og alder, og der kæmpes om, hvem der skal acceptere en position nederst i hierarkiet, og hvem der kan indtage positioner af betydning (Henriksen & Miller 2012). Anton Blok skriver om "de mindre forskelles narcissisme" (Blok 2001) og hævder, at konflikter sjældent udspiller sig blandt mennesker positioneret radikalt forskelligt, men at det er fraværet af forskel, der udløser konflikter (ibid.:115). Marie Lindegaard hævder i forlængelse heraf, at vold finder sted, når hierarkiet mellem aktører ikke er klart defineret (Lindegaard 2009:344). Hvis den ene part kommunikerer lighed med, mens den anden søger at distancere sig, bliver vold ifølge Lindegaard en mulighed. I dette perspektiv udløses vold altså af en påstået lighed mellem aktører, hvilket situationen med vold mellem Maya og Caroline også illustrerer. Caroline (med støtte fra Mikkel) peger på lighed-med Maya, men Maya fastholder, at der er forskel. Maya distancerer sig fra Caroline både ved at grine ad hende, ved at kalde hende for social taberluder og ved at gå fra hændelsen, som om Caroline ikke er en konflikt værd.

I mit materiale er der ingen eksempler på, at vold udøves mod middelklassepiger⁵⁷. Som Clara svarer, da jeg spørger, hvordan hun tror, at andre ser på piger, der slås: "Når det var, at jeg sloges, eller vi sloges, var det jo ikke med en eller anden Hellerup-pige. Så var det jo med sådan nogle andre, der også sloges. Så var det jo nok lidt normalt". Tre piger giver eksempler på, at de lavede sjov med de "fine piger" ved at true dem, som følgende udtalelse illustrerer:

Man kunne godt råbe af nogen, f.eks. lille fine Rikke, der kommer fra det fine kvarter og er totalt bange, "hvad glor du på din lille luder", og hun tænker bare "åh nej, åh nej", og man kunne bare se det. Jeg vidste jo godt inde i mit hjerte, åh hvor er det synd, hvor hun bare går og ryster med cyklen, og nok aldrig kommer på stationen mere. Og så siger man måske, "åh fuck nu det, det var bare for sjov din kælling" [hun efterligner en dyb stemme med bred vestegnsdialekt]. Og for hende er kælling jo bare helt absurd, sådan siger man jo ikke, men for mig var det normalt, altså "årh hvad så din so", når man ringede til hinanden. (Lina, 19 år)

⁵⁷ Jeg baserer dette på, at jeg i pigernes beskrivelser af dem, som de har udøvet vold imod, ikke genkender nogen som værende middelklassepiger.

Dramatiske liv

Lina (etnisk dansk/argentinsk) driller *lille fine Rikke*, der her fremstilles, som om hun tilhører en anden (sproglig) verden, end den Lina færdes i. Ved sit sprog og sin attitude kan Lina angiveligt skræmme hende og aktivere Rikkes forestillinger om farlige, voldelige piger. Men situationer som denne, af andre piger beskrevet som at de udover truende adfærd også har stjålet en mobiltelefon, en flaske spiritus eller lignende, udvikler sig sædvanligvis ikke til en situation med vold, formodentlig fordi pigerne, der udsættes for krænkelser, ikke gør modstand. Rikke går rystet videre, og for Lina var det bare for sjov.

I denne ekskurs om klasse peger jeg på, at der er en klasse- og kønsdimension i pigers involvering i konflikter og situationer med vold. For det første fordi konflikter og vold overvejende udspiller sig mellem piger, der er klasse-mæssigt ens placeret. For det andet fordi krænkelser, der konnoterer upassende subjektpositioner, producerer et spændingsfelt af emotionel intensitet, der, særligt for piger som forsøger at passere som normale/middelklasse, gør vold til en mulighed.

Gengældelse eller forsoning

Jeg vender nu tilbage til Maya og efterspillet på hendes konflikt med Caroline. Maya fortæller Danni om episoden, hende som Maya beskriver som kompetent voldelig, og Danni tilbyder at tage ud og smadre Caroline. Maya er vægelsindet: Hun ringer og fortæller om episoden, men tøver med at sætte en hævnaktion i gang. Igen træder dilemmaet mellem at gøre det rigtige og gøre det nødvendige frem. Maya bliver sendt hjem på en tænkepause, og Mikkel forsøger at få Maya og Caroline til at forsones. Maya beskriver, at hun "vælger at være den voksne" og opsøger Caroline for at sige undskyld. De veninder hun ringede til i sin vrede, roser hende nu med sms'er i retning af: "Hvor er det godt for dig, jeg er så stolt dig, du er så voksen, at du kan gøre det". Maya og hendes veninder forbinder forsoning og dialog med det modne og voksne valg. Pigerne forholder sig her, som i mange andre konflikter, eksplicit til alder som en betydningsfuld kategori for måden vold anvendes og tilskrives betydning på. Det ser således ud til, at Mayas dilemma ikke alene er betinget af køn og klasse, men også af de aldersbetingede sociale forventninger, som hun navigerer i forhold til (det vender jeg tilbage til i kapitel 10). Venindernes opbakning understreger, at de oplever samme komplekse dilemma som Maya mellem at gøre det rigtige og gøre det nødvendige i forhold til forskellige situerede rationaler. Det rigtige er at undskylde og håndtere konflikter gennem dialog og selvkontrol. Det rigtige er

også at forson sig med Caroline for at blive på efterskolen og fortsætte vejen væk fra trunte-figuren. Det nødvendige er at være loyal overfor sine veninder og bakke dem op, når de føler sig nedgjort, og det er nødvendigt at beskytte sig selv ved at vise vilje til vold. Selv i efterskolens institutionaliserede regi med eksplicit nul-tolerance for vold og Mayas eksplicitte ønske om ikke at være sådan én der slår, så fremstår dette dilemma som en vanskelig balancegang i hendes daglige navigationer blandt børn og unge, der måske deler et ønske om normalisering, men som også deler en social rettedhed mod respekt og status.

Jeg har indtil nu vist, at Maya navigerer et kønnet dilemma mellem at gøre det rigtige og gøre det nødvendige i forhold til forskellige sociale horisonter. Gennem en ekskurs om klasse har jeg desuden fremhævet, hvordan differentieringskategorier sammenvæves og herved skaber specifikke muligheder for Maya i hendes forsøg på at etablere magtfulde positioner i skolens hierarkiske sociale organisering. Jeg fortsætter nu analysen af Mayas magtfulde og uværdige tilblivelser gennem analyse af en anden konflikt, som Maya beskrev, på efterskolen, og som overvejende omhandler hendes muligheder for magtfuld positionering i relation til særligt en udefineret gruppe drenge på skolen.

Maya versus Maya Vang

Maya fortæller om en konflikt med Mikkel, der gik forud for den konflikt, jeg netop har beskrevet⁵⁸. Denne konflikt finder sted i slutningen af deres første år på efterskolen. Maya hører, at Mikkel går rundt og kalder hende for Maya Vang. Stella Vang var en pige, der gik ud et par måneder tidligere, og som ifølge Maya "bollede med alle på hele efterskolen". Når Mikkel trækker tråde mellem Maya og Stella, positionerer han indirekte Maya tæt på den luderfigur, som efterhånden har vist sig at være en gennemgående figur i de konflikter, som denne afhandling omhandler. Maya konfronterer ham med rygterne, hvortil han svarer, at det bare var for sjov.

Jeg sagde til ham, at jeg ikke syntes, det var sjovt, og desuden er jeg ikke sådan. Jeg har været sammen med to, og de to har jeg kommet sammen med.

⁵⁸ Maya fortalte om hændelsen med Caroline først, og da den illustrerer det centrale dilemma mellem at gøre det rigtige og gøre det nødvendige, valgte jeg at skrive det frem i denne rækkefølge frem for i en kronologisk rækkefølge.

Dramatiske liv

Maya argumenterer for, hvorfor hun ikke passer ind i den kategori, som Mikkel har placeret hende i. Hun accepterer selve kategorien, men afviser, at hun skulle tilhøre den. Andre undersøgelser viser, at anklager om (u)passende fremførelse af køn og seksualitet er genstand for mange konflikter blandt både drenge og piger i teenageårene (Staunæs 2005, Natland 2006, Renold & Ringrose 2008, 2012). Det diskursivt formative greb strammes om piger til at fremføre passende interesse for det heteroseksuelle spil, således at man i forhold til alder, klasse og etnicitet hverken gør for lidt (er kedelig) eller for meget (er promiskuøs) (Flekkoy 2000:92, Staunæs 2005:156f, Ringrose 2008:513). Alle pigerne i denne undersøgelse havde (haft) kærester, og ingen brød således med det heteroseksuelle imperativ, der fordrer synlig heteroseksuel orientering (se Renold & Ringrose 2008). Pigerne regulerer sig selv og hinanden, og passende fremførelser af seksualitet ser ud til at være afgørende for deres placering i det sociale fællesskab. Når luder-figuren således cirkuleres i retning af Maya, er det vigtigt at tage passende afstand, for at Maya Vang ikke tager ophold og placerer Maya nederst i et kønshierarki som seksuelt tilgængelig og som uværdig til at indtage en plads blandt de piger, der "styrer skolen".

Mikkel lover, at det ikke vil gentage sig, og der går et stykke tid, før rygtet om, at Mikkel har kaldt hende for Maya Vang, igen når Maya. Det er en eftermiddag, hvor en gruppe drenge sidder i rygeskuret, og en gruppe piger er samlet i et værelse, hvorfra skuret er synligt. De hører høj musik på værelset, og Maya står og danser i vinduet, da en pige kommer op og fortæller, at drengene sidder dernede og 'disser' hende dvs. nedgør hende. Pigerne har stået og sendt 'fingeren' ned til drengene og råbt lidt frem og tilbage, men Maya opfattede det som 'battling', altså udfordringer, men for sjov.

Pigen, der har været nede hos drengene, præciserer: "De disser dig med dit egypterhår og dine store fede lår og et eller andet med, at Mikkel vist nok sagde Maya Vang". Mayas lange glatte hår, der er farvet mørkt, og hendes krop, der fremstår velproportioneret, gøres til genstand for kritik; det mørke glatte hår bliver til *egypterhår*, og hendes lår bliver for fede. Maya er og gør altså *for meget*, og drengene (og til dels også pigen, der formidler budskabet) prajer hende til en upassende subjektposition. Maya beskriver, at hun "tændte helt af" og gik direkte ned til drengene og konfronterede dem med det. Først vil ingen sige noget, og ingen vil gentage dét, hun lige havde hørt. De griner af hende, og hun beskriver situationen på følgende måde:

Jeg gik direkte hen til Mikkel og sagde: "Hvis jeg finder ud af, at du har kaldt mig Maya Vang én gang til, så hakker jeg dig sådan én på siden af hovedet!". Og så rejser han sig op, og han er alligevel en del højere end mig. Så står han sådan og kigger ned på mig, vi har næsten pande mod pande. Så siger han: "Så hak mig Maya, så kom!" Så siger jeg: "Mener du det?" Så trækker jeg hånden op og skal til at slå ham, og så begynder han at fjerne hovedet, og blive sådan bange. Så trækker jeg hånden ned igen, for han skal ikke vide, hvornår jeg slår. Så går det morsomme lidt af det, ik'? Og så begynder han at slappe af lidt og er på vej tilbage til at sætte sig ned, og der kan jeg så se, at nu forventer han det ikke. Så der kom den også bare, og så sagde det bare klask. Og jeg kunne bare se på ham bagefter, at han var så tæt på at slå mig igen. Havde det ikke været, fordi de andre drenge havde stået dernede, det har han også sagt til mig, så havde han hakket mig igen.

Maya går ned til drengene, og kalder dem frem: Hvem tør sige det til mit åbne ansigt? Hun forklarer, at hun ikke gik derved med intentionen om at bruge vold. Hun beskriver, at hun er mere stærk verbalt og god til at få folk til at gøre, som hun vil gennem dét, hun kalder "psykisk terror". Men Mikkel kalder også hende frem. Han tror, at hendes trussel om vold er bluf, og at han kan afsløre, at hun ikke har vilje til vold. I den situation har Maya få muligheder, hvis hun ikke skal tabe ansigt. Igen er hun fanget i dilemmaet mellem at miste status og risikere udsmidning. Dilemmaet forstærkes af hendes frygt for trunte-figuren og de konnotationer, den har for Maya. Det er en bestemt type kvinde, der kommer op at slås, og den type ønsker hun ikke at være. Hun søger en hegemonisk femininitet, med de forestillinger om passende fremførelse, der følger med. Der opstår altså et krydspres mellem det passende i forhold til hegemonisk femininitet og det værdige i forhold til rationalet om respekt og gengældelse, og løsningen bliver at håndtere konflikten med så lidt vold som muligt. En lussing er netop den form for vold, der modsat spark eller en knytnæve konnoterer markering af modstand uden helt at konnotere vold. Med lussingen nærmer hun sig trunte-figuren, men der er stadig et stykke vej til, at hun helt genkendes eller genkender sig selv sådan. Samtidig er der i hendes interaktion med Mikkel situerede rationaler, der beskytter hende. Dels at mænd ikke slår på kvinder, og dels at man ikke slår på nogen, der er mindre end én selv.

Mikkel er passiveret af de andre drenges tilstedeværelse, fordi de ikke vil acceptere, at han slår tilbage på Maya. Maya mener, at drengene synes hendes reaktion er passende, fordi det ikke er i orden at kalde hende for

Dramatiske liv

luder. Mikkell er blevet ydmyget foran hele skolen, fordi Maya gav ham en syngende lussing, han praktisk talt selv havde bedt om. Maya går væk, og Mikkell har efterfølgende fortalt hende, at de andre drenge måtte holde ham tilbage, fordi han vil banke hende. Hun fortæller, at hun ved, at han gik på sit værelse og græd.

Maya beskriver, at stemningen i rygeskuret med de afventende og grinende drenge gjorde hende endnu mere sur og fik hende op i det røde felt, hvor hun ikke kunne kontrollere noget. Hun siger: "Normalt er jeg ikke den, der slås, kun når jeg kommer op i det røde felt". Maya beskriver situationen som følelsesmæssigt meget anspændt, og det medfører en risiko for ukontrolleret vold. Det åbner også muligheden for, at hun netop involverer sig endnu mere intenst i konflikten, og hun fortæller, at "tingene røg ud af munden på mig", men hun husker ikke, hvad hun sagde. Maya beskriver altså, at de drenge, der står tættest på, medskaber den konfrontatoriske spænding, der sender hende op i det røde felt med risiko for tab af kontrol og brug af vold. Konflikten er intens, men fremstår ikke helt ude af kontrol, sådan som Maya ellers hævder. Slaget ser ud til at falde præcist og effektivt; hun slår ikke, da han venter det, men lige efter. At hændelsen finder sted i rygeskuret ligner også en mere eller mindre bevidst risikovurdering. Det offentlige sted sikrer, at hun har mange vidner, hvis det lykkes hende at sætte sig i respekt overfor drengene. Hun ved, at Mikkell sandsynligvis ikke vil slå tilbage i fuld offentlighed, og at de andre vil gribe ind, både i det tilfælde at han slår hende, eller hvis hun går amok. Vidnerne i vinduet og i gården minimerer altså risikoen for, at den mulige konfrontation udvikler sig til ukontrolleret vold. Andre undersøgelser har ligeledes vist, at børn slås nær forældre, at fængselsindsatte slås nær andre indsatte eller lige udenfor vagters synsfelt, eller at elever slås i umiddelbar nærhed af (men ikke synlige for) lærere (Collins 2008:18). Maya har altså maksimal sikkerhed, både mod at blive udsat for eller udøve grov vold, samtidig med at hun effektivt kommunikerer, at hun ikke vil finde sig i at blive reduceret til 'luder' eller andre nedgørende kvindefigurer.

Jeg tror bare, at hvis jeg ikke var gået derned, så havde de jo bare fortsat, fordi de drenge deroppe sidste år, de var virkelig med, at tøser, det var bare noget, man skulle kneppe, og så skulle de bare kende sin plads. Og det gad jeg bare ikke at være en del af mere. Og det var også i slutningen af sidste år, at det skete. Så der havde jeg bare fået nok.

Det lyder til, at Mikkel og de andre drenge indimellem positionerer sig gennem hypermaskulinitet, hvor pigerne tilbydes en underordnet position. Når maskulinitet defineres som styrke, dominans og potens, bliver femininitet i relation hertil defineret som fravær af dette. Maya afviser en position defineret ved et fravær af magt og handlekraft. Hun søger en position, der ikke kun er markeret ved seksuel tilgængelighed som objekt for deres begær, men som er markeret af passende heteroseksualitet og (lige)værdighed. Konflikten mellem Maya og Mikkel italesætter et modsætningsforhold mellem Mayas ønske om at være en del af skolens drengefællesskab, samtidig med at drengene ifølge Maya opfatter piger som sådan *noget, der skal kneppes, og som bare skal kende sin plads*. I Mayas fremstilling ligger ikke en egentlig feministisk kritik af drengenes misogyne praktikker, for hun accepterer grundlæggende, at pigers seksuelle promiskuitet kan gøres til genstand for nedgørelse gennem luder-betegnelsen. Hun afviser selv at skulle acceptere en inferior placering i drengenes hierarki, og hun udfordrer hierarkiet ved at vise vilje til vold. Efterfølgende får Maya angiveligt mange sms'er fra de andre drenge, der undskylder, at de har sagt grimme ting om hende. Det er ikke offentlige tilkendegivelser af alliancer, men det signalerer til Maya, at hun er lykkedes med sit forehavende. Hun har rekonfigureret magten; ikke på et strukturelt plan, men i forhold til sin egen placering i efterskolens organisering af magtfulde og uværdige positioner.

Maya frygter konsekvensen af sit angreb på Mikkel, og hun opsøger en kvindelig lærer for at fortælle om episoden. Overraskende for Maya vælger læreren at hente Mikkel til samtale, hvor han får en advarsel for at kalde Maya for luder. I skolens øjne er Maya offer for drengenes negative kvindesyn og kønsdiskriminerende adfærd, frem for udøver af vold. Maya er lettet over, at hun har fået positioneret sig markant bedre i skolens hierarki, og hun er overrasket over, at det ikke har fået følger for hendes elevstatus. Den nul-tolerance-politik overfor vold, der plejer at udmønte sig i tænkepauser eller udsmidning, er i dette tilfælde midlertidigt sat ud af kraft.

Analysen af Mayas beretninger om konflikter på efterskolen er præsenteret som en fortælling om magt og subjektivitet i efterskolens sociale terræn. Gennem analyser af to konflikter har jeg vist, at et intersektionalitetsperspektiv på køn, alder og klasse bidrager til at forstå pigers specifikke muligheder for at etablere magtfulde positioner. Maya gør dominans og vold ud fra de specifikke betingelser, som er tilgængelige og mulige for hende i forhold til intersekerende kategorier af alder, køn og klasse; med hendes "egyptehår",

Dramatiske liv

"hendes fede lår", hendes rygte som "en der ikke bare har det i munden" osv., der udgør et mulighedsrum for, hvordan hun kan modsætte sig uværdige subjektiveringstilbud og søge mere magtfulde positioner. Der er et uafklaret modsætningsforhold mellem Mayas beskrivelse af sin egen position som én af de piger, der styrer skolen, mens hun beskriver skolens sociale organisering som et hierarki baseret på maskulin dominans, hvor piger "bare skulle kende deres plads". Maya navigerer mellem modsætningsfulde diskurser, og hendes kønnede tilblivelser er også modsætningsfyldte. På én gang trækker hun på en hegemonisk femininitetsdiskurs hvad angår tøjstil, det lange hår, de ordnede negle og passende heteroseksuel orientering, samtidig med at hun søger en position øverst i elevernes hierarki gennem en aggressiv attitude og en vilje til at involvere sig i intense konflikter med momenter af vold. Det ser ud til, at hun omskriver sin position i skolens hierarkier og nærmer sig de magtfulde positioner, og at hun gør det med kønnet som indsats og omdrejningspunkt. Kun ved at undersøge de multiple tilblivelser, der produceres gennem forskellige relationer og diskursive muligheder på efterskolen, kan analysen indfange de modsætningsfyldte tilblivelser, der finder sted.

Jeg har med analysen af Mayas dilemmaer også peget på, at konfliktterrænet ikke eksisterer i et vakuum bestående af lokale situerede rationaler. Konfliktterrænet informeres altid af logikker og rationaler, der er makrostrukturelt forankrede. De dilemmaer, som jeg her har peget på, tegner sig med forskellig intensitet for alle pigerne og udgør således en dimension ved konfliktterrænet. Nu vil jeg inddrage eksempler fra det øvrige empiriske materiale for med mindre detaljeringsgrad at belyse især forholdet mellem magtfulde positioner, maskulinitet og hegemonisk femininitet.

Magtfulde positioner: muligheder og grænser

De siger, at jeg er en mand. Der er ikke så meget at gøre ved det. Jeg kan skændes med dem, slå dem, råbe og skringe, det kan man ikke gøre så meget ved... Men hvis der er nogen, der kalder mig en luder, så tager jeg fat i dem. (Haifa, 17 år)

Jeg tror, jeg skulle have været født i en anden krop. Min far synes det i hvert fald. Han spørger, "hvorfor går du sådan klædt, hvorfor laver du alt det ballade, hvorfor kan du ikke bare opføre dig som en pige?". (Tine, 15 år)

Min interesse for køn, magt og vold, som har drevet analysen i dette kapitel, blev ikke kun vakt af Mayas beretning, men af det samlede materiale. Når Haifa oplever at blive kaldt for en mand, er det som tilråb og markering af afvigelse, og ikke som en anerkendelse af succesfuld overskridelse. Haifa ligner slet ikke en mand, men hendes (krops)sprog og brug af vold markerer kønnet afvigelse, der kan gøres til genstand for abjektgørelse. Haifa er en smuk pige med langt, mørkt, krøllet hår og en gylden glød grundet hendes nordafrikanske oprindelse. Måske er det derfor, at hun i samme sætning også fortæller, hvordan hun yder modstand mod at blive kaldt for luder. Hun indskrives i modsætningsfyldte subjektiveringstilbud, der nogle gange prajer hende som mand, og andre gange prajer hende som luder. Begge pigers udtalelser om at blive genkendt som drenge/mænd gør det nærliggende at tænke i Anton Bloks formulering om "social males" eller forstå subjektpositionen som "masculine femininity" som foreslået af Judith Halberstam. Disse perspektiver fordrer imidlertid ikke en nysgerrighed på de multiple tilblivelser, der er i spil på tværs af forskellige kontekster, hvor køn tilskrives betydning og vægtes på forskellige måder.

Bronwyn Davies fastholder, at det binære køn er vanskeligt at sætte sig ud over på en kulturelt genkendelig måde. I et studie af køn og skoleliv i en australsk folkeskole viser hun, hvordan *pige* og *dreng* udgør forskelssættende kategorier, også blandt børn i alderen 5-7 år (Davies 1989). Davies genkender det binære køn som et grundlæggende princip for social organisering, men er samtidig nysgerrig på, hvordan principperne udfordres og modelleres af børnene. Hun viser, hvordan pigerne forhandler sig adgang til drengenes fællesskaber ved på én gang at vedkende sig og underspille det feminine:

[S]he wanted access to those games, not as the female, the other to their male, but as one of them, the heroes of their play. At the same time she was extremely socially competent and never in any doubt that she was obliged to achieve herself as identifiably female. She moved competently and strongly, like a boy, but to prevent people mistaking her for a boy she tied her hair up in a girlish topknot (Davies 2000:45).

I denne beskrivelse er der netop ikke tale om, at den omtalte pige bliver som drengene, men at hun nærmer sig dem og de magtfulde positioner, som hun genkender i drengenes leg. Hestehalen fastholder hende i en feminin subjektposition, og dét er ifølge Davies afgørende for pigens muligheder for overskridelse af de diskursive betingelser i børnenes sociale rum. Hestehalen markerer tydelig tilhørsforhold til kategorien 'pige', hvilket ifølge Davies giver

Dramatiske liv

mulighed for leg med kønnets multiple gørelser. Da jeg første gang mødte Tine hæftede jeg mig ved hendes tøjstil og kropssprog, der signalerede den drengepige, hun selv mener, hun er. Løse joggingbukser, mange lag trøjer, kasket og ingen make-up. Og langt lyst hår, som regel samlet i en hestehale, der ikke efterlod tvivl om, at nok var Tine drenget, men hun var samtidig ubetinget 'en pige'.

Cirka halvdelen af pigerne bruger betegnelsen drengepige, særligt i forhold til at beskrive dem selv, da de var yngre. At være en drengepige betyder, dels at man søger venskaber med drengene, og dels at man ikke interesserer sig for tøj og make-up, sladder og det, flere informanter betegner som "tøse fnidderfnadder". Tine siger eksempelvis, at "det ligger meget til piger, alt det med sladder og bagtaleri". Fire-fem piger beskriver, at de overvejende har haft drengevenner, mens de øvrige fremhæver drengevenskaber som et supplement til veninder. Stort set alle pigerne fremhæver, at venskaber med piger er mere vanskelige og konfliktfyldte end venskaber med drenge, dels fordi piger sladrer og cirkulerer rygter, dels fordi de konkurrerer om udseende. Som Minnah formulerer det: "Drenge er til skæg og ballade, piger de er stadig konkurrence". Der er i pigernes beskrivelser af pigevenskaber en mere eller mindre eksplicit afstandtagen til det, de betegner som pige-piger. Pige-pigen tegner sig som en figur, hvor hegemonisk femininitet har krystalliseret sig i en form for ekstrem sårbarhed, følsomhed, passivitet og optagethed af skønhedsideal for krop, kropssprog og tøjstil. Både norske Sidsel Natland og danske Cecilie Moesby-Johansen peger på, at piger, der bruger vold, meget eksplicit distancerer sig fra pige-piger, og at informanterne i stedet positionerer sig gennem en oppositionel femininitet, hvor de forsøger at etablere et hierarki, hvor pige-pigerne er nederst (Natland 2006:134, Moesby-Johansen 2004:56).

At være pige-pige har negative konnotationer for alle pigerne i denne undersøgelse. Natland forklarer distanceringen til pige-pigerne som et resultat af, at de piger, der bruger vold, har vanskeligt ved at leve op til hegemonisk femininitet (Natland 2006:134). Distanceringen til pige-pigerne formes imidlertid også af diskursen om hypermaskulinitet og den negative valorisering af det feminine, der er forbundet hermed. Jeg mener således ikke, at pigerne positionerer sig gennem en oppositionel femininitet, men at hypermaskulinitet fremstår som en magtfuld form for positionering i konfliktterrænet, og i det lys nærmer pigerne sig det magtfulde ved at fjerne sig fra det feminine (se også Miller 2002:446). Ved at søge maskuline fortællingsspor og drengevenskaber søger de mod terrænets magtfulde

positioner. Det ser ud til, at jo ældre pigerne bliver, jo mere risikerer disse maskuline fortællespor, i form af både tøjstil og aggressiv adfærd, at kolliderer med forventninger om hegemonisk femininitet, således at subjektpositionen bliver mærket af afvigelse og overskridelse.

Lina på 19 år beskriver, hvordan hun indtog en "drengerolle" i det ungefællesskab, som hun var en del af. Som beskrevet tidligere, færdes hun meget sammen med en gruppe drenge med mellemøstlig etnisk oprindelse. Hun beskriver, at hun havde en afslappet tøjstil med løse bukser, hængerøv og hættetrøjer. Lidt senere i samtalen kobler hun tøjstilen til seksualitet, idet hun understreger, "Jeg var ikke den, der skulle gi' noget af mig selv, skulle være lækker, slet ikke, jeg kom bare i North Face-jakke og fletning". I hendes beskrivelse af venskaberne med drenge, tegner der sig et billede af, at hun fjernede sig fra de feminine fortællespor, der var tilgængelige, fordi disse fortællespor blev defineret i relation til hypermaskulinitet, og således var en negation af det stærke og magtfulde. Ud fra Linas samlede beskrivelse af denne tid i hendes liv ser det ud til, at hun både positionerer sig gennem hypermaskulinitet, og gennem femininitetsdiskurser, eksempelvis bruger hun make-up, har langt hår og går op i sit tøj, som hun siger: "Jeg har altid set godt ud og vidst det. Dengang var jeg slank, havde gode former, køn, gjorde noget ud af min stil". Som i Davies eksempel er det lighed-med, ikke forskellighed-fra, som Lina ønsker. Hun ønsker at færdes blandt og være én af drengene, og hun ved, at hun kun kan blive én af dem ved at vedkende sig sin feminint mærkede krop. Hun kan ikke og forsøger ikke at krydse over; forsøg på at overskride det binære køn anerkendes ikke og giver hverken magt eller mening.

Det var imidlertid ikke hele tiden, at Lina iførte sig stor dunjakke og hængerøvsbukser. Hun kunne også fortælle, at når hun tog i byen i København med veninder, var de "lækre, men ikke på den der billige måde, hvor man viser det hele". Hun understregede på forskellige måder, at hun ikke var for seksuelt tilgængelig. Eksempelvis når fyre lagde an på dem; "de skal fandme ikke prøve på noget. De tror måske, man bare er sådan en tøs, men så åbner man munden og siger [med dyb stemme og et fast blik], "hvem fuck er du?" Modsætningen mellem på den ene side en krop og en tøjstil, der signalerer hegemonisk femininitet og heteroseksualitet, og på den anden side en (skjult) femininitet, der potentielt kan dominere, sætte grænser og bruge vold, fremstår på én gang modsætningsfyldt og potent i Linas beretning. Iført tøj, der kommunikerer hegemonisk femininitet, fandt hun en magtfuld

Dramatiske liv

position, hvor hun får adgang til det heteroseksuelle blik og begær, samtidig med at hun besidder magten til at vælge og sige fra. Lina eksperimenterer, bøjer og strækker de tilgængelige kønnede subjektiveringstilbud på tværs af de sociale rum, hvor hun bevæger sig, men er også begrænset af dem. Hun fortæller, at hun til sidst fik nok af det vilde liv med et dagligt hash-forbrug og tæt tilknytning til bandemiljøet og valgte at konvertere til islam. Hun siger ligefrem, at hun spillede to roller eller måske endda flere roller, hvilket jeg fortolker, som at hun oplevede de forskellige subjektpositioner som modsætningsfyldte og vanskelige at forene i en sammenhængende fortælling om, hvem hun var. Da jeg møder hende, er hun iført jilbab, der er en muslimsk kjole, og tørklæde. Hun fortæller, at det er en lettelse ikke at skulle tænke over sit tøj, eller på om hun er smuk. Nu synes hun, at hun har fundet ro i islam og i hendes familieliv som mor til et lille barn og med endnu et barn på vej.

I denne sidste del af kapitlet har jeg vist, hvordan andre piger end Maya ser ud til at indtage forskellige modsætningsfyldte subjektpositioner. Positioner, der ikke entydigt kan betegnes som hverken maskuline eller feminine, men som fremstår som situationelle konfigurationer af kønnede gørelser af magt udøvet af feminint mærkede kroppe. Jeg har fundet det mere brugbart at følge bevægelserne mellem forskellige subjektpositioner end at fiksere positionerne som enten *social males*, *phallic girls*, eller at nogle piger *bliver én af fyrene*.

Opsamling

Magt og menneskers tilblivelse er mere komplekst og rodet. Der er brud alle vegne, og det er her lyset og livet kommer ind og tænder magtens ballader. (Kofoed & Staunæs 2007:8)

Jeg har i dette kapitel fulgt de (ikke)magtfulde, (u)passende og (u)værdige kønnede tilblivelser på tværs af især to konflikter, som de blev beskrevet af Maya. Kategorierne trunte, social taberluder og luder cirkulerede og redistribuerede magt i efterskolens konfliktterræn. Jeg har vist, hvordan krænkelser og vold former de involverede subjekter og formes af de subjektiveringstilbud, der bringes i spil. Der er tale om en slags magtballader, forstået som forstyrrelser af det etablerede sociale rum gennem praksisformer, der både er for sjov og for alvor. Konflikterne rummer tvetydige elementer af leg, humor, ironi, skam, foragt og frygt i mere eller mindre intense forviklinger. Jeg har analyseret to forskellige, men alligevel sammenhængende konflikter, som fandt sted for Maya i en bestemt periode af hendes ophold på efterskole.

Analysen viser, hvordan magtfulde positioner udfordres af figurer markeret af afvigelse; figurer, der cirkulerer og truer med at tage ophold og henvise nogen til periferien af fællesskabet. I et Deleuze & Guattari-inspireret perspektiv fremstår det hierarkiske sociale landskab som et immanensplan, hvor sprækker og brud åbner op for nye tilblivelser og konfigurationer af magt og muligheder. Konfliktterrænet er som en levende organisme, hvor væv trækker sig sammen og udvider sig i en flydende bevægelse af skiftende positioner og relationer blandt unge, der udgør adskilte enheder (subjekter), der bliver til i relationer (sammenhæng). Magten flyder og flytter sig, netop fordi den ikke ligger i subjektet men i relationer i bevægelse.

For at indfange magtfulde feminine subjektpositioner, hvis tilblivelse befinder sig udspændt mellem respekt, passendehed og afvigelse, har det været nødvendigt at følge de mikropolitiske forhandlinger, som finder sted i Mayas hverdagsliv. Maya bliver ikke "en af fyrene" og hun performer ikke "bad girl femininity" eller efterligner drengene som en "phallic girl". Hun forhandler hypermaskulinitet og hegemonisk femininitet gennem navigationer, der placerer hende i et uafklaret, kontinuerligt spændingsfelt mellem feminine tilblivelser der genkendes som magtfulde (eksempelvis efter at have givet Mikkel en lussing) og tilblivelser, der markerer afvigelse (brugen af vold mod Caroline). Maskuline femininiteter, magtfulde femininiteter og hegemonisk femininitet er eksempler på de multiple diskurser og tilblivelser der er i spil, og som jeg har haft blik for i analysen af, hvornår brugen af vold og aggressivitet bidrager til respekt eller afvigelse.

Er der så tale om en udfordring eller konsolidering af maskulin magt? Pigernes hverdagsforhandlinger peger dels på en accept af maskulin dominans og dels på en bevidst tilnærmelse til det maskuline, der forbindes med magt. Det heteroseksuelle imperativ og binære kønshierarki udgør grundstammen i mange konflikter og fungerer både regulerende og grænsesættende for pigers positionering. Mange konflikter har netop afsæt i kritik af kroppe og (u)passende fremførelser af femininitet og seksualitet. Samtidig kan brugen af vold også tage form som modstand mod maskulin dominans og pigernes inferiøre position som objekter for det maskuline begær. Pigerne affinder sig ikke med de feminine subjektpositioner, som de tilbydes i kraft af deres alder, køn og klasse. De begærer den sociale magt, som de forbinder med det maskuline. Der er tale om magtballader, forstået som en alvorlig om end legende og eksperimenterende omgang med de sprækker og brud, der eksisterer i terrænet, der er stratificeret af køn, alder og klasse. Ingen magt er

Dramatiske liv

fuldkommen, og ingen stratificering er fast og uigennemtrængelig. Ved at følge særligt Mayas forhandlinger i og gennem det stratificerede terræn, har jeg givet indblik i de komplekse og modsætningsfyldte tilblivelser, der overvejende konsoliderer men også udfordrer den maskuline magt.

Jeg har nu foretaget tre analytiske greb i fremskrivningen af konfliktterrænet. I Kapitel 5 havde jeg overvejende fokus på respekt og status som sociale horisonter, der motiverer pigers brug af vold i et terræn karakteriseret ved rutineret vold. I det efterfølgende kapitel redegjorde jeg for, hvordan konfliktterrænet forandres gennem uigennemsigtige, sammenvævede rekonfigurationer af positioner og relationer. De første to analysekapitler hænger således sammen, idet de begge beskæftiger sig med at analysere og beskrive terrænets konfiguration af magt og mening. I dette kapitel har jeg tilføjet endnu et lag af kompleksitet ved at hævde, at flere situerede rationaler intersekerer og bidrager til at skabe en række dilemmaer og modsætningsfyldte subjektpositioner. Kapitel 7 og 8 beskæftiger sig med kønnede subjektiveringsprocesser som et spændingsfelt mellem respekt, afvigelse og overskridelse. I næste kapitel stiller jeg skarpt på, hvordan brugen af vold producerer positioner af ekstrem afvigelse, eksklusion og patologi. I pigernes fortællinger og forklaringer på, hvorfor vold finder sted, indgår en række psykiatriske diagnoser og symptomer på psykisk dysfunktion. Med afsæt i primært en enkelt piges beskrivelse af vold og konflikter, analyserer jeg, hvordan og med hvilke effekter patologiske subjektiveringstilbud mobiliseres. Analysen fremhæver, hvad der sker, når den balance imellem det passende og det uværdige, der er beskrevet i dette kapitel, fejler, og udfaldet er afvigelse i ekstrem form. Den form, der fører til eksklusion af fællesskabet og produktionen af det patologiske subjekt.

Kapitel 8: En syg affære?

Hold kæft, jeg føler mig som et monster, når jeg sidder og fortæller det her... altså det var jo sygt, bare sådan at banke folk, altså man er jo syg. (Anika, 18 år)

Det er godt [at folk er bange for dig], fordi folk ikke bare går op og smadrer dig, men det er jo heller ikke rart, når folk går en bue udenom, fordi de tænker, at du er voldspsykopat. (Louise, 15 år)

I dette kapitel stiller jeg skarpt på, hvad der sker, når brugen af vold resulterer i subjektpositioner mærket af ekstrem afvigelse. I ovenstående citater mobiliserer pigerne diskurser om det monstrøse og det syge i erkendelse af, at vold ikke altid er magtfuldt og statusgivende, men kan bidrage til positioner mærket af afvigelse og patologi. Indtil nu har jeg haft fokus på vold som meningsfuld social praksis. Her bevæger jeg mig ud i grænselandet mellem det normale og det syge for at udforske hvordan og hvornår; det bliver muligt at tænke vold som udtryk for ekstrem afvigelse og patologi både i pigernes selvforståelse og for voksne og unge omkring dem.

Det gennemsyrrer forskningsfeltet, praksisfeltet og pigernes fortællinger, at vold er forbundet med patologi og afvigelse fra det normale. Blandt de piger, der deltager i undersøgelsen, angiver seks at have ADHD/ADD, og fem har fået diagnosticeret en Borderline-personlighedsforstyrrelse. De forklarer på forskellige måder, hvordan brugen af vold er relateret til deres diagnose(r). Den behandlingsverden, som alle pigerne har stiftet bekendtskab med, bidrager i høj grad (dog med forskellig intensitet) til en forståelse af vold som relateret til en række mangler i pigernes psykiske udvikling og/eller de nævnte psykiske lidelser. I et sociologisk perspektiv behøver der imidlertid ikke at være noget galt med én, fordi man bruger vold. Og selv om der er 'noget galt', behøver brugen af vold ikke at være knyttet an hertil. Jeg ønsker i dette kapitel at slå en kile ind i den fasttømrede forestilling om vold som udtryk for patologi. Formålet er ikke at sige, at vold ikke kan forstås i dette perspektiv, men at åbne op for en mere nuanceret forståelse af vold som agens og meningsfuld social praksis.

Dramatiske liv

Kapitlet falder i tre dele. Indledningsvist vender jeg tilbage til den hegemoniske fortælling om pigers brug af vold, som er karakteriseret ved, at voldelig adfærd forklares som udtryk for individuelle psykologiske mangler og lidelser. Jeg argumenter for, at den eksisterende viden stiller bestemte forståelser og perspektiver til rådighed for praktikere i socialpædagogisk arbejde samt for forældre og unge, der understøtter mobilisering af patologiske subjektiveringstilbud for at forstå voldelig adfærd. Det illustrerer jeg i kapitlets anden del gennem en enkelt piges beskrivelse af en række konflikter og situationer med brug af vold, og jeg stiller skarpt på, hvordan hun selv og personer omkring hende mobiliserer patologiske subjektiveringstilbud for at forklare og forstå hendes brug af vold. Jeg fokuserer særligt på de bekymringer, der udspringer fra institutionelle rammer som skoler og socialpædagogiske tilbud, hvor psykiatriske diagnoser indgår i behandlingsarbejdet og i forståelsen af pigernes problematik, herunder brug af vold. Den behandlingsorienterede forståelse er i tråd med en tidsånd, hvor patologisering af afvigelse og lidelse synes at være fremherskende (Brinkmann 2010:18), hvilket jeg i sidste del diskuterer særligt i forhold til diagnoserne borderline og ADHD og den måde, hvorpå diagnoserne indgår i pigernes beskrivelser af dem selv og deres brug af vold.

Viden og behandling 'hånd i hånd'

I Kapitel 1 introducerede jeg den hegemoniske fortælling om danske pigers brug af vold. Jeg hævder her, at de eksisterende undersøgelser tager afsæt i en udviklingspsykologisk forståelsesramme, der fokuserer på, at pigernes psykiske udvikling er blevet forstyrret af dysfunktionelle opvækst- og familievilkår (se s. 19). Nogle undersøgelser fremhæver, at en stor andel af pigerne har været udsat for tidlig omsorgssvigt, der har medført forstyrrelser i deres udvikling (Malmborg & Pihl Hansen 2003:2, Malmborg & Nielsen 2008:28). Andre undersøgelser peger på problemadfærd forårsaget af en dysfunktionel opvækst, eksempelvis lavt selvværd og lav selvtillid, ensomhed, manglende empati og manglende sociale kompetencer (Malmborg & Pihl Hansen 2003:2, Wittendorff 2007:21-30, Malmborg & Nielsen 2008:29, Kongstad 2008:64-65). Esther Malmborg og Susanne Pihl Hansen skriver således at, "mange af dem [pigerne] har ikke udviklet en evne til at indgå i nære og forpligtende relationer med andre – hverken til voksne eller andre unge" (Malmborg & Pihl Hansen 2003:2). Juristen Lise Kongstad finder ligeledes i sin undersøgelse, at manglende omsorg og opdragelse fra forældre resulterer i manglende sociale kompetencer hos pigerne (Kongstad 2008:65). Den hegemoniske forståelse er, at piger slår, dels som udtryk for

mistrivsel, dels fordi de ikke kan mestre konfliktsituationer og social interaktion som normale unge.

Den hegemoniske fortælling anskuer jeg som en diskurs, der bidrager til at konstituere subjekter på unikke og helt selvfølgeliggjorte måder. Dette diskursanalytiske blik er inspireret af Bronwyn Davies, der eksempelvis har undersøgt, hvordan diskurser om mobning bidrager til at konstituere elevsubjekter på bestemte måder (Ellwood & Davies 2010). Inspireret af Foucault bruger Davies diskursanalysen til at forstyrre etablerede sandheder og forståelser. Jeg vil ligeledes i dette kapitel opholde mig ved det diskursive niveau, for "at gøre det lidt mere vanskeligt" (ibid.:87) at forstå pigers brug af vold gennem et individorienteret og patologiserende blik.

Den hegemoniske fortælling indskriver sig i en type problemforståelse, der tegner en betydelig del af det socialpædagogiske arbejde i Danmark, hvor mistrivsel overvejende anskues som et resultat af det enkelte barns personlighed og/eller forældrenes svigt (Glavind Bo & Warming 2003:151). Antagelsen er, at børn og unge med adfærdsvanskeligheder kan normaliseres gennem socialpædagogisk behandling (Egelund & Jakobsen 2006:19). I en rapport udarbejdet for Malmberg & Nielsen under Københavns Kommune, om "de 10 mest voldelige piger i København" (Malmberg & Nielsen 2008:10), står der eksempelvis følgende:

Pigerne kan fremstå som meget kolde, beregnende og uden at føle anger eller vise empati i forbindelse med, at de har begået vold. Det kan virke frastødende og skræmmende, men oftest er det udtryk for, at pigerne er i en situation, hvor de ikke kan føle empati for sig selv, og hvor de da heller ikke kan føle empati for andre. Mange af de 10 piger har vist, at når de bringes i en situation, hvor de får omsorg, og voksne tager ansvar for dem, så bliver de i stand til at udtrykke empati. De seks piger, som er interviewet, giver alle eksplicit udtryk for anger og flovhed over deres tidligere voldelige adfærd (ibid.: 29).

Af dette tekstuddrag fremgår det, at piger, der begår vold, evner at forandre sig over tid, ved at de får omsorg og ved at voksne tager ansvar for dem. Rapporten er bestilt af Københavns Kommune og udarbejdet med henblik på at identificere virksomme pædagogiske metoder. "Voksne" henviser således til socialpædagoger. Også fra nationalpolitisk side er der efterspørgsel på udvikling af effektive metoder og programmer til behandling af adfærdsvanskelige og/eller udadreagerende unge. I *Betænkning om indsats*

Dramatiske liv

mod ungdomskriminalitet (Justitsministeriet 2009) anbefaler kommissionen således styrket anvendelse af kognitive behandlingsprogrammer i socialt regi såvel som i kriminalforsorgen og peger eksempelvis på bred anvendelse af programmer til vredeshåndtering⁵⁹ (ibid.: 86). I finanslovsaftalen for 2009 blev der afsat 56 mio. kr. til at medfinansiere kommunal afprøvning af et intensivt døgnbehandlingstilbud ved navn MultiFunC⁶⁰ rettet mod kriminelle unge med udadreagerende adfærd (Servicestyrelsen 2009). Formålet med behandlingen er, at "den unge skal træne og øve sig i de færdigheder, de har behov for, for efterfølgende at opretholde et normalt ungdomsliv" (ibid.:10). Senest har konsulentvirksomheden SPUK, der gennem en række undersøgelser har opbygget viden om piger, der bruger vold, undersøgt og afprøvet metoder og værktøjer i socialpædagogisk arbejde med 'vilde piger', hvor de anbefaler en række konkrete programmer baseret på kognitiv psykologi (Jensen, Malmborg & Nielsen 2011).

Fælles for disse programmer er en antagelse om, at vold og kriminalitet udøves, fordi unge mangler færdigheder, forståelser, og redskaber til at håndtere udfordringer i hverdagslivet. Det, der opfattes som adfærdsvanskelig adfærd (kriminalitet, aggression, brug af euforiserende stoffer), anskues som adfærd, der bunder i psykologiske brist, mangler og alvorlige forstyrrelser, som kan rettes på gennem terapeutisk eller medicinsk behandling. I både en engelsk og canadisk kontekst har sociologer og kriminologer ligeledes kritiseret den behandlingstilgang til kriminelle unge og fængselsindsatte, der ensidigt fokuserer på psykologiske og kognitive mangler hos de unge, og som mangler et blik for de sociale betingelser og rationaler, der motiverer unges brug af vold og involvering i kriminalitet (Hannah-Moffat & Shaw 2000:9, Batchelor 2005:371). Alternativet til den behandlingsorienterede tilgang er at fokusere på muligheder for uddannelse, job og fritidsaktiviteter samt at arbejde mod mere stabile forhold, hvad angår særligt økonomi og bolig. Min

⁵⁹ Anger Management og ART (Aggression Replacement Training) er begge bygget op over ugentlige undervisningssessioner over 4-10 uger med rollespil og konflikthåndbog (Justitsministeriet 2009:87).

⁶⁰ MultifunC er en behandlingsmodel udviklet og afprøvet i Norge. Den er baseret på programbaseret behandling, der tager afsæt i risiko- og ressourcefaktorer. Risikofaktorer betragtes i forhold til individuelle karaktertræk (vredeshåndtering, manglende empati, nedstemthed m.m.) og vanskeligheder i familien (psykiske problemer hos forældre, alkoholmisbrug og manglende forældrekompetencer m.m.). Behandlingsformen er kognitiv terapi, eksempelvis træning i vredeshåndtering og træning i sociale kompetencer (Servicestyrelsen 2009:3-4).

pointe er, at de forskningsmæssige perspektiver, her i særdeleshed et udviklingspsykologisk perspektiv på voldelig adfærd, bidrager til produktion af viden, der konstruerer børn som behandlingskrævende på bestemte måder i dertil konstruerede terapeutiske og medicinske behandlingsforløb. Det videnskabelige blik får således konsekvens for måden børn og unge *bliver til* på som afvigere og klienter i velfærdsstatens normaliserende institutioner. Som Tine Egelund skriver om dansk socialpolitik vedrørende børn, er der tale om en "primært psykologisk forståelse og et primært psykologisk foranstaltningsrepertoire", der skygger for en bredere forståelse af social ulighed og marginalisering (Egelund 2004: 231). Jeg vil hævde, at det psykologiske blik på piger, der bruger vold, åbner op for en forståelse af dem som afvigere, og herved bliver de tilgængelige for et behandlerblik, der kan korrigere for den fejlslagne udvikling og/eller socialisering enten gennem terapi eller medicinering. Brugen af medicinsk terminologi i socialpædagogisk arbejde peger på, at der er tale om helbredende eller lindrende virksomhed, som formuleret af Tine Egelund og Turf Böcker Jakobsen om behandlingsbegrebet i socialt arbejde: "Behandling sigter således på at skabe forandring fra noget uønsket (sygt) til noget mere ønskværdigt (sundt)" (Egelund & Jakobsen 2006:14). At næsten halvdelen af pigerne i denne undersøgelse har psykiatriske diagnoser, mener jeg, således ligger i forlængelse af det psykologiske behandlerblik, der har gjort dem tilgængelige for diagnosticering.

Diagnosticering

Et stigende antal danske børn og unge diagnosticeres med en psykiatrisk lidelse, og et stigende antal børn modtager medicinsk behandling (Brinkmann 2010:18, Bryderup 2011:7). Tal fra Lægemeddelstyrelsen angiver eksempelvis, at antallet af personer, der behandles for ADHD, er steget fra 2.129 personer i 2000 til 24.743 personer i 2009 (Nielsen & Jørgensen 2010:179). Internationalt ses ligeledes en kraftig stigning i antallet af både mulige diagnoser, antallet af personer med psykiske lidelser og brug af psykofarmaka (Rose 2010:35f). Den voldsomme stigning i antallet af børn og unge med psykiatriske diagnoser har bidraget til en relevant diskussion om, hvorvidt årsagen til stigningen skyldes bedre redskaber til diagnosticering eller om den stigende diagnosticering er udtryk for en samfundstendens, hvor menneskelig lidelse og afvigelse forstås og forklares som udtryk for patologi (Brinkmann 2010:8).

Dramatiske liv

Jeg har allerede nævnt, at næsten halvdelen af pigerne, der indgår i denne undersøgelse, hævder at være diagnosticeret med ADHD og/eller borderline. Jeg stiller ikke spørgsmålstejn ved pigernes diagnoser, men jeg anskuer diagnoser som mere end objektivt definerbare lidelser, der blot betegner noget, der allerede er. Pigerne er ikke bare syge i klinisk/objektiv forstand, men indgår i en diskursiv, historisk betinget konstruktion af afvigelse fra det ordentlige, normale, sunde menneske (Becker 1963, Goffman 1990, Foucault 1973). Jeg vil derfor gribe det med diagnoserne lidt anderledes an. I stedet for at se ADHD som noget man *har* (en essentiel væren), vil jeg anskue diagnoser som en social differentieringskategori på linje med alder, køn eller etnicitet, der ikke *er*, men *bliver til* på bestemte måder i bestemte kontekster⁶¹. I dette perspektiv kan jeg undersøge, hvordan patologiske subjektiveringstilbud mobiliseres, afvises, tages op og reformuleres som en del af social praksis og pigernes subjektiveringsprocesser.

I det foregående kapitel har jeg peget på, at intersekterende kategorier, i særdeleshed køn, klasse og alder, bidrager til, at brugen af vold resulterer i subjektpositioner mærket af afvigelse. I dette kapitel inddrager jeg patologi som endnu en social kategori, der kan bidrage til at producere positioner af (ekstrem) afvigelse. Herved berører jeg også de eksklusionsmekanismer, der medfører, at brugen af vold kan have ekstreme konsekvenser for pigerne, eksempelvis henvisning til psykiatrisk udredning, domme for vold, social eksklusion og anbringelse på sikrede institutioner. Sidst i kapitlet vender jeg tilbage til diagnoserne i form af en kritisk diskussion samt inddragelse af, hvordan nogle piger omtaler disse diagnoser på godt og ondt. I det følgende analyseres fortællinger af og om en enkelt pige og hendes udøvelse af vold med fokus på, hvordan og hvornår patologiske subjektiveringstilbud og forklaringsmodeller mobiliseres og med hvilken effekt.

⁶¹ Nanna Mik-Meyer & Mette Brehm Johansen anvender på samme måde sygdomskategorier i et intersektionalitetsperspektiv, hvor de undersøger, hvordan en kategori som "*syg med diffuse lidelser*" intersekterer med andre mere klassiske differentieringskategorier som køn, etnicitet og klasse (Mik-Meyer & Johansen 2009:17).

Ekstreme krænkelser

Louise er en etnisk dansk pige på 15 år, der er vokset op i området omkring Høje Taastrup, hvor hun stadig bor og færdes. Når vi går rundt sammen, er det tydeligt, at hun kender og er kendt af mange, og hun fortæller, at hun færdes sammen med unge af begge køn og af forskellig etnisk herkomst. Hendes telefon ringer ofte, og hun giver næsten altid indtryk af at være på vej et sted hen. Louise er indblandet i en række konflikter, som udspiller sig over Facebook, via mobiltelefon og i face-to-face-interaktioner, og hun har været involveret i flere situationer med vold. Hun beskriver sig selv som sådan én, ingen tør at gøre noget. I indledningen af kapitlet citerer jeg hende for at sige, at andre går en bue udenom hende, fordi de opfatter hende som en voldspsykopat. Louise ved altså godt, at nogle unge såvel som voksne (lærere, pædagoger og hendes mor) oplever hende som ekstrem; i følge hende selv fordi hun har et voldsomt temperament og en grænseoverskridende brug af vold.

Første gang vi mødes foreslår Louise, at vi kører hjem til hende, og hun spørger om hendes lidt ældre veninde Kira (18 år) må være med. Vi sidder i stuen, og da Louises mor kommer hjem lidt senere, sætter moren sig i en tilstødende havestue⁶². Louise fortæller under dette første interview om en konflikt med en anden pige, Rebekka, der har stået på i flere måneder. Rebekka taler nedsættende om Louise, også i sms-beskeder og på Facebook, eksempelvis at Louise er dum og klam, er en luder "og bare skulle dø". Når Louise og hendes veninde Sanne møder Rebekka tilfældigt på gaden, har de gentagne gange udsat hende for truende og nedværdigende behandling. Louise fortæller om særligt én hændelse, som hun beskriver på følgende måde:

Mig og Sanne sidder bare på Høje Taastrup Station og venter på bussen, så kommer Rebekka med en af sine venner og to af sine veninder. Så tager mig og Sanne hende om bag sådan en mur. Hendes venner vidste godt, hvad vi ville, de kunne bare ikke gøre noget, de ville ikke blande sig i det. Og så var

⁶² Louise var bevidst om, at moren sad i en afstand, hvor hun kunne overheøre samtalen, hvilket understøtter, at hun formodentlig ikke har overdrevet hændelsen. Jeg fandt senere ud af, at Louise ikke betragtede Kira som en tæt veninde, hvilket peger på, at beretningerne i det interview ikke kan betegnes som fortrolige eller meget private erfaringer for hende. De efterfølgende gange, vi mødtes, foregik det udenfor hjemmet, overvejende i indkøbscenteret City 2, hvor vi både talte på tomandshånd og var sammen med 1-2 af hendes veninder.

Dramatiske liv

der en mudret papkasse, så gav vi hende et stykke af den, og sagde "Vær så god, så er der aftensmad". Og så spiste hun den. Og så var der en hundelort ved siden af, så skulle hun lige have dessert også, og så fik hun også en masse spark på knæet, så hun har fået en knæskade.

Episoden rummer både ekstreme krænkelser og vold, som udøves af Louise og Sanne, angiveligt uden modstand fra Rebekka eller indgriben fra Rebekkas venner. Kira kender til denne hændelse, der fandt sted et par måneder tidligere. Louise fortæller om det uden at vise tegn på ubehag eller på, at hun fortryder episoden. Begge piger griner, men jeg får en fornemmelse af, at de ikke helt kan beslutte sig for, om det er sjovt eller lidt for meget. Kira har kendt Rebekka, siden hun var lille, og jeg kan forstå af den efterfølgende samtale, at Kira synes, der er noget grænseoverskridende ved det, Louise fortæller. Hun forklarer:

Jeg kunne selvfølgelig godt se det fra Louises side, for man kalder jo heller ikke folk for luder uden nogen grund, vel? Men selvfølgelig skulle Louise og Sanne jo ikke få hende til at æde lort og spise pap og alt muligt vel. Det er jo ikke den rigtige måde at gøre det på, men altså...

Kira accepterer grundlæggende, at man ikke skal finde sig i at blive kaldt for luder. Hun siger også, at det ikke ville have hjulpet at snakke med Rebekka, for hun havde selv mange gange advaret Rebekka mod at tale grimt om Louise med henvisning til, "at Louise går helt amok. Altså, hun kan finde på at gøre det værste". Det er altså nødvendigt at handle på at blive kaldt luder, og den passende handling befinder sig et sted mellem at tale med Rebekka og tvinge hende til at spise pap og ekskrementer. Kira allierer sig i første omgang med Rebekka og sender sms'er til Louise om, at hun er "for langt ude"⁶³.

Denne eftermiddag sidder Rebekka og Kira imidlertid sammen og bliver enige om, at Rebekka er en tarvelig figur, der "nok bare gerne vil have tæsk", siden hun trods advarsler og vold bliver ved med at tale grimt om Louise. I mit forsøg på at forstå, hvorfor konflikten fortsætter med momenter af ekstreme krænkelser, beskriver de Rebekka på følgende måde, hvor de supplerer hinanden for at forklare, hvem Rebekka er:

⁶³ Louise og Kira truer hinanden via sms'er, og konflikten spidser til med flere unge mobiliseret på begge sider. Det kommer dog aldrig til en voldelig konfrontation. Pigerne forklarer, at de blev venner igen ved et tilfælde, da en fælles veninde forsvandt, og de i nogle timer eftersøgte hende og frygtede, at hun havde begået selvmord. Deres relation rekonfigureres således fra fjendskab til alliance gennem dramaet om en venindes mulige selvmord.

Louise: Hun er 16 år, men hun ligner sådan en lille lort. Hun ligner en eller anden på 12 år. [...] Alle går og spytter på hende, efter at hun har sagt det dér om mig, og folk hader hende. Lad mig bare sige det sådan.

Kira: Altså, hun er også sådan én, hun går aldrig i bad.

Louise: På et tidspunkt, der havde hun nogenlunde ligeså mange venner som jeg havde, og alle kendte Rebekka. Altså OK mange venner, men så mistede hun bare alt, efter hun kaldte mig luder og de der ting.

Kira: Jeg har kendte hende, siden jeg var helt lille, og da vidste jeg jo ikke de dér ting om hende. Der var hun jo sådan en rigtig sød lille pige, sådan en dengse-pige, der bare slet ikke gjorde noget som helst.

Louise: Ja og så siger hun det med mig, og det synes jeg ikke lige, hun skulle. Det synes andre folk heller ikke, så der er flere, der er begyndt at gøre de samme ting mod hende, som jeg har gjort.

I samtalen er de to piger enige om at placere Rebekka som afviger. Hun ligner et barn, hun har dårlig hygiejne, og hun bliver angiveligt behandlet nedværdigende af flere på grund af det, Rebekka har gjort mod Louise. I modsætning til forrige kapitel, hvor Maya og Caroline anklages for at gøre for meget i forhold til hegemonisk femininitet, anklages Rebekka altså for at gøre for lidt. Pigerne beskriver hende som upassende; en afviger, der er blevet adskilt fra det fællesskab af unge, som Louise og Kira tilhører. Louise og Kira kommunikerer, dels at de har magten til at udvise nogen fra fællesskabet, dels at de gennem markeringen af Rebekka som afviger bidrager til at etablere og fastholde et moralsk fællesskab af ordentlige unge; unge, værdige til at blive behandlet som rigtige mennesker. Konflikten ligner altså gensidige forsøg på at etablere og fastholde en særlig moralsk orden, hvor Louise anklages for at gøre for meget (hun prajes til luder-subjektpositionen), og Rebekka til gengæld anklages for at gøre for lidt, og prajes til en ulækker/barne-subjektposition.

Bronwyn Davies har i sit arbejde med socialisering blandt skolebørn beskrevet konflikter mellem børn som "vedligeholdelsesarbejde" af sociale kategorier og moralske fællesskaber (Davies 2000:23). Konflikter er i dette perspektiv ikke asocial adfærd, men i høj grad pro-social adfærd, der bidrager til at konstituere subjekter og deres placering i moralske fællesskaber (ibid.). Som hun skriver: "When [subjection of oneself] is done "incorrectly" it becomes a visible, collective, and public process whereby individuals are hailed as

Dramatiske liv

incorrect" (ibid. 2000:52). Det ligner en kollektiv reguleringsproces, der finder sted mellem Rebekka+ på den side, og Louise/Sanne+ på den anden side. Når subjektet prajes til positioner mærket af at gøre for lidt eller for meget, er der tre muligheder; enten at afvise prajningen som uberettiget, at rette sig ind og fremstå passende eller at fortsætte en bestemt adfærd og acceptere en position i periferien af fællesskabet, hvor man potentielt kan prajes til nye afvigerpositioner. I Louise og Kiras forståelse kan reguleringsarbejdet finde sted ved brug af vold, men spørgsmålet er imidlertid, hvilke former for vold, der accepteres. Louise har muligvis ikke læst det sociale spil godt nok, til at hun evner at skelne mellem det, der anses som passende regulering, og det, der anses for at være for meget.

Den antropologiske voldsforskning har vist, at vold bruges til at etablere moralske fællesskaber og til at regulere og ekskludere subjekter, der forurener dette fællesskab (Blok 2001:108, Risør 2009: 119f, Harding 2010:43). Anton Blok beskriver imidlertid også, at den 'forkerte' brug af vold kan falde tilbage på udøveren og gøre denne til afviger (ibid.:110). Louise risikerer med sine ekstreme metoder at blive dén, der udstødes. Hun gør vold 'forkert' og overskrider herved de symbolske grænser for brug af vold, som Kira antyder i sin kritik af Louises handlinger. Louises brug af vold bidrager ikke kun til at skabe moralsk orden, men truer med at forurene fællesskabet, da mange unge ikke vil kendes ved hende. De vil ikke alliere sig med sådan én, der får nogen til at spise hundelort. Louise balancerer således mellem at skabe alliancer med andre unge gennem truende adfærd og handlekraft i konfliktsituationer og at forårsage alliancer mod sig, når volden bliver for ekstrem.

Louise hævder, at flere behandler Rebekka, sådan som hun gjorde, herved forstået at hun har magt til at definere den moralske orden og legitime praksis. Det er imidlertid ikke hele historien. Der opstod en alliance omkring Rebekka mod Louise, og flere unge, heriblandt Kira, tog afstand fra Louise og hendes ekstreme metoder. Der er altså ikke tale om afvigelse eller magt i absolut forstand, men i relationel forstand. Louises brug af vold tager dog form på en måde, der åbner op for en patologisk fortolkning af såvel handlingen som af Louise. I så fald er regulering ikke nok. Det kan blive nødvendigt at ekskludere hende, eller, som Louise fortæller i indledningen, "at gå en stor bue udenom".

Fællesskaber og frygten for social død

Louise er bevidst om, at brugen af vold kan være magtfuld og kan bidrage til at etablere og vedligeholde sociale fællesskaber. Hun beskriver stort set kun episoder med vold og kriminalitet, som hun har udført sammen med andre. Etableringen eller synliggørelsen af et (midlertidigt) fællesskab fremstår således som en drivkraft i mange af de episoder, som hun fortæller om. Det ser ud til, at der opstår et fællesskab mellem de udøvende parter, uanset om der er tale om konflikter, situationer med vold, kriminalitet, hærværk eller ballade på institutioner. Fællesskabet synliggør, at hun hører til og har handlekraft. I skolen bevæger hun sig fra at være den usynlige elev til den besværlige elev, der sætter gang i brandalarmen, og gennem konflikter får hun mobiliseret mennesker omkring et drama, hvor hun indtager en central rolle.

Louise fortæller eksempelvis om en situation, hvor hendes veninde Sanne var blevet kaldt for luder af en "lille pige, der skulle provokere". Begge piger ringer til deres venner, og kort efter er, ifølge Louise, tredive unge oppe at slås. "Det var ret vildt, bare pga. noget, mig og Sanne havde startet. Det stod i avisen næste dag, måske læste du om det?" Det virker næsten, som om Louise *bliver til* gennem konflikter og drama, forstået som at hun bliver synlig og hendes handlinger har betydning. Sociale dramaer giver mulighed for en særlig form for tilblivelse forbundet i alliancer, der bekræfter relationer og gensidig loyalitet. Men de mange forskellige dramaer, eksempelvis at stjæle en bil, udøve hærværk eller ekstrem vold mod andre unge, kan også bidrage til stadig mere fikserede positioner af afvigelse og eksklusion af fællesskaber. To andre informanter omtalte Louise som ekstrem, formuleret af den ene som "sådan en rigtig gadetøs, altså virkelig vild, sådan med at stjæle biler og lave hærværk, helt langt ude"⁶⁴.

Når jeg taler med Louise og færdes med hende i hendes nærmiljø, får jeg indtryk af en pige, der er integreret i relationer på kryds og tværs. Louise siger selv, at hun har mange venner og kender mange. Men sådan er det ikke hele tiden; nogle gange føles det, som om alle går en stor bue udenom, og at hun står udenfor alle fællesskaber. Louise forklarer følgende, da jeg kommenterer på de mange snitsår op ad hendes arm og på håndleddene:

⁶⁴ Det drejer sig om to informanter, der, uden at vide at Louise deltager i undersøgelsen, beskriver hende for at illustrere forskellen på dem selv og de piger, der 'virkelig' er voldelige/kriminelle.

Dramatiske liv

Jeg havde det rigtig dårligt. Sanne var lige blevet sendt væk. Jeg var blevet smidt ud fra Strandgården. Alle gik en stor bue udenom mig, som om jeg var bandede eller sådan, helt syg i hovedet eller noget. Min mor og far skændtes. Jeg ville bare dø.

Hun beskriver en oplevelse af samtidig eksklusion fra flere betydningsfulde relationer, der samlet set bidrager til et ønske om at dø. Den ekstreme eksklusion kan beskrives som "social død" (Vigh 2006, Schott 2013), forstået som den subjektive oplevelse af at blive udstødt af det sociale fællesskab og stå alene. Det er blandt andet Louises ekstreme handlinger i forhold til vold og kriminalitet, der bidrager til hendes afvigerposition og oplevelsen af ikke at have allierede længere. Den sociale død opleves total, og fremstilles som årsagen til, at hun skar i sig selv⁶⁵ og en enkelt gang forsøgte at tage sit eget liv ved at tage en overdosis af smertestillende piller.

Social eksklusion kan også tage andre former, eksempelvis hvis en pige anbringes på et opholdssted langt væk eller anmeldes for vold og kommer på en sikret institution. Det er imidlertid svært at gennemskue, hvad der resulterer i anmeldelse af vold og kriminalitet. Med afsæt i pigernes mange beskrivelser af vold kan jeg konkludere, at meget vold finder sted, uden at det anmeldes til politiet eller fortælles til voksne (se også Henriksen 2002:6)⁶⁶. Vold med våben, vold, der påfører skader, der kræver tilsyn af en læge, eller vold, der opfattes grænseoverskridende (for voldsom eller ekstremt krænkende) har tendens til at blive anmeldt, ofte under pres af voksne. Louise går heller ikke fri og bliver i løbet af det følgende år anmeldt to gange for vold mod andre piger. Det udløser to domme og hermed længere perioder væk hjemmefra og fra det miljø, hvor hun finder både allierede og modstandere i et konfliktfyldt hverdagsliv.

Gå amok

I materialet tegner sig særligt to veje til subjektiveringstilbud mærket ved patologi. Den ene er som nævnt ekstreme krænkelse. Den anden er ekstrem vold, der af pigerne ofte beskrives som en konsekvens af at gå amok. Louise

⁶⁵ Snitmærker op ad armen peger på cutting, dvs. selvskadende adfærd, hvor man påfører sig selv smerte uden henblik på selvmord modsat snit ved håndleddene, hvor blodårer ligger yderligt og derfor kan skæres over med henblik på selvmord.

⁶⁶ Undersøgelsen omfatter elever fra 4.-9. klasse på fem skoler i Valby og Kongens Enghave i København, hvor det anslås at en tredjedel af kriminelle hændelser eksempelvis trusler, tyveri, vold eller anden kriminalitet ikke fortælles til en voksen og at kun 15 pct. anmeldes til politiet.

gør indimellem begge dele, og som det fremgår af citatet i indledningen, ved hun godt, at nogen opfatter hende som "voldspyskopat". Hun har også flere kliniske diagnoser, som er blevet en del af den fortælling, hun har om sig selv og sin brug af vold. Louise fortæller, at hun har ADHD og adrenalin-kick⁶⁷, hvilket i hendes optik forklarer, hvorfor hun agerer voldeligt. Adspurgt, hvad adrenalin-kick er, forklarer hun: "Det er sådan, at dit temperament bare sådan går amok, og så kan du ikke huske noget bagefter". Hun har en forståelse af, at hendes psykiatriske diagnoser forklarer den ukontrollerede vold.

Hun fortæller, at hun "går amok", hvilket hun beskriver som at miste evnen til at stoppe volden, og at hun efterfølgende intet kan huske. Hendes beskrivelser af at gå amok, minder om andre pigers oplevelser af vold som intense oplevelser, hvor de gribes af det emotionelle felt, mister fornemmelsen for tid og sted og har svært ved at vriste sig ud af situationen. Minnahs beskrivelse af en situation med vold er et godt eksempel (se kapitel 5 side 143f). Der er ikke et mønster i forhold til, om pigerne, der angiver at have psykiatriske diagnoser, beskriver det emotionelle spændingsfelt mere intenst end de piger, der ikke angiver at have diagnoser. For de piger, der har fået diagnosticeret lidelser som ADHD eller borderline, er der imidlertid en udbredt forståelse af, at deres diagnoser forklarer deres brug af vold. Majken forklarer eksempelvis, at "når man har ADHD, bliver man endnu mere frustreret en gang imellem", eller Fatima, der siger, "nu har jeg jo ADHD, så jeg gik jo bare amok", og som i løbet af det første interview gentagne gange sammenkobler temperament, aggressivitet og ADHD. De piger, der ikke havde en diagnose forbandt også aggressiv adfærd med ADHD, eksempelvis Signe, der mener, at diagnosticering kan være en hjælp til at forstå aggressiv adfærd. Hun siger eksempelvis: "Hvis nogen har fået den der ADHD, så siger de, "så var det derfor, jeg havde så svært ved at koncentrere mig, så var det derfor, jeg var så aggressiv". To piger, der ikke havde fået diagnosticeret ADHD, mente, at de måske havde ADHD, fordi de havde været så aggressive.

Sammenkoblingen mellem aggressivitet og især ADHD løber som en rød tråd gennem materialet, både i beretninger af piger, der havde og ikke havde ADHD. I en analyse af diagnosticerede børn finder psykologen Henrik Skovlund ligeledes, at ukontrolleret temperament, vildskab og vold karakteriserer børnenes negative selvforståelse som diagnosticerede

⁶⁷ Adrenalin-kick er ikke en diagnose.

Dramatiske liv

(Skovlund 2011:162)⁶⁸. Skovlund peger på, at der er behov for en mere nuanceret forståelse af sammenhængen mellem nævnte psykiatriske lidelser og uønsket adfærd, især urolig og aggressiv adfærd. Hvis voldelig og aggressiv adfærd forklares ved henvisning til diagnoser, så får barnet, ifølge Skovlund, ikke mulighed for at forstå disse handlinger i lyset af de komplekse sociale processer, som vi sædvanligvis (for ikke-diagnosticerede) forklarer denne slags adfærd ved hjælp af (ibid.:165). For de piger, der indgår i denne undersøgelse, hvor sammenhængen mellem vold og psykiatrisk lidelse fremstår kausal, bliver det vanskeligt at ændre på den voldelige adfærd, fordi den opleves som betinget af en indre dysfunktion, modsat en forståelse af vold som betinget af situerede dynamikker og rationaler. Den viden, der ligger til grund for behandlerblikket, er således afgørende for, hvordan unge 'i behandling' taler om situationer med vold, og hvorvidt de oplever at kunne handle anderledes (Henriksen, Heding & Johnsen 2013:244 se bilag 10).

Jeg er skeptisk overfor Louises beskrivelse af, at hun bare går amok. Det er jeg, fordi hun har fortalt om flere situationer med verbale krænkelser og begrænset brug af vold (enkelte slag eller spark), hvor hun vælger et passende tid og sted, og hvor hun etablerer dominans frem for at blive grebet af et intenst felt af spænding og frygt. Hendes egen forståelse af at gå amok er imidlertid meget dominerende. Hun forklarer:

Det slår bare klik, det går bare amok for mig. Jeg har prøvet at tælle til ti, men så går der to dage, så går jeg amok. Det skal bare ud.

På den ene side abonnerer Louise på en forståelse af diagnoserne som årsag til manglende selvkontrol og en tilstand af at gå amok, og på den anden side beskriver hun, at gengældelse af en oplevet uretfærdighed kunne udsættes flere dage. Her synes hun at trække på en dominerende forståelse af vold og afmagt, hvor afmagtssituationer producerer en ophobning af følelser, der efter hydrauliske principper må og skal ud (Sørensen 1994:68). Selv i intense konflikter med sin mor beskriver hun at kunne fravælge den form for vold, hun ville finde ekstrem. Hun siger: "Jeg ville jo ikke slå min egen mor, så jeg kastede ting efter hende eller skubbede hende eller et eller andet". Der er således en modsætning mellem Louises fortælling om vold som noget, hun ikke kan styre eller undgå, og hendes beskrivelser af konkrete situationer med vold og aggressivitet, hvor hun foretager en række valg og ikke bare går amok.

⁶⁸ Børnene i undersøgelsen er 10 drenge i alderen 7 til 11 år, der lider af ADHD, NLD (Non-verbal Learning Disorder) og autisme.

Ved at sige at hun går amok, slipper hun imidlertid for at skulle forklare og forsvare sine handlinger. Det er almindeligvis en formildende omstændighed (også i strafferet) at udøve vold i affekt eller under påvirkning af alkohol eller stoffer, og der er noget foruroligende ved krænkelser og vold udøvet ved fuld bevidsthed (Sørensen 1994:69). Tanken om bevidst at påføre andre smerte og ekstrem ydmygelse vækker afsky og mobiliserer patologiske forklaringer for at undgå at tage stilling til handlingen som udtryk for menneskelig agens (Morrissey 2003:17). Det ligger således lige for at lade diagnoserne forklare, hvorfor hun går amok. På den måde slipper Louise for at skulle forklare, hvad der sker, også med henvisning til, at hun ikke kan huske noget. Sidsel Natland fandt i sin undersøgelse af pigers brug af vold, at pigerne ligeledes taler om "at klikke" (Natland 2006:127). En del af Natlands undersøgelse udgjorde en spørgeskemaundersøgelse blandt skoleelever i de ældste klasser⁶⁹, hvor både drenge og piger beskrev erfaringer med vold. Hun fremhæver, at pigerne angav "at klikke" som årsag til vold, mens ingen af drengene angav denne årsag. Det forklarer hun ved, at piger normalt ikke slår, og hvis de gør, så skyldes det, at det slår klik for dem. Hun mener altså, at pigerne bruger forklaringen om "at klikke" som en neutraliseringsstrategi, der bidrager til at legitimere egne handlinger (ibid.). At gå amok eller, at det slår klik, ligner imidlertid også en fornuftig strategi, hvis man skal forklare voldens logik til voksne, der abonnerer på nul-tolerance for vold, og som ikke anerkender betydningen af de situerede rationaler, som pigernes vold udspiller sig i forhold til.

Iskold

I de foregående kapitler har jeg vist, at pigerne på forskellige måder forsøger at undgå at bruge vold eller forsøger at reducere volden til et minimum. Det kønnede krydspres af forventninger, som jeg beskrev i forrige kapitel, bidrager til, at brugen af vold for piger let fører til positioner mærket af afvigelse med risiko for social eksklusion. Jeg har således argumenteret for, at pigerne, der deltog i denne undersøgelse, oftere markerede en vilje til vold, end at de udøvede vold. At gå amok betyder ukontrolleret brug af vold, og det forklarer alle pigerne, at de gerne vil undgå. Jeg har allerede nævnt, at veninders deltagelse i konfliktsituationer i udgangspunktet kan tiltænkes en konfliktreducerende funktion (se s. 162). En anden strategi er at blive god til at

⁶⁹ Der er tale om 33 elever i "videregående", hvilket svarer til 7-9 kl., og 26 elever i "ungdomsskolealder", hvilket er ca. 13-17 år.

Dramatiske liv

håndtere det emotionelle spændingsfelt, således at man undgår at blive grebet af frygt og spænding. Flere piger bruger betegnelsen, "at være iskold" i konfliktsituationer, hvilket handler om ikke at vise frygt, ikke at blive bange og ikke at miste selvkontrollen.

At gå amok udgør den absolutte modpol til at være iskold. Anika beskriver eksempelvis en pige på følgende måde, "Den der pige, hun var bare iskold. Om hun stod og fik en kniv ind i armen, så stod hun bare helt uden... bare stirrede, iskold." Louise forklarer ligeledes om hende og Sanne: "Engang var der en fyr, der truede os med en pistol, og vi stod bare og var iskolde; [og sagde til ham] "Din svans, du tør jo ikke, du er bare en lille lort"". At være iskold refererer ikke til at kunne bruge vold 'iskoldt', men til at kunne bevare overblikket, så man undgår at bruge (unødvendig) vold. Når man går amok, handler man ifølge Randall Collins i fremadrettet panik; man opsluges af øjeblikkets momentum og risikerer at forsvinde i det, han betegner som en "tunnel af vold" (Collins 2008:360). Randall Collins skelner mellem ophedet og kold følelsesmæssig påvirkning af konfrontatorisk spænding. Han skriver;

Some, the cold or cool ones, are those who perceive the tension/fear of other persons from a detached distance; their success comes from their detached relationship to the tension/fear (Collins 2008:81).

Når pigerne taler om at være 'iskold', peger det, med Collins optik, på, ikke at blive grebet af det emotionelle felt af spænding og frygt. Ved at bevare eller etablere en distance til andres emotionalitet øges muligheden for succesfuld håndtering af en konfrontation. At være iskold betegner altså en evne til at kunne håndtere spændingen og ikke lade sig påvirke af andres provokationer; man skal undgå at blive bange og undgå at vise tegn på frygt, ikke mindst fordi frygt ifølge Collins smitter. Når det situerede angst- og spændingsfelt intensiveres, øges risikoen for ukontrolleret vold, fordi de involverede kan blive grebet af spændingsfeltet på en måde, så vold er den eneste vej ud. Ved at forblive iskold, minimerer man således risikoen for, at vold bliver en mulighed for begge/alle parter. I det perspektiv er det en ressource at være iskold, fordi det reducerer risikoen for, at vold bliver en mulighed, og i særdeleshed reducerer det risikoen for, at man selv bruger ukontrolleret vold.

At være iskold kan ansues dels som en situeret taktik for at undgå sammenvævning med andres emotionalitet, dels ser det ud til at være en slags indtryksstyring (Goffman 1959:208). Ved at styre, hvordan følelser kan aflæses på kroppen, kan man kontrollere, hvordan andre kan læse ens

emotionalitet, især i konfliktsituationer. Man kan kontrollere, at ens frygt ikke bliver en del af det emotionelle felt og bidrager til intensivering af angst/spændingsfeltet, ligesom en iskold facade kan give indtryk af, at den andens forsøg på dominans preller af. I materialet bliver iskold ofte sidestillet med at være hård i modsætning til at være blød, som følgende udtalelse illustrerer: "Hun [Jenny] kan være rigtig sød og helt blød, men overfor folk hun ikke kender, er hun bare hård, iskold". Der kunne imidlertid være mere på spil end hvad andre ser og opfatter, som antydnet ved begrebet indtryksstyring. At være iskold er formodentlig også en regulering af egne følelser med henblik på at opnå noget bestemt i en given situation. I denne forståelse er der tale om en slags "følelsesarbejde", forstået som arbejde, der både beskæftiger sig med andres følelser og regulering af egne følelser (Moesby-Jensen & Schjellerup Nielsen 2013:88).

Jeg peger altså på en sammenhæng mellem vold som et kønnet dilemma og pigernes tillærte kompetencer til at agere iskoldt i situationer med konfrontatorisk angst og spænding. Men er der også en sammenhæng mellem (ekstreme) krænkelser og krydspresset af kønnede forventninger? Kan en forklaring på Louises håndtering af Rebekkas disrespekt og gentagne krænkelser af hendes omdømme findes i hendes dilemma mellem at vise vilje til vold (og etablere respekt og status) og at udøve vold (med risiko for overskridelse ved at gå amok)? Kan krænkelserne anskues som en iskold måde at markere vilje til vold uden at risikere at gå amok?

Størstedelen af de situationer med vold, som afhandlingen baserer sig på, indeholder ikke den form for ekstreme krænkelser, som Louise beretter om. Jeg genkender tre hændelser i materialet som ekstreme krænkelser. De er karakteriseret ved, at to eller flere piger sammen udsætter en enkelt pige for ydmygende behandling i form af at tale truende og nedsættende, true og brænde hende med en tændt cigaret, spyttede på hende, tilbageholde hende mod sin vilje og milde former for vold, eksempelvis enkelte slag eller spark. Disse situationer beskrives som hændelser, der varer længere tid end situationer med vold. Som socialpædagogisk medarbejder hørte jeg også indimellem om episoder beskrevet af både piger og andre praktikere, der faldt under denne form for ekstreme krænkelser. Annalise Kongstad finder i sin undersøgelse af pigers brug af vold, at sagsbehandlere ofte fremhæver psykiske ydmygelser som karakteristisk for pigers brug af vold (Kongstad 2008:32), og at den "grimme vold" i form af udspekulerede og ydmygende former for psykisk vold er det ved pigevolden, der gør den værre og mere

Dramatiske liv

bekymrende end drenges vold (ibid.:74). Muligvis er denne slags hændelser underrepræsenteret, fordi krænkelser falder udenfor hverdagsnære definitioner af vold, der centrerer sig om slag, spark og andre former for fysisk aggressiv interaktion. Muligvis afspejler det, at de ekstreme krænkelser er forbundet med skam. Det var faktisk på Kiras foranledning, at Louise fortalte ovenstående. Det ser ud til, at der er en hårfin balance mellem krænkelser, der regulerer, og krænkelser, der peger på, at dem, der udfører handlingerne, er "syge i hovedet".

Jeg foreslår, at krænkelser kan anskues som en måde at vise vilje til vold med lav risiko for at 'gå amok'. Pigerne vil kommunikere, at de har vilje til vold, men de vil udgå at bruge vold. De krænkelser, der i udgangspunktet fungerede som erstatning for at bruge vold, kan imidlertid blive til ekstreme krænkelser, der er værre end at bruge vold. Som Louise siger, "det er jo ikke lige noget, man planlægger", ligesom hun er klar over, at det med hundelorten udgjorde en ekstrem krænkelser. Den ekstreme krænkelser ligger i forlængelse af de verbale krænkelser og de milde former for voldsbrug, som Louise og Sanne angiver at havde forestillet sig at udøve. I det perspektiv mener jeg, at krænkelserne kan begribes som en erstatning for vold, der potentielt ville have været ekstrem. For at være effektiv må Louise lukke af for påvirkning fra Rebekkas følelser og fokusere på den dominansposition, som hun og Sanne har etableret og ønsker at fastholde. Louises handlinger kan forstås som udtryk for manglende empati, altså at hun ikke evner at sætte sig ind i, hvordan situationen opleves for Rebekka. Det behøver imidlertid ikke at være manglende empati, men kan i stedet forstås som et forsøg på at etablere respekt, der i situationen tager en grænseoverskridende form. I dette perspektiv er der tale om situeret mangel på empati, der søges gennem bestemte taktikker til at forblive 'iskold', og ikke en generel manglende evne til at føle og udvise empati.

Når pigers brug af vold tager form som ydmygelser og ekstreme krænkelser som at brænde hår, slukke cigaretter på kroppen, afklæde offeret og lignende, afspejler det således ikke nødvendigvis manglende empati, men kunne være en situeret taktik⁷⁰ til at undgå tab af kontrol. Piger navigerer i et

⁷⁰ Jeg bruger begrebet taktik i henhold til Michel de Certeaus definition, der forslår en skelnen mellem strategi og taktik (de Certeau 1984). Ifølge de Certeau angiver taktikker en situationel og midlertidig griben efter muligheder, modsat en strategi, der udøves af et magtfuldt subjekt (en person eller institution) med et klart defineret handlerum (ibid.:xix).

krydspres af forventninger, hvor brugen af vold som et redskab til at etablere respekt og status finder sted i en hårfin balance mellem det værdige og det uværdige. En balance mellem at vise vilje til vold til skræk og advarsel og gøre krænkelser og vold på den syge måde. Krænkelser som alternativ til vold kan let ende med at blive en ydmygelse af den, som udøver handlingen; blandt nogle unge bliver Louise betegnet som "syg i hovedet", og blandt nogle voksne mobiliseres bekymringer om patologi i form af en psykisk lidelse.

Socialpædagogiske bekymringer

Louises adfærd vækker bekymring i hendes omgivelser. Hun beskriver, at hun har gået til skolepsykolog siden 5. klasse, og at hun har skiftet skole, fordi "tre klasser over mig var bange for mig". I skolen følte hun sig anderledes end størstedelen af sine klassekammerater, der "var sådan nogle, der sad i frikvarteret og læste lektier". Interessen for læring italesættes således af Louise som noget af det, der adskiller hende fra størstedelen af eleverne. I første omgang bliver hun en sag for skolepsykologen, men ender med at blive bortvist fra skolen, dels på grund af fravær, dels på grund af et stigende pres fra andre elever, der angiver at være bange for hende.

Louises mor er bekymret og har svært ved at håndtere Louise, der udover at pjække fra skole også har et voldsomt temperament. Louise ryger i perioder hash dagligt og er flere gange blevet taget for butikstyveri, vold og trusler mod andre unge, hærværk m.m. Da Louise er 14 år, bliver hun midlertidigt anbragt på døgninstitution og sendes til psykiatrisk udredning, hvor hun udover eksisterende diagnoser ADHD og adrenalin-kick også vurderes til muligvis at have en Borderline-personlighedsforstyrrelse under udvikling. Hun får en kontaktperson, der udover relationen med Louise igangsætter et familiearbejde med henblik på bl.a. at forbedre det konfliktfyldte forhold mellem Louise og hendes mor og herved undgå en anbringelse af Louise.

Louises kontaktperson Nanna ringer til mig en dag for at fortælle, at Louise er blevet anholdt for et "meget groft overfald" med ydmygende handlinger af seksuel karakter, der er blevet filmet med mobiltelefon⁷¹. Nanna er bekymret

⁷¹ Det er Nanna, der har sat mig i kontakt med Louise. Det er derfor forbundet med et etisk dilemma, da Nanna kontakter mig for at tale om sin bekymring om Louise. Jeg gør det indledningsvist klart for hende, at mine samtaler med Louise er fortrolige, men at jeg kan bidrage med perspektiver ved at trække på min undersøgelse på et generelt plan og på relevante forskningsmæssige perspektiver.

Dramatiske liv

og giver udtryk for, at hun ikke kan forene det billede, hun har af Louise fra deres møder, og den Louise, der kan udføre så grove overgreb på andre unge. Nanna beskriver på den ene side Louise som "velfungerende" og på den anden side, at hendes handlinger og måde at være i konflikter med andre unge virker grænseløs, voldsom, ureflekteret, uden empati, at Louise mangler indsigt i sociale relationer, og at hun "zapper i venskaber". Nanna frygter, at "der er vandtætte skodder mellem de to verdener", forstået som at Louise skulle lide af en personlighedsforstyrrelse. Det kunne altså virke, som om de psykiatriske diagnoser nærmest står i kø for at tilbyde forklaringer på Louises afvigende adfærd.

Nanna gør brug af to forklaringsrammer for at forstå Louises brug af vold. Den ene forklaringsramme er den psykiatriske, der lægger vægt på, at Louise er to forskellige personer, og at den ene ikke ved, hvad den anden foretager sig⁷². Den anden forklaringsramme er den psykologiske, hvor Louise defineres gennem en række mangler, der forklarer hendes brug af vold som udtryk for et samspil af dysfunktioner. I denne forståelse er brugen af vold udtryk for manglende sociale kompetencer, mangel på empati, lavt selvværd, ringe forståelse af egne handlinger og konsekvenser heraf. Samtidig fornemmer hun, at der er noget, der glider udenfor synsfeltet ved begge fortolkningsrammer, hvilket er grunden til, at hun ringer til mig. Hun er i særdeleshed skeptisk overfor den psykiatriske udredning, og hun er klar over, at borderline-diagnosen kan få store konsekvenser for Louise, i den forstand at diagnosen bliver en del af hendes selvforståelse, og at det ændrer hendes muligheder i forhold til de indsatser, kommunen kan iværksætte. En borderline-diagnose kan vanskeliggøre anbringelse på efterskole eller i en ungdomsbolig, ligesom det kan vurderes, at hun skal i psykiatrisk behandling i stedet for eller som supplement til den socialpædagogiske indsats, som Nanna er en del af. Som Nanna forklarede; "jeg står foran et møde på Fjorden [Ungdomspsykiatrisk afdeling på Regionssygehuset Fjorden], og det ville være fint med nogle andre perspektiver".

Den hegemoniske fortælling, som Nanna i høj grad trækker på i sit forsøg på at forstå Louises adfærd, bygger på en fikseret forståelse af individet. I denne logik er der en modsætning og potentielt noget patologisk ved de forskellige *Louiser*, som Nanna har kendskab til. En alternativ forståelse kunne således

⁷² Det lyder som dissociering, forstået som at have flere personligheder, der ofte sættes i relation til borderline-personlighedsforstyrrelse (ikke at forveksle med skizofreni) (Dyhr 2010:51).

være et perspektiv på identitet og adfærd som relationel, og en forståelse af vold og konflikter som handlinger orienteret mod at etablere magtfulde positioner. Som Judith Butler formulerer det: "The "I" has no story of its own that is not also a story of a relation – or a set of relations – to a set of norms" (Butler 2005:7). Louise er ikke enten velfungerende eller dysfunktionel; hun bliver til i relationer og i forhold til bestemte normer, og er således begge dele og mere til.

Min pointe er ikke, at Louise ikke lider af ADHD, adrenalin-kick eller borderline. Min pointe er, at hendes handlinger giver mening i et sociologisk perspektiv på vold og krænkelse som social praksis, der udøves på linje med andre sociale handlinger. Louise navigerer i et hierarkisk organiseret socialt landskab, hvor vold og truende adfærd er et redskab til positionering. Hun navigerer i et krydspres af forventninger, hvor dét, der opfattes rigtigt og nødvendigt blandt Louises venner og i hendes omgangskreds (at straffe nogen, der kalder én for luder), opfattes som problematisk adfærd af både Nanna og hendes mor. For sidstnævnte peger Louises adfærd på mangler i hendes psykiske udvikling (lavt selvværd, impulsstyret og manglende sociale kompetencer til ikke-aggressiv konfliktløsning), hvilket gør hende tilgængelig for psykiatrisk diagnosticering. I det sociologiske perspektiv, som jeg anlægger, kan Louises brug af vold forstås som en eksperimentel omgang med eksisterende moralske grænser og voldelige praksisformer. Det udelukker ikke, at hun lider af psykologiske dysfunktioner, men det åbner op for en forståelse af, at Louise er mere end de mangler, der kan identificeres i dette perspektiv. Det åbner op for, at selvom hun har diagnoser, kan hendes brug af vold forstås i lyset af de komplekse sociale processer, som vold og konflikter er indlejret i. Hendes adfærd kan forstås både som et produkt af en bestemt situeret dynamik og af bestemte situerede rationaler i konfliktterrænet.

Pigerne navigerer i forhold til modsatrettede situerede rationaler – særligt i forhold til vold. En af pigerne beskriver, at "det er lidt som Dr. Jekyll og Mr. Hyde", forstået som at hun er to vidt forskellige mennesker, når hun færdes blandt dem, hun betegner som 'normale', og når hun færdes blandt sine

Dramatiske liv

venner. Flere piger giver udtryk for, at det er en social kompetence at kunne navigere i forhold til forskellige sociale kontekster. Som Minnah forklarer:

Jeg har lært det hårde liv, og det er jeg glad for. Jeg har både haft min rige far, min pakistanske familie og min mor i Husum. I modsætning til de der rige piger, de kan ikke en skid, de kan ikke beskytte sig selv, de bliver bare bange, stille. De ved ikke, hvad man skal gøre.

Minnah kunne have tilføjet sine venner på Nørrebro, som endnu en kontekst, hun navigerer kompetent i. Elijah Anderson beskriver dette som "code-switching" (Anderson 1999:67), hvor han argumenterer for, at unge skifter mellem gadens koder og koder for respektabel adfærd i samfundet som helhed (se også Jones 2010, Lindegaard, Miller & Reynald 2013). Pigerne i denne undersøgelse skifter også mellem forskellige koder; koder der er så modsatrettede, at det ikke giver mening at blande dem jf. teori om kulturel brikolage (Mørck 1998, Hannerz 1992, Barth 1989). Antropologen Yvonne Mørck beskriver eksempelvis i *Bindestregsdanskere*, hvordan unge med minoritetsetnisk baggrund etablerer bindestregsidetiteter forstået som hybridkulturer og kreoliseringer af forskellige kulturelle udtryk og forholdemåder (Mørck 1998:75-83). Men der er ikke en bindestreg mellem det, jeg lidt karikeret vil betegne som *Normale Minnah* og *Voldelige Minnah*. Der er snarere en hårdt optrukket skråstreg, der indikerer enten/eller. Som Minnah selv formulerer det: "Når jeg går rundt sådan her, er der jo ikke nogen, der aner, at jeg kan være sådan dér voldelig". Min pointe er, at pigerne oplever at navigere mellem meget forskellige situerede rationaler. For nogle piger bidrager det til en oplevelse af, at de næsten er to forskellige personer, og ikke én person, der *bliver til* på forskellige måder i forhold til bestemte relationer og normer. Pigerne er velvidende om de forskellige rationalers samtidige eksistens, og for det meste navigerer de kompetent mellem dem.

Jeg anfægter altså forestillingen om, at piger, der bruger vold, mangler sociale kompetencer. Nogle piger har svært ved at aflæse de sociale koder, som udgør normer og situerede rationaler eksempelvis for mig, men de navigerer kompetent i forhold til andre situerede rationaler og normer. Når vold ansues som patologi, og når voldens instrumentelle funktion ikke

anerkendes, forsvinder fokus på pigernes kompetente læsning af det sociale terræn. Som formuleret af Cindy Ness:

When the instrumental function of violence for girls in high-crime neighborhoods is not credited, their violent behavior is simply viewed as being reflective of their psychopathology and sheer gratuitousness. By definition, any girl characterized as "violent" could only be considered anomalous or "deviant" in some way, and not as behaving rationally [...] Lost is the fact that these girls are keen observers of verbal signs, body language, and the power relations of their environment" (Ness 2010:143).

Ness fremhæver, at piger navigerer i voldelige nærmiljøer ved at afkode det sociale miljø for sproglig symbolik, kropssprog og magtbalancer, og at deres brug af vold har en instrumentel funktion i forhold til at navigere i dette miljø. Jeg har fremhævet, at også i en dansk kontekst navigerer piger i forhold til situerede rationaler, og at brugen af vold både er instrumentel i forhold til at etablere sikkerhed (respekt) og i forhold til at etablere status. De læser det sociale terræn og navigerer i forhold til de situerede rationaler og betingelser. Jeg mener således, at både manglende empati og manglende sociale kompetencer må forstås som situerede mangler, der ikke i absolut forstand karakteriserer pigerne, der indgår i denne undersøgelse.

Socialpædagogiske tilblivelser: regulering til hegemonisk femininitet?

Inden jeg går videre til de virksomme diagnoser, vil jeg opholde mig ved de socialpædagogiske tilblivelser, der ser ud til at være mulige indenfor den hegemoniske fortælling. Jeg anlægger altså det perspektiv, at piger, der bruger vold, *bliver til* som (behandlingskrævende) afvigere ud fra historisk specifikke logikker, rationaler og behov (Foucault 1973). Jeg vil i dette afsnit argumentere for, at den regulering, der søges gennem velfærdsstatens institutioner, ligner en kønnet normalisering til historisk bestemte forestillinger om passende femininitet (Hudson 1989: 197, Kirkebæk 2004:33, Worrall 2004:43). Den måde pigerne karakteriseres på i den hegemoniske fortælling med fokus på manglende empati, impuls kontrol og sociale kompetencer afspejler dominerende forestillinger om *normale* kvinder som omsorgsfulde, empatiske, kontrollerede og konsensus søgende. Socialt udsatte piger og i særdeleshed piger, der bruger vold, betegnes i flere danske undersøgelser som 'vilde piger' (se Moesby-Johansen 2004, Pigegruppen 2008). Begrebet vilde piger har genklang til en historisk konstruktion af socialt afvigende

Dramatiske liv

kvinder, der ikke bare skal normaliseres, men også civiliseres fra det utæmmede og vilde.

Historikeren Birgit Kirkebæk har i bogen *Letfærdig og Løstigt* (Kirkebæk 2004) skrevet om Sprogø-pigen, som en bestemt social- og specialpædagogisk tilblivelse, der blev muliggjort af tidens tanker om social hygiejne og eugenetik (ibid.:24). Kvindeanstalten på Sprogø virkede i perioden 1923-1961 som behandlings- og forvaringsinstitution af kvinder, der blev betegnet som moralsk åndsvage og karakteriseret som værende "tyvagtige og løgnagtige, seksuelt rå og løstigt, besværlige og sleske med tendens til undergravende virksomhed og med voldsomme stemningsekspllosioner" (ibid.: 25). Kirkebæks analyse af journaler og optegnelser har ikke kun et historisk formål, men udgør en aktuell socialpædagogisk advarsel om at anskue diagnoser og behandling som "konstruktioner i tiden" (ibid.:16). Hun opfordrer til at være mindre skræk og mere lydhør overfor de mennesker, der efter bedste hensigt behandles og beskrives i det socialpædagogiske arbejde. Sprogø-pigen er ikke uden paralleller til nutidens vilde piger, der også fremstår som afvigere fra nutidens forestillinger om normalitet og ikke mindst fra hegemonisk femininitet.

I en undersøgelse af dokumentmateriale fra et norsk pigehjem i 1950-erne finder historikerne Kjersti Ericsson og Nina Jon, at de anbragte piger også beskrives med ord som 'rå' og 'vilde' i betydningen uciviliserede og tættere på natur end kultur (Ericsson & Jon 2006:132). I 1950-erne var det ikke pigers brug af vold, der vakte bekymring og moralsk panik, men i stedet unge pigers ukontrollerede seksualitet, der blev gjort til genstand for kontrol, straf og regulering på opdragelsesanstalter (Kirkebæk 2004, Ericsson & Jon 2006, Godfrey 2004). Også dengang var det unge kvinder fra underklassens (dysfunktionelle) familier, der blev betegnet på den ene siden som umodne og sårbare og på den anden side som farlige og uregerlige (Barton 2005 i Ericsson & Jon 2006:127). I dokumentmaterialet fra det norske pigehjem (perioden 1951-1961) fremstår det eksplicite projekt med pigernes anbringelse at være normalisering til passende femininitet og læring af feminine dyder (Ericsson & Jon 2006:134).

I en nutidig dansk kontekst er reguleringen af femininitet og seksualitet mere indirekte formuleret. Eksempelvis skriver Annalise Kongstad på baggrund af

interview med fagfolk med kontakt til piger, der bruger vold, følgende:

Den grænseoverskridende adfærd knyttes både til den vold, de begår mod andre, men også til deres seksuelle adfærd, hvor de i en tidlig alder har mange skiftende partnere eller lader sig seksuelt udnytte (Kongstad 2008:66).

Ifølge Kongstad opfatter praktikere altså, at grænseoverskridende seksualitet udgør et væsentligt problem for piger, der bruger vold. Pigegruppen i København, der også har 'vilde piger' som sin målgruppe, påbegyndte i 2011 en særlig indsats omkring "gråzoneprostitution", der forstås som "udsatte unge, som anvender seksuelle ydelser for ting, en seng at sove i, prestige og/eller omsorg" (www.pigegruppen.dk). Det kunne se ud, som om også de danske indsatser er orienteret mod en bred forståelse af normalisering, der ligner adfærdsregulering til hegemonisk femininitet. I en engelsk kontekst går Annie Hudson, der forsker i socialt arbejde, såvidt som til at hævde, at problematiseringen af pigers aggressive adfærd blot er en undskyldning for at indlede behandling, der sigter på normalisering og ikke mindst regulering til passende femininitet og passende medborgerskab, dvs. til uddannelse, moderskab og fast tilknytning til arbejdsmarkedet (Hudson 1989:197). Jeg mener ikke, at voldelig adfærd bliver brugt som en undskyldning for at gribe ind med normaliserende behandling, men jeg er enig i, at den regulering og problematisering, der finder sted af pigerne i sådanne kontekster, ser ud til at udgøre et omfattende, normativt forankret behandlingsarbejde, der sigter mod regulering til passende femininitet og passende medborgerskab.

Jeg har i denne del af kapitlet argumenteret for, at pigerne ikke kun bliver til som afvigere i dysfunktionelle familier, men også bliver til som afvigere i (social)pædagogiske kontekster, hvor bestemte egenskaber og adfærd udpeges som upassende og uønsket. Hermed ikke sagt, at dysfunktionelle sociale relationer ikke producerer bestemte former for problematisk adfærd. Pointen er, at *afvigeren* som social kategori bliver til gennem de marginaliserings- og eksklusionsprocesser, der finder sted eksempelvis i velfærdsstatens institutioner, hvor konstruktioner af normalitet og afvigelse åbner op for, at nogle børn peges ud som adfærdsvanskelige og reduceres til at beskrives gennem 'mangler' i forhold til jævnaldrene. De normer, som børn vurderes efter, åbner afvigerpositionen for nogle børn mere end andre (Ellwood & Davies 2010:94). Det er eksempelvis dokumenteret, at minoritetsetniske drenge oftere udpeges som "umulige" og "ballademagere" i skolekonteksten (Gilliam 2006:7) eller som "farlige børn" i

Dramatiske liv

kriminalitetsforebyggende institutioner (Andersen 2003:145), og at minoritetsetniske unge mænd oftere anmeldes for kriminalitet og sigtes, uden at det fører til domfældelse (Kvsgaard 2004:365, Rasmussen 2010:33). Den amerikanske kriminolog Meda Chesney-Lind hævder ligeledes, at afroamerikanske piger oftere havner i retssystemet end etnisk hvide piger, fordi de lettere genkendes som kriminelle og afvigere (Chesney-Lind 2010:63). Nogle børn genkendes altså lettere som afvigere, fordi de besidder karaktertræk eller adfærd, der forbindes med bestemte kategorier af afvigelse.

Nu vender jeg igen blikket mod diagnoserne ADHD og borderline, hvilket jeg gør med afsæt i forskning, der forholder sig kritisk til den stigende tendens til diagnosticering af børn og unge. Jeg supplerer dette perspektiv med pigernes beretninger om, hvordan diagnoserne indgår i deres selvforståelse og ser ud til at blive virksomme i deres hverdagsliv.

Virksomme diagnoser

Den voldsomme stigning i antallet af diagnosticerede danske børn peger på, at magtfulde mekanismer synes at være på spil i rekrutteringen af børn som behandlingskrævende patienter. Psykologen Svend Brinkmann peger på en generel indsnævring af grænserne for psykisk normalitet, hvilket afspejles i, at det i 2003 blev anslået, at cirka en tredjedel af danske skoleelever blev henvist til PPR⁷³ (Brinkmann 2010:18). Ressourcepres på skoler, eksempelvis i form af høj klassenormering, høj frekvens af nyuddannede lærere, udskiftning af personale og brug af vikarer, kan bidrage til, at diagnosticering af urolige børn bliver et redskab til at forbedre ens arbejdsforhold (Einarsdottir 2008 i Nielsen & Jørgensen 2010:197). I denne optik bliver diagnoser til som kategoriseringer af afvigelse indlejret i komplekse magtrelationer, interessekonflikter og kampe om ressourcer mellem læger, socialpædagoger, lærere, forældre og børn. Diagnosticering finder sted på en subtil kampplads, hvor patienter *bliver til* i snitfladen mellem en række forskellige rationaler og interesser (Mik-Meyer & Johansen 2009:11f).

⁷³ PPR (Psykologisk, pædagogisk rådgivning) er et lovfæstet tilbud i alle kommuner for udredning af børn og unge.

ADHD - besværlige skoleelever?

Den mest hyppige diagnose blandt de piger, der deltog i undersøgelsen, er ADHD eller variationen ADD (Attention Deficit Disorder). I Danmark såvel som i USA og Canada er der en tæt sammenhæng mellem diagnosticeringen af børn med ADHD og de lovgivningsbaserede rettigheder, der tilfalder syge børn eller børn med handicap (Rose 2010:42). Da man i delstaten Virginia i USA eksempelvis definerede ADHD som et handicap, der gav ret til specialundervisning, steg antallet af børn med diagnosen fra under 5 % til 17 % (ibid.). I Danmark defineres en psykiatrisk lidelse ligeledes som et handicap, hvorved en række særlige ydelser tilfalder både det enkelte barn (og familie) og skolen. Heller ikke i Danmark kan den kraftige stigning i ADHD diagnoser adskilles fra adgang til ressourcer, især ikke fra den kamp om knappe ressourcer, der udspiller sig på det skolepolitiske område (Nielsen & Jørgensen 2010:183).

ADHD er en diagnose, der oprindeligt var rettet mod børn og unge, hvor symptomerne i henhold til diagnosesystemet DSM-IV⁷⁴ afspejler en problematisering af barnet, først og fremmest som skoleelev. Der er en sammenhæng mellem den måde, hvorpå folkeskoler definerer problemadfærd, udviklingen af viden- og behandlingsmuligheder for ADHD og den omfattende diagnosticering af børn og unge (Graham 2008). I kraft af et stigende fokus på faglige færdigheder, et stigende antal børn i de enkelte klasser, forventning om ansvar for egen læring m.m. er der således lagt op til, at bestemte typer af elever udviser problemadfærd i forhold til den måde, skolen organiseres på (Nielsen & Jørgensen 2010:195f). Med symptomer som manglende koncentration, vanskeligheder ved indlæring, hyperaktivitet og impulsivitet bliver besværlige elever hurtigt til syge børn, hvilket peger på, at der kunne være tale om en "patologisering af uro" (Nielsen & Jørgensen 2010:179). Langt flere drenge end piger diagnosticeres med ADHD⁷⁵, og hvor drenge oftest diagnosticeres i 8-10 års alderen diagnosticeres pigerne hyppigst i alderen 16-20 (Nielsen & Jørgensen 2010: 180).

⁷⁴ Der er to autoriserede diagnosesystemer, henholdsvis DSM-IV, udviklet af den amerikanske psykiaterforening og ICD-10, der er udviklet af verdenssundhedsorganisationen WHO. ADHD beskrives ens i de to diagnosesystemer, men defineres bredere i DSM-IV, hvilket medfører at flere kvalificerer til diagnosen (se mere Nielsen & Jørgensen 2010:183f).

⁷⁵ I 2009 var 73 % af dem, der startede medicinsk ADHD-behandling, drenge (Nielsen & Jørgensen 2010:180).

Dramatiske liv

Det kritiske blik på konstruktionen af problembørn anlægges også af antropologen Laura Gilliam, der skriver om "de umulige børn" i en dansk skolesammenhæng (Gilliam 2006). Hun peger på, at eleverne ikke er umulige, men *bliver* umulige i den specifikke skolekontekst og elevforståelse, der hersker et givent sted. De umulige elever *bliver til* som afvigere fra den gode elev, der som subjektposition nemmere tilgås af etnisk danske piger end af minoritetsetniske drenge (ibid.: 221f). Med Gilliams optik er det muligt at tænke en sammenhæng ikke bare mellem drenge som afvigere, hvis uro patologiseres gennem ADHD diagnosen, men også mellem ADHD diagnosen og piger, der bruger vold. I en skolesammenhæng afviger pigerne både fra forestillingen om den ordentlige pige og den gode elev, og herved åbnes der for en undersøgelse af, hvorvidt de umulige piger i virkeligheden er syge piger. Jeg har ikke spurgt systematisk ind til forekomsten af ADHD eller tidspunkt for diagnosticering, men de piger, der på eget initiativ nævner deres diagnose, har fået symptomerne identificeret i skolesammenhæng i alderen 10-12 år. Behandlingen har været medicinsk, typisk med Ritalin, og den har primært været med henblik på at forbedre indlæring og trivsel i skolen.

Der er tale om en "diagnose på grænsen" (Rose 2010:48), dvs. at det er vanskeligt at adskille lidelsens symptomer fra uønsket adfærd som er kulturelt defineret. Der er også tale om en diagnose, hvor det kan være svært at skelne mellem hensigtsmæssig håndtering af vanskelige livsvilkår (sunde/normale handlinger) og symptomer på patologi. Kaotiske familieforhold kan eksempelvis skabe uro og koncentrationsbesvær for et barn, hvilket vil være en normal reaktion på kritiske livsforhold, men som imidlertid kan gøre barnet tilgængelig for det diagnostiske blik. Psykologerne Bengtson, Steinsvåg og Terland (2004) hævder på baggrund af terapeutiske samtaler med voldsudøvende unge på *Center for Alternativ til Vold* (Oslo), at mange af de unge klienter lever liv med stor ustabilitet, og de forklarer, at det psykologisk set giver mening, at kroppen bliver urolig af at leve i sådan et "stormvejr" (2004:39). Omskiftelige livsbetingelser giver udslag i stresssymptomer, koncentrationsproblemer og fysisk uro, der ligner ADHD symptomer (ibid.).

Nyere traumeforskning hævder, at den menneskelige hjerne er plastisk, forstået som at hjernes fysiologi og funktionalitet er brugsafhængig (Hertz 2010:77). Dysfunktioner, der kan måles som fysiske afvigelser i hjernen, behøver således hverken være medfødte eller varige, men kan forandres gennem brug og stimulering. Det betyder, at dysfunktionelle forhold i hjemmet eller i institutioner, hvor barnet færdes, medvirker til at fremkalde

eller forstærke ADHD symptomer, hvilket udfordrer den etablerede forståelse af, at ADHD er en medfødt abnormalitet⁷⁶. I forlængelse heraf kritiserer nogle psykologer den omfattende medicinske behandling af ADHD patienter, fordi medicinering er udtryk for et entydigt fokus på børn som elever (de skal blive i stand til at modtage undervisning) modsat en bredere terapeutisk behandling sigtet mod trivsel i bred forstand (Bengtson, Steinsvåg & Terland 2004:58). Den medicinske behandling af ADHD dæmper uro og koncentrationsvanskeligheder, men arbejder ikke med stimulans og varig ændring af den plastiske, brugsafhængige hjerne. I min undersøgelse angiver alle piger diagnosticeret med ADHD at have taget medicin for at reducere symptomer. Ingen informanter indtog medicinen fast, og fire gav uafhængigt af hinanden udtryk for, at det kun var nødvendigt at tage medicin, når de gik i skole.

Mærkelig, syg eller syg på en mærkelig måde

De piger, der har fået diagnoserne ADHD eller borderline fortalte det uopfordret. Ofte indgik det i en forklaring på, hvorfor de brugte vold og opførte sig anderledes.

Det [ADHD diagnosen] har selvfølgelig hjulpet mig til at få øje på de der ting, altså hvorfor går andre ikke amok? Er det mig, der er unormal? (Louise, 15 år)

Politiinspektøren nede på Bellahøj, ham blev jeg rimelig gode venner med. Jeg kom jo rimelig tit derned til sidst, ik'? Og hver gang kom min SSP, det var min speciallære på det tidspunkt. Og så har jeg også ADHD, så det reddede jo også en del, ik', at jeg havde den sygdom. Så jeg blev altid reddet. De andre de blev fjernet, nogen kom på børnehjem. Jeg gjorde ikke. Ikke før til sidst; der røg jeg på efterskole. (Majken, 17 år)

Det kan være en hjælp og lettelse for et barn og barnets omgivelser at få forklaret en adfærdsafvigelse med henvisning til en psykiatrisk diagnose (Langager & Jørgensen 2011:33). Majken beskriver, hvordan det for en tid redder hende fra at blive fjernet fra hjemmet, fordi bl.a. ADHD blev set som undskyldning for hendes adfærd. Tine på 15 år beskriver, at de fleste af hendes venner også har ADHD, og at det er en fordel, fordi det betyder, at de

⁷⁶ ADHD menes at have biologiske rødder i en svækket funktion i hjernes frontallap, der medvirker til udviklingsmæssig og vedvarende manglende evne til koncentration, impulsivitet og hyperaktivitet (Bengtson, Steinsvåg & Terland 2004:57).

Dramatiske liv

forstår hinanden, både i forhold til uro og besvær med at sidde stille, temperament og aggressivitet. Diagnoserne hjælper altså nogle børn til at finde noget normalt i deres afvigelse og søge ind i fællesskaber med unge, der deler diagnosen og forstår hinandens adfærd.

Diagnoser indebærer imidlertid også en risiko for det den canadiske filosof Ian Hacking betegner som en "loop-effekt", dvs. at kendskab til symptomerne i en diagnose medfører, at disse symptomer opdages eller udvikles (Hacking 1992 i Nielsen & Jørgensen 2010:182). Når en diagnose som ADHD bliver udbredt, er der risiko for, at stadig flere urolige børn mistænkes for at lide af ADHD, fordi symptomerne bliver almenkendte og således tilbyder en forklaring på uønsket adfærd (Ibid:183). Diagnoser kan også blive selvopfyldende, idet kendskab til sygdommen gør, at barnets handlinger tolkes som udtryk herfor. Børn og forældre tilbydes ofte såkaldt psykoedukation som en del af behandlingen, dvs. simpel indføring i sygdommens væsen og måden, den påvirker adfærd på. Det giver børn og forældre mulighed for at forstå og afhjælpe sygdommen, men rummer samtidig en risiko for en fastlåsning af barnets handlemuligheder (Hertz 2010:83). Når Louise beskriver, at hun har ADD og går amok i konfliktsituationer, kunne der være tale om en loop-effekt mellem hendes diagnose og hendes handlinger. Hun har ADD, og derfor går hun efter eget udsagn amok. Men hendes beskrivelser af konfliktsituationer rummer andre fortællinger, der potentielt kunne forstyrre forståelsen af forholdet mellem vold og ADD og pege på andre handlemuligheder.

Borderline

Borderline er en diagnose, der peger på en mere alvorlig form for patologi. Som Signe på 15 år beskriver,

På en måde var det rart at få at vide, hvad det var, jeg fejlede, og på en måde ikke så rart at vide, at jeg faktisk fejlede noget. Men det er heller ikke så rart, fordi jeg så bare føler mig totalt anderledes, altså det er jo ikke ligefrem, fordi jeg kender så mange på min alder, der selv fejler et eller andet psykisk... sådan set kender jeg ikke nogen på min alder, der fejler noget psykisk.

Signe har efter et års udredning fået diagnosen borderline, og det får hende til at føle sig anderledes end sine jævnaldrende kammerater, som den eneste, "der fejler noget psykisk". Der er tale om en særlig form for afvigelse, også i forhold til alder, idet Sundhedsstyrelsen anbefaler, at diagnosen ikke stilles for

personer under 16 år. De fem piger, der har fået borderline diagnoserne, understreger, at der er tale om formodede diagnoser, der ikke desto mindre får en cementeret plads i pigernes selvforståelse. Adspurgt hvad borderline er for en lidelse, svarer en af pigerne:

Altså, når jeg har den personlighedsforstyrrelse, så vil det sige, det ene øjeblik kan jeg være glad, så går der lige et splitsekund [hun knipser] så kan jeg være sur, så kan jeg være ked af det, så kan jeg være et eller andet andet. Det er bare fra det ene sekund til det andet. (Signe, 15 år)

Borderline, det er der rigtig mange unge piger, der har, fordi at de har den der tendens med, at de kan ikke rigtig styre sig selv, og kommer op i det røde felt og er meget kritisk på sin egen krop, og... Jamen alt det der, unge piger har med, at man er kritisk om sig selv, og man gør nogle mærkelige ting. Det er diagnosen borderline, har jeg fået at vide. Jeg vidste ikke selv, hvad det var. (Maya, 16 år)

Det er svært for pigerne at forklare, hvad diagnosen går ud på. Den måde, de forklarer det, beskriver tilstande, der ligger i umiddelbar forlængelse af almindelige udfordringer og adfærd for unge i puberteten. Ifølge Psykiatrifonden er der, med henvisning til diagnosesystemet ICD-10, tale om personer med identitetsusikkerhed, med intense og kortvarige forhold til andre mennesker, humørsvingninger, et sort/hvidt syn, tendens til at handle uoverlagt og impulsivt og at de kan være "stridbare", når de møder modstand (Psykiatrifonden 2012). Hvor den udbredte diagnosticering af ADHD peger på en patologisering af uro, peger borderline-diagnosen på afvigelse fra kulturelt specifikke forestillinger om det ordentlige menneske (Dyhr 2010:77). Borderline er en af tre underkategorier af den forældede diagnose hysteri, og særligt borderline-diagnosen er ladet med negative undertoner, eksempelvis ved brug af ord som lunefuld og stridbar. Som psykiateren Judith Herman skriver, er der med diagnosen tale om "en forfinet form for fornærmelse" (Herman 1997 i Dyhr 2010:78), der ifølge hende burde betegnes som PTSD⁷⁷ (kompleks posttraumatisk belastningsreaktion) (ibid.). Ifølge Psykiatrifonden vurderes det, at dobbelt så mange kvinder som mænd diagnosticeres med

⁷⁷ Det menes, at borderline skyldes faktorer i opvæksten, eksempelvis at de har lidt psykisk og fysisk overlast, eksempelvis i form af seksuelt misbrug, omsorgssvigt, forældres misbrug eller adskillelse fra forældre (Psykiatrifonden 2012). Der er ifølge psykiateren Judith Herman tale om reaktioner på en traumatisk oplevelse, der minder om symptomer for PTSD. Kriterierne for PTSD er mindre negativt ladede og er således mindre stigmatiserende for den diagnosticerede (Dyhr 2010:80).

Dramatiske liv

borderline. Da jeg var ansat som socialpædagogisk medarbejder, var borderline en diagnose, som ofte blev italesat i forhold til socialt udsatte piger, og det fremgik jævnligt af journaler, at sagsbehandlere havde mistanke om borderline. Der var ikke stillet en medicinsk diagnose, men gennem journalen risikerede mistanken imidlertid at blive en del af den behandlende indsats, som blev tilrettelagt for den unge.

Pigerne, der har fået diagnosen borderline, modtager alle psykoterapeutisk behandling. Maya, som læseren blev præsenteret for i forrige kapitel, har eksempelvis en borderline-diagnose. Hun fortæller, at hun har en bog, hvor hun sammen med sin terapeut skriver om sin borderline og de handlinger, der er forbundet hermed, med henblik på, at hun kan "søge væk fra borderline". Her har hun eksempelvis skrevet, at hun "skal lære at holde sig i sin egen sandkasse" og herved undgå at blive blandet ind i andres konflikter. Med afsæt i min analyse af Mayas beretning af konflikthåndtering i kapitel 7, mener jeg, at det kan diskuteres, om Mayas involvering i konflikter og brug af vold er patologisk. Det er en udmærket øvelse, at Maya opfordres til at reflektere over måden, hun deltager i konflikter på, men patologiseringen af hendes adfærd risikerer at fastlåse hende i et behandlerblik og en fikseret forståelse af, hvem hun er, og hvilke handlemuligheder hun har. Psykoterapeuten Søren Hertz peger på, at der oftest ligger et handlingspotentiale lige udenfor synsfeltet, som udgør en perifer åbning til en anden måde at se patienterne på (Hertz 2010:81).

Opsamling

There is a crack in everything and that is how the light gets in (Leonard Cohen i Hertz 2010:75).

Jeg har i dette kapitel forsøgt at forstyrre forestillingen om en sammenhæng mellem vold og patologi. Jeg har undersøgt sprækkerne i de fortællinger om vold, psykologiske mangler og diagnoser, som jeg har haft adgang til i denne undersøgelse. Formålet har været todelt; dels at etablere en forståelse af diagnoser og psykologiske mangler som former for differentieringskategorier, der er betinget af en bestemt historisk og samfundsmæssig forestilling om normalitet og hegemonisk femininitet, og dels at vise, hvordan diagnoser bliver virksomme i pigers fortællinger om vold, og hvem de er.

Først og fremmest har jeg argumenteret for, at den hegemoniske fortælling er forbundet til et diagnostisk, medicinsk behandlerblik, hvor pigernes adfærd forstås som udtryk for patologi og afvigelse. Gennem analyse af en situation,

hvor volden tager form som ekstreme ydmygelser og krænkelser, åbner jeg op for en anden fortælling om vold som meningsfuld – omend ubehagelig – social praksis i tråd med den teoretiske tilgang, som jeg anvender i denne afhandling. Jeg fremhæver, at Louise i stil med de øvrige piger i undersøgelsen udøver volden som reaktion på krænkelser, der er sat i cirkulation blandt et ukendt antal unge. Volden, der udøves, har således en regulerende funktion både i forhold til Louises omdømme og det fællesskab af unge, hun opfatter at være en del af. Jeg tilbyder et alternativ til at forstå den ekstreme krænkelse som udtryk for manglende empati, nemlig at der er tale om en situeret taktik for at undgå et emotionelt angst- og spændingsfelt, der gør (ukontrolleret) vold til en mulighed. Jeg udfordrer også den hegemoniske forståelse af pigernes manglende sociale kompetencer ved at foreslå, at der for nogle piger er tale om orientering mod andre situerede rationaler end dem, som pædagoger er bekendt med og abonnerer på. De manglende sociale kompetencer er således ikke karakteriserende for pigerne i absolut forstand, men kan være det i relationel og situeret forstand.

Endelig diskuterer jeg mere specifikt diagnoserne ADHD og borderline ud fra et kritisk perspektiv. I dette perspektiv er den stigende diagnosticering af børn i almindelighed, og piger, der genkendes som voldelige, i særdeleshed, indlejret i komplekse magtrelationer, interessekonflikter og historisk betingede konstruktioner af afvigelse. Diagnosticering af uro, lidelse og afvigelse kan være et udmærket redskab i det pædagogiske arbejde, hvor børn og unge undervises og normaliseres, men man risikerer at fastlåse barnet i fikserede fortællespor om, hvem de er, og hvad de kan. I denne sidste del af kapitlet fremhæver jeg, at diagnosticering i socialpædagogisk arbejde rummer indbyggede risici for at fastlåse piger i en patologisk forståelse af dem selv og deres brug af vold.

Jeg valgte at vise dette kapitel til Louise og hendes kontaktperson inden indlevering af afhandlingen. Louise er nu 18 år og bor i en lejlighed i København, hvor hun afsoner en ungdomssanktion og har gennemført halvdelen af en kosmetologuddannelse. Hendes første reaktion på kapitlet var at fortælle, at hun ikke led af nogen af de nævnte diagnoser. I forbindelse med hendes ophold på sikret institution havde personalet håndhævet hendes indtagelse af Ritalin, hvilket havde medført konflikter og en efterfølgende psykiatrisk revurdering. Resultatet af denne undersøgelse var, at Louise blev 'frikendt' for både AD(H)D og borderline, og således ikke længere er diagnosticeret med en psykiatrisk lidelse. Hun kæmper stadig med en

Dramatiske liv

voldsproblematik, men fraværet af diagnoser har åbnet op for andre forklaringer på sin voldelige adfærd og måder, at undgå brugen af vold.

Jeg har nu etableret en forståelse af konfliktterrænet gennem fire forskellige analytiske greb. Hvert kapitel har tilført nye dimensioner til at forstå, hvilke sammenvævede mekanismer der ser ud til at være på spil, og hvilke dilemmaer pigerne befinder sig, når de er involveret i situationer med vold og konflikter. Hvor de forrige kapitler beskæftigede sig med vold som medproducerende for subjektpositioner mærket af respekt eller afvigelse, så tilfører dette kapitel en forståelse af, hvordan brugen af vold bidrager til patologisering, behandling og social eksklusion. I næste kapitel undersøger jeg sammenhængen mellem at vokse op i en familie med vold og pigers brug af vold. På nær to piger, har alle erfaringer med forskellige former for vold i familien, heraf seks piger i massivt omfang. Det er nødvendigt at forklare, hvorfor nogle piger i højere grad end andre søger volden som udtryksform, og også hvorfor nogle piger fastholder vold som udtryksform.

Kapitel 9: Vant til vold

Jeg vil gerne forklare mere om min familie, og alt det, der skete med vold og sådan. Jeg mener, det er jo en del af forklaringen på, hvorfor det blev så fucked up, tror du ikke? (Clara, 19 år)

Clara stiller et centralt spørgsmål: Er der en forbindelse mellem at vokse op i en familie med vold og at udøve vold? Faktisk beder hun om at "lave et interview om", fordi hun ikke synes, hun fik forklaret nok om den vold, hun levede med derhjemme. Hendes spørgsmål er retorisk, for som flere af de andre piger, mener hun, at den vold hun udøver, ikke kan ses isoleret fra den vold, hun har været vidne til og været udsat for. En anden pige, Lina på 19 år, er mere søgende i forhold til at finde en forklaring på, hvorfor vold blev en del af hendes historik. Hun siger:

Dengang jeg gik i børnehaven, var der en mistanke om, at nogle af pædagogerne mishandlede børnene. Børnene havde blå mærker. Så en dag ser de mig, jeg har vel været to år, stå ude ved krybberne og nive et andet barn. Hvilket barn gør sådan noget? Det må da være kommet et sted fra? Jeg ved ikke, om det var noget derhjemme, men sådan gør et barn da ikke, vel?

Det var underforstået i samtalen, at det var Lina, der var ansvarlig for de blå mærker, som de andre børn over tid var blevet påført. Selv har hun ingen erindring om sådanne episoder, og det er hendes mormor, der har fortalt hende ovenstående. Ifølge Lina afviser hendes forældre, at der foregik noget usædvanligt i hjemmet på det tidspunkt. Det er derfor et åbent spørgsmål for hende, dels hvorfor hun angiveligt "mishandlede" andre børn i børnehaven, og i forlængelse heraf også hvorfor hun brugte vold mod jævnaldrene i teenageårene. Både Lina og Clara søger efter forklaringer på deres voldelige adfærd i forhold, der ligger ud over dem selv.

Dramatiske liv

Dette kapitel handler om, hvordan særligt vold i familien⁷⁸ bidrager til, at pigerne lærer at navigere i voldelige situationer med særlige forudsætninger og forståelser. Vold i familien udgør for alle på nær to af pigerne en væsentlig forudsætning for deres vej til og involvering i konfliktterrænet. Jeg vil argumentere for, at vold som tillært praksis ikke alene er et resultat af deltagelse i ungefællesskaber, hvor vold finder sted og har legitimitet. Det er også et resultat af at have erfaret vold som redskab til dominans og afstraffelse i familien. Ikke mindst fordi gentagne erfaringer med fysisk vold former den måde, pigerne håndterer det emotionelle frygt- og spændingsfelt på, som ifølge Randall Collins kendetegner situationer med vold.

Kapitlet er opdelt i tre dele. Den første del præsenterer forskning om sammenhængen mellem vold i familien og børn/unges brug af vold blandt jævnaldrene, og jeg argumenterer for, at Randall Collins perspektiv på vold som tillært praksis udgør et supplerende perspektiv til at belyse denne sammenhæng. Næste del beskriver de forskellige former for familierelateret vold, som pigerne har berettet om. Denne del er opdelt i underafsnit, der behandler henholdsvis at være vidne til vold, at blive udsat for vold og at udøve vold i familien. Sidste del er en detaljeret beskrivelse af en konkret episode med vold for at tegne et billede af, hvad vold gør i en familie forstået som de forskydninger af relationer, positioner og handlemuligheder, der finder sted. Beretningen illustrerer ikke mindst, hvordan positionerne vidne, offer og udøver flyder ind i hinanden. Til sidst opsummeres kapitlets centrale pointer og perspektiver.

“Man lærer vel af dem, som man bor med?”

Vold i familien fylder meget i alle pigernes beskrivelser af deres opvækst, både som ofre for, vidner til og udøvere af forskellige former for vold. På nær to, har alle pigerne fortalt, at de er blevet udsat for vold⁷⁹ af en forælder eller en ældre søskende, og ca. halvdelen har været vidne til vold mellem forældrene og/eller moren og dennes kæreste. Dette stemmer overens med

⁷⁸ Gennem kapitlet omtaler jeg vold i familien synonymt med vold i hjemmet. Det gør jeg, fordi der er tale om vold, der udspiller sig mellem forældre/børn i det hjem, hvor de bor sammen. Der var overvejende tale om mænds udøvelse af vold mod pigernes mødre, voksnes vold mod børn og ældre søskendes vold mod yngre søskende.

⁷⁹ Der var overvejende tale om vold i form af slag, skub, rusk og at få kastet genstande efter sig, der af pigerne blev defineret som vold. Jeg har ikke spurgt grundigt ind til hyppighed, eller om volden fandt sted i bestemte perioder. To piger beskrev grov og vedvarende vold gennem hele deres barndom.

nordiske undersøgelser, hvor vold i hjemmet (mellem de voksne og mod børn) er overrepræsenteret blandt piger, der bruger vold (Malmberg & Nielsen 2008:62, Kongstad 2008:64, Natland 2006:34, Bengtson, Steinsvåg & Terland 2004:110). International forskning blandt unge af begge køn viser ligeledes, at der er en sammenhæng mellem erfaringer med vold i hjemmet og unges brug af vold og aggressiv adfærd (McCloskey & Lichter 2003:392, Bengtson, Steinsvåg & Terland 2004:47, Överlien 2007: 242, Oldrup et al. 2011:38). Der er imidlertid ikke en direkte linje mellem voldsudøvelse og opvækst i et hjem med vold, hvilket afspejles i de mange ikke-voldelige strategier for konflikthåndtering, som pigerne i denne undersøgelse gør brug af. Det er også langt fra alle børn, der udsættes for vold eller oplever vold i hjemmet, der selv anvender vold, ligesom der er børn, der ikke har været udsat for vold, der selv anvender vold (Bengtson, Steinsvåg & Terland 2004:42, Christoffersen 2010:79). Vold i familien må betragtes som en risikofaktor, der spiller sammen med en række andre forhold som vold i lokalmiljøet og vold blandt jævnaldrene, hvor erfaringer som henholdsvis offer, vidne og udøver og måden, den enkelte håndterer vold på i hverdagslivet, spiller sammen på komplekse måder (Edleson 1999:865, Schaffner 2004:115, Moretti, Odgers & Jackson 2004:2). Forskningsfeltet om vold i familien kan lidt groft opdeles i socialmedicinsk og psykologisk forskning, der dokumenterer sundheds- og trivselsproblemer som konsekvens af vold i familien, social læringsteori, der anskuer vold og aggressivitet som tillært social praksis, og endelig kvalitativ fænomenologisk forskning, der er optaget af børns erfaringer med vold i familien og deres mestringsstrategier.

Det er en af pigerne, der siger, at "man lærer vel af dem, man bor sammen med". Cirka halvdelen af pigerne beskriver, at de hjemmefra oplevede, at vold var en legitim og effektiv måde at håndtere konfliktsituationer på. Nogle piger fortalte, hvordan forældre havde givet eksplicitte anvisninger på at 'klaske' kammerater, hvis de blev provokeret, drillet, eller hvis nogen tog noget fra dem, ligesom der er eksempler på, at forældre deltog i at løse konflikter mellem unge ved at true andre unge med vold.

Fra jeg var helt lille, lærte jeg jo af mine forældre, at hvis jeg f.eks. blev drillet over i skolen, "så tager du bare det første, og så knalder du det i hovedet på ham" [fniser]. Eller sådan noget. Det var ikke noget vildt eller sådan afstandsagtigt. Først da jeg blev ældre og det blev ret meget, så sagde min mor "This is fucked up. You better stop it". (Clara, 19 år)

Dramatiske liv

Min mor har altid sagt, at du skal give dobbelt igen, først for at gøre det lige, så for at vise dem. (Louise, 16 år)

Jeg har lært det fra min familie, fra min mor og far. Jeg har altid fået at vide, at hvis folk slår mig, så skal jeg slå tilbage igen, og så fordi der er ordentlig mange drenge i min familie ik'?... vi er kun to piger så... vi har altid slået meget.. sådan for sjov og så.. jeg har fået mange slag. (Jenny, 16 år)

Ovenstående citater understreger, at vold i nogle familier blev italesat som en legitim måde at håndtere konflikter på. Læring finder imidlertid også sted i form af erfaringer, som man ser, hører, mærker og fornemmer (Edleson 1999:842, Överlien 2007: 241). Vold i familien er en del af den socialisering og erfaring, som pigerne er formet af, og som i særdeleshed former de piger, de er, når de bruger vold.

Social læringsteori⁸⁰ er et af de perspektiver, der har vundet indpas til at belyse forholdet mellem vold i familien og børns brug af vold. Social læringsteori tager afsæt i, at afvigende adfærd læres på linje med anden social praksis, ved at det belønnes eller sanktioneres i de sociale kontekster, hvor man færdes mest, eksempelvis i hjemmet, blandt venner og i skolen (Akers et al. 1979:638). Hvis forældre slår hinanden eller børnene, så viser de, at der er legitimt at slå eller bruge magt under visse betingelser. Piger, der ser mødre blive udsat for vold, lærer desuden, at vold mod kvinder har en form for legitimitet, og de socialiseres således også til et negativt kvindesyn (Schaffner 2004:116, Hoffman & Edwards 2004:187, Jones 2010:109). Volden i familien imiteres og bliver et redskab til at håndtere konflikter både i og udenfor familien. Ikke mindst fordi børn, der lever i familier med vold, lærer rationaler for vold og aggressiv adfærd, som udtalelserne ovenover også illustrerer.

En række trivselsproblemer er blevet identificeret blandt børn og unge, der er vokset op som vidner til vold i hjemmet. Indtil midten af 1990'erne begrænsede forskningen sig overvejende til de voksne udøvende parter, og børn, der levede i familier med vold mellem de voksne, var en slags "usynlige vidner" (Edleson 1999:839). Særligt den socialmedicinske og psykologiske forskning har identificeret øget risiko for posttraumatisk belastningsreaktioner

⁸⁰ Social læringsteori er en retning indenfor kriminologien, der baserer sig på et positivistisk videnskabsteoretisk afsæt, hvor quasi-eksperimentelle forskningsdesign identificerer variabler og påviser kausalitet mellem bestemte former for afvigende adfærd (kriminalitet) og bestemte opvækstbetingelser eller socioøkonomiske betingelser (se Akers et al. 1979, Akers 2009, Verrill 2008).

(PTSD), depression, aggressiv og asocial adfærd og involvering i voldelige parforhold (Edleson 1999:846, McCloskey & Lichter 2003:408, Överlien 2007:242). Der skelnes typisk mellem kort- og langtidseffekter, hvor særligt sammenhængen mellem partnervold⁸¹ i hjemmet og øget aggressiv adfærd blandt børn umiddelbart efter synes veldokumenteret, typisk i form af vold mod jævnaldrene, i kæresteforhold og særligt for dem over 18 år også vold og aggressivitet mod forældre (Carlsson 1990:293). Song, Singer & Anglins (1998) studie peger på, at piger i højere grad reagerer udad, når de bliver ældre, hvilket er i tråd med danske undersøgelser, der viser, at de 'stille udsatte piger' ofte bliver udadreagerende som teenagere (Malmborg & Wittendorff 2004:12). Forskning i langtidseffekterne er sparsom og dokumenterer ikke entydigt, at der eksempelvis er en sammenhæng mellem at udøve vold i parforhold som voksen og at være vokset op i en familie med vold (Stith et al. 2000). Men i voldelige parforhold blandt unge er der en markant overrepræsentation af unge, der er vokset op i familier med partnervold (McCloskey & Lichter 2003:391). Dette afspejles også i materialet, hvor syv piger har beskrevet, at vold finder sted i deres kæresteforhold (begge parter bruger vold)⁸², og cirka halvdelen af pigerne har på et tidspunkt givet udtryk for, at milde former for vold kan være nødvendigt og legitimt i bestemte former for konflikter mellem kærester/samlevende (se eksempelvis s. 121).

I en dansk kontekst har SFI undersøgt konsekvenser af børnemishandling⁸³ (Christoffersen 2010) og vold udøvet mod børn og unge, herunder vold udøvet af forældre (Oldrup et al. 2011). Begge undersøgelser peger på, at korttidskonsekvenserne er aggressiv adfærd og indlæringsvanskeligheder, og

⁸¹ Jeg anvender begrebet partnervold for den vold, der overvejende udøves af mandlige samlevende mod pigernes mødre.

⁸² Jeg har ikke spurgt systematisk til kærestevold. Det kan derfor ikke udelukkes, at flere piger har oplevet det.

⁸³ Børnemishandling dækker over en særlig grov form for vold udøvet af en (sted)forælder, der resulterer i fysisk skade eller risiko herfor. I en undersøgelse af 3000 25-årige beretter 5,6 % af de adspurgte at have været udsat for børnemishandling, hvilket er fem gange så meget som tal baseret på kommunale børnesager eller indberetninger fra sundhedssystemet (Christoffersen 2010:10).

Dramatiske liv

at langtidskonsekvenserne er øget risiko for PTSD og øget risiko for selvmordsovervejelser og -forsøg. At være vidne til vold eller blive udsat for vold i familien ser således ud til at have nogle af de samme konsekvenser på både kort og lang sigt.

Der er en række udfordringer ved at undersøge, hvilken effekt vold i familien har på børn og unge, fordi det kan være svært at korrigere for andre belastende eller beskyttende forhold i barnets liv, ligesom køn og alder må tænkes ind (Överlien 2007:245). Selvom unges aggressive adfærd kan anskues som en konsekvens af at være vidne til/udsat for vold i familien, bidrager en række relationelle og kontekstuelle forhold til at reducere eller forstærke denne sammenhæng (Trickett & Gordis 2004:181f). Der er også stor forskel på, hvor voldsom volden har været, hvor ofte det er foregået, børnenes rolle som mere eller mindre aktive vidner eller beskyttere, om volden også har været rettet mod børnene, og hvilke konsekvenser volden efterfølgende har fået for familiens hverdag (Edleson 1999:865). Et mindre antal eksplorative og etnografiske studier har undersøgt børns multifacetterede erfaringer og strategier for at håndtere vold i familien (Bennett 1991, Peled 1998). Disse studier undersøger ikke udelukkende de negative effekter af volden, men forsøger også at nærme sig en forståelse af, hvordan børn og unge erfarer og håndterer krisesituationer og tilegner sig en række forskellige effektive mestringsstrategier (Peled 1998:396). Mange børn gør dette så godt, at hverken trivselsproblemer eller stress ser ud til at karakterisere disse børn (Jaffe, Wolfe & Wilson 1990 i Edleson 1999:866). Mere kvalitativ forskning i børns levede erfaringer med vold i familien ville kunne belyse børns mestringsstrategier og modstandskraft i forhold hertil (Överlien 2007:245).

Jeg var både berørt af og forundret over, hvordan pigerne i denne undersøgelse berettede om vold i familien. Jeg blev optaget af at forstå, hvordan disse erfaringer former navigationer i konflikter og situationer med vold. Jeg anlægger det perspektiv, at vold både er tillært og tilvænnet social praksis. Som supplement til ovenstående perspektiver, der overvejende redegør for negative psykologiske konsekvenser af børns erfaringer med vold i familien og tillærte rationaler og voldelige praksisformer, vil jeg argumentere for, at gentagne erfaringer med vold bidrager til bedre at kunne håndtere den frygt og spænding, der kendetegner situationer med vold. Gennem tilvænnning lærer børn at håndtere det emotionelle angst- og spændingsfelt, og herved bliver de dels i stand til at dominere en situation med konfrontatorisk spænding, og dels i stand til at overskride spændingsfeltet og bruge vold.

Tilvænning til og mestring af konfrontatorisk angst og spænding

Ifølge Randall Collins er mestring af konfliktsituationer og brug af vold udtryk for tillært social praksis (Collins 2008:374). De fleste mennesker er orienteret mod solidarisk samhandling, og de reagerer på intens konfrontatorisk angst og spænding med grader af handlingslammelse. Enten ved at fastfryse eller ved at reagere i en slags "hot frenzy" eventuelt med fremadrettet panik (ibid.:404). At bruge vold kompetent og effektivt er vanskeligt for langt de fleste mennesker, fordi det emotionelle angst- og spændingsfelt, der kendetegner konfliktsituationer, blokerer for, at vold kan finde sted (ibid.:80). Collins hævder, at en lille andel kan betegnes som aktivt voldelige, og at en endnu mindre del er kompetent voldelige. Man fødes ikke med evnen til at udøve vold, det er i Collins perspektiv et spørgsmål om tillærte evner til at mestre konfrontatorisk interaktion.

Those individuals who are good at violence are those who have found a way to circumvent confrontational tension/fear, by turning the emotional situation to their advantage and to the disadvantage of the opponent (ibid.:20)

Individer, der evner at bruge vold, har altså ikke lært en række kampteknikker, men har lært at håndtere det emotionelle angst- og spændingsfelt og vende den konfrontatoriske spænding til deres fordel. Kompetent brug af vold kræver udvikling af mikrosituationelle teknikker. Eksempler på sådanne teknikker kan være en tillært evne til at påvirke og manipulere med andres følelser, eksempelvis ved at kunne fremprovokere skam eller vrede (ibid.:403-5), at de i udpræget grad viser mangel på frygt og oplever at være usårbare, at de evner at modstå sammenvævning med andres emotionalitet (ibid.:376-78), og at de har en særlig evne til intens koncentration og fokus (ibid.:404). Jeg har tidligere redegjort for forskellen mellem at være iskold og gå amok i situationer med vold, og i forrige kapitel har jeg illustreret, hvordan Collins' perspektiv på varme og kolde situationelle taktikker var relevant for at forstå forskellen mellem kompetent (iskold) og inkompetent (ophedet) brug af vold. De situationelle teknikker er altså i høj grad udviklet med henblik på at kontrollere og påvirke egen og andres emotionalitet i konfliktsituationer.

At være kompetent voldelig er altså tillært praksis, der kræver sociale kompetencer til at forme et emotionelt angst- og spændingsfelt. Individer, der evner at bruge fysisk vold, er således i Collins perspektiv ikke mindre socialt

Dramatiske liv

kompetente end andre, men de er i højere grad orienteret mod dominans end solidarisk samhandling (ibid.:374). Han erklærer sig enig med psykologer i, at det er børns gradvise orientering mod et socialt fællesskab og en stigende sensitivitet overfor andres emotionalitet, der reducerer børns – i øvrigt inkompetente – brug af vold. Det er almindeligt for både drenge og piger at være fysisk aggressive i alderen 3-5 år, men ved skolestart ophører den fysisk aggressive interaktion, hvilket typisk forklares ved øgede sproglige og sociale kompetencer (Pepler & Craig 2005:5). Collins er imidlertid uenig i, at børns fortsatte brug af vold skyldes manglende sociale kompetencer. Han hævder i stedet, at for nogle få medfører orienteringen mod det sociale en samtidig optagethed af dominans og den emotionelle energi, som nogle oplever ved at udøve dominans (ibid.:376). Disse personer udvikler ifølge Collins gradvist teknikker til at dominere socialt og håndtere konfliktsituationers angst- og spændingsfelt på en effektiv måde (ibid.: 150). Desværre forklarer han ikke, hvorfor nogen angiveligt søger dominans frem for solidarisk samhandling i social interaktion, eller hvorfor nogen etablerer dominans gennem vold. Collins udfordrer dog forestillingen om, at voldelige personer mangler empati og har ringere sociale kompetencer end ikke-voldelige personer (se McCloskey & Lichter 2003:392f). Hans argument er, at fordi vold er svært, kræver det en række sociale kompetencer at være effektiv i situationer med vold⁸⁴.

Collins ville formodentlig ikke genkende nogen af pigerne, der har deltaget i denne undersøgelse, som kompetent voldelige. Hans overordnede argument er, at vold er svært, og at kun en lille elite formår at udøve vold kompetent. Collins bruger primært studier fra militæret og politiet til at underbygge sin påstand om, at det er få, der er kompetent voldelige. Han henviser til studier fra militæret og politiet, der viser, at mellem 5-10 procent af en given enhed er kompetente til at udøve vold (ibid.:374f). Spørgsmålet er imidlertid, i hvilken grad dette perspektiv er gyldigt for den bredere voldsforskning, hvor det empiriske genstandsfelt ikke er begrænset til personer i militæret og politiet. Her kan det ikke udelukkes, at nogle personer, der bruger vold (kompetent), mangler empatiske og prosociale evner, som en række undersøgelser hævder at påvise (McCloskey & Lichter 2003:392f). Collins

⁸⁴ Collins fremhæver studier fra politiet og militæret, hvor de kompetent voldelige ofte er vellidte og har høj status i enheden. Collins henviser til et studie, der påviser, at "the chief personality characteristics of violence-prone cops is that they are extroverts, energetic, even "forthcoming, intelligent, and charming"" (Toch 1980 citeret i Collins 2008:375).

berører heller ikke, hvilke slags erfaringer, der kunne bidrage til udvikling af situationelle teknikker for personer, der ikke trænes i og har praktisk erfaring med kamps teknik. Havde Collins inddraget unges hyppige og kompetente brug af vold, havde en mere nuanceret og uddybende diskussion af spørgsmål om, hvordan teknikker tillæres, hvem der ser ud til at lære sådanne teknikker særlig nemt, og ikke mindst hvordan sådanne teknikker anvendes, kunne bidrage til hans teoriudvikling.

Collins har ikke beskæftiget sig med forholdet mellem erfaringer med vold i familien og børn og unges brug af vold. Han vil formodentlig indvende, at det falder under en socialpsykologisk forklaringsramme at anskue opvækstbetingelser, herunder vold i familien, som medkonstituerende for kompetent håndtering af konfrontatorisk frygt og spænding. Når jeg alligevel finder Collins perspektiv brugbart til at etablere en sammenhæng mellem vold i familien og brug af vold, skyldes det, at tanken om mikrosituationel håndtering af konfrontatorisk angst- og spænding kan reformuleres fra Collins' fokus på tillærte (kamp)teknikker og taktikker, blandt en lille elite af kompetente voldsudøvere, til en forståelse af en tilvænnet evne til at håndtere konfliktsituationer. Perspektivet på situationelle mestrings teknikker har således et potentiale for den bredere voldsforskning, hvis de anskues som en gradueret kompetence, der ikke bare trænes og tilhører en lille elite, men i forskellige former læres og udvikles afhængig af de konkrete, gentagne erfaringer med vold, som en udøver af vold har. Det betyder ikke, at tilvænnning til vold for alle medfører, at man lærer at bruge vold; man kan også lære at være offer.

Jeg anlægger det perspektiv, at børn, der er vokset op i familier med vold, har lært teknikker til at navigere i voldelige og konfliktfyldte situationer, således at de ikke altid gribes af frygt, men kan agere hensigtsmæssigt i sådanne situationer. Det bliver en kropslig erfaring, hvordan man undgår at gå i panik, hvordan man lukker af for smerte, og hvordan man etablerer dominans i konfliktsituationer. I det følgende anlægger jeg dette perspektiv som et supplement til den eksisterende forskning. Gennem pigernes beretninger om vold i familien vil jeg vise, at pigerne mestrer en række situerede teknikker, der er både mentale, kropslige og praktiske forholdemåder til at håndtere konfrontatorisk spænding i situationer med vold.

Beretninger om vold i familien

Pigerne har, uden at blive opfordret til det, berettet om en overraskende mængde vold i deres familier. Som nævnt lå det ikke i forskningsdesignet for denne undersøgelse, at vold i familien skulle udgøre et væsentligt omdrejningspunkt for at få indblik i pigers erfaringer med at bruge vold. Dels var det veldokumenteret i eksisterende undersøgelser, dels valgte jeg at fokusere på hverdagsliv, ungefællesskaber og de forståelser og praksisformer for vold, der fandt sted heri. Formålet med dette afsnit er ikke at præsentere en udtømmende beskrivelse af pigernes erfaringer og forståelser af vold i familien. Der er snarere tale om udpluk af erfaringer med det formål at præsentere de mest hyppige former for vold og pege på en sammenhæng mellem erfaringer med vold i hjemmet, og især mestringsstrategier heraf, og måden, hvorpå de kan tænkes at forme pigernes involvering i konflikter og situationer med vold blandt jævnaldrene.

Vidne til vold

Jeg ved godt, at der er mange, der har oplevet vold. Men hos os var det ikke bare en gang om måneden, det var hver uge nogle gange flere gange, og det var voldsomt, lydene, min mors skrig, gråd... Det har gjort mig super opmærksom på lyde. Jeg vågner ved det mindste og vågner altid med angst... altså, jeg vidste sgu ikke, hvornår jeg kom hjem til, at politiet holdt der. (Susan, 19 år)

Susan er vokset op i en etnisk dansk familie, hvor moren gennem mange år har været udsat for grov vold fra Susans stedfar. Volden, der blev udøvet mod hendes mor, indtager en dominerende plads i hendes beretning om sin opvækst, og hun mener, at det har været medvirkende til hendes brug af vold og hendes psykiske helbred, der i dag er præget af angst og tidligere har været mærket af en depression. Hun mindes en konstant bekymring for moren, især når hun ikke var hjemme. Uroen og angsten ligger ifølge Susan stadig i hende i form af en høj sensitivitet, dels overfor lyde, dels overfor små forskydninger i stemning, kropssprog, toneleje eller sociale omgangsformer. Den viden, som hun brugte til at 'pejle' stemningen derhjemme, er blevet en kropslig viden og praksis, som hun stadig ikke har lagt fra sig. Volden som potentialitet i hjemmet har gjort hende (hyper)årvågen, og denne årvågenhed er ikke begrænset til hjemmet eller hendes barndom med vold, men ser ud til at være blevet en del af den måde, hun orienterer sig på i stort set alle sociale fællesskaber. Det er således i familien, at nogle af pigerne først lærer at navigere i negativ potentialitet.

Hyperårvågenhed kan betegnes som én af de mestringsteknikker, som Susan udviklede til at forudsige voldens aktualisering. Hun beskriver, at hun ofte lå i sin seng og forsøgte at holde sig vågen for at pejle stemningen mellem forældrene gennem lydene i lejligheden. En anden pige beskriver, at hun fjernede sig mentalt, og at volden blev et bagtæppe af lyd, som hun sammenligner med lyden fra et fjernsyn eller en radio. Altså noget hun hører, men opfatter som fiktivt. Det kan betragtes som en mental strategi for at distancere sig og blive distraheret fra volden, selvom den foregår i rummet ved siden af. En israelsk etnograf, Einat Peled, har undersøgt børns erfaringer med vold i familien, og hun finder lignende eksempler på mentale strategier, hvor børn mere eller mindre bevidst evner at afskære sig fra dele af deres virkelighed for at kunne beskytte sig mod emotionel påvirkning (Peled 1998:424). I det omfang børnene kan kontrollere denne emotionelle distancering, hævder hun, at det kan anskues som en adaptiv mestringsstrategi. Hun hævder desuden, at børn i forlængelse af denne distancering også viser tendens til at bagatelliserer volden som uvæsentlig eller udramatisk (Peled 1998:409). Ved at distancere sig og lade sig distrahere, eksempelvis af computerspil, fjernsyn eller musik lyttet til gennem høretelefoner, er det muligt at reducere den følelsesmæssige påvirkning af volden mellem forældrene. Der er tale om tillærte mentale teknikker for at reducere påvirkningen af den vold, der finder sted mellem familiens voksne. Jeg har allerede argumenteret for, at emotionel distancering udgør en af de teknikker, der anvendes af piger i konflikter blandt jævnaldrene (se s. 223). Her vil jeg tilføje, at evnen til at lukke af for emotionel påvirkning i en situation karakteriseret ved angst og spænding (forblive iskold) kan være forbundet til de mentale teknikker, som pigerne har udviklet for at undgå frygt og spænding forbundet med vold mellem forældre.

Susan var ikke bare vidne til volden, men indtog forskellige slags roller. Hun fortæller om episoder, hvor hun har forsvaret moren ved at placere sig fysisk mellem hende og stedfaren, og andre gange, hvor hun er gået ind til dem i håb om at reducere omfanget af vold ved at være synligt tilstede. Fra 11-12 års alderen søgte hun ofte væk fra hjemmet, når der var meget vold, og sov enten hos sin far, hos venner eller i en kælder⁸⁵. Clara, hvis forældre kom til Danmark som politiske flygtninge fra Chile, beskriver en meget aktiv rolle i

⁸⁵ Det er beskrevet i kapitel 5, at Susan sammen med andre børn havde indrettet en hule nederst i farens opgang, hvor der var madrasser og tæpper, og hvor flere børn indimellem overnattede sammen.

Dramatiske liv

forældrenes voldelige konflikter. Hun fortæller, at hun kunne reducere volden ved at tale beroligende til faren og eksempelvis sætte sig på skødet af ham. Begge piger har altså, formodentlig afhængig af voldens alvor, været meget direkte involveret i den vold, der fandt sted mellem forældrene. Afhængig af spændingsfeltets intensitet har pigerne udviklet teknikker til at undgå handlingslammelse, og de har haft modet til at stille sig fysisk i vejen for den fortsatte voldsudøvelse.

Roller som beskytter eller konfliktafleder resulterer imidlertid i en betydelig ansvarsfølelse i forhold til at være til stede i hjemmet i tilfælde af konflikter mellem forældrene. Begge piger berettede om en blanding af skyld og bekymring, når de ikke var hjemme. Flere undersøgelser beskriver, at skyldfølelse kendetegner børn, der lever med vold som potentialitet i hjemmet; skyldfølelse over at forårsage volden, ikke at forhindre volden og at medvirke til eskalering af vold (Peled 1998:408). Det betyder også, at børn forsøger at undgå at blive genstand for bekymring og konflikter mellem forældrene, som Majken, der er etnisk dansk, forklarer:

Det var jo normalt for mig at skjule tingene. Jeg ville ikke komme hjem og vise det [at hendes kæreste slår hende], for allerede da jeg var lille, så blev min far sur, hvis jeg gik rundt og græd. Så har jeg jo bare skjult det. Man skulle ikke sige noget, for så ville det gå ud over min mor. Og hvis man sagde, at én på legepladsen havde taget fat i mig, så kunne han finde på at gå ned og tage fat i forældrene, og så blev der jo ballade. Så jeg skjulte det. (Majken, 17 år)

I en undersøgelse af livshistorier blandt piger, der bruger vold, finder Nina Monefeldt Wittendorff, at hemmeligheder og forsøg på at gøre sig usynlig i familien gør det vanskeligt for pigerne at bruge forældre til at bearbejde vanskeligheder blandt venner, i skolen eller i livet i det hele taget (Wittendorff 2007:21f). Vold i familien ser altså ud til at producere hemmeligheder både udadtil og indadtil i familien, og vold mellem forældrene kan påvirke tillidsrelationen mellem børn og voksne.

Vold i hjemmet, misbrug eller omsorgssvigt er den slags hemmeligheder, der kan være svære for et barn at holde på. Den familierelaterede vold er ofte omgærdet af tavshed både i hjemmet og ude. Susan angiver, at hendes mor ikke talte med børnene om, hvordan de oplevede volden. Hun forklarer:

Når det så var sket, så var det jo bare sådan, så lagde min mor sig bare, så sov hun, og så blev de gode venner igen, så om morgenen så skulle jeg i skole, altså der blev ikke snakket om det, der blev ikke spurgt til, "nå, men er du ok, skat?"

Susans mor havde måske ikke overskud til at tale med børnene, og hun var måske heller ikke klar over det fulde omfang af, hvordan volden påvirkede dem. Susan blev sendt i skole, og normalitet blev forsøgt genetableret gennem tavshed og hverdagsrutiner. Studier har vist, at forældre ikke altid er klar over, hvor meget børn har set og hørt af den vold, der er foregået, fordi de mener, at børnene enten har været ude eller har sovet, og derfor underkender de også den påvirkning konflikter og vold mellem de voksne har på børnene (Jaffe, Wolfe & Wilson 1990 i Eddleson 1999:843). Studier viser også, at den stress som er forbundet med at være i et voldeligt forhold, reducerer nogle voldsramte mødres evne til at drage omsorg for og tilgodese børns fysiske og følelsesmæssige behov (Hilton 1992 i Peled 1998:413).

Når volden mod Susans mor var værst, havde det konsekvenser for Susans liv både i og udenfor hjemmet. Hendes bekymring for moren vanskeliggjorde koncentration i skolen, og hun havde længere perioder med fravær, når moren flyttede væk fra stedfaren, og de boede hos venner eller levede i skjul:

For eksempel til skolefødselsdage så kom jeg aldrig. Jeg følte mig ikke tilpas, eller fordi vi var på flugt fra min stedfar Lars. Altså, der var jo også en grund til, at jeg ikke passede ind. Det var fordi, jeg ikke kunne passe min skole; jeg kom ikke. Så boede vi på Fyn, og så gemte vi os, og så kunne jeg jo ikke være i skole, hvis Lars fandt os. Altså, han var der i fem år, og i de år fyldte han... fra jeg var ca. 8 til 12-13 år, og det er jo vigtige år. Jeg har set ham som en far og et forbillede, og jeg har hadet ham.

Børn, der lever med vold mellem familiens voksne, lever også med voldens konsekvenser i form af ophold på krisecenter, hos venner eller i midlertidige lejligheder. Det påvirker børnenes hverdagsliv, skolegang og relationer (Peled 1998:411). For nogle børn er det forbundet med udvikling af stress-relaterede problemer at flytte hyppigt og i perioder bo på krisecenter (ibid.:412). Majken

Dramatiske liv

fortæller, at det altid påvirkede hende voldsomt at flytte, og det gjorde de i perioder ofte på grund af den vold, hendes far udøvede mod hendes mor.

Men altså, jeg kom hjem fra weekend [ophold hos morens veninde], og så var alting på plads igen, fordi min mor ville have mig væk imens. De havde flyttet det hele, min mor og mine søskende, for de vidste godt, at det var mig, der ikke kunne klare det. Det skulle se ud, som jeg var vant til. Jeg blev hurtigt forvirret. Det skulle være faste rammer og rutiner, ellers blev jeg let irriteret, sur og ked af det. Så min mor kæmpede for, at jeg havde det så godt som muligt. Jeg havde ikke kræfter til alt det der.

Majkens beretning viser, at hendes mor forsøger at tage hensyn til hendes særlige behov og finder en måde at reducere påvirkningen af hyppige boligskift og de forandringer, som volden i øvrigt medførte.

Som mange af de andre piger i undersøgelsen har Susan forsøgt at overtale sin mor til at forlade den voldelige stedfar. Hver gang det blev for slemt, flyttede de ud, men hver gang genoptog moren kontakten til ham. Fem af de øvrige piger beskriver, at de fra ca. 14-15 års alderen har haft konflikter med mødrene om mødrenes involvering i voldelige forhold og hemmeligholdte genoptagelse af disse forhold. Konflikterne beskrives som en blanding af, at pigerne forstår mødrenes vanskelige situation, men også afkræver dem en form for anerkendelse af, at volden har konsekvenser for alle i familien. Susan beskriver, hvordan hun græd og tiggede sin mor om ikke at se stedfaren igen, men uden effekt. Ifølge Susan havde hun ingen indflydelse på morens beslutning, og det var forbundet med frustration, fordi morens valg havde gennemgribende konsekvenser for hendes hverdagsliv og trivsel.

Susan er aldrig blevet slået af morens kæreste, men har været vidne til grov vold mod sin mor og har selv været udsat for mildere former for vold udøvet af moren. Flere former for vold og offer/udøver-relationer udøves altså samtidigt i familien. I en undersøgelse, hvor grupper af børn, der både var voldsramte og vidner til vold mellem forældre, blev sammenstillet med børn, der alene havde været vidner til vold mellem forældrene, viste de mest markante problemer sig blandt de voldsramte børn (Hughes, Parkinson & Vargo 1989:199). Blandt de tyve piger, der deltog i denne undersøgelse som primære informanter, tegner et lidt andet mønster sig. Blandt de seks piger, der angiver at have brugt vold, siden de gik i børnehaven eller fra de første år i skolen, er fem af dem samtidig blandt de seks piger, der beskriver grov og

vedvarende vold udøvet af fædre/samlevere mod deres mødre⁸⁶. Størstedelen af pigerne (14 ud af 20) angiver, at de begyndte at bruge vold mod jævnaldrene i alderen 11-13 år. Ingen af de piger, der begynder at bruge vold senere, beskriver vold mellem forældrene som et alvorligt problem i deres opvækst. Der synes altså i dette materiale at være en sammenhæng mellem at være vidne til grov vold og tidlig brug af vold, der fortsætter til 18-20 års alderen. Det taler imod de undersøgelser, der peger på, at piger i højere grad end drenge internaliserer erfaringer med partnervold (Edleson 1999:862) og først i de tidlige teenageår begynder at bruge vold (Wittendorff & Malmborg 2004:12). Forklaringen kunne være, at den meget grove vold, som pigerne beretter om, bidrager til, at disse piger i højere grad bruger vold blandt jævnaldrene, end de piger, der har vidnet mere moderate former for vold. Mit materiale er begrænset til tyve piger, hvilket ikke er tilstrækkeligt et grundlag til at teoretisere om årsagsvirkninger. Det peger imidlertid på, at undersøgelser må tage højde for ikke alene forekomst af vold som enten-eller, men også at voldens form, hyppighed og varighed har en afgørende betydning for måden, hvorpå den påvirker børn og unge.

Ofre for vold i familien

Det dér med at få slag, det er bare sådan, fint nok han slog mig. Det er værre, når de disser dig, når ens far eller mor sviner dig til, sådan "du er en luder", "du er uduelig". (Jenny, 16 år)

Størstedelen af pigerne (18 ud af 20) berettede om at have været udsat for vold fra en eller begge forældre eller fra en ældre bror. Blandt de etnisk danske piger angiver syv ud af ni at være blevet slået af deres mor. Heraf beskriver to piger, at volden har været grov og har stået på, siden de var små⁸⁷. Blandt de minoritetsetniske piger (fra Mellemosten, Sydamerika og Vestafrika) er der i højere grad tale om vold udøvet af fædre eller ældre brødre. Jennys udtalelse understreger, at fysisk vold ikke behøver at opleves værre end krænkelser, idet skænderier og nedgørende ord kan såre på en anden måde end vold. Dette er i tråd med forskning om både vold og

⁸⁶ Da jeg ikke har spurgt systematisk til vold i familien, er der imidlertid piger, der hverken har oplyst, hvornår de begyndte at bruge vold, eller omfanget af vold i familien.

⁸⁷ Den ene blev fjernet fra sin mor og voksede op med sine søstre hos sin far. Da hun i en alder af 14 år vender tilbage for at bo hos moren, ender hun med at flytte igen pga. vold.

Dramatiske liv

mobning, hvor børn også angiver, at vold ikke altid opleves værre end mobning og drillerier, snarere tværtimod, fordi mobning strækker sig over tid, hvorimod vold er bundet i tid og rum (Burman, Brown & Batchelor 2003:76, Schott 2013:303f). Ofte går vold og krænkelser dog hånd i hånd, dvs. at forældre, der slår deres børn, ofte også skælder meget ud og taler nedsættende til og om deres børn (Sigsgaard 2007:29).

Jennys udtalelse peger imidlertid også på, at den vold, hun udsættes for i familien, finder sted i et omfang, der har normaliseret den. Tidligere i kapitlet citerer jeg hende for at sige, "vi har altid slået meget.. sådan for sjov og så.. jeg har fået mange slag". Jeg hæfter mig ved, at hun siger vi har slået, og jeg har fået slag. Der er altså både for-sjov-vold og vold, som hun udsættes for og ikke modsætter sig. Ifølge Jenny blev sidstnævnte udøvet af hendes ældre brødre med henblik på at regulere hendes adfærd udenfor hjemmet, hvor hun brugte vold mod jævnaldrene og "gik rundt og troede, at hun var en rigtig lille gangster". Tre piger, der alle har fortalt om at blive udsat for vold ofte, beskriver, at vold ikke gør dem bange. Haifa siger eksempelvis: "Jeg er ligeglad med, om jeg får slag, jeg har det sådan, jeg er vant til det. Det gør ondt wow, og hvad så? Det går over, jeg kan ikke gøre så meget ved det." Det kan selvfølgelig forstås som fremførelse af en kompetent voldelig persona, der er iskold og upåvirkelig af smerte. Det kan imidlertid også afspejle, at gentagne erfaringer med vold har reduceret frygten for nogle former for vold og den fysiske smerte, der er forbundet hermed. Udtalelserne peger på, at pigerne i en eller anden grad har udviklet en mental teknik rettet mod at distancere sig fra dele af deres virkelighed. Anskuet som en emotionel distanceringsmekanisme bidrager den til at undgå at blive grebet af konfrontatorisk angst og spænding og den handlingslammelse, der følger med. Jeg mener altså ikke, at det bare er noget, de siger. Jeg antager, at det er tænkeligt, at de evner at håndtere den fysiske smerte ved at lukke af for den, ligesom fraværet af frygt er en mestringsteknik for at reducere den mentale påvirkning af at blive udsat for vold.

Pigernes udtalelser peger på, at der er former for vold, som ikke gør dem bange. Overfor familiens udøvere af vold kan pigerne ikke altid gøre modstand, men i konflikter med jævnaldrene har de en relativ fordel, fordi deres tilvænning til konfrontatorisk spænding, truende adfærd og vold gør, at de i mindre grad frygter volden. Børn, der ikke har været udsat for vold eller har været vidne til vold, vil formodentlig i højere grad være handlingslammede af frygt eller handle inkompetent i fremadrettet panik. Hvis angst-spændingsfeltet overvejende rammer den ene af deltagerne, og her

producerer en tilstand af vrede, frygt, skam eller ophidselse, reduceres dennes mulighed for at etablere dominans. Som Collins formulerer det, "We may call it being cool in the midst of other people's hot emotions" (Collins 2008:405). Jeg hævder ikke, at pigerne ikke bliver bange eller mærker spænding, men jeg argumenterer for, at hyppige erfaringer med vold kan tænkes at bidrage til etableringen af emotionel dominans i en konfliktsituation og en mere kompetent brug af vold, fordi piger, der er vant til vold, i mindre grad end modstanderen gribes af angst, spænding og frygt.

Vold mellem søskende blev beskrevet af seks piger og er muligvis mere udbredt end datamaterialet afspejler⁸⁸. Sociologen Cecilie Moesby-Johansen finder således i en dansk undersøgelse af pigers brug af vold baseret på seks informanter, at forskellige grader af vold fandt sted mellem informanterne og deres søskende (Moesby-Johansen 2004:54). Forskning i vold mellem søskende er sparsom og omhandler overvejende incest blandt søskende (Naylor, Petch & Williams 2011:54). En del undersøgelser peger på en sammenhæng mellem vold mellem forældre og vold mellem søskende (Brezina 1999, Hoffman & Edwards 2004). Sammenhængen forklares dels i kraft af forældrenes tolerance for vold blandt søskende, dels ved at observation og efterligning af forældrenes adfærd betyder, at børn i familier med vold lærer, at vold og truende adfærd er en effektiv strategi for at etablere dominans (Brezina 1999:436f, Hoffman & Edwards 2004:189).

Minnah fortæller, at hendes bror slog hende som en måde at regulere hendes adfærd ude og opførsel i familien på. Hun siger:

Min bror, han har tæsket mig, råbt af mig, stjålet mine ting, smadret mit værelse. Altså, det var alle sådan nogle ting, hvor jeg virkelig blev bange... [I]dag viser jeg ingen respekt for ham, jeg siger min mening, jeg viser ingen respekt for folk, hvis de er onde overfor mig.

Minnah flyttede ind hos sin kæreste, da hun var 14 år, dels for at komme væk fra sin voldelige bror, dels fordi hendes mor blev udsat for vold fra sin samlever. I materialet beskriver tre piger at være blevet udsat for vold fra ældre brødre i et omfang, der nødvendiggjorde, at de boede hver for sig.

⁸⁸ Jeg har ikke spurgt systematisk ind til vold mellem søskende, og de seks piger der nævnes her, er således de seks, der af egen vilje beskriver grov vold udøvet af ældre søskende mod yngre søskende, der står på gennem en længere periode.

Dramatiske liv

Det går igen i flere beskrivelser, herunder Minnahs ovenstående beretning, at vold er særlig alvorlig, når man er bange. Susan skelner eksempelvis mellem den vold, hun oplever mod moren, hvor hun frygter for morens liv, og så den vold der finder sted hos hendes far, som hun beskriver som "helt almindeligt", "menneskeligt" og "egentlig meget fredeligt", fordi det drejer sig om et par lussinger og gensidig brug af vold mellem de voksne. Gentagne erfaringer med forskellige former for voldelige situationer ser ud til at rykke grænserne for, hvilke handlinger der opfattes som vold. Det betyder muligvis også, at grænserne flytter sig i forhold til, hvornår truende adfærd og vold opleves skadeligt for andre. Mange af pigerne gav udtryk for en høj tolerancetærskel overfor vold, forstået på den måde at vold først er problematisk, når det eksempelvis medfører frygt/angst og/eller sætter fysiske mærker på kroppen. Som Majken siger:

Altså hvis man bare klasker eller slår nogen, så er det jo ikke... altså, hvis der ikke sker personen noget. Men hvis man banker nogen, så sker der personen noget, altså et flækket øjenbryn, altså så er det gået vildt til.

Volden i familien normaliseres altså og flytter grænserne for, hvornår vold anskues som problematisk. Uagtet hvordan pigerne vælger at anskue volden, er der tale om kriminelle handlinger, som de sociale myndigheder har pligt til at gribe ind overfor, strengt taget alene på mistanken om, at de finder sted. Både volden mellem forældrene og den vold, pigerne blev udsat for, var langt hen ad vejen familiehemmeligheder. Seks af pigerne beskriver imidlertid konkrete episoder, hvor de har fortalt om at blive udsat for vold med henblik på at få de sociale myndigheder på banen i forhold til en anbringelse eller anden hjælp til at løse problemerne. Tine på 15 år fortalte gentagne gange sin sagsbehandler, at hun blev udsat for vold af sin far uden at det resulterede i anbringelse eller hurtigere sagsbehandling. Signe, ligeledes på 15 år, fortalte om en voldsom episode, hvor hun sloges med sin mor, og dagen derpå søgte hjælp hos sin sagsbehandler. Hun fortalte følgende:

Så sagde jeg til hende [sagsbehandleren], at jeg tager ikke hjem. Jeg gør det ikke, du har bare at finde på noget. Jeg har været oppe at slås med hende [hendes mor], og hun fik lov at se mærker og sådan noget, men "nej du bliver nødt til at tage hjem i weekenden", for det var en fredag. Jeg gik og sagde, "lige meget hvad du gør, så tager jeg ikke hjem til min mor".

Signe havde en forventning om, at hun kunne blive hjulpet med det samme, når hun kom til sin sagsbehandler med blå mærker og en beretning om vold. Hun nægtede at tage hjem til moren og fortæller, at hun sov hos veninder,

indtil hun blev anbragt i en plejefamilie. Begge piger oplever, at deres historier bliver draget i tvivl, og at "det åbenbart ikke er vigtigt", som Tine siger. Den langsomme sagsbehandling understreger oplevelsen af, at deres problemer ikke tages alvorligt. I en rapport fra Børnerådet beskrives dette som et udbredt problem, der medfører stor frustration for børn og unge i deres kontakt med sagsbehandlere (Børnerådet 2012:6). Den nul-tolerance for vold, der sædvanligvis udløser stærke sanktioner (også overfor pigerne), er sat midlertidigt ud af kraft, hvilket peger på, at noget vold er mere alvorligt end andet, og at nogle ofre er mere værdige til beskyttelse end andre.

Udøvere af vold i familien

Stort set alle pigerne havde intense konflikter med deres mødre, heraf beskrev ca. halvdelen, at konflikterne kunne involvere vold fra begges side. Cecilie Moesby-Johansen finder ligeledes i sin undersøgelse, at alle piger beskrev konfliktfyldte familieforhold, i særdeleshed til forældre, der mindst én gang havde udviklet sig til vold (Moesby-Johansen 2004:54). Ud af de ni piger, der i denne undersøgelse har beskrevet at bruge vold mod deres mødre, understreger fire af dem, at der var tale om forsvar eller reaktioner på at blive talt nedsættende til og udsat for vold fra moren. Der er en tendens til, at pigerne som små har accepteret volden, men som 11-13 årige begynder at gøre modstand ved brug af vold. Minnah forklarer det på følgende måde:

Min mor, hver gang da jeg var lille, og hun løftede hånden, så blev jeg rigtig bange og krøb hen i sengen og lå der og græd og sagde "undskyld, undskyld, jeg vil ikke hjem til min far". Men jo ældre jeg blev, jo mere selvstændig jeg blev, og de venner jeg gik med. Og hver gang min mor hun så slog mig, så vendte jeg mig bare om og så slog jeg igen. Så blev jeg iskold.

Minnah anslår, at hun er ca. 13 år, da hun holder op med at være bange for morens vold og i stedet slår tilbage. Andre undersøgelser viser ligeledes, at børns voldelige konflikter med forældre øges, jo ældre børnene bliver, og at de er langt mere hyppige i familier, hvor vold finder sted mellem de voksne (Carlson 1990:293). Børns brug af vold mod forældre er også forbundet med hårde opdragelsesmetoder og fysisk afstraffelse af børnene (Brezina 1999:431). Minnah nævner, at hendes omgang med venner, der bruger vold, lærer hende at modsætte sig dominans og vold i familien. Det understreger,

Dramatiske liv

at brugen af vold ikke alene læres i familien, men at voldspraksis blandt jævnaldrene kan give redskaber til at håndtere konfliktsituationer og modsætte sig dominans i hjemmet. Det er den detaljerede beskrivelse af en voldelig hændelse, der følger dette afsnit, også et eksempel på.

To piger beskrev, at de har udøvet grov vold mod mindre søskende⁸⁹. For begge piger var dette behæftet med stor skam, hvilket peger på et tabu omkring vold mellem søskende generelt og mellem søstre i særdeleshed. Anika på 18 år er én af de to piger, der fortæller om vold mod sin lillesøster:

Jeg slog min lillesøster... jeg har været rigtig voldelig faktisk, nu jeg tænker over det...[...] Jeg føler mig sådan rigtig klam lige nu.

Anika boede med sine to yngre søstre sammen med sin far, og hun bliver anbragt udenfor hjemmet, ifølge hende, på grund af den vold, hun gennem en længere periode udøvede overfor sin lillesøster. For Anika fulgte en lang periode med forskellige anbringelser, ophold ved familie i Norge og et længere forløb på et opholdssted. Anika ser volden, som hun udøvede mod sin søster, som et spejl på sin afstumpethed; at hun er "klam". Hun fortæller det, mens to veninder deltager i samtalen, og stemningsskiftet er markant, da Anika afslører dette forhold. De har sammen fortalt om forskellige episoder med vold, som de husker fra deres teenageår, og de har taget afstand fra det og grinet af det. Men Anikas afsløring handler om en helt anden slags vold, og pigerne bliver tydeligt usikre på, hvad de skal sige, og ingen af to de andre fortæller om lignende erfaringer.

Hjemmet som konfliktterræn

Jeg har i det foregående fremhævet aspekter ved vold i familien og suppleret pigernes beskrivelser med forskning, der understøtter og til dels forklarer, hvorfor der er en sammenhæng mellem at opleve vold i familien og udøve vold i og udenfor hjemmet. Jeg vil nu beskrive, hvordan en situation med vold udspiller sig i en familie, og hvordan volden udløser en række forandringsprocesser og mikroforskydninger af subjektpositioner og relationer. Volden, der finder sted på få minutter, er indlejret i og bryder med længerevarende konfliktmønstre og magtkonstellationer i familien. Analysen viser, hvordan vold i familien, på linje med vold blandt jævnaldrene, har et forandringspotentiale, der muliggør nye positioner og relationer. Forandring er ikke nødvendigvis forbedring, og analysen illustrerer også, hvordan volden

⁸⁹ Begge piger beskriver imidlertid også, at de drager omsorg for disse yngre søskende.

producerer positionel og relationel ustabilitet, der gør familien til et sted, hvor man aldrig helt ved, hvad man kan forvente. Analysen peger på, at familier, hvor vold finder sted, også kan ansues som et konfliktterræn i bevægelse, hvor hændelser og subjekter skaber nye sammenvævninger af negativ potentialitet, som det kræver årvågenhed og tillærte teknikker at navigere i.

Sidsel er en etnisk dansk pige på 18 år, der er vokset op i en familie, hvor vold og alkoholmisbrug har været fremtrædende problemer gennem det meste af hendes barndom. Sidsels mor har været udsat for vold fra sin samboende kæreste gennem en længere periode, og Sidsel beskriver, at når det skete, blev hun liggende i sin seng, fordi hun var for lille og for bange til at gøre andet. Hendes primære modstand mod volden lå i gentagne forsøg på at overtale moren til at gå fra kæresten.

Der var tit, hvor jeg overvejede, om jeg skulle prøve at gå ud og slå ham, men jeg tænkte, "jeg er jo lille, hvad kan jeg gøre?". Det ender bare med, at det er mig der får slagene. Og han har aldrig lagt en hånd på mig, indtil jeg var 17 år.

Som 17-årig tager hun for første gang til genmæle overfor morens kæreste, hvilket resulterer i en episode med vold, der medfører, at hun indlægges til observation efter kvælningsforsøg.

"Du hjælper aldrig din mor"

Sidsel fortæller, at hun stod og hængte vasketøj op, da morens kæreste kom ind, og begyndte at skælde hende ud. Han siger, at hun aldrig gør noget for sin mor, og hun anklager ham for altid at være ude at drikke og gengælder således anklagen om, at han ikke hjælper moren. Før hun fortsætter med at beskrive hændelsen, indskyder hun en liste over huslige ting, som hun har hjulpet moren med, for at understrege, hvor urimelig hun finder anklagen. Skænderiet fortsætter, og morens kæreste skubber til hende. For første gang skubber Sidsel tilbage, hvilket overrasker ham. Han skubber igen, og Sidsel skubber ham nu så hårdt, at han lander på gulvet. I faldet river han Sidsel med ned, men i stedet for at håndgemænget eskaleres, begynder han at kommentere på hendes styrke.

Han siger til mig: "nej, du er blevet rigtig stærk nu" og sådan noget, og så tænker jeg, "ok, nu har han sagt, at jeg er blevet stærk. Nu er der ikke mere i den sag".

Dramatiske liv

Sidsel fortæller, at hun herefter rejser sig op og tror, at det er overstået. Hun har markeret modstand, og for at signalere, at hun ikke ønsker yderligere optrapning af konflikten, genoptager hun arbejdet med vasketøjet med ryggen mod ham. Morens kæreste er fuld, og Sidsel bevæger sig på den knivsæg mellem modstand og aktualiseringen af vold, som hun har vidnet sin mor gøre det i årevis. Netop som Sidsel bøjer sig efter mere tøj, tager morens kæreste fat om halsen på hende bagfra og råber: "I kill you, I kill you", mens han tager rigtig fat og prøver at slå hendes hoved ned i gulvet.

Jeg begynder at skribe og græde og det hele, og min mor kommer ud og siger "slip hende, slip hende", og jeg vidste ikke, hvad jeg skulle gøre. Det begyndte bare at blive mørkt for mine øjne.

Angiveligt slipper morens kæreste grebet, og Sidsel barrikaderer sig på toilettet. Sidsel beskriver en intens stemning i lejligheden, hvor alle råber, og Sidsel ringer efter politiet med sin mors samtykke. Da politiet ser hendes blodansamlinger og mærker på halsen køres hun på skadestuen og tilbringer efterfølgende et døgn på hospitalet til observation.

Der er sket noget afgørende i Sidsels familie, og episoden åbner op for nye positioner og relationer. De kan være kortvarige og ustabile, men volden forårsager en række brydninger, som er relevante for at forstå, hvad vold gør ved hverdagsliv og de mennesker, der er involveret. Da Sidsel skubber morens kæreste i gulvet, åbner hun for en mikroforskydning, dels af magtforholdet mellem hende og morens kæreste dels af magtfordelingen i familien som helhed. Hun skubber bare, men viser, at hun har vilje til vold. Ved at udfordre hans voldsmonopol modsætter hun sig den implicite magt, som han har haft over hende og moren gennem mange år. Hun er ikke længere for lille og for bange til at gøre modstand. Gennem halvandet år har hun været på skiftende døgninstitutioner og har nu både alderen og erfaringen om at bruge vold med sig. Hun vil ikke slås med morens kæreste og vise, at hun er stærkere end ham, men hun kommunikerer, at hun ikke længere vil acceptere hans magtudøvelse og dominans gennem vold.

Da morens kæreste tog kvælertag på Sidsel, brød han med tidligere voldspraksis, der alene rettede sig mod moren. Det er i alliance med moren, at Sidsel ringer til politiet, og episoden går fra at være en privat konflikt i familien til en offentlig og kriminel handling. Morens accept af at tilkalde politiet er også en modstandsform, og det åbner op for nye muligheder og forandringer i familien. Nogle år tidligere havde samme kæreste slået Sidsels bror, og da broren truede moren med at flytte, hvis hun ikke smed kæresten

ud, valgte moren at lade kæresten blive, hvorefter broren flyttede over til sin far. Der er således en eksisterende konflikt i familien mellem morens loyalitet over for enten sine børn eller sin kæreste, der aktualiseres gennem denne episode, hvor det nu er Sidsel, der er omdrejningspunktet. Da politiet tilkaldes, bryder moren loyaliteten til sin voldelige kæreste, og Sidsel aner nye muligheder.

Det åbner muligheden for, at morens kæreste endelig forlader familien ved rettens mellemkomst, og at Sidsel kan indtage den plads i familien, som hun længe har kæmpet for. Moren er førtidspensionist og har svært ved at tage vare på Sidsel. Hvis Sidsel kan blive den primære omsorgsperson for moren, kan hun blive boende hjemme, hvilket er hendes højeste ønske. Sidsel blev anbragt på døgninstitution efter morens sygdom, hvor hun det meste af tiden yder modstand mod at være. På et enkelt år blev hun anbragt fem forskellige steder, idet hun hver gang blev smidt ud pga. vold mod ansatte og voldelige konflikter med andre unge. Selv beskriver hun, at det var på døgninstitutionerne, at hun lærte at være "hård" og begyndte at slås. Hun erfarende også, at vold åbnede muligheden for, at hun kunne blive hjemgivet til sin mor. Konflikter og morens manglende evne til at tage vare på Sidsel medførte imidlertid, at Sidsel altid endte tilbage på en ny døgninstitution – altid mod hendes vilje. Hun ønskede at bo hjemme og ville ikke acceptere de beslutninger, der blev taget om, hvor hun skulle bo, og hvem der skulle tage sig af hende.

Efter situationen med vold bliver morens kæreste anholdt, og Sidsel bliver kørt på skadestuen. Hendes veninde Mona kører med i ambulancen. I samtalen spørger jeg ind til, hvorfor moren ikke tager med, hvortil Sidsel afværgende svarer "pga. hendes sygdom og sådan noget... og min mor var jo helt ude af den". Sidsel viser forståelse for, at situationen er svær for moren og rummer dilemmaer, der har væsentlig betydning for morens hverdagsliv. Ikke mindst er moren afhængig af den praktiske hjælp, hun får fra kæresten. Mona har været Sidsels tætte veninde gennem flere år, og hun udgør en central ressource i det lille netværk, som Sidsel trækker på, når forhold i hjemmet gør, at hun har brug for hjælp eller støtte. Sidsel angiver i en anden samtale, at hun har skullet klare sig selv, siden hun var 11-12 år, og i al den tid har Mona været loyal veninde og tro følgesvend, når det brændte på.

Dramatiske liv

Sidsel udfordrede morens kæreste og hans monopol på vold, og herved åbnede sig en mulighed for at forhandle sin position i familien. Hun blev offer for et aggressivt modangreb, der ikke alene sendte hende på hospitalet men også retur til opholdsstedet. Efter at have tilbragt et døgn på hospitalet, bliver hun hentet af lederen fra opholdsstedet, hvor hun er anbragt. Hun opholder sig dog kun et døgn her, før hun vender hjem til moren. Sidsel øjner nye muligheder for en alliance med moren og permanent ophold hjemme. Hun vender hjem og stiller moren overfor et ultimatum: Enten afslutter moren forholdet til kæresten ellers hun mister hende. Hun husker samtalen med moren på følgende måde:

"Du skal bare lade ham være. Du skal overhovedet ikke have ham ind i lejligheden igen. Du har de samme to valgmuligheder mellem os nu. Enten vælger du ham, eller også vælger du mig. Vælger du ham, ser du mig aldrig, aldrig nogensinde igen". Så siger hun [moren]: "jamen jeg ved ikke, hvem jeg skal vælge". Så kigger jeg bare på hende og sagde: "Hvor er du klam. Det er alt, hvad jeg har at sige til dig. Du er KLAM!"

Sidsel håbede på, at karestens fravær vil betyde mere stabilitet, og at hun kunne flytte hjem. Hun giver moren muligheden for at vælge hende, men åbner samtidig muligheden for endnu et fravalg. Hun truer på dramatisk vis moren med aldrig at ville se hende igen, men uden, at det afføder den ønskede reaktion. Morens vægelsind tydeliggør, at hun ikke kan give Sidsel det, hun efterlyser. Sidsel befinder sig pludselig i samme båd som sin bror, der også har mærket vægelsindet og morens dilemma udmønte sig i et reelt fravalg. Det skaber en alliance med broren, men udelukker muligheden for at bo hjemme.

Efterfølgende blev morens kæreste idømt seks måneders ubetinget fængsel. Herefter genoptager moren forholdet, hvilket Sidsel finder ud af ved et tilfælde. Sidsel oplever, at omgivelserne forventer, at hun bare skal acceptere det. På opholdsstedet anbefaler de hende at skrive et brev, hvilket hun forståeligt nok synes er svært.

Alle sagde til mig; "jeg ved godt, at det er svært, men du bliver nødt til at tilgive ham. Det er den eneste måde, du kommer af med din vrede på". Så sad jeg et par timer inde på mit værelse, og jeg græd, og jeg græd, og jeg skulle skrive et brev, hvor jeg skriver, at jeg tilgiver ham og sådan noget der.

Hun beder moren om at give det til ham en dag og understreger, at hun hverken vil se ham eller høre fra ham. Men moren giver ham Sidsels telefonnummer, og efterfølgende ringer han og undskylder. Han ringer også

til hende, når han er fuld, og Sidsel ender med at skifte nummer. Moren ser ham fortsat, og Sidsel må leve med, at hun møder ham indimellem. Om vreden fortæller hun, dels at brevet hjalp lidt, dels at hun stadig har meget svært ved at se ham og være i stue med ham. I de perioder hvor han er der meget, bor hun ikke hjemme.

Sidsel beretning om vold i familien fremstår som en kompleks og sammensat erfaring, hvor rollerne udøver, vidne og offer sammenvæves og ser ud til at skifte undervejs i forløbet. Sidsel er ikke bare et passivt vidne til volden i sin familie. Hun er formet af den vold, der finder sted, ligesom hun bidrager til at forme familien gennem sin modstand mod volden og ved at vise vilje til vold. I Sidsels beretning træder familien frem som et konfliktterræn. Volden som potentialitet og aktualitet ser ud til at (re)konfigurere familien; i momenter af negativ potentialitet, i magtfulde og uværdige positioner og i alliancer, der kontinuerligt forandrer sig. Sidsel kunne have 'skubbet' sig til en ny position i familien, hvor magtforholdet blev forskudt, fordi morens kærestes voldsmonopol var blevet udfordret. Sidsel kunne have fået skabt en alliance med sin mor og oplevet moren vælge hende til og kæresten fra. Sidsel kunne måske være blevet boende hjemme, hvis morens kæreste ikke længere boede der og hjalp med de praktiske ting. Aktualiseringen af vold satte konfliktterrænet i bevægelse, men bevægelsen førte ikke til en rekonfiguration på et strukturelt plan. Der var snarere tale om krusninger på overfladen, hvor trægheden i positionerne og relationerne er det, der står tilbage med størst tydelighed.

Opsamling

Pigernes erfaringer med vold i familien er relevante for at forstå deres vej til konfliktterrænet. Det er i familien, at mange af pigerne har deres første erfaringer som vidner til og ofre for vold. Pigerne fortæller ikke bare om den vold, de selv har været udsat for, men giver eksempler på veninder og bekendte, der lever med grov vold i hjemmet. Det er på én gang dramatiske og voldsomme begivenheder, samtidig med at volden er normaliseret og fortælles som et livsvilkår, man må leve med. Dette kapitel har stillet skarpt på familien som et sted, hvor pigerne erfarer og vænner sig til vold. For at håndtere vold i familien udvikler de situerede mestringsteknikker, som de også anvender, når de navigerer i voldelige situationer udenfor hjemmet. I dette perspektiv lærer de ikke kun at bruge vold hjemmefra. De lærer også at håndtere det emotionelle spændingsfelt i konflikter og vende det til deres fordel.

Dramatiske liv

Jeg foreslår dette perspektiv som et supplement til det etablerede forskningsfelt, der overvejende fokuserer på helbreds-, trivsels- og adfærdsproblemer i form af PTSD, angst, depression og manglende prosociale kompetencer. Gennem erfaringer med vold i familien vænner børn og unge sig til at håndtere situationer med vold og truende adfærd, og de mestringsteknikker, som de udvikler her, udgør teknikker til at etablere dominans i konfliktsituationer udenfor hjemmet. Man kan lidt karikeret sige, at børn, der er vant til vold i familien, deltager i konfliktterrænet med særlige forudsætninger; særlige kompetencer til at være i konfliktsituationer og til at installere frygt/spænding hos andre, og de besidder en række teknikker, der bidrager til at vende det emotionelle spændingsfelt til deres fordel. I mange tilfælde vil truende, aggressiv adfærd være tilstrækkeligt til at etablere dominans i en konfliktsituation, hvilket kan udvikle sig til en effektiv taktik ved håndtering af konflikter. I kapitel 5, der introducerer konfliktterrænet og forestillinger om magtfulde positioner, hævder jeg, at forestillinger om respekt er bundet op på andres frygt for ens vilje og evne til vold. Det ser ud til, at vejen til konfliktterrænet og brugen af vold går gennem truende adfærd og nogle børns tillærte teknikker til at installere frygt hos andre.

Vold i familien handler ikke kun om den vold og de krænkelse, der finder sted, hvor nedværdigende og uværdige de end opleves, eller om de kort- eller langsigtede effekter, som volden eventuelt har. Vold i familien handler i høj grad også om komplekse og mangefacetterede erfaringer, der konstant truer med at forandre positioner, relationer og livsbetingelser. Jeg fremhæver dette perspektiv gennem Sidsels beretning om vold i sin familie. Vold i hverdagslivet skaber ustabile livsbetingelser, der er vanskelige at navigere i, og som udgør et ustabilt afsæt at navigere fra. Den mikrosociologiske analyse, med et Deleuze og Guattari-inspireret fokus på, hvad vold gør, synliggør, hvordan forskellige former for vold, magtudøvelse og svigt vikles ind i hinanden, medfører ustabile livsbetingelser og kontinuerligt sætter nye rammer for Sidsels hverdagsliv. Voldens radikale forandringspotentiale er en illusion: Den åbner muligheder og peger mod potentielle positioner, men skaber ofte kun ustabilitet og midlertidig forandring.

At være vant til vold er for pigerne i denne undersøgelse også at være vant til at bruge vold. Og det kan være svært at vænne sig af med, hvilket næste kapitel handler om. De fleste piger ophører med at bruge vold blandt jævnaldrene i alderen 18-20 år, og jeg vil argumentere for, at det i høj grad kan forklares med, at brugen af vold mister legitimitet og sanktioneres socialt, når den udøves af piger i alderen 18+, der rettere betegnet er unge kvinder.

Balancen mellem respekt og afvigelse synes således at blive mere hårfin jo ældre pigerne bliver, med det resultat at brugen af vold for de flestes vedkommende ophører. I takt med at brugen af vold ophører, melder andre problemer sig for pigerne, særligt i form af manglende uddannelse og selvforsørgelsesmuligheder. Kapitel 10: Veje ud af vold handler derfor også om, hvordan det socialpædagogiske arbejde med denne gruppe piger bliver relevant og vedkommende for pigerne og således mere effektivt bidrager til at støtte og hjælpe dem til at realisere deres forestillinger om det gode liv.

Kapitel 10: Veje ud af vold

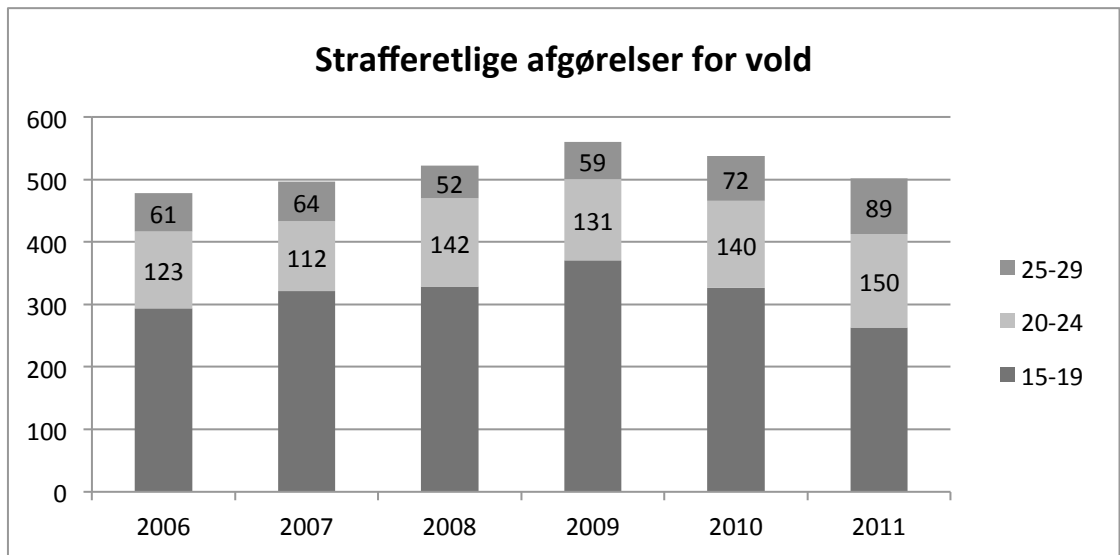
Det er sejt at være den dér, der har respekt, til du er ... hvad 16, ja til er du er omkring 16-årsalderen. Det var dér, jeg begyndte sådan at tænke rigtig over det... (Susan, 19 år)

Det dér med pigeslåskampe, det er bare til grin. Jeg gider ikke rende rundt med hende Salina, der har tæsket én, det er rigtig flovt, sådan noget. Der er mange piger, der synes, det er sejt, fordi jeg tæskede hende dér, stak hende ned og sådan. Jeg kender stadig piger, der er sådan. Jeg mener, voks lige op, det var sådan noget, man gjorde, da man var fucking 13 eller 14. (Jenny, 16 år)

I dette kapitel stiller jeg skarpt på, hvorfor piger med alderen ophører med at bruge vold. Som jeg allerede har beskrevet, så er konfliktterrænet en dimension ved hverdagslivet; det er ikke hele livet, og det varer ikke hele livet. Både Jenny og Susan forklarer, at der er forskel på, hvad der er sejt og statusgivende, når man er 14 år, og når man er 16 år. Jenny fremhæver, at hun ikke vil rende rundt med Salina længere, fordi hendes brug af vold er *rigtig flovt*. Ikke bare flovt for Salina, men for Jenny, hvis hun ikke tager afstand fra hende. De subjektpositioner, som formes af involvering i konflikter med vold, ser ud til at afhænge af alder. Jeg vil argumentere for, at brugen af vold mister sin instrumentelle funktion, og at en række køns- og aldersspecifikke forventninger bidrager til, at brugen af vold reduceres, jo ældre pigerne bliver. På den ene side er der tale om en række sociale sanktioner, der hæmmer pigers brug af vold, og på den anden side tegner sig en række nye sociale horisonter, der er uforenelige med vold som social praksis.

Vold i et aldersperspektiv

Kriminalitetsstatistik understøtter, at pigers brug af vold må forstås og forklares i et aldersperspektiv. De samlede strafferetlige afgørelser for simpel vold, alvorligere vold og særlig alvorlig vold viser, at antallet af voldsdømte kvinder reduceres markant for aldersgruppen 20-29 år sammenlignet med aldersgruppen 15-19 år.

(Kilde: Statistikbanken, 2012)

Tallene peger på, at brugen af vold reduceres kraftigt med alderen, men at piger ikke ophører med at bruge vold. Jeg har allerede redegjort for, at de ældste piger, der deltog i undersøgelsen (17-20 år), mere entydigt problematiserede og tog afstand fra at bruge vold. Jo ældre pigerne er, jo oftere bruger de ord som latterligt, barnligt og umodent om vold og krænkelse. De yngre piger (13-16) beskrev flere hændelser med vold, der havde fundet sted indenfor de seneste tre måneder, som de kunne redegøre for i detaljer, og som de forsøgte at legitimere. Majken italesætter de aldersbetingede forventninger til pigers brug af vold, da hun beskrev et knivoverfald, der fandt sted, da hun var 16 år: "Altså det var jo totalt urealistisk, at hun kunne være så gammel, og så stå der med en kniv". Det overraskende for Majken er både, at pigens, der overfalder hende, er 18 år, og at hun bruger et våben. De situerede rationaler, der hæmmer og fremmer brugen af vold, er altså ikke alene betinget af køn, men også af alder. Det betyder ikke, at piger ophører med at bruge vold, men at sociale sanktioner og ikke mindst fraværet af social belønning bidrager til at reducere pigers involvering i situationer med vold.

Internationale undersøgelser bekræfter, at pigers brug af vold ikke fortsætter uændret ind i voksenlivet. Amerikanske og nordiske undersøgelser finder, at voldens hyppighed reduceres, når piger nærmer sig 16-17 år (Ness 2010: 49, Malmborg & Wittendorff: 27). Indenfor kriminologien er det velkendt, at alder har en afgørende betydning, både for at forstå, hvad der tilskynder til

Dramatiske liv

involvering i kriminalitet og ophør hermed (Sampson & Laub 1993, Barry 2006). Den amerikanske kriminolog Jean Bottcher finder, at piger ophører med involvering i kriminalitet tidligere end drenge, fordi de sociale forventninger som omsorgsgivere både i forhold til børnepasning og moderskab i særlig grad former de ældre pigers adgang til kriminelle aktiviteter (Bottcher 2001:923). Hendes pointe er, at piger og drenge motiveres til kriminalitet af de samme årsager, men at piger tidligere end drenge forventes af leve op til kønnede forestillinger om modenhed og ansvarlighed. En mere konventionel livsførelse med arbejde og familie trækker både drenge og piger væk fra kriminalitet, men reguleringen af piger sker både hurtigere og mere håndfast. Eksisterende undersøgelser peger på, at en række forhold sammen bidrager til at reducere pigers brug af vold, herunder spørgsmål om modenhed, kønsforestillinger og orientering mod uddannelse, familiestiftelse og arbejdsmarkedet.

I dette kapitel tematiserer jeg alder i forhold til tre overordnede punkter. Første punkt omhandler køn og kærester, og her udvider jeg den analyse af køn, seksualitet og alder, som jeg præsenterede i kapitel 7. Herefter analyserer jeg, hvordan forestillinger om normalitet formuleres og søges af informanterne. Jeg peger på normalisering som en social horisont, der forstærkes, men også understøttes af pigernes møde med socialpædagogiske institutioner. Endelig undersøger jeg, hvordan kriminalisering bidrager til at reducere vold. Afslutningsvist opsummerer jeg kapitlets pointer, der dels identificerer veje ud af vold, dels afslutter den del af afhandlingen, der omhandler konfliktterrænet.

Køn og kærester

Jeg har altid været sådan en drengepige, sådan gået op i biler, spillet fodbold og gået i drengetøj. Nu prøver jeg at blive mere feminin, fordi nu skal jeg i gang med en uddannelse som frisør, og der går det ikke at komme i drengebukser. (Signe, 16 år)

Man er til grin. En pige skal ikke slås i deres [drengenes] øjne, det er derfor, hun bliver kaldt en mand. Altså det er ok at slås, når man er lille, eller ikke ok, men mere normalt. Når man bliver ældre, skal man blive mere moden og lade være med at lave alt det ballade, altså sådan synes drengene på Nørrebro, sådan ære og respekt. (Haifa, 17 år)

Begge piger taler om et skift fra at være en drengepige, eller ligefrem at blive kaldt for en dreng, til at blive mere feminin. Den indlejring i multiple kønsdiskurser, som har karakteriseret begge pigers subjektpositioner siden 12-

13 års alderen, genkendes nu som problematisk og afvigende i forhold til dels det heteroseksuelle spil, og dels uddannelse og hegemonisk femininitet. Det ser ud til, at mand/kvinde står i et stærkere gensidigt modsætningsforhold end dreng/pige. Subjektpositionen *drengepige* åbner op for en forhandling af køn, der gør det muligt for pigerne at placere sig i et spændingsfelt mellem maskuline og feminine fortællespor. Men jo mere pigerne nærmer sig positionen kvinde, der er betinget af biologisk alder, jo mere vanskeligt bliver det at etablere legitime og genkendelige subjektpositioner, der udvider eksisterende feminine fortællespor uden at overskride dem. Man kan ikke være en mandekvinde på samme måde, som man kan være en drengepige. Som jeg redegør for i kapitel 7, så er det med stigende risiko for overskridelse og abjektgørelse, at de ældre piger dels bruger vold, dels positionerer sig gennem (hyper)maskuline fortællespor.

Sidsel Natland betegner dette forhold som "genfeminisering", forstået som "at alderen normaliserer og igen sætter grænser for, hvordan jenterne skal "gjøre" jenterollen" (Natland 2006:174). Natland anlægger det perspektiv, at piger gennem brug af vold gør en "ny hegemonisk femininitet", hvor vold, dominans og fysisk styrke har legitimitet (Ibid.:133f). Her adskiller hendes kønsanalytik sig væsentligt fra den, jeg anlægger, idet hun fremhæver volden som et redskab til at gøre femininitet. Jeg anlægger det perspektiv, at vold er et redskab til at etablere magtfulde positioner, men at volden ikke i sig selv er en måde at gøre køn på. Volden har kønnede dimensioner, fordi volden allerede er defineret som maskulint kønnet praksis. Vi er således ikke enige om, hvad pigerne gør, når de bruger vold, eller om det, de så gør, kan betegnes som maskulinitet eller femininitet. Vi er imidlertid enige om, at pigerne med alderen reguleres af hegemonisk femininitet, hvor vold og truende adfærd må erstattes af mere subtile former for magt og modstandsformer. Natlands pointe er, at det kønsprojekt, som pigerne gennem brug af vold formåede at gøre, med alderen viser sig uholdbart. Piger, der bruger vold, genindskrives i en normativ femininitet, hvor drengepigen risikerer at blive karikeret som en dreng eller en mand.

Køn og seksualitet indgår i et gensidigt meningsforhold, hvor afvigelse fra heteroseksuel genkendelse kan resultere i kønnede subjektpositioner markeret ved afvigelse. Hegemonisk femininitet indskrives i høj grad gennem det heteroseksuelle blik; et blik, der vandrer fra både drenge og piger gennem et krav om passende og aldersvarende heteroseksuel interesse og formåen (se Staunæs 2005, Renold & Ringrose 2008). Det ser ud til, at det i

Dramatiske liv

høj grad er gennem drengenes blik, at pigerne ser sig selv som afvigere, som følgende udtalelser illustrerer:

Hos pigerne, altså nogle piger, er det jo meget ok, men hos fyrene, altså de fleste, så er det bare: "Hun skal tage sig sammen". Altså når man bliver de der 16, så bliver det pinligt. Så er man jo også mere interesseret i fyre og fester og omdømme. (Clara, 19 år)

Så fik jeg en kæreste, og du ved, han ville ikke have det, for det var som om, at han kom sammen med en dreng. Jeg var slet ikke som en pige, jeg var virkelig, virkelig hardcore. Jeg blev kaldt for Ali. Jeg var ligesom, de [drengene] så mig som en dreng, og det fik jeg nok af, fordi jeg ER en pige. Ok, jeg kiggede mig i spejlet og tænkte, "ok er jeg en dreng eller en pige? Det var så slemt. Og så fik jeg nok af det der gangster og sådan noget... og så begyndte jeg at tænke på at tage tørklædet af, fordi jeg skulle vise, at jeg var en pige. Så jeg tog det af, og så begyndte jeg stille og roligt at skifte min stil til pigestil og plukke øjenbryn og make up, og hvad ved jeg. Så begyndte jeg at komme sammen med nogle fyre... (Aisha, 17 år)

Volden er altså vanskelig af forene med heteroseksuelt begær og tilgængelighed. Aisha bevæger sig mod en mere tydelig feminin position, dels gennem et skift til en pigestil i påklædning og make-up, og dels ved at hun tager tørklædet af. Hun forklarer, at tørklædet sammen med "gangster"-stilen kommunikerede, at hun var "hård og kunne passe på mig selv". Jeg fortolker det, som at tørklædet i kombination med gadestilen dels bliver et redskab til at regulere sin tilgængelighed for drengenes til tider overskridende heteroseksuelle begær, dels reducerer hun risikoen for krænkelser, der omhandler præjning til luderpositionen eller konflikter om (ex)-kærestes. For Aisha bliver pigestilen i kombination med fraværet af tørklædet en markering af både hegemonisk femininitet, heteroseksuel tilgængelighed og et ophør med involvering i konfliktterrænet⁹⁰.

⁹⁰ Forholdet mellem alder, femininitet og islam er mere kompliceret, end hvad jeg her udfolder. Jeg har fravalgt et eksplicit fokus på etnicitet, og i forlængelse heraf islam, dels ud fra en analytisk pragmatik dels ud fra det empiriske materiales styrker. Aisha kunne eksempelvis ikke forklare ovenstående nærmere, og jeg har ikke haft fokus på femininitet, etnicitet, islam og alder. Jeg kan observere, at ingen af de minoritetsetniske muslimske piger valgte at iføre sig tørklæde, når de færdedes offentligt, men at de to etnisk danske piger, der havde konverteret til islam, både bar jilbab og tørklæde. Den ene af dem kun i perioder. Der tegner sig således i materialet et komplekst og flertydigt forhold mellem alder, femininitet, etnicitet og islam, der

Pigerne er ikke enige om, at drengene tager afstand fra pigers brug af vold. Nogle piger mener, at drenge, der selv bruger vold, i højere grad accepterer pigers brug af vold, som Signe forklarer her: "De piger eller de drenge, som også selv slås og sådan er lidt fremme i skoene og tør at sige, hvad de mener, de har ikke noget imod de piger, der er på samme måde". Maya er enig med Signe og siger eksempelvis: "Der er nogle, der synes, det er langt ude, men nogle af dem synes også, at det er ok sejt, at piger slås. De synes måske, at det er lidt frækt også, at piger kan slå fra sig". Der tegner sig dels et mønster i forhold til drengens alder, dels et mønster i forhold til etnicitet. De arabiske/muslimske drenge tager i højere grad afstand fra de ældre pigers brug af vold, mens de etnisk danske piger, der også orienterer sig seksuelt mod de etnisk danske drenge, mener, at der er lidt større tolerance og endda respekt for, at piger siger fra også ved brug af vold. Det overordnede mønster er imidlertid, at den hårfine grænse, hvor pigerne navigerer imellem respekt og afvigelse, bliver stadig vanskeligere, jo ældre pigerne bliver, ikke mindst i lyset af pigernes gradvise orientering mod drengenes heteroseksuelle blik og begær og regulering af hinanden i forhold til passende heteroseksuel interesse og gøren.

Et normalt liv

Jette fik mig til gerne at ville snuse til et normalt liv, gå i skole, ha' en familie, ha' penge til at gøre nogle ting, købe en billet i toget, sådan nogle borgerlige ting at gøre, normale ting, snakke normalt. Jeg har ikke opnået alle de ting, men det var det liv, jeg gerne ville ha'. (Lina, 19 år)

Det var en kontaktperson, der gav Lina lyst til at søge et mere *normalt liv*. Lina havde på det tidspunkt været i både misbrugsbehandling og i døgnopdækket anbringelse; hun havde været omgivet af mennesker, der tilbød at støtte og anvise vejen til et normalt liv. Jette trådte ud af mængden af pædagoger, der ønskede og arbejdede for en normalisering af hende. Hun formåede i stedet at installere en lyst i Lina til at forandre sin livsstil. Lina beskriver, at hun på det tidspunkt stort set ikke gik i skole, røg hash dagligt og havde vendt op og ned på nat og dag. Som hun siger: "Når de andre gik i skole, så sov jeg. Mit liv gik i stå, mens de andre bevægede sig et sted et hen". Et normalt liv inkluderer for de fleste af pigerne et ønske om at opnå normal og alderssvarende

kræver en genlæsning og ny kodning af materialet med henblik på mere grundig analytisk behandling.

Dramatiske liv

skolegang og følge jævnaldrenes vej gennem 9. klasses afgangseksamen, få en ungdomsuddannelse og forhåbentlig ende med en erhvervsrettet uddannelse. Det bliver tydeligt for Lina, at hendes liv står stille, fordi hun ser jævnaldrene bevæge sig gennem uddannelsessystemet på vej mod videregående uddannelser, arbejde og et ansvarligt voksenliv.

Alle pigerne har modtaget foranstaltninger, der er sat i værk med henblik på at give dem mulighed for at udvikle sig som normale børn, jf. serviceloven. De har altså fået mange tilbud om normalisering, som de enten har afvist, eller som har haft den helt modsatte effekt. Seks-syv piger beretter om, at problemerne blev værre, især efter at de blev anbragt på døgninstitution. Som Louise siger: "Alle har problemer, så bliver man blandet sammen, og så får man hinandens problemer. Så når man tager derfra, har man både sine egne problemer og de andres". Fem piger fortæller uafhængigt af hinanden, at det derfor er bedre at komme på efterskole. På en efterskole kan udfordringen være, at personalet i mindre grad er uddannede pædagoger med erfaring i de problemstillinger, der blev identificeret som årsag til anbringelsen. Fordelen ser imidlertid ud til at være en bredere sammensætning af unge. Eleverne har ikke alle sammen forskellige sociale og adfærdsmæssige vanskeligheder, som de risikerer at give videre til hinanden. Majken blev anbragt på efterskole, og hun fortæller, at det var meget bevidst for at undgå, at hun blev mere erfaren i forhold til vold og kriminalitet: "De ville ikke have mig på børnehjem, fordi jeg var sådan, at jeg bare gjorde som de andre. Hvis de sagde "kom, vi tager ud og tæsker ham", så gik jeg bare med". Susan fortæller, at det var på en efterskole, at hun mødte den veninde, der fik hende til at søge mod et mere normalt liv. Veninden tog afstand til det rationale for respekt og gengældelse, som Susan levede efter. Susan forklarer: "Hun har fået mig over på den anden side frem for at leve i sådan en rå verden, hvor det bare er "kom her eller jeg smadrer dig"". Veninden har en central placering i Susans livsfortælling, fordi hun af forskellige grunde blev det spejl, som gav Susan lyst til at ændre sig. Ikke kun i forhold til sin voldelige adfærd, men også med en rettedhed mod det, Susan forbinder med normalitet og i særdeleshed hegemonisk femininitet.

Den rå verden, som Susan hævder at have forladt, er en anden betegnelse for konfliktterrænet. Pigernes involvering i konfliktterræner er betinget og begrænset af alder. I kapitel 5 beskriver jeg, hvorfor Minnah oplever at være nødt til at gengælde en situation med vold ud fra rationale om respekt og gengældelse. De stemmer, der dominerer i det kapitel, tilhører piger, der er intenst optaget af konfliktterrænet og de situerede rationaler, der følger med

en rettethed mod respekt og status som sociale horisonter. Selvom Minnah er intenst optaget af konfliktterrænet, ved hun godt, at det ikke er hele livet. Hun siger: "Der er jo ikke fordi, at jeg er unormal. Jeg vil da også gerne ha' en familie og bo ordentligt og sådan, men bare ikke lige nu". Da jeg nogle år senere mødte Minnah igen⁹¹, var hun som forventet ikke så optaget af konflikter og vold. Hun kunne stadig godt ende i situationer med vold, men hun forklarede, at der skulle mere til, og hun understregede, at det ikke skete tit.

Nikki Jones og Cindy Ness, der begge har undersøgt amerikanske pigers navigationer i forhold til gadekultur, peger også på, at pigernes rettethed mod respekt og status reduceres, når de nærmer sig 16-17 års alderen. Ness mener, at det hænger sammen med senpuberteten, idet pigerne bliver mindre sårbare overfor andres vurderinger og meninger og derfor er mindre sensitive i forhold til de krænkelser, som indimellem udvikler sig til dramatiske hændelser med momenter af vold (Ness 20010:49). Jones forklarer det i højere grad med en slags kamptræthed (Jones 2010:102). Hun hævder, at pigernes daglige navigationer i forhold til respekt, der hele tiden skal bygges op og holdes ved lige gennem små og store krænkelser, er en trættende affære. Hun aflæser trætheden i måden, pigerne omtaler konflikter på som ligegyldige og bagatelagtige. Jones peger på, at så længe pigerne er overbeviste om, at konflikter, forviklinger og potentielle forandringer har betydning for deres liv, så er de også optaget af at følge med. For nogle piger bliver det en selvforstærkende proces, at jo mere de investerer i at opbygge respekt og status, jo mere bliver de udfordret og involveret i andres konflikter. I takt med at interessen for konflikter og status mindskes, bliver det mærkbart, hvor anstrengende det er at vedligeholde respekt og status (Ibid.). I Jones studie løser pigerne kamptrætheden ved at reducere deres netværk. Jones bruger betegnelsen "relational isolation", hvilket betyder, at piger reducerer antallet af tætte relationer, der forventer loyalitet og opbakning i situationer med vold (Ibid.: 52f). Både Jones og Ness forklarer desuden, at pigerne gradvist orienterer sig mod kæresten og moderskab, og at volden blandt jævnaldrene piger reduceres.

⁹¹ Jeg mødtes med Minnah få måneder inden denne afhandling blev færdiggjort. Jeg forklarede hende centrale perspektiver i afhandlingen, og vi talte om de analyser, der er foretaget på baggrund af hendes beretninger. I den forbindelse talte vi også om hendes nuværende livssituation med uddannelse, job, bolig og familierelationer.

Dramatiske liv

Jeg finder, at en række sammenvævede forhold bidrager til en bevægelse ud af konfliktterrænet hen mod en livsstil, som pigerne betegner som mere normal. Det handler dels om at søge tilbage mod skoletilbud og få en uddannelse. Det handler også om at søge væk fra de ungefællesskaber, hvor volden finder sted i kombination med forbrug af hash/stoffer og kriminalitet. Endelig handler det om at finde stabilitet ved både at søge væk fra konfliktterrænet og ved at søge mod mere stabile løsninger i forhold til bolig og økonomi, hvilket de fleste får hjælp til gennem socialpædagogiske støtteforanstaltninger. Jeg har således peget på en række faktorer, der sammen virker i forhold til at pigerne med alderen søger mod dét, de genkender som et mere normalt liv.

Kriminalisering

I hvilket omfang regulerer frygten for straf og en plettet straffeattest brugen af vold? Der tegner sig et lidt broget billede, idet pigerne på den ene side fremhæver, at en straffesag er afskrækkende i forhold til involvering i både vold og kriminalitet, men på den anden side understreger de også, at en dom ikke er regulerende isoleret set. Den er det i kombination med enten social fordømmelse eller et udtalt ønsket om ikke at udøve vold. På mit spørgsmål om, hvorvidt en plettet straffeattest skræmmer hende, siger Clara eksempelvis: "Ikke rigtigt. Det var mere, at jeg ikke kunne lide det [at bruge vold]. Jeg syntes heller ikke, at det var fedt at komme helt derud, hvor man bliver nødt til at slå". Det regulerende var altså mere, at hun fejlede i forhold til sit eget ønske om ikke at bruge vold. Andre piger nævner eksplicit, at frygten for at skade andre alvorligt bidrager til et ønske om at undgå konflikter med vold. I den forbindelse nævner de ofte meget voldsomme hændelser, som andre har været involveret i, og som skræmmer dem; måske fordi de ved, at situationer med vold let kan komme ud af kontrol. Haifa stod midt i en igangværende retssag, hvor hun var anklaget for knivstikkeri mod en anden pige. Selve den retslige proces fortalte hun om med stor spænding og forventning om frikendelse, mens de familiemæssige omkostninger var forbundet med store konflikter og frustration. "Den her retssag, det er ikke godt for... altså en dreng, det er meget normalt for muslimer i hvert fald, men for en pige, der er mere strenge regler for hende med at gå ud, og når det vedrører politi, kommer der rigtig meget stress, altså på pigen". Særligt forholdet mellem Haifa og hendes mor var meget problemfyldt, og i perioden op til retssagen boede hun ikke hjemme, men overnattede hos forskellige veninder.

Jeg fik ikke indtryk af, at den kriminelle lavalder på hverken 14 eller 15 år⁹² havde betydning for håndteringen af konkrete konflikter, i den forstand at det ikke var frygten for straf, der blev talt frem som regulerende for voldens anvendelse. Flere piger gav udtryk for, at de først sent erfarede, at det faktisk var strafbart at give en flad eller at true nogen med vold. Ligesom andre piger mente, at man var straffri, hvis man ikke slog først. En enkelt gruppe piger var endda enige om, at den, der først anmeldte hændelsen til politiet, var offeret og kunne derfor ikke kendes skyldig.

To af pigerne fortalte om afsoning i henholdsvis sikrede institutioner og almindeligt fængsel. Louise sad i sikret institution to gange af et par måneders varighed, og jeg talte med hende mellem de to afsoninger. Hun var bekymret og ked af det, og hun fremhævede, at hun som eneste pige reelt sad i isolation, fordi hun ellers blev genstand for drengenes seksuelle tilråb og chikane. For hende var afsoningen bare noget, der skulle overstås, så hun kunne komme videre med livet. Susan, der fik en dom på ni måneders ubetinget fængsel, også for knivstikkeri, beskriver tiden i fængslet mere positivt:

Det var også godt for mig, og jeg snakkede med præster, gik til stille-gudstjeneste og gik til psykolog. Du har masser af tid til at tænke derinde, og det er lidt enten-eller. Enten lærer man af det, ellers bliver man værre af det. Jeg valgte at lære af det. Jeg skulle bare ikke derind igen.

Susan fremhæver imidlertid også, at den angst, som hun har levet med i flere år – som, hun mener, er forbundet til en opvækst med meget vold udøvet mod hendes mor – blev markant værre, mens hun sad inde, og efter at hun blev løsladt. Mødet med retssystemet har også plantet sig som en skamfuld del af hendes historie, som hun ikke fortæller til folk, der ikke selv har siddet i fængsel. De piger, der er optaget af respekt, berettede om varetægtsfængsling og møder med politi med en vis stolthed – som et indslag i den fortællende voldspraksis. De ældre piger, der orienterede sig mod hegemonisk femininitet og normalisering, berettede ikke åbent om deres møde med retssystemet og erfaringer med afsoning.

⁹² I perioden 1. juli 2010 til 1. marts 2012 var den kriminelle lavalder sænket til 14 år.

Opsamling

Jeg har i dette kapitel besvaret den del af forskningsspørgsmålet, der omhandler, hvorfor de fleste piger med alderen ophører med at bruge vold. Jeg har fremhævet flere forhold, der typisk i et samspil bidrager til, at ældre piger – rettere betegnet unge kvinder – ophører med at bruge vold. For det første har jeg argumenteret for, at vold er svært foreneligt med subjektpositionen kvinde, og jo mere pigerne i kraft af biologisk alder nærmer sig kvindepositionen, jo mere sanktioneres volden socialt. Drengepigen reguleres til mere passende former for feminitet, der står i et stærkere modsætningsforhold til maskulinitet, ligesom en stigende interesse for det heteroseksuelle spil og drengenes blik på voldelig adfærd regulerer pigernes brug af vold. Hvis drengene ikke vil være sammen med sådan nogle, der slås, så mister pigerne muligheden for at fremføre passende heteroseksuel orientering og gøren. Endelig peger jeg på, at konfliktterrænet opleves som en rå verden, der er anstrengende at opholde sig i over tid. Enten går alting for hurtigt, ellers går tiden i stå. Særligt alderssvarende skolegang bliver et måleredskab på succesfuld overgang til voksenlivet. Med alderen får pigerne en rettethed mod uddannelse, job og ansvarlighed. Dette motiveres også af de socialpædagogiske tilbud, som de er en del af, men som først rigtigt virker efter hensigten, når pigerne selv mærker en lyst til at søge den normalisering, som indsatserne tilbyder. Endelig peger jeg på, at kriminalisering også ser ud til at have en aldersbetinget virkning. Isoleret set fremstår kriminalisering ikke afskrækkende på pigerne, men i kombination med egne målsætninger, familiens håndtering af en straffesag eller frygten for at skade andre alvorligt har straf og en plettet straffeattest en regulerende virkning.

Selvom vold sanktioneres socialt og retsligt, er vold stadig svært at vænne sig af med. Pigerne kæmper med at finde nye måder at håndtere uretfærdigheder på, og nogle gange er vold stadig den mest effektive eller eneste mulige respons. Haifa på 18 år siger: "Nogen gange skal du tænke på, at så har jeg ikke noget at sige, så skal jeg bare slå, eller nogen gange bliver jeg hurtig sur, så skal jeg bare slå". Clara på 19 år forklarer: "Jeg har stadig det der i mig, hvis hun provokerer mig rigtig meget, så klasker jeg hende". Dét, der sker med alderen, er, at de situerede rationaler, der hæmmer brugen af vold, vinder over de rationaler, der fremmer brugen af vold. Det bidrager til at regulere pigernes brug af vold, men det tager stadig tid at ændret på en tilvænnet praksis.

Dette er sidste kapitel i den del af afhandlingen, der omhandler konfliktterrænet. I det følgende kapitel, *Konklusion og anbefalinger*, opsummerer jeg først kapitlernes centrale pointer og argumenter for og præciserer, hvordan afhandlingens delkonklusioner udgør væsentlige empiriske og teoretiske bidrag til forskningsfeltet. Derefter præciserer jeg, hvordan afhandlingens bidrag også udgør et relevant og brugbart supplement til det socialpædagogiske vidensfelt. Afhandlingen afsluttes således med en række socialpædagogiske anbefalinger, der præsenteres som "tænketeknologier" (Kofoed & Søndergaard 2009:8), dvs. måder at tænke om piger og vold på, der åbner for nye måder at tænke vold, subjektivering og konflikter på i socialpædagogisk arbejde.

Kapitel 11: Konklusion og anbefalinger

Jeg har belyst, hvordan vold erfares og tilskrives mening af de piger, hvis stemmer indgår i afhandlingen. Pigerne har, udover erfaringer med vold, det til fælles, at de modtager socialpædagogiske foranstaltninger, har haft vanskelige opvækstbetingelser og har afbrudte skoleforløb. Det overordnede spørgsmål jeg stillede var: *Hvordan oplever og involverer disse piger sig i konflikter og situationer med vold, og hvad henholdsvis motiverer til og hæmmer brugen af vold?* Forskningsspørgsmålet rummer således både et *hvordan*-spørgsmål vedrørende voldelige processer og et *hvad*-spørgsmål vedrørende dynamikker og rationaler, der fremmer og hæmmer voldelig interaktion.

Det korte svar på spørgsmålets første del er, at vold overvejende udøves reaktivt med henblik på at beskytte mennesker og muligheder, både på kort og lang sigt. Volden udøves som en reaktion på oplevede krænkelser eller vold, og piger, der bruger vold, handler ud fra en forventning om, at volden vil gentage sig. Brugen af vold er således præventiv i øjeblikket såvel som i forhold til den vold, der forventes at komme.

Det korte svar på anden del af spørgsmålet er, at dét, der **hæmmer** vold, først og fremmest er situerede angst- og spændingsdynamikker, der gør vold svært. Nul-tolerance for vold og kriminalisering af voldsudøvere hæmmer også brugen af vold. Endelig er vold svært foreneligt med femininitet, hvilket gør vold til en dobbeltafvigelse, der er særlig udtalt, jo ældre pigerne bliver. Det, der **fremmer** vold, er først og fremmest frygten for og forventningen om andres brug af vold og krænkende adfærd. I rationalet om respekt og gengældelse har vold i bestemte former legitimitet, ligesom hierarkisk organiserede ungefællesskaber, hvor vold og dominans er et redskab til positionering, også fremmer brugen af vold. Endelig peger jeg på, at gentagne erfaringer med vold i familien og i ungefællesskaber fremmer brugen af vold, men at situerede mestringsteknikker kan moderere graden af den vold, der anvendes.

Dette korte svar er produktet af seks analysegreb, der hver behandler et afgrænset spørgsmål indenfor det overordnede forskningsspørgsmål. De enkelte analysekapitlers delkonklusioner bidrager med væsentlige nuancer til ovenstående korte svar. Derfor opsummeres delkonklusionerne for at understrege, at også i konklusionen må kompleksitet og modsætningsforhold

stå centralt i forståelsen af de virksomme dynamikker, der former voldelige interaktioner. Kapitlet falder i to dele. I første del konkluderer jeg på afhandlingens samlede empiriske og teoretiske bidrag, og på baggrund heraf peger jeg på områder, hvor yderligere forskning vil være relevant. I denne del trækker jeg de enkelte kapitlers centrale pointer frem og tydeliggør, hvordan de bidrager til at belyse afhandlingens overordnede spørgsmål. Anden del peger på analysens anvendelighed i et socialpædagogisk praksisfelt og omsætter centrale begreber og perspektiver til "tænketeknologier" (Kofoed & Søndergaard 2009:8) til brug i socialpædagogisk arbejde.

Del 1: Konklusion og perspektivering

De seks analysekapitler er samlet under overskriften *På vandring i et konfliktterræn*. Konfliktterrænet er ét ud af flere sociale terræner, som udgør pigernes hverdagsliv. Jeg tøver altså med at fremskrive konflikter og vold som det centrale i deres liv og vælger i stedet at fremhæve vold og konflikter som social praksis, der udgør en dimension ved hverdagslivet, familielivet og især ungdomslivet. Konfliktterrænet er ikke hele livet, ligesom pigerne ikke er optaget af det hele livet. Men det er et dramatisk sted at opholde sig. Dét, der er på spil i konfliktterrænet, er spørgsmål om socialt liv og død; om handlekraft og mulighed for at øve indflydelse over eget liv.

Jeg har påtaget mig rollen som guide for en vandring i konfliktterrænet. Mine forudsætninger for at guide læseren er, at jeg har opholdt mig her som en (belæst) rejsende, der søgte kundskab om, hvordan man kan bebo og bevæge sig i dette terræn. Som guide for læserens vandring gennem konfliktterrænet besluttede jeg, hvilken rute vi skulle vandre, og hvor vi skulle gøre ophold. Konfliktterrænet er et rhizome; jeg kunne have valgt andre indgange, udgange og passager, og læserens vandring ville have været en anden. Jeg lagde ruten således, at vejen gik gennem en række kritiske (opmærksomheds)punkter. Kritiske i betydningen afgørende for at forstå konfliktterrænet som en maskine, hvis enkelte dele virker ind i hinanden og producerer ikke bare sømløse sammenvævninger, men skærende modsætninger, der gør vold til en modsætningsfyldt og sammensat social hændelse.

Dramatiske liv

Vold som forsvar

I de første to kapitler beskriver jeg konfliktterrænet som karakteriseret ved rutineret vold. Pigerne beskriver, at nedværdigende tilråb, tyveri, chikane, mobning og vold udøvet af andre unge karakteriserer deres nærmiljø. Jeg argumenterer for, at pigers brug af vold ikke kan adskilles fra deres forventninger om andres krænkelser og brug af vold.

Vold og krænkelser er en del af nærmiljøet og opleves særligt truende for de piger, der opholder sig meget udenfor hjemmet fra 11-12 års alderen. Her søger de ofte sammen med andre børn og unge, der også oplever vanskeligheder i hjemmet og i skolen, og som på gaden finder et sammenhold, der virker beskyttende både i forhold til vold og til håndtering af skiftende livsbetingelser. Fællesskaberne er samtidig hierarkisk organiserede, hvor de, der er placeret øverst, kan udøve dominans over dem længere nede i hierarkiet, og hvor den enkeltes position kan reguleres gennem krænkelser og vold. Jeg peger således også på, at der er en tæt forbindelse mellem pigernes brug af vold og deres færden på gaden blandt unge, der anskuer vold som et redskab til at etablere dominans.

De magtfulde positioner, som jeg redegør for i kapitel 5, er karakteriseret ved handlekraft og muligheder for at øve indflydelse, først og fremmest over eget, men også over andres liv. Informanterne taler om sådanne positioner som at have respekt. I beretninger om vold og konflikter italesættes respekt overvejende som at være kendt som én, der kan og vil bruge vold som gengældelse på erfarede krænkelser, trusler eller vold. Ved at vise vilje til vold er det muligt at reducere krænkelser og vold både på den korte og lange bane. Men ikke en hvilken som helst slags vold. Der er ofte tale om milde former for vold forstået som enkelte slag, spark, riven i hår og skub i kombination med krænkelser som at spytte, råbe og fremstå truende. Den mere grove vold med våben eller gentagne slag/spark eller ekstremt krænkende hændelser er ikke karakteristisk for materialet. Pigerne giver udtryk for, at det kan være nødvendigt at vise vilje til vold, men at overdreven brug af vold ikke har legitimitet.

Jeg argumenterer for, at pigernes brug af vold og forestillinger om respekt og gengældelse kan anskues som et rationale, som de deler med andre unge, der også færdes meget på gaden. Brugen af vold er forbundet til en gadelivsstil. I eksisterende forskning er det grundigt undersøgt, hvordan unge mænd navigerer i forhold til gadelivsstil, og fundet, at respekt er forbundet til

forestillinger om hypermaskulinitet, fysisk styrke og potens. Pigers deltagelse i ungefællesskaber på gaden er imidlertid underbelyst i både international og nordisk forskning. Jeg peger på, at pigerne er en del af gadekulturen, og at de orienterer sig efter rationalet om respekt og gengældelse. Jeg understreger imidlertid også, at gadekulturen er en drengeskultur, hvor hypermaskulinitet er et magtfuldt fortællespor. Pigers deltagelse og muligheder for at indtage magtfulde positioner er derfor betinget af de muligheder og begrænsninger, som en feminint mærket krop sætter; ikke mindst fordi pigerne er i risiko for at blive udsat for vold og seksuelle krænkelse udøvet af drenge, herunder kærestere. Som en række amerikanske forskere peger på, er overlevelse en kønnet affære (Jones 2008:64, Irwin & Chesney-Lind 2008:842). Analyserne af pigernes navigationer understreger, at køn, klasse og alder intersekerer og skaber særlige muligheder for at bevæge sig i og opholde sig på gaden og i konfliktterrænet i særdeleshed.

Jeg var overrasket over, at informanterne italesatte respekt og status, men måske mere overrasket over, at situationer med vold ofte ikke udgjorde isolerede, afgrænsede hændelser. De komplicerede konfliktforløb med små og store hændelser vævet sammen over tid og sted med et uafgrænset antal deltagere udgjorde en betydelig andel af de beskrevne hændelser. Det var i disse beretninger, at konfliktterrænet som analytisk metafor trådte frem. Konfliktterrænet som en intensitet af negativ potentialitet, som det kræver årvågenhed at navigere i, fordi det kontinuerligt forandrer sig. I kapitel 6 analyserer jeg, hvordan pigerne navigerer i terrænet, der er i bevægelse, samtidig med at terrænet er uigennemsigtigt og karakteriseret ved negativ potentialitet. Jeg viser her, at brugen af vold ikke kun fremmes af situerede rationaler, der gør vold til en legitim reaktion på erfarede krænkelse, men også fremmes af forventningen om andres brug af vold. Når konfliktterrænet konfigureres i en intensitet af negativ potentialitet, så overlæses terrænet for tegn på fare, hvilket risikerer at intensivere konfrontatorisk angst og spænding, så vold bliver en mulighed.

Jeg argumenterer for, at en rhizome-analytik kan indfange en række væsentlige dimensioner og dynamikker ved konflikter, som en lineær og monokausal konfliktforståelse ikke kan belyse. Rhizome-analytikken er ikke bare multilineær og multikausal, men kan begribe den forvandling (metamorfose), der finder sted, når hændelser og subjekter gennem konflikter væves sammen og bliver til en "mangfoldighed af en anden beskaffenhed" (Deleuze & Guatarri 2005:29). Ved at anskue konflikter som dels et rhizome

Dramatiske liv

med mange mulige passager og forbindelser, dels som en organisme, der kontinuerligt tager nye former, bliver det for det første synligt, hvordan adskilte hændelser med vold og krænkelser kan mutere og i sin sammenvævning udgøre en (ny) intensitet af negativ potentialitet. For det andet åbner det muligheden for at undersøge, hvordan rollerne offer, udøver og vidne væves sammen, og hvordan de involverede indtager skiftende positioner og indtager udøver-vidne-positioner eller vidne-offer-positioner. For det tredje bliver det begribeligt, at hændelser ikke afsluttes og glemmes, men udgør en latent negativ potentialitet, der kan reaktiveres og få betydning i nye hændelser. Jeg anvender rhizome-analytikken både i konkrete situationer med vold og i forhold til konfliktforløb over tid/rum. I Minna's beretning om vold (kapitel 5) anvender jeg rhizome-analytikken til at analysere, hvordan tidligere erfaringer med vold bliver til interne faktorer, der bidrager til at intensivere det konfrontatoriske spændingsfelt. Jeg hævder, at erfaringer forbindes gennem analogi, eksempelvis ved at en konkret fiksering sammenvæves med en tidligere fiksering, og således opstår der assemblager af erfaringer. I Tines beretning (kapitel 6) er det i stedet assemblager af hændelser og subjekter, der træder frem gennem rhizome-analytikken. Jeg hævder altså, at rhizomet som tankefigur er produktiv for at begribe sammenvævning og kontinuerlig forandring, der er en central dimension ved situationer med vold og ved konfliktterrænet i særdeleshed.

Jeg fremhæver i kapitel 6, at sociale medier og mobiltelefoner bidrager til at sløre sigtbarheden i terrænet, fordi krænkelser og alliancer rejser gennem cyberspace. Jeg har fået indblik i samspillet mellem on/offline-konflikter og måden, hvorpå teknologimedieret kommunikation understøtter, intensiverer og afvikler konflikter med momenter af vold. Det særlige ved cyberspace er, at det dels foregår forskudt i tid og på tværs af sociale rum, dels at det er uigennemsigtigt, hvem der deltager, og hvad der kommunikeres, og dels at krænkelser rejser meget hurtigt og inddrager et ukendt antal vidner i en konflikt (Kofoed 2013:167-169). Jeg peger på, at teknologimedieret kommunikation både fremmer og hæmmer brugen af vold. Konflikter intensiveres i kraft af de mange potentielle deltagere, det uigennemsigtige og risikoen for overlæsning af det, der kommunikeres. Konflikter kan imidlertid også afvikles uden vold gennem teknologimedieret kommunikation, fordi forskydning i tid og rum reducerer angst- og spændingsfeltet. Endelig peger jeg på, at den uvished, der opstår i et teknologimedieret konfliktterræn, kan betragtes som en form for social lidelse, hvor vold og krænkelser som potentialitet former pigers liv, uagtet at de ikke aktualiseres. Min

undersøgelse peger på, at forskning i pigers brug af vold altid må inddrage sociale medier og teknologimedieret kommunikation, og at en grundigere undersøgelse af samspillet mellem on/offline-konflikter er relevant at gennemføre, ikke bare i forhold til pigers voldelige konflikter, men også blandt unge i almindelighed.

I kapitel 5 og 6 analyserer jeg konfliktterrænet som et socialt rum, hvor kampe om henholdsvis magtfulde og uværdige tilblivelser udspiller sig på subtile og dramatiske måder. Konfliktterrænet ser ud til at være befolket af subjekter, der er skrøbelige og sårbare overfor andres forsøg på at fratage dem handlekraft. Sårbare i forhold til at blive kaldt luder, taber eller stikker. Sårbare overfor at blive sådan én, man stjæler fra, gør grin med og udsætter for vold. Pigerne lærer at læse konfliktterrænet, så det der er selvfølgelig for den ene, også er det for den anden. De lærer at tolke selv små krænkelser som tegn på uværdige subjektiveringstilbud. Respekt er ikke bare noget, man har; respekt skal bygges op og holdes ved lige. Derfor kan konfliktterrænet også for en tid blive altoverskyggende. Det handler ikke kun om konflikter, krænkelser og vold som isolerede fysiske hændelser, men om komplekse, sammenvævede sociale hændelser, der bidrager til at etablere positioner forbundet med handlekraft. I den forstand handler det om socialt liv og død.

Vold som et dilemma

Jeg indleder afhandlingen med at redegøre for at stigningen i antallet af piger, der dømmes for vold må ses i sammenhæng med en stigende samfundsmæssig nul-tolerance for vold (Balvig & Kyvsgaard 2009:2). Der er altså samfundsmæssige rationaler, der hæmmer pigers brug af vold, både fordi pigerne risikerer at blive dømt for vold (en plettet straffeattest og afsoning i sikrede institutioner), og fordi de risikerer at møde afstandtagen og fordømmelse fra folk, der ikke deler rationalet om respekt og gengældelse. Vold og kriminel adfærd har et særligt konstituerende potentiale for subjektiveringsprocesser. Ikke mindst fordi kategoriseringer som voldelig og kriminel ser ud til at opstå og fastfryse meget hurtigt, som formuleret af kriminologen Anne Cambell: "Playing one round of golf does not make someone a golfer, but engaging in one apprehended act of violence can make you a criminal (Campbell 1986:3). Vold er i det perspektiv ikke en isoleret fysisk hændelse, men en social praksis, der former subjektpositioner

Dramatiske liv

på afgørende måder. Pigerne genkendes som 'voldelige', 'vilde' og potentielt psykologisk forstyrrede i en sådan grad, at de ekskluderes fra sociale fællesskaber og vurderes egnede til behandling og diagnosticering.

I kapitel 7 analyserer jeg, hvordan brugen af vold tegner sig som en konfliktfyldt affære, fordi rationaler, der hæmmer og fremmer vold, intersekterer og skaber en række dilemmaer mellem at gøre det nødvendige og gøre det rigtige; mellem at opnå respekt blandt nogle og indgyde frygt og afstandtagen fra andre; mellem at trække på hegemoniske femininitetsdiskurser eller diskurser om hypermaskulinitet. Jeg argumenterer for, at pigers brug af vold må analyseres i et kønsperspektiv, ikke mindst fordi ovenstående dilemmaer er kønnede dilemmaer. Det bunder i, at pigers brug af vold kan anskues som en dobbeltafvigelse og altså er mere afvigende, end når drenge udfører samme handling. Jeg anerkender, at drenges brug af vold også reguleres af rationalet om nul-tolerance for vold. Reguleringen af drenge og piger tager imidlertid form af en række kønsspecifikke forventninger om passende håndtering af konflikter og i særdeleshed aggressivitet. Drenges brug af vold og involvering i kriminalitet anskues i en række studier som adfærd, der ligger i forlængelse af forestillinger om maskulinitet (maskulin styrke og dominans), modsat pigers brug af vold, der afviger fra dominerende forestillinger om femininitet som mere passiv og konsensussøgende.

Det spørgsmål, som jeg stiller i kapitel 7, er, hvordan vold og dominans kan udøves af en feminint mærket krop, og hvornår sådanne handlinger genkendes som magtfulde eller afvises som afvigende. Jeg anlægger et dobbeltblik, hvor jeg på den ene side anskuer magt og handlekraft frisat fra det maskuline, altså som menneskelige kvaliteter, der kan tilgås af både maskulint og feminint mærkede kroppe, og på den anden side fastholder jeg et blik på, at det magtfulde i konfliktterrænet er tæt forbundet med maskulinitet. I det omfang, gadekulturen kan betragtes som en machokultur, medfører det, at (hyper)maskuline fortællespor privilegeres i konfliktterrænet. Jeg anskuer hypermaskulinitet som en diskursiv praksis, som både drenge og piger kan tilegne sig, men at drenge lettere kan indtage sådanne diskursivt forankrede subjektpositioner. Jeg hævder altså, at de magtfulde positioner i konfliktterrænet lettere indtages af dem med maskulint mærkede kroppe, men at dem med feminint mærkede kroppe kan indtage positioner, der trækker på hypermaskulinitet i forening med genkendelige feminine diskursive praksisser. Analysen af Mayas forhandlinger om magt og femininitet viser, at hun bruger vold og udøver dominans på feminint genkendelige måder, der

placerer hende i et uafklaret spændingsfelt mellem feminine tilblivelser, der genkendes som magtfulde og tilblivelser, der markerer afvigelse.

Jeg har fundet feministisk kriminologi og poststrukturalistisk kønsforskning brugbar til at teoretisere forholdet mellem køn, magt og vold. Mit valg er begrundet i empirien, hvor hypermaskulinitet tegnede sig som et magtfuldt fortællespor, som det feminine blev talt frem i forhold til. Sårbarhed, blødhed, følsomhed og svaghed blev forbundet med både mindre magtfulde positioner og med femininitet. Jeg anlægger altså ikke et standpunktsfeministisk perspektiv, hvor maskulin dominans og underordning af det feminine udgør et strukturelt og universelt dominansforhold. Jeg anvender derimod feministisk teori til at synliggøre de situerede rationaler og praksisformer, hvor maskulin dominans rammesætter pigers handle- og forholdemåder. Analyserne peger på, at pigerne ikke er underlagt maskulin dominans, men at de forhandler hypermaskulinitet og patriarkalske familie/kæresteforhold i deres daglige navigationer. Feministisk teori bidrager til en mere nuanceret forståelse af de dominansformer og kønnede forventninger, der henholdsvis former, fremmer og hæmmer pigers brug af vold.

Jeg anlægger det perspektiv, at subjektet befinder sig i samlingspunktet mellem flere diskurser, og at sociale kategorier gensidigt former hinanden og producerer subjektpositioner, der afviger, forstyrrer eller fører til marginalisering. Det heteroseksuelle imperativ og det binære kønshierarki fungerer både regulerende og grænsesættende for pigers positionering. Mange konflikter tager netop afsæt i kritik af kroppe og upassende fremførelse af heteroseksualitet, der enten gøres for meget eller for lidt i forhold til alder og køn. I kapitel 7 er det figurene luder, social taberluder og trunte, der cirkulerer i efterskolens konfliktterræn og bidrager til at forme situationer med vold. Figurene intersekerer med andre diskursive positioneringer og bidrager til at intensivere situationer med konfrontatorisk angst og spænding. Sammenvævningen social taberluder ser ud til at fremhæve intersektionen mellem køn og klasse på en måde, der virker effektivt og affektivt ind på en konkret konfliktsituation. Jeg viser, at det situerede angst- og spændingsfelt henter intensitet fra de uværdige positioner, der bringes i spil, men at spændingsfeltet også reguleres af frygten for at blive genkendt som afviger på baggrund af en uværdig håndtering af en situation med vold.

Dramatiske liv

Dilemmaet mellem at gøre nok og gøre for meget i situationer med vold er også centralt i kapitel 8. Her beskæftiger jeg mig med vold og dominans i en mere ekstrem form, og jeg analyserer, hvordan det patologiske subjekt bliver til gennem krænkelser eller vold, der vurderes at være for meget. Louises beretninger om ekstreme krænkelser giver anledning til at berøre spørgsmål om patologi og psykologisk afvigelse som forklaringer på voldelig adfærd. Det er væsentligt at belyse, ikke mindst fordi diagnosticering ser ud til at være en fremherskende måde at forstå og håndtere afvigende adfærd på.

Diagnosticering og behandling

Jeg var ikke overrasket over, at pigerne kobledes vold og aggressivitet til eksempelvis ADHD, men jeg var overrasket over, hvor mange piger, der havde diagnoser (især Borderline-personlighedsforstyrrelse), og at informanterne talte en tæt forbindelse frem mellem diagnoser og voldelig adfærd. Kapitel 8 adskiller sig især fra de foregående kapitler, ved at jeg her vægtlægger de professionelle stemmer, der vurderer pigernes voldelige interaktioner, og som tilbyder behandling og/eller diagnosticering som svar på den uønskede adfærd. Min pointe er ikke, at behandling eller diagnoser ikke kan være både virksomme og hjælpsomme for pigerne. Mit formål er at forstyrre og udvide det vidensgrundlag, som danner afsæt for måden pigers voldsproblematik håndteres på. Jeg foreslår, at de forklaringer, som jeg i afhandlingen anvender til at forstå voldelige interaktioner, også er gyldige for piger med diagnoserne borderline og ADHD. Jeg argumenterer for, at det er uhensigtsmæssigt at reducere aggressiv adfærd til en fikseret dysfunktion i hjernen for nogle (de diagnosticerede), når aggressiv adfærd for ikke-diagnosticerede forklares med komplekse situerede og kontekstuelle interaktionsdynamikker og rationaler.

Jeg hæfter mig særligt ved beretninger om at gå amok. Diagnosticerede piger beskriver en intens altopslugende form for involvering i voldelige situationer som relateret til deres sygdom. Jeg finder imidlertid, at ikke-diagnosticerede piger beretter om samme type erfaringer, hvor de mister kontrollen, gribes af øjeblikkets momentum og suges ind i en "tunnel af vold" (Collins 2008:360). Ukontrolleret vold er ikke en del af den adfærd, der kan retfærdiggøres gennem rationalet om respekt og gengældelse. Grov vold, gentagne spark og slag og ekstreme krænkelser udgør handlinger, der peger på, at vedkommende ikke har læst det sociale spil rigtigt, og hvis afvigende adfærd kan gøres til genstand for eksklusion eller marginalisering. Man risikerer ifølge informanterne at fremstå som "syg i hovedet" og som én "folk

går en stor bue udenom". Med empirisk og teoretisk støtte fra Randall Collins fremhæver jeg, at oplevelsen af at gå amok ikke er en erfaring forbundet til

patologi eller psykologisk dysfunktion, men en modalitet af voldelig interaktion, som er beskrevet af såvel soldater, politifolk og andre, der har været involveret i et intenst angst- og spændingsfelt, og som fandt en vej ud af spændingsfeltet gennem fremadrettet panik (Collins 2008:85).

Jeg vil forstyrre den måde vold og piger tænkes på i socialpædagogisk arbejde. I den hegemoniske fortælling er vold en afmagtshandling, der forklares gennem fikserede, individuelle dysfunktioner, der er forårsaget af dysfunktionelle opvækstbetingelser. Gennem et diskursanalytisk greb placerer jeg den hegemoniske fortælling dels i relation til en historisk forankret fortælling om vilde piger, dels i en meget nutidig fortælling om afvigende, urolige børn som egnede til diagnosticering og medicinering. Jeg peger på, at dysfunktioner som manglende empati, lavt selvværd, grænseoverskridende seksualitet og ringe impuls kontrol ikke kan adskilles fra hegemonisk femininitet og altså heller ikke fra en række normative forventninger til piger. Det er genkendelsen af disse kønsspecifikke dysfunktioner, der udover voldelig adfærd også gøres til genstand for kognitiv behandling. Jeg peger på, at inklusion i nye ungefællesskaber, hvor vold ikke har legitimitet, hjælp til skole- og fritidstilbud samt stabile boligforhold vil reducere pigers involvering i konflikter og brug af vold. Både i behandlerblikket og i det diagnostiske blik forstås pigernes problematikker som fikserede tilstande. Denne tænkning om identitet og handlemuligheder kan forstyrres af et poststrukturalistisk perspektiv på tilblivelse som situeret og relationel. De umulige/urolige børn er således umulige/urolige i en bestemt kontekst, hvilket åbner (behandler)blikket for nye fortolkninger af adfærd. Eksempelvis kan lavt selvværd og hypersensitivitet erstattes af et blik på hyperårvågenhed som en tillært social kompetence. Nye fortolkninger og forståelser af adfærd fordrer således også andre slags interventioner i forhold til regulering af uønsket adfærd.

Vant til vold

Gentagne erfaringer med vold har betydning for måden, hvorpå pigerne involverer sig i situationer med vold. De lærer at mestre det emotionelle angst- og spændingsfelt, og de fremhæver det som en kompetence at kunne være iskold. At være iskold betyder, at man i mindre grad bliver følelsesmæssigt påvirket af en krænkelse og i stedet kan bevare roen og

Dramatiske liv

overblikket. At være iskold, hævder jeg, er en situeret teknik til at undgå at blive grebet af det emotionelle angst- og spændingsfelt og opnå relativ dominans ved at få den anden til at blive opslugt af spændingsfeltet og dermed miste grebet om situationen. Det udgør den absolutte modpol til at gå amok. Der er tale om en situeret teknik til at distancere sig fra den emotionelle påvirkning i en konfliktsituation; en teknik, som til forveksling ligner manglende empati. Jeg foreslår, at manglende empati kan forstås som en tillært situeret teknik til at undgå emotionel påvirkning. Gentagne erfaringer med konfrontatorisk spænding og ikke mindst negative erfaringer med at gå amok medfører, en situeret mangel på empati, forstået som en kontrolleret distancering til emotionel påvirkning, der for nogle piger bliver en teknik, de mestrer og bruger til egen fordel i situationer med konfrontatorisk spænding.

De piger, der har deltaget i denne undersøgelse, er alle på nær to vokset op i hjem, hvor vold har fundet sted. En overbevisende mængde studier, særligt indenfor det socialmedicinske og psykologiske felt, har dokumenteret en sammenhæng mellem vold i familien (at blive udsat for vold og/eller være vidne til vold mellem forældrene) og øget risiko for udvikling af psykiske lidelser som PTSD, angst, uro, aggressivitet og voldelig adfærd. I et sociologisk perspektiv er sammenhængen, at man lærer af dem, som man bor sammen med. Social læringsteori bekræfter, at når man vokser op med vold, så lærer man, at vold er et redskab til dominans, og børn lærer således også gennem fravær af sanktioner overfor voldelig adfærd, at vold er et effektivt redskab. Jeg er inspireret af det etnografiske perspektiv på vold i familien, der beskæftiger sig med erfaring, mestringsstrategier og modstandsformer. Jeg anlægger det perspektiv, at pigerne ved at vokse op i familier med vold vænner sig til vold og tillærer sig teknikker til håndtering af det emotionelle angst- og spændingsfelt, der karakteriserer situationer med vold. Jeg udvider her anvendelsesmulighederne af Randall Collins' teori om vold, idet jeg foreslår, at gentagne erfaringer med vold bidrager til en række tillærte teknikker til at håndtere konfrontatorisk angst og spænding. De teknikker og taktikker, pigerne anvender for at håndtere volden i hjemmet, ser ud til at forme deres deltagelse i konfliktsituationer udenfor hjemmet. Jeg hævder, at de lærer at håndtere angst- og spændingsfeltet således, at de i mindre grad

rammes af angst og dermed handler i fremadrettet panik. Nogle piger lærer at distancere sig fra den emotionelle påvirkning, hvilket peger på, at den situerede mangel på empati, der kan være en teknik til at være iskold, for nogle piger er en tilvænnet praksis hjemmefra for at håndtere vold, de enten har været udsat for eller vidne til.

Alder

Konfliktterrænet, som jeg har beskrevet det, begrænser sig til en bestemt del af ungdomslivet. Jo ældre pigerne bliver, jo mere sanktioneres brugen af vold, både af dem indeni og dem udenfor konfliktterrænet. Jeg tematiserer alder i forhold til køn og seksualitet, hvor jeg peger på, at subjektpositionen kvinde, der er betinget af biologisk alder, gør det mere vanskeligt at trække på maskuline fortællespor gennem tøjstil, (krops)sprog, vold og truende adfærd. Hegemonisk femininitet og heteroseksualitet trænger sig på i forhold til de kønnede tilblivelser og "genfeminiserer" pigerne (Natland 2006:174) i en femininitetsdiskurs, hvor vold er forbundet med afvigelse. Det heteroseksuelle blik og begær ser også ud til at regulere brugen af vold. Jo ældre drengene bliver, jo mindre finder de pigers brug af vold passende og tiltrækkende, og det er især gennem dette blik, at pigerne peges ud som afvigende *dreng* eller *mænd*. Samtidig orienterer pigerne sig i stigende grad mod et mere normalt og stabilt liv. Selvom konfliktterrænet er i konstant bevægelse, så står pigerne i nogle henseender stille og de sakker bagud, særligt i forhold til uddannelse. Ligesom der var kræfter, der både skubbede og trak dem mod gaden, er der ved 16-17-årsalderen kræfter, der skubber og trækker dem væk igen. Forestillingen om et normalt liv med arbejde og familie bidrager til, at pigerne får lyst til at tage imod de støtteforanstaltninger, som de gennem en årrække er blevet tilbudt, men ikke har været motiverede til at tage imod. Isoleret set regulerer frygten for en plettet straffeattest ikke pigernes brug af vold, men sammen med social afstandtagen, et ønske om ikke at bruge vold og ønsker om uddannelse og arbejde ser kriminalisering ud til at have en afskrækkende effekt. Det gælder især de piger, der har afsonet længere straffe i fængsel eller på sikrede institutioner.

Afhandlingens teoretiske bidrag

Jeg har besvaret afhandlingens centrale spørgsmål ved hjælp af en analysemodel, der vægtede sammenvævningen af situationer, terræn og subjektivering. Med denne model har jeg for det første kunnet undersøge, hvordan konkrete situationer med vold finder sted som situerede hændelser, der henter betydning og intensitet fra makrostrukturelle forståelser og betingelser. For det andet har jeg kunnet undersøge sammenhængen mellem vold og subjektivering, der er central for at forstå, både hvorfor vold finder sted, og hvilke sociale konsekvenser brugen af vold har. Modellen blev introduceret af Marie Lindegaard, der anvendte den til at undersøge unge mænds navigationer i voldelige situationer i Sydafrika (Lindegaard 2009). Jeg har fundet de tre analyseniveauer relevante og brugbare, og jeg har udviklet modellen med særligt henblik på at styrke kønsperspektivet og blikket for voldens fænomenologi.

Gennem poststrukturalistisk feministisk teori, i særdeleshed Bronwyn Davies' teoretisering af subjektivering, har jeg bidraget med en mere eksplicit teoretisering af køn og peget på nødvendigheden af et intersektionalitetsperspektiv, hvor køn og alder udgør de to vigtigste komponenter. Kønsperspektivet må være en central dimension i en teoretisk model til studiet af vold, dels fordi de krænkede subjektpositioner, der udgør omdrejningspunktet i situationer med konfrontatorisk spænding, ofte har kønnede dimensioner, og dels fordi de magtfulde positioner, der kæmpes om, også kan have kønnede dimensioner. Et kønsperspektiv betyder ikke nødvendigvis et fokus på kønsmagt og maskulin dominans, men udgør et blik, der kan synliggøre hegemoniske kønsdiskurser, der både regulerer og/eller underordner alternative kønsdiskurser. Reguleringen og underordningen kan finde sted både mænd og kvinder imellem samt imellem mænd og imellem kvinder. Jeg argumenterer eksempelvis for, at hypermaskulinitet udgør et magtfuldt fortællespor i konfliktterrænet, og at piger og drenge har ulige adgang til magtfulde positioner. Havde jeg undersøgt drenges navigationer i konfliktterrænet, ville jeg formodentlig også have fundet ulige adgang til hypermaskuline fortællespor og magtfulde positioner. Kønsperspektivet er således ikke udelukkende relevant i studiet af pigers brug af vold, men i studiet af vold i bred forstand.

Analyserne viser, at kønsperspektivet kan gives analytisk forrang, men at et intersektionalitetsperspektiv er nødvendigt. De subjektpositioner, der formes og formes af voldelige interaktioner, må analyseres i et perspektiv, der sammentænker måden, hvorpå køn, alder, klasse, etnicitet og andre former

for social differentiering sammenvæves og sætter muligheder og begrænsninger for social praksis. Jeg identificerer positioner mærket af respekt og inklusion i ungefællesskaber på gaden og positioner mærket af afvigelse og patologi. Måden, hvorpå disse positioner etableres, mobiliseres eller afvises, er relevant i forhold til at belyse voldens sociale dimensioner og effekter. Lindegaard foreslår, at subjektiveringsprocesser er centrale for voldelige interaktioner og fremhæver ligeledes, at et intersektionalitetsperspektiv er nødvendigt. Jeg hævder, at et intersektionalitetsperspektiv, der privilegerer køn, er relevant for både mænd og kvinders brug af vold.

Voldens fænomenologi, forstået som levet erfaring, er grundigt beskrevet i denne afhandling. Gennem Deleuze og Guattaris begrebsapparat har jeg analyseret vold og konflikter som sociale hændelser, der fordrer en opmærksomhed på "the profusion of lived entanglements" (Foucault 1962:62 i Davies 2000:11). Det er gennem opmærksomhed på forandring, potentialitet, det virtuelle og det rhizomatiske, at jeg nærmer mig en forståelse af, hvilken slags erfaring vold er. Jeg hævder, at volden som levet erfaring må stå centralt for en antropologisk voldsteori. Voldens omfang opgjort i tal; identificering af risikofaktorer for udvikling af voldelig adfærd eller identificering af situationelle dynamikker og rationaler, der fremmer og hæmmer vold er også relevante forskningsperspektiver. Den antropologiske voldsforskning med afsæt i feltarbejde har imidlertid et unikt potentiale i form af et bidrag til forståelsen af voldelig eller kriminel adfærd som kompleks levet erfaring. Med en Deleuze og Guattari-inspireret læsning af pigers konflikter har jeg analytisk nærmet mig volden som en foranderlig og forandrende social proces. Det har bidraget til et fokus på, hvad vold gør, og på voldens (mikro)effekter i hverdagsliv. Jeg har fundet begreberne rhizome, assemblage og immanens anvendelige til at nærme mig erfaringen af vold og konflikter som komplekse, sammenvævede sociale processer og praksisformer, der både inkluderer dét, der har været, dét, der er, og dét, der kommer eller kunne være der. Konfliktterrænet består af både aktuelle og potentielle hændelser, der må stå centralt for analysen af vold som social hændelse og social praksis.

Videre forskning

Denne undersøgelse har været eksplorativ og er derfor egnet til at identificere områder for videre forskning. Det er temaer, der er blevet synlige i undersøgelsen, men som kræver mere grundig behandling i undersøgelser designet med henblik på at belyse disse forhold. Jeg vil pege på fem væsentlige områder, hvor den videre forskning i pigers involvering i konflikter og brug af vold kunne fortsætte.

Først vil jeg pege på behovet for en undersøgelse, der kan dokumentere omfanget af vold udøvet af piger. Designet kunne med fordel lægge sig op af den engelske undersøgelse, som blev foretaget af Michelle Burman m.fl. (2001), der kombinerer kvalitativ og kvantitativ data. Den kvantitative del skulle vedrøre omfanget af piger, der bruger vold, hvilke og hvor hyppige hændelser, der er tale om, og hvilke socioøkonomiske forhold, der karakteriserer pigerne. Den kvalitative del kunne beskæftige sig med voldens form, funktion og formål. Det er relevant dels at kende til omfanget af vold udøvet af piger, dels at udvide forståelsen af voldelig praksis også blandt piger, der ikke modtager foranstaltninger, eller som kan karakteriseres som socialt udsatte.

For det andet er der behov for en mere grundig forståelse af, hvordan teknologimedieret kommunikation understøtter og indgår i konflikter og unges håndtering af situationer med vold. Sociale medier og mobiltelefoni udgør en integreret del af unges interaktion, herunder deres konflikter, men kun få undersøgelser peger på forbindelsen mellem on/offline-konfliktformer, og ingen studier af unges voldelige interaktioner behandler grundigt spørgsmålet om teknologimedieret kommunikation.

For det tredje vil jeg pege på, at en undersøgelse af både piger og drenge deltagelse og involvering i gadekultur kunne tilføre relevant viden både om kønsspecifikke navigationer på gaden og om interaktioner på tværs af køn og etnicitet. Eksisterende danske studier fremstiller overvejende gadelivsstilen som en minoritetsetnisk subkultur blandt drenge. Et eksplicit fokus på etnicitet i et majoritetsinkluderende perspektiv ville kunne tilføre viden om etnisk danske unges navigationer på gaden.

Det fjerde væsentlige område omhandler pigers betingelser og muligheder for afsoning i sikrede institutioner. Piger i alderen 15-17 år udgør en sårbar minoritet i kriminalforsorgens sikrede institutioner, der er udviklet og tilrettelagt i forhold til majoriteten af mandlige afsonere. Stigningen i antallet af piger, der modtager en ubetinget dom gør det relevant at belyse de kønsspecifikke betingelser for piger, der afsoner og identificere afsoningsformer tilrettelagt i forhold til pigers behov.

Det femte og sidste område, der kræver grundig undersøgelse, omhandler udsatte unges positive relationer, ressourcer og gensidige støtte. Jeg finder, at unge hjælper hinanden med både husly, mad og fornødenheder, og at en større viden om de positive ressourcer i ungerelationer kan udvide vores forståelse af det mulige samspil mellem velfærdsstatens socialpædagogiske tilbud og unges etablerede netværk. Dette er væsentligt, ikke mindst for at sikre medindflydelse og en stemme til de børn og unge, der vurderes at have behov for støtte med henblik på normalisering.

Del 2: Socialpædagogiske anbefalinger

Et af udgangspunkterne for denne afhandling var min erfaring med socialpædagogisk arbejde og min læsning af de tilgængelige videnstilbud til at forstå og behandle piger, der bruger vold. Denne læsning synliggjorde, at den antropologiske voldsforskning kunne supplere vidensfeltet på væsentlige punkter. At jeg endte med abstrakte og vanskelige analytikker som rhizomet, potentialitet, konfrontatorisk angst- og spændingsdynamikker og subjektiveringsteori er lidt af et paradoks, når min oprindelige kundskabsambition var at bidrage til et praksisrettet vidensfelt. Jeg vil derfor foretage en slags oversættelsesarbejde, hvor jeg dels fremhæver de perspektiver, som jeg vurderer centrale for det socialpædagogiske arbejde, og dels viser, hvordan disse perspektiver og konklusioner kan anvendes i praksis.

På baggrund af afhandlingens analyser og teoretiske perspektiver har jeg formuleret seks "tænketeknologier", der kan forstyrre det perspektiv, der forstår pigers brug af vold gennem et individorienteret og patologiserende blik. En tænketeknologi skal forstås som et redskab til at tænke om og forstå et fænomen på en bestemt måde (Kofoed & Søndergaard 2009:8). Det er ikke

Dramatiske liv

en bedre eller mere rigtig måde at tænke på. Begrebet understreger imidlertid to væsentlige forhold, nemlig at tænketeknologier altid er på spil, og at bevidstheden om, hvordan verden (og mennesker) bliver til gennem bestemte måder at tænke på, kan give plads til andre blikke og forståelser.

Vold som samspil

Den første tænketeknologi, som jeg tilbyder, er et perspektiv til at forstå konflikter på en måde, der synliggør samspil og handlemuligheder i konfliktsituationer (se også Henriksen, Heding & Johnsen 2013). Dette perspektiv lægger vægt på, at aktører i konflikt former hinandens følelses- og handlemuligheder. I ekstrem forstand betyder det, at offeret bidrager til at forme udøverens handlinger. Men i en mere produktiv læsning betyder det, at voksne, der er i konflikt med børn eller unge, har en række muligheder for at reducere angst- og spændingsfeltet i en konfliktsituation. Muligheden for vold ligger ikke i den enkelte, men i den situerede dynamik, der opstår i konfliktsamspillet.

Jeg har gennem afhandlingen undersøgt situationer med krænkelser og vold. Mit teoretiske afsæt er, at fokus på individer ikke kan forklare forekomsten af vold, men at vold kan forklares ved at undersøge kontekster og menneskeligt samspil. Et væsentligt argument er, at aktører involveret i vold reagerer forskelligt på konfliktsituationer afhængig af tid og sted og trods alt kun bruger vold en gang imellem. Børn og unge, der bruger vold, bruger også kun vold i nogle konflikter. I nogle kontekster og menneskelige samspil er vold næsten aldrig i spil, mens andre sammenhænge fremmer muligheden for vold. Ved at forstå de interaktive dynamikker, der producerer angst- og spænding, er det muligt for ansatte at reducere konflikter og vold i institutionelle kontekster. Det er også muligt at gøre pædagogisk praksis og institutionens fysiske rammer til genstand for refleksion, i forhold til hvad der hæmmer og fremmer de angst- og spændingsdynamikker, der gør vold til en mulighed.

Hvad sker der egentlig i konkrete situationer med vold? Hvornår bliver konflikter voldelige, og går konflikter altid forud for vold? Det er den slags spørgsmål mikrosociologien beskæftiger sig med. Randall Collins anskuer situationer med vold som et angst- og spændingsfelt. Collins hævder, at situationer med vold starter som konfliktsituationer, hvor krænkelser producerer et konfrontatorisk spændingsfelt. I modsætning til solidarisk interaktion, hvor aktører søger mod hinanden og mod gensidig forståelse, så er det kendetegnede for den konfrontatoriske interaktion, at nogen er i risiko

for eksklusion og afvisning. Interaktionen bliver til en kamp om dominans, der intensiveres i konfrontatorisk spænding og frygt. Jo mere intens spændingen bliver, jo vanskeligere er det at bryde ud. De involverede bliver så at sige grebet af situationen, dvs. at de vikles ind i et følelsesfelt, der suger dem ind og fastholder dem. Konflikten bliver til et spændingsfelt, der er vanskeligt at bryde ud af. Hvis angst- og spændingsfeltet er intenst nok, bliver vold en mulighed.

Vold er i Collins' optik ikke et mål; den opstår ikke, fordi man har planlagt det eller ønsket det forud for situationen. Den er et middel til at komme ud af angst- og spændingsfeltet. I dette perspektiv slår eller sparker man, når man oplever at være i en domineret position, hvor man i øjeblikket, men også på længere sigt, fratages handlekraft. Der kan være flere veje ud af spændingsfeltet. Hvis intensiteten er lav, kan man gå derfra eller trække sig fra konfrontationen. Er intensiteten høj, kan vold være en vej ud. Oftest vil en af de tilstedeværende i situationen fremstå som svag og derfor være et nemt offer for vold. Andre gange vil det emotionelle felt blive så intenst, at en af aktørerne, måske netop den svage, handler i "fremadrettet panik" (Collins 2008:85). I situationer med fremadrettet panik angriber man i en form for blindhed og tankeløshed for at undslippe spændingsfeltet.

Denne viden og forståelse af konflikter kan bruges til at reducere muligheden for vold, konflikter og magtanvendelser⁹³ i det socialpædagogiske møde. Både de professionelle og børn/unge kan rammes af frygt og spænding. Ikke primært frygt for vold, men frygt for dominans, eksklusion og reduktion af handlekraft. Volden som mulighed ligger altså ikke kun i de enkelte unge, men i bestemte kontekster og situationer, der rummer de virksomme dynamikker for konflikter og brug af vold. Ved at tænke i vold som en situeret dynamik kan den professionelle agere på en måde, der bidrager til at reducere angst- og spændingsdynamikken, eksempelvis ved at forlade rummet, skabe større fysisk distance til den unge, lade den unge råbe uden at råbe tilbage osv. (se Henriksen, Heding & Johnsen 2013:242f). Man kan også

⁹³ Magtanvendelse dækker over fiksering eller isolation af børn og unge anbragt udenfor hjemmet, i situationer hvor barnet er til fare for sig selv eller andre (se Serviceloven § 123).

Dramatiske liv

reducere angst- og spændingsfeltet ved at reducere antallet af vidner til en konflikt eller ved at undgå konflikter i trange rum. Angst- og spændingsfeltet kan reduceres ved at undgå, at den unge oplever at være domineret eller frataget handlekraft.

Også når professionelle involverer sig i en konflikt mellem unge, kan det være brugbart at tænke vold og konflikter som en situeret dynamik. Voksne må intervenere på en måde, der afspejler en forståelse af situationen, dels som et samspil og dels som et angst- og spændingsfelt, der kan intensiveres eller reduceres. Der er en hårfin balance mellem involvering, der reducerer angst- og spændingsfeltet, og involvering, der intensiverer spændingsfeltet for én af parterne. Hvis indblanding bidrager til en identificering af en taber/skyldig, dvs. den voksne påtager sig en dommerfunktion, kan konflikten potentielt eskalere. For den part, der udpeges som den skyldige, vil spændingsfeltet forstærkes gennem den voksnes indgriben, hvilket gør vold til en mulighed, enten i situationen eller senere, som gengældelse for en oplevet uretfærdighed eller krænkelse.

Konfliktterrænet

Konfliktterrænet er en tænketeknologi til at begribe voldens form og funktion. Ved at forstå vold og krænkelse som handlinger udøvet i konfliktterrænet sættes konteksten i centrum for forståelsen af sådanne hændelser. Det kan ligefrem tænkes som et fremmed land, hvor man som besøgende ikke undres over, at ting gøres og forstås på en anden måde, end man er vant til. Vold og konflikter er handlinger og udsagn, der tilskrives mening efter andre rationaler end rationalet om nul-tolerance for vold. I konfliktterrænet er vold stadig reguleret, men anvendes med et formål, og i bestemte former kan vold opleves både nødvendig og berettiget. Hvis pædagogens rolle er at skabe forandring, så er antropologens rolle at skabe indsigt og forståelse. Måske er der behov for en antropologisk pædagog, der følger med de unge ind i konfliktterrænet og søger indsigt i de erfaringer og rationaler, som han/hun handler efter. Samtalen om vold kan understøtte en forandringsproces, ikke ved at moralisere eller tage afstand, men ved at anerkende konfliktterrænet som et sted, hvor krænkelse og vold finder sted og anvendes til at regulere adfærd, identitet og adgang til fællesskaber.

Vold finder sted i mange former og udgør en næsten naturlig del af hverdagen for mange udsatte børn og unge (Oldrup et al. 2011:39). Jeg anlægger det perspektiv, at pigerne langt hen ad vejen bruger vold som en reaktion på en erfaret krænkelse og på en forventning om, at krænkelser og vold også vil finde sted fremover. Jeg anskuer altså overvejende vold som en reaktiv handling; som et forsvar af mennesker og muligheder. Rationalet om respekt og gengældelse er ét af konfliktterrænets rationaler, der bidrager til at forstå voldens instrumentelle funktion. I dette rationale er det en ressource at være kendt som én, der har vilje til vold. At have respekt er at indtage en position, der er beskyttet mod vold og krænkelser. Både det at tale om vold, true med vold og udøve vold er forbundet med dette rationale. I denne forståelse må krænkelser gengældes, fordi de indikerer, at den, der krænker, ikke har respekt for én. Det åbner op for at andre, der hører om hændelsen, også betragter den krænkede som sådan én, man gør sådan imod. Endelig fordrer rationalet, at venner viser loyalitet i konfliktsituationer, hvilket gør det nødvendigt at involvere sig i venners konflikter, fordi det bidrager til at bekræfte og synliggøre relationer.

Konfliktterrænet har sine situerede rationaler, der tilegnes forskelligt af forskellige unge og sammenvæves med andre rationaler, hvilket gør vold til en modsætningsfyldt affære. Som tænketeknologi tilbyder konfliktterrænet en måde at tale og tænke om vold og konflikter på, dels som meningsfuld og kontekstbetinget social praksis, dels som én af flere dimensioner ved hverdagslivet. De pædagogiske spørgsmål, man kan stille, er eksempelvis: Hvordan tegner konfliktterrænet sig for denne pige? Hvornår og i hvilken form er vold og krænkelser berettiget eller nødvendige? Hvordan håndteres konflikter uden brug af vold? Hvilke positioner og relationer bekræftes eller etableres gennem vold og krænkelser, og hvilke andre funktioner har de relationer? Hvis de unge, som den pågældende pige ofte er i konflikt med, også er de unge, som på andre tidspunkter hjælper med husly, mad og sammenhold, når pigen af forskellige grunde har behov for hjælp, så er det væsentligt at forholde sig til dette. Konfliktterrænet er en dimension ved pigernes hverdagsliv, som over tid kan erstattes af andre sociale terræner, men jeg vil hævde, at det tager tid og kræver en helhedsforståelse af pigens livssituation at reducere betydningen af og involveringen i konfliktterrænet.

Den tredje tænketeknologi, som jeg tilbyder, er rhizomet. Et rhizome er en slags plante, der med sine rødder og andre plantedele hele tiden udvider sig og forgrener sig. Ved at tænke konflikter som rhizomer bliver det begribeligt, at de dels hele tiden er i bevægelse, og dels, at forskellige hændelser er forbundet og måske ligefrem sammenfiltrede. Hvad er et rhizome? Liljekonvaller er eksempelvis en rhizomeplante. Hvis man løsner jorden omkring liljekonvaller og hiver i én af planterne, vil man stå med et sammenhængende rod/plante-netværk. Alle planterne er forbundet gennem rødder, der kan blive til nye planter. Med rhizomet som tænketeknologi bliver det muligt at begribe, hvordan hændelser med vold og konflikter hænger sammen og forbinder unge på tværs af tid og rum. Hændelser med krænkelser og vold er ofte relateret til hændelser, der er gået forud, og som følger efter. Ikke mindst fordi sociale medier og mobiltelefoner gør det muligt at cirkulere viden og krænkelser over tid og sted. Altså både indenfor og udenfor institutionens fysiske rammer. I nogle beretninger ser det ud som om, at konflikter rejser gennem cyberspace ligefrem på jagt efter deltagere. Viden og krænkelser rejser både on- og offline, og med cyberspace i spil er antallet af deltagere potentielt uendeligt.

Nu er rhizomet en lidt vanskelig tænketeknologi, især fordi ordet rhizome ikke er videre mundret eller hverdagsagtigt. Pointen er, at konflikter kan begribes som processer, der potentielt aldrig slutter, og som potentielt skifter betydning og tyngdepunkt undervejs. Det er stadig abstrakt, men denne konfliktforståelse er central for at begribe, hvordan hændelser og aktører væves sammen og bliver til noget mere, end hvad de er hver for sig. I afhandlingen giver jeg i kapitel 6 et eksempel på en konflikt, der i sin mest enkle fremstilling handler om vold, der blev udløst af hårekstensions. Jeg peger dels på, at en række andre hændelser er gået forud, dels at unge forbinder sig til hinanden gennem hændelserne. De allierer sig, sympatiserer, sender sms'er videre om, at nogen er for langt ude, eller fjerner venner fra deres Facebookprofil. Den hændelse, der blev udløst af hårekstensions, er som den ene plante, man hiver op ad jorden, hvor et netværk af rod/plantedele hænger ved. De hændelser, der har fundet sted både på den pågældende institution og udenfor, udgør en helhed af krænkelser, trusler og involverede aktører: en helhed af dét, der har fundet sted, dét, der finder sted

lige nu, og dét, der forventes at finde sted i fremtiden. Rationalet om respekt og gengældelse, fortæller Signe, der udøver volden over hårekstensions, er, at hun er ved at blive sådan én, som man kan udsætte for krænkelse uden at forvente repressalier.

Så er der tale om bagatelagtige forhold eller et spørgsmål om socialt liv eller død? Med rhizomet som tænketeknologi tilbyder jeg en forståelse, der åbner muligheden for, at der er tale om sidstnævnte. Kun ved at få blik for sammenvævningen af krænkelse, krænkere og potentielle krænkelse kan årsagen til vold forstås som mere end bagatelagtige forhold om (eks)kærest, tøj, rygter og lignende. Rhizome-optikken fremhæver også, at positionerne udøver, vidne og offer ikke altid er adskilte, men at positionerne skifter undervejs i et konfliktforløb. Dette er relevant at have blik for, i det øjeblik en udefrakommende griber ind og har autoritet til at udpege ofre og skyldige. Endelig fremhæver denne tænkning, at hændelse potentielt altid er til stede som noget, der er sket, og som kan ske igen. Som én af pigerne siger; "man har altid den der i baghovedet". De hændelse, der har fundet sted, og som cirkulerer mellem unge som en slags fortællende voldspraksis, kan blive en del af nye hændelse. Rhizomet er et pædagogisk redskab til at forstå og tale om konflikter som komplekse sociale processer. Der er mange veje ind i og ud af konflikt-rhizomet, og ved at forfølge aktørernes fortællinger som tråde ind i en sammenfiltret enhed bliver det muligt at anerkende mange perspektiver og erfaringer, der forklarer, hvorfor en konkret hændelse fandt sted. Det fører ikke til én fortælling om, 'hvad der skete', og man kan ikke udpege ofre og udøvere. Men man kan identificere samspil og dynamikker, hvor mange aktører og hændelse sammen gør noget ved hinanden, der gjorde vold til en mulighed.

(Hyper)årvågenhed

Den fjerde tænketeknologi er (hyper)årvågenhed, der er brugbar til at begribe, hvordan forventninger om vold og krænkelse former interaktion i konflikter. Forventningen om andres mulige krænkende handlinger udgør en "skyggeverden af negative kræfter" (Vigh 2011:94). De er der ikke, men de kunne være der. Jeg foreslår at bruge begrebet (hyper)årvågenhed til at begribe, hvordan nærlæsning af det sociale terræn er en tillært kompetence til at navigere i et hverdagsliv karakteriseret ved mulig forandring og i et konfliktterræn karakteriseret ved muligheden for vold og krænkelse. Årvågenhed kan forstås som en nærlæsning af terrænet, der gør det muligt at

Dramatiske liv

foregribe forandringer eller kommende krænkelser. Det betyder, at tegn på fare kan overlæses og rent faktisk føre til situationer med krænkelser og vold. Eksempelvis når et skub, der ikke var ment som en krænkelser, opfattes som et tegn på disrespekt og gengældes efter rationalet om respekt og gengældelse.

Jeg tilbyder (hyper)årvågenhed som et supplement til at tænke i hypersensitivitet og lavt selvværd. Sidstnævnte betegner en psykologisk dysfunktion, noget uønsket, som den unge skal arbejde med, mens hyperårvågenhed er en tillært kompetence, der er afgørende for at kunne navigere i et terræn i potentiel forandring. Forandringer for pigerne i denne undersøgelse fandt ikke alene sted i konfliktterrænet, men i det sociale terræn, der udgør hverdagslivet; skiftende opholdssteder, skiftende sagsbehandlere, skiftende skoler og skiftende forhold i hjemmet. Særligt for de piger, der er vokset op i hjem med vold, er årvågenhed en tillært mestringsstrategi rettet mod at forudsige og beskytte sig selv mod (effekterne af) volden både som vidne og offer. I et pædagogisk perspektiv er det vigtigt at anerkende årvågenhed som en social kompetence. Hyperårvågenhed kan være belastende for den unge, dels fordi den kræver meget opmærksomhed, dels fordi den kan fremprovokere konflikter på baggrund af erfarede krænkelser. Der er imidlertid stor forskel mellem at arbejde pædagogisk med at nedtone en social kompetence og at arbejde med lavt selvværd eller en forestilling om hypersensitivitet. Det ene udelukker ikke det andet, men hyperårvågenhed som tænketeknologi åbner for en forståelse af især de piger, der ikke har et lavt selvværd, men alligevel reagerer på små krænkelser og foregriber situationer, der potentielt kunne udgøre krænkelser eller tegn på disrespekt.

Følelsesregulering

Den femte tænketeknologi handler om følelsesregulering i forhold til især empati og frygt i situationer med vold. I en socialpædagogisk sammenhæng er det forståeligt, at spørgsmål om empati bliver centrale for, hvordan voldelig adfærd kan reduceres. Har udøvere af vold og krænkelser nedsat empatisk evne, og er det forklaringen på, at de kan påføre andre smerte? Det fremgår af danske undersøgelser, at piger, der bruger vold, ofte beskrives, som at de mangler empati. Jeg foreslår først og fremmest at tænke empati som en evne, der kan reguleres og skrues ned for med henblik på at undgå følelsesmæssig påvirkning af en stressende og angstfyldt situation. Pigerne, der indgår i denne undersøgelse, taler om at kunne være iskold. Ikke iskold i forhold til at

bruge vold, men iskold i forhold til at undgå følelsesmæssig påvirkning i en konfliktsituation. Det er altså en kompetence at kunne regulere måden, man følelsesmæssigt involveres i en konflikt på, både i forhold til egne følelser og i forhold til at lade sig påvirke af andres frygt. At kunne følelsesregulere i forhold til empati kan være en teknik til at undgå ukontrolleret brug af vold, eksempelvis i form af vold udøvet i fremadrettet panik.

Følelsesregulering handler om regulering af egen og andres følelsesmæssige tilstand i konfliktsituationer. Teknikkerne er ikke rationelle redskaber, der bevidst tages i anvendelse, men er snarere kropslige erfaringer af, hvad der virker bedst for at undgå frygt og smerte, og hvad der virker i forhold til at etablere dominans i konfliktsituationer. Et eksempel på en teknik er at kunne manipulere andres følelser, så de føler skam, vrede eller frygt. En anden teknik er at kunne mestre egne følelser, så man ikke mærker frygt og smerte og kan undgå at lade andre bemærke tegn på sådanne følelser. Endelig kan det være en evne til koncentration og fokus, der gør det muligt at modstå påvirkning af andres følelser. Teknikkerne er udviklet gennem gentagne erfaringer med vold som udøver, vidne og offer både i familien og blandt jævnaldrene. At være vant til vold er også at være vant til at håndtere den følelsesmæssige spænding i konfliktsituationer og bruge denne kropslige erfaring til at etablere dominans og undgå at blive domineret. Når man er vant til vold, er man altså ikke bare vant til at bruge vold; man er også vant til at regulere egne og andres følelser, så situationer med intens følelsesmæssig angst og spænding ikke resulterer i ukontrolleret vold. Ved at tænke i følelsesregulering bliver det synligt, dels hvordan konflikter håndteres uden brug af vold, dels hvordan pigerne undgår brug af grov vold. Der er altså en spektrum af følelser udover at "gå amok", der er relevante at identificere og italesætte i det pædagogiske arbejde med piger, der bruger vold.

Tilblivelser

Den sidste tænketeknologi handler om relationel og kontekstuel identitetstænkning gennem begrebet tilblivelse. Ved at tænke i tilblivelser bliver det muligt at betegne og betragte identitetsprocesser i forandring. Denne tænketeknologi vægtlægger, at børn og unge bliver til afhængigt af de positionerings- og samhandlingsmuligheder, som de tilbydes. Meget socialpædagogisk behandling baserer sig på en udviklingspsykologisk forståelse af identitet som essens, hvor særligt dysfunktionelle opvækstbetingelser "plantes som et frø i barndommen" (McClosky & Lichter

Dramatiske liv

2003:391) og udvikler sig til lidelser og problemadfærd senere i livet. Tænkes identitet som proces, bliver børn og unge i stedet til gennem de institutionelle rammer og behandlingstilbud, de indgår i som led i foranstaltninger; de bliver til i relation til andre unge og voksne i den institutionelle ramme, og de bliver til som afvigere ud fra bestemte selvfølgegjorte, historisk betingede forestillinger om normalitet og – for disse pigers vedkommende – hegemonisk femininitet. Ved at tænke i tilblivelser bliver de handlemuligheder og forholdemåder synlige, der ligger lige udenfor synsfeltet, eksempelvis empatien (der kan reguleres), handlekraften og avancerede teknikker til at reducere brug af vold. Særligt for diagnosticerede børn og unge er det afgørende, at diagnosen betragtes som én af flere forståelsesmuligheder. Som tænketeknologi åbner tilblivelsesbegrebet op for andre måder at se og forstå identitet og adfærd på og hermed også for at understøtte forandringsprocesser. Det bliver muligt at forestille sig, hvilke relationer eller kontekstuelle betingelser der kunne fordrer bestemte tilblivelser. Herved bliver tænketeknologien et pædagogisk redskab, der kan muliggøre en forandring ved at etablere de rammer, der fordrer en bestemt tilblivelse. Hvilke rammer kan eksempelvis stimulere evnen til udholdenhed eller koncentration? Hvilken aktivitet kunne synliggøre og styrke forskellige slags empatiske evner? Kun ved at udfordre og udskifte rammerne kan forskellige tilblivelser blive mulige og herved vise en større mangfoldighed af kompetencer og måder at håndtere udfordringer på.

Disse seks tænketeknologier udgør afhandlingens stærkt kondenserede bidrag til det socialpædagogiske arbejde med piger, der bruger vold, og som lever i konfliktfyldte miljøer. I sin helhed tilbyder analyserne et mere nuanceret og detaljeret indblik i, dels hvordan volden erfares og udøves, dels hvilke rationaler og betingelser der både fremmer og hæmmer vold. Det er en konfliktfyldt affære. Uanset hvor mange gange piger involverer sig i situationer med vold, så tyder intet i denne undersøgelse på, at det bliver hverdagspraksis. Det er dramatisk hver gang, også selvom man har lært at være iskold.

Litteraturliste

- Aapola, Sinikka, Marnina Gonick, Anita Harris & Jo Campling. 2004. *Young Femininity*. London: Palgrave Macmillan.
- Adler, Freda. 1975. *Sisters in Crime: The Rise of the New Female Offender*. New York: McGraw-Hill.
- Agamben, Giorgio. 1999. *Potentialities*. Stanford: Stanford University Press.
- Akers, Ronald L, Marvin D Krohn, Lonn Lanza-Kanduce & Marcia Radoceovich. 1979. "Social Learning and Deviant Behavior: A Specific Test of a General Theory." *American Sociological Review* 44(4):636–655.
- Akers, Ronald L. 2009. *Social Learning and Social Structure: A General Theory of Crime and Deviance*. New Brunswick: Transaction Publishers .
- Alder, Anne & Worrall, Christine. 2004. *Girl's Violence - Myths and Realities*. Albany: State University of New York.
- Andersen, Katrine Vitus. 2003. "Indvandrerbørn leger dårligt: Institutionel konstruktion af farlig fritid." s. 136–163 i *At skabe en klient - institutionelle identiteter i socialt arbejde*, red. af Margaretha Järvinen og Nanna Mik-Meyer. København: Hans Reitzels Forlag.
- Anderson, Elijah. 1999. *Code of the Street - Decency, Violence, and the Moral Life of the Inner City*. New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- Arendt, Hannah. 1969. *On Violence*. New York: Harcourt, Brace and Company.
- Artz, Sibylle. 1998. *Sex, Power, and the Violent School Girl*. New York: Teachers College Press.
- Balvig, Flemming. 2011. *Lovlydig Ungdom*. Glostrup: Det Kriminalpræventive Råd.
- Balvig, Flemming & Britta Kyvsgaard. 2009. *Man anmelder da vold? En analyse af ændringer i anmeldelsestilbøjeligheden for vold*. Glostrup: Det Kriminalpræventive Råd.

Dramatiske liv

- Balvig, Flemming & Britta Kyvsgaard. 2011. *Udsathed for vold og andre former for kriminalitet. Offerundersøgelserne 2005-2010*. Glostrup: Det Kriminalpræventive Råd.
- Baron, Steven W., Leslie W. Kennedy & David R. Forde. 2001. "Male street youths' conflict: The role of background, subcultural, and situational factors." *Justice Quarterly* 21(1):59–74.
- Barter, Christine, Emma Renold & David Berridge. 2004. *Peer Violence in Children's Residential care*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.
- Barth, Frederik. 1989. "The Analysis of Culture in Complex Societies." *Ethnos* 54.
- Barry, Monica. 2006. *Youth offending in transition: The search for social recognition*. London & New York: Routledge.
- Baskin, Deborah & Ira B. Sommers. 1998. *Casualties of Community Disorder: Women's Careers in Violent crime*. Boulder: Westview Press.
- Batacharya, Sheila. 2004. "Racism, 'Girl Violence', and the Murder of Reena Virk." s. 81–104 i *Girl's Violence - Myths and Realities*, red. af Christine Alder og Anne Worrall. New York: SUNY Press.
- Batchelor, Susan. 2005. "'Prove me the bam!': Victimization and Agency in the Lives of Young Women who Commit Violent Offences." *Probation Journal* 52:358–375.
- Batchelor, Susan, Michelle Burman & Jane Brown. 2001. "Discussing Violence: Let's Hear it From the Girls." *Probation Journal* 48(2):125–134.
- Becker, Howard S. 1963. *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. New York: The Free Press.
- Bell, David & Barbara M. Kennedy. 2000. *The Cybercultures Reader*. London & New York: Routledge.
- Bengtson, Tea T. 2012. *Youth Behind Bars: An ethnographic study of youth confined to secure care institutions in Denmark*. Ph.d.-afhandling. Institut for Sociologi, Københavns Universitet.
- Bengtson, Tea T. 2013. *Performing hyper-masculinity: Experiences with young offenders confined in secure care in Denmark*. (ikke udgivet paper). Københavns Universitet.

- Bennett, Lorna. 1991. "Adolescent Girls' Experiences of Witnessing Marital Violence: A Phenomenological Study." *Journal of Advanced Nursing* 16:431–438.
- Biehl, Joao, and Peter Locke. 2010. "Deleuze and the Anthropology of Becoming." *Current Anthropology* 51(3):317–351.
- Bo, Inger G, and Hanne Warming. 2003. *Når livet gør ondt – en undersøgelse af ordninger med kontaktpersoner og personlige rådgivere for børn og unge*. København: Frydenlund.
- Bottcher, Jean. 2001. "Social Practices of Gender: How Gender Relates to Delinquency in the Everyday Lives of High-risk Youths." *Criminology* 39(4):893–932.
- Bourdieu, Pierre. 2007. *Den maskuline dominans*. København: Tiderne Skifter.
- Bourdieu, Pierre & Loïc Wacquant. 2004. "Symbolic Violence." s. 272–274 i *Violence in War and Peace: An Anthology*, red. af Nancy Scheper-Hughes og Philippe Bourgois. Oxford: Blackwell Publishing.
- Bourgois, Philippe. 1995. *In Search of Respect - Selling Crack in El Barrio*. Cambridge & New York: Cambridge University Press.
- Braidotti, Rosi. 1994. *Nomadic Subjects: Embodiment and Sexual Difference in Contemporary Feminist Theory*. New York: Columbia University Press.
- Bray, Abigail & Claire Colebrook. 1998. "The Haunted Flesh: Corporeal Feminism and the Politics of (dis) Embodiment." *Signs* 24(1):35–67.
- Brezina, Timothy. 1999. "Teenage Violence Toward Parents as an Adaptation to Family Strain Evidence from a National Survey of Male Adolescents." *Youth & Society* 30(4):416–444.
- Brinkmann, Svend. 2007. "Could Interviews be Epistemic? An Alternative to Qualitative Opinion Polling." *Qualitative Inquiry* 13:1116–1137.
- Brinkmann, Svend. 2010. "Patologiseringstesen: Diagnoser og patologier før og nu." s. 15–31 i *Det diagnosticerede liv*, red. af Svend Brinkmann. Århus: Forlaget Klim.
- Brown, Jane. 2011. "Understanding Dimensions of 'Peer Violence' in Preschool Settings: An Exploration of Key Issues and Questions." s. 21–32 in *Children*

Dramatiske liv

- Behaving Badly: Peer Violence Between Children and Young People*, red. af Christine Barter og David Berridge. West Sussex: Wiley-Blackwell.
- Bryderup, Inge. 2011. "Diagnoser i Specialpædagogik og socialpædagogik - en introduktion." og "Den socialpædagogiske profession og diagnoser." s. 7-16 og 251-279 i *Diagnoser i Specialpædagogik og socialpædagogik*, red. af Inge Bryderup. København: Hans Reitzels Forlag.
- Burgess-Proctor, Amanda. 2006. "Intersections of Race, Class, Gender, and Crime." *Feminist Criminology* 1(1):27-47.
- Burman, Michelle & Susan Batchelor. 2009. "Between Two Stools? Responding to Young Women who Offend." *Youth Justice* 9(3):270-285.
- Burman, Michele, Susan Batchelor & Jane Brown. 2001. "Researching Girls and Violence: Facing the Dilemmas of Fieldwork." *British Journal of Criminology* 41(3):443-459.
- Burman, Michele, Jane Brown & Susan Batchelor. 2003. "'Taking it to Heart': Girls and the Meanings of Violence. ." s. 71-89 in *The Meanings of Violence*, red. af Elizabeth Stanko. Oxon: Routledge.
- Butler, Judith. 1993. *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of "Sex"*. London & New York: Routledge.
- Butler, Judith. 2004. *Undoing Gender*. London & New York. Routledge.
- Butler, Judith. 2005. *Giving an Account of Oneself*. New York: Fordham University Press.
- Børnerådet. 2012. "De prøver at gøre det så normalt som muligt": Et indblik i 113 anbragte børn og unges liv. København.
- Campbell, Anne. 1986. "Overview." s. 3-14 i *Violent Transactions: The Limits of Personality*, red. af Anne Campbell og John J. Gibbs. Oxford: Basil Blackwell.
- Campbell, Anne. 1992. *The Girls in the Gang*. New York: Blackwell.
- Caputo, Virginia. 1995. "Anthropology's silent 'others': A consideration of some conceptual and methodological issues for the study of youth and children's cultures." s. 19-42 i *Youth cultures: A cross-cultural perspective*, red. af Vered Amit-Talai og Helena Wulff. London: Routledge.

- Carlson, Bonnie. 1990. "Adolescent Observers of Marital Violence." *Journal of Family Violence* 5(4):285–299.
- Carrington, Kerry. 2006. "Does Feminism Spoil Girls? Explanations for Official Rises in Female Delinquency." *Australian & New Zealand Journal of Criminology* 39(1):34–53.
- Certeau, Michel de. 1988. *The Practice of Everyday Life*. Berkeley: University of California Press.
- Chesney-Lind, Meda. 2010. "Jailing 'Bad' Girls: Girls' Violence and Trends in Female Incarceration." s. 57–79 i *Fighting for Girls: New Perspectives on Gender and Violence*, red. af Meda Chesney-Lind og Nikki Jones. New York: SUNY Press.
- Chesney-Lind, Meda & Nikki Jones. red. 2010. *Fighting for Girls: New Perspectives on Gender and Violence*. New York: SUNY Press.
- Chesney-Lind, Meda & Randall G. Shelden. 1998. *Girls, Delinquency, and Juvenile Justice*. Belmont: Wadsworth Publishing Co.
- Christoffersen, Mogens N. 2010. *Børnemishandling i hjemmet*. København: SFI. Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Cobbina, Jennifer E., Jody Miller & Rod K. Brunson. 2008. "Gender, Neighborhood Danger, and Risk-Avoidance Strategies Among Urban African-American Youths." *Criminology* 46(3):501–538.
- Cohen, Stanley. 1980. Folk devils and moral panics: The creation of the mods and rockers." Psychology Press.
- Colebrook, Claire. 2002. *Understanding Deleuze*. Crows Nest: Allen & Unwin.
- Collins, Randall. 2004. *Interaction Ritual Chains*. Princeton: Princeton University Press.
- Collins, Randall. 2008. *Violence: A Micro-Sociological Theory*. Princeton: Princeton University Press.
- Connell, Raewyn W. 1995. *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.
- Connell, Raewyn W. & James W. Messerschmidt. 2005. "Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept." *Gender & Society* 19(6):829–859.

Dramatiske liv

- Corsaro, William A. 2005. *The Sociology of Childhood*. Thousand Oaks: Pine Forge Press.
- Crenshaw, Kimberle. 1991. "Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color." *Stanford Law Review* 43(6):1241–1299.
- Currie, Dawn, Deidre Kelly, and Shauna Pomerantz. 2007. "'The power to squash people': understanding girls' relational aggression." *British Journal of Sociology of Education* 28(1):23–37.
- Daly, Kathleen & Meda Chesney-Lind. 1988. "Feminism and Criminology." *Justice Quarterly* 5(4):497–535.
- Das, Venna. 2000. "Violence and the Work of Time." s. 59–74 i *Signifying Identities: Anthropological Perspectives on Boundaries and Contested Values*, red. af Anthony P. Cohen. New York: Routledge.
- Davies, Bronwyn. 1989. *Frogs and snails and feminist tales: Preschool children and gender*. Sydney: Allen and Unwin.
- Davies, Bronwyn. 1993. *Shards of glass: Children reading and writing beyond gendered identities*. New Jersey: Hampton Press Inc.
- Davies, Bronwyn. 2000. *A Body of Writing, 1990-1999*. Walnut Creek: AltaMira Press.
- Davies, Bronwyn. 2009. "Deleuze and the Arts of Teaching and Research." *International Journal of Qualitative Studies in Education* 22(5):625–630.
- Davies, Bronwyn & Rom Harré. 1990. "Positioning: The Discursive Production of Selves." *Journal for the Theory of Social Behaviour* 20(1):43–63.
- Davies, Charlotte Aull. 1999. *Reflexive Ethnography: A Guide to Reserching Selves and Others*. London & New York: Routledge.
- Deleuze, Gilles & Félix Guattari. 2005. *Tusind plateauer. Kapitalisme og skizofreni*. København: Det Kongelige Danske Kunstakademis Billedkunstskoler.
- Denzin, Norman K. & Yvonna S. Lincoln. 2000. "Introduction: The Discipline and Practice of Qualitative Research." in *Handbook of Qualitative Research*, red. af Norman K. Denzin og Yvonna S. Lincoln. London: Sage Publications.
- Dyhr, Karin. 2010. *Bag om borderline*. København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busk.

- Dyring, Jannie. 2013. "Det retlige grundlag for socialt arbejde med udsatte unge." s. 36–77 i *Socialt arbejde med udsatte unge*, red. af Benny Lihme. København: Akademisk Forlag.
- Edleson, Jeffrey. 1999. "Children's Witnessing of Adult Domestic Violence." *Journal of Interpersonal Violence* 14(8):839–870.
- Egelund, Tine. 2004. "Beskyttelse af børn." s. 221–236 i *Socialpolitik*, red. af Jørgen Elm Larsen og Iver Hornemann Møller. København: Hans Reitzels Forlag.
- Egelund, Tine & Turf Böcker Jakobsen. 2006. *Behandling i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Egelund, Tine, Pernille Christensen, Turf Böcker Jakobsen, Tina Jensen & Rikke Fuglsang Olsen. 2009. *Anbragte børn og unge: en forskningsoversigt*. København: SFI Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Egelund, Tine, Turf Böcker Jacobsen, Ida Hammen, Martin, Olsson & Anders Høst. 2010. *Sammenbrud i anbringelser af unge*. København: SFI Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Ellwood, Constance & Bronwyn Davies. 2010. "Violence and the Moral Order in Contemporary Schooling: A Discursive Analysis." *Qualitative Research in Psychology* 7(2):85–98.
- Ericsson, Kjersti & Nina Jon. 2006. "Gendered Social Control: 'a Virtuous Girl' and 'a Proper Boy'." *Journal of Scandinavian Studies in Criminology & Crime Prevention* 7(2):126–141.
- Evans-Pritchard, Edward E. 1976. *Witchcraft, Oracles and Magic among the Azande*. Oxford: The Clarendon Press.
- Fangen, Katrine. 2001. *En bok om nynazister*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Felson, Richard B. & Henry J. Steadman. 1983. "Situational Factors in Disputes Leading to Criminal Violence." *Criminology* 42(1): 59-74.
- Ferrell, Jeff, Keith Hayward, Wayne Morrison & Mike Presdee. red. 2004. *Cultural Criminology Unleashed*. London: Glasshouse Press.
- Ferrell, Jeff, Keith Hayward & Jock Young. 2008. *Cultural Criminology*. London: Sage.

Dramatiske liv

- Fine, Michelle, Lois Weis, Susan Weseen & Loonmun Wong. 2000. "For Whom? Qualitative Research, Representations, and Social Responsibilities ." s. 107–132 i *Handbook of Qualitative Research*, red. af Norman K Denzin og Yvonna S. Lincoln. London: Sage Publications.
- Flekkoy, Ingunn M. G. 2000. *Unge jenter, social tilhørighet og konfliktløsning*. Hovedfagsopgave i kriminologi. Oslo Universitet.
- Foucault, Michel. 1973. *Madness and Civilization: A History of Insanity in the Age of Reason*. New York: Vintage Books.
- Fuglsang, Martin & Bent M. Sørensen. red. 2006. *Deleuze and the Social*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Geertz, Clifford. 1973. *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. New York: Basic Books.
- Geertz, Clifford. 1988. *Works and Lives: The Anthropologist as Author*. Cambridge: Polity Press.
- Geertz, Clifford. 1995. *After the Fact*. Harvard: Harvard University Press.
- Gelsthorpe, Loraine. 2004. "Female Offending: A Theoretical Overview." s. 13–37 i *Women Who Offend*, red. af Gill Mclvor. London: Jessoca Kingsley Publishers.
- Gilliam, Laura. 2006. *De umulige børn og det ordentlige menneske, identitet, ballade og muslimske fællesskaber blandt etniske minoritetsbørn*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Godfrey, Barry. 2004. "Rough Girls, 1880-1930: The 'Recent' History of Violent Young Women." s. 21–40 i *Girl's Violence: Myths and Realities*, red. af Christine Alder og Anne Worrall. New York: SUNI Press.
- Goffman, Erving. 1968. *Asylums*. London: Penguin Books.
- Goffman, Erving. 1990. *Stigma*. London: Penguin Books.
- Goffman, Erving. 1959. *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: The Overlook Press.
- Graham, Linda J. 2008. "From ABCs to ADHD: The Role of Schooling in the Construction of Behaviour Disorder and Production of Disorderly Objects." *International Journal of Inclusive Education* 12(1):7–33.

- Gram, Mette & Laura S. Richardt. 2005. *Og så lavede vi bare en bande. En kulturanalyse af vilde pigers gruppefællesskaber*. Speciale. Syddansk Universitet.
- Green, Linda. 1994. "Fear as a Way of Life." *Cultural Anthropology* 9(2):227–256.
- Greenfield, Lawrence A. & Maureen A. Henneberg. 2001. Victim and Offender self-reports of alcohol involvement in crime". *Alcohol Research and Health* 25(1): 20-31.
- Gundelach, Peter & Margaretha Järvinen. 1996. "SSF som Watchqueen - etiske regler." *Sociologisk rapportserie* 2:4–23.
- Halberstam, Judith. 1998. *Female Masculinity*. Durham & London: Duke University Press.
- Halkier, Bente. 2010. "Fokusgrupper." s. 121–136 i *Kvalitative metoder - en grundbog*, red. af Svend Brinkmann og Lene Tanggaard. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hall, Stuart & Tony Jefferson, red. 1975. *Resistance Through Rituals*. London: Hutchinson.
- Halsey, Martin & Alison Young. 2006. "'Our Desires are Ungovernable' Writing Graffiti in Urban Space." *Theoretical Criminology* 10(3):275–306.
- Hammersley, Martyn & Paul Atkinson. 1995. *Ethnography: Principles in Practice*. London & New York: Routledge.
- Hannah-Moffat, Kelly & Margareth Shaw. 2000. "Thinking about Cognitive Skills? Think again!" *Criminal Justice Matters* 39(1):8–9.
- Hannerz, Ulf. 1992. *Cultural complexity: Studies in the Social Organization of Meaning*. New York: Columbia University Press.
- Hansen, Nana E. 2010. "Pige vold er eksploderet". *Urban*, 01.02.2010, s.1.
- Hansen, Kasper Bisp. 2012. *Vold begået af kvinder - en analyse af udviklingen*. Glostrup: Det Kriminalpræventive Råd.
- Haraway, Donna J. 1991. *Simians, Cyborgs, and Women*. London: Free Association Books.

Dramatiske liv

- Harding, David J. 2009. "Violence, Older Peers, and the Socialization of Adolescent Boys in Disadvantaged Neighborhoods." *American Sociological Review* 74(3):445–464.
- Harding, David J. 2010. *Living the Drama: Community, Conflict, and Culture among Inner-City Boys*. Chicago: University of Chicago Press.
- Harvey, Penelope. 1994. "Domestic violence in the Peruvian Andes." s. 66–89 i *Sex and violence: Issues in representation and experience*, red. af Penelope Harvey og Peter Gow. London & New York: Routledge.
- Hastrup, Kirsten. 1998. "Kultur som analytisk begreb". s. 120-139 i *Kulturbegrebets kulturhistorie* red. af Hans Hauge og Henrik Horstbøll. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Hastrup, Kirsten. 2004. "Getting it right: Knowledge and evidence i anthropology". *Anthropological Theory* 4:455-472.
- Hastrup, Kirsten. 2009. "Videnskabelig praksis - det etiske felt i antropologien." s. 9–30 i *Mellem mennesker - en grundbog i antropologisk forskningsetik*, red. af Kirsten Hastrup. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hastrup, Kirsten. 2010. "Feltarbejde." s. 55–80 i *Kvalitative metoder: en grundbog*, red. af Svend Brinkmann og Lene Tanggaard. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hastrup, Kirsten & Peter Hervik. 1994. "Introduction." s. 1–12 i *Social Experience and Anthropological Knowledge*, red. af Kirsten Hastrup og Peter Hervik. London & New York: Routledge.
- Hastrup, Kirsten, Cecilie Rubow & Tine Tjørnhøj-Thomsen. 2011. *Kulturanalyse - kort fortalt*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Helweg-Larsen, Karin, Susan Andersen, Ulrikke B. Nielsen & Mette Madsen. 2003. *Ung og køn: kønsperspektivet i unges trivsel og sundhed i starten af det 21. århundrede*. København: Institut for Folkesundhed.
- Henriksen, Ann-Karina & Jody Miller. 2012. "Dramatic lives and relevant becomings: Toward a Deleuze-and Guattari-inspired cartography of young women's violent conflicts." *Theoretical Criminology* 6(4):433-460.
- Henriksen, Ann-Karina. 2008. "Vold som mulighed." s. 198–219 i *Søde piger vilde liv*, red. af Pigegruppen. København: Frydenlund.

- Henriksen, Ann-Karina, Gyda Heding & Marie Johnsen. 2013. "Konflikthåndtering i det socialpædagogiske arbejde med piger." s. 230–250 i *Socialt arbejde med udsatte unge*, red. af Benny Lihme. København: Akademisk Forlag.
- Henriksen, Claus. 2002. *Kriminalitet blandt børn og unge i Valby og Kongens Enghave - ofre og anmeldelser*. København: Center for Alternativ Samfundsanalyse.
- Hertz, Søren. 2010. "'There is a crack in everything, that's how the light gets in'." s. 75–95 i *Det diagnosticerede liv*, red. af Svend Brinkman. Århus: Forlaget Klim.
- Hervik, Peter. 1994. "Shared reasoning in the field: Reflexivity beyond the author ." s. 78–100 i *Social Experience and Anthropological Knowledge*, red. af Kirsten Hastrup og Peter Hervik. London & New York: Routledge.
- Hickey-Moody, Anna & Peta Malins. red. 2007. *Deleuzian Encounters: Studies in Contemporary Social Issues*. New York: Palgrave Macmillan.
- Hjort, Katrin. 2012. *Det affektive arbejde*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Hoffman, Kristi L. & John N. Edwards. 2004. "An Integrated Theoretical Model of Sibling Violence and Abuse." *Journal of Family Violence* 19(3):185–200.
- Honan, Eileen, Michele Knobel, Carolyn Baker & Bronwyn Davies. 2000. "Producing possible Hannahs: Theory and the subject of research." *Qualitative Inquiry* 6(1):9–32.
- Hudson, Anne. 1989. "Troublesome girls: towards alternative definitions and polities." s. 197–219 i *Growing up Good: Policing the Behaviour of Girls in Europe*, red. af Maureen Cain. London: Sage.
- Hughes, Honore M., Donna Parkinson & Michael Vargo. 1989. "Witnessing Spouse Abuse and Experiencing Physical Abuse: A 'Double Whammy'?" *Journal of Family Violence* 4(2):197–209.
- Hviid, Kirsten. 2009. *No life - respekt og drengeszoner, om gadelivsstil og ungdomsfællesskaber blandt unge på kanten af samfundet*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Højgaard, Lis & Dorthe Staunæs. 2007. "Del 2. Forandring, handling og subjektivitet." S. 127-135 i *Feministiske tænkere, en tekstsamling*, red. af Dorte Marie Søndergaard. København: Hans Reitzels Forlag.

Dramatiske liv

- Irwin, Katherine & Meda Chesney-Lind. 2008. "Girls' Violence: Beyond Dangerous Masculinity." *Sociology Compass* 2(3):837–855.
- Isdal, Per. 2000. *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Jackson, Michael. 2002. *Politics of Storytelling: Violence, Transgression and Intersubjectivity*. København: Museum Tusulanum Press.
- Jensen, Anja M.B. 2009. "Tiltrækkende tragedier." s. 135–154 i *Mellem mennesker: en grundbog i antropologisk forskningsetik*, red. af Kirsten Hastrup. København: Hans Reitzels Forlag.
- Jensen, Peter, Esther Malmborg & Marianne Winther Nielsen. 2011. *Døgnanbringelse: vilde piger, virksomme veje*. København: Socialt og Pædagogisk Udviklings- og Kursuscenter.
- Johnson-Hanks, Jennifer. 2005. "When the Future Decides: Uncertainty and Intentional Action in Contemporary Cameroon." *Current Anthropology* 46(3):363–385.
- Jones, Nikki. 2004. "'It's not Where you Live, it's How you Live': How Young Women Negotiate Conflict and Violence in the Inner City." *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 595. 49–62.
- Jones, Nikki. 2008. "Working 'the Code': On Girls, Gender, and Inner-City Violence", *The Australian and New Zealand Journal of Criminology*. 41(1): 63-83.
- Jones, Nikki. 2010. *Between Good and Ghetto : African American Girls and Inner-City Violence*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Justitsministeriet. 2009. *Betænkning om: Indsatsen mod ungdomskriminalitet*. Afgivet af Kommissionen vedrørende Ungdomskriminalitet. København.
- Järvinen, Margaretha & Nanna Mik-Meyer. 2003. "Indledning: At skabe en klient." s. 9–29 i *At skabe en klient - institutionelle identiteter i socialt arbejde.*, red. af Margaretha Järvinen og Nanna Mik-Meyer. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kampmann, Jan. 2004. "Societalization of Childhood: New Opportunities? New Demands? ." s. 127–152 i *Beyond the competent child: Exploring contemporary childhoods in the Nordic welfare societies.*, red. af Helene Brembeck, Barbro Johansson & Jan Kampmann. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Kandiyoti, Deniz. 1988. "Bargaining with Patriarchy." *Gender & Society* 2(3):274–290.

- Katz, Jack. 1988. *Seductions of crime: Moral and sensual attractions in doing evil*. Nova Iorque: Basic Books (AZ).
- Katz, James E. & Mark Aakhus. 2002. *Perpetual Contact*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kendrick, Andrew. 2011. "Peer Violence in Provision for Children in Care." s. 71–84 in *Children Behaving Badly - Peer Violence Between Children and Young People*, red. af Christine Barter og David Berridge. West Sussex: Wiley-Blackwell.
- Kennedy, Barbara. 2000. "The 'Virtual Machine' and New Becomings in Premillennial Culture." s. 13–24 i *The Cybercultures Reader*, red. af David Bell og Barbara Kennedy. New York: Routledge.
- Kirkebæk, Birgit. 2004. *Letfærdig og løstagtig - kvindeanstalten Sprogø 1923-1961*. Holte: Forlaget SocPol.
- Kleinman, Arthur, Veena Das & Margaret Lock. 1997. *Social Suffering*. Berkeley: University of California Press.
- Kofoed, Jette. 2003. *Elevpli: Inklusion-eksklusionsprocesser blandt børn i skolen*. Ph.d.-afhandling. Institut for Pædagogisk Psykologi. Danmarks Pædagogiske Universitet.
- Kofoed, Jette. 2009. "Genkendelser af digital mobning: Freja vs. Ronja vs. Arto vs. Sara vs. Emma." i *Mobning, sociale processer på afveje*, red. af Jette Kofoed og Dorte Marie Søndergaard. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kofoed, Jette. 2013. "Affektive rytmer: Spektakularitet og ubestemmelighed i digital mobning." s. 161–192 i *Mobning gentænkt*, red. af Jette Kofoed og Dorte M. Søndergaard. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kofoed, Jette & Jessica Ringrose. 2012. "Travelling and sticky affects: Exploring teens and sexualized cyberbullying through a Butlerian-Deleuzian-Guattarian lens." *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education* 33(1):5–20.
- Kofoed, Jette & Dorthe Staunæs. red. 2007. *Magtballader*. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.
- Kofoed, Jette & Dorte Marie Søndergaard. 2009. "Introduktion." i *Mobning - sociale processer på afveje*, red. af Jette Kofoed og Dorte Marie Søndergaard. København: Hans Reitzel Forlag.

Dramatiske liv

- Kongstad, Annalise. 2008. "Bagatelagtige forhold vedrørende tidligere kærester" - om piger og vold. Det Juridiske Fakultet. Københavns Universitet.
- Krejsler, John. 2006. "Professionel eller kompetencenomade: Hvordan tale meningsfuldt om 'professionel' udvikling?" *Nordisk Pædagogik* 26(4):298–308.
- Kristiansen, Søren. 2010. "Kvalitative analyseredskaber." s. 447–462 i *Kvalitative metoder*, red. af Svend Brinkmann og Lene Tanggaard. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kruttschnitt, Candace, Rosemary Gartner & Jeanette Hussemann. 2008. "Female Violent Offenders: Moral Panics or More Serious Offenders?" *Australian & New Zealand Journal of Criminology (Australian Academic Press)* 41(1):9–35.
- Kyvsgaard, Britta. 2004. "Youth justice in Denmark." *Crime and Justice* 31:349–390.
- Lakoff, George & Mark Johnson. 1980. *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
- Langager, Søren & Anthon S. Jørgensen. 2011. "Diagnoser i udvikling - tendenser og konsekvenser i forhold til social- og specialpædagogik." s. 17–37 i *Diagnoser i specialpædagogik og socialpædagogik*, red. af Inge M. Bryderup. København: Hans Reitzels Forlag.
- Laub, John H. & Robert J. Sampson. 1993. "Turning Points in the Life Course: Why Change Matters to the Study of Crime." *Criminology* 31(3):301–325.
- Lee-Treweek, Geraldine. 2000. "The Insight of Emotional Danger: Research Experiences in a Home for Older People." s. 114–131 i *Danger in the Field: risk and ethics in social research*, red. af Geraldine Lee-Treweek og Stephanie Linkogle. London & New York: Routledge.
- Leventhal, Tama & Jeanne Brooks-Gunn. 2000. "The Neighborhoods they Live in: The Effects of Neighborhood Residence on Child and Adolescent Outcomes." *Psychological Bulletin* 126(2):309–337.
- Lewins, A, and C Silver. 2007. *Using Software in Qualitative Research: A Step-by-Step Guide*. London: Sage.
- Licoppe, Christian. 2004. "Connected' presence: The emergence of a new repertoire for managing social relationships in a changing communication technoscape." *Environment and Planning D: Society and Space* 22:135–156.

- Lihme, Benny. 2013. "Socialt arbejde som integration." s. 16-35 i *Socialt arbejde med udsatte unge*. red. af Benny Lihme. København: Akademisk Forlag.
- Lindegaard, Marie. 2010. "Method, Actor and Context Triangulations: Knowing what Happened During Criminal Events and the Motivations for Getting Involved." s. 109-129 i *Offenders on Offending: Learning about Crime from Offenders*. red. af Wim Bernasco. Devon: Willan Publishing.
- Lindegaard, Marie, Jody Miller & D. Reynold. 2013. "Transitory Mobility, Cultural Heterogeneity and Victimization Risk among Young Men of Color: Insights from an Ethnographic Study in Cape Town." *Criminology* Forthcomm.
- Lindegaard, Marie R. 2009. *Coconuts, Gangsters and Rainbow Fighters: How Male Youngsters Navigate Situations of Violence in Cape Town, South Africa*. Ph.d.-afhandling. Amsterdam: University of Amsterdam.
- Linkogle, Stephanie & Geraldine Lee-Treweek. 2000. *Danger in the Field*. London & New York: Routledge
- Lucas, Tim. 1998. "Youth gangs and moral panics in Santa Cruz, California." s. 145-160 i *Cool Places: Geographies of Youth Cultures*, red. af Tracey Skelton og Gill Valentine. London & New York: Routledge .
- Lykke, Nina. 2005. "Intersektionalitet - ett användbart begres för genusforskningen." *Kvinnovetenskaplig Tidskrift* 1(3):47-56.
- Lykke, Nina. 2008. *Kønnsforskning*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Maher, Lisa. 1997. *Sexed work: Gender, Race, and Resistance in a Brooklyn Drug Market*. Oxford: Calendon.
- Males, Mike. 2010. "Have 'Girls Gone Wild'?" s. 13-32 i *Fighting for Girls: New Perspectives on Gender and Violence*, red. af Meda Chesney-Lind og Nikki Jones. New York: SUNY Press.
- Malmborg, Esther. 2000. *Den rullende redaktion: et pigeprojekt*. København: Udviklings- og Formidlingscenter for Børn og Unge.
- Malmborg, Esther & Susanne Pihl Hansen. 2003. *Et stresset pigeliv*. København: Udviklings- og Formidlingscenter for Børn og Unge.

Dramatiske liv

- Malmborg, Esther & Marianne W. Nielsen. 2008. *Projekt "Pigeproblematikken"*. Vilde Læreprocesser, Københavns Kommune.
- Malinowski, Bronislaw. 1967. *A Diary in the strict Sense of the Term*. New York & London: Routledge.
- Mazerolle, Paul. 2008. "The Poverty of a Gender Neutral Criminology: Introduction to the Special Issue on Current Approaches to Understanding Female Offending." *The Australian and New Zealand Journal of Criminology* 41(1):1–8.
- Mazzarella, Sharon R., red. 2005. *Girl Wide Web: Girls, the Internet and the Negotiation of Identity*. New York: Peter Lang.
- McCloskey, Laura Ann & Erika L Lichter. 2003. "The Contribution of Marital Violence to Adolescent Aggression across Different Relationships." *Journal of Interpersonal Violence* 18:390–412.
- McRobbie, Angela. 1991. *Feminism and Youth Culture*. London: Macmillan Press.
- McRobbie, Angela. 2007. "TOP GIRLS? Young Women and the Post-Feminist Sexual Contract." *Cultural Studies* 21(4-5):718–737.
- Mead, Margareth. 1928. *Coming of age in Samoa: A Psychological Study of Primitive Youth for Western Civilisation*. New York: William Morrow & Company.
- Messerschmidt, James W. 1993. *Masculinities and crime: Critique and reconceptualization of theory*. Rowman & Littlefield Publ. Inc.
- Messerschmidt, James. 2002. "On gang girls, gender and a Structured Action Theory: A reply to Miller." *Theoretical Criminology* 6:461–475.
- Messerschmidt, James W. 2004. *Flesh and Blood*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Mik-Meyer, Nanna & Mette Brehm Johansen. 2009. *Magtfulde diagnoser og diffuse lidelser*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Miller, Jody. 1995. "Gender and Power on the Street: Street Prostitution in the Era of Crack Cocaine." *Journal of Contemporary Ethnography* 23(4):427–452.
- Miller, Jody. 1998. "Up it Up: Gender and the Accomplishment of Street Robbery." *Criminology* 36(1):37–65.

- Miller, Jody. 2002. "The strengths and limits of 'doing gender' for understanding street crime." *Theoretical Criminology* 6(4):433–460.
- Miller, Jody. 2008. *Getting played: African American Girls, Urban Inequality, and Gendered Violence*. New York: New York University Press.
- Miller, Jody & Rod K. Brunson. 2000. "Gender Dynamics in Youth Gangs: A Comparison of Males' and Females' Accounts." *Justice Quarterly* 17(3):419–448.
- Miller, Jody & Christopher W. Mullins. 2006a. "The Status of Feminist Theories in Criminology." *Taking Stock: The Status of Criminological Theory*, red. af Francis T. Cullen, John Paul Wright og Kristie R. Blevins. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Miller, Jody, Christopher W. Mullins, 2006b. "Stuck Up, Telling Lies and Talking Too Much: The Gendered Context of Young Women's Violence." s. 41-66 i *Gender and Crime: Patterns of Victimization and Offending*, red. af Karen Heimer & Candice Kruttschnitt. New York: New York University Press.
- Miller, Jody & Norman A. White. 2004. "Situational Effects of Gender Inequality on Girls' Participation in Violence." s. 167–190 i *Girls' Violence: Myths and Realities*, red. af Christine Adler og Anne Worrall. New York: SUNY Press.
- Moesby-Jensen, Cecilie & Helle Schjellerup Nielsen. 2013. "Følelser og magt i socialt arbejde med unge." s. 78–102 i *Socialt arbejde med udsatte unge*, red. af Benny Lihme. København: Akademisk Forlag.
- Moesby-Johansen, Cecilie K. 2004. "'De vilde piger'." *Social Kritik* 16(92):50–62.
- Mohanty, Chandra T. 2007. "Under et vestligt blik: Feministisk forskning og koloniseringsdiskurser." s. 217–251 i *Feministiske Tænkere: En tekstsamling*, red. af Søndergaard. Dorthe M. København: Hans Reitzels Forlag.
- Moore, Henrietta L. 1994. *A Passion for Difference*. Cambridge: Polity Press.
- Moretti, Marlene, Candice Odgers & Margaret Jackson. 2004. *Girls and Aggression: Contributing Factors and Intervention Principles*. Dordrecht: Kluwer Academic.
- Morrissey, Belinda. 2003. *When Women Kill. Questions of agency and subjectivity*. London: Routledge.

Dramatiske liv

- Mullins, Christopher W. & Jody Miller. 2008. "Temporal, Situational and Interactional Features of Women's Violent Conflicts." *Australian & New Zealand Journal of Criminology (Australian Academic Press)* 41(1):36–62.
- Møhl, Bo. 2006. *At skære smerten bort*. København: Psykiatrifonden.
- Mørck, Yvonne. 1995. "Kulturel kompleksitet og empiri-bricolage - refleksioner over et projekt om etnisk minoritetsungdom og multikulturalisme." *Tidskriftet Antropologi* 31:121–130.
- Mørck, Yvonne. 1998. *Bindestregsdanskere. Fortællinger om køn, generationer og etnicitet*. København: Sociologi.
- Mørck, Yvonne & Bente Rosenbeck. 2010. "Rejser og forandringer: Intersektioner af klasse, køn og etnicitet". *Kvinder, Køn og Forskning* 10(1):7-16.
- Natland, Sidsel. 2006. *Volden, horen og vennskapet - en kulturanalytisk studie av unge jenter som utøvere av vold*. Ph.d.-afhandling. Universitetet i Bergen.
- Naylor, Paul B., Laurie Petch & Jenna V. Williams. 2011. "Sibling Abuse and Bullying in Childhood and Adolescence: Knowns and Unknowns." s. 47–58 i *Children Behaving Badly: Peer Violence Between Children and Young People*. red. af Christine Barter og David Berridge. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Ness, Cindy D. 2004. "Why Girls Fight: Female Youth Violence in the Inner City." *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 595(1):32–48.
- Ness, Cindy D. 2010. *Why girls fight, female youth violence in the inner city*. New York: New York University Press.
- Nielsen, Klaus & Carsten René Jørgensen. 2010. "Patologisering af uro?" s. 179–205 i *Det diagnosticerede liv*, red. af Svend Brinkman. Århus: Forlaget Klim.
- Nordstrom, Carolyn. 1997. *A Different Kind of War Story*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Næss, Elisabeth. 1999. *Vold er ære, kriminalitet er penger. "K" gjengen om seg selv*. Oslo: Det kriminalitetsforebyggende råd.
- Okely, Judith. 1994. "Vicarious and Sensory Knowledge of Chronology and Change: Aging in Rural France." s. 45–64 i *Social Experience and Anthropological Knowledge*, red. af Kirsten Hastrup og Peter Hervik. London & New York: Routledge.

- Oldrup, Helene, Sara Korzen, Maja Lindstrøm & Mogens Christoffersen. 2011. *Vold mod børn og unge*. København: SFI Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Olsen, Lars, Niels Plough, Lars Andersen & Jonas Schytz Juul. 2012. *Det danske klasesamfund*. København: Gyldendal.
- Olwig, Karen Fog & Kirsten Hastrup. red. 1997. *Siting Culture. The shifting anthropological object*. London & New York: Routledge.
- Ottosen, Mai H., Dines Andersen, Mette Lausten, Lisbeth P. Nielsen & Sofie Stage. 2010. *Børn og Unge i Danmark: Velfærd og trivsel 2010*. København: SFI Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Överlien, Carolina. 2007. "Barn som oplever pappas våld mot mamma vah säger forskningen?" *Nordisk Sosialt Arbeid* 4:239–249.
- Paechter, Carrie. 2006. "Masculine femininities/feminine masculinities: power, identities and gender." *Gender and Education* 18(3):253–262.
- Patchin, Justin W. & Sameer Hinduja. 2006. "Bullies Move Beyond the Schoolyard: A Preliminary Look at Cyberbullying." *Youth Violence and Juvenile Justice* 4(2):148–169.
- Pearce, Jenny J. 2004. "Coming Out to Play? Young women and Violence on the Street ." s. 131–150 i *Girl's Violence: Myths and Realities*, red. af Christine Alder og Anne Worrall. New York: SUNY Press.
- Peled, Einat. 1998. "The Experience of Living with Violence for Preadolescent Children of Battered Women." *Youth* 29(4):395–430.
- Pepler, Debra J. & Wendy M. Craig. 2005. "Aggressive Girls on Troubled Trajectories: A Developmental Perspective" i *The Development and Treatment of Girlhood Aggression* red. af Debra Pepler, Kirsten Madsen, Christopher Webster & Kathryn Levene. New Jersey & London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Pepler, Debra, Kirsten Madsen, Christopher Webster & Kathryn Levene, red. 2005. *The Development and Treatment of Girlhood Aggression*. New Jersey & London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Dramatiske liv

- Phillips, Coretta. 2003. "Who's who in the pecking Order? Aggression and 'Normal Violence' in the lives of girls and boys." *British Journal of Criminology* 43(4):710–728.
- Pigegruppen. 2008. *Søde piger vilde liv - praksis og metoder i arbejdet med "vilde piger"*. København: Frydenlund.
- Plummer, Ken. 1995. *Telling Sexual Stories*. London & New York: Routledge.
- Psykiatrifonden. 2012. Fakta om borderline personlighedsforstyrrelse. Uddrag af *Skizotypi og borderline* af Peter Handest, Lennart Jansson og Jan Nielsen (2003). København: Psykiatrifonden.
- Puro, Jukka-Pekka. 2002. "Finland: a mobile culture" s. 19-29 i *Perpetual Contact. Mobile Communication, Private Talk, and Public Performance* red. af James E. Katz og Mark Aahus, Cambridge: Cambridge University Press.
- Putallaz, Martha & Karen L. Bierman. 2004. *Aggression, Antisocial Behavior, and Violence among Girls: A Developmental Perspective*. New York: Guilford Press.
- Qvotrup Jensen, Sune. 2002. *De Vilde Unge i Aalborg Øst*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Rasmussen, Lissi. 2010. *Livshistorier og kriminalitet: en empirisk undersøgelse af etnisk minoritetsunge i Københavns Fængsler, deres baggrund, status og fremtid, hvilke kommunikationsmuligheder er der?* Københavns Universitet. Det Teologiske Fakultet. Center for Europæisk Islamisk Tænkning.
- Reay, Diane. 2001. "'Spice Girls', 'Nice Girls', 'Girlies', and 'Tomboys': gender discourses, girls' cultures and femininities in the primary classroom." *Gender and Education* 13(2):153–166.
- Renold, Emma & Jessica Ringrose. 2008. "Regulation and rupture: Mapping tween and teenage girls' resistance to the heterosexual matrix." *Feminist Theory* 9:313–338.
- Renold, Emma. 2009. "Tomboys and 'female masculinity': (Dis) embodying hegemonic masculinity, queering gender identities and relations ." s. 224–240 i *The Problem with Boys' Education: Beyond the backlash*, red. af Wayne Martino, Michael Kehler og Marcus Weaver-Hightower. London & New York: Routledge.

- Renold, Emma & Christine Barter. 2003. "'Hi, I'm Ramon and I run this place': Challenging the normalisation of violence in children's homes from young people's perspectives." s. 90–111 i *The Meanings of Violence*, red. af Elizabeth Stanko. London and New York: Routledge.
- Renold, Emma & Jessica Ringrose. 2011. "Schizoid subjectivities? Re-theorizing teen girls' sexual cultures in an era of 'sexualization'." *Journal of Sociology* 47(4):389–409.
- Renold, Emma, and Jessica Ringrose. 2012. "Phallic Girls?: Girls' Negotiation of Phallogocentric Power." s. 47–67 i *Queer Masculinities*, red. af John C. Landreau og Nelson M. Rodriguez. New York: Springer Science & Business Media.
- Riches, David. 1986. *The Anthropology of Violence*. Oxford: Oxford : Basil Blackwell.
- Ringrose, Jessica. 2006. "A New Universal Mean Girl: Examining the Discursive Construction and Social Regulation of a New Feminine Pathology." *Feminism & Psychology* 16(4):405–424..
- Ringrose, Jessica. 2008. "'Just be friends': exposing the limits of educational bully discourses for understanding teen girls' heterosexualized friendships and conflicts." *British Journal of Sociology of Education* 29(5):509–522.
- Ringrose, Jessica. 2010. "Beyond Discourse? Using Deleuze and Guattari's schizoanalysis to explore affective assemblages, heterosexually striated space, and lines of flight online and at school" *Educational Philosophy and Theory* 43(6):598-618.
- Risør, Helene. 2009. "Voldelig død - moralske fællesskaber i Bolivia." s. 115–134 i *Mellem mennesker - en grundbog i antropologisk forskningsetik*, red. af Kirsten Hastrup. København: Hans Reitzels Forlag.
- Rose, Niklas. 2010. "Psykiatri uden grænser? De psykiatriske diagnosers ekspanderede domæne." s. 32–57 i *Det diagnosticerede liv*, red. af Svend Brinkmann. Århus: Forlaget Klim.
- Rubow, Cecilie. 2010. "Samtalen - interviewet som deltagerobservation." s. 227–245 i *Ind i verden*, red. af Kirsten Hastrup. København: Hans Reitzels Forlag.
- Said, Edward. 1979. *Orientalism*. London: Routledge.

Dramatiske liv

- Sandberg, Sveinung. 2008. "Street Capital. Ethnicity and violence on the streets of Oslo." *Theoretical Criminology* 12(2):153–171.
- Schaffner, Laurie. 2004. "Capturing Girls' Experiences of 'Community Violence' in the United States." s. 105–130 i *Girl's Violence - myths and realities*, red. af Christine Alder og Anne Worrall. New York: SUNY Press.
- Scheper-Hughes, Nancy. 1993. *Death without weeping: The violence of everyday life in Brazil*. Berkeley: University of California Press.
- Scheper-Hughes, Nancy. 2004. "Two Feet Under and a Cardboard Coffin: The Social Production of Indifference to Child Death." s. 275–281 i *Violence in War and Peace: An Antology*, red. af Nancy Scheper-Hughes og Philippe Bourgois. Oxford: Blackwell Publishing.
- Scheper-Hughes, Nancy & Philippe Bourgois. 2004. "Introduction: Making Sense of Violence." s. 1-32 i *Violence in War and Peace: An Anthology*. red. af Nancy Scheper-Hughes og Philippe Bourgois. Oxford: Blackwell Publishing.
- Schinkel, Willem. 2004. "The will to violence." *Theoretical Criminology* 8(1):5–31.
- Schott, Robin M. 2013. "Mobning: Et spørgsmål om liv og død." s. 291–317 i *Mobning gentænkt*, red. af Jette Kofoed og Dorthe Marie Søndergaard. København: Hans Reitzels Forlag.
- Sermijn, Jasmina, Patrick Devlieger & Gerrit Loots. 2008. "The Narrative Construction of the Self: The self as a Rhizomatic Story." *Qualitative Inquiry* 14(4):632–650.
- Servicestyrelsen. 2009. *Projektbeskrivelse for Projekt: MultifunC*. København.
- Sig, Louise G. 2012. "Lisbeth Zorning Andersen". *Alt for damerne*. 45:8-14.
- Sigsgaard, Erik. 2007. *Skæld mindre ud*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Skeggs, Beverley & Leslie Moran. 2004. *Sexuality and the Politics of Violence and Safety*. London & New York: Routledge.
- Skeggs, Beverley. 1997. *Formations of Class and Gender*. London: Sage.
- Skjørten, Kristin, Tore Bjørgo & Leif P. Olausen. 1999. *Forskning om vold*. Norges Forskningsråd. Oslo.

- Skovlund, Henrik. 2011. "Diagnoser som aspekter af børns selvforståelse i specialpædagogiske forløb." s. 154–179 i *Diagnoser i specialpædagogik og socialpædagogik*, red. af Inge Bryderup. København: Hans Reitzels Forlag.
- Smart, Carol. 1976. *Women, Crime and Criminology: A Feminist Critique*. Boston: Routledge & Kegan Paul.
- Socialministeriet. 2010. Liste over ghettoområder pr. 1. Januar 2011. København.
- Song, Li-Yu, Mark Singer & Trina Anglin. 1998. "Violence Exposure and Emotional Trauma as Contributors to Adolescents' Violent Behaviors." *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine* 152(6):531–536.
- Stanko, Elizabeth. 1990. *Everyday Violence: How Women and Men Experience Sexual and Physical Danger*. London & San Fransico: Harpercollins.
- Stanko, Elizabeth. 2003. *The Meanings of Violence*. Oxon: Routledge.
- Statistikbanken. 2012: STRAFNA1: Skyldige personer efter obertrædelsens art, afgørelsestype, national oprindelse, oprindelsesland, alder og køn. www.statistikbanken.dk/STRAFNA1.
- Staubæs, Dorthe. 2003. "Where have all the subjects gone? Bringing together the concepts of intersectionality and subjectification." *NORA: Nordic Journal of Women's Studies* 11(2):101–110.
- Staubæs, Dorthe. 2004. *Køn, etnicitet og skoleliv*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Staubæs, Dorthe. 2005. "From Culturally Avant-garde to Sexually Promiscuous: Troubling Subjectivities and Intersections in the Social Transition from Childhood into Youth." *Feminism & Psychology* 15(2):149–169.
- Steffen, Vibeke. 1995. "Hinsides forestillingen om det forudsigelige - om at være drikkende ikke-alkoholiker blandt ikke-drikkende alkoholikere." *Tidskriftet Antropologi* 31:7–18.
- Steffensmeier, Darrell & Emelie Allan. 1996. "Gender and Crime: Toward a Gendered Theory of Female Offending." *Annual Review of Sociology* 22:459–87.
- Stith, Sandra M, Karen Rosen, Kimberley Middleton, Amy Busch, Kirsten Lundeberg & Russell Carlton. 2000. "The Intergenerational Transmission of Spouse Abuse: A Meta-Analysis." *Journal of Marriage and Family* 62:640–654.

Dramatiske liv

- Stivale, Charles J., red. 2005. *Gilles Deleuze: Key Concepts*. Ithaca: McGill-Queen's University Press.
- Stokholm, Anja. 2009. *Anbragte børn mellem kammerater og pædagoger: en antropologisk analyse af socialitet og identitetsdannelse på døgninstitution*. Ph.d.-afhandling. Aarhus Universitet. ViaSystime.
- Sundén, Jenny. 2010. "A sense of play: affect, emotion and embodiment in World of Warcraft." s. 45–57 i *Working with affect in feminist readings: Disturbing differences*, red. af Marianne Liljeström og Susanna Paasonen. New York: Routledge.
- Sørensen, Bo W. 1994. *Magt eller afmagt? Køn, følelser og vold i Grønland*. København: Akademisk Forlag.
- Taussig, Michael. 1992. *The Nervous System*. London & New York: Routledge.
- Taylor, Steven, and Robert Bogdan. 1984. *Introduction to Qualitative Research Methods: The Search for Meaning*. New York: John Wiley & Sons.
- Tedlock, Barbara. 2000. "Ethnography and Ethnographic Representation." s. 455–486 i *The Handbook of Qualitative Research*, red. af Norman K. Denzin og Yvonna S. Lincoln. London: Sage Publications.
- Thorne, Barry. 1993. *Gender Play: Girls and Boys in School*. New York: Rutgers University Press.
- Trickett, Penelope K. & Elena B. Gordis. 2004. "Aggression and Antisocial Behavior in Sexually Abused Females." s. 162–185 i *Aggression, Antisocial Behaviour, and Violence among Girls*, red. af Martha Putallaz og Karen L. Bierman. London & New York: The Guilford Press.
- Turner, Victor. 1967. *The Forest of Symbols*. Ithaca: Cornell University Press .
- Underwood, Marion K. 2003. *Social Aggression Among Girls*. New York: Guilford Press.
- Verrill, Stephen W. 2008. *Social Structure-social Learning and Delinquency: Mediation Or Moderation?* New York: LFB Scholarly Publishing LCC.
- Vigh, Henrik. 2002. "Introduktion til voldens antropologi." *Antropologi* 46:3–13.

- Vigh, Henrik. 2006. *Navigating Terrains of War: Youth and Soldiering in Guinea-Bissau*. New York: Berghahn Books.
- Vigh, Henrik. 2009. "Motion Squared." *Anthropological Theory* 9(4):419–438.
- Vigh, Henrik. 2011. "Vigilance: On Conflict, Social Invisibility, and Negative Potentiality." *Social Analysis* 55(3):93-114.
- Waldron, L. M. 2010. "'Girls Are Worse': Drama Queens, Ghetto Girls, Tomboys, and the Meaning of Girl Fights." *Youth & Society* 43(4):1298–1334.
- Warming, Hanne. 2011. *Børneperspektiver*. København: Akademisk Forlag
- Watters, John & Patrick Bierniachi. 1989. "Targeted Sampling: Options for the Study of Hidden Populations. *Social Problems*. 36:416-430
- Weber, Sandra & Shanly Dixon. 2007. *Growing Up Online: Young People and Digital Technologies*. New York: Palgrave Macmillan.
- Wilson, William Julius. 1987. *The Truly Disadvantaged*. Chicago: University of Chicago Press.
- Wittendorff, Nina M. & Esther Malmborg. 2004. *Pigeproblemer i kommunerne - en kortlægning*. Udviklings- og Formidlingscenter for Børn og Unge.
- Wittendorff, Nina M.. 2007. *Det er jo bare mit liv jeg skal have styr på: Tidligere vilde pigers erfaringer og fortolkninger af deres virkelighed*. Aabenrå: Udviklings- og Formidlingscenter for Børn og Unge.
- Worrall, Anne. 2004. "Twisted Sisters, Ladettes, and the New Penology: The Social Construction of 'Violent Girls'." s. 41–60 i *Girl's Violence - Myths and Realities*, red. af Christine Alder og Anne Worrall. New York: SUNY Press.
- Wulff, Helena. 1995. "Introduction: Introducing youth culture in it's own right: The state of the art and new possibilities." s. 1–18 i *Youth cultures: A cross-cultural perspective*, red. af Vered Amit-Talai og Helena Wulff. London: Routledge.
- Wyatt, Jonathan, Ken Gale, Susanne Gannon & Bronwyn Davies. 2011. *Deleuze & Collaborative Writing: An Immanent Plane of Composition*. New York: Peter Lang.

Dramatiske liv

Young, Tara & Simon Hallsworth. 2011. "Young People, Gangs and Street-based Violence." s. 59–70 i *Children Behaving Badly - Peer Violence Between Children and Young People*, red. af Christine Barter og David Berridge. West Sussex: Wiley-Blackwell.

Zøllner, Lillian. 2002. *Unge (mis)trivsel*. København: Center for Selvmordsforskning.

Bilag

Spørgeguide

Intro: om projektet, anonymitet, fortrolighed.

Veninder – hvordan var dit forhold til veninder, havde du mange, havde du kendt dem i lang tid, hvad er en god veninde? Hvordan/hvor mødtes i (hjemme/ude)? Hvad laver I sammen? [Hvad betyder brugen af vold for etablering af sociale relationer – muligheder og begrænsninger]

Konflikter – hvad har man konflikter over? Hvem havde du konflikter med? Hvordan håndterede du konflikter? Beskriv gerne konkrete situationer? Hvordan håndterer du konflikter i dag? [fokus på konflikt som proces. Hvor fysisk vold finder sted (lokalitet) og hvem er tilstede.]

Vold- hvordan vil du beskrive vold? Kan vold være ok? Konkrete situationer med vold? Hvordan er der forskel på pigers og drenge brug/erfaringer med vold? Hvordan ser andre mennesker på når piger bruger vold? [vold som feminint eller maskulint udtryk]

Hjemme/ude – var du meget hjemme eller ude? Hvor færdes du meget? Hvor var du sammen med venner? Var der steder du følte dig utryk? Hvordan oplevede du dit boligområde? Kriminalitet? [mobilitet og brug af byens rum]

Selvopfattelse - hvordan vil du beskrive dig selv som f.eks. 15 årig? Hvordan var det anderledes, da du var 12 og igen anderledes da du var 17-18. Hvordan ville andre beskrive dig (familie, veninder, skole)?

Kærester/drengervenner? Hvordan er drengervenner anderledes end pigevenner? Kan du huske om konflikter med drenge/kærester var anderledes end konflikter med piger/veninder?

Familie – hvordan var dit forhold til din familie? Søskende/forældre/andre voksne?

Skole – skoleskift? Hvordan oplevede du at gå i skole?

Fremtid: Hvad drømmer du om? Hvordan ser du dig selv om 5 år - forhold til familie, veninder, bolig, uddannelse. Håndtere konflikter/vold?

Bilag 2: Informationsfolder

Konflikter og vold blandt piger

Ph.d. projekt af Ann-Karina Henriksen, Roskilde Universitet

Projektet handler om pigers erfaringer med vold og konflikter. Jeg er optaget af, hvordan piger oplever vold i deres hverdag og hvordan konflikter udvikler sig. Det handler ikke bare om fysisk vold, men en række forskellige former for overgreb mod ens person f.eks. mobning, drillerier, trusler eller at blive talt og set ned på. Formålet med projektet er ikke at kunne forklare, hvorfor piger bruger vold. Formålet er at forstå, hvad det betyder for piger at bruge vold, hvordan de oplever forskellige former for vold og håndterer konflikter i deres hverdag.

Projektet er et treårigt forskningsprojekt på Roskilde Universitet og vil resultere i en ph.d.-afhandling i 2013. Jeg samarbejder med to socialpædagogiske institutioner, der hjælper mig med at få kontakt til piger i målgruppen. Den ene er [REDACTED] på Vesterbro og den anden er [REDACTED]. Jeg forventer at ca. 20-30 piger i alderen 12-20 år vil deltage i undersøgelsen. Nogle piger vil blive interviewet enkeltvis eller i mindre grupper, nogle piger vil jeg bare snakke med, og andre piger deltager ved, at være til stede i de sammenhænge, hvor jeg laver min undersøgelse. Interviews og samtaler vil handle om pigernes syn på hvem de selv er, deres veninder, familie, fritid, erfaringer med vold og hvordan de oplever konflikter. Alle piger deltager frivilligt og de kan til enhver tid sige, at de ikke længere ønsker at være med. Det vi taler om sammen er fortroligt, og de vil være anonyme i enhver fremstilling.

Jeg er uddannet antropolog og har arbejdet i Pigegruppen som akademisk/pædagogisk medarbejder i 1½ år. De spørgsmål jeg rejser i projektet er udsprunget af mine erfaringer herfra, og jeg håber, at projektet kan bidrage til, at styrke det socialpædagogiske arbejde med piger der bruger vold eller færdes i miljøer med vold og konflikter.

Du er velkommen til at ringe til mig for mere information om projektet.

Venlig hilsen

Ann-Karina Henriksen,

Tlf. 61 79 43 46

Bilag 3: Samtykke

Samtykke

Jeg bekræfter hermed, at jeg er informeret om projektet *Konflikter og vold blandt piger* og ønsker at deltage i projektet. Jeg giver mit samtykke til at interview, samtaler og observationer må bruges i mundtlige og skriftlige fremstillinger af projektet.

Enhver fremstilling vil være anonym og data vil blive behandlet fortroligt.

Navn _____

Dato/Underskrift _____ / _____

Såfremt du er under 18 år, skal dine forældre også være informeret om formålet med projektet og give samtykke til, at du må deltage.

Forældres navn _____

Dato/Underskrift _____ / _____

Bilag 4: Kort vejlednings til transskribering

Kort vejledning til transskribering og eksempel på 5 min. transskribering!

- Linjeskift hver gang en ny taler, men hvis det er mindre ting som et bekræftende ja, ok eller hvordan/hvorfor, så bare skriv det i parentes
- Angiv grin, tøven, smil, mumlen osv. i parentes
- Angiv minuttal enten ved temaskift eller ca. hver 5. minut.
- Angiv afbrydelser – telefon der ringer, sms, lyde, folk der kommer ind
- Hvis vi snakker om noget mindre relevant (f.eks. er der et interview, hvor vi taler om en rejseforsikring eller andet irrelevant) så skriv det med angivelse af minuttal f.eks.: 5:30 – 7:25 der tales om X.
- Det behøver ikke være ordret – dvs. små talefejl eller gentagelser/omformuleringer skal ikke skrives.
- Jeg læser/lytter alle interviews igennem – så I behøver ikke være bekymrede for, at vigtig data går tabt. Jeg skriver bare til i gennemlytningen.

Interview med x d. 8. juni

AK: Så.. lægger jeg den her øhh, og så tænker jeg lidt på, om vi skal prøve at starte.. du var også med i den der teater workshop, var du ikke det? Hvordan oplevede du det?

L: Det var lidt underligt i starten, altså jeg kommer hened, og vi skulle i gang med det og så var jeg den eneste pige der var kommet hened

AK: Ok første gang de skulle vise det?

L: Ja altså det var hyggeligt (svag stammen) men samtidig også underligt, jeg tænkte hvad laver de altså, de de.. prøvede på at spille unge, men de kunne slet ikke være som os, altså når de skulle sige som os, de kunne de bare slet ikke

AK: Altså når de skulle prøve at gengive det i sagde eller når de bare var der?

L: Bare når de var der, men især da de skulle lave det der skuespil foran os, jeg tænkte undskyld men er det fra firserne af, I er slet ikke ligesom os, (ak griner) det var det de prøvede.. men kunne de bare slet ikke

AK: Hvordan skal de så lykkes dem at lave et sådan...?

L: Jeg tror det bliver svært for dem at være ligesom unge, for så skal virkelig følge med, fordi det skifter så hurtigt med unge, så, jamen sproget det skifter rigtig meget

AK: Det er også forskelligt hvem man er, når man er ung ikke, nogen unge

Dramatiske liv

L: (afbryder) og hvordan man snakker til folk, nogen snakker rigtig grimt til alle folk, men nogen snakker kun grimt til unge men pænt til voksne

AK: ja

L: Det er meget forskelligt, vi skulle lære dem nogle ord, og de kunne slet ikke sige det

AK (afbryder): ja for så kom det til at handle om sådan indvandrer...ting ik?

L: ja, det var normalt ... indvandrer ting

AK Kunne du genkende historien?

L: Ja det kunne jeg godt

AK: Kunne det have været dig?

L: hmmm (tøver) nej... men det kunne udmærket godt have været nogle af mine veninder, altså fordi sådan er det

AK: altså pigen der prøver at lyve og ...

L: Sådan er de fleste piger efterhånden, især yngre piger, altså lader som om de er meget ældre end de er, går i byen og jeg ved ikke hvad, det er meget .. normalt som de lavede teaterstykket

AK: Det der undrer mig er, at det starter med at være sådan pigen, der tror hun narrer fyren og så ender de to drenge med at tage røven på hende

L: ja

AK: Og banke hende

L: ja

AK: så det der startede med at handle om vold blandt piger det kom til at handle om vold mod en pige

L: ja

AK: er det fordi det der fylder eller hvad?

Lea: Drengene de tænker, fordi der har været så meget med piger og sådan, så tænker drengene at piger er sådan syge i hovedet, fordi der har været så mange ting med det, så er det sådan at drenge er begyndt at gå mod piger nogen gange, i nogle tilfælde der gør de det, især med de muslimske piger,

AK: altså så det du siger er at drengene har hørt at piger har konflikter og bruger vold

L: ja så nu er drengene også begyndt på det, altså der er blevet slemmere mod piger nu end hvad det var før, før kunne man sagtens stå og diskutere med en dreng, og hvor man vidste ok han slår mig ikke,

AK :ok

L: men nu er det sådan at de ved at piger slår, så de tænker vi slår også dem (3:50)

Bilag 5: Faste koder i et kodningsmatriks med underkoder

De faste koder er kodet på det samlede materiale. Det fremgår af 'sources' hvor mange forskellige slags kilder (interview og feltnoter), som den bestemte kode er kodet i forhold til. 'References' angiver antallet af gange, den pågældende kode er anvendt. Faste koder kan således til forskel fra frie koder tilføjes underkategorier.

Mængden, der angives eksempelvis for koden 'alder', er mængden af referencer og kilder kodet på 'alder' og angiver således ikke den samlede mængde referencer/kilder for underkoderne 'modenhed' og 'stille pige'. Koder og underkoder optælles altså hver for sig i forhold til, hvordan de er kodet.

Nodes		Look for:	Search In	Tree Nodes	Find Now	Clear
Free Nodes						
Tree Nodes						
Cases						
Relationships						
Matrices						
Search Folders						
All Nodes						
Sources						
Nodes						
Sets						
Queries						
Models						
Links						
Classifications						
Folders						
		Tree Nodes				
Name	Sources	References	Created On	Created By		
alder	21	89	11/17/2010 7:47 PM	AKH		
modenhed	4	7	11/17/2010 7:57 PM	AKH		
stille pige	6	7	2/14/2011 8:22 PM	AKH		
ametode	5	7	10/27/2010 2:02 PM	AKH		
etik	6	14	11/15/2010 9:00 AM	AKH		
institutioner	3	9	11/29/2010 10:48 A	AKH		
gadeplanet	4	11	11/29/2010 10:51	AKH		
strandgriden	5	12	11/29/2010 10:51	AKH		
Pigerne	9	63	11/29/2010 10:48 A	AKH		
interview	12	38	11/29/2010 10:50	AKH		
observationer	5	15	11/29/2010 10:49	AKH		
analyse	11	40	11/29/2010 1:23 PM	AKH		
arbejde	4	5	1/6/2011 2:25 PM	AKH		
bekendte	10	20	1/5/2011 10:50 AM	AKH		
backup	7	8	1/5/2011 2:09 PM	AKH		
information	8	11	1/5/2011 2:10 PM	AKH		
møde nye mennesker	6	8	1/6/2011 2:26 PM	AKH		
bolig	17	27	10/27/2010 3:00 PM	AKH		
boligskift	15	32	11/17/2010 7:31 PM	AKH		
område	12	18	11/17/2010 7:30 PM	AKH		
Diagnoser	12	29	11/17/2010 8:00 PM	AKH		
Drengevenner	17	36	11/22/2010 3:07 PM	AKH		
Drømme	22	46	11/17/2010 8:00 PM	AKH		

Dramatiske liv

[-]	ethnicitet	5	6	11/17/2010 7:40 PM	AKH
	afrikaner	1	1	11/19/2010 1:15 PM	AKH
	betwixt and between	14	34	11/17/2010 7:42 PM	AKH
	dansk	3	4	11/17/2010 7:40 PM	AKH
	indvandrer	12	20	11/17/2010 7:41 PM	AKH
	islam	11	20	11/17/2010 7:41 PM	AKH
	konvertit	3	6	1/6/2011 2:28 PM	AKH
[-]	familie	15	26	10/4/2010 1:27 PM	AKH
	fædre	24	44	10/4/2010 1:30 PM	AKH
	hemmeligheder	12	14	11/22/2010 11:55 A	AKH
	mødre	27	77	10/4/2010 1:30 PM	AKH
	øvrige	8	9	11/17/2010 1:55 PM	AKH
	søskende	24	52	11/17/2010 1:54 PM	AKH
	vold i familien	18	33	11/19/2010 10:19 A	AKH
[-]	Fritid	16	24	11/17/2010 8:00 PM	AKH
	keder sig	6	6	1/5/2011 10:59 AM	AKH
	hash	16	39	10/27/2010 2:03 PM	AKH
[-]	institutioner	18	39	10/27/2010 1:27 PM	AKH
	ansatte	13	20	10/27/2010 2:46 PM	AKH
	Strandgården	7	18	11/17/2010 2:25 PM	AKH
	konflikt	8	14	2/2/2011 8:53 AM	AKH
	Gadeplanet	13	23	11/17/2010 2:26 PM	AKH
	psykiati	2	2	11/17/2010 2:27 PM	AKH
	sagsbehandlere	13	25	11/17/2010 2:27 PM	AKH
[-]	kærestes	14	28	11/15/2010 9:35 AM	AKH
	brud	2	3	11/17/2010 2:18 PM	AKH
	kærestevold	10	13	11/17/2010 2:04 PM	AKH
	konflikter	11	19	11/17/2010 2:17 PM	AKH
	kvinderoller	10	13	11/17/2010 2:05 PM	AKH
	manderoller	11	19	11/17/2010 2:15 PM	AKH
	Klasse	14	42	11/17/2010 7:44 PM	AKH
[-]	Køn	12	22	10/27/2010 2:19 PM	AKH
	dreng	7	9	11/19/2010 11:19 A	AKH
	piger	27	58	10/27/2010 2:06 PM	AKH
	dreng-piger	12	19	11/19/2010 11:18	AKH
	pige-piger	1	1	11/19/2010 11:17	AKH
	seksualitet	6	11	11/17/2010 2:07 PM	AKH
[-]	kriminalitet	9	17	11/17/2010 1:59 PM	AKH
	anden kriminalitet	8	9	11/17/2010 2:02 PM	AKH
	kriminelle netværk	9	13	11/17/2010 2:02 PM	AKH
	politi og retsvæsen	21	41	11/15/2010 9:48 AM	AKH
	tyveri	6	7	11/17/2010 2:00 PM	AKH

 krop	5	9	1/3/2011 1:41 PM	AKH
 moral	8	17	2/14/2011 8:11 PM	AKH
 økonomi	13	28	11/17/2010 8:18 PM	AKH
 Respekt	10	21	11/22/2010 2:22 PM	AKH
 Rygter	10	13	11/19/2010 10:37 A	AKH
 Selvbillede	8	11	11/22/2010 3:27 PM	AKH
 skole	17	48	11/17/2010 8:24 PM	AKH
 elever	14	28	11/17/2010 8:24 PM	AKH
 lærere	9	12	11/17/2010 8:25 PM	AKH
 skoleskift	7	8	11/17/2010 8:25 PM	AKH
 Status	13	31	11/19/2010 9:51 AM	AKH
 Veninder	21	50	11/19/2010 9:59 AM	AKH
 backup	14	29	11/19/2010 11:36 A	AKH
 den gode veninde	12	25	11/19/2010 10:03 A	AKH
 konflikter	20	47	11/22/2010 11:22 A	AKH
 udfordringer	5	5	11/19/2010 10:04 A	AKH
 vold	16	23	10/4/2010 1:26 PM	AKH
 årsag	21	52	11/17/2010 2:37 PM	AKH
 følelser	18	54	11/19/2010 9:49 AM	AKH
 offer	7	10	1/5/2011 10:57 AM	AKH
 situation	21	62	11/17/2010 2:38 PM	AKH
 udøvers handlinger	11	34	11/17/2010 7:35 PM	AKH
 våben	4	5	11/22/2010 2:17 PM	AKH
 vidners handlinger	9	15	11/17/2010 2:49 PM	AKH
 Vold som kønnet praksis	16	37	11/17/2010 2:40 PM	AKH

Dramatiske liv

Bilag 6: Frie koder

De frie koder udgør i alt 22 koder, der er induktivt kodet på dele af materialet. Frie koder er et supplement til faste koder, der udgør en kodningsmatrix anvendt på den samlede datamængde. Frie koder er temaer opstået undervejs i kodningen.

Det fremgår under 'sources', hvor mange forskellige kilder, denne kode er anvendt i forhold til. En kilde er enten feltnoter, der er importeret i Nvivo, som filer hvor feltnoterne er samlet månedsvis, eller et interview.

'References' fortæller hvor mange gange, denne kode samlet set er anvendt.

Free Nodes				
	Name	Sources	References	Created On
	assistent	1	3	2/10/2011 9:46 AM
	beskrivelser af piger	3	5	1/4/2011 3:44 PM
	drama	5	10	1/4/2011 11:50 AM
	fortryder intet	1	1	1/3/2011 10:52 AM
	hævn	3	4	1/5/2011 10:29 AM
	intimitet	4	8	1/3/2011 1:26 PM
	iskold	2	4	1/4/2011 1:45 PM
	jugalloe	1	1	1/7/2011 9:42 AM
	kaos	1	1	1/4/2011 1:50 PM
	konfirmation	1	1	2/8/2011 1:51 PM
	lyve fortie	6	8	11/29/2010 1:42 P
	mobilitet	1	2	1/7/2011 9:24 AM
	Pigebande	3	3	11/23/2010 11:48
	reciprocitet	6	6	1/3/2011 12:57 PM
	rejse	2	2	2/4/2011 9:48 AM
	skæbne	3	3	11/19/2010 1:25 P
	strategi	1	1	2/1/2011 1:34 PM
	striben	1	1	2/8/2011 1:31 PM
	temperament	10	16	1/4/2011 11:54 AM
	tørklæde	3	5	2/1/2011 3:26 PM
	tryghed i kaos	1	1	2/10/2011 10:05 A
	voldelig pige	11	18	11/19/2010 11:57

Bilag 7: Udtræk af koden respekt

Skærbilledet herunder viser, hvordan koden 'respekt' vises i Nvivo først og fremmest som en samlet liste over samtlige kodninger i materialet. Det fremgår af øverste del af skærbilledet, hvilken kontekst de enkelte tekststykker er taget fra og hvilke informanter, den pågældende kode er anvendt i forhold til. Ved at klikke på den markerede fil, kan hele filen læses, hvilket giver nem adgang til konteksten for et kodet tekstuddrag.

Ved hjælp af fanerne yderst til højre, er det under "references" muligt at få overblik over hvilke kilder, som koden respekt er anvendt i forhold til. Det er en effektiv funktion til at skabe overblik over hvilke informanter, der er citeret og undersøge, om der er et mønster eksempelvis i forhold til alder.

The screenshot displays the NVivo interface. At the top, a 'Tree Nodes' window shows a list of nodes for the code 'Respekt'. The nodes are:

- 2005 (3)
- c juni (1)
- f september (2)
- gaden (2)
- 0806 (2)
- [redacted] (5)
- 1706 (1)

The '2005' node is selected. Below the list, a detailed view of a reference is shown. The reference is titled '<Internals\interview\ 2005> - § 3 references coded [5.00% Coverage]'. The reference text is:

Reference 1 - 1.31% Coverage

Er folk blevet bange for dig?

B: ja jeg har fået respekt.. ja folk har været bange for mig, og det er den måde at folk har respekteret mig på

Hvad synes du om det?

Det synes jeg da var fedt, altså dengang... det blev ved til jeg røg i fængsel, da jeg var 19, jeg var i gang med en lang proces i fængslet med at snakke med præster og skrive en masse breve... jeg har en rigtig tæt veninde, og hun er bare så god for mig og omvendt, hun får det bedste frem i en, og hun får mig til at tænke rigtig meget over mit liv, hun har fået mig på den rigtige side, fremfor at leve i sådan en rå verden, hvor det bare er 'kom her eller jeg smadrer dig'

Reference 2 - 0.77% Coverage

Dramatiske liv

Bilag 8: Skema over situationer med vold

Skemaet er baseret på åbne spørgsmål om hændelser med vold og konflikter, der efterfølgende er kodet under 'situationer med vold'. Skemaet er udarbejdet på baggrund af et samlet print af koden, der udgør 63 sider.

Skemaet inkluderer de situationer med vold (og to situationer med nær-vold), som er detaljeret beskrevet i forhold til: hvem der deltog, hvad der skete (former for vold), hvor det fandt sted og hvordan hændelsen ophørte. Der er i materialet yderligere beskrivelser af situationer med vold, der ikke er beskrevet så detaljeret, at de indgår i oversigten.

Det fremgår af skemaet ikke, hvem der udøver hvilken vold, da skemaet primært skal give indblik i former for vold.

Der er ikke spurgt systematisk ind til forekomst af bestemte former for vold indenfor en angiven tidsperiode, men skemaet angiver indenfor udvalgte tidsintervaller, hvor længe siden den beskrevne hændelse har fundet sted.

Vold i familien, der ikke inkluderer veninders involvering (vidner) er alene kodet under *familien* og underkoden *vold*.

Jeg angiver de involveredes køn med d/m (dreng/mand) og p/k (pige/kvinde).

'Rygtedannelse' angiver, at krænkelser (forud for hændelsen) har cirkuleret mellem aktører, der ikke er direkte involveret i situationen med vold.

Informant	Involverede udover informant	Aktivitet	Sted	Vidner (afbryder/eskalerer)	Tid mellem interview og hændelse
1. Juliana	2 pædagoger (k)	Råber Skubber Slår Sparker Magtanvendelse	Løjrtur	Piger og pædagoger (afbryder)	< 3 måneder
2. Juliana	Sagsbehandler (k)	Råberi Smider ting efter sagsbeh.	Kontor	(Ikke beskrevet)	< 3 måneder
3. Sandra	2 piger i klassen	Krænkelser: "klam" Råber Lussing Enkelte slag/spark	Skolen	Klassekammerater Lærer (afbryder)	> 6 måneder
4. Louise	2 piger	Rygtedannelse; "luder" Krænkelser Trusler Krænkelser spise pap og ekskrementer Enkelte spark	Gaden Facebook/mobil	Piger og drenge (blandet sig ikke)	< 3 måneder
5. Louise	2 piger	Sparker dør ind Råber Slag River i hår Slukker cigaret på kroppen Peberspray Løber derfra	Værelse på døgninstitution	Pædagoger (afbryder)	< 3 måneder

6. Louise	1 dreng	Rygtedannelse; "luder" Gentagne slag og spark	Gaden	Ingen vidner	> 6 måneder
7. Tine	2 elever (d/p) fra samme efterskole	Krænkelser Skub	Færge (på vej til hjemmeweekend fra efterskole)	Elever (d/p) Lærer afbryder	< 2 uger
8. Tine	5 elever (d/p) fra samme efterskole	Krænkelser Enkelte slag og spark	Værelse på efterskole	Elever (d/p) Lærer afbryder	< 2 uger
9. Tine	3-5 piger anbragte på døgninstitution	Krænkelser, "snobblik" Rive i hår Spytte Trusler om vold	Værelse på institution	Andre anbragte unge (råber op/afbryder)	> 6 måneder
10. Tine	2 piger	Krænkelser Spytter Skubber/river i tøj	Togstation	Andre rejsende	> 6 måneder
11. Tine	2 piger	Krænkelser Trusler om vold	Mobiletelefon/sms		< 3 måneder
12. Tine	3 piger	Krænkelser Slag, spark Løber derfra	Offentligt toilet/mobiletelefon/sms		< 3 måneder
13. Aisha	Elev (p) på samme skole	Krænkelser Trusler om vold Råben	Produktionsskole	Elever (d/p)	< 2 uger
14. Minnah	Ven (d)	Krænkelser Råben Enkelte slag/spark	Lejlighed	2 venner d/p) afbryder	< 3 måneder

15. Minnah	Ven (d)	Krænkelser Råben Skub Slag Fastholdelse	Lejlighed	2 venner d/p (1 afbryder)	< 1 uge
16. Minnah	Mor, morens kæreste	Skænderi Krænkelser; "luder, klam" Slag med flad hånd	Lejlighed	Veninde	> 6 måneder
17. Linda	Pige fra anden skole	Skub Gentagne spark og slag	Skolefodbold	Elever Lærere (afbryder)	
18. Susan	Pige	Krænkelser Skub Knivstikkeri Løber fra gerningsstedet	Fest	15-20 unge (p/d)	> 6 måneder
19. Susan	Ung mand	Krænkelser - seksuel Spytter Sparker Truer med kniv Slag med ituslået flaske	Festival	Veninde og kæreste koncertgæster	> 6 måneder
20. Susan	10-15 piger i to grupperinger	Krænkelser Truer med bat og kamphund	Gaden, sms/mobiltelefon	(ikke beskrevet)	> 6 måneder
21. Jenny	Klassekammerat (d)	Krænkelser; "kælling/neger" Skub Slag Slag med kost Smider genstande	Skolen	Andre elever	> 6 måneder

22. Haifa	10-15 piger	Krænkelser Råberi Knytnæveslag Knivstik Løber derfra	Gaden	Forbipasserende og piger (bekendte)	< 3 måneder
23. Majken	2 piger	Rygtedannelse Skub Snit med kniv	Fest i ungdomsklub	Unge Pædagog afbryder	> 6 måneder
24. Majken	2 piger	Krænkelser "bankede hende"	Fest	(ikke beskrevet)	> 6 måneder
25. Majken	Venner (p/d)	Krænkelser "Bankede ham"	Gaden	(ikke beskrevet)	> 6 måneder
26. Maya	4 elever (p) på efterskole	Rygtedannelse Krænkelse Råberi Skub Slag/spark	Værelse/gang	Elever (d/p) Lærer (afbryder)	< 1 uge
27. Maya	2 elever (p/d) på efterskole	Rygtedannelse Lussing	Rygeskur udenfor efterskole	Elever (d/p)	< 3 måneder
28. Maya	5-7 piger	Rygtedannelse Skoddet cigaretter på kroppen Spark Tramper på	Mobiltelefon/sms Gaden	(Maya blev ringet op og bedt om at deltage, men var ikke med ved hændelsen)	> 6 måneder

29. Signe	3 piger	Kraenkelsler Trusler om vold Slag/spark	Værelse på døgninstitution	Ikke beskrevet	< 3 måneder
30. Signe	3 piger	Skub Slag med flaske Kraenkelsler Rive i hår Bider	Festival	Festivaldeltagere 5-7 veninder To drenge afbryder	< 3 måneder
31. Signe	Mor	Kraenkelsler Skub Rive i hår Slag med flad hånd Spark	Hjemmet	Lillesøster, veninde	< 3 måneder
32. Signe	3 piger	Kraenkelsler "eks-kaerreste" Tilbageholdt i 2 timer Kraenkelsler Knytnæve/spark	Ikke beskrevet	Signe afbryder hændelsen, da det bliver for voldsomt	> 6 måneder
33. Stine	3 piger	Kraenkelsler Råben Trusler Slag Løber derfra	Lejlighed (fest)	Unge til fest	> 6 måneder
34. Stine	Stedfar	Kraenkelsler Skub Kvælertag	Hjemmet	Moren	> 6 måneder
35. Stine	Yngre dreng	Drillerier Trussel med kniv	Døgninstitution	Ikke beskrevet	> 6 måneder

36. Anika	2 veninder, 2 unge mænd	Krænkelser Pigerne "tæsker" de unge mænd Mændene løber	Gaden (driker alkohol)	Ikke beskrevet	> 6 måneder
37. Anika	8-10 piger	Krænkelser Trusler om vold	Gaden/mobiltелефон	Ikke beskrevet 6 piger afbryder situationen med nærvold	> 6 måneder
38. Clara	3 piger	Danset ind i Skub Trusler om vold Slag i hovedet Spark	Diskotek	Diskoteksgæster (en enkelt forsøger af afbryde)	> 6 måneder
39. Clara	4 piger	Skænderi Slag Skub Spark	Diskotek	Dørmænd afbryder	Fremgår ikke
40. Marlene	2 piger	Krænkelser Enkelte slag/spark	Skolen	Lærer afbryder	< 3 måneder

Article

Dramatic lives and relevant becomings: Toward a Deleuze- and Guattari-inspired cartography of young women's violent conflicts

Theoretical Criminology

16(4) 435–461

© The Author(s) 2012

Reprints and permission:

sagepub.co.uk/journalsPermissions.nav

DOI: 10.1177/1362480612443378

tcr.sagepub.com

Ann-Karina Henriksen

Roskilde University, Denmark

Jody Miller

Rutgers University, USA

Abstract

The article explores how violence works to produce young women's precarious positions in social milieus characterized by multiple marginalization. By paying attention to the micropolitics of violent engagements we argue that violent conflicts can be viewed as strategies for escaping positions of marginality into positions of relevance. The analysis builds on empirical data from Copenhagen, Denmark, gained through ethnographic fieldwork with the participation of 20 female informants aged 13–22. The theoretical contribution proposes viewing conflicts as multi-linear, multi-causal and non-chronological to account for the emotional tension and lived experience of violent conflicts. Finally we identify the need for further studies on how technosocial forms of communication play into violent conflicts among youth.

Keywords

Everyday life, gender, social marginality, violence, youth

Girls' violence is at once sensational, contentious, and enigmatic. In the 1990s, the popular press (re)discovered a seemingly 'new violent female offender' (Chesney-Lind, 1993; Males, 2010), whose image continues to be reinforced by the increased popularity of 'girl

Corresponding author:

Ann-Karina Henriksen, Roskilde University, Universitetsvej 1, Bygn. 25, Roskilde, 4000, Denmark

Email: ankah@ruc.dk

fighters' posted on *You Tube* and other internet sites. A decade on, the focus expanded to so-called 'mean girls' and their engagement in relational violence (Brown, 2005; Simmons, 2003; Wiseman, 2009). In the meantime, in light of periods of increase in girls' arrests and incarcerations for violence, academics began revisiting old debates (Adler, 1975; see Alder and Worrall, 2004) about whether girls' violence is on the rise and what alternative factors might explain these official trends (Chesney-Lind and Jones, 2010; Lauritsen et al., 2009; Steffensmeier et al., 2005). Simultaneously, we have witnessed a burgeoning of scholarship that examines causes, correlates, and pathways contributing to girls' violence (Gaarder and Belknap, 2002; Heimer and De Coster, 1999; Steffensmeier and Haynie, 2000), as well as investigations of situational and environmental contexts in which it emerges and takes meaning (Jones, 2010; Kruttschnitt and Carbone-Lopez, 2006; Miller and Mullins, 2006; Mullins and Miller, 2008; Ness, 2010; Zimmerman and Messner, 2010).

The enigma of girls' violence is very much tied to the cultural equation of violence with men and masculinities. Girls' involvement in violence has long been argued to be 'doubly deviant': not just a violation of cultural norms about civility, but also a violation of expectations about the performance—and 'essence'—of femininity itself. Among feminist scholars, debates continue to swirl about whether girls who use violence are positioning themselves as 'one of the guys' (Miller, 2001), are reflective of a 'masculine mimicry' (McRobbie, 2006, in Renold and Ringrose, 2008: 316), engaged in 'bad girl femininity' (Messerschmidt, 2002: 462), or, perhaps, something more complex is taking place in relation to girls' agency, resistance, and strategic decision making within contexts of multiple marginalizations (Burman et al., 2003; Jones, 2010; Miller, 2002; Schaffner, 2006; Waldron, 2011).

We are mostly engaged here with this latter body of scholarship, which seeks to understand and place girls' violence in context. Yet, our goal is to add a new layer to the conversation. We are inspired by the work of Gilles Deleuze, especially his collaboration with Félix Guattari in *A Thousand Plateaus* (1987). And we see great promise in the ways this work has been put to use by feminist and other social science scholars in theorizing topics as diverse as cyber-bullying (Kofoed, 2009; Kofoed and Ringrose, forthcoming), graffiti-writing (Halsey and Young, 2006), anorexia (Bray and Colebrook, 1998), the heterosexual matrix (Renold and Ringrose, 2008), mothers' political protest (Baydar and Ævegen, 2006), selfhood (Sermijn et al., 2008), social identity (Brown and Lunt, 2002), responses to suicide (Isaac, 2007), and wartime losses (Biehl and Locke, 2010).

Deleuze and Guattari's thinking offers up new ways of looking at girls' violence, as it leads us to ask: *What does this violence do?* Asking this question in a Deleuzian way involves 'an intellectual shift from a preoccupation with questions of significance and meaning to a concern with questions of function and use' (Zayani, 2000: 95). Moreover, as with other poststructural approaches to investigating social life, Deleuze and Guattari's work 'aims to shake up the orderedness of things' (Ferguson, 1991: 333). Much of the criminological tradition, including research on girls' violence, is oriented toward the creation of linear story-telling, whether in the form of presentations embedded within 'cause and effect' storylines, or those drawing orderly connections between past or current life circumstances and offending behaviors (but see Ferrell et al., 2008; Lippins and Van Calster, 2010; Milovanovic, 2002). This is true, not just among those with more

positivist orientations, but is also the case within the social constructionist orientation that guides a great deal of feminist scholarship in our field (see Ferguson, 1991). In contrast, Deleuze and Guattari's approach to social life and the micropolitics within it cues us to pay careful attention to affect, desire, and temporality, with an eye toward dynamic flows, multiplicities, and moments of *becoming*.

We believe these ways of examining girls' violent conflicts are particularly well suited for opening up creative lines of thinking that help shed new light on these events and the social milieus in which they are embedded. Here we explore conflicts with moments of physical violence. Analytically we distinguish between conflicts, physical violence, and violence in a broader sense. Conflicts are conceptualized as protracted, complex processes taking place across people, time and space, including those offered by new technologies. Conflicts involve acts of aggression, which we distinguish here from acts of physical violence as forms of non-physical violence that serve to establish control and dominance in conflicts. Physical violence involves aggressive physical contact between at least two people, including such acts as hitting, kicking, pulling hair and using all forms of weapons. Finally we apply violence in a broad sense, defined as being reduced to mere object status against one's will (Jackson, 2002). This broad definition enables us to approach the interconnection between different forms of violence that can be structural, institutional, relational, and even symbolic (Schepher-Hughes and Bourgois, 2004). Empirically, distinctions between conflicts, physical violence, and violence are blurry and locally constructed.

To explore girl's violent conflicts, we draw from an ethnographic investigation with violence-involved young women in Copenhagen, Denmark, conducted by the first author. Data were collected over a six-month period, including participant-observation, interviews, and conversations with 20 girls who served as key informants, as well as others involved in their social worlds. Specifically, we utilize analytic tools emerging from Deleuze and Guattari's work to examine how violence functions to rupture, produce, and reproduce young women's precarious positionings in social milieus characterized by multiple forms of marginality.

Young women, conflict, and violence: interactionist and rhizomatic understandings

Despite persistent gender gaps in the use of violence, evidence suggests that girls' 'involvement in physically aggressive behavior seems to be rather more common than previous work would suggest' (Phillips, 2003: 713). Feminist scholars often highlight the 'blurred boundaries' of young women's victimization and offending, linking their violence to gendered and other forms of marginalization (Batchelor et al., 2001; Gaarder and Belknap, 2002). In addition, scholars have recently paid increased attention to the situational, interactional, and environmental contexts in which girls' violence takes place. While this has led some to emphasize relational aspects of girls' conflicts, including 'indirect, relational forms of aggression' (Hagan and Foster, 2003: 75; see also Batchelor et al., 2001; Steffensmeier and Allen, 1996), others have suggested that some young women navigating within multiply marginalizing settings attempt to negotiate safety by establishing violent social identities (Batchelor, 2005; Jones, 2010; Ness,

2010). Some scholars argue that such identities provide girls with status and respect among their peers, and moreover, that issues of respect—rooted in reputational challenges and status hierarchies—are often central for understanding girls' aggression, including their engagement in violence (Batchelor, 2005; Miller and Mullins, 2006; Mullins and Miller, 2008).

This work has been more attuned than previous research to interactional processes, including 'ongoing interaction among event participants [and] the moral and emotional transformations that enable and motivate' violence (Short, 1998: 12). Attention to such nuance offers rich insights for contextual understandings of violence. This approach has identified, for instance, the import of temporality, including the often protracted nature of girls' conflicts, which only rarely are punctuated by violence (Batchelor et al., 2001; Mullins and Miller, 2008). It provides complex depictions of how girls' conflicts unfold in time and space, are located in the contexts of their ongoing relationships with others and embeddedness within configurations of marginalization shaped by gender, race/ethnicity, age, and social class (Jones, 2010).

Most of this work, though, continues to seek out and present orderly interpretations of girls' experiences, attuned to linear story-telling even in its complexity. On the other hand, poststructuralists like Deleuze and Guattari open us up to thinking about events within the social world in a more multi-linear and un-orderly way. Thus, while most analyses of girls' violence seek 'to find in the outlines of earl[ier] circumstances a unified pattern that gives birth to that which comes after', Deleuze and Guattari call for us to focus 'on discontinuities [and] the "profusion of entangled events"' (Ferguson, 1991: 331). Doing so, we suggest, can advance our understandings of violence: it complicates conventional approaches and helps illuminate the complex lived experiences, emotionality, and logics associated with conflicts and the moments of physical violence that emerge within them.

Recent research on girls' conflicts, relationships, and engagements with gendered marginalization—particularly in the context of what has been called cyber-bullying—has drawn on what Deleuze and Guattari call a *rhizomatic* analytics (Kofoed, 2009; Kofoed and Ringrose, forthcoming; Renold and Ringrose, 2008). A *rhizome* is a specific kind of root, which—unlike the root of a tree—grows and expands leading to new plants. Rhizomes form an intricate root/plant system of entanglements that have no starting and ending points, only points in the middle that are continuously connecting to other points. This is a key metaphor used by Deleuze and Guattari to deal with flux, flow, and foldings, rather than structure and reproduction. Such an analysis has been particularly well suited for understanding cyber-bullying, and, more broadly, the impact of emerging technoscapes of mobile phones, internet chatrooms, and web-based social networks on girls' conflicts.

Girls' conflicts increasingly make use of technosocial forms of communication. Irrespective of economic means, the mobile phone and internet have enabled new forms of sociability and connectivity (Katz and Aakhus, 2002), with mobile texting and talking, as well as exchanges in virtual spaces such as chatrooms and Facebook, making up an increasingly significant form of communication, including in processes of violent conflicts. These technoscapes appear to add new layers to the positional and relational uncertainties that often characterize girls' experiences. Research on how youth in general

use social media and particularly how these technologies are applied in social conflicts is therefore informative for understanding girls' conflicts.

In relation to cyber-bullying, for example, these technologies have meant that bullying has moved beyond the schoolyard and spilled over into the everyday lives of youths and the spaces they inhabit (Hinduja and Patchin, 2009; Kofoed, 2009). Conflicts that play out using technosocial forms of communication add layers of *intransparency* by creating uncertainty about the senders, receivers, and viewers of any message that circulates by phone, SMS, Facebook, or instant messaging (Kofoed, 2009; Shariff, 2008). With fake log-ons, the use of others' phones, anonymous calls and messages, calls with a group of friends listening in—the list of potential participants seems both overwhelming and innumerable. In addition, conflicts are dispersed in time and space, such that the emotional experience of being thwarted, allied against, and excluded from peer groups happens not at given places and times, but anytime and anywhere. Moreover, these create non-simultaneous emotional experiences since messages are sent, posted, and viewed by different participants across different times and in different spaces (Kofoed, 2009). They are rhizomatic, *par excellence*.

Such analyses help awaken us, as well, to how rhizomatics flow through girls' experiences of their social worlds, irrespective of the involvement of technologies. Engaging with Deleuze and Guattari's conceptualizations is productive, by allowing us to see girls' positionings and relations as *becomings* and *assemblages*: in movement and in flux, rather than fixed and pre-given. Girls are thus participants with fluid positionalities in conflicts, rather than the victims, perpetrators and bystanders that characterize the fixed positions often applied in more linear analyses. We become attentive to immanence and change—movements themselves, or what Deleuze and Guattari call *lines of flight*—rather than to the products (positions, relationships) of such movements. We also become attentive to *folds*: affective connections that produce multi-linear and asynchronous temporalities, rather than linear and chronological time. And we look at girls' violent conflicts with an eye toward their roles in *becomings*—movements toward new positionings, which are affectively tied to other processes of becoming, as part of a circulation of positionings that is continually being organized and reorganized.

Drawing from Deleuze and Guattari to analyze girls' violent conflicts entails applying concepts from a 'tool box' rather than presenting a coherent theoretical framework. As Deleuze explained of using their work, 'the only question is, "Does it work and how does it work? How does it work for you?"' (in Poxon and Stivale, 2005: 73). Thus, we turn to their work, not as a replacement for other ways of knowing, but to explore the additional insights for understanding girls' violence that come from thinking about rupture, complexity, ambiguity, angst, uncertainty, and desires of becoming (Biehl and Locke, 2010). The concepts briefly introduced here also connect with one another rhizomatically, as will be highlighted as they are put to use in our analysis.

Producing data through fieldwork

The empirical data for this analysis were produced during six months of ethnographic fieldwork in Copenhagen, Denmark, conducted by the first author. The primary data-producing methods employed were participant-observation, interviews, and conversations with girls

who have experienced using violence.¹ The main informants, 20 young women aged 13 to 22, were interviewed many times during the fieldwork. A third of the informants were Danish and the remainder were of mixed ethnic origin with one or both parents from countries including Argentina, Ghana, Pakistan, Turkey, Afghanistan, and Greenland. Additionally, friends, parents, and social workers connected to these key informants were included in the study through conversations and their partial participation in some of the interviews.

All of the key informants were or had been connected to institutions for 'at-risk' youth, which means they had varying social problems such as unstable living conditions, lack of school attendance, soft drug and alcohol use, and degrees of dysfunctionality in families. The first author initially came into contact with the girls by collaborating with two institutions, one in Copenhagen and one in a suburban area situated 20 km south of Copenhagen. The institutions were not the primary aim of the study but were chosen for a range of practical and ethical reasons. Prior work relations with both institutions enabled easy access to the field and informants. Both offer a combination of voluntary day-time counseling and residence; however only two informants resided in the institution. Knowing that all informants had positive relationships with competent social workers was essential for conducting this study, as it provided the informants a place of support, practical help, and therapeutic talk if their participation in the study triggered negative memories or self-reflections. In fact, all of the young women in the study met regularly with a social worker who provided practical help and support.² Research interactions with informants largely took place outside the institutions, and their participation was voluntary, confidential, and could be freely terminated at any time.

While scholars are often concerned about the impact of drawing samples from those identified as 'at-risk' or with connections to institutional settings (see Copes and Hochstetler, 2010), these concerns are tempered in the Danish context, given its expansive welfare system and the availability of services to a broad range of its residents. The Danish welfare state provides extensive support and intervention programmes for children and families, including those dealing with adverse social conditions (Kampmann and Warming, 2004). Most of this service provision is voluntary and based on preventive and family-based initiatives such as family counseling, social workers engaging with children and youth, and specialized group activities for youth. The sampling strategy utilized here likely resulted in contact with young women in Copenhagen who are less atypical of their peers than agency-based samples in countries with less extensive welfare states. Our analysis rests on the experiences of a sample of young women who use physical violence, experience a range of social problems in their everyday lives, and have opted to receive adult supports to deal with them in a state context in which such interventions are common and normalized. While our sample and the ensuing analyses are thus specific to this particular group, we do not believe this hinders the goals of our investigation, which are to explicate the utility of Deleuze and Guattari's conceptual tools for furthering our understandings of young women's violence. Girls were interviewed in their homes, at the institutions, or other locations in town. In addition, many informal conversations and interactions took place walking around the neighborhood, sitting in cafés and pizzerias, and driving in the first author's car (a space which seemed to generate confidentiality and conversations). Often their friends would join and

participate in conversations. Conversations and interviews touched upon a range of issues including family relationships, school, friendships, conflicts, and experiences of violence.

Gradually conversations replaced prepared interviews, consisting of talk about everyday life, childhood memories, and future dreams. Other recurring themes were struggles with municipal case managers, shortages of money, unstable housing, and struggles with completing school. There was talk about friendships, boyfriends, and family, and as these relationships changed over the course of the fieldwork, insight was gained into the strengths and limitations of significant relationships in the girls' lives. Rapid changes in affect and intensity, frequent conflicts, and even violence seemed to run through many of these relationships. The first author witnessed temporary ruptures, frequent dramas, but never the termination of a relationship. There were disputes between girls in face-to-face interactions and over the phone, and disputes were also followed on Facebook. Intentionally, there was no witnessing of physical violence: witnessing would signal condoning the practice, which we consider ethically problematic. Information was gained by talking with girls about physical violence, and drawing parallels between various observations of non-physical conflicts and their representations of situations involving physical violence. The analysis process can best be described as analytic induction informed by theoretical orientation and emic categories, allowing for the explorative dimensions of the study to unfold.³ Our focus here is to examine the complexities of girls' social conflicts, particularly as they include moments of physical violence, and within the social milieus of the girls' daily lives. We give particular attention to temporal, affective, and positional flows while examining the question *what does violence do?*

Territories of marginalization: inequality, uncertainty, and gendered violence

It is essential to contextualize girls' perpetration of violence within the violence they experience: witnessing it, listening to it, watching it, suffering it ... [A] certain routinization of violence in girls' everyday lives appears to have a strong effect on their decision-making.

(Schaffner, 2004: 115)

The girls and young women in this study all come from neighborhoods in Copenhagen and the southern suburbs characterized by a high level of communal housing and unemployment, low average income, and a range of social problems such as youth gangs, crime, and the abuse of alcohol and drugs. Informants come from Nørrebro, Husum-Brønshøj, and Bispebjerg, that on average have 22 percent non-western immigrants compared to an average of 15.5 percent non-western immigrants in Copenhagen and 7.5 percent nationally⁴ (Municipality of Copenhagen, 2011). Communal housing projects situated here, such as Tingbjerg and Mjoelnerparken, have compositions that exceed 50 percent non-western immigrants, and appear on the 'Ghetto-List' recently published by the Ministry of Social Affairs.⁵

Such areas constitute pockets of relative poverty⁶ in a city defined by a large middle class with high levels of free social services such as medical care, daycare, and education

(Kampmann and Warming, 2004). The Danish welfare state has the largest share of tax-financed benefits among the EU countries. As mentioned, all of the girls are connected to specialized welfare institutions providing training, support, and help to at-risk youth and their families. However this specialized service provision entails the identification of youth as in need of development, betterment, and normalization. They are *young* clients in the Danish welfare system, and therefore in a particularly vulnerable position being enrolled in programmes that seek to change the identity and development of children (Andersen, 2003). Consequently, they are exposed to disempowering practices and even symbolic violence (Bo and Warming, 2003).

Most of the informants attend school in sporadic ways, with frequent shifts and long periods of non-attendance. In Denmark, free education is expected to bring about increased social mobility. The 'contract' between the citizen and the welfare state is one of mutual expectations and requirements. The State provides possibilities, and the citizen is expected to make use of these in order to create successful life trajectories that include being educated, employed, and reproducing nuclear families. It becomes an individual responsibility to make a success of one's life, and individualized strategies dominate solutions offered to marginalized citizens within the educational sector (Katznelson, 2004), the child and family sector (Bo and Warming, 2003), and the unemployment and benefits sector (Mik-Meyer, 2004).

Education is a main concern of the girls' caseworkers, who are trying to accomplish national strategies of education for all.⁷ At-risk youth find this particularly difficult to accomplish as they try to cope with more immediate struggles in their lives, yet they are continually pressured into its pursuit. The informants are ambivalent in their concerns about failing to complete school, being expelled, and generally having poor experiences in educational settings. They have internalized discourses about education as significant for personal success, and recognize that their lack of education jeopardizes their future dreams of a life in suburbia with middle class values and a nuclear family. Thus, there is a tension between their expressed desire to accomplish this and their inability to complete school. These institutional and educational contexts are important layers of the girls' marginalization.

Growing up in neighborhoods referred to as ghettos, experiencing relative poverty, and being targeted by the welfare state and educational system as in need of betterment and normalization provides the backdrop of childhood and youth experiences of marginality in hierarchies of class and ethnicity. Being girls and young women, study participants are further positioned within hierarchies of age and gender, placing them in a matrix of domination relevant for understanding their everyday experiences and communications through violence. We approach the linkage between inequality and violence presented here as intertwined within multiple and intersecting inequalities. As Burgess-Proctor (2006: 31) explains: 'Systems of power such as race, class, and gender do not alone shape our experiences but rather are multiplicative, inextricably linked, and simultaneously experienced.'

All but one informant come from single parent households, mostly comprised of mothers raising two to three children; all but two also have frequent contact with the other parent. Significant for the girls—having grown up in distressed neighborhoods in

families of relative poverty and periodic parental neglect—is that the neighborhood becomes a space of interaction from around age 10 to 12. Informants all spend most of their adolescent time outside the home in youth spaces characterized by little adult supervision. Here, they are maneuvering within a stratified social space, and their everyday lives are characterized by negotiating precarious positions in constantly changing peer group assemblages.

An additional layer is the wide array of violence—physical, sexual, emotional, structural, and institutional—that girls experience during their adolescent years. This includes bullying; sexual harassment; name-calling; racism; parental neglect; institutional control and (mis)use of power; and physical violence in families, intimate relationships, and between friends. Girls describe that more routinized forms of violence, while deeply meaningful for them, are generally viewed by others as having limited importance. Even severe violence—including from parents or siblings, or toward mothers—receives remarkably little, if any, serious attention in the family, and the young women have experienced such events being disregarded by authorities like police and case managers.

The violence these girls experience in their daily lives, like girls in many other locations (Alder and Worrall, 2004; Miller, 2008; Schaffner, 2006), consists of these varieties of harms, most of which appear invisible. They often fall outside normative perceptions of what constitutes serious violence (see Schepper-Hughes and Bourgois, 2004), and leave no visible signs on the body. They do not appear in police reports, enter statistics in emergency wards, or reach other authorities. Yet, the everyday nature of these experiences of marginalization, objectification, and erasure—which extend over time, as compared to the time- and space-boundedness of physical violence—is what makes them so problematic (see also Natland, 2009; Putallaz and Biernan, 2004; Schaffner, 2004). In this way, violence, broadly defined, is embedded within and made invisible by the very structures of inequality that co-produce it, and lead girls' lives to become affected by drama, emotional tensions, and uncertainty.

Living with conflicts on a daily basis creates emotional tensions that have a profound impact on the girls. Class, ethnicity, gender, and age are constituted as categories with particular social values attached, and girls experience peer group relations—where a great deal of conflict occurs—as a constant source of shifting, re-ordering, and positioning that often plays out with reference to these constituted categories. Thus, girls describe the experience of navigating daily life as one in which they have to continually strategize and think ahead, rather than live a habituated life of everyday practice. Describing her complex social life of ever-changing social relations, constant struggles to maintain social position, and repeated efforts to mobilize peer networks for back-up, 16-year-old Selma puts it like this:

You know, life is a chess game. This is what my sister taught me: always think ahead, always have a plan. It's a game you play, and I have to hope I made the right move, otherwise I'm check mate and I will have to start all over again.

And yet, this life of routinized chaos, rife with violence, could be a familiar and thus secure space to be in. As Sofie, age 21, explains:

It's like being in it, being in something that you know. Being in that huge chaos, but you know it, you know the feeling. You know about being beaten, you know about feeling like shit, you know about not eating. You don't know about that—you know, receiving [help and comfort] and having a stable life, where it is like this [*she draws a straight line in the air with her hand*]. You only know about [*she draws a line going up and down, changing rapidly*] ... Sometimes I pick a fight with Joey [her boyfriend] just to feel that, you know, just because that feeling is so familiar.

Sofie is not sure whether this description makes sense, and she struggles to put into words how the emotional tension of being in conflicts has been an everyday practice for her, and sometimes still is. She describes chaos as a comfortable and recognizable space, while stability and being cared for are foreign to her. Yet, the urgency of the conflicts seems to lessen as girls grow older. Cassandra, aged 19, draws a sigh of relief that her life is no longer caught up in that earlier space, in which 'it's like every morning you wake up, and it's like, "What happened? What happened?" All the time, that chaos and shit.' The younger girls, however, remain caught up in the urgency of these conflicts, and this itself produces relentless emotional tension.

Technosocial forms of communication, as noted earlier, exacerbate this way of life for girls. Spending time with them clearly shows (the first author) that they are always reachable and are constantly being reached. During an initial interview with 15-year-old Sally, for instance, her phone rings six times and she receives nine texts during the hour-and-a-half-long interview. Girls carry their phones at all times, and these frequently attract attention due to repeated calls and text messages. Mobiles serve to maintain relationships through short but frequent contacts, but also serve as a form of social control demanding 'perpetual contact' (Katz and Aakhus, 2002; Licoppe, 2004).

In fact, Sally describes that she has actually 'called in sick' the day of the interview to get some peace and quiet. She has done so by updating her profile on Facebook to say she is down with the flu. This gives her a few days at home to watch TV and relax without having to get involved with 'who is angry with who, who has broken up with who—all this chaos, all the time, that I have to attend to'. In resonance with Sally's experience, Licoppe (2004: 153) writes, 'it becomes necessary to be available for interaction, or necessary to justify or renegotiate one's unavailability'. She feels obliged to participate in the constant repositionings that take place in her peer groups, and the only way of temporarily eluding it is to call in sick.

Yet, on the whole, girls are intensely concerned with being informed about what is going on, which for all requires being within reach of their mobile phones and for some frequently checking updates on Facebook and in chatrooms. The changing technoscape, made up of internet chatrooms, virtual networks, instant messaging and emails, constitutes relevant and real forms of communications, which supplement and sometimes replace face-to-face interactions among the girls and others in their social networks. And as we will see, these technologies play an important role in girls' violent conflicts. Most of the girls are only occasionally involved in physical fights themselves, but the emotional tension from potentially changing positions and relations—each embedded within marginalizations—seems to take up a significant part of their everyday interactions and concerns.

Violence, lines of flight, and becoming-relevant

In Deleuze and Guattari's conceptualization, the everyday social terrain girls navigate—characterized by class and ethnic inequalities, gendered violence, emotional tension, and uncertainty—can be understood as a *territorialization* of girls' marginalization. Territorialization involves the formation and perpetuation of rigid hierarchical positions along seemingly fixed axes such as gender, ethnicity, class, and age (Arrigo et al., 2005: 8; Best and Kellner, 1991: 100), with *territory* 'a way of describing the creation of meaning in social space through the forging of coded connections and distinctions ... creating a kind of uniformity or consistency amongst the relevant features of the "territorialized" space' (Brown and Lunt, 2002: 17). Girls are positioned (territorialized) in their social environments as unimportant, not deserving of respect, not mattering, not being relevant.

And yet, as Deleuze and Guattari (1987: 204) insist, 'there is no social system that does not leak in all directions'. Such leaks are conceptualized as *detrterritorializations* or *lines of flight*: 'the movement by which "one" leaves the territory' (Deleuze and Guattari, 1987: 508), seeking a path of escape or transformation, however fleeting or unstable it may be. In this way, we suggest that girls' violence can be understood as a line of flight, a detrterritorializing movement toward *becoming-relevant*. Becomings are points or moments that destabilize the fixed identities ascribed to individuals within territorializations. In the current context, they are neither simply about performing femininity or mimicking masculinity, or responding to relational insecurities (such interpretations, in fact, reterritorialize, reinforce, and reiterate fixed gender identities),⁸ but are movements toward becoming something new: a subject who matters.

Being perceived as unimportant and unworthy of respect (and thus, potentially easy targets for victimization) are all positions that the girls in our study seek to escape. The misfit between the positions offered by others in their shared social terrain and girls' self-perception (the desire to be relevant, to *matter* in their social world) is a driving force in girls' conflicts and their moments of violent engagement. In fact, girls' desire for relevance itself is a detrterritorialization: a rupture in 'the colonization of [girls'] desire' within a territorial formation that insists they accept, embrace, and invest in their marginalization (Best and Kellner, 1991: 78).

Presenting this interpretation of girls' conflicts, including their engagement with violence, should not be construed as romanticizing girls' agency or resistance, in contrast to dominant tropes that pathologize it. This is not our intent. Instead, it is to analyze these events 'as a series of interconnected practices ... considered in terms of what [they] create' (Bray and Colebrook, 1998: 58). Deleuze and Guattari encourage us to look at practices less in terms of what they are and what they mean, and instead in terms of what they do—their productive functions. Thus, as Bray and Colebrook (1998: 58) explain:

In this quite specific sense, certain practices that have been interpreted as signs of some general ... pathology might be more usefully reconfigured as forms of critique; that is to say, these 'deviant,' 'abnormal,' or 'pathological' forms of bodily comportment [or action] might effect a positive difference or create a distance from certain regular or normalized ways of being.

And yet, lines of flight rarely have radical potential. They challenge the unity and coherence of girls' marginalization within their social milieu, revealing the instability of this positioning. But mostly, they are *moments* of becoming-relevant, quickly reterritorialized, bringing girls back into repressive hierarchies. Moreover, such moments can themselves draw from territorializations in their constructions: girls' efforts at becoming-relevant can occur on the backs of *other* girls, providing a singular line of flight that reinscribes marginalization even as it disrupts it (Miller, 2001; Renold and Ringrose, 2008).

As girls move through the social terrain of their daily lives, they are 'always engaging in processes of deterritorialization and reterritorialization' (Fuglsang and Sørensen, 2006: 9). Our interest here lies in mapping this multiplicity of movements and positionings, this process that is always in flux. To do so, according to Deleuze and Guattari, means beginning with 'the moment of contact or interaction' (Lorraine, 2000: 193)—in our case, a situation of physical violence or a conflict—and tracing it backward and forward, not with the goal of identifying its starting and ending points, but instead by 'following out ... the lines that make up multiplicities' (2000: 188). In what follows, we draw from two instances of aggression in girls' lives: the first, severe violence between a girl and boy that becomes a protracted conflict; and the second, a protracted conflict between two girls punctuated by violence, degradation, and technosocial assaults. Juxtaposing these two cases allows us to examine dynamic ruptures, transgressions, positionings and repositionings, and understand the complex temporalities associated with girls' violence and their moments of becoming relevant.

Territorializing, deterritorializing, and reterritorializing gender inequality: the rhizomatics of Selma's conflicts with Farouk

Selma is 16 years old. She has lived in Nørrebro most of her life, where she grew up with her Danish mother but in frequent contact with her Iraqi father and Muslim family. She identifies as being Iraqi-Muslim-Danish, mostly in that order, however this hyphenated identity construction (Mørck, 1998) is repeatedly contested by the Iraqi family due to her Danish heritage and ways of living. Living the hyphen is expressed by Selma as a competence but indeed also a struggle that sometimes leaves her belonging nowhere. In terms of ethnic categorization it leaves her marginalized in Danish settings being too dark-skinned, and in Iraqi settings being too assimilated to Danish culture. Belonging to multiple ethnic categories seems to disturb the social order in various multicultural settings, where people like Selma can be named with derogatory terms which designate hyphenated ethnic categorizations as deviant and culturally unrecognizable (Staunæs, 2004).

Selma has her own small apartment provided by the municipality in Nørrebro, an inner-city area in Copenhagen known equally for its multi-ethnic vibe and social problems, including crime and gang violence. Though Selma also has a place in Ballerup, which she shares with her incarcerated boyfriend, Nørrebro is home to her social life, where she sees herself belonging, even as it means navigating terrains of violence and gendered marginalization.

She is tense and emotionally engaged as she talks about a violent encounter that happened the night before. The violence has taken place in her apartment, where she has been hanging out with her two friends, Minnah and Farouk, who are in a relationship. At

first, Minnah and Farouk get into a fight because, as Selma puts it, ‘Minnah is being hysterical’. Minnah’s behavior reminds her of herself sometimes, and Selma thinks it appropriate that Farouk does what he has to do to quiet Minnah down, including slapping her and sitting on top of her to hold her down.

The event soon escalates when Farouk places his hands around Minnah’s throat. Selma then jumps on Farouk shouting, ‘what is wrong with you, you psychopath, you’re strangling her!’ The fight is then between Farouk and the two girls, who side with each other. As the three struggle with one another, they are being tossed against the wall, shelves are falling over, and, as Selma notes, ‘I was getting really pissed by the way the place, I mean *my* things, were being ruined. That’s just disrespectful—don’t ruin my things.’

As Selma describes its unfolding, the fight quickly becomes between her and Farouk, with Minnah standing on the side and, according to Selma, yelling and whining. It is broken off by one of Farouk’s friends who comes by. The situation appears to settle with the interference of the friend, and a compromise is reached that the mess should be cleaned up before the guys leave. While Selma and Farouk are in a struggle for position and dominance, further violence seems deterred by the arrival of Farouk’s friend, who moves to get Farouk out of the apartment and away from additional conflict.

As Farouk leaves, however, he does so saying, ‘Fuck you, you slut!’, knowing that if Selma lets him go on that remark, he definitely comes out of the conflict on top. Selma reacts swiftly: ‘I went straight at him, head first. No one calls me that—I just went mad!’ Yet, her account of the violence that followed has none of the detail of the first fight. She can’t remember much:

It was like real violence, you know, not like before. He was using all his physical strength, sitting on top of me, holding me down. I can’t remember, it was like I think the others were yelling. But I only remember him, and that I poked his eyes and I think I kicked him. But ... I don’t know ... I don’t know what the others did. I couldn’t really see outside, like I only saw him.

In her retelling of this event, Selma’s speech is incoherent, and her description lacks the detail of the earlier fight. She doesn’t recall how the fight ends, only that the boys leave and she is in the apartment shaking and ‘all up there’ sharing a joint with her friend to calm her down.

There are numerous lenses through which we could interpret these two connected violent encounters. We see evidence, for example, of the role of situational characteristics in shaping the event, including the important role of bystander intervention in both escalating and diffusing violent conflicts (Baron et al., 2001; Felson and Steadman, 1983). Likewise, we could focus on these primarily as examples of gendered violence among young people—reflecting some young men’s willingness to use violence against girlfriends, including in front of an audience, the role of sexual double standards (‘you slut!’) to derogate young women, and how these function as motivational precursors for girls’ violence in defense of victimized friends or their own reputations (see Miller, 2008; Natland, 2009).

Our interest here, though, is to consider what insights can be gained by thinking of these events and Selma’s telling of them rhizomatically: paying close attention to the

distinct temporal rhythms of the two events, which play out sequentially within about 30 minutes but are experienced by Selma as dramatically different; attending to the emotional tensions at play across and within the two; and considering how they speak to Selma's desires for becoming.

Unlike most violent situations girls describe—which are part of prolonged conflicts related to position and status—these incidents are not planned, anticipated, or the result of an escalating conflict. Selma and her friends are hanging out when the possibility of violence suddenly becomes actualized. Of the first violence between Farouk and Minnah, Selma initially participates in the territorialization of gender inequality, in which males are deemed rational and females (including Selma herself) emotionally 'out of control', in need of the assertion of male power for containment. Farouk's disciplining of Minnah is seen as appropriate (see also Miller and White, 2003).

When she perceives Farouk crossing a line, Selma responds by jumping into the fray, but she experiences and describes this fight in a relatively non-dramatic way; Farouk's behavior toward Minnah is not experienced as explicitly about Selma. In her retelling, she can provide details of what happened, and is taken up primarily by the damage of her property as a matter of 'disrespect'. There is no line of flight here; if anything, instead, a 'supple segmentary line', in which Selma's intervention into Minnah's choking 'disturbs [the] ... normalcy' of Farouk's right to use violence, but is merely a 'crack ... in the façade' of gendered territorialization (Best and Kellner, 1991: 100).

While Selma considers the first event somewhat mild and undramatic, the second she experiences as serious, both in terms of the physical violence and her need for retaliatory response. In her own words, this violence is 'real'. This reveals emic categorizations of violence along different lines than a simple division between physical/non-physical, but rather ordered though localized experiences and distinctions based on emotional intensity, lack of control and use of physical force. Her descriptions suggest that her experience of this violence is not just one in which she is more emotionally invested, but also has a distinct temporal rhythm, a 'speeding up' that is tied to the event's emotional intensity for Selma. If the first conflict comes to resolution with no clear 'winner'—the friend's intervention disrupting its outcome—Farouk reterritorializes his claim to gender dominance as he leaves, with 'fuck you, you slut!' re-establishing his status and position vis-à-vis Selma. Farouk's use of this language, a crude symbol of her as sexually stigmatized other, is a device around which he can reiterate her marginalization. Selma's response is one of blind rage—an immediate line of flight against this reterritorialization, and toward becoming-relevant.

Selma enters what Collins (2008: 93) describes as a 'tunnel of violence' or 'forward panic'⁹ characterized by 'hot emotion, a situation of being highly aroused [and] steamed up. It comes on in a rush, explosively' and 'is rhythmic and strongly entraining'. As he describes, 'fighting takes up the complete attention of those who are engaged in it; it overwhelms the senses and focuses the mind so that all else fades into invisibility' (2008: 65). In this second fight with Farouk, Selma's account is one of going into a sensory tunnel where sight, sound, and bodily pain is reduced to the repetitive rhythm of their struggle. Her entrainment in that space means that afterwards—and in contrast to the first violent incident—she remembers little of the detail of what happens, how long it lasts, or how it ends. Instead, her memory is of its corporal and emotional sensations.¹⁰ Likewise,

unlike in the previous fight, Farouk brings his full weight of violence to this fight, reterritorializing Selma's line of flight and his own masculine positioning through brute force. It is, she says, 'real violence ... not like before'. At stake, at least for that moment, are their very positions in the social terrain.

Temporality, precarious positionings, and protractions in Selma's fight with Farouk

Selma's retelling of the story of her fight with Farouk also illuminates that chronological time plays but a small role in her ongoing experience of it. For representational purposes we have given a linear account of the situation, however in the following we will disturb this chronology by paying close attention to the way Selma narrated her experiences that afternoon in different ways. Selma's account demonstrates a multi-linear temporality in which different storylines about the event simultaneously offer her the possibilities of different social positions. In her telling, Selma moves experientially across time, drawing from the past, present, and future, as her fight with Farouk shifts its meaning and import for her. There is no 'freeze-framing' of the event and its positioning of her, no single storyline with a clear beginning and end. Instead, it is a moving part in her ongoing struggles for becoming-relevant, as she places the event in her shifting desires and expectations for the future.

The lengthy conversation about the fight takes Selma through multiple entry and exit points. In one retelling, Selma links her emotional entrainment in the fight—particularly Farouk's holding her down and 'using all his physical strength'—to a recent experience of a friend attempting to rape her. During this telling, her body posture shifts, and she appears disillusioned about her life and her future, brought back into the fold of territorialized definitions. Though she does not establish a direct line between Farouk's actions and her recent experience of sexual violation, her strong reaction links the disempowerment of sexual victimization with the sense of fear and distress at being overpowered and constrained by Farouk during this fight. Repeatedly, she insists, 'no one does that to me. Achmed [her boyfriend] can do it, or my brother, but no one else.' Being subjected to violence is 'being reduced to mere objectivity without agency' (Jackson, 2002: 57), and for Selma it seems to matter whether such objectifications take place within established relations where she is not merely an object for violence, but a subject constituted through relations: a sister, a respected friend, an intimate partner, and a range of other subjectivities. While accepting control from a romantic partner or male family member, and thus 'articulating [herself] to norms' of gender inequality/difference (Geary, 2010: 340), Selma refuses the extension of these territorialized privileges to 'any' man.¹¹

Here, her folding of time brings outside experiences inside the event and her experience of it, shifting her interpretations and complicating any linear cause and effect interpretation of the violence. During another moment of the retelling, Selma reasserts her relevance and her right to a position that matters: 'When he called me a slut, I thought, what the fuck, is he stupid? I had already gone at him [a few weeks] earlier and it took four people to control me and get me off of him!' Re-empowered through this version of her telling, she immediately begins plotting her revenge, picks up the phone and starts calling people. In doing so, she commences the rallying of back-up and alliance that

characterizes situations of protracted conflict among the girls in this study. Her fight with Farouk thus expands further in time and space, and becomes another kind of test of Selma's becoming-relevant: the materialization of her social position through her ability to provoke others' engagement in her conflict with Farouk.

Protracted conflicts are the norm in this investigation, with only a small portion described as 'out of control' in the ways Selma characterizes this fight with Farouk. Instead, most are placed within complex and intricate peer-group relations and interactions, and their emotional charge relates to status and social positioning. Through these, girls are being positioned and positioning themselves, but again, in a quest to become-relevant. Selma is repositioned through the violence that takes place with Farouk: as the victor, he has reestablished his dominance and her irrelevance. Yet multiple pathways and positionings emerge for her within the hours that follow.

She first calls her brother, seeking his support in rallying some friends to go to Nørrebro and beat Farouk up. During the time spent walking and talking that afternoon, she calls several friends and sends off SMSs. Selma is impatient yet nervous at the thought of retaliation. As the hours pass, it becomes clear to Selma that the violence of the night before requires her to take action. She explains:

You [the first author] don't understand. I can't go home to Ballerup and cool off. I have to go to Nørrebro and deal with it. That is my life. I have to be hard, I can't let people walk all over me. Because they will do it again and again. He needs to know who I am. What he did to me, you don't do to me. Who does he think he is? Doesn't he know who I am?

Selma thus repositions herself as relevant, as someone who matters. For her, turning away from the violence would be a form of social death (Biehl and Locke, 2010: 325), an acceptance of her marginalization.

Having lost the physical fight, Selma's ability to become-relevant again is tied directly to her social positioning, and she finds herself precariously placed. Having worked to rally her brother, she then has loud and rowdy conversations over the phone with three friends, attempting to engage them in her repositioning, in recognition of 'who I am' in relation to Farouk. But they have not shown up quite as loyally as she has hoped. Hanging up, she laments, 'these stupid kids, they know nothing. Maybe they won't come through for me, maybe I will have to do it myself'. She is distressed—not only at the prospect of more fighting—but also of the possibility that her social network consisting of family and friends both male and female will reveal itself less potent than she has imagined and hoped for. Likewise, her relationship with her brother is materializing in his commitment to this conflict, and she admits that she is worried that he will not engage in it. If he does not come through for her, it will be a public display of his lack of alliance and loyalty—further confirmation of Selma's marginalized position of irrelevance.

The emotional tension is building up, increasing with every minute spent with Selma. Her body posture and changing flow in communication reveal an inner turmoil. As the planned retaliation gains momentum with every phone call and SMS sent and received between her and her friends and acquaintances, Selma becomes deeply entrained in this emotional space, but it is no longer one shared temporally or spatially with Farouk. Through these technologies, their conflict spills over into her relations and networks of

potential back-up, and she finds herself caught in an emotional space maintained through technosocial forms of communication, as she attempts to position herself, to carve out a space of relevance through the use of physical violence, threats of violence, and, most importantly, by making her connections in her peer network visible. Yet uncertainty proliferates the situation, as Selma has no way of knowing who is allying with her, who is allying against her and—maybe worst of all—who considers her need for retaliation irrelevant. A few days later, the first author reaches Selma by phone and asks how the situation unraveled. She briefly remarks, ‘it’s all ok now, he got his beating and that’s the end of it’. Despite various attempts to make her elaborate on the unfolding of the event, she has few comments to add. It is of the past and the dramatic moment has passed. Meeting her in person a week later sheds no further light on the dramatic situation. Instead, her immediate occupation is with the arrest of a friend in relation to the robbery of a grocery store. Apparently, she and Farouk were both involved in the robbery, and her pressing concern is whether he will tell on her as a consequence of her retaliation. Thus, even as one dramatic moment passes, others open up and connect backward and forward, in an unfinished and ongoing process which a linear approach to conflicts insufficiently captures. The flux and fluidity embedded in processes of social conflict is made visible through rhizomatic analysis.

Selma’s experiences of violence relate to territorializations within gender and age hierarchies where Selma refuses to be victimized and marginalized. The emotional turmoil of precarious becomings is made evident through a rhizomatic reading of her experience, as presented above. The physical violence takes up very little of the attention that these conflicts receive. Her attention is directed toward assemblages of social networks, lines of flight and becoming-relevant, testifying to violence not only producing physical and emotional harm, but working to produce precarious lives and emotional tension.

‘Becoming is not always heroic’: Miranda, Rebekka, and lines of flight as reterritorializations

Selma and Farouk share ethnic and class positionings. Their ongoing conflicts are embedded primarily in struggles to deterritorialize and reterritorialize hierarchies across gender. But many of the conflicts girls describe revolve around precarious positionings between and among girls. Here, we address another series of lines of flight, illustrated by the example of a protracted conflict, with multiple violent situations, between several girls contesting territorializations within gender and across class hierarchies. This conflict plays out through both technosocial forms of communication and face-to-face encounters, creating affective responses of alliance as well as abjectifications.

Miranda, age 16, speaks of frequently using chatrooms and Facebook in relation to violent conflicts. She explains how a particular girl, Rebekka, on repeated occasions calls her a whore, and similar names, both to their peers and on Rebekka’s Facebook wall. This has instigated a situation in which Miranda repeatedly takes revenge, in the form of insults, violence, and humiliations of Rebekka, particularly when Miranda and her friend Silja happen to come across her around town. They engage not just in acts of violence toward Rebekka, but in cruel degradation ceremonies against her, including, in one instance, forcing her to eat dog feces. Miranda is unable to reflect on why this has

become a repeated interaction with Rebekka, but reports that it has taken place five or six times over a period of about six to eight months. She feels compelled to engage with Rebekka's insults every time, but describes the violent, humiliating encounters almost as happy accidents. She explains:

I mean you can't plan these things, you don't know what will happen. Like I can't plan that, ok, there should be a soggy old box lying in a rain-pit, or dog shit [*laughs*]. But we cut her hair, spit on her, make her kiss our shoes, kick her and that stuff ... Just so we are even and then some.

Seemingly, despite the ongoing degradations and assaults she sustains at Miranda's hand, Rebekka continues to insult and demean her on Facebook. As with Farouk's calling Selma a 'slut', Rebekka's use of the term 'whore' is designed to situate Miranda in a stigmatized gender category, it is a territorialization symbolizing her position as insignificant in a matrix of domination based on gender and class hierarchies. While Miranda is being positioned in a space of irrelevance, she responds to the positioning by asserting her position as someone to be 'respected'—getting even *and then some*—someone who controls positioning and subjectification within their peer groups.

Yet the dynamics are distinct: unlike Selma, Miranda does not fly into a blind rage at the insult. Instead, her encounters with Rebekka are opportunistic, and recounted with emotionality that involves humor and excitement rather than fear and fury. The stakes in Miranda's ongoing conflict with Rebekka are different than those between Selma and Farouk. Farouk has the upper hand in the conflict with Selma, as she is clearly positioned *beneath* him in the territorialized space of gender inequality, a position she seeks to challenge by becoming relevant. In contrast, Miranda and Rebekka are locked in a contest in which their lines of flight are themselves built on the reterritorialization of gender hierarchy, as each attempts to position the other within this terrain and themselves beyond it. As Deleuze and Guattari (1987: 10) note, 'groups and individuals contain microfascisms just waiting to crystallize'. Thus, 'becoming is not always heroic. Solidarities formed in reaction to ... alienations ... can themselves become exclusionary, founded less on expanded empathy than ... twisted into instruments of power [and] violence' (Biehl and Locke, 2010: 336).

Initially, Miranda claims that she has never been offended by anyone to the extent that violence is called for, claiming that 'no one has ever like come up to me and threatened me. That never happens.' However, her friend Isabelle, age 18, who participates in the interview, corrects Miranda and reminds her of the incidents with Rebekka. The interview itself, then, is a site in which Miranda seeks a space of becoming-relevant in her story of self: to come across (to the first author) as someone who 'knows everybody' and is sufficiently respected that no one will threaten her (see also Sermijn et al., 2008). Later, walking together in malls and by the train station where a lot of youth hang out, she greets many people on the way, confirming (to the first author) her own presentation as a person with a large social network, a person who matters.

Likewise, Miranda and Isabelle's positionings of Rebekka also function to draw contrasts with themselves that speak to their own positionings. These are not simply gendered territorializations; instead, gender is interlocking with claims of class-based inferiority. When asked to describe Rebekka, both girls say she is 'a really sorry one'. They note that she smells, has bad hygiene, and looks like a 12-year-old despite being 16.

These disparaging remarks are resonant with other research which shows that girls' conflicts often are embedded within insults pertaining to the body, girls' capacity (economic and otherwise) to invest in their personal grooming, and inappropriate displays of femininity (Miller and Mullins, 2006; Natland, 2009).

The girls also attribute their claims about Rebekka's weak social positioning to her disputes with Miranda, an additional move toward becoming relevant through a 'reterritorialization ... of dominance, differentiation, and Otherization' (Renald and Ringrose, 2008: 332) of Rebekka. They say that she used to 'have an ok amount of friends', but now has none because of their ongoing conflicts. Isabelle has known Rebekka since early childhood, and comments that she used to be quiet and well behaved, until suddenly 'she starts acting all smart, having an attitude, and she goes around saying stuff about Miranda. Like I warned her, she would be beaten if she continued.' Hence, while Miranda and Isabelle are making claims to their own positions of relevance, they are appalled by Rebekka's attempts to do the same and believe these efforts are deserving of violent censure: it is not simply that she is insulting Miranda, but that she is acting 'smart', has an 'attitude', and thus is refusing a marginal position of being quiet, well behaved, and invisible.¹² Their ability to position themselves as respected and connected thus hinges on positioning Rebekka as irrelevant, and they do so through discourses of both class- and gender-based inferiority. Here, quite clearly, territorializations of gender inequality pit the girls against one another as they vie for positions that matter (see also Miller, 2008; Schaffner, 1999).

Reading these incidents in a chronological way, with an eye toward linear causality, we could identify Rebekka as the instigator of the conflict, by calling Miranda a whore, but Miranda as the offender, because she responds to the insult by means of violence and acts meant to degrade and humiliate Rebekka. Yet where does that leave Silja and Isabelle, and all the others who express opinions about the incidents in peer groups and receive and read SMSs and updates on Facebook and in chatrooms? Reducing them to witnesses clearly misrepresents their key roles in such conflicts, and, in fact, the very notion of witnesses, offenders, and victims as fixed positions in violent situations distorts the lived experiences of Miranda, Isabelle, and even Rebekka. As when Selma seeks to make her social position visible through the rallying of back-up against Farouk, Miranda and Isabelle's narrative focuses less on the physical acts perpetrated against Rebekka than on the reordering of alliances and precarious becomings. Social spectators, in this instance, are who the violence is enacted for: it is through the interpretations of assemblages of peer networks that Miranda's acts of violence affectively rework relations and positions.

In fact, Miranda's reputation in her peer networks is not only one of relevance and respect. Other informants refer to her as 'too much', 'a real street girl', and the type that would 'steal and burn off cars and stuff', indicating clear emic distinctions between legitimate and illegitimate forms of delinquency and violent performance for girls. Even she and Isabelle have at one time fallen out as a consequence of Miranda's degradation of Rebekka. For Isabelle, making someone eat dog feces crosses lines of legitimacy, and goes beyond asserting a position of relevance. Expressing her disgust at Miranda's actions, they have sent SMSs threatening one another, with Isabelle inviting Miranda to 'come over with all your friends, and we will see what happens'. In the continuing flux

of social positionings, they eventually side with each other against Rebekka, deciding 'it was not worth fighting over'. It is likely, though, that this allegiance will itself remain temporary, reflecting the impermanence of girls' alliances in territories of marginalization. This specific day, Miranda and Isabelle happen to be sitting together at an interview, presenting the conflict with Rebekka as minor and of the past. Yet, disputes, realignments, and ruptures in solidarity happen on an everyday basis.

Moreover, others continue to express grave concerns about Miranda's behaviors. Social workers, for example, express concern for her mental health, and consider the possibility that she has a borderline personality or schizophrenia. Reflecting on these characterizations and others' fear and distaste of her actions, Miranda comments, 'It's mostly bad. It's nice that people don't, like, beat you up. But of course it's not nice that people think you are a violent psychopath and walk on the other side.' Her attendance at school has been affected by this reputation, and she gives many examples of feeling excluded and wrongly blamed by other students and teachers.

In this way, the extreme lines of flight Miranda seeks to become relevant are reterritorialized but also position her as someone new. Among some in her peer networks, and at some times, her violent acts function to make her worthy of allegiance. Yet, this is a precarious and unstable positioning, as others position her as abject and monstrous, with potential psychiatric diagnoses threatening to adhere to her a stable position as 'sick'. This is a well-documented territorial stance toward girls' aggression (Worrall, 2004). To say this is neither to excuse nor valorize Miranda's cruel mistreatment of Rebekka, but to highlight the productive functions of her actions and others' responses to them. Simultaneously, these interactions create multiple new becomings for Miranda, including that which she seeks—becoming relevant, and the unexpected—becoming pathological.

Discussion

Deleuze and Guattari (1987) have inspired us to look at violence as affective encounters creating rupture and disorder, and which continually reorganize the social spaces of youth. By looking at how violence works in the lives of young women we are able to grasp precarious becomings and agentic lines of flight. Micro-analysis of violent conflicts has made us attentive to conflicts as ways of negotiating multiple marginalizations and becoming-relevant as movements toward mattering and visibility. We argue that the young women who participated in this study were marginally positioned in unequal structures of class, ethnicity, gender and age, and we connect processes of violence to micro-movements within this matrix of domination.

Deleuzian understandings of territorialization and deterritorialization help us account for movements from dominated positionings to agentic becomings-relevant in peer-groups and among girls. In this way, our close, detailed analyses of Selma's and Miranda's experiences with conflicts—and the moments of physical violence that punctuate these—both complement and extend recent feminist scholarship drawing from interactionist and constructionist frameworks. The search for gendered respect is part of what guides girls' actions. But their lines of flight, we suggest, run deeper than reputational concerns: they are about girls' intrapsychic and intersubjective desires to *matter* in social worlds that routinely and repeatedly devalue them.

However we have also shown that such lines of flight are often broken, and reterritorialization seems to disturb becoming-relevant. The positions that are taken up by the girls and young women are precarious and untenable, and continuous reconfiguring of social positions and relations seem to be everyday practice. Rhizo-analysis allows us to see violent conflicts as multi-linear, multi-causal, and involving multiple becomings, thereby complicating linear, causal and chronological explanations and representations of violence (Collins, 2008; Messerschmidt, 1997). Such an approach pushes us to avoid conceptualizing physical violence in terms of fixed positions such as ‘victim’ and ‘perpetrator’, which often binarily imbues some with agency while denying it to others. Tracing the non-linearity in girls’ accounts of conflicts and moments of physical violence also points us to their multiple and *simultaneous* functions in negotiating social place and identity within social terrains.

In addition, our research highlights that emotional tension is profound in the lives of young women involved in protracted conflicts. Our analysis suggests that in addition to looking at situations and processes of violence, we need to pay attention to extended periods of conflict engagements that in rhizomatic ways rework positions and alliances. While our analysis focuses on two seemingly distinct conflicts—one exemplifying severe physical violence in resonance with ‘real violence’ being physical (Collins, 2008); another mediated by technosocial forms of communication largely in resonance with perceptions of female name-calling, bullying, and relational conflicts, but punctuated by incidents of violence—both involve the production of precarious positions and emotional tension, and are experienced by the young women as harmful and disruptive in different ways.

In addition, emerging technoscapes are changing and informing new ways of connectivity and sociality among youth. Though our research here was not a direct investigation of the impact of such technologies on violence, they invariably become part of the story—whether in Sally’s need to ‘call in sick’ to seek a reprieve from the chaos of ongoing conflicts and positionings, Selma’s use of phone calls and SMSs to rally back-up and demonstrate relevance, or Rebekka’s use of Facebook to disrespect Miranda, and provoke Miranda’s ‘real’ world responses. A growing body of research deals with this emerging technoscape both in its everyday use (Katz and Aakhus, 2002) and in conflicts mainly researched as cyber-bullying (Hinduja and Patchin, 2009; Kofoed, 2009; Kofoed and Ringrose, forthcoming; Shariff, 2008). As presented and analyzed here, violent conflicts between young women include face-to-face communications as well as the use of Facebook, mobiles, and chatrooms. The interplay between face-to-face and technosocial forms of communication is intricate and more research needs to take account of how an evolving technoscape informs violent conflicts among youth.

Finally, despite the growth in feminist scholarship on young women’s violence, research on violence has tended to place emphasis on male experiences of offending and female experiences of victimization (Scheper-Hughes and Bourgois, 2004). This leaves violence research and the wider study of crime, law, and deviance highly gendered, albeit mostly presented as generalized explanations (Mazerolle, 2008). Yet, our and other research on female violence challenges the relevance of a concept like ‘real’ violence: many of the harms incurred by girls in this investigation were less about the *physical* acts themselves, and more about the ongoing contexts within which these were embedded. As

such, our analysis speaks to the relevance of considering how violence—broadly defined—works to produce different forms of harm, rupture, and disorganization of social life. In this way, we believe Deleuze and Guattari's call for analyses that are grounded in flux, flow, and folding, and their insistence on considering function and use—in asking *what does violence do?*—offer important tools for improving our understandings of these phenomena.

Acknowledgements

The authors thank Yvonne Mørck (Roskilde University) and Henrik Vigh (University of Copenhagen) for relevant discussions and comments. We also thank the editor and anonymous reviewers of *Theoretical Criminology* for their comments on previous drafts. The research was generously funded by the Danish Council of Independent Research (Humanities and Social Science).

Notes

1. The analysis is based on 35 taped interviews along with hundreds of pages of fieldnotes all conducted in Danish, the native language of the first author and shared between her and the research informants.
2. The social workers have no authority to grant services, but makes recommendations to the case manager about a range of issues to improve the situation of the young person, including, for example, housing, pocket money, free public transport, and alternative schooling opportunities.
3. Interviews and fieldnotes were coded using Nvivo 8. This allowed detailed analyses across the dataset, by making subsets viewable by codes, by specific informants, or through more advanced searches using several codes compared across categories such as informant age. Data analysis was first conducted in Danish by the first author, then translated into English. Both authors then conversed extensively about the findings and, as needed, the first author revisited the data to refine and clarify analytic questions that emerged through these discussions.
4. The total population of Denmark is 5.6 million and 650,000 live in Copenhagen.
5. The list includes 26 ghetto areas defined by: (1) a population with more than 50 percent non-western immigrants and their descendants; (2) more than 40 percent of inhabitants between the ages of 18–64 being unemployed; and (3) the number of convicted persons exceeding 270 per 10,000 inhabitants. The areas are defined as in need of urban development initiatives such as restoration and increased social service provision (Ministry of Social Affairs, 2011).
6. In a Danish context, the term relative poverty rather than absolute poverty is most often applied. Definitions of what constitutes relative poverty are contested, resulting in varying figures of children living in poverty. Defined as 'household income 50 percent below average household income' places 3 percent of children in this category. Defined as subjective poverty and growing up in households on subsidy categorizes 17 percent of children in different degrees of relative poverty (Hussein, 2003 in Kampmann and Warming, 2004). Poor or poorly educated parents and/or growing up in a single parent household are risk factors for relative poverty (Kampmann and Warming, 2004: 661–665).
7. Strategies have been formulated and financially supported to realize the goal that by 2015, 95 percent of all youth complete a youth education, defined as schooling after the completion of grade 9 by age 15 or 16. Further, these strategies suggest that 50 percent of all youth should complete further short- or long-term studies after completing youth education (Ministry of Education, 2006).

8. As Brown and Lunt (2002: 9–10) explain, If we categorize ourselves as ‘male’ or ‘female,’ this occurs because we are already involved in social practices where these categories are associated with the physical organization of bodies and the social environment ... [We are] draw[ing] upon and participat[ing] in existing descriptions, forms of knowledge, [and] moral attributions.
9. We use this phrase somewhat differently than Collins: he suggests that forward panic occurs in ‘atmospheres of total domination’ (2008: 102), and focuses primary attention to the emotionality of the perpetrators, describing, by contrast, ‘the panic paralysis’ (2008: 102–103) of the victims as fueling their rage. In contrast, though Selma recognizes herself as the loser in this particular violent incident, she is neither totally dominated nor paralyzed, and experiences the event with the same ‘hot’ emotions and entrainment that Collins attributes to the other side.
10. In fact, this is a significant pattern in the data. The most severe violent conflicts are both relatively rare, and come about swiftly and unexpectedly with a similar temporal rhythm.
11. In fact, her deterritorializing quest is itself embedded in particular social circumstances, as she explains, ‘if Achmed was out [of prison], I could be soft. But he is not, so I have to be hard.’
12. Their claims, in fact, extend to Rebekka’s mother, who has tried to intervene and threaten Miranda to stop the harassment of Rebekka. However, Miranda claims to have succeeded in threatening the mother and the mother’s allegedly 18-year-old boyfriend too.

References

- Adler F (1975) *Sisters in Crime: The Rise of the New Female Criminal*. New York: McGraw Hill.
- Alder C and Worrall A (eds) (2004) *Girls’ Violence? Myths and Realities*. Albany, NY: SUNY Press.
- Andersen KV (2003) Indvandrerbørn leger dårligt: Institutionel konstruktion af farlig fritid. In: Järvinen M and Mik-Meyer N (eds) *At skabe en klient: Institutionelle identiteter i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag, pp. 135–163.
- Arrigo B, Milovanovic D and Schehr RC (2005) *The French Connection in Criminology: Rediscovering Crime, Law and Social Change*. Albany, NY: SUNY Press.
- Baron S, Kennedy L and Forde D (2001) Male street youth’s conflicts: The role of background, subcultural and situational factors. *Justice Quarterly* 18: 759–789.
- Batchelor S (2005) ‘Prove me the bam!’: Victimization and agency in the lives of young women who commit violent offences. *Probation Journal* 52: 358–375.
- Batchelor S, Burman M and Brown J (2001) Discussing violence: Let’s hear it from the girls. *Probation Journal* 48: 125–134.
- Baydar G and İvegen B (2006) Territories, identities, and thresholds: The Saturday Mothers phenomenon in Istanbul. *Signs* 31: 698–715.
- Best S and Kellner D (1991) *Postmodern Theory: Critical Interrogations*. New York: The Guilford Press.
- Biehl J and Locke P (2010) Deleuze and the anthropology of becoming. *Current Anthropology* 51: 317–351.
- Bo IG and Warming H (2003) *Når Livet gør Ondt—En Undersøgelse af Ordninger med Kontaktpersoner og Personlige Rådgivere for Børn og Unge*. København: Frydenlund.
- Bray A and Colebrook C (1998) The haunted flesh: Corporeal feminism and the politics of (dis) embodiment. *Signs* 24: 35–67.
- Brown LM (2005) *Girlfighting: Betrayal and Rejection among Girls*. New York: New York University Press.
- Brown SD and Lunt P (2002) A genealogy of the social identity tradition: Deleuze and Guattari and social psychology. *British Journal of Social Psychology* 41: 1–23.

- Burgess-Proctor A (2006) Intersections of race, class, gender, and crime: Future directions for feminist criminology. *Feminist Criminology* 1: 27–47.
- Burman M, Brown J and Batchelor S (2003) ‘Taking it to heart’: Girls and the meanings of violence. In: Stanko EA (ed.) *The Meanings of Violence*. Oxon, UK: Routledge, pp. 71–89.
- Chesney-Lind M (1993) Girls, gangs and violence: Anatomy of a backlash. *Humanity and Society* 17: 321–344.
- Chesney-Lind M and Jones N (eds) (2010) *Fighting for Girls: New Perspectives on Gender and Violence*. Albany, NY: SUNY Press.
- Collins R (2008) *Violence: A Microsociological Perspective*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Copes H and Hochstetler A (2010) Interviewing the incarcerated: Pitfalls and promises. In: Bernesco W (ed.) *Offenders on Offending*. UK: Willan Publishing.
- Deleuze G and Guattari F (1987) *A Thousand Plateaus*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Felson RB and Steadman HJ (1983) Situational factors in disputes leading to criminal violence. *Criminology* 21: 59–74.
- Ferguson KE (1991) Interpretation and genealogy in feminism. *Signs* 16: 322–339.
- Ferrell J, Hayward K and Young J (2008) *Cultural Criminology: An Invitation*. London: SAGE.
- Fuglsang M and Sørensen BM (2006) Introduction—Deleuze and the social: Is there a D-Function? In: Fuglsang M and Sørensen BM (eds) *Deleuze and the Social*. Edinburgh: Edinburgh University Press, pp. 1–18.
- Gaarder E and Belknap J (2002) Tenuous borders: Girls transferred to adult court. *Criminology* 40: 481–517.
- Geary AM (2010) Comment on Biehl and Locke, ‘Deleuze and the Anthropology of Becoming’. *Current Anthropology* 51: 340.
- Hagan J and Foster H (2003) S/he’s a rebel: Toward a sequential stress theory of delinquency and gendered pathways to disadvantage in emerging adulthood. *Social Forces* 82: 53–86.
- Halsey M and Young A (2006) ‘Our desires are ungovernable’: Writing graffiti in urban space. *Theoretical Criminology* 10: 275–306.
- Heimer K and De Coster S (1999) The gendering of violent delinquency. *Criminology* 37: 277–317.
- Hinduja S and Patchin JW (2009) *Bullying Beyond the Schoolyard: Preventing and Responding to Cyberbullying*. London: SAGE.
- Isaac CA (2007) By their own hand: Irreconcilable silence. *Qualitative Inquiry* 13: 1209–1220.
- Jackson M (2002) *The Politics of Storytelling: Violence, Transgression and Intersubjectivity*. Copenhagen: Museum Tusulanum Press (University of Copenhagen).
- Jones N (2010) *Between Good and Ghetto: African American Girls and Inner City Violence*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Kampmann J and Warming H (2004) Socialized childhoods: Children’s childhood in Denmark. In: Jensen A, Ben-Arieh A, Conti C, Kutsar D, Phâdraig MNG and Nielsen HW (eds) *Children’s Welfare in Ageing Europe*. Trondheim: Norwegian Centre for Child Research, vol. 2, pp. 649–699.
- Katz JE and Aakhus M (2002) *Perpetual Contact: Mobile Communication, Private Talk and Public Performance*. New York: Cambridge University Press.
- Katznelson N (2004) *Udsatte Unge, Aktivering og Uddannelse: Dømt til Individualisering*. Roskilde: Roskilde Universitet.
- Kofoed J (2009) Genkendelser af digital mobning. Freja vs. Ronja vs. Arto vs. Sara vs. Emma. In: Kofoed J and Søndergaard DM (eds) *Mobning Sociale Processer paa Afveje*. København: Hans Reitzels Forlag, pp. 99–132.

- Kofoed J and Ringrose J (forthcoming) Travelling and sticky affects: Exploring teens and sexualized cyberbullying through a Butlerian-Deleuzian-Guattarian lens.
- Kruttschnitt C and Carbone-Lopez K (2006) Moving beyond the stereotypes: Women's subjective accounts of violent crime. *Criminology* 44: 321–352.
- Lauritsen JL, Heimer K and Lynch JP (2009) Trends in the gender gap in violent offending: New evidence from the National Crime Victimization Survey. *Criminology* 47: 361–399.
- Licoppe C (2004) 'Connected' presence: The emergence of a new repertoire for managing social relationships in a changing communication techno-scape. *Society and Space* 22: 135–156.
- Lippins R and Van Calster P (2010) *New Directions for Criminology: Notes from Outside the Field*. Antwerpen, Belgium: Maklu Publishers.
- Lorraine T (2000) Becoming-imperceptible as a mode of self-presentation: A feminist model drawn from a Deleuzian line of flight. In: Olkowski D (ed.) *Resistance, Flight, Creation: Feminist Enactments of French Philosophy*. Ithaca, NY: Cornell University Press, pp. 179–196.
- Males M (2010) Have 'girls gone wild'? In: Chesney-Lind M and Jones N (eds) *Fighting for Girls: New Perspectives on Gender and Violence*. Albany, NY: SUNY Press, pp. 13–32.
- Mazerolle P (2008) The poverty of a gender neutral criminology: Introduction to the Special Issue on Current Approaches to Understanding Female Offending. *Australian and New Zealand Journal of Criminology* 41(1): 1–8.
- Messerschmidt JW (1997) *Crime as Structured Action: Gender, Class, Race, and Crime in the Making*. London: SAGE.
- Messerschmidt JW (2002) On gang girls, gender, and a structured action theory: A reply to Miller. *Theoretical Criminology* 6: 461–475.
- Mik-Meyer N (2004) *Dømt til Personlig Udvikling—Identitetsarbejde i Revalidering*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Miller J (2001) *One of the Guys: Girls, Gangs and Gender*. New York: Oxford University Press.
- Miller J (2002) The strengths and limits of 'doing gender' for understanding street crime. *Theoretical Criminology* 6: 433–460.
- Miller J (2008) *Getting Played: African American Girls, Urban Inequality, and Gendered Violence*. New York: New York University Press.
- Miller J and Mullins CW (2006) Stuck up, telling lies, and talking too much: The gendered context of young women's violence. In: Heimer K and Kruttschnitt C (eds) *Gender and Crime: Patterns of Victimization and Offending*. New York: New York University Press, pp. 41–66.
- Miller J and White NA (2003) Gender and adolescent relationship violence: A contextual examination. *Criminology* 41: 1501–1541.
- Milovanovic D (2002) *Critical Criminology at the Edge: Postmodern Perspectives, Integration, and Applications*. Westport, CT: Praeger.
- Ministry of Education (2006) Forslag til Handlingsplan for at Alle Unge Gennemfører en Ungdomsuddannelse. Sagsnr. 042.611.011.
- Ministry of Social Affairs (2011) Liste over Ghettoområder Pr. 1. Januar 2011. J.nr. 2010–433.
- Mullins CW and Miller J (2008) Temporal, situational and interactional features of women's violent conflicts. *Australian and New Zealand Journal of Criminology* 41: 36–62.
- Municipality of Copenhagen (2011) Orientering fra Statistik. Befolkning i København 1. Januar 2011. Koncernservice, Københavns Kommune.
- Mørck Y (1998) *Bindestregsdanskere—Fortællinger om Køn, Generationer og Etnicitet*. København: Forlaget Sociologi.
- Natland S (2009) *Volden, Horen og Venskabet—Fortællinger om Unge Jenters Voldsbrug—en Kulturanalyse*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Ness C (2010) *Why Girls Fight: Female Youth Violence in the Inner City*. New York: New York University Press.

- Phillips C (2003) Who's who in the pecking order? Aggression and 'normal violence' in the lives of girls and boys. *British Journal of Criminology* 43: 710–728.
- Poxon JL and Stivale CJ (2005) Sense, series. In: Stivale CJ (ed.) *Gilles Deleuze Key Concepts*. Trowbridge: McGill-Queens University Press, pp. 65–76.
- Putallaz M and Biernan KL (eds) (2004) *Aggression, Antisocial Behavior and Violence among Girls*. New York: The Guilford Press.
- Renold E and Ringrose J (2008) Regulation and rupture: Mapping tween and teenage girls' resistance to the heterosexual matrix. *Feminist Theory* 9: 313–338.
- Schaffner L (1999) Violence and female delinquency: Gender transgressions and gender invisibility. *Berkeley Women's Law Journal* 14: 40–65.
- Schaffner L (2004) Capturing girl's experiences of 'community violence' in the United States. In: Alder C and Worrall A (eds) *Girl's Violence: Myths and Realities*. Albany, NY: SUNY Press, pp. 105–130.
- Schaffner L (2006) *Girls in Trouble with the Law*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Scheper-Hughes N and Bourgois P (2004) Introduction: Making sense of violence. In: Scheper-Hughes N and Bourgois P (eds) *Violence in War and Peace*. Cornwall: Blackwell Publishing, pp. 1–32.
- Sermijn J, Devlieger P and Loots G (2008) The narrative construction of self: Selfhood as a rhizomatic story. *Qualitative Inquiry* 14: 632–650.
- Shariff S (2008) *Cyberbullying: Issues and Solutions for the School, the Classroom, and the Home*. New York: Routledge.
- Short JF (1998) The level of explanation problem revisited—The American Society of Criminology 1997 Presidential Address. *Criminology* 36: 3–36.
- Simmons R (2003) *Odd Girl Out: The Hidden Culture of Aggression in Girls*. New York: Houghton Mifflin Harcourt.
- Stauaen D (2004) *Køn, etnicitet og skoleliv*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Steffensmeier D and Allen E (1996) Gender and crime: Toward a gendered theory of female offending. *Annual Review of Sociology* 22: 459–487.
- Steffensmeier D and Haynie DL (2000) The structural sources of urban female violence in the United States: A macrosocial gender-disaggregated analysis of adult and juvenile homicide. *Homicide Studies* 4: 107–134.
- Steffensmeier D, Schwartz J, Zhong H and Ackerman J (2005) An assessment of recent trends in girls' violence using diverse longitudinal sources: Is the gender gap closing? *Criminology* 43: 355–405.
- Waldron LM (2011) 'Girls are worse': Drama queens, ghetto girls, tomboys, and the meaning of girl fights. *Youth and Society* 43: 1298–1334.
- Wiseman R (2009) *Queen Bees and Wannabes*. New York: Three Rivers Press.
- Worrall A (2004) Twisted sisters, ladettes, and the new penology: The social construction of 'violent girls'. In: Alder C and Worrall A (eds) *Girls' Violence: Myths and Realities*. Albany, NY: SUNY Press, pp. 41–60.
- Zayani M (2000) Gilles Deleuze, Félix Guattari and the total system. *Philosophy and Social Criticism* 26: 93–114.
- Zimmerman GM and Messner SF (2010) Neighborhood context and the gender gap in adolescent violent crime. *American Sociological Review* 75: 958–980.

Ann-Karina Henriksen is a PhD fellow at Roskilde University (Denmark) and holds an MA in Social Anthropology. She works on issues related to youth, violence and gender in Denmark and South Africa.

Jody Miller is a professor in the School of Criminal Justice at Rutgers University (USA). Her research examines how inequalities of gender, race, and class shape young women's participation in crime and risks for victimization. She is author of *Getting Played: African American Girls, Urban Inequality, and Gendered Violence* and *One of the Guys: Girls, Gangs and Gender*.

9

Konflikthåndtering i det socialpædagogiske arbejde med piger

Af Ann-Karina Henriksen, Gyda Heding og Marie Johnsen

Kan man undgå vold i det socialpædagogiske arbejde med piger, der selv bruger vold? I dette kapitel argumenterer vi for, at konfliktsituationer med vold kan reduceres gennem indsigt i de samspil, der gør vold til en mulighed. Vi anskuer vold som situerede dynamikker, forstået som mikropolitisk kamp om handlekraft og indflydelse i en social arena. Det er frygten for afmagt, foragt og eksklusion, der skaber intensiteten af det spændingsfelt, der er en forudsætning for brugen af vold. Ved at rammesætte det pædagogiske møde på en måde, der giver unge handlekraft og værdige udveje af konflikter, kan brugen af vold og magtanvendelser reduceres. I dette kapitel tilbyder vi en tænketeknologi om vold og konkrete redskaber til et værdigt socialpædagogisk møde.

VÆRDIGE VEJE

Det handler om vilde piger og værdige veje i det socialpædagogiske arbejde. Værdige veje både for pigerne og de fagpersoner, der er i kontakt med dem. Her kalder vi dem seje piger, men vi kunne også have skrevet vilde piger eller piger, der bruger vold. For det er dem, det handler om, og den måde, de udfordrer den socialpædagogiske scene eller ligefrem udstiller den. Konflikter i det socialpædagogiske arbejde er uundgåelige, og kan være produktive for udviklingen af en relation mellem mennesker, mens konflikter, især dem med en meget konfrontatorisk form og/eller brug af fysisk vold, kan være grænseoverskridende og destruktive. Grænseoverskridende på det personlige plan, fordi man bliver bange, føler sig truet eller bliver ydmyget. Grænseoverskridende på det faglige plan, fordi de sætter spørgsmålstegn ved ens faglige kompetence og eventuelle medansvar for, at en situation udvikler sig konfrontatorisk og måske ender i brug af vold. Konflikter med vold kan have vidtgående konsekvenser; piger bliver smidt ud af institutioner på grund af brug af vold, og dygtigt personale kan betvivle deres egen faglighed og fortsatte ønske om at arbejde med udsatte unge. Der er således al mulig grund til at reflektere over, hvorfor konflikter opstår i det socialpædagogiske arbejde, og hvad vi kan gøre for, at konflikter tager en produktiv frem for destruktiv form for piger og personale.

Pigers brug af vold synes at følge andre logikker og antage andre former end drengenes, og voldelige konflikter blandt piger på døgninstitutioner og mellem piger og personale udgør en bekymring for mange professionelle (Jensen, Malmborg & Nielsen 2011). Pigevold forbindes med grænseoverskridende krænkelser af andre piger. Den slags vold, der trækker overskrifter i aviserne, fordi der er tale om en særlig afstumpet og manipulerende form for vold, udløst af bagatelagtige forhold som jalousi, bagtaleri, brug af nedsættende navne eller bare et særligt blik. Pigevold overskrider både vores forventninger til, hvad vold er, og vores forventninger til, hvordan piger bør opføre sig. Spørgsmålet melder sig, om piger, der bruger vold, kræver en særlig socialpædagogisk praksis og behandling?

Dette kapitel sætter fokus på de konflikter, der opstår i det socialpædagogiske arbejde med piger. Med afsæt i et igangværende forskningsprojekt

om pigers brug af vold¹ og praksiserfaring fra Pigegruppen diskuterer vi, hvordan og hvorfor konflikter (med vold) opstår, håndteres og kan reduceres i det socialpædagogiske arbejde.

Pigegruppen er et tilbud til piger, der har problemer med kriminalitet, vold, hash, manglende skolegang, vanskelige familieforhold og lignende. Pigegruppen blev etableret som et midlertidigt tilbud i 2001; det har siden 2003 været et permanent tilbud til Københavns Kommunes socialt udsatte piger i alderen 13-18 (21) år med ca. 25 faste brugere og kontakt til yderligere 125 piger i målgruppen. (Læs mere på www.pigegruppen.dk eller i *Søde Piger – Vilde Liv* (2008), skrevet af Pigegruppen og udgivet med støtte fra VISO.)

Vi tilbyder ikke en manual til konflikthåndtering, men en *tænketeknologi* til at forstå konflikter på en måde, der synliggør samspil, dynamikker og handlemuligheder i konfliktsituationer. En tænketeknologi skal forstås som et redskab til at tænke om og forstå et fænomen på en bestemt måde. Det er et tilbud om at tænke konflikter som situerede dynamikker, betinget af de aktører og sociale rammer, de udspiller sig i. Konflikter ansues som mikropolitisk kamp om handlekraft og indflydelse i en bestemt social arena. Nogen forsøger at øve indflydelse over andre, og konflikten udgør en kamp om, hvem der bestemmer, og hvem der udøver magt over hvem og på hvilken måde. Optimering og reduktion af handlekraft er således en optik til at forstå, hvad der driver konflikter både unge imellem og mellem unge og voksne. Det er en invitation til at udforske de dynamikker, der ligger indlejret i konfliktsituationer, og derved blive klogere på, hvordan det socialpædagogiske arbejde med piger, der bruger vold, kan finde sted som et værdigt møde mellem seje piger, der søger indflydelse og handlekraft i eget liv, og pædagoger, der finder veje til at styrke pigernes handlekraft gennem medindflydelse, medansvar og inddragelse.

1 Forskningsprojektet er et 3-årigt ph.d.-projekt på Institut for Samfund og Globalisering, Roskilde Universitet. Projektet er finansieret af Det Frie Forskningsråd (samfinansieret af FKK og FSE) og afsluttes i 2013. Med afsæt i en antropologisk undersøgelse af pigers oplevelse af vold og konflikter undersøger projektet, hvordan og hvorfor piger bruger vold, og hvilke aldersbetingede muligheder og begrænsninger brugen af vold har for pigernes subjektivering og sociale relationer.

VOLD SOM SITUERET DYNAMIK

Forskning i udøvelse af fysisk vold deler sig overordnet mellem fokus på individer (der udøver vold) og fokus på situationer (hvor vold finder sted). Den individorienterede forskning har i høj grad beskæftiget sig med, *hvorfor* nogle mennesker gør brug af vold med afsæt i en forståelse af vold som en indre motivation og psykologisk afvigelse. Spørgsmålene centrerer sig således om, hvilke personlighedstræk der kendetegner mennesker, som bruger vold; om der er noget særligt ved deres opvækst, sociale miljø, genetik eller et mere komplekst samspil af variabler. Den situationsorienterede forskning i vold hævder derimod, at fokus på individer ikke kan forklare forekomsten af vold, men at vi i stedet skal undersøge kontekster og samspil. Et væsentligt argument er, at aktører involveret i vold reagerer forskelligt på konfliktsituationer, afhængigt af tid og sted og altså trods alt kun bruger vold engang imellem.

Diskussionen mellem den individorienterede og situationsorienterede tilgang bunder i et grundlæggende forskelligt syn på individet som adskilt fra eller konstitueret af det sociale. Hvis vi taler om voldelige individer, taler vi om et individ, der i høj grad handler og tænker adskilt fra den kontekst, hvori man befinder sig. Taler vi om individer, der kan handle voldeligt i bestemte situationer, tænker vi et socialt konstitueret selv, der bliver til som subjekt i konkrete relationer og situationer. I dette perspektiv har alle handlingspotentialer til både det gode og det onde; vi kan alle blive bragt i situationer, hvor vold er en mulighed, og hvor vi er villige til at påføre andre smerte.

De klassiske eksempler i socialpsykologien er Phil Zimbardos *fængselseksperiment* fra 1971 og Stanley Mildreds *lydighedseksperiment* fra 1977. Zimbardo indrettede et fiktivt fængsel i kælderens på Stanford University, hvor et hold universitetsstuderende blev opdelt i fanger og fangevogtere. Fangevogterne udviklede hurtigt krænkende og voldelige disciplineringsmetoder, og forsøget måtte afbrydes. Mildreds lydighedseksperiment gik ud på at få vilkårlige amerikanere til at give forsøgspersoner elektrisk stød. Under de rette situationelle omstændigheder påførte 90 procent af deltagerne forsøgspersonerne elektrisk stød på 450 volt. Forsøgene viser, at alle under de rette omstændigheder er i stand til at udøve krænkende adfærd og påføre andre smerte af egen fri vilje.

Forskning i pigers brug af vold har på samme måde været delt mellem de mere udviklingspsykologisk inspirerede tilgange med fokus på individuel afvigelse og årsager hertil (Underwood 2003, Putallaz & Biernan 2004, Malmberg & Nielsen 2008) og den mere sociologisk orienterede forskning med fokus på kontekst, kulturelle logikker og situerede dynamikker (Batchellor 2005, Natland 2007, Jones 2009). Nyere dansk og britisk forskning i mobning er ligeledes orienteret mod at forstå de sociale dynamikker og sociale rum, der muliggør mobning, og afviser den individorienterede tilgang til både mobber og mobbeoffer (Kofoed 2009, Ellwood & Davies 2010).

Vi mener, det er brugbart at vende blikket væk fra de voldelige individer og i stedet blive klogere på, hvad der kendetegner de situationer, der muliggør konflikter og ultimativ brug af vold. Piger kan eksempelvis bruge fysisk vold i konflikter med jævnaldrende, men også være i konfliktsituationer uden brug af fysisk vold. Pigerne kan være meget optagede af at vise vilje til vold, men har samtidig en række strategier for at undgå at bruge vold. De har relationer, hvor fysisk vold ikke finder sted, eksempelvis en kontaktperson, mødre eller en skole, hvor de risikerer at blive smidt ud, hvis de bruger vold. En pige fortalte eksempelvis, at når hun opholdt sig på efterskolen, var der aldrig 'ballade', men når hun kom hjem på weekend, kunne konflikter med fysisk vold stadig finde sted. Volden som mulighed ligger altså ikke kun i de enkelte piger, men i bestemte kontekster og situationer, der rummer de virksomme dynamikker for konflikter og brug af vold.

VOLD SOM EMOTIONELT SPÆNDINGSFELT

Den amerikanske sociolog Randal Collins har udviklet en teori om vold som situeret praksis (Collins 2008). Collins fokuserer på situationer med vold som emotionelle spændingsfelter. Vi bliver viklet ind i et gensidigt konstrueret følelsesmæssigt felt, der i konfliktsituationer er kendetegnet af frygt og spænding. Collins er inspireret af Erving Goffmans samhandlingsteori og argumenterer for, at mennesket har udviklet en hyper-sensitivitet overfor andres emotionalitet og de situationelle dynamikker mellem mennesker. Vi er så at sige *hard-wired* til at orientere os mod andre mennesker og interagere solidarisk.

Når vi oplever, at samhandlingen ikke er solidarisk, opstår der en spænding. Man fornemmer et potentiale for krænkelse og eksklusion. Aktører-

ne kæmper om magten til at definere og dominere det emotionelle felt, der således intensiveres til et felt af konfrontatorisk spænding og frygt. Jo mere intens spændingen bliver, jo vanskeligere er det at bryde ud af den. Man bliver grebet af situationen, forstået som, at man vikles ind i et emotionelt felt, der suger én ind og fastholder én i et spændingsfelt, der er vanskeligt at kæmpe sig fri af. Vold er i Collins optik ikke et mål; den opstår ikke, fordi man har planlagt det eller ønsket det forud for situationen. Den er et middel til at komme ud af den konfrontatoriske spænding og frygt. Der kan være flere veje ud af spændingsfeltet. Hvis intensiteten er lav, kan man gå derfra eller trække sig fra konfrontationen. Er intensiteten høj, kan vold være en vej ud. Oftest vil en af de tilstedeværende i situationen fremstå som svag, og derfor være et nemt offer for vold. Andre gange vil det emotionelle felt blive så intenst, at en af aktørerne handler i "fremadrettet panik". I situationer med fremadrettet panik angriber man i en form for blindhed og tankeløshed for at undslippe spændingsfeltet.

Collins er optaget af at forstå dynamikker i voldelige konflikter og fastholder sit fokus på det, der sker i selve situationen. At man ofte bruger vold, er altså ikke *forklaring* på, hvorfor man bruger vold i en konkret situation. Det kan synes kontraintuitivt, når vi måske kender piger, der nærmest slår pr. automatik, og vi ser dem igen og igen følge det samme reaktionsmønster. Det virker logisk, at dispositionen for vold kan forklare, hvorfor konflikter udvikler sig voldeligt for bestemte piger. Med Collins tilgang til vold opfordres vi til at forholde os kritisk til, hvordan dispositioner bliver til handlingsmuligheder i konkrete situationer. Vold sker ikke, selvom motivationen er til stede. Det er ikke pigen alene, der skaber konflikten og bare vælger at bruge vold. Konflikten form og intensitet er betinget af situerede dynamikker, og brugen af vold er langt mere vanskelig end de fleste mennesker forestiller sig. Motivation og disposition er ikke nok; det kræver bestemte situerede dynamikker, for at vold kan finde sted. Collins forståelse af vold som et produkt af bestemte situationelle spændinger er også brugbar til at forstå ikke-voldelige konflikter. Konflikter er på samme måde situerede dynamikker, hvor aktører vikles ind i et gensidigt emotionelt felt af spænding og frygt. Både piger og pædagoger kan rammes af frygt, ikke primært frygten for fysisk vold, men frygten for dominans, eksklusion og reduktion af handlekraft.

HANDLEKRAFT OG INDFLYDELSE: ET PERSPEKTIV PÅ KONFLIKTER

Konflikter udspringer ofte af uoverensstemmelser mellem egne og andres opfattelse af, hvem man er og gerne vil være. I forbindelse med forskningsprojektet om pigers brug af vold har mange piger beskrevet deres oplevelser med konflikter og situationer med vold.² Det centrale i disse beskrivelser er ikke voldens fysiske karakter, men den måde en konflikt (med vold) producerer bestemte positioner forbundet med magt eller afmagt, respekt eller foragt, inklusion eller eksklusion. Det kan være i form af nedgørende sprog og handlinger eller udfordringer af ens selvopfattelse, sociale værd og plads i et socialt fællesskab. Konflikten bliver en magtkamp om handlerum og handlekraft: hvem bestemmer over hvem, og hvordan kan man etablere en position, hvorfra man kan udøve indflydelse over egen og andres verden?

Det er et eksistentielt grundvilkår at søge indflydelse over eget liv (Jackson 2002). Anerkendelsesteori, som inspirerer meget nutidigt socialpædagogisk arbejde, bygger på samme antagelse. Man har brug for at etablere et socialt rum, hvorfra man kan udøve indflydelse over eget liv og indgå i relationer med andre mennesker, der ser og hører én, som den man er. Ungefællesskaber kan fungere som denne slags sociale rum, hvor piger, i modsætning til eksempelvis skolesammenhænge eller i hjemmet, oplever anerkendelse, forstået som at blive hørt og set, og have handlekraft og handlerum. Det er frygten for afmagt, foragt og eksklusion, der skaber intensiteten af det spændingsfelt, der er en forudsætning for brugen af vold. Den viden og forståelse af konflikter kan bruges til at reducere muligheden for vold og konflikter i det socialpædagogiske møde.

MAGT I DET SOCIALPÆDAGOGISKE MØDE

Ethvert socialpædagogisk rum formes af de magtforhold, der eksisterer mellem klient/behandler, voksen/barn, normal/afviger. Foranstaltninger sættes i værk med henblik på at normalisere (Egelund & Jacobsen 2006). Unge, der modtager foranstaltninger, er således indlejret i magtrelationer, som virker gensidigt ind på hinanden og fastlåser unge i ulige magtforhold. Magtfor-

2 I undersøgelsen indgår ca. 20 piger i alderen 13-23 som primære informanter, mens yderligere ca. 10 piger udgør sekundærinformanter. Gennem samtaler, interview og deltagerobservation har pigerne bidraget med data vedrørende pigers brug af vold.

holdet kan reduceres eller søges forstærket, men kan aldrig udviskes. Magten som mulighed er strukturelt forankret, og den kan materialisere sig på uforudsigelige måder. Derfor mærkes magten også, selvom den ikke udøves. Den mest produktive tilgang til dette magtforhold er at anerkende det og være sensitiv for måden, det virker ind på og opleves af de unge.

Det socialpædagogiske rum er altså et rum, defineret af aktører med forskellig handlekraft; alle er ikke lige magtfulde. Den første tid på en socialpædagogisk institution er vanskelig for mange unge, og der kan opstå mange konflikter mellem de unge, såvel som mellem unge og personale. Det handler dels om at finde sig til rette i et nyt socialt fællesskab (se Stockholm 2006), dels om en kontrast mellem at kunne håndtere svære livsbetingelser på egen hånd og acceptere den nye socialpædagogiske ramme, der i høj grad sættes af andre. Handlekraft og handlerum er voldsomt kontrastfyldte uden for og inden for en socialpædagogisk ramme. Uden for skal man handle selv, finde egne løsninger, og pigerne er kompetente i at håndtere vanskelige livsbetingelser. Inden for skal man acceptere regler, voksne der bedømmer, vurderer og træffer beslutninger, og man skal agere i rammer, sat af andre.

Når konflikter opstår i det socialpædagogiske rum, kan det være brugbart at tænke med begreberne magt/afmagt, respekt/foragt, inklusion/eksklusion som de virksomme dynamikker, der producerer betingelserne for at vold finder sted. Det pædagogiske projekt handler om at skabe værdige veje ud af konflikten først og fremmest for den unge. Følgende case beskriver en konfliktsituation set fra en piges perspektiv. Der er tale om en magtanvendelse, der finder sted på det opholdssted, hvor pigen er anbragt. Situationen rummer aggressivitet udøvet af både pigen og pædagogen. Pigen oplever, at pædagogen har brugt vold, og selvom pædagogens handlinger betegnes som en magtanvendelse, er der tale om handlinger, der i andre sammenhænge ville opfattes som vold.

Vi anerkender nødvendigheden af magtanvendelser i det socialpædagogiske arbejde, men peger samtidig på, at der er tale om handlinger, der krænker de unge. De norske psykologer bag udgivelsen *Ungdommen bak volden* (Bengtson, Steinsvag & Terland 2004) definerer vold på følgende måde: “[A] form for magtbrug som fornædler, kontrollerer, skræmmer, skader og/eller tvinger en person til å gjøre noe mot sin vilje” (samme: 14).

Der er således i udgangspunktet ikke tale om en konflikt mellem en voldelig pige og en pædagog, men det ændrer konflikten på. Efterfølgende konstaterer pigen, at hun aldrig har oplevet at være voldelig før; konflikten åbner altså muligheden for, at pigen genkender sig selv som voldelig. Her ved illustrerer casen en afgørende pointe i det socialpædagogiske arbejde, nemlig den, at indsatser kan forstærke problemadfærd eller bidrage til nye problematiske adfærdsformer. Pigens beskrivelse viser, hvordan den situationelle spænding intensiveres gennem samspil med forskellige aktører og sociale praksisser, og vi peger på, hvordan den situationelle spænding kunne være blevet reduceret, således at brugen af vold (også forstået som magtanvendelse) kunne undgås.

Magtanvendelse – en case

Camilla er en pige på 14 år, der har været indskrevet i Pigegruppen i ca. et år. I sommeren 2012 anbringes hun frivilligt på døgninstitution. Efter ca. 14 dage finder følgende hændelse sted, hvor personalet anvender fysisk magt for at passivisere Camilla i en konfliktsituation, og der indberettes en 'magtanvendelse' i henhold til loven³. Camilla læser indberetningen, og er meget uenig med det forløb, der beskrives. Følgende er hendes beskrivelse, som vedlægges den indberetning, der indsendes.⁴

I løbet af dagen havde jeg været sammen med afdelingsleder KK, og der var fin kontakt imellem os og godt humør. Der skulle hentes nye batterier til mit høreapparat, vi skulle ud og købe en ny mobil og andre småting.

Om aftenen får jeg lov til at få PL [kæresten] på besøg i 10 minutters tid, og det går fint. Der blev set en film om aftenen, og på trods af, at der er en lidt heftig stemning i ungegruppen, er jeg fortsat i godt humør. Selv da jeg opdager, at min nykøbte mobil ikke vil oplade, håndterer jeg det rimelig pænt. Da det bliver sengetid, kan jeg ikke sove og får efter mit eget udsagn 'stress' af at skulle

3 Bekendtgørelse om magtanvendelse over for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, se www.retsinformation.dk.

4 Camilla opfordres ikke til selv at nedskrive sin egen beskrivelse, men insisterer på at gøre det. Hendes version vedlægges den indberetning, institutionen har lavet. Det fremgår af bekendtgørelsen § 41.stk. 2, at "barnet eller den unge, der har været involveret i episoden, der udløste magtanvendelsen, skal gøres bekendt med skematilførslen og have lejlighed til at ledsage denne med sin egen redegørelse for episoden". Hun hører efterfølgende ikke mere til sagen, eller hvordan den er blevet behandlet.

være meget på institutionen, fordi jeg havde stuearrest efter at have brudt aftaler indgået med en pædagog.

Efter en times tid kommer jeg ud i stuen til AC og beder om lov til at ringe til min far med løfte om at prøve at lægge mig til at sove bagefter. Telefonsamtalen foregår på værelset, hvor jeg siger, at jeg ikke føler, at han elsker mig mere osv. Efter ca. 10 minutter smadrer jeg et glas i ren desperation. Der er kun mig inde på værelset, og jeg er ikke til fare for mig selv eller andre! Jeg råber ad min far i telefonen, og TB kommer ind og går direkte over imod mig og prøver at tage mobilen og siger: "Giv mig den!" Jeg rykker mig hurtig væk for at undgå TB, som prøver at få mig til at dæmpe mig, da jeg er grov i mit sprogvalg og er meget oppe og køre. Da TB igen rækker ud efter mobilen, puffer jeg ham hårdt i maven, derefter tager han mobilen, og jeg begynder at råbe af ham. Han siger, at jeg skal slappe af, ellers vil han tage fat i mig, jeg siger, at han skal lukke røven og lade være med at true mig. Da jeg prøver at rejse mig, skubber han mig hårdt ned i sengen, det gør han to gange, tredje gang jeg prøver at rejse mig op, laver han en magtanvendelse. Første gang holder han hårdt fast i mig, og jeg siger, at han skal slippe. Jeg bliver sluppet efter ca. 50 sek., da jeg siger, at jeg vil være rolig. TB bliver på værelset og (jeg?) får ryddet diverse glasskår op fra gulvet og støvsuger. Jeg beder ham om at gå ud, da jeg ikke har det så godt med mænd, og jeg føler mig utryk. AC snakker med mig, mens TB er derinde, jeg siger til ham, at han skal gå ud. TB og AC går ud. Jeg tager tøj på og prøver at komme væk fra XX [institutionen]. Lidt tid efter kommer TB retur og ser, at jeg har tøj på igen. Jeg begynder at kigge i min taske og smide med ting ned foran mig – ikke hårdt eller noget. Jeg finder mit taletidskort med penge på, så jeg kan ringe til min mor, men da jeg sætter sim-kortet i min mobil, laver TB en magtanvendelse på mig igen i ca. 2 min. TB holder ikke skånsomt, og min skulder er ved at gå af led, og jeg kan dårligt bevæge mig, fordi han sætter sit knæ i mine ribben. Min far blev kontaktet efterfølgende om forløbet. Kort efter talte jeg med AC, jeg faldt ned igen og kunne tale om situationen.

Jeg var ikke til skade for mig selv, og der var ingen andre på værelset, da jeg kastede med glasset. Det var ikke meningen at spytte på ham, men jeg blev nødt til at spytte, fordi jeg ikke kunne trække vejret. Jeg kunne godt styre mine egne følelser.

Det var min udgave af, hvad der skete.

Camillas beskrivelse viser, hvordan hun har oplevet en konkret konfliktsituation. Hun mener ikke, at magtanvendelsen var hverken påkrævet eller foregik indenfor lovens rammer. Som hun understreger, var hun alene på sit værelse, og hverken til fare for sig selv eller andre. Hun blev vred over at læse indberetningen, især fordi hun fremstod som voldelig og ude af kontrol. Camilla har færdedes i konfliktfyldte miljøer og været udsat for vold fra venner. Denne episode er imidlertid første gang, hvor hun ses som voldelig, og det sætter tanker i gang hos hende.

Camillas eksempel er ikke unikt. I det igangværende forskningsprojekt er der to eksempler på, at piger angiveligt aldrig har brugt vold, men begynder at bruge vold, da de anbringes på døgninstitutioner. Der er yderligere fire piger, der beskriver, at brugen af vold blev re-aktualiseret, da de blev anbragt på en bestemt døgninstitution eller efterskole. I en rapport fra Børnerådet angiver anbragte unge, at der er institutioner, hvor magtanvendelser finder sted dagligt, og andre institutioner, hvor det stort set aldrig finder sted (Børnerådet 2012: 43). Der er altså meget, som understøtter argumentet om, at bestemte kontekster gør vold til en mulighed.

En konflikt kan altid ansues fra flere vinkler, og alle aktører har deres oplevelse. Vi er imidlertid ikke interesseret i, *hvad der skete*, men hvordan Camilla oplevede det. Hendes udgave fortæller os, hvad der motiverede hendes handlinger, og hvad der i hendes optik bidrager til, at situationen udviklede sig, som den gjorde. Vi undersøger de situerede dynamikker ud fra hendes perspektiv, fordi det giver os mulighed for at forstå, hvordan der i situationen blev produceret bestemte magt- og afmagtspositioner, som bidrog til intensivering af konflikten og muligheden for brug af vold.

Magt og afmagt i det konfliktfyldte møde

Camilla beskriver konflikten som en proces, der foregår over tid og har flere årsager. Hendes egen sindsstemning gennem dagen, den anspændte stemning mellem de unge om aftenen, og hendes oplevelse af 'stress' da hun skal sove. Hun giver eksempler på irritationsmomenter, som hun har håndteret 'pænt'. I hendes beskrivelse er hun ærlig om sine vrede følelser, men understreger samtidig, at hun havde kontrol med dem. Hun peger i stedet på, hvordan hun har håndteret situationen med egne løsninger. Løsninger, hun måske har erfaring med, virker. Hun ringer til sin far, hun går væk for at være alene, hun smadrer et glas, fordi hun er frustreret, og endelig forsø-

ger hun at komme væk fra institutionen. Det stemmer fint overens med de løsninger, som mange piger gør brug af for at håndtere vrede og frustration på ikke-voldelige måder; de har brug for at være alene, de lytter til musik og forsvinder ind i en anden verden, de ryger, og nogle slår ind i væggen, kaster med ting eller råber af nogen for at få ro i kroppen.

Den konkrete situation finder sted i en kontekst, hvilket Camillas beskrivelse af hele dagen også vidner om. Konteksten er institutionen som helhed og de forhandlinger af regler, rettigheder og privilegier, som udgør hendes hverdag her. Hun demonstrerer, at hun forstår, at anbragte unge skal overholde regler og acceptere straf, og at privilegier er noget, der skal forhandles med stedets voksne. Hun er altså også den *gode klient*, der opfører sig i overensstemmelse med institutionens ønsker (Järvinen & Mik-Meyer 2003). Hun vil gerne efterleve regler, og hun påtager sig straf, men der er tydeligvis et begrænset handlerum. Hendes muligheder for at få indflydelse på eget liv og dispositioner har mere karakter af manøvrer og forhandlinger, end rettigheder og forventninger til, at hun kan træffe brugbare beslutninger.

Pigernes løsninger kan stride mod personalets løsninger, så de ikke anerkendes som brugbare, eller direkte underkendes. Camillas forestilling om, at det ville hjælpe at snakke med sin far, viste sig heller ikke videre brugbar. Da TB hører at Camilla smadrer et glas og råber ad sin far, bryder han ind og beordrer mobilen udleveret. Camila anerkender, at hun er oppe at køre, taler grimt og skubber ham i maven, da han forsøger at få fat i mobilen. TB håndterer formodentlig situationen efter bedste evne og i overensstemmelse med den pædagogiske linje på institutionen. Han oplever en pige, der gradvist kører sig selv mere og mere op, og mener, at der er behov for at passivisere hende, indtil hun lover at være rolig.

Konflikter er intense oplevelser, hvor vi handler på rygraden og suges ind i det emotionelle felt. Som med fodbold, er det at spille på banen og overvære kampen på tribunen, to vidt forskellige ting. TB bliver suget ind i Camillas emotionelle felt, og det bliver til en kamp om dominans mellem dem. De frygter begge at miste grebet, og i sidste ende kan TB kun bryde spændingsfeltet ved at passivisere hende. Frygten for at miste kontrol producerer en farlig situation: spændingsfeltets intensitet stiger, og der er ingen værdige veje ud af det for nogen af parterne.

Pointen er, at de begge producerer den situationelle spænding; de bidrager til produktionen af frygt hos hinanden. Spændingen kunne være redu-

ceret på flere måder ved at fastholde fokus på, hvilke værdige veje ud af konflikten, der kunne være fundet for Camilla. Det kan være produktivt at lade børn eller unge køle af for sig selv, i stedet for at insistere på dialog, gennemtrumfe krav eller straffe yderligere ved eksempelvis at fratage dem mobiltelefon eller privilegier (Børnerådet 2012: 45-46). Formålet med denne case er ikke at udpege TB som skyldig, men at pege på de situerede dynamikker, der producerer bestemte formationer af magt og afmagt. TB's magtudøvelse former Camillas mulighed for at komme ud af konflikten på en værdig måde. Hun accepterer i første omgang hans autoritet, siger at hun er rolig, og går i gang med at rydde op. Han bliver på hendes værelse og understreger herved sin autoritet. Man kan et øjeblik forestille sig, hvordan det føles for Camilla at rode rundt på gulvet med glasskår, stadig vred og ked af det, overvåget af TB, der netop har passiviseret hende. Camillas afmagt er nærmest total i dette rum, der skulle være hendes eneste helle, nemlig hendes værelse. Camillas eneste løsning er at forlade stedet og tage hjem til sin far. Det forhindres imidlertid af den anden magtanvendelse, der huskes som, at den varede længere tid, er mere brutal og meget grænseoverskridende.

Der er ikke tale om noget værdigt møde for hverken TB eller Camilla. Camilla reagerer på den gradvise reduktion af handlekraft, som hun oplever på institutionen generelt og i mødet med TB i særdeleshed. Den præsenterede forståelse af konflikter som situerede dynamikker, kendetegnet af et emotionelt felt af spænding og angst, er ikke et særkende for pigers oplevelse af konflikter. Det betyder imidlertid ikke, at aktørernes køn er uden betydning for konflikten. Det betyder noget for Camilla, at TB er en mand. Som mange andre piger i Pigegruppen har hun svært ved at være i konflikter med mænd. Maskulin dominans og mænds brug af vold løber som en rød tråd gennem mange af pigernes liv, det gælder også for dem, der deltager i forskningsprojektet, og det bidrager til at skabe situationer af frygt og spænding mellem piger og mandlige pædagoger. Tidligere erfaringer med vold udøvet af mænd er noget, mandligt personale må være sensitive overfor og anerkende betydningen af i arbejdet med piger.

STRUKTUR ELLER RUMMELIGHED

Det er en lang og vedvarende diskussion, om unge har brug for struktur og håndfast pædagogisk praksis, eller om de mere rummelige og anerkenden-

de veje er brugbare. Nogle unge trives og udvikles med den håndfaste pædagogik, og andre unge har brug for en mere blød pædagogisk linje (Bernstein 2000). Magtanvendelser kan imidlertid aldrig blive en pædagogisk strategi. Det er overgreb, der er ydmygende for både ansatte og i særdeleshed for den unge. I Børnerådets undersøgelse af anbragte børns livsvilkår er konklusionen, at mange børn oplever magtanvendelser som krænkende, og at de oplever, at magtanvendelser anvendes som straf eller magtdemonstrationer, særligt i de første 14 dage af ens ophold på en ny institution (Børnerådet 2012: 43).

Det, vi tilbyder i dette kapitel, er ikke bundet op på hverken den bløde eller hårde pædagogik, men på en forståelse af konflikter som situerede dynamikker, hvor alle bidrager til at forme de magt- og afmagtspositioner, der produceres gennem konflikten. Vi kan kun gradvist ændre de unges adfærd i konflikter, men vi kan ændre på de værdige og uværdige positioner, der produceres i det pædagogiske arbejde.

I det følgende vil vi beskrive en pædagogisk praksis, der arbejder meget bevidst med ligeværd, medansvar og anerkendelse af unge i det socialpædagogiske arbejde. Med afsæt i den pædagogiske metode, der anvendes i Pigegruppen, vil vi argumentere for, at opmærksomhed på konfliktens virksomme dynamikker, forstået som produktion af magt/afmagt, respekt/foragt, inklusion/eksklusion, kan reducere konfliktsituationer i arbejdet med piger, der bruger vold og udsatte unge i almindelighed. Pigegruppen er et åbent tilbud til piger, og betingelserne for det pædagogiske arbejde er således anderledes end på en døgninstitution på en række afgørende måder. Vi har imidlertid forsøgt at sætte fokus på de praksisformer og forståelser, der kan omsættes til eksempelvis en døgninstitution, og som således kan udfordre og inspirere det socialpædagogiske arbejde i bred forstand.

HANDLEKRAFT OG LIGEVÆRD I MØDET MED PIGER

Pigegruppens pædagogiske metode tager afsæt i en bevidst afgivelse af kontrol og magt, for at understøtte og styrke pigernes oplevelse af handlekraft og indflydelse. Næsten alt pædagogisk arbejde kan i sidste ende føres tilbage til en tro på, at forandring og udvikling sker, når de unge får mulighed for og træning i at tage ansvar for deres eget liv i trygge rammer. Det er vores erfaring, at der opstår langt færre konflikter mellem de unge og med de

unge, jo mere vi som voksne formår at give de unge præcis det ansvar, som de formår at takle – hellere for meget end for lidt. Vi må hele tiden arbejde med at give rorpinden tilbage til den unge – i store som små spørgsmål.

Dette grundsyn gennemsyner vores måde at skabe rammer og aktiviteter omkring pigerne; den måde hvorpå vi opbygger relationer til pigerne, og den måde vi håndterer konflikter med og imellem pigerne, når de opstår. Pigegruppen forstår konflikter som sociale processer, betinget af de rammer, de opstår i, og de aktører, der indgår. Vi mener altså, at de rigtige rammer og relationer reducerer muligheden for vold. Det er ikke udtryk for konfliktskyhed eller grænseløse rammer, men bunder i en erfaring om og tro på, at jo oftere pigerne får mulighed for at vælge positive og konstruktive handlemuligheder, jo mere bliver disse handlemuligheder *mulige* for dem, og jo større chance er der for, at de vælger dem igen.

VOLD OG KONFLIKTHÅNDTERING – FORANDERLIGE HANDLEMÅDER

Mange af pigerne i Pigegruppen har temperament og har lært, at vold er et sprog, der kan bruges til at sætte deres vilje igennem. Når vi arbejder med en pige, som hurtigt ryger op i det røde felt, ser vi ikke det voldsomme temperament som en indgroet del af hendes natur, men som noget, der kan 'tages ud' og kigges på sammen med en voksen. Med det udgangspunkt kan vi undersøge, hvordan hun oplever konflikter, og hvorfor hun bruger vold. Det har stor betydning for pigen at få en forståelse af, at volden ikke er en integreret del af hende, men noget foranderligt. For nogle piger kommer det næsten som en overraskelse, at alternativet til vold ikke er at vende den anden kind til og acceptere uretfærdigheder. Men at der er mere raffinerede måder at sætte sin vilje igennem på eller håndtere en konflikt uden at tabe ansigt.

Pigegruppen er ikke et socialt rum ryddet for konflikter. Konflikter finder sted blandt piger og mellem ansatte og piger. Pigerne hjælper hinanden med at håndtere konkrete konfliktsituationer. De bruger deres egen viden om at være i situationer med vold til at få andre unge ud af konflikten. De taler også med hinanden om, hvordan de oplever deres temperament, og hvad man kan gøre for at undgå at bruge vold. Ældre piger bruger typisk mindre vold end yngre piger, og sammen kan de reflektere over, hvorfor nogle situationer ender med vold, og hvordan man kan undgå det.

Det er vigtigt at kunne rumme konflikter i pigegruppen, således at den pædagogiske ramme bliver et øvested for pigerne. Netop vores blik på konflikter som situerede dynamikker formet af de rammer og personer, der indgår, gør, at vi ikke forventer, at enhver aggression udvikler sig til brug af vold. Kun få gange har vi oplevet brug af fysisk vold. Vi behøver ikke at afværge pigens vrede eller frustration, for vi er med til at sætte rammerne for, hvorvidt vold kan blive en mulighed. En umiddelbar reaktion, når en pige provokerer én eller er på vej til at køre op, er måske at sætte tydelige grænser. Med Collins optik kan man sige, at også de professionelle fanges i et emotionelt felt af spænding og angst; angst for at blive domineret og frataget handlekraft af den unge. Man får behov for at gøre det tydeligt, at man er voksen, og at man bestemmer. Det kan være svært at bøje af, hvis man har taget en beslutning om noget og sagt det højt. I situationen kan man blive grebet af sin egen vrede, føle sig ramt på sin stolthed, og få brug for at markere sig. Man kan spørge, hvor mange magtanvendelser i institutionsregi der er begrundet i en egentlig fare for pigen selv eller andre, og hvor ofte det er begrundet i, at man skal få pigen til at falde ned og sætte en klar grænse for, hvad der tilladt og ikke tilladt, som det var tilfældet med Camilla.

Man skal turde afgive magt, forstået som, at man skal fornemme, om pigen bliver presset op i en krog, og oplever magtudøvelsen (måden man taler på og det man insisterer på) så voldsom, at der ikke kan findes værdige veje ud af det for hende. Mange af pigerne er meget sensitive over for følelsen af at blive misforstået, holdt nede, eller at nogen vil bestemme over dem. Det afgørende er at fastholde fokus på hende, og ikke blive optaget af sine egne følelser. En konflikt kan være konstruktiv, hvis man kommer ud af den på en værdig måde. Så kan man vende tilbage og snakke om den, forestille sig andre veje og se andre aktørers perspektiver. Bliver konflikten konfrontatorisk og aggressiv, lukkes dialogen og hermed også forandringspotentiallet.

Vi oplever, at volden bliver en mulighed, når unge presses ud i situationer af ekstrem afmagt, og det er vores pædagogiske ansvar at arbejde imod produktionen af sådanne situationer. Det er ikke let, det kræver indblik og overblik og en ekstrem sensitivitet for situationens emotionelle spændingsfelt; er intensiteten høj, øges risikoen for vold. En af pigerne beskriver eksempelvis, hvordan hun oplever det, når hun bliver vred på en bestemt pædagog. Hun siger:

“Når jeg bliver sur, og Katrine kommer over til mig: “Rebekka nu skal du slappe af,” så siger jeg til hende: “Hold din kæft og arhh, fuck af med dig, hvem tror du du er” og sådan noget ikke. Det er bare det, at når man er sur, så vil man ikke se en voksen, forstår du? Ikke i starten i hvert fald. Men når jeg sådan er faldet lidt ned, og hun kommer over til mig: “Rebekka, du er nødt til at slappe af, sådan og sådan og sådan ... så siger jeg undskyld og vi bliver venner igen.”

Katrine går til og fra Rebekka og respekterer, at hun ikke ønsker dialog. Vi mener, at det er bedre at trække sig, gå til og fra, og søge andre veje ud af og rundt om konflikten. Eksempelvis ved at lade andre voksne eller unge træde til. Alternativet er, at vi bidrager til at skabe en situation, hvor vold bliver en mulighed. Hermed ikke sagt, at (voldelige) konflikter kan undgås, men fordi vi forstår konflikter som situerede dynamikker, tager vi medansvar for situationen. Det giver os ikke alene et ansvar, men en række handlemuligheder både for at give pigerne bedre redskaber til at undgå brug af vold og at undgå uværdige magtanvendelser og samspil med pigerne.

GIV NOGET AF MAGTEN TILBAGE

De enkelte konfliktsituationer opstår inden for en større ramme, der skaber bestemte muligheder for unge og ansatte, og hermed former situationen på afgørende måder. Den pædagogiske ramme som helhed er derfor afgørende for at forstå, hvorfor konflikter opstår på bestemte måder i Pigegruppen, hvordan de formes af denne ramme, såvel som af de konkrete aktører, der indgår i konflikten. Det er et bærende princip i Pigegruppen, at pigerne skal føle ejerskab for stedet og føle ansvar for væsentlige aspekter af deres liv. Trods de socialpædagogiske rammer og de ulige magtforhold, der ligger indlejret heri, forsøger vi i videst muligt omfang at give pigerne magt over eget liv, også når det finder sted i Pigegruppen. Der holdes eksempelvis løbende ungestyrede fællesmøder, hvor vi stiller spørgsmål til, hvordan Pigegruppen skal se ud, og hvor vi inviterer til kritik og nye ideer. Vores pædagogik går langt i forhold til at fokusere på pigernes ejerskab, fordi det giver pigerne en oplevelse af at være en del af et fællesskab, som de selv er med til at skabe. Denne pædagogik kræver et aktivt valg om, at vi voksne skal afgive magt og turde læne os tilbage og se, hvad de unge finder på.

Magt over eget liv betyder også magt over egen sagsmappe. For at skabe de bedste betingelser for mødet med en ny pige, går vi ind i mødet så åbne som muligt. Vi fravælger bevidst at læse pigernes sagsakter og forhøre os hos samarbejdspartnere om deres problematikker. De piger, der kommer til os – hvad enten de kommer selv eller er blevet henvist af en sagsbehandler – har ofte oplevet, at voksne har set og italesat dem som problematiske og uhåndterbare. De har ofte taget disse problemdefinitioner til sig, men bærer på vrede og afmagtsfølelse i forhold til den måde, andre ser dem på. Ved ikke at læse sagsakter giver vi pigen mulighed for at vælge, hvad hun vil vise os, og dermed selv definere, hvem hun er og gerne vil være. Det betyder, at mødet er kendetegnet af nysgerrighed frem for forforståelser og bestemte forventninger. At fravælge at søge disse informationer kræver, at man som pædagog tør afgive noget af den magt og kontrol, der ligger i at have viden om pigen. Ved ikke at forvente, at en pige er voldelig eller har tendens til at skabe konflikter, giver vi hende muligheden for at handle anderledes i relation til os voksne og det fællesskab, hun bliver en del af i Pigegruppen.

Pigerne kommer frivilligt, og det er vores opgave at skabe en ramme, der er attraktiv nok til, at de har lyst til at være en del af den. Det er meget individuelt, hvad der gør, at en pige vælger stedet til, og det kræver ofte kreativitet fra vores side at komme frem til, hvad der kan få netop *denne* pige til at føle lyst og motivation til at komme. Det kan være samværet med unge, der har det lidt som dem selv, eller oplevelsen af at møde en voksen, der lytter. For mange piger er pigegruppens aktiviteter, især i starten, en kilde til lyst og motivation. At komme i teatret, at gå til hiphop eller boksning eller tage på en klatretur til Sverige er måske det, der giver dem lyst til at komme, og som giver os mulighed for at komme tættere på.

Pigegruppen har fokus på at skabe relationer, hvor vi er tæt på, forstået som, at vi er der, når og så længe den unge har brug for det. Men en tæt og udviklende relation til en pige er samtidig kendetegnet ved, at vi formår at skille os selv fra hende og holde fast i, at det er hende selv, der er omdrejningspunkt for sin egen udvikling. Det betyder, at vi som voksne skal respektere pigen og hendes valg og skal have tillid til, at hun kommer til os, hvis og når hun har brug for hjælp. Det er pigen selv som definerer, hvad hun gerne vil arbejde med, og vi skal anerkende hendes syn på *det gode liv* som gyldigt på linje med vores. Pigerne har en række kompetencer, der

ikke altid anerkendes i den socialpædagogiske ramme. Det kan eksempelvis være kompetencer, som pigerne har udviklet for at håndtere vanskelige livsbetingelser. At kunne læne sig lidt tilbage i relationen har stor betydning, netop for at give pigerne en oplevelse af at have handlekraft og handle rum i forhold til eget liv.

MELLEMPPOSITIONER OG ASSISTENTER

Vi arbejder bevidst med at tildele pigerne positioner, der ligger mellem at være voksen og at være pige i Pigegruppen. Det ligger i forlængelse af ønsket om at skabe et rum, hvor de unge har indflydelse og medbestemmelse, og hvor de kan øve sig i at have ansvar. Hvis en pige er god til at organisere, kan hun tildeles ansvar for organisering af madlavning en bestemt dag. Hvis hun er motiveret for at træne fitness, kan hun hjælpe andre piger, der er mindre motiverede. Ved at give pigerne mulighed for at støtte andre piger til udvikling, vokser de selv i kraft af det ansvar, de påtager sig. Ved at give ansvar til enkelte piger, giver vi *gruppen af piger* som helhed en oplevelse af handle rum og indflydelse, og det fratager os voksne en del af vores magtposition.

Det er naturligt, at der er forskellige positioner blandt pigerne afhængigt af, hvem de er, hvor længe de har været i Pigegruppen, alder osv. Vi kan ikke ændre på, at nogle piger har mere at skulle have sagt end andre, men vi kan tildele de piger ansvar og indflydelse i gruppen, således at magtfulde positioneringer bruges konstruktivt og på måder, der understøtter vores pædagogik. Vi kan også forandre positioner ved at tildele bestemte piger ansvar og særlige funktioner. Ved at give piger og voksne erfaring med forskellige positioner med mere eller mindre magt, kan man skabe et mere ligeværdigt og produktivt miljø for alle (Emond 2003).

Siden 2007 har vi formaliseret den pædagogiske praksis omkring ansvarspositioner gennem ansættelse af 'gamle' Pigegruppe-piger som assistenter⁵. En assistents arbejdsopgaver varierer, men omhandler tre kerneopgaver: at opsøge nye piger, lave relationsarbejde og fungere som støttefunktion for piger indskrevet i Pigegruppen. En kernefunktion for assistenterne er at videreføre kulturen i Pigegruppen ved, at de lærer nye

5 Assistenterne er ansat fem til syv timer om ugen i et tidsbegrænset forløb af 3-6 måneders varighed. Assistentansættelserne er overvejende et pædagogisk greb og udgør hverken et supplement til eller erstatning for fastansat pædagogisk uddannet personale.

piger om regler, normer og muligheder for indflydelse. Assistenterne får udleveret en nøgle til lokalerne, der er forventninger til dem i det pædagogiske arbejde, og de kan deltage i supervision og på personalemøder.

Assistenterne har en væsentlig funktion i forhold til de konflikter, der opstår i Pigegruppen. Den ældre pige kan trække på sine egne erfaringer og tale til en pige fra en mere ligeværdig position. Når en assistent forsøger at tale en pige til ro og inviterer hende uden for til en smøg, giver det en mulighed for, at pigen, der føler sig presset og frustreret, kan trække sig fra konflikten med værdigheden i behold. For de ældre piger har det en væsentlig betydning for udviklingen mod selvstændighed, at de får mulighed for at indtage denne position som 'eksperter'. En pige, der selv er i en proces, hvor hun forsøger at lære ikke at bruge vold, kan således indtage en helt anderledes og udviklende position ved at være den, der mægler i konflikter. En ansættelse i Pigegruppen er dermed med til at skabe rum for en anden selvforståelse hos assistenterne – fra vild pige til voksen.

Ansættelsen af assistenter har også en positiv indvirkning på den måde, der snakkes om pædagogik og relationer i det daglige arbejde på. De unges tilstedeværelse på personalemøder og ved supervision er med til at fastholde en positiv italesættelse af pigerne og deres udfordringer, og det sikrer en kontinuerlig udvikling af Pigegruppen sammen med pigerne. Assistenterne kan udfordre rutiner i den pædagogiske praksis, og herved give det faste personale nye måder at se og forstå arbejdet på.

FRIVILLIGHED, INDDRAGELSE OG MAGT

Vi har i dette afsnit beskrevet en pædagogisk praksis baseret på frivillighed, inddragelse og afgivelse af magt i det pædagogiske møde generelt, og i det konfliktfyldte møde i særdeleshed. Forskellige typer af socialpædagogiske institutioner kan i varierende grad efterkomme eksempelvis princippet om frivillighed. Selvom de unge er tvunget til at være et sted, kan man alligevel forsøge at nærme sig frivillighedsprincippet i form af frivillig deltagelse i konkrete aktiviteter og opmærksomhed på, hvordan man tilrettelægger og 'sælger' en aktivitet, så de unge har lyst til at deltage. Medansvar og ejerskab kan etableres på områder som madlavning eller i forhold til bestemte aktiviteter. Man kan også nærme sig et reduceret magtforhold mellem voksne og unge eller eksperimentere med mellempositioner, hvor unge får

en assisterende funktion i forhold til bestemte aspekter af det pædagogiske arbejde, eksempelvis at tage imod nye unge og hjælpe dem til rette på opholdsstedet, både med praktiske såvel som med sociale forhold. Pigegruppens erfaringer kan tilpasses og justeres til andre pædagogiske rammer, hvor man ønsker at reducere konflikter mellem unge og ansatte og ønsker at arbejde produktivt med de konflikter, der uundgåeligt vil finde sted i det pædagogiske møde.

Vi tilbyder en tænketeknologi til at reducere konflikter med vold (og magtanvendelser) i det socialpædagogiske arbejde. Selvom der er kønsspecifikke aspekter ved pigers brug af vold og særlige forhold ved piger, som kan udvide vores forståelse af det socialpædagogiske arbejde, er der også almengyldige dynamikker på spil. Vi indledte kapitlet med at spørge, om piger, der bruger vold, kræver en særlig socialpædagogisk behandling. Vi peger på, at det er nødvendigt at være opmærksom på konfliktsituationer mellem mandligt personale og piger, der potentielt reaktiverer tidligere erfaringer med vold, udøvet af mænd. Vi mener også, at det på institutioner med både drenge og piger er vigtigt at inddrage pigernes ønsker om særlige (kønsopdelte) aktiviteter og kønsopdelte rum/afdelinger. Vi peger imidlertid også på de almengyldige virksomme dynamikker, der er i spil.

Konflikter opstår i alle slags sociale relationer, og de virksomme dynamikker er de samme, uanset om konflikten udspiller sig med vores kæreste, venner, børn, eller de unge vi arbejder med. Konflikter intensiveres, når vi producerer positioner af afmagt, og jo mere total afmagten føles, jo sværere er det at finde værdige veje ud af konflikten. Vold er en effektiv form for kommunikation i øjeblikket. Men vold er kun en mulighed, når de situerede dynamikker producerer et emotionelt felt af spænding og frygt. Viden om, hvad der driver og intensiverer konflikter, kan bidrage til en bedre forståelse af konflikter, således at konflikter med brug af vold eller magtanvendelse kan undgås.

LITTERATUR

- Bengtson, Mette, Steinsvag, Per Øystein & Terland, Hans (2004): *Ungdom bak volden*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bernstein, Basil (1996/2000): *Pedagogy, Symbolic Control and Identity*. Maryland: Rowman and Littlefield Publishers Inc.

- Burman, Michelle, Brown, Jane & Batchellor, Susan (2003). 'Taking it to heart': Girls and the meanings of violence. I: Stanko, Elizabeth (red.). *The Meanings of Violence*. London: Routledge.
- Børnerådet (2012). "De prøver at gøre det så godt som muligt" – et indblik i 113 anbragte børn og unges liv.
- Collins, Randal (2008). *Violence: A Microsociological Perspective*. Princeton: Princeton University Press.
- Egelund, Tine & Jacobsen, Turf B. (red.) (2006). *Behandling i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Ellwood, Constance & Davies, Bronwyn (2010). Violence and the Moral Order in Contemporary Schooling: A Discursive Analysis. *Qualitative Research in Psychology*, 7: 2.
- Emond, Ruth (2003): Putting the care into residential care: the role of young people. *Journal of Social Work*, 3 (3).
- Jackson, Michael (2002). *The Politics of Storytelling, Violence, Transgression and Intersubjectivity*. København: Museum Tusulanum.
- Järvinen, Margaretha & Mik-Meyer, Nanna (red.) (2003). *At skabe en klient*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Jensen, Peter, Malmberg, Esther & Nielsen, Marianne W. (2011). *Døgnanbringelse, vilde piger og virksomme veje*. København: Spuk.
- Kofoed, Jette & Søndergaard, Dorte M. red. (2009). *Mobning – sociale processer på afveje*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Malmberg, Esther & Nielsen, Marianne W. (2008). *Pigeproblematikken*. Københavns Kommune.
- Natland, Sidsel (2009). *Volden, høren og vennskapet – fortellinger om unge jenters voldsbruk*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Stokholm, Anja (2006). *Anbragte børn mellem kammerater og pædagoger. En antropologisk analyse af socialitet og identitetsdannelse på døgninstitution*. Ph.d.-afhandling, Institut for Antropologi, Arkæologi og Lingvistik. Aarhus Universitet.
- Putallaz Martha B. & Biernan Karen L. (red.) (2004). *Aggression, Antisocial Behavior and Violence among Girls*. New York: The Guilford Press.
- Underwood M.K. (2003). *Social Aggression among Girls*. New York: The Guilford Press.

Dramatiske liv

Resumé

Afhandlingen *Dramatiske liv – en antropologisk undersøgelse af pigeperspektiver på vold og konflikter* handler om, hvordan piger oplever at bruge vold og være involveret i konflikter, og undersøger hvilke betingelser og forståelser, der hæmmer og fremmer vold. Afhandlingen er baseret på et etnografisk feltarbejde, der fandt sted i perioden maj-november 2010 i København og på Københavns vestegn. De primære informanter er ca. 20 piger i alderen 13-23 år, der udover at have erfaringer med at bruge vold også er tilknyttet socialpædagogiske institutioner. De pigeperspektiver, som afhandlingen præsenterer tilhører således piger, der kan betegnes som socialt udsatte i kraft af manglende skolegang, vanskelige opvækst- og familieforhold og en ustabil boligsituation.

Afhandlingen er udover introduktion og konklusion opdelt i to dele. Første del omhandler metodologi herunder tre kapitler om henholdsvis metode, en indføring i forskningsfeltet og en præsentation af den teoretiske ramme. Anden del udgøres af seks analysekapitler, der belyser centrale dimensioner ved pigers brug af vold og involvering i konflikter.

Analyserne baserer sig på en teoretisk model, hvor situationer med vold anskues som hændelser, der er indlejret i meso- og makrostrukturelle betingelser og forståelser. Modellen består af tre analyseniveauer: situation, terræn og subjektivering. Afhandlingens analyseenhed er situationer med vold, der analyseres gennem Randall Collins' mikrosociologiske teori om vold som situerede angst- og spændingsdynamikker. Situationer analyseres i forhold til subjektiveringsprocesser gennem Bronwyn Davies' poststrukturalistiske kønsteori, og i forhold til terrænet forstået som livsbetingelser og diskurser gennem Henrik Vighs praksisteori. I tillæg til den tredelte analysemodel anvendes Gilles Deleuze og Felix Guattari på tværs af de tre niveauer med henblik på at etablere et analytisk fokus på vold som kompleks social erfaring med et socialt forstyrrelses- og forandringspotentiale.

I afhandlingen præsenteres *konfliktterrænet* som betegnelse for det sociale terræn, hvor konflikter, vold og krænkelser finder sted. Første analysekapitel, kapitel 5 *Magtfulde positioner*, belyser, hvordan vold og krænkelser er en del af hverdagslivet, og at pigerne overvejende bruger vold med henblik på at beskytte sig selv mod nuværende og kommende voldelige hændelser. Volden

Dramatiske liv

udøves også i forhold til et rationale om respekt og gengældelse, der deles af unge, der færdes meget på gaden. I dette rationale kan vold være en berettiget respons på krænkelser og vold, ligesom vold kan anvendes til at positionere sig i hierarkiske fællesskaber baseret på både køn og alder. Hypermaskulinitet fremhæves som et magtfuldt fortællespor, der kan forhandles og approprieres af både drenge og piger, men som i forening med en feminint mærket krop kan føre til positioner mærket ved både magt og afvigelse.

I kapitel 6, *Konfliktterrænet i bevægelse*, analyseres, hvordan situationer med vold kan være forbundet til forudgående og kommende hændelser. Begreberne (hyper)årvågenhed og negativ potentialitet anvendes til at analysere, hvordan pigerne navigerer i konfliktterrænet, der kontinuerligt forandrer sig. Rhizomebegrebet anvendes til at analysere konflikter som sociale processer, der hverken er lineære eller monokausale, men derimod komplekse processer, hvor hændelser og aktører væves sammen og indgår i midlertidige foreninger af dét, der har været, dét, der er, og dét, der kan komme. Processerne udspiller sig også gennem teknologimedieret kommunikation via mobiltelefoner og sociale medier, og analysen understreger, at samspillet mellem on/offline-interaktion er væsentlig for at begribe de sociale processer, der udspiller sig i forhold til konflikter og vold.

I Kapitel 7, *Et kønnet dilemma*, undersøges forholdet mellem køn, magt og vold. Det fremhæves, at brugen af vold er forbundet med en række dilemmaer, der er kønnede, fordi vold og aggressivitet udgør en afvigelse fra både normer om nul-tolerance for vold og fra forestillinger om feminitet. I analysen identificeres et overordnet dilemma mellem at gøre det nødvendige i forhold til rationale om respekt og gengældelse og at gøre det rigtige i forhold til forestillinger om feminitet. Indlejret i dette dilemma identificeres en række dilemmaer: et dilemma mellem at gøre nok og gøre for meget i forhold til håndtering af situationer med krænkelser og vold; et dilemma mellem at være én af drengene eller være én blandt drengene; og endelig et dilemma mellem at etablere magtfulde positioner og risikere genkendelse som afvigende. Analysen fremhæver, at der er en hårfin balance mellem at etablere feminine positioner, der genkendes som magtfulde, og positioner, der afvises som afvigende, når piger udøver vold og truende adfærd.

I Kapitel 8, *En syg affære*, analyseres, hvordan og med hvilken effekt patologiske subjektiveringstilbud mobiliseres i forhold til piger, der bruger vold. I dette kapitel analyseres sammenhængen mellem dansk socialpolitik og tilblivelsen af den behandlingskrævende voldelige pige. Fokus er både på de psykiatriske diagnoser ADHD og borderline og på de psykologiske behandlingsforståelser- og former, der baserer sig på historisk betingede forestillinger om både normale børn og passende piger. I kapitlet foreslås det, at voldelig adfærd også for diagnosticerede og psykologisk afvigende børn må betragtes som komplekse sociale processer, der er betinget af situerede rationaler, betingelser og dynamikker.

Kapitel 9, *Vant til vold*, undersøger forholdet mellem at vokse op i en familie med vold og pigers brug af vold både i hjemmet og udenfor. I kapitlet præsenteres væsentlige forskningsperspektiver indenfor det psykologiske og socialmedicinske felt, det sociologiske felt med fokus på social læringsteori og det antropologiske felt med fokus på fænomenologiske studier af vold i familien. I kapitlet fremhæves informanternes beretninger om vold i familien i forhold til at være vidne til vold mellem forældre, at være offer for vold fra forældre og søskende, og at udøve vold mod søskende og forældre. Det argumenteres, at pigerne ikke kun lærer at bruge vold, ved at vokse op i en familie med vold, men at de også vænner sig til at være i situationer med vold og til at håndtere det angst- og spændingsfelt, der kendetegner konflikt- og voldssituationer. De lærer en række mestringsteknikker til at regulere egne og andres følelsesmæssige påvirkning i konflikter, hvilket er en kompetence i situationer med vold.

I kapitel 10, *Veje ud af vold*, er det overordnede argument, at køn og alder sammen regulerer brugen af vold. Jo ældre pigerne bliver, jo mere reguleres de af femininitetsdiskurser, der er uforenelige med brugen af vold og truende adfærd. Antallet er voldsdomme reduceres til ca. en tredjedel for aldersgruppen 20-29 år sammenlignet med aldersgruppen 15-19 år. Det forklares ved tre overordnede forhold. For det første regulerer køn og heteroseksualitet pigers brug af vold, for det andet regulerer forestillinger om normalitet i form af uddannelse, arbejde og familieliv, og for det tredje regulerer kriminalisering og frygten for både en plettet straffeattest og ophold i sikret institution/fængsel.

Dramatiske liv

I kapitel 11, *Konklusion og anbefalinger*, opsummeres afhandlingen centrale empiriske og teoretiske perspektiver og bidrag. Første del af kapitlet præciserer indledningsvist det korte svar på afhandlingens overordnede forskningsspørgsmål, der efterfølgende nuanceres gennem en mere detaljeret opsummering af de enkelte kapitlers centrale argumenter. Denne del afrundes med anbefaling af videre forskning. Anden del omsætter afhandlingen centrale forskningsbidrag til tænketeknologier, der kan anvendes i socialpædagogisk arbejde med piger (og drenge), der bruger vold.

Abstract

The dissertation *Dramatic lives: An anthropological study of girls' perspectives on violence and conflicts* investigates how girls experience using violence and being involved in conflicts, and also investigates what conditions and rationalities reduce or induce the use of violence. The dissertation is based on an ethnographic fieldwork which took place from May to November 2010 in Copenhagen and in selected suburban areas West of Copenhagen. Key informants were 20 girls in the ages 13-23 who have all experienced using violence, and who are all connected to institutions that support and help youth at risk. This entails that the perspectives that are presented here are those of girls who are 'at risk' due to lack of school attendance, are disadvantaged, have problems with their families and have unstable living conditions.

The dissertation is divided into two parts in addition to the introduction and the conclusion. The first part includes three chapters that address methodological issues. The three chapters are respectively on methods, research perspectives and the theoretical approach. The second part consists of six analytical chapters that investigate key aspects of girls' use of violence and involvement in violent conflicts.

The analytical chapters are based on a theoretical model where situations are analysed as events embedded in meso and macro structural conditions and rationalities. The situations of violence are analysed using Randall Collins micro-sociological theory of violence. This approach focuses on violence as situated dynamics of fear and tension. Situations are analysed as constituted by and constituting for processes of subjectivity, which are analysed using feminist theory as developed and applied by Bronwyn Davies' poststructuralist thinking. Situations are also analysed as embedded within terrains, defined as conditions and discourses, using the practice theory developed by Henrik Vigh. In addition to this, a theoretical model involving three levels joins work of Gilles Deleuze and Felix Guattari. The aim is to establish an analytical focus on violence as a complex social experience with the potential for (micro) social change and disruption.

Dramatiske liv

In the dissertation a *terrain of conflicts* is presented as the social terrain where conflicts, violence and violations take place. The first analytical chapter, *Chapter 5: Powerful Positions*, investigates how violence and violations take place as a part of everyday life and how girls use violence mainly to protect themselves against present and future violence. Violence is also used in relation to a rationality of respect and retaliation which is shared among youth who spend a majority of their time on the street. In this rationality, violence can be a legitimate response to violence and violations, as well as a means to position oneself in hierarchies based on gender and age. Hypermasculinity is presented as a powerful subject position which can be negotiated and appropriated by both girls and boys, however it is argued that for girls it can result in positions marked by both power and deviance.

In *Chapter 6: Movements in the terrain of conflicts* analyses how situations of violence are possibly connected to past and future events. The concepts (hyper) vigilance and negative potentiality are applied to analyse how girls navigate the terrain which is in continual reconfiguration. A rhizome-analytics is applied to analyse conflicts as social processes that are neither linear nor mono-causal but can be approached as complex social processes in which events and individuals merge and constitute temporary units of what has been, what is and what may come. The processes also play out via mobile phones and social media, and the analysis stresses that the interplay between on/offline interactions are relevant for understanding the social processes of conflicts and violence among contemporary youth.

In *Chapter 7: A gendered dilemma* the relationship between gender, power and violence is investigated. It is argued that the use of violence is connected to several dilemmas that are gendered, because violence and aggression constitute deviance from norms of zero-tolerance for violence and from hegemonic femininity. The analysis identifies a main dilemma between doing what is necessary in relation to the rationality of respect and retaliation and doing what is right in relation to hegemonic femininity and norms of zero-tolerance for violence. Embedded in this dilemma additional dilemmas are identified; between doing enough and doing too much in relation to dealing with situations of violence and violations; between being accepted as one of the boys and being referred to derogatively as a boy; and finally between establishing powerful positions and being hailed as deviant when using violence.

Chapter 8: A sick affair? analyses how and with what effects pathological subjectivities are mobilized in relation to girls using violence. In this chapter the relation between Danish social policies and the *becoming* of violent girls in need of treatment is analysed. The focus is partly on psychiatric diagnoses such as ADHD and Borderline and on the psychological understandings and practices for treatment. It is argued that both are based on historically constituted discourses on 'normal' children and 'appropriate' girlhood. It is proposed that violent actions, also for those with diagnoses and those characterised as psychologically deviant, should be perceived as complex social processes that are conditioned by situated rationalities, conditions and dynamics.

Chapter 9: Used to violence investigates the link between growing up in a family with violence and girls' use of violence both in the home and outside. The chapter presents key research perspectives within the psychological and social medical field, within the sociological field focussing on social learning theory, and finally anthropological research emphasising selected phenomenological studies on domestic violence. Following this presentation informants' narratives on domestic violence are analysed. First in relation to being a witness to violence between parents, secondly experiences of being victims of violence from parents and siblings, and thirdly experiences of using violence against parents and siblings. It is argued that the informants not only learn to use violence, due to growing up in violent families, they also become used to being in violent situations and become used to coping and managing the fear/tension of violent and confrontational situations. They develop a range of techniques for regulating their own and others' emotionality in conflicts, which is a competence in situations of violence.

In *Chapter 10: Exiting violence* the main argument is that gender and age in intersection regulate the use of violence. The older the girls get, the more they are regulated by discourses of femininity that are incompatible with the use of violence. The number of convictions for a violent offence is reduced to approximately a third for the age group 20-29 years old compared to the age group 15-19 years old. This is explained by three main conditions. First, gender and heterosexuality regulate girls' use of violence; second aspirations to 'normal' and age-relevant education, work and family life regulate involvement in violence, and thirdly criminalization and the fear of having a criminal record and being sentenced to serving time in a correctional facility regulates the use of violence.

Dramatiske liv

In *Chapter 11: Conclusion and recommendations* the key empirical and theoretical perspectives and contributions are summarized. The first part of the chapter is introduced with a short answer to the main research question, which is followed by a more nuanced and detailed summary of the analytical findings. This part is finalized by five recommendations for further research. In the second part six key perspectives and analytical insights are translated into 'technologies of thinking', that are applicable in social work targeting girls (and boys) engaged in violence and conflicts.